
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01105928 4

Przemowa

Buoh moy
przikazal
my yako
ykazdem
otczy a
bych we
dl was
medyet
ky wseho czestach askazal szey wā
Tot swyedzie stareho zakona k
nyhy. Protoz tyem my gest chut
myesye bylo platy wam tyto kny
hy. aby czoz nynye snad proswu
mladost nemozete rozumyety a
ny sdrzety wpamyety czoz bych
wam prawyl. potom kdyz snad
vmru aby czytly wnych. a porozu
myewasycz czot myenye. A take
aby molyli ssebu vzytecznye pom
luwaty otom czoz kpysasemy slussie
aneb ystyemy skym se budete o
byeraty. aby molyh kratyty chwi
ly czucz wnych. a zwlasstye wswa
tey doma we wsy kdez any kaza
nye bywa any nesspora. A take

TOMÁŠE ZE ŠTÍTNÉHO

KNÍŽKY ŠESTERY

O OBECNÝCH VĚCECH

KŘESŤANSKÝCH.

Vydány

od university Pražské na památku jejího založení
před 500 lety.

Kteréžto vydání

dle nejstaršího rukopisu c. kr. veřejné knihovny Pražské způsobeno, životopisem i vysvětlením slov a věcí opatřeno jest

od

Karla Jaromíra Erbena,

archivara kr. hlavního města Prahy, řádného úda kr. české společnosti věd, činného úda česk. národního Museum.

V PRAZE.

TISK K. JEŘÁBKOVÉ, VEDENÍM J. HLAVÁČKA.

1852.

Tomáše ze Štítného život.

Divně nepříznivý a velmi nezasloužilý jest osud tohoto ve způsobu svém zajisté nejznamenitějšího spisovatele věku čtrnáctého, že se o něm nikdež, v žádné kronyce, v žádných soukromých zápiskách ani zmínky nečiní, ačkoli jisté jest, že o něm a o jeho zásluhách spisovatelských mnozí věděli, netoliko vně na hradech, ale i v Praze, že mnozí spisy jeho sobě oblibovali, ano že těmto mnohým k vůli a k žádosti výslovné Štítný ku konci života svého spisy své zvláště vzdělal a obnovil. Hlavní díl viny této padá ovšem na mistry učení Pražského, jichž mnozí Štítného a spisův jeho vůbec až do jeho smrti hyzditi nepřestávali, jediné proto, že o věcech vznešených psal česky, a že se opovážil středověkou učenosť s nepřístupné latiny výše dolů stáhnouti a do sprostých příbytků krajanů svých uvešti, i způsobem svým, jakož se jemu v tom nikdo vyrovnati neuměl, učiniti ji chutnou a záživnou. A takto by se bylo stalo, že ačkoli ve spisích svých ustavil sobě paměť neskonalou, však o něm a o životu jeho nyní téměř nic by se nevědělo, kdyby nebyl on sám v těchto spisích po různu některé ač velmi skrovné zprávy o sobě zůstavil. A proto také touž měrou, jakož časové posléze minulí nové a nové spisy jeho na jevo vynášeli, a čím bedlivěji spisové tito byli probíráni, přicházela také na jevo nová vzácná zrnka k životopisu Tomáše ze Štítného, kterážto sebrána jsouc v jedno, podávají ne sice úplný, ale již nyní dosti zřetelný obraz života jeho.

První počátek životopisu muže tohoto učiněn jest od Fr. Palackého v časopisu česk. Museum l. 1838 str. 3. Potom l. 1845 dal Jos. Jungmann ve Výboru z literatury české I. str. 635 poněkud širší zprávu o životě jeho, zvláště dle rukopisu

Opatovického a Budišínského, ježto se zatím byly nalezly. Času pak tohoto nynějšího sepsal opět prof. Hanuš týž životopis, počínaje jím svůj „Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného,“ kdežto zvláště poměry dějin politických a náboženských věku jeho i věkův předešlých obšírněji vylíčil. V životopisu, kterýž já nyní tuto přináším, šlo mi jediné o to, abych veškeré zprávy o Štítném, leč již prvé ze spisův jeho aneb od jinud byly známy, leč mi se teprvé později při přehlédání rukopisův jeho v nově nahodily, snesl v jeden jakýž takýž celek, při čemž se dějů vnějších dotýkati míním jen potud, pokud dotčené zprávy samy k tomu podají příčinu. Jsouť pak pramenové, jichž k tomu konci užito, tito nejvýdatnější: a) rukopis cís. knihovny, se známkou XVII. A. 6, tuto tiskem vydaný; b) jiný rukopis cís. knihovny, se známkou XVII. D. 31, kterýž po přepisovatelích nazývati míním Jindřichohradecký; c) rukopis českého Museum, se známkou I. C. 11; d) rukopis řečený Opatovický, nyní též v českém Museum, se známkou I. C. 12; pak e) rukopis Budišínský: „Rozmluvy nábožné.“ Krom toho nalézají se také některá více méně důležitá zrnka v rukopisích cís. knihovny: „Řeči nedělní a sváteční“ a „O sedmi vstupních.“

Tomáš ze Štítného narodil se dle mého domnění, jehož důvody níže položím, asi l. 1325. O rodičích jeho nic není povědomo, než že od nich přijal první své vychování, jak se podobá, na otcovské tvrzi, Štítné jmenem, v nynějším kraji Budějovickém, prvé v Táborském. Zmiňujeť se o tom jen několiko slovy v rkp. Budišínském, kdež dí: „mysle a rozjímaje, kak mi jest z mladu mílo bylo cos buď slýchati křesťanských věcí od otce svého a od mateře, proněž sem pak i v písma přišel v někakú známosť.“ Těch časův, když v Čechách ještě nebylo jiných škol, leč klášterních, bylť to sice obyčej přišlý způsobem přirozeným, však ale blahodějný a ušlechtilý, že rodičové stavů vyšších sami vedli péči o zdárné vychování dětí svých. Tím se nejen v neporušenosti zachoval staročeský prostý mrav domácí, ale i ctnosti občanské, láska k vlasti a k svému jazyku, přecházely koleno po kolenu dědictvím s otce na syna. A kterak potom i Štítnému mnoho záleželo na tomto

způsobu vychování rodiny jeho, toho dovozuje větší díl kněh jeho pozůstalých. Krom toho zmiňuje se také Štítný s obzvláštním zalíbením o své ovdovělé bábě, ježto též v rodině zůstávala: „Vzdy to pomním,“ praví, „kakž kolivěk, když se ženiti chtěch, netbal sem na to, ježto sem slýchal ještě za mladu od své báby, jež jest byla předobrá žena v počestné sprostnosti, žej' řiekala: „Ba, milý Hospodine! kak jest to, že mají vdovy odplatu větší, než manželé? a čím máme lepšie bydlo a pokojnějšie než v manželství!“ (str. 83, ř. 34.) Taková slova neudají se slyšeti, leč kde v rodině skutečně panuje upřímná láska a pravá spokojenosť. Zdali měl Štítný jakých bratří, jest velmi pochybné; ale jisté jest, že měl dvě sestry, „tetky“ svých dětí, Peltratu a Annu, kteréžto bez pochyby zůstavše v stavu panenském, což tehdáž obzvláštní byla zásluha, s ním a s rodinou jeho podlé tehdejšího obyčeje zůstávaly v nedílnosti, majíce od něho po otci do života každá svůj roční plat. Toto se aspoň souditi dá z toho, co v posledním pořízení svém rozkazuje dětem: „Své tetky v česť mějte; dávajte paní Peltratě, což jste jí dlužni, a také paní Anně nedajte býti v nedostatciech, donidž živa jest“ (str. 311, ř. 17—19.) Taktéž o manželce jeho, kdo byla, nic se neví; ale s hlubokým mysli pohnutím vzpomíná Štítný laskavé její péče o děti své a časné smrti její, napomínaje jich, aby se vespolek milovaly: „Vidíte to, a viděli ste, kak máti vaše darmo vás milovala, a vy jí nic dobrého prvé neučinili. A chcete-li znamenati, i jáť také miluji vás: byť pro vy nebylo, velimť bych živ byl jinačejie. — Protož vzdy pomněte na svú matku, jistě ežť jest vás snažně odchovala a milostivě, větší prací, než mnohé matery činie; a proste Boha plnú žádostí, ať jí Buoh ráčí milostiv býti, a dá se jí za odplatu. Ačť jest ona božím zpósobem sešla s světa, nemáť jejie paměť sníti proto s vašich srdcí a jejie milosť. A když najì tak budete milovati, rozmyslúc se, že nelze se jest v plně oplatiti otci a mateři — as a tiem se nám oplaťte, aby spolu se sami tiem pilnějie milovali: neb tak sme rádi jedno z vás odchovali, jako druhé.“ A pak dále napomíná: „Protož pomáhajte sobě podlé Boha i v duchov-

ních věcech i v tělesných, a pilně se střezte i črta i člověka zlého: nedajte mezi sebú róznice i jedné učiniti. Črt dobré čisté přiezni nerád vidí — a lidé zlí a lakomí často rádi mezi vlastními leckakús učinie róznici, aby jich užiti mohli. Svědomť jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo!" (43—44). Toto naučení opakuje v krátkosti ještě jednou v poslední vůli své, dávaje přitom jako rozuměti, s které strany mu taková různice přišla: „Střezte se," dí, „by vás zlý chytrý ďábel, nepřietel všie milosti dobré, neoklamal, a nezbořil u vás milosti: nemohl-li by jinak, ale skrz duchovnie lidi." — Dle zpráv rukopisu Budišínského a Jindřichohradeckého, jednu s druhou srovnajíc, nalézá se, že měl Štítný dětí pět. Jedno však zemřelo již prvé l. 1376; neb v rkp. cís. knihovny, kdežto Štítný na prvním listu v počáteční ozdobné liteře B co učitel dětí svých jest vypodoben (viz napřed tuto snímek), spatřují se před ním již jen čtyry děti, tři děvčata, ježto se snadně poznávají po páscích nad čelem, a malý chlapec. V rukopisu Budišínském, totiž v druhé, asi v letech 1385—1390 obnovené polovici, na str. 168, praví k dětem svým: „že tré vás jest chvalně a dobře tento život dokonalo;" v rukopisu pak Jindřichohradeckém, téhož času také obnoveném, v nadřečené poslední vůli své (str. 311 ř. 15) dí výslovně: „Jižť vás jen dvé jest, a Buoh to vie, dokud budete. A mněl sem nedávno, bych vás čtvero měl po sobě pozuostaviti!" Z doložení tohoto vysvítá, že mu nedlouho předtím opět dvě dcery smrtí sešly. Pozůstalé pak děti byly Anežka a Jan, o kterýchž ještě řeč bude níže. Vezme-li se tedy za to, žeby tento Jan v čas vypodobení svého byl v stáří 10 let — neb Štítný sám také v témž rukopisu dotýká přílišné mladosti dětí svých slovy: „což nynie snad pro svú mladosť nemóžete rozuměti, ani sdržeti v paměti" (1, ř. 4) — a žeby děti jeho jedno po druhém postupovaly v stáří o dvě léta: takto by připadl sňatek jeho manželský asi na rok 1357, totiž asi v 32 rok věku jeho.

Položiv toto napřed o soukromých svazcích rodinných Tomáše ze Štítného, obrátím se nyní k veřejnému jeho životu a k působení literarnímu. Když l. 1348 universita Pražská byla

založena, tehdáž byl Štítný již dospělý jinoch, maje věku svého asi 23 let. Odebrav se podlé jiných také na toto nové učení, připojil se ke třídě artistův; vysvědčujeť to nejen obsah veškerých jeho spisův, ale i on sám netají nedokonalé zběhlosti své v právích, bera od dobrých juristův naučení ve věcech pochybných, i ukazuje k nim od sebe také jiným. „Běch sobě tiem ohyzdil duchovnie práva," dí v rkp. musejním (v kap. 63), „že sem mněl, by lež omlúvala pro bázeň sešpileti, ješto móž přijíti stálému muži: až jeden jurista přivedl mi to k rozumu právě, a ukázal mi to, že duchovnie práva hyzdie lež takéž, jako i svaté písmo." V rkp. pak cís. knihovny, kdež dokazuje řeholníkům z práv církevních, že nepravě činí, uchýlivše se od svého prvního řádu, dokládá: „Nevěříte-li mně, otiežte upřiemých mistróv svatého písma aneb jurist" (135, 25); a níže pak opět: „Nevěříš-li mně, otiež jurist" (139, 38). Ale ač v učení literarním, veliké v něm maje zalíbení, ztrávil několik let, a ve vědách prospěl tak, že vyrovnati se mohl mužům času svého nejvzdělanějším, čehož spisové jeho jasné vydávají svědectví: však neodhodlal se k tomu, aby se dal povýšiti na hodnosť mistrovou čili doktorskou, jakož slova jeho sama vysvědčují, kdežto dí: „Nejsemť i jeden mistr, ačť sem byl i ztrávil v učení prvá léta své mladosti" (286, 11). A v předmluvě rkp. Budišínského vyznává, že pilně za své mladosti rád četl o věcech božských, *rád mistra slyšel*, a i ještě mílo mu jest mysliti o tom."

V první předmluvě rukopisu cís. knihovny praví Štítný, že skládal ty knihy z své hlavy, jakž mu se zdálo podobné, co kde četl neb „slýchal na kázaní" (1, 21). Důležité jest věděti, čí slýchal kázaní? Nebyly to lecčí všední řeči, nébrž kázaní Waldhauserovy a Miličovy, jichž se tu dotýče. Důkaz toho dává nejedno místo jeho spisův. Vytýkaje totiž v témž rukopisu mnichům jich neřády, tohoto dokládá: „A nad to, ještoj' najstraššé zufánie, hněvají se, mrzí je každý kazatel dobrý, neb kterýž koli dobrý člověk, jenž rozumie jich zablúzení; rádi by ho i kacieřem učinili, aby měli své lsti většie svobodenstvie!" (136, ř. 13—17.) Zřetelněji nad to mluví v Řečech

nedělních a svátečních (list 34), dotýkaje též mnichův: „Tak za mé paměti bieše (je ďábel) vzbudil proti Kunrátovi, šlechetnému pravdy božie kazateli, řkúc, by byl apostata, cž falešného duchovenstvie lesť ukazoval, a učil, coj' pravda; tak i protiv dobrému Miličovi; a ještě zlí zle o nich mluvie, ale křivdu. A jsú také, ješto by rádi, by i to bylo, ješto já píši, utopeno, ješto se jim chce, aby jen sami múdří vidieni byli.“ A opět dále (l. 130) vzpomíná: „Ó s kakú žádostí kázáše jednú šlechetný Milič u svatého Jiljie u Praze slovo toto! toť plápoláše silný duch z něho v boží milosti; mnohoj' tu vydal ohňových slov! A já v tej památce jakéž takéž, mnoho opustě, chci řeč mluviti sv. Jana a t. d.“ V rukopisu pak česk. Museum (kap. 200), vykládaje obraz apokalipsy v kap. VI, 3, dí: „A jistě žeť je to tak bylo proti knězi Kunratovi a knězi Miličovi, jenž sta v Praze byla ctná, věrná a statečná kazatele slova božieho, jeden Němcóm, a druhý Čechóm: že mluvili proti tomu, že v svatých staviech nesvatě bydlé, mnozí řečmi hrdými a nepravými jako hromem proti nim bili, a ač ještě zle mluvie o nich ti, jenž zlému řkú, by nebylo zlé, a pak jim dobrým řkú, že zlí byli!“

Totoť dává světlo nové spisům Tomáše ze Štítného, a skutečně na mnohých místech znamenati lze jest, že Štítný kráčí v šlepějích těchto slavných horlitelů církevních. Přivedu jen některé toho příklady. Vytýkalo se totiž Waldhauserovi i Miličovi mimo jiné, že příliš rozšiřují smysl slova lichvy, horlíce proti lestnému jí přijímání. Kdyby byl Štítný u veřejném kázaní tak mluvil, co napsal o lichvě pánům: že sice mohouvinu s žida lichevného sníti penězi, ale neschovati jich sobě, než vrátiti, na kom jest žid vylichvil — a „hlédajtež, páni! tak-li židy jmáte, či-li jinak: rádi byste, když vaši židé vylichvie mnoho, zdali by vy mohli na nich mnoho vzieti! stydíte se lichevníci slúti, ale lichvu béřete rádi, ne proto, aby vrátili ji, ale aby schovali sobě! — Lotři, zloději i lichevníci nechtie zlí slúti: a páni radše chtie slúti dobrými, nežli býti!“ (158 — 159) — zajisté žeby se byl sotva s jiným potkal, nežli jeho předchůdcové. — Dále se vytýkalo Miličovi a později také

Matěji z Janova i jiným mistrům Pražským, že schvalovali příliš časté požívání svátosti oltářní. V tom výslovně srovnává se Štítný s Miličem, řka: „I divím se múdrým lidem mnohým, ješto sú pilně vstali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: a a čím by to lépe bylo, by tak pilni byli, učiec v dobrotě, kak se mají mieti ti, ješto chtie často tělo božie přijímati! Ale ješto kakýms hněvem hyzdie bez rozmysla všem, ktož často, nejsúc kněžie, tělo božie přijímají: a snad žej' jim byl Milič těžek v oči, jenž jest učil lid boží vóli u pravdě a v jednotě křesťanské viery, nic se s svatým písmem neděle: kak těm mohu za dobré mieti? neb očitě jsú protiv pravdě svatého písma" (218, ř. 26—35). Však ale Štítný činí předce v tom rozdíl, vyjímaje z častého přijímání vůbec děti pro jich nestatečnosť rozumu: „Vám zvláště, svým dětem, pravi: ež mi se to zdá hodné, donidž jste mladi, nekvapte velmě, by chtěli často přijímati tělo božie: ale donidž vámi dětiná mladosť točí, v rok jednú k velice noci." (221, ř. 24—27.) — Také vinili z toho Waldhausera i Miliče, že nechtí dovoliti duchovním, aby měli co svého vlastního. Toto se dotýče zvláště duchovních klášterských. A kterak Štítný o té věci soudí, najdeš ve článku o zákonnících (str. 129), kterýžto článek vůbec tak psán jest, žeby se zaň ani Konrad Waldhauser, ani Milič Kroměřížský nebyl styděl. Ale kdež Milič v horlivosti své často upřílišil, haně všechny stavy napořád, od nejvyšších hlav církevních i světských až dolů po nejmenší mnichy i laiky, tu Štítný zůstává povážlivý, čině rozdíl mezi dobrými a zlými, chvále dobré a káraje zlé. V témž článku o zákonnících praví: „Nemieníml dobrých zákonníkóv, ale ty, kteříž jsú vinni; vědě, žeť mi odpustie dobří, nebudúť se na mne hněvati z této řeči. A ti zlí, kteréžť miením, leč mnišie jsú, leč jeptišky, ačť se i rozhněvají z toho, netbámť toho." (133, 34) Chválí ctného arcibiskupa Pražského Arnošta i císaře Karla IV., že učinili v právích světských moudré opravy (147, ř. 37 — 148, ř. 15): ale vytýká také císaři přílišné berní ukládání pro koupení země Brandeburské: „Strach mně za krále, že přieliš často ji (berni) béře, a snad viece, chtě skúpiti země okolnie svým dětem, než pro obecné dobré:

a snadno-li jest jedné zemi skúpiti tolik jiných zemí?“ (156 ř. 15.) Taktéž pro zlehčení mince horlí na tehdejší krále české, řka: „Velmi jsú zlým grošem zlúpeni mnozí od toho času, jakž byl najprvé dobrý zaražen za krále Václava druhého. Potom za Jana byl horší, a však ještě dvanádcet jich za zlatý stálo; a za Karla opět by horší, ale aieše slíbil toho polepšiti, a zatiem umřel; až teď za třetieho Václava krále opět jest daleko horší, že póldruhého mezdcietma jde jich za zlatý. I jest proto všecko dráže, než dřéve bylo; ktož dřéve měl čtyři a kopu grošóv, měl hřivnu střiebra: a již maje bez sedmi aneb bez šesti snad dvě kopě, ač má hřivnu střiebra! Kudyž to bez hřiechu bude, tak veliká všie země záhuba, ktož mají groši které platy? É králi! páni! tak zde panujte, abyste lesť a křivdu tupili, a sami jie nečinili!“ (rkp. mus. kap. 68.) Mocněji však upomíná následující místo na způsob kázaní Milíčových, kdežto mluvě o slovech Apokalipsy: „Aj, země třesení veliké stalo se, a slunce zčernalo jako pytel žíněný, a měsíc vešken byl jako krev, a hvězdy nebeské padaly na zemi“ (VI. 12, 13), takto je vykládá: „Země hnutie jest hnutie lidu obecného od pravdy; sluncem znamenána jest stolice papežská, měsiecem stolice ciesařská, a hvězdami z obú stavú znamenajte, ješto padají v zemské žádosti od nebeských, a z řádu v neřád.“ (Rkp. mus. kap. 200.) Ne tak jako s Miličem, srovnával se Štítný, v mírnosti své, již s učením Matěje z Janova vůbec, ano místo jeho jedno čelí patrně proti horlení Matějovu na poctu obrazův: „Protoť ani jsem z těch, jenž mluviechu, by nemělo mezi křesťany obrazóv býti: mniemť, že sú upřielišili; neb móžem mieti obrazy miesto písma na památku takových věcí, ale ne aby obraz mohl býti které božie podobenstvie“ (rkp. mus kap. 224).

Z toho, co tuto přivedeno jest, poznává se již dosti zřejmě, že se Štítný též klonil k mírné opravě církve v jejich údech. I nese takto na sobě v té věci ráz obecný času svého, jakož i také v tom, že jedno knihám obsahu náboženského přičítal cenu skutečnou, knihami obsahu světského pohrdaje. Církev vůbec a první křesťanští vykladatelé písma svatého byli mu nejvyšší auctoritou, ale po nich v největší vážnosti a uctivosti měl

obecná snešení školy Pražské. Církvi a škole Pražské poddává se na mnohých místech spisů svých k opravení, ač by v čem pobloudil. „Pravda jest," praví v rkp. cís. knih. (2, 29), „že já i se vším tiem, což sem kdy psal, neb psáti budu, kostelu k opravení poddávám se, ufaje tomu, že mě z milosti prvé opraví, bude-li třeba, nežli knihy." A v rkp. Budišínském: „Bylo-li by mi ukázáno, ež bych kde pochybil, dal bych se rád navesti pravdě. Protož vzdy řku ku opravení kostelniemu: poddávám se. Ale ne by lecktos chtěl mě súditi a mé řeči, jinak je bera, než já miením." A opět v témž rkp. v druhém vzdělání: „A játť mám za to, cožť mluvím neb píši o milém Bohu, nedělímť se od úmysla svatých a křesťanských mistróv; nebť sem pilně za své mladosti rád četl o tom, rád mistra slyšel, a i ještě mílo mi jest mysliti o tom, a i jiným k tomu, ještoj' mně mílo, ač by nebyli i latiníci, příčinu dáti." V rpk. pak musejním v předmluvě prosí „dobrých učených," aby v tom, co je dobře povědíno, obránce jeho byli; pakli by kde pochybil, aby ho v tom i jeho knihy opravili milostivě: „neb se vším, cožť sem psal neb psáti budu, poddávám se kostelu k opravení a škole Pražské." A pak dále v témž rukopisu, (v kap. 237) mluvě o svátosti těla božího, dokládá: „Pakli bych co nemúdře pověděl, vyznávámť to, že nemiením nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a škola Pražská."

Rád se také radil s muži na slovo vzatými ve věcech důležitých a pochybných, a rád přijímal od nich naučení; ano první původní práci svou, totiž spis tento tištěný, podal sám „hrozného rozumu a odivné paměti mistru, Albrechtovi, jenž jest prvý z Čechóv v svatém písmě mistrovstvie došel Pařížského," prose jeho, bylo-li by v ní co takového, ješto by se nemohlo sjednati s svatým písmem, aby dobrotivě opravil. V rkp. pak musejním, tu kdež mluví o odpustcích, že také k dosti učinění přislušejí, dokládá: „Těmť já tak rozumiem, a tak sem od některých učených slýchal. I pravil sem ten svój úmysl před mistrem Vojtěchem, a ten mi je pochválil jeho." (Kap. 260.) Tohoto mistra Vojtěcha velebí Hus v jednom kázaní svém (1409) jakožto výtečného řečníka. (Děje univers. Praž. I. 101.)

Známo jest, že v devátém desítiletí čtrnáctého věku přinešeno jest do Čech učení Viklefovo, a zde tím snáze rozšířeno, poněvadž učení Oxfordské v Praze na universitě se dovolovalo. Mezi spory, kteréž o to mezi učenými theology vznikly, byla otázka o transsubstanciací, či-li o to, zdali při posvěcení chleba a vína v oltářní svatosť podstata jich se změní, anebo nezmění, na předním místě. Sporové tito vedli se s počátku některá léta jen ve schůzkách soukromých, prvé než vnikli na universitu, od níž pak zapovědíni sou (1403). Takových soukromých sporův a hájení učení Viklefova o transsubstanciací dotýká Štítný v povědomém místě rkp. Opatovického (str. 252), kdežto dí: „Aj, již mi jde léto sedmdesáté, a však ještě sú mnú někteří mistři pohnuli tak, že neuměl bych za jisto povědieti, jest-li v té svátosti ještě chléb, pod nímž by bylo také tělo božie, či-li tu již zhyne chléb býti a obrátí se v tělo božie? A to sem já držal, mně, by byl kostel na tom ustanovil se; a podlé toho úmysla položil sem to v některých svých knihách, kdež sem řekl, by chléb tu již nebyl; a jiné cos buď, ješto k tomu sluší, také sem položil: a ti mistři dosti podobným dóvodem ukázali mi, že tu ještě chléb jest v té svátosti, i také tělo božie. Ale já raději řku: „Neviem, které jest,“ než bych řekl: „toto“ neb „toto,“ když sej' v tom ani kostel ještě ustanovil.“ Bylať to novota, kteráž jej s počátku překvapila a přivedla v rozpaky; a však později opět zvítězilo věřící srdce jeho nad hloubavým rozumem a zapudilo pochybnosť. Neb když potom později, v rukopisu musejním, opět o té svátosti přišla mu psáti příčina, projevuje se již takto: „Ačkoli strach někaký vzhrozuje mě, táhna od toho (t. od mluvení o té svátosti): však boží ufaje pomoci, nenechám toho pro svú malosť. To vyřknu ústy, co srdce o té drahé svátosti věří. Pakli bych co nemúdře pověděl, vyznávámť to, že nemienim nic držeti, než to, což drží obec křesťanská a škola Pražská. A prosím opravenie milostivého od rozumnějších, bylo-li by v čem potřebie mé neopatrnosti, ačkoli s toho, což viem, kak mám věřiti, nechtěl bych *po letičies hlavě postúpiti*“ (kap. 237). Rukopis tento psán jest léta 1399; tehdáž se ještě škola Pražská o tom nebyla vyslovila. Koho tedy

tou lecčí hlavou míní, jest patrné, totiž některé mistry, kteří se o učení Viklefovo v té věci horlivě zasazovali, a i jej také prvé byli u víře jeho zviklali.

Ke spisovatelství odhodlal se Štítný teprv u věku zmužilém. Nejprvnější plod jeho spisovatelský byl překlad spísku sv. Augustina: De conflictu vitiorum et virtutum, a knížky bratra Davida řádu bosáckého o sedmi stupních. Podniklť tu práci k úžitku svých dětí, jakož hned na počátku praví: „Tyto knihy vám sem zpořiedil, mé dietky! ne sám jich skládav. A jsúť prvé sv. Augustina o bojování hřiechóv s šlechetnostmi; druhé jednoho bosáka, ten jest slul bratr David, o sedmi duchovnieho stavu vstupních.“ Práce tato způsobena jest okolo l. 1370, neboť již v první původní práci své na počátku „knížek pátých“ opakuje v krátkosti obsah spísku o sedmi stupních, kdežto výslovně dí při stupni čtvrtém: „O tom sem mnoho mluvil v jiných knihách o sedmi vstupních;“ a při stupni šestém: „O tom sem také v týchž knihách o sedmi vstupních viece mluvil;“ a při sedmém: „Kak sem koli mnoho mluvil o tom, o sedmi vstupních mluvě, však ještě jest málo; ještě viece tuto o tom, ač i dosti nebude, mluviti budu.“ A konečně v článku „O modlitvě“ (str. 250) praví k svým dětem: „V oněch knihách bosákových o sedmi vstupních mnoho máte o ní atd.“ Již z toho se může rozuměti, že tento překlad, jakož vůbec všecky překlady Tomáše ze Štítného, není žádné prosté přenášení slov z jazyka jednoho v druhý; bystrý, pohyblivý duch jeho nesnesl úzdy takové, aby překládaje nepřičinil aneb neujal, jakož se mu vidělo za prospěšné, ano mnohdy překlad jeho není nic jiného, než jako vytknutá cesta, kudy leda jen myšlénky jeho kráčejí. Viz co sám praví o sedmi stupních: „Již pak o tom, ješto sě přihází duchovním, ten, jenž jest latině psal tyto knížky, také jest psal. Ale já méně toho dotknu, a snad sě také k některému sám přimluvím viece než dřieve. A však i dřieve někde také sem své řeči přičinil k úmyslu jeho, ne proto, by mi proň věřili tiem lépe, ale že mi sě jest zdálo hodné tak svým dětem psáti. A protož i tuto též učiním.“

Spis tento, byv dokonán, musel brzy, jelikož hledíme k teh-

dejším okolnostem, velmi rozšířen a vůbec znám býti. A jakož u mnohých nalezl oblibu, tak u jiných, a snad u většího počtu, potkal se s nelibostí a s potupou. A když Štítný, nedbaje toho, psáti nepřestával, ale čas od času nové a nové knížky jeho zjevovaly se, vzrostla ta nelibosť až i v nenávisť k němu i k těm, kdož je četli. Toto znamenitě poznává se z toho, že Štítný již v prvním původním spisu svém měl příčinu hájiti se proti těmto svým nepřátelům, a že touž obranu i ve všech pozdějších knihách jeho opět a opět nalézáme. Štítný rozeznává dvojí způsob těchto svých nepřátel: jedni byli ti, kteří vůbec neuměli česky a jazyku českému učiti se nechtěli; byliť to cizozemci, jimiž tehdáž universita Pražská v hojnosti oplývala, a kteří se potom rádi v zemi usazovali na tučných prebendách. Druzí uměli sice česky, a nebyli také jinak odporni češtině, ale zdálo se jim nehodné býti i nebezpečné, aby se věci takové, ježto dle mínění jich náležely jen do vysokých škol, vynášely ven a dávaly do rukou sprostého českého lidu; krom toho mnozí jich tupili také proto Štítného a jeho knihy, že on, ani nejsa mistr, odvážil se psáti o věcech učených. Jedny mrzela tedy vůbec čeština, druhým pak o to běželo, aby sobě zachovali v učenosti monopol. První znamená Štítný slovem „hlúpí", druhé nazývá „pyšné a závistivé." I háji se v prvním spisu svém původním takto proti svým odpůrcům: „Mnozí lidé dobří sbierali rozličné písmo, a psali, aby se shřéli ti, ješto sú stydli, tápajíc v moři tohoto světa: a zlý starý had ďábel pustil jed závisti své v jich ruku, tociš jich účinek zlých lidí závistí leptal. Tohoj' nebyl prázden ni Jeronym, ni Augustin, ani Řehoř: a což pak já! Ano mnozí rádi by české knihy zatratili, a tož jen dobré: oněm básniem, jimiž smilní viece se v svém smilstvě rozžehují, nic nedějí, aneb ješto ponúkají, aby svět byl vzdy milován. — A nenie-liž lépe česky čísti dobré na hradiech, neb kdež kolivěk, a v ta doba aspoň mieti k Bohu dobrú žádosť, zapomenúc zlé milosti smilné, aneb klevet na besedě aneb svárów? — Ano i svatý Pavel, komuž jest epistoly psal, psal jest je jich jazykem: Židóm židovsky, Hřekóm hřecsky. Svatý Jeronym babám psal a vyklad písmo z neznámého jazyka; kéž jest řekl: „Sprostní tomu neurozumějí?"

Protož-li mostóv nedělají, žeby nemúdrý mohl upadnúti s něho? — Protož nezdá mi se, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy, jimiž by mohli mieti viery křesťanské a dobrých vášní naučenie. A protož nechžť mě had i uštne, a já sbierám tyto třiešťky k dobrému ohni, abych se i s vámi shřél! ufaji v Buoh, že se zhojím, jakož sú se zhojili i jiní.“ (Str. 3.) A pak níže: „Ti, ješto hyzdie knihy české, ač i dobré, snad chtiec, aby jen sami byli múdří vidieni, mohli by se dobře leknúti božie pomsty“ atd., dokládaje: „Múdřejší tomu rozumějí, a že tak vzácen jest Bohu Čech, jako latiník.“ (Str. 4.) A na konci spisu toho dí opět: „Divné jest do některých, že nechtie znamenati, pravdalij', co se praví; ale jen chtie věděti, kto praví.“ (286, ř. 18.) Taktéž v rukopisu Budišínském: „Pročež pak rechnie a vrčí pyšní na mě anebo hlúpí, ježto vše hyzdie, jemuž nemohú sami rozoměti, ež píši česky? A kto vie, komu to bude někdy úžitečno a kratochvilno v Hospodinu!“ A v rukopisu Opatovickém v předmluvě táže se opět: „Proč pak někteří hyzdie to, že píši, a za zlé mají těm, ktož čtú knihy mé? Ale když prvé hyzdie mé knihy, nežli čtú v nich, ukazujíť, žeť je hyzdie neupřiemým úmyslem: ale by čtli prvé v nich, a uzřé-li v nich bludného něco, i opravili to, to by mohlo býti z milosti pravdy.“ (Str. 161.) A v posledním díle svém, rkp. musejním, praví ještě jednou: „Ale jsúť také, ješto na mě zuby skřípie, že já píši takové knihy: snad z těch jsúc někteří, ješto vše hyzdie, jemuž sami nerozumějí; a druzí snad závistí, chtiec jedné sami slúti múdří, budú prvé hyzditi knihy než v nich čísti.“ A dále pak dí: „Jsúť jistě, ještoť jim jest úžitečno takové knihy slyšeti neb čísti v svém jazyku; protož nebraňte toho, ať všeliký jazyk chválí pána Boha. Kdyžť jest král Asverus jměl rozličných jazykóv písaře, aby lidu svému každému jazykem jeho psal své listy, a písmo to připomíná: proč by pak pán Buoh i Čechóm své vóle nepsal a nenapomínal jich písmem úžitečným?“ atd. Ku konci pak rukopisu tohoto (kap. 225) kárá opět pyšné, ješto mu z závisti za zlé mají, že píše, aneb těm, kteříž čtou jeho knihy, skoro tymiž slovy, jako v rukop. Opatovickém.

Znamenité však jest, že tito pyšní závistiví, na něž Štítný

tolik horlí, ne jenom jemu, ale ani mezi sebou jeden druhému, mistr mistrovi, nepřáli slávy spisovatelské, a jeden druhého knihy neméně hyzdili, tak že naposled již nikdo z nich ani psáti nechtěl kněh učených. Dotýkáť toho Štítný sám v témž rkp. mus. v řeči své k učeným (kap. 59), kdež jich napomíná, aby se varovali, by v pýchu a v hrdosť nevstoupili, a v závisť jiným, když by sami chtěli vidíni býti, že jsou učeni. „A z tohoť, prý, bývá, jako je bratr jeden, Tohodoben, položil v knížkách svých jedněch, jimžto řiekají *Horologium sapientiae:* jako by viděl ve škole mistróv mnoho, a mieč střiebrný mezi nimi; a každý ten mieč chtěl mieti, a však pilnějie po tom stoje, aby jej jinému mohl vyraziti z ruky, než po tom, aby dosáhl jeho. Toť podobenstvie z závisti učené kárá, ješto každý z těch učených závistivých chtěl by sám dosáhnúti chvály, že je učený a umělý: — a však každý pilněji toho hledí, aby tu chválu onomu odvedl, něčím ohyzdě jeho múdré pověděnie neb knihy jeho, nežli by sám učinil co takového. A toť jest,“ dokládá Štítný, „že mistři nepíší rádi knih takových, nechtiec, by je jiní něčím ohyzdili. Ale řekl Kristus: „Budú-li tito mlčeti, kamenie bude volati!“ A tak Brigita bába, Milič nemistr psali knihy: aniť je ten chtěl učený slúti, kterýž je psal knihy tyto.“

Toto nyní přivedené místo také proto jest důležité, že se v něm opět jmenuje Milič. Napřed již povědíno jest, s kterakým nadšením zpomíná sobě Štítný dobrého Miliče, šlechetného Miliče, kněze Miliče, ctného, věrného a statečného kazatele; též ukázáno, že duch Miliče učitele slova božího v pravdě, jenž se nic s svatým písmem nedělil, provívá Štítného spisy; tuto pak opět nalézá se, že z Miliče nemistra béře sobě nemistr Štítný příklad i píše náučné knihy, když jich mistři psáti nechtí: ale nad to důležitější jest zpráva, že ten, kdo Štítného k tomu pohnul, aby národ český vyučoval perem, byl právě zase Milič. Tato zpráva znamenitá nachází se v témž rkp. mus. (kap. 11), tu kde Štítný nápodobně, jako zde v knize této na str. 90, ř. 7, mluví o sv. Pavlu, že měl mnoho dětí duchovních, zrodiv je dobrým příkladem, radou dobrou a naučením spasitelným; a dále praví: „Aniť je byl kněz Milič bez nich,“ dokládaje: *„byť nebyl*

on, snadť by i těch všech knih nebylo, kteréť sem já psal.“ Z těchto slov souditi se dá, že mezi Štítným a Miličem byl svazek důvěrného přátelství, čímž se pak to neobyčejné příbuzenství obou v smýšlení a ty neustálé vroucí zpomínky Štítného na Miliče snadně vysvětlí.

Druhý spis Tomáše ze Štítného a první jeho původní, jsou tyto knihy obecných věcí křesťanských. Sepsal i sebral je nejprvé též dětem svým, jmenovitě proto, „aby mohli krátiti chvíli, čtúc v nich, a zvláště v svátky doma ve vsi, kdež ani kázanie bývá, ani nešpora;“ a také proto, aby měli po něm, až umře, památku. (Str. 1, ř. 4—11.) Dále pak ustanovil je také „každému, komuž by byly k utěšení a k poznání rozličných věcí, křesťanóm rozuměti úžitečných.“ (286, ř. 9.) Dle toho dvojího úmyslu svého položil také dvojí předmluvu, první k dětem, druhou k „rozmilé bratři.“ V první praví takto: „I psalť sem vám knihy dvoje: tyto prvé (t. původní) sám klada z své hlavy, jakž mi sej' zdálo podobné, což sem kde četl neb slýchal na kázaní aneb od učených, aneb se mohl sám domysliti, ještoj' přístupné k tomu úmyslu, o němž sem psal.“ Slova tato srovnávají se z úplna s tím, co dí o svých řečech besedních: „Řku, což mohu, kak sem četl o tom nebo slyšal, nebo kdy myslil: ač ne všeho (řku), co sem četl, ale však něco“ (str. 94 rkp. Bud.); i vyměřují takto dokonale stupeň původnosti, kterýž se vůbec ve spisích jeho původních má hledati. — „Ale druhé,“ t. knihy — dí dále k dětem — „ty sem hotovo sebrané, aneb učiněné někým jiným latině, vyložil česky, a kteréť jsú, tamť sem to napsal. (1, ř. 19—24.) Dotýkáť se tu svrchu řečeného překladu knížky sv. Augustina a bosáka Davida.

Potom dále praví: „Ale tyto prvé (knihy) rozdělil sem v šestery knížky: Prvé jsú o vieře“ atd. (viz str. 1, ř. 25 — str. 2. ř. 6.). Tuto sluší pozorovati, že Štítný činí rozdíl mezi slovem *knihy* a slovem *knížky*. Těmito druhými rozumějí se menší traktaty tak řečené, jichž každý činí svůj celek; sbírku pak takových traktatů v jedno sepsanou nazývá Štítný knihami aneb také svazkem, jakož se toto shledá ještě také v rkp. Opatovickém. Takto v předmluvě napřed oznámiv počet těch kní-

2

žek a jich obsah, hned přitom také doložil: „A paklif přičiním sedmé neb i osmé, takéť tu budú.“ I nalézají se také skutečně v tomto svazku nad oznámený obsah ještě věci dvě, totiž „Výklad pateře“ (str. 44—59) a „Ostnec svědomic“ (178—196). Z té příčiny také na konci spisu svého dokládá: „A že sem některé věci v těchto knihách viece psal, jichž sem na počátce knih nebyl slíbil, tiem to omlúvám, že sem byl řekl: Paklif přičiním kniežky sedmé, i osmé, takéť tu budú.“ (286, 32.)

Dle zprávy téhož rkp. cís. knihovny někdy na osmém listu a nyní již na druhém poznamenané dokonán jest spis tento l. 1376. *) Praviť sice první přepisovatel Jindřichohradecký, že složeny sou ty knihy před osmdesáti lety, od roku 1454 nazpět počítajíc, totiž l. 1374; ale poněvadž tato zpráva na svém místě nepravá jest, jakož i také jiná zpráva téhož přepisovatele, ježto se dotýče Tomáše ze Štítného, v patrném omylu se zakládá, o čemž obém ještě budu mluviti: pročež nemůže zde míti žádné moci důkazní. Jsouť ale okolnosti jiné, vážné, ve spisu samém záležející, totiž zmínka o berni zemské pro koupení země Brandeburské (l. 1373), ježto dokazují, že toto dílo psáno jest času téhož aneb nedlouho potom; ale na každý způsob dokonáno jest teprv po smrti Miličově, kterýž, jakož povědomo, zemřel v Avinionu l. 1374, dne 29 Června, neb Štítný mluví o něm již jako o neživém: že jim totiž „byl“ Milič těžek v oči.

Prvé však, nežli Štítný spis tento propůjčil jiným, dal jej napřed opraviti, jakož již dotčeno, mistru Albrechtovi, výslovně proto, aby jmeno Albrechtovo bylo jemu štítem před jeho protivníky. Přípis, kterýž k němu Štítný o to učinil, zachoval se, ač neúplný, na prvním listu téhož rukopisu cís. knihovny a zní takto:

„Hrozného rozumu a odivné paměti mistru, mistru Albrechtovi, jenž jest prvý z Čechóv v svatém písmě mistrovstvie došel

*) Na tom listu totiž psáno jest touž rukou naučení o užívání kalendáře a o hledání litery nedělní, a přitom příklad: „Jako letos jest od božieho narozenie tisíc a tři sta let, a sedmé a sedmdesáte pojde od vánoc“ atd.

Pařížského, T(óma) z Štítného pravé poslušenstvie ve všem, což slušie k naučení křesťanské pravdy! Vida blesk světla a pravdy svatého písma, a nad to dále rozuměje, nežli mým mdlým zrakem viděti mohu, jež z tebe velice svietí; neb jest to jisté, žeby nikakéž matně ti najvětší mistři tebe nebyli sobě vzeli k tovařiši a k mistru křesťanstvie všeho; rád bych se přiblížil k němu s tiem, což sem česky kladl v těchto knihách, prvním úmyslem pro své děti, a potom všem, ktož by kdy kterým se z nich slovcem upamatovali k dobrému. Aniž toho mohu přieti, žej' mi to ne pracno bylo, ale velmi kratochvilno; neb sem nejednú, klada je, odpočinul od rozličného rozbroje mysli; pro něž zdá mi se, cž někdy také mohú někomu býti k utěšení. I řku, žebych se rád s nimi přiblížil k světlu, aby světlo okázalo, jest-li v nich světlo; a pakli by co v nich tmy bylo, aby světlem byla temnosť odehnána. I proši sprostně pro Bóh, aby je ráčil opatřiti; neboť je tvému poddávám opravení. Bylo-liby co takého, jež by se nikakž nemohlo sjednati s svatým písmem, aby ty z milostivé dobroty to opravil; a což by svaté písmo strpěti mohlo, by to okázal, aby jiným pro mé neduostojenstvie nebyly ohyzdny, ani čie zlosť nebo závisť směla to hyzditi, ježtoj' tak znamenitým mužem, cž nenie zlé, okázáno. A dobřej' podobné, aby tvój přirozený jazyk tiem tebe užil, a měl tvú památku, donidž najdál tyto knihy budú tráti. Pakliť sem v tom co poblúdil, že nejsa učenie velikého, směl sem se pokusiti o tyto knihy: ufám, že tvú múdrostí z milosti pravé, jež vycházie nad všecka práva, zhojím se toho; neb ne hrdosť, ani všetečstvo, ani chlúba, ale připudilaj' mne k tomu dvojitá milosť — —."

Štítný sám nazývá toto své dílo v rukopisích pozdějších: „*Knihy o obecných křesťanských věcech*" (viz str. 309, ř. 47), rozeznávaje totiž mezi věcmi obecnými a „hlubšími" čili učenými, ježto položil v rkp. Budišínském. A protož zdálo mi se za hodné, nápis jeho vlastní zachovati, ačkoliv potud užívalo se jiného, poněkud širšího, totiž: „Knihy naučení křesťanského."

Mezi rokem 1374 a rokem 1392, kdy Štítný psal nedělní a sváteční své řeči, prošlo plných 18 let. Mnoho se zajisté

v tom času změnilo v okolnostech jeho, o čemž již nyní se neví: a však to ví se za jisté, že v času nadřečeném ztratil Štítný dvé svých dětí. Co se dotýče života jeho spisovatelského, souditi se může ovšem i bez dokladův, že čilý jeho duch mezi tím neprázdnil; i dají se také s úplnou jistotou spisy jeho některé určiti, ježto v nadřečené osmnáctiletí připadají, ano ta doba neznámá smrti jeho dítek leží tu mezi nimi jako práh, jenž je na dvé dělí, určujíc, které spisy připadají před tu dobu, a které v čas potomní. Neníť úkol můj, ani zde příhodné k tomu místo, abych široce rozbíral každý jeho spis: ale chci tuto podati stručnou toliko zprávu o nich, a z každého vyjmouti jen místa některá, ježto prospěti mohou k většímu objasnění toho času i života spisovatelova, pokudž již napřed, kdež náleželo, přivedena nebyla.

V čas před úmrtí dotčených jeho dítek pokládám první vzdělání rukopisu Budišínského, či-li „Rozmluvy nábožné" nyní tak řečené, jež ale Štítný v kap. 29 sám nazývá: „*Řeči besední.*" Tento rukopis totiž složen jest ze dvou částek, stářím písma i obsahu od sebe rozdílných, kteréžto však činí pospolu celek jeden. První částka, na pergaméně psaná, obsahujíc 78 stran a 25 kapitol, náleží prvnímu vzdělání; ale že již záhy zadní větší díl rukopisu tohoto pohřešen jest, doplnil jej někdo v XV věku tak, že z druhého vzdělání spisu toho připsal na papíře na 151 stranách, co tu scházelo. Obsah celého spisu jest: hlubší čili filosofické rozjímání o Bohu, o prostřednících mezi Bohem a lidmi t. o andělích, a o člověčenstvu. V předmluvě své dává neznámý přepisce tuto zprávu o skladateli toho díla: „Byl za času krále Václava Českého třetiho panoše jeden slovútný, Thóma z Štítného, literat dobrý, ve svých letech poctivě a v svém šlechetném životu do starosti zachovalý. A veda život bohomyslný a pokojný na své tvrzi, složil a vyložil tyto kniehy českým jazykem; a ačkoli v druhých sloviech za našich let neobyčejných, ale v staré české řeči nalezených, kterýmž, často čta, porozumieš. A také jsa rozumu (dospělého), mluví řečí okrášlenú a milú (v těchto knihách), v kterýchžto písma sv. starého i nového zákona i doktoróv svatých požívá.

Kterážto rozdělil jest ve troje knihy. A jsúť na mnoho miestech a zvláště na počátku rozumóv vtipných a vysokých" atd. Načež přichází předmluva Štítného, v kteréž, mimo jiné, toto praví: „Vymyslil sem knihy tyto, jako by děti tázali otce a otec jim odpoviedal." A na konci předmluvy obrací se k dětem opět, řka: „A vy, mé dietky! *) pojďte a slyšte mě, bázniť boží vás učiti budu."

Druhé vzdělání čili obnova spisu tohoto připadá již v čas, když Štítnému zbývalo na živě již jen dvé dětí, kteréžto tehdáž již také byly zletilé. Dovozujeť toho na str. 168 místo následující: „*Dítky:* Milý tatíku! ty znáš naše položenie, rci nám něco k našemu běhu. *Otec:* Tak jest bylo, ježto sem psal *najprv* řeči tyto, že běch řekl něco, ježto sě vás dotýká: ale tuto neřkuť téhož, neb v mém již nejste poslušenství. Ale že tré vás jest chvalně a dobře tento život dokonalo, útěchu v tom maje, řkuť ještě něco, jakožť sem i *obnovil* kniehy tyto, aby skrze to, že sem *vám* je psal, byly někomu k kratochvíli; a tak řkuť vám — ačť vám jest toho i netřeba, ale pro jiné; nebť sě i ještě tiem nestydím, coť sem vám psal — něco přeskoče, jakož byl sem vám řekl: buďte při sobě a kažte se jinými" atd.

Jiné zanímavé místo rukopisu tohoto jest na str. 86: „A tak sv. Pavel, sv. Augustin a jiní psali o Bohu vysoké a hluboké věci; najprv řečtí mistři po sv. Pavlu, potom sv. Augustin

---

*) Tuto nemohu pominouti mlčením, že neznámý přepisovatel, přinášeje v předmluvě své krátký obsah toho spisu, nadřečené slovo „děti" vyložil v „syny", řka: Předmluva na tyto knihy, v nichž v prvních zavierá, o čem tieží *synové* otce atd., což by mohlo zavesti k domnění, že Štítný měl více synův než jednoho, čehož se však ani v tom ani v žádném jiném spisu jeho nenalézá i nejmenší stopa, ano naopak, kde má koli příčinu určitěji znamenati děti své, mluví o pannách, jako k. p. v knihách o obecných věcech křesťanských v první předmluvě k dětem, kdežto dí: „Veď nevzdyj' pannám slušné tázati se i se kněží;" kterážto slova i v druhém vzdělání spisu téhož beze vší změny opět přicházejí. Ostatně viz, co psáno jest o dětech jeho zde na str. VI. A jak nevelmi bezpečné jest, každého slova takových pozdějších přepisovatelů vysoce vážiti, shledá se brzy níže.

s jinými, ježto bylo latinskému jazyku neobyčejno: však oni tu prostřeli cestu, mnohokrát latinský jazyk řeckými slovy naplecujíc, až již obyčej mají toho latinští mistři. A my těšme sě v těch kropějkách a v těch drobiech, ještoť od nich jako s stolu bohatého k nám přichodie; i prošiť všech nelatiníkóv: čtěte opatrně v mých knihách, donidž čemu nemóžete rozoměti; nepřete sě o mé řeči s latiníky a s hrdými“ atd. A na str. 94: „V té kratochvíli, ješto sem počal ty besednie řeči, řku, což mohu — — neb divné a tvrdé nám jsú ty řeči, ješto mluví sv. Dionysius.“ A pak dále opět: „ale mně by ty řeči hruby byly, a snad i vám, že jsú v českém jazyku neobyčejny“ atd. Z toho se poznává, jak těžce musel často Štítný zápasiti s jazykem, ve věcech vědeckých potud neobvyklým. V ostatním odkazuji ty, kdož toho spisu širší známosť míti žádají, k Hanušovu „Rozboru filosofie Tomáše ze Štítného,“ jenž v nedlouhém času vyjde nákladem Matice české.

V týž pozdější čas také připadá druhé vzdělání knih o obecných věcech křesťanských, t. rukopis Jindřichohradecký, jenž se od prvního liší ne toliko svým slohem, že mnohé věci rozšiřuje, zkracuje, aneb jinými slovy přináší, ale i tím, že přicházejí v něm noví článkové podstatní, totiž: „Výklad na Zdráva Maria,“ a pak „O rozličné svěcenině,“ a což nejdůležitější jest: poslední pořízení Tomáše ze Štítného, kdež i pozůstalé děti své jmenuje jmenem. Článkové tito jsou zde vytištěni v dodatku I. a III. Co se pak zvláště dotýče výkladu na Zdráva Maria, nelzeť jest neznamenati, že toto jest pouhý překlad nějakého ovoce klášterského; dovozujíť toho nejen cizomluvné hříčky slovy „Eva — Ave — a vé“ (ohne Wehe, str. 288, ř. 8 a 27), ale i rozvláčná sladkosť celého toho článku, kteráž se od jadrných spisův Tomášových náramně liší, ačkoliv se také upříti nedá, že Štítný v ten překlad dle způsobu svého vetkal i některé své vlastní myšlénky.

V letech 1381—1394 měl Štítný, ač bez viny své, také zaneprázdnění před soudem zemským, což jemu, jenž tak velmi byl milovný pokoje, zajisté nemalý nepokoj působilo. Nadřečeného totiž léta 1381 dal byl dědictví své v Štítném, polovici

vsi s dvorem popložním a s tvrzí, nějakému Zbyňkovi v nájem, vyminiv sobě z toho 14 kop. gr. úroku ročního, což také dne 9. Března t. l. dskami zemskými zapsati dal. Toto bez pochyby v úmyslu tom učinil, aby se tím pohodlněji oddati mohl svým knihám. Ale týž Zbyněk jemu potom úroku neplatil, tak že Štítný, nemoha svého dosáhnouti, musel naň pořadem práva zemského nastoupiti. Pře jeho dospěla l. 1390 k právnímu panování s komorníkem, a teprv l. 1394 dne 16. Června obdržel zase nadřečené dědictví své právem. (Archiv Český III. 466, z desk dv. XIII. 144.)

Mezi tím léta 1392, jakož dotčeno výše, spisoval Štítný řeči své nedělní a sváteční na celý rok, ježto se zachovaly v rukopisu souvěkém, ač neúplném, v cís. knihovně Pražské. Čas, kteréhož byly ty řeči složeny, poznamenán jest na listu 78 ve 4tém sloupci, kdežto Štítný, o Židech mluvě, dokládá: „A již tisíc let a tři sta let a dvě a devadesát let, jakž u vězenie porobeni; a viec divóv Bóh nečiní s nimi, ani mají prorokóv viece.“ Předešlých spisů svých dotýká se Štítný v těchto řečech na dvou místech; jednou totiž v listu 30, kdežto dí: „Jest trój stav čistoty: jeden manželský, druhý vdoví, třetí panenský. Psal sem o těch staviech celé knížky, tuto nebudu mluviti o tom; než řku krátce“ atd. Potom v listu 84: „Chtěl-li by kto čísti o manželském stavu, neb o panenském, neb o vdoviem pro koho, aby uměl, coj' který stav, rozuměti a s rozmyslem vnikl v něterý, aby pak neřekl: Vstúpil sem v ten stav neopatrně! — neb zělo ktož v který stav vnikne, by v něm něco nebylo, ježto sě bude nelíbiti: psalť sem o těch staviech vláštie knihy; těch se doptaj, tutoť o tom nebudu psáti.“ Ostatně opakují se v těchto řečech celá dlouhá místa z předešlých Štítného spisův, ano výklad na Zdráva Maria najdeš zde na listech 246—249 s nepatrnou změnou počátku zase slovo od slova, pod nápisem: „Na Zdráva Maria řeč krásná.“

Skončiv tu práci, vzal Štítný brzy zase předse novou, vzdělávaje *po třetí* knihy své o obecných věcech křesťanských, v tom zvláštním úmyslu, aby milá dcera jeho Anežka měla po

něm památku. Práce tato obsažena jest v rukopisu Opatovickém tak řečeném, jenž se nyní chová v českém Museum.

V předmluvě spisu toho dí Štítný k deeři své: „Toběť pravím, že bych tě rád múdrú viděl tú múdrostí, o níž jest psáno: Múdrosť jest slúžiti Bohu. I počalť sem, tobě chtě dáti tento první svazek knih těchto, *o hřéšéch a o šlechetnostech:* jdi pak s ním za muž nebo nejdi. A pakliť uzřím, a ty již nemieníš za muž, mienímť všecky své tobě napsati knihy, ač bych byl dotud živ, že bych je mohl dokonati, aby měla, v čem by čtla sobě neb jiným k užitečné kratochvíli. Takť mám za to, žeby měla ode mne dobrých šest svazkóv knih i s tiemto prvním.“

Potom dí na str. 148: „O almužněť tuto nic neřku, neb na svatého Vavřince psal sem o ní.“ Dotýkáť tuto svých řečí svátečních; ale v neúplném rkp. cís. knihovny té řeči se nenalézá.

Pak na str. 185 přichází toto místo: „I zdeť přivodí nepokoj nespravedlnosť: aj, kakýť nepokoj vzniče v Čechách z nespravedlnosti, ano onde král kázal, Prokop kázal, coj' nespravedlivé, až ty nespravedlnosti zbudily nepokoj zjevný.“ Určitěji zní toto místo v pozdější práci jeho, rkp. mus. I. C. 11, v kap. 21: „Mnozí chtěli by pokoje bez spravedlnosti, a činiec, což je nespravedlivé, mnějí, by skrze to pokoje došli. — Aj, kakýť v Čechách nepokoj zniče z nespravedlnosti, ano onde král kázal, Prokop mladý markrabie kázal: právo staviti, v cizie sě uvázati, sirotky lecikaks vdávati, až ty nespravedlnosti i vzbudichu nepokoj zjevný.“ Totoť dotýče se války domácí v Čechách l. 1394 a 1395, v kteréžto potom páni čeští, chtíce se s králem smluviti, mezi jinými kusy také právě tyto zde vytčené věci jemu k napravení podali, a Václav také skutečně se jim k tomu zavázal listem svým, jehož datum jest na Žebráce dne 30. Máje 1395. (Viz Archiv Český I. 56.) Toto místo zvláště proto důležité jest, že se jím ustanovuje čas, kteréhož to třetí vzdělání jest učiněno. A poněvadž se v témž spisu na str. 252 také nalézá ono místo, kde Štítný praví: „Aj již

mi jde léto sedmdesáté;“ pročež vychází takto na jisto, že se Štítný narodil asi léta 1325.

Potom dále praví k nadřečené dceři své na str. 193, dotýkaje tu svých spisů: „O těch *sedmi blahoslavenstvích*, k nimž lidé osmerým činem přicházejí, máš tam napřed. Ale *o připravení srdce* a těch *chodbách* tutoť mienim těch knížek připsati; ale kdyby viece mých knih měla mieti, nalezla by je. A tutoť dokonám ti ještě *o sedmi dařiech ducha svatého*, a pak *o některých staviech*, a *o sedmeré kostelnie svátosti*, aby v tom nynie rozumna byla, coj' obecnějšie; až pak zda i uzřím, také-li budu mieti psáti o skrytějších duchovních věcech, uzřím-li, že potáhneš se k tomu, neospi-li prvé, nežť smrtí sejdu neb starostí.“

Pak na str. 196: „Silna jest jako smrť milosť, a milosť svú silú rány srdce uvazuje i neduživo činí; jakož plnějie mluvil sem o tom v těch knihách *o sedmi chodbách*, ješto pak také je snad budeš mieti.“

Str. 293: „A však ať řku, což mohu, o tom (t. o nebeské radosti), chtě své milé kratochvíl knihami těmito učiniti, vida ji, že ráda čte v knihách; i řkuť: budeš-li moci kdy v úklidě o tom pomysliti, pomysl“ atd.

Str. 345: „Chtě, aby v těchto knihách svých o sích i o oněch věcech psáno měla, takéť sem připsal i *o manželstvě*, ačť bych i raději tě pannú viděl, kdyby tomu chtěla od sebe sama. — Ale každý má od Boha svój dar zvláštní, onen takto, a onen takto. Protož toběť to řku, nebráně svatby, ale radě podlé toho, jakož mním tvé položenie. Neb vidím, že čteš v knihách ráda; a pobyl-liť bych živ, měla by mých knih mnoho, v nichž by i po mně krátila chvíli.“ Těmito mnohými knihami rozuměj opět jen traktaty, ježto by úhrnkem činily oněch „dobrých šest svazkóv knih.“

Na důkaz, kterak Štítný také přemýšlel o etymologickém původu slov, budiž tu také jeho výklad slova Strahov: „Sion mohú slúti všichni, ktož stráži držie, aby jich tělo svět, ďábel nepodtrhl hřéchem; neb Sion tolik jest řečeno, jako Strahov. A tak i v Praze latiníci řiekají Strahovu Sion, neb někdy tu stráže byla, a potom jest učiněn klášter“ (str. 214).

Zdali Štítný ty všecky svazky, ježto byl dceři své slíbil, skutečně také dopsal, neví se nic; a však může se o tom pochybovati. Neb léta 1399 měl opět již jinou práci před sebou, vzdělávaje totiž *po čtvrté* své knihy obecných věcí křesťanských, tehdáž již ne dětem svým, ale každému, kdož by v nich čísti chtěl k utěšení svému a k úžitku. Spis tento, jenž se v přepisu věku XV. chová v českém Museum, jest nejdůkladnější a nejzralejší práce všech Tomáše ze Štítného, tehdáž ovšem již starce čtyrasedmdesáti let. Probrav předešlé spisy své duchem kritickým, mnohé z nich zkrátiv, mnohé jasněji vyloživ, a nad to mnohé zanímavé věci přičiniv, rozdělil spis tento v patnáct knížek a tyto v 261 kapitol. V předmluvě, kterouž počíná skoro týmiž slovy, jako první svou práci původní, praví: „Psal sem svým dětem česky rozličné knížky, byl-li bych prvé umřel, než by poodrostli, aby mohli, naleznúc to, co sem jim psal, Boha lépež lépež poznávati atd. A když sem tak psal o rozličných staviech v svaté cierkvi, i o mnohých potřebných věcech rozuměti, po nichž by táhli mysl a své činy k vóli boží, čtúc sobě v těch knihách, a spolu sě rozochvujíc k božie milosti a ku poznání křesťanské pravdy; a když sě mnohým líbily ty mé knihy: zřiedil sem *zvláštie* tři svazky jich znamenité. Toto bude jeden; dokonám-liť jej, položímť na zad, co v něm bude. A dva svazky učinil sem *řečí svátečních a nedělních* z rok do roka, tu počav druhý, kdež jeden sem skonal.“ A dále dí: „Nejednú sem odpočinul od rozbroje mysli a od teskností, píše a klada ty knihy; i mámť z toho naději, žeť budú někdy i jinému někomu k utěšení; nebť i to viem, že sv. Augustin, mluvě o tom, že je knih mnoho, die: Viděl sem to, Hospodine! že ti lesové budú své jeleny jmieti, v nichž by sě pásli, v nichž by odpočívali, tvá slova v svých srdciech přezývajíc. *Aj, toť mě je vzbudilo, že tak rád píši.*“ Tím se vysvětluje ono místo vzdělání prvního v druhé předmluvě (viz str. 3, ř. 34), kdežto dí: „Rozochviloj' mě jedno kázanie sv. Augustina, ež budu nynie udatnějie psáti české knihy“ atd.

Některá místa zanímavější, zvláště taková, ješto se týkají

tehdejších nyní již málo známých obyčejův, chci tuto též položiti:

V kap. 5. O světských nemúdrých pannách: „A jsúť také, ješto milují panny, skrze ně hledajíc úžitka svého, jakož z toho kárá prorok: Prodali děvečku atd. I toť jest podobné k témuž, když na ten úmysl dobývají krásných dvořek a ochotných, aby dvór jich hlučen byl, a přezřie jim freje, a aby panny dary od milovníkóv braly. A všakť pomním, žeby to někdy hanba byla, by která tak bez studu ukázala, že svého má frejieře, jakož již bez studu u dvoróv mluvie o tom.“

V kap. 17: — „uzře někto pannu neb vdovu, ana stojí po rozkošech, po rúchu k světskej lepoti, po pěkných rúškách na šperk připravených, a aby byle měkce ruce, líčko mlado, vlasy krásny, po rozkošných pateříkách, a chce, aby to vše, což jmá, rozkošné bylo: porozumie jejie myslce nestatečnosti, že sě oku tělesnému líbiti žádá, to s pilností své krásy okazujíc.“

V kap. 67 vysvětluje mnohem určitěji, než v první práci své, některá jmena tehdejších úžitků panských, totiž: úrok, mýto, tržné, ungelty, pánvi, viny, pomoci, počestné, odumrlé, odběžné, zchodné, vzdajné, kteréžto vysvětlení položeno jest, pokudž toho byla potřeba, vzadu v připojeném slovníku.

V kap. 69 dotýkaje se Václava krále a křivd od něho učiněných, dává potomkům toto naučení: „Máte-li kdy krále voliti, vizte, abyste opatrně volili: neb jakýžť bude volen a korunován, nesnadenť jest zavrci.“ Z toho, i z jiných míst již napřed položených poznává se, že Štítný také nevelmi přál králi Václavovi.

V kap. 73: „I oráčeť táhne zlý duch v neřád, a tož hrubě, vida jich sprostnosť: onde v léky, v pověry někaké, v nemúdrú purnosť, v svády, v opilstvo, v krčmy, i ve mnohé hrubé neřády, že budú na to těžce robotovati, aby svú nemúdrú vedli purnosť v krčmách, na posvieceních, v kabátiech, s meči, s rukavicemi železnými v bláznové kakés purnosti, a těžce vydělajíc protepú.“

V kap. 77: „Sám sě vzklne kostečník i svú máteř. — Budúť celý den kostkáři spáti, a v nociť sě sejdú.“

V kap. 108: „Onen napienožce bude sě, chud jsa, šešeliti, aby bohatá bába pojala jej.“

V kap. 137: „Aj, tisíc let a čtvrté sto letos sě koná tiemto letem, jakž sě narodil spasitel.“ Tím ustanoven jest čas, kdy toto dílo bylo sepsáno.

V kap. 183: „Pomnímť jednoho starého, nosieše rým německý: Dřéve mějech mysl a nemějech sbožie, a již mám sbožie a nemám mysli!“

V kap. 203: „Aj, když v šachy hrají, již zdvihna šach, dlúho myslí, kdeby jej bezpečně posadil.“

V kap. 206: „Ačkoli plnějie sem jinde psal *o sedmi chodbách k blažené věčnosti:* však i tuto něco poviem krátce o nich, ač koho nedojdú ony knihy“ atd.

V kap. 215: „Potáhneš-li na húslech jeděch strun výše, potáhnútiť je i bardunóv.“

V kap. 223: „Nenieť lidu i žádného, by podlé pravdy přirozené něčeho za Buoh neměli a tomu cti nečinili. Dietě malé, na měsiec hledě, budeť jemu Buoh řékati.“

V kap. 224. O prvních třech přikázáních: „A takéť ti činie proti tomu přikázání, kteříž čáry, kúzla pósobie a ďábly ctie kakýmis tanty a bobonky, chtiec tudy dojíti úmysla svého; i ti, jenž sě držie bludu hvězdářóv pohanských, ctiec měsiec, hvězdy, zpósob tohoto vidomého nebe, ještoť zodiac slove, aby v něčem jich osud byl proměněn, neb nemoci chtiec skrze to zbýti. A tak vyrážie lva, neb raka, neb telce, neb cos buď z těch dvanádcti znamení z zodiacu na zlatě neb na mosazi, aby to na hrdle nosili, neb pili s toho.“

Krom těchto nadřečených spisův Tomáše ze Štítného známy jsou ještě dva jeho překlady spisův latinských: jeden „Kniežky Rikhardovy o stavu člověka vnitřnieho“ (Richardus a S. Victore, převor † 1173); druhý pak jest Roberta Holkota „Výklad na knihy múdrosti.“ (Robertus Holkot, učitel v Oxfordě, proslulý mystik, pro svou učenosť též Didaskalos neb Alter Augustinus nazván, † 1349). Oba tyto překlady zachovaly se, první celý, druhý nedopsaný, v rkp. Opatovickém.

První počíná takto: „Pozděť sem splnil to, jehož's ode mne

potřeboval, ať bych o stavu vnitřnieho člověka napsal něco; ale tiemť jest to nahraženo, žeť sem to pilnějie učinil, s dobrým rozmyslem, nežliť bych byl v kvapky to učinil, a chytaje jen, abych toho odbyl“ atd. (Str. 375.)

K výkladu „knihám múdrosti“ přičinil Štítný svou předmluvu, v kteréžto praví: „A tak i ten, ktoj' učinil ty knihy, mohl jest nazván býti filosof, leč jest byl Šalomún, leč jiný někto, jakož rozličně pravie o tom mistři písma svatého. Ale když sú v kostele vepsány v biblí, čtúc je v kostele, čtúc je i mistři ve školách: a i já, že mi to přezřie vyšší, počal sem z nich také řeč mieti v českém jazyku, drže (se) jmenem mistra Ruperta řečeného Golgot, jakoj' je ten četl v škole. Ale nemieníímť, bych jeho řeč latinskú chtěl česky klásti: než z jeho knih bera naučenie, mluviti chci perem, což mi Bóh dá, některé nechaje, coj' on tam mluvil, a snad někdy i od jinud bera něco, a však ve mnohém jeho se drže obyčeje“ atd. (str. 396).

V který čas které to přeložení připadá, nelze jest určiti; jen o výkladu knih moudrosti mohlo by se snad souditi ze slov v předmluvě položených: „že mi to přezřie vyšší,“ totiž škola Pražská, že tento překlad způsoben jest u přechodu věku čtrnáctého v patnáctý, kdežto živel český na universitě počal nabývati platnosti.

Totoť jsou všecky po tu dobu známé plody spisovatelské Tomáše ze Štítného. I nelzeť jest toho upříti, že byl muž času svého nad jiné osvícený a učený, ačkoli sám o sobě při každé příležitosti velmi skrovně soudí. „Nevelmě slov važte,“ prosí čtenářův svých, „viece úmysla hledajte; nebť sem řekl drva někdy vinnému prútí“ (6, 32). „A ne na toť sem psal knih těchto, aby každé slovo bylo z nich váženo, jako řeč z těch knih, ješto k biblii přislušejí: ale komuž se zdá úmysl pravý, ten jej drž, donidž ho lépe nenaučie ti, ješto mohú z práva naučiti“ (286, 14). Při tom při všem byly mu knihy jeho nad míru milé; vysvítáť to z toho, co v poslední vůli své o nich nařizuje svým dětem: „Nebyly-liť by které na pargaméně, ale kažte je napsati písmem dobrým“ (311, 42). Přepisovatel rukopisu Budišínského vysvědčuje o něm: „že byl v svých

letech poctivě a v svém šlechetném životu do starosti zachovalý,“ dokládaje: „veda život bohomyslný a pokojný *na své tvrzi*,“ což se také shoduje s vlastními Štítného slovy, kdežto svým domovem jmenuje *ves* — „doma ve vsi, kdež ani kázanie bývá, ani nešpora“ (1, 10) — ačkoli proto vždy mohl často i déle přebývati v Praze, zvláště za mladších let. Žeby kromě nadřečené své dědičné tvrze a vsi, odkudž se také nazýval „ze Štítného,“ měl ještě jaké jiné statky, o tom se musí z hodných příčin pochybovati.*) Znak čili erb jeho rodinný, stříbrná

*) Matěj Čapek, písař hradecký čili zámecký v Jindřichově Hradci, přepsav léta 1454 druhé vzdělání kněh o obecných věcech křesťanských, nepřipisuje jich Tómovi *ze Štítného*, nébrž praví, že je složil „slovútný panoše bohumilý Thuoma *z Zásmuk a z Chotěmic* dětem svým vlastním, nyní čtúc před osmdesáti lety.“ Z toho soudil Jungmann, že Štítnému náležely také Zásmuky a Chotěmice, a protož napsal v Rozboru staročeské literatury 1841 str. 195 takto: „Tomáše ze Štítného na Zásmuku a Chotěnicích knihy“ atd., což se potom také do Výboru i jinam dostalo. A však v té zprávě písaře Hradeckého vězí dvojí omyl: jeden ten, že týž písař tím nemíní prvního vzdělání kněh jmenovaných, neb o něm nečiní zmínky žádné; nébrž mluví jen o těch knihách, ježto byl právě přepsal; kteréžto však jsouce již vzdělání druhého, sepsány byly tehdáž před 70 až i snad před 65 lety. — Že pak svými 80 lety nenadále právě byl uhodil asi v čas prvního vzdělání těchto kněh, není divu; neb Štítný mluví v tomto druhém vzdělání o císařovi Karlovi IV. († 1378) tak, jako v prvním, totiž jako by byl ještě živ. — Druhý omyl týče se osoby skladatelovy. V žádných knihách Tomáše ze Štítného nenalézá se i nejmenší stopa, ani také jinde, pokud mi známo, žeby byl měl Štítný kromě nadřečené vsi a tvrze ještě jiné statky, tím méně Zásmuky a Chotěmice. On sám nazývá sebe jen Tómou ze Štítného (str. XIX), taktéž jmenují jej desky zemské (str. XXIII) a tak i přepisovatel Budišínský jej zpomíná (str. XX) — toho však písař Hradecký dokonce pomijí. Ve spisích svých zmiňuje se Štítný jen o vsi, při kteréž ležela také tvrz, na níž sídlil; a poslední jeho vůle ukazuje zřejmě, že skrovné bylo jmění jeho, neb utrhnouti musel své milé dceři, aby syn mohl míti s potřebu — „kdež tobě bude groše třeba, tu jemu několika“ — čehož by zajisté potřebí nebylo, kdyby byl měl také Zásmuky a Chotěmice. A však listiny Archivu českého přivádějí poněkud na stopu omylu tohoto. V též listině léta 1415, kdež mezi mnohými pány českými a moravskými jmenuje se také Jan ze Štítného, t. syn Tomášův, přichází zároveň také Jan z Chotěmic (III, 189). Týž Jan z

kolmo postavená střela v červeném poli, spatřuje se napřed na snímku. Kterého roku Tomáš ze Štítného zemřel, toho nenalézá se zpráva žádná. Mnoho let před smrtí svou byl již učinil pořízení o svém statku, vloživ je také v druhé vzdělání knĕh o věcech křesťanských; v kterémžto pořízení ustanovil za dědice svého syna Jana, vyměřiv dceři Anežce jen jistý úrok, tak aby zůstali v nerozdílu. (Viz str. 311—312.)

Týž syn jeho Jan v časích pozdějších dvakráte se vyskytuje v listinách Archivu českého: jednou mezi těmi pány českými a moravskými, kteří léta 1415 dne 2. Září poslali list otcům sboru Kostnického, domlouvajíce jim pro upálení M. Jana z Husince a pro vězení M. Jeronyma (III. 188); a potom l. 1434 dne 25. Máje jakožto svědek při odkazu dědin v Proseči. (III. 510.)

Na konec tuto ještě připojím seznam všech potud nalezených knížek čili traktatův Tomáše ze Štítného, původních i překladův. A jsou:

1. O sedmi duchovnieho stavu vstupních. *Knížky bosáka Davida.*
2. O vieře, o naději a o milosti.
3. a) Výklad pateře.
   b) Výklad na Zdráva Maria. *Překlad.*
4. a) O trojiech staviech (lidských — křesťanských vóbec), panenském, vdovském a manželském.

Chotěmic byl l. 1410 hejtmanem Svídnickým (II, 376) a l. 1415 jmenován jest co bývalý hejtman Svídnický a Vratislavský (III, 486). Syn jeho byl Tóma z Chotěmic, seděním na Vlašimi, jenž se vyskytuje v listinách l. 1430 (III, 502), 1439 (III, 521), 1440 (I, 248) a 1447 (III, 42); a jakožto synové tohoto Tómy přicházejí l. 1450 opět Jan a Mikuláš, bratří z Chotěmic (III. 547). Tuto se vidí, že se v té rodině jmena Tóma a Jan střídají. Dostal-li se tedy do rukou nadřečeného písaře Hradeckého rukopis nějaký, kterýž měl nápis: „Tómovy knížky,“ anebo „knížky slovútného a bohumilého panoše Tómy“ bez přídavku „ze Štítného“ jakož byl takový času toho obyčej, mohlo se snadno státi, že našed potom syna Jana, v témž druhém vzdělání jmenovaného, domníval se (on, anebo někdo jiný před ním), že toto jest rodina Chotěmická. Ostatně jak špatně byl zpraven i o té rodině, vysvítá z toho, že jí připisuje také Zásmuky, kteréž ale těch všech časův náležely zcela jiným rodinám.

b) Knížky o manželéch.
5. O hospodářovi, hospodyni a o čeledi.
6. a) O devíti staviech lidských. (Kak se zdejší stavové lidští připodobnávají k andělským kóróm. — O jerarchiích nebeských a staviech zdejších.)
b) O trojiem stavu (bydle) onoho světa.
c) O třech jerarchách nebeských.
7. Ostnec svědomie. (Kterak má člověk skrze ty kuory [andělské] přijíti do nebes.)
8. O pokušení (lákání) ďábelském.
9. O (sedmi kostelniech) svátostech. (Kterak se očistijem toho, že hřešíme. — O staviech onoho zákona.)
10. Řeči besední. (Rozmlúvání duše s svědomím. — Rozmluvy nábožné.)
11. Řeči sváteční a nedělní z rok do roka.
12. O hřiešiech. *Summa vitiorum.*
13. O čtveru zlém. (O čtveru zvieřat.) *Richardus a S. Victore.*
14. O šlechetnostech. *Summa virtutum.*
15. O jiných čtyrech šlechetnostech. (O obraziech čtyř ctností.) *Virtutes cardinales.*
16. O (těch) sedmi šlechetnostech (kteréž jsú) proti sedmi úhlavním (smrtelným) hřiechóm.
17. Kterak bojují hřiechové proti ctnostem. (O sedmeru smrtelných hřiechóv.) *S. Augustinus de conflictu vitiorum et virtutum.*
18. O sedmi dařiech ducha svatého.
19. O připravení srdce. (O srdci lidském. — O sedmerém zpósobu srdce.) *Hugo de praeparatione cordis.*
20. O sedmi chodbách (o sedmeře cestách) k blažené věčnosti. *Bonaventura.*
21. O osmeru blahoslavenství. (O sedmi blahoslavenstvích, k nimž lidé osmerým činem přicházejí).
22. O desateru božiem přikázání.
23. O dvanádcti radách.
24. O múdrosti. (O dřevu múdrosti.)

25. O stavu člověka vnitřnieho. *Richardus de interiore statu hominis.*

26. Výklad na knihy múdrosti. *Robertus Holkot de sapientia Salomonis.*

Rukopisové, kteří ty traktaty celé aneb jen v krátkosti obsahují, jsou tito:

I. Rkp. cís. veřejné knihovny Pražské, se známkou XVII. A 6. na pergaméně. Má nyní 158 listův in fol. Písmo čisté a správné o 2 sloupcích, s 19ti někde velmi čistými obrázky. Psán l. 1376. (Viz str. XVIII) Text počínal se někdy na listu 9. První list obsahuje přípis k mistru Albrechtovi; 2—7 byl staročeský kalendář, z něhož ale jen Březen a Duben zůstal, ostatní listy vytrhány; list 8mý tabulky let měsícových a nedělního slovce s naučením, kterak se jich užívati má — vše touž rukou psáno. V textu saméni, kde byl článek o manželství, 4 listy vyříznuty, též i písmo na listu předešlém a následujícím, co k tomu náleželo, seškrabáno i s obrázkem. Také list poslední chybí. Týž rukopis obsahuje čísla: 2. 3, a. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 9. 6, b (zkráceno). Zpráva o něm i výpisky z něho v Časopisu Mus. 1838, str. 3—14 od Fr. Palackého; potom v Rozboru staročeské literatury, 1841 str. 195 od Jos. Jungmanna; též výpisky v knize Tomsově: Über die Veränderungen der čech. Sprache, 1805, str. 85—104. Z rukopisu tohoto způsobeno jest také nynější vydání, nedostatky pak jeho doplněny z rkp. musejního, zde pod č. VIII.

II. Rkp. cís. veř. knih. Praž., se známkou XVII. F. 9., in 4⁰, ze XIV. věku, papírový, s písmem čistým a správným. Obsah: č. 17 a 1. Zpráva o něm v Rozboru staročeské literatury l. 1840, str. 143, od Fr. Lad. Čelakovského.

III. Rkp. Fr. Lad. Čelakovského pergaménový in 12⁰, ze XIV. věku. Obsah: č. 19.

IV. Rkp. cís. veř. knih, se známkou XVII. C. 15. na papíře in fol. o 2 sloupcích. Psán l. 1392. Písmo čisté a správné. Dva díly v jednom svazku; a však počátek i konec každého toho dílu chybí, a první i poslední listy potrhány.

Díl I. má nyní 156 listův; díl II. jde od 157 listu až po 253. Obsah: č. 11. (Viz str. XXIII.) Zmínku o něm učinil Jos. Jungmann v Rozb. staroč. lit. 1843, str. 3.

V. Rkp. knihovny Gersdorfské v Budišíně, in fol.; první částka na pergaméně (str. 1—78), druhá na papíře (str. 79—229), obě z počátku XV. věku. Obsah: č. 10. (Viz str. XX.) Širší zpráva o něm v Rozboru staročeské lit. 1843, str. 3, od Jos. Jungmanna; potom v Rozboru filosofie Tomáše ze Štítného, od prof. Hanuše, 1852, str. 24—31. Přepis nový rukopisu tohoto od J. Dundra v Českém Museum.

VI. Rkp. Opatovický, tak řečený, že pochází z kláštera Opatovického; nyní v Českém Mus., se známkou I. C. 12. Psán s počátku XV. věku na papíře in fol. o dvou sloupcích, písmem zřetelným a dosti správným. Obsahuje na 423 stranách tyto články: č. 12. 13. 14. 16. 15. 22. 23. 21. 18. 24. 9. 6, b, c. 4, a. 5. 25. 26 (nedopsáno). Vzdělání těchto článkův nejvíce se liší od rukopisův ostatních pro své zvláštní ustanovení. (Viz str. XXIV.) Zpráva o tomto rukopisu v Rozb. staroč. lit. 1841, str. 196, od Jos. Jungmanna.

VII. Rkp. Česk. Museum, se známkou I. C. 11., na papíře in folio o dvou sloupcích, 165 listův. Písmo zřetelné a správné. Rozdělen v 15 knížek a tyto v 261 kapitol. Litera počáteční každé knížky ozdobně malována. Obsah: 4, a, b. 6, a, b. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 9. (Viz str. XXVI.) Na konci toto poznamenání: „Dokonány jsú knihy tyto léta po narozenie božiem tisícieho čtyřistého padesátého, ve čtvrtek po svatém Agapitu mučedlníku božiem. Buď bohu chvála!“

VIII. Rkp. Česk. Museum, se známkou I. C. 13., na papíře in fol. o dvou sloupcích, 287 listův. Písmo sice dosti čitelné, ale přepis velmi nesprávný; přepisovatel netoliko mnoho chybně četl a v nepozornosti své pomíjel, ale mnoho i z úmysla měnil, jinými slovy vykládaje, pořádek slov ruše, ano nad to často, čemu nerozuměl, aneb co nebylo po jeho mysli, dokonce vynechávaje. Od listu

15 až do 21 v textu zmatek, neb přepisováno bez rozmyslu z rukopisu, jehož 2 listy při vázání knihy byly neprávě položeny. Ostatně rukopis tento snešen jest ze dvou jiných, totiž z I. a VII., a obsahuje tyto články: č. 2. 3, a. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 6, b. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 9. 6, b (zkráceno). Ku konci toto poznamenání: „Skonávají sě knihy tyto urozeného panoše Pavla z Sulevic a z Řehlovic, psané skrze Jakuba z Velemína, léta od narozenie syna božieho tisícieho čtyřstého šedesátého pátého, tu sobotu před posvícením toho božieho domu a kostela v Řehlovicích, a prvnieho léta po moru. Item: Téhož léta svadili sě páni češtie proti králi Jiřie(mu) o mnohé věci, a najviec o vieru křesťanskú.“ Poznamenání na prvním listě rukou XVII. věku vysvědčuje, že ten rukopis tehdáž náležel klášteru Sázavskému: „Bibliothecae Monasterii S. Procopii cis Sazavam.“ Zpráva o něm v Rozboru staroč. lit. 1841, str. 106 od Jos. Jungmanna.

IX. Rkp. cís. veř. knih. v Praze se známkou XVII. D. 31. na papíře in fol. o dvou sloupcích, 168 listův. Písmo neúhledné sice a však dosti správné: Obsah: č. 2. 3, a, b. 4, a. 5. 6, a. 7. 8. 9 (s důležitými přídavky) 6, b. (Viz str. XXII.) Ku konci poznamenáno: „Z daru božieho napsány jsú tyto knihy a to všecko, což v těchto knihách psáno stojí, rukú Matěje Čapka, v ty časy písaře hradeckého v Jindřichově Hradci, a skonány jsú v pondělí po družebné neděli v puostě před svatým Ambrožem léta od narozenie syna božieho tisícieho čtyřstého padesátého čtvrtého; kteréžto složil jest slovútný panoše bohumilý Thuoma z Zásmuk a z Chotěmic dětem svým vlastním, nyní čtúc před osmdesáti lety, o rozličném křesťanských věcí naučení, ku paměti křesťanské viery a dobrých vášní. (Viz poznamenání na str. XXV.) Ale já Vávra z Jivian, měštěnín v Hradci Jindřichově a starý písař tudiež, skonal sem tyto knihy léta od narozenie syna božieho 1492°, v sobotu před slavným hodem narozenie syna božieho.

Z nichžto buď milý Buoh pochválen věčně i jeho milá matka, panna Maria! Amen.“ Zpráva o tomto rukopisu v Rozb. staroč. lit. 1841, str. 106 od Jos. Jungmanna.

Léta 1848 ustanovil Slavný c. kr. senat akademický v Praze, aby na památku založení university Pražské před 500 lety, kteráž právě na týž rok připadala, vydán byl Tomáše ze Štítného spis „O obecných věcech křesťanských.“ A však nepříznivé okolnosti času toto vydání tehdáž zastavily; až potom léta 1850, zvláštním působením Jeho Excellencí pana ministra osvěty, hraběte Lva Thuna, c. k. akademický senat nadřečené ustanovení své dne 31. Prosince zase obnovil, přitom požádav Veledůstojného pana děkana c. k. sboru professorův theologických, Dr. Jana Fabiana, aby o brzké vydání spisu toho měl péči. Zároveň také ustanoveno jest, aby se to vydání způsobilo dle nejstaršího rukopisu ze XIV věku, a čeho se v tomto nedostává, aby doplněno bylo z rukopisův pozdějších; též aby jazyk rukopisu nejstaršího bez změny byl zachován, a jen v pravopisu aby se učinila změna, přijmouc pravopis analogický, tak řečený.

Maje pak já tuto práci od Slavného c. k. senatu akademického k vykonání sobě svěřenu, hleděl sem se z úplna dle nadepsaného ustanovení zachovati. Při čemž jen toho dotýkám za příčinou vysvětlujícího registříku, na str. 313—351 připojeného, že větší potřeba mi se býti viděla, abych v něm podlé možnosti své vysvětlil čtenářům obecným nepovědomé věci a zatmělý i zastaralý smysl slov, než pouhé formy gramatické staročeského jazyka, jimž každý, čta, bez veliké obtížnosti sám brzy porozumí.

V Praze dne 12. Prosince 1851.

K. J. E.

TOMÁŠE ZE ŠTÍTNÉHO

KNÍŽKY ŠESTERY

O OBECNÝCH VĚCECH KŘESŤANSKÝCH.

Třetie o hospodářovi, o hospodyni a o čeledi.

Čtvrté, kak devět řádóv lidských nesú podobenstvie devěti króv andělských.

Páté, kak nás črt láká.

Šesté, čím se očištijem toho, že hřešíme. A pakliť přičiním sedmé neb i osmé, takéť tu budú.

Což kolivěk v těch knihách naleznete, to držte, ač umiete rozuměti, lečť by vám dobří lidé a učení v písmě ukázali, žej' zle napsáno, tak že by se nemohlo i jednú stranú sjednati s svatým písmem. Neb dobří učení, cožť naleznú, ješto móž býti z toho dvój rozum, dobrý a zlý, ne ke zlému, ale k dobrému rozumu obraciejí. Ktož by chtěli ke zlému obraceti a zle rozuměti písmu i těch zvieřat, ješto i na před i na zad plna očí byla, čiliť by nemohli, byť směli? A tak řku: ukáží-liť vám dobří učení bohobojní, jimž by milá byla pravda slyšeti i od oslice, žeť sem kde schybil: nic se tiem nesmúcejte, ale veselte, ne tiem, žej' poblúzeno; ale tiem, že jest opraveno. Jakoj' byl o sobě řekl i svatý Augustin. Neb praví svatý Augustin: „Přieliš převráceně se miluje, jenž chce, aby jiní také blúdili proto, aby jeho blud byl utajen. A a čím by to lépe bylo i užitečnějie, že, kdež on jest sblúdil, by tu jiní neblúdili, a sám jich napomenutím zbyl i svého bludu! a pakli by svého bludu nechtěl zbýti, ale as a tovařišóv nejměl by v něm.“ A protož nemilujte mne viece, než obecnú pravdu křesťanské viery; anižť razi, by sám se kto miloval viece než pravdu, by chtěl svú hrdosť tiem ukázati, že by, přečta bez rozmysla, hyzditi aneb opráveti chtěl tyto knihy tu, kdež nenie třeba, ať sebe když tehdyž nepomstí pravda. Pravda jest, že já i se vším tiem, což sem kdy psal neb psáti budu, kostelu k opravení poddávám se, ufaje tomu, že mě z milosti prvé opraví, bude-li třeba, nežli knihy. Nežť vědě, že když svatý Pavel sbieráše dřevce na oheň, aby se rozhřéli, ješto běchu vyplúli, tápavše v moři; veliký had přichvátiv se jeho ruky, i uštnul jej, že mněchu, by on od toho mosil umřieti. A však mu jest niče ten jed neuškodil.

Takéž mnozí lidé dobří sbierali rozličné písmo, a psali, aby; se shřéli ti, ješto sú stydli, tápajíc v moři tohoto světa a zlý starý had ďábel pustil jed závisti své v jich ruku, tociš jich účinek zlých lidí závistí leptal. Tohoj' nebyl prázden ni Jeronym, ni Augustin, ani Řehoř: a což pak já! Ano mnozí rádi by české knihy zatratili, a tož jen dobré. Oněm básniem, jimiž smilní viece se v svém smilstvě rozžehují, nic nedějí; aneb ,ješto ponúkají, aby svět byl vzdy milován, protiv zápovědi boží, jenž jest řekl skrze svatého Jakuba: „Ktož chce býti přietel tohoto světa, bude boží nepřietel." A nenie-liž lépe, česky čísti dobré na hradiech, neb kdež kolivěk, a v ta doba aspoň mieti k Bohu dobrú žádosť, zapomenúc zlé milosti smilné, aneb klevet na besedě, aneb sváróv? Toj' dobře tu znamenáno, že když David hudl před Saulem, ano jeho trápi zlý duch, inhed mu jest odlehčil tehdy. Takéž jest mnohým lidem: donidž čtú neb poslúchají dobrého, dotud jich zmek ne tak nuzí zlú žádostí; a kdy by to, což sú čtli neb poslúchali, vzdy v své mysli přemietali, jistě by ďábla odehnali. Ano i svatý Pavel, komuž jest epistoly psal, psal jest je jich jazykem: Židóm židovsky, Hřekóm hřecsky. Svatý Jeronym babám psal a vyklad písmo z neznámého jazyka; kéž jest řekl: „Sprostni tomu neurozumějí." Protož-li mostóv nedělají, žeby nemúdrý mohl upadnúti s něho? Proto-lij' Kristus nepověděl zástupóm, že chce dáti jiesti své tělo, a věda, žej' to mnohým bylo tvrdo slyšeti, ež sú od něho odstúpili? Protož nezdá mi se, by zlé bylo psáti Čechóm české knihy, jimiž by mohli mieti viery křesťanské a dobrých vášni naučenie. A protož nechžť mě had i uštne, a já sbierám tyto třiešťky k dobrému ohni, abych se i s vámi shřél: ufaji v Buoh, že se zhojím, jakož sú se zhojili i jiní.

Druhá přiemluva.

Rozochviloj' mě jedno kázanie svatého Augustina, že budu udatnějie psáti české knihy, ješto příslušejí k svatému písmu. Neb z něho móž každý znamenati, kak jest dobrá věc, čísti písmo svaté. A ti, ješto hyzdie knihy české, ač i

dobré, snad chtiec, aby jen sami byli múdří vidieni, mohli by se dobře leknúti božie pomsty, upamatujíc se, kak jsú ti vinni, ješto by chtěli listy a potřebná poselstvie v nich staviti, aby pán Buoh, choť věčný své choti, jimi neučil své vóli, a netěšil v jejie rozpači. Ano by se správně lekl, ktož by stavoval listy královy, kteréž on šele své královéé, když by vzvěděl, že to vie král. A a čím-tě věčší pán Buoh nade vše krále? čím jest milejší jemu choť jeho, toj' duše kteráž koli, ješto túží po něm, nežli kterému králi kdy byla milá králová jeho? Múdřejší tomu rozumějí, a že tak vzácen jest jemu Čech, jako latinník; by chtěli, dobře by se toho vzeptali na svatém Pavlu. Protož obojí znamenajte, coť v tom kázaní praví svatý Augustin: i ti, ješto hyzdie knihy české, i ti, ješto bych rád, ač rádi čtú v nich, aby ještě radějše čtli písmo svaté. I praví takto svatý Augustin mezi jinú řečí: „Chcete-li, ať vám osladne písmo svaté, a jakož má býti, ať vám přikázánie božie přijdú k úžitku; odtrhněte se od některé práce tohoto světa, aby také v svých domiech, čtúc božie písmo, až do plna se posvětili milosrdenstvím jeho, ať šťastně u vás bude to naplněno, ještoj' o blaženém muži psáno, že u božiem zákoně bude mysliti ve dne i v noci.“ A opět ono: „Blažení, ješto spatřijí svědectvie jeho, ve všem srdci hledají jeho.“ A také i to: „V svém srdci schoval sem tvé řeči, Hospodine, abych nehřešil tobě.“ A tak, jakož slyšíte, jakož ten, ktož v svém srdci schoval jest a má řeči božie, nehřeší, takéž, ktož jich neschová, hřešiti nepřestává. A poňovadž nenie dosti kupcóm, aby jen na jedné kúpi hledali zisku, ale viece jich dobudú, aby přibylo jim sbožie jich; a oráč rozličná seje semena, aby se živiti mohli i sím i oniem tiem dospěšnějie: čím pak viece v duchovniem zisku nemáte na tom mieti dosti, že v kosteléch slyšíte, ješto čtú písmo božie? Ale v domiech svých, a když kvasíte spolu, a jsú-liť dnie krátci, ale v noci některú chvíli máte čísti písmo svaté, aby v svých srdcích duchovní pšenici shromážďili, a z písma aby duchovnie perly u pokladiech srdce svého schovali; aby-

chom, když v súdný den před stolici toho mocného súdce přijdem, jakož svatý Pavel die, ne nazi, ale odieni se ukázali. A to také, milá bratřie! pilně znamenajte, že svaté písmo jest právě jako listové z našeho kraje nám poslaní. Neb náš kraj jest ráj, a naši přietelé jsú patriarchy a proroci, apostolé a mučenníci, a měštěné jsú andělé, s nimiž máme býti, a král náš jest Kristus. A když jest Adam shřešil, tehdy jsme u bezbydlé vyvrženi tohoto světa. Ale žej' náš král tak milostivý, viece nežli kto móž pomysliti; písmo svaté, jako listy poselacie, ráčil jest po patriarchách a prorociech poslati, jimiž nás zove, abychom se vrátili do své vlasti, a cěstu ukazuje. A když jest to tak, milá bratřie! co sobě myslé ty sluhy, ješto tak jsú nedbavi svého pána, že i listóv od něho, jimiž je zove do královstvie blaženého, nechtie čísti? I kakť se zdá, kdyby kto z nás svému šafářovi poslal listy, a on netolik neučinil kázánie jeho, ale v svém netbání jako za nic neváže toho přikázánie, i listóv by nechtěl čísti: poněť by zaslúžil, ne dieky, ale pokuty. Takéž ten, ktož svatého písma netbá čísti, beštoj' z věčné vlasti posláno, má se báti, aby netolik odplaty nejměl, ale muky věčné neušel k tomu. Neb tak jest nám nebezpečno nečísti božieho přikázánie, že prorok velmě žalostně volá, řka: „Protoj' mój lid u vězenie uveden, žej' nejměl uměnie," tociš nevěděl, co slušie k vóli božie; a ktož nevie, bude nevědien. Jistě, ktož Boha netbá hledati v tomto světě, čta svaté písmo neb poslúchaje jeho, Buoh jeho u věčném blahoslavenství nebude chtieti poznati; a má se báti, aby nezaslúžil slyšeti, když zavrú dveří, jsa vně se pannami bláznovými: „Nevědě vás, neznám vás; otejděte ode mne, ješto činíte nepravosť." Coj' to: „nevědě vás, neznám vás," i kak jich nezná a šle je v oheň? Jistěj' to proto, aby ukázal tú řečí, že, jakož jest řečeno, ktož zde nechce, čta o Bohu, jej poznati, v den súdný Buoh jako nebude jeho tbáti poznati. A ono, ještoj' v Šalomúnových knihách psáno, velmě pilně a s bázní máme slyšeti; praví: „Ktož zatvrdí ucho, aby neslyšal zákona, toho modlitva bude u mrzkosť." Ktož chce, aby jej Buoh

uslyšal, má najprv slyšeti Boha. A kak sobě smie to mysliti kto, aby jej Buoh uslyšal, jenž nechce jeho zákona a přikázánie slyšeti neb čísti? A coť se zdá, milá bratřie! že jsú mnozí, a ještoj' ještě horšie, i žákovstvo některé, když mají kam jíti, naberú s sebú ztravy rozličné, připraviec se snažně a s velikú prací. A když to činí kto k tělo cestě, jímž by tělo živil: pak jedněch knížek nechce čísti, v nichž by nalezl pokrm, jímž by jeho duše živa mohla býti zde i věčně na onom světě! A maje duši učiněnú k obrazu a ku podobenství božiemu, a tělo z hlíny: však takú má péči o těle, ješto mají v rovu červie sniesti; a na duši, ještoj' obraz boží, jako na něco velmě nepotřebného netbá, nepokrmie jie pokrmem božieho slova, ale dá jí bez posilenie zahynúti: a tak málo na Bóh tbá, že i jeho obraz lehce váží.

A protož, milá bratřie! o tom múdře a úžitečně přemýšlévajme, a jelikž móžem, básní zpravování i všeliké řeči nepotřebné a šeradné ostaňme, a vší snažností hledajme, abychom utiekajíc a pokrývajíc se přiekaz tohoto světa, některé chvílky sobě nalezli, v nichž bychom pro spasenie své duše každý mohli pobyti na modlitvách, aneb čísti písmo svaté, aby v nás bylo to naplněno, ještoj' psáno: „Ktož budú učeni, budú se stkvieti jako hvězdy u věčné věčnosti.“ A když jest tak pěkně toho dovedl svatý Augustin túto řečí, žej' dobro čísti svaté písmo i v domiech: coj' mně viece třeba ponúkati koho, aby četl tyto knihy? sámť uzří, žeť voněji něco svatým písmem. a žeť dobrému učie, kdyžť je čísti bude. A najprvť učie obecným věcem, a potom nalezneť v nich také hlubšie; i mlazší i starší nebude, byť v nich nemohl krátiti chvíle úžitečně, kohož by jen božie slovo nemrzalo. A všakžť proši, ktož je budú čísti, nevelmě slov važte, viece úmysla hledajte; nebť sem řekl drva někdy vinnému prútí, a snadť by toho i viece nalezl. A tak počnu je ve jmě božie, a najprvé od základu křesťanské viery.

Knižky prvé.

O vieře, o naději a o milosti.

O vieře.

Písmo praví: „Bez viery nelze se jest líbiti Bohu,“ ano nelze i domu bez základu udělati; protož ktož chce mieti dóm pevný, musí najprv základ pevný uložiti. A když má které ovoce býti, najprv musí pojíti z kořene. A kakž kolivěk kořen nenie krásen, však všecka krása kmene i ovoce dobré pocházie z něho. Takéž, jakž by viery nebylo, tak by jiné věci k spasení nebyly úžitečny, ani by bez viery jiné dobré věci mohly býti. Neb viera jest základ a kořen všeho dobrého, ač i nenie tak zřiedlná v své kráse sama: však ani naděje, ani milosť bude bez viery. A kak se jest čemu nadieti, když bych najprv nevěřil, že jest? aneb nevěře, že jest, kak bych to mohl milovati? Protož hlučně volají na prvé hodině kněžie, řkúc: „Ktož kolivěk chce spasen býti, dřéve všeho potřebie jest, aby držal obecnú křesťanskú vieru.“ A jinde také psáno jest: „Neuvěříte-li, neurozumiete.“ A dosti jest divné, že se některým nechce věřiti tomu, čehož smyslem svým nemohú dojíti. A však každý, chtěj neb nechtěj, vzdy něčemu věřiti musí v každém učení, coj' ho na světě, neb v řemesle kterémž koli, prvé než toho móž rozumem dosieci. A zdali vie kto, kej' jeho otec, než věrú? A kdyby kto nevěřil ničemuž, an by se nemohl i mluviti naučiti. Protož jistáť jest věc, žeť každý, chtěj neb nechtěj, věřiti musí zde mnohému: pročež by pak nevěřil, jakož viera křesťanská učí? ana ničehož neučí zlého, jen vše dobré a pořádné, a vše zlé hyzdí. A chce-li kto rád vzvěděti mnoho věr, i sích i oněch, čti o božiem městu knihy svatého Augustina; tu nalezne mnoho podobných věr ku pravdě: ale našeť jest najpořádnějšie, jakžť jest on tu toho dovedl. A když jest vzdy vě-

řiti, a každý lid jmá někakú vieru; tehdy ovšem držme svú vieru, a chvalme Bóh, že jsme v ní. Neb což zde věříme, to tam jistě uzříme, ač u vieře pravé nezablúdíme.

A dvojí lidé v křesťanské vieře zabluzují, o těch nemluviec, ješto i jmene křesťanského nechtie jmieti. Neb jedni mají neplnú vieru, tociš ne všemu věřie, což viera učí; a druzí přielišnú, věřiec ve mnohé věci, ješto viera věřiti brání, a viera křesťanská má hodujie býti.

Ti mají neplnú vieru, ktož nevěřie, by Buoh v plně nebyl tak spravedlný, jakoj' mocný a milosrdný, a tak mocný, jako milosrdný a spravedlný, a tak milosrdný, jako spravedlný a mocný. A ktož čemuž kolivěk nedověřie, ještoj' popsáno v křesťanské vieře, ti všichni aneb menšie moci než spravedlnosti a milosrdenstvie, aneb menšieho milosrdenstvie než moci a spravedlnosti, aneb menšie spravedlnosti než moci a milosrdenstvie mnie Boha; a držie-li to tvrdě, jsú kacieři, a k božiemu královstvu s tiem neslušejí, neb nemají plné viery.

Druzí mají přielišnú vieru, pro niž musejí zahynúti. To jsú ti všichni, ješto dali se črtu oklamati; majíc v plně vieru křesťanskú, i přijeli se k tomu čáróv, druzí lékóv, třetí věšťby.

Ti, ješto pósobie čáry, ti vědě, kak se s šeřednú věcí obierají: když kakés pod šibenicí kořenie ryjí; když čehos viselcóm uřezují; když žáby, strýčky neb kořenie křstie, neb stienky oběrují, i jiné věci šeředné činie, o nichž mrzko i mluviti, a často i Boha se odpoviedajíc. Hrozné božie milosrdenstvie, že se kdy nepropadnú živi do pekla horúcieho, a že jich tak dobrotivě dlúho čaká! A protož čím dále čaká Buoh polepšenie, tiem neujdú většieho hoře. Někteří pak mají omluvu, ale vzdy zle, řkúc: „Nečiníme ke zlému, ale k milosti; aneb aby spolu manželé dobře byli.“ Těm všem řku, že zle činie. Najprv, neznamenají, že často se to naházie, že chtiec k milosti učiniti člověka, učinie bláznem, otráviec jej, a často také i života zbavie. A nad to, by kto mohl jediným najmenším čárem přivesti to, neřku, by manželé spolu dobře byli, ale aby se všichni pohané, i židé i kacieři ku pravé vieře obrátili: ještě by neměl toho

učiniti. Však každý čár jest smrtedlný hřiech; a ktož umře v smrtedlném hřieše, ten nezbude věčné smrti. Coj' pomohlo Judášovi, žej' Kristus jeho proradú umřel, kakž kolivěk dobře se jest tú smrtí jiným stalo, když sám ještě v pekle hoří, a bude hořeti i na věky?

Druzí pak řkú: „My nečarujem, ale lékujem a mnohým pomáháme.“ Těm řku též jako dřevním: Coť pomóž, ač by ves svět uzdravil, a duši svú do pekla poslal? A těm, ješto léky hledají, zdravě pravi, by se sami rozmyslili, které lépe: protiv-li Bohu mieti zdravie na malú chvílku, a potom skuoro ztratiti je a býti Boha odlúčenu? a ještě veď lék nevzdy pomóž; ač-li by pomohl, na málef pomóž! čili lépe: nemoc trpěti, od Boha čakajíc smilovánie, a skrz to věčně s ním mieti utěšenie? Neb ktož s ním sstojí až do konce i v núzi své, jistěť jím utěšen bude. Ale vie Buoh, že často, zdrávi jsúc, chcem viece slúžiti světu než Bohu; i dá nám nemoc pro naše dobré, abychom poznajíc se, a odjinud pomoci nežádajíc protiv němu, od něho vzeli plnú odplatu.

Než to slušie také věděti, že Bóh ustavil jest rozličná lékařstvie, ale ne léky pro rozličná člověčie porušenie vnitřnie i vnějšie, jakož lékaři rozumějí; a to nenie protiv Bohu, ani kostelniemu ustavení. Ale všichni jiní bobonci, kterýchž učení lékaři nedržie: leč žehnánie, leč napsánie která na jablce, na oplatce neb na listě, neb pro zuby, ješto na stěně škohrtají, leč na vuzi, zapovědieni jsú kostelem. Čím pak viece ta žehnánie, ješto jsú se lží smiešena, a některá jsú holá lež! anoť repce baba pochukujíc a praviec: by Buoh chodil po zlatém mostě, a utkal se s svatým Petrem neb s svatú Maří, aneb s kakús dobrú bratří; i vzelží kakés řeči, chtiec lží tělo uzdraviti, ano lež i duši zabíjie! Ale toj' jiné, když kto sprostně, z přiemého úmysla, maje lítosť k nemocnému, prosí zaň Boha, aby Buoh ráčil jemu odlehčiti, aneb jeho svú milostí posíliti, aby jej těžké pokušenie nepřemohlo.

Třetí pak vědma mají a po věšťbě stojie: ti také protiv kostelní zápovědi věřie přieliš, zdajíc se sobě múdřejšie, nežli jiní, a chtiec i před jinými z toho mieti chlúbu, chtiec věděti, kto prvé umře ze dvú manželú? kto ostojí, když

dva sedála? neb zhojí-li se z této nemoci? Těm všem praví svatý Pavel, aby nechtěli viece smysleti, nežli jest třeba smysleti. Nic nevědě, by k čemu ty věšťby byly úžitečny; než tiem méně lidé na Buoh tbají. Coj' pomohla ta věšťba onomu králi v starém zákoně, o němž se v čtvrtých knihách královych čte, že byl posly své poslal k jedné modle pohanské, když nemocen byl, aby se vzeptali na ní, zhojí-li se té nemoci? Tehdy utka je Heliáš prorok, i povědě jim: „Vraťte se k králi, a povězte jemu: zdali nemá Boha lid izrahelský, žes poslal, aby se ptali tvého zdravie na bohu pohanském? Protož s lože, na něž si všel, nesejdeš, ale smrtí umřeš.“ Co-li jest pomohlo Alexandrovi, žej' věděl, jakž pravie o něm, že mu jest nelze od meče sníti, než žej' tiem byl nesbednějí a viece sobě hřiechu dobyl? A však otrávenie se nemohl vystřieci, a panoval dosti na málc! Mnozí za nás nemněli, by mohli býti oběšeni aneb jati, a potom sú někteří koňmi vláčeni i viseli. Co-li pomóž mezi dvěma manželoma ta věšťba, který má umřieti prvé, než že tiem často viera i milosť bývá menšie mezi nima? a obakž ne tak, jakož mnie oni, to vycházie. Často bude žena mieti po té věšťbě naději, řkúc: „Ostanu po muži, zbudu práce této neb této;“ ano ji pak teprv práce i napadne, aneb hanba, anebo muž ještě horší a nesnadnější. A takéž se i muži stává. A také lidé často mnieti budú po své věšťbě, by mělo býti velmě dobře, když takto bude aneb takto, anoť zle bude. Často po své věšťbě báti se budú některé věci, ano vyjde velmi dobře. Právě též stalo se jest o Pilátu. Otec jeho po své věšťbě, neb snad hvězdářství, ač jest to tak, viděl, že by té noci ženu měl, že by synem počala jemu; ten syn tak by byl mocen, že by pod jeho mocí země se třásla, skalé se sedalo, slunce protiv obecnému běhu zatmilo se. A pravda, že se jest tak stalo, ale jinak, než on mienil. On mienil, chtě z toho mieti utěšenie: nalit túhu s hořem mieti bude, když uzří, ano ten súditi bude živé i mrtvé, jehož jest bezprávně odsúdil syn jeho, pro něž sú se dály ty hrózy; a tak i s synem u věčné hoře odsúzen bude.

Protož nestojme po tom, bychom po kterém vědmě aneb věšťbě aneb čářiech co věděti chtěli budúcieho; ani

kterými léky, kromě ač lékařstvím, aneb s sprostnú prosbu, ne v sloviech naděje majíc, hledajme zdravie. Lépeť jest nic takého nevědúc, všichnu naději v Bohu jmieti; a lepší nemoc v boží bázni, nežli zdravie protiv Bohu. Pakli se kto diví tomu, že se čáři, snové, vědma, věšťby zračijí často, aneb léci prospievají: nenie se co diviti tomu. Neb Buoh, jenž každého srdce vidí, znaje srdce některá tak všetečná, že vzdy divóv hledají a dvorností, a chce se jim věděti budúcie věci aneb tajné; i přezří ďáblu, aby oklamal je pro to všetečstvo. A když někaké takové bobonky činie, ješto ani podlé duchovenstvie, ani podlé tělesného přirozenie móž býti které dolíčenie neb podobenstvie, by to proto tak mělo býti; tehdy črt má to sobě jako za znamenie tajné smlúvy, že od něho hledají toho; i zpósobí s tolik, jelikž jemu jest přezřieno, jakož nemúdří lidé žádají. A často dobrým přikryje zlé, aby viece jich oklamal, kteříž se toho nechtie střieci, jako pateře aby pěli někakým divným obyčejem, aneb mše zaprosili; ale vzdy v to někaký tajný tant uvrže, aby ta oběť, neb ty modlitvy z přiemého a sprostného úmysla nepošly. A často po leckakéms vědmu aneb snu ukáže pravdu, zdali by as a někdy oklamal, aby člověk viece žádal. Nebť téžměř všecko pohanstvo od počátka světa držal jest na těch dvornostech, až jest i z obrazóv s nimi mluvil, a jako Bohem chtěl nazván býti a od lidí mieti službu; až jest Buoh i ráčil skrze své svaté apostoly a jiné svaté učenníky lid z toho bludu i vyvesti. Protož črt velmi by rád na též navedl; a tak, kohož móž, oklamá, a jakž móž, pósobí to, aby po těch dvornostech lidé stáli z kakéhos všetečstva. A kohož nemóž v zevné zlé přitáhnúti, toho povede ve zlé, něčím dobrým jemu okrášle. Kohož nemóž odtáhnúti, aby viery křesťanské nedošel plné, ale přetáhne jej, aby plnú vieru maje, nad to přijal se čáróv neb vědem, neb věšťby neb lékóv. Kohož nemóž i jedniem tiem oklamati, ale hledá, zdali by jej učinil kak neustavična, aby u vieře pravé nesstál do konce; neb vie, že ktož v čem až do konce sstojí, ten podlé toho odplatu vezme.

Totoj' pak hodujie viera křesťanská, po té má jíti každý člověk, jakož apostolé sú ji kázali po všem světu.

Neb svatý Petr s jinými apostoly, než sú se po světu rozešli kázat, ustanovili se na dvanádcti věcech, aby jednostajně všecky lidi tak učili; aby tak věřiec, i ústy tak vyznávali. Protož každý člověk, kterýž má smysl, dlužen se jest těm dvanádcti věcem naučiti, a věřiti sprostně, že tak jest, ač by i nerozuměl, kterým činem to móž býti. A byl-li by kto do té doby se nenaučil, ač i stár jest, ještě se učiti počni: as a jedné věci nauč se v měsieci, a druhé v druhém, a tak zdali se někdy všemu i naučíš. Neb ktožť by z lenosti neb z hrdosti netbal toho, ani chtěl tbáti, jistěť bych jemu nedobře tušil. Pakli by již který tak sprostný byl, že se nikakž nemóž naučiti, by vymluviti uměl těch dvanádcet věcí: alespoň uměj věřc vyznati, že věříš v Bóh, jenž jest jeden v trojici, tak jakožť obecně věřie křestěné. A kdyžť kazují světiti božieho narozenie, věř, žeť se jest na svět narodil z svaté Mařie, z čisté panny. A ten jest trpěv umřel na kříži, jakožť pravie a pamatují, u veliký pátek. A jakož světíš na velikú noc, vstal jest z mrtvých. A jakož světíš potom den božieho vstúpenie na nebe, tak věř, žej' vstúpil na nebe, ano na to patřie apostolé. Potom jakož světíš na letnice, poslal ducha svatého, jenž jest s otcem i s synem jeden Buoh v trojici pravé, jakož světíš den svaté trojice. A tak, ktož neumie viece, ten po svátciech znamenaj, co má věřiti. A když dny svatých světíš, pomni, žeť sú, milujíc Boha, práci i smrť proň nesli, a proto duostojni jsú božie milosti, aby věč s ním kralovali. A ktož by ještě též učinil, ještě by jemu Buoh dal odplatu. Protož žádaje pomoci těch svatých, cti je pro Buoh, a v čemž móžeš, následuj jich. A ktož jest rozumnější, ten uměj těch dvanádcet věcí.

I jest, řku, najprvnie věc, ješto máme věřiec i ústy k tomu vyznávati, každý sám od sebe řka: Věři v Buoh, v otce všemohúcieho, stvořitele nebe i země. Druhá věc jest, když řku: i v Jesu Krista, syna jeho jediného, pána našeho, tociš věři. Třetie, když řku: jenž, tociš Kristus, počat jest duchem svatým, narozen z svaté Mařie, z čisté panny. Čtvrtá věc jest, že ten Kristus trpěl jest pod Ponským Pilátem, ukřižován, umřel i pohřeben, sstúpil do pekelných krajin. Pátá, že ten Kristus třetí den vstal z mrt-

vých. Šestá, žej' vstúpil v nebesa, sedí na pravici Boha otce všemohúcieho. Sedmá, že odtavad má přijíti súdit živé i mrtvé. Osmá věc jest, když řiekáme: věři v ducha svatého. Devátá: svatý kostel, obec svatých. Desátá: odpuštěnie hřiechóm. Jedenádctá: těla, tociš masného, z mrtvých vzkřiešenie. Dvanádctá: a potom věčný život. Amen. Toť jest pravá viera křesťanská; což by tomu protivné bylo, tomu žádný věřiti nemá. Pakli by komu na mysl přišlo něco takového, jemuž by neuměl rozuměti, než by upra mysl i držal co nemúdře, raději rci sobě na mysli: „Ač já tomu nerozumiem, ale kostel rozumie, a já pak věři, jakž obecně kostel drží.“ Pakli jsi rozumnější, ale poptaj se na jiných múdrých, kakť oni tomu rozumějí, a kakť to svatí vykládají. Tu vieru, jakož sú apostolé položili, na každý den kněžie na prvé hodině a na kumpletě řiekají lehky. A každý křesťan, kterýž má rozum, vstávaje i léhaje měl by ji řékati, a k tomu najméň as a jeden pateř spěti. Neb u vieře malú dosti řečí mnoho dobrého rozumu jest shromážděno, naňž kdyby pomněl člověk, velim by byl křesťanstějších obyčejóv. A u pateři krátkú řečí prosíme všeho toho, což k duši i k tělu jest potřeba.

Toto také věděti slušie, že svatí učenníci pro rozličné bludy kacieřské rozumnější řečí popsali sú vieru, jakož sú apostolé mienili; a tu vieru slovútně na všakú neděli, i v jiné svátky některé, zpievají na mši, aby lidé znamenávali, co mají věřiti. A znamenitě onu dřevní řečí vieru, ještoj' popsána od apostolóv, proto lehky šepcíc pějí, že sú ještě v ta doba kryli se křestěné, nesměli zevně se sveličeti věrú křesťanskú. Ale tuto slavně zpievají; neb bez strachu v ta doba, ještoj' složena, ktož jest chtěl, mohl se křesťanem nazývati, až i do dnešnieho dne. A byloj' se sebralo biskupóv osmnádcet a tři sta, mezi nimiž byl jest také, jakož pravie, svatý Augustin, ještoj' sú s dobrým rozmyslem složili tuto vieru a ustavili, aby ji tak zevně zpievali, řkúc takto: „Věři v jednoho Boha, otce všemohúcieho, jenž učinil nebe i zemi, vidomé všecky věci i nevidomé. A v jediného pána Jezu Krista, syna božieho jednorozeného, a z otce narozeného přede všemi věky, Boha z Boha, světlo z světla, Boha pravého urozeného, ale neu-

činěného, též podstaty s otcem, skrzeňž všecky věci učiněny sú. Jenž pro ny pro lidi a pro spasenie naše sstúpil s nebes, a masné tělo přijal duchem svatým z svaté Mařie, čisté panny, a člověkem učiněn. Ukřižován také pro ny, pod Ponským Pilátem trpěl jest, pohřeben jest, a třetí den vstal z mrtvých podlé písma. A vstúpil na nebesa, sedí na pravici otce, a opět přijíti má súdit živé i mrtvé, jehož království nebude konce. A v ducha svatého pána, a jenž obživuje, jenž od otce i také syna pochodí, jemuž se s otcem i s synem spolu modlé, i spolu s otcem a s synem jej chválé, jenž jest mluvil skrze proroky. A jeden svatý obecný a apostolský kostel. Vyznávám jeden křest na odpuštěnie hřiechóm, a čakám vzkřiešenie mrtvým, a života budúcieho. Amen.“

Jest ještě třetie od svatých učenników viera popsána, a jest jako vyloženie onoho obého popsánie viery. A tu na prvé hodině jako žalm pějí na každý den, a takto řkúc: „Ktož koli chce spasen býti, dřéve všeho potřebie jest, aby držal obecnú vieru křesťanskú; neb ktož koli jie celé a neporušené nechová, bez řeči zahyne věčně. A viera křesťanská toto jest: abychom jednoho Boha v trojici, a trojici v jednotě ctili, ani osob v hromadu slíc, ani podstaty rozdělijíc. Neb jiná jest osoba otcova, jiná synova, jiná ducha svatého: ale však otcovo i synovo i ducha svatého jedno jest božstvie, rovná chvála a spolu věčné veleslavenstvie. Jakýž otec, takýž syn, takýž duch svatý: nestvořený otec, nestvořený syn, nestvořený duch svatý; neúměrný otec, neúměrný syn, neúměrný duch svatý; věčný otec, věčný syn, věčný duch svatý: a však ne třie věční, ale jeden věčný; jako ne třie nestvoření, ani třie neúměrní, ale jeden nestvořený a jeden neúměrný. Takéž všemohúcí otec, všemohúcí syn, všemohúcí duch svatý: a však ne třie všemohúcí, ale jeden všemohúcí. Takéž Buoh otec, Buoh syn, Buoh duch svatý: a však ne třie Bozi, ale jeden jest Buoh. Takéž pán otec, pán syn, pán duch svatý: a však ne třie páni, ale jeden jest pán. Nebo jakož zvláště každú osobu Bohem a pánem vyznávati pravda viery křesťanské nás nutí, takéž tří Bohy aneb pány věřiti nám brání. Otec nenie od žádného učiněn, ani stvořen, ani urozen.

Syn od samého otce nenie učiněn, ani stvořen, ale urozen. Duch svatý od otce a od syna neučiněn, ani stvořen, ani urozen, ale jest pocházeje. Protož jeden otec, ne třie otci: jeden syn, ne třie synové; jeden duch svatý, ne třie duchové svatí. A v té trojici nic nenie prvé aneb poslé, nic většie aneb menšie, ale všecky tři osoby spolu jsú věčny a sobě rovny, aby tak ve všech věcech, jakož již jest povědieno, i trojice v jednotě, i jednota v trojici byla ctěna. Ale potřebie jest k věčnému spasení také přijetie tělesenstvie našeho pána Jezu Krista věrně věřiti. I jest pravá viera, abychom věřili a vyznávali, že pán náš Jezus Kristus, syn boží, Buoh i člověk jest Buoh jest z podstaty otcovy, dřéve všech věkóv urozen; a člověk jest z podstaty mateřiny, u věku narozen Pravý Buoh, pravý člověk, z duše rozumné jsa a z masa člověčieho; rovný otci podlé božstvie, menší otce podlé člověčstvie. A kakžkoli Buoh a člověk, však ne dva, ale jeden jest Krystus. A tak jeden ne obrácením božstvie v tělo masné, ale vzetím člověčstvie v božstvie; jeden ovšem ne slitím podstaty, ale jednotú osoby. Nebo jakož duše rozumná a maso člověčie jeden jest člověk, takéž Buoh a člověk jeden jest Kristus. Jenž jest trpěl pro naše spasenie. Sstúpil do pekelných krajin. Třetí den vstal z mrtvých. Vstúpil na nebesa, sedí na pravici Boha otce všemohúcieho. Odtud přijíti má súdit živé i mrtvé. K jehož příšti všichni lidé opět vstáti mají s svými těly, a mají počet vydati z svých vlastních činóv; a ktož sú dobře činili, pójdú do života věčného, a kto zle, do věčného ohně. Totoť jest viera křesťanská: ktož koli jie celé, neporušené věrně i také tvrdě věřiti nebude, spasen býti nemóže.“

A tak, jako sem i dřéve řekl: ktož mají rozum, správně mají věřiece věděti těch dvanádcet věcí, ještoj' v té vieře od apostolóv popsáno. Pakli jest kto dómyslnější, ale znamenaj, kakť jest položeno v té vieře, ješto na mši zpievají. Pakli se kto nemóž ještě i tiem ustanoviti, ten znamenaj to popsánie viery, ještoť na prvé hodině zpievají. A když sezříš to vše popsánie viery, hlédaj, aby i jedné věci ze všech těch protiven nebyl; ale ač nerozumieš čemu, ale otiež múdřejšieho; a donidž tě nenaučie, vzdy rci sobě na mysli: „Ač já tomu nerozumiem, ale mé starosty rozumějí; a jakž oni

rozumějí, tak já věřím; a to vědě, že všemu tomu mám věřiti, což jest kostelem svatým potvrzeno, aby má viera cela byla. A nemám věřiti ani v čáry, ani v léky; ani mám státi po věšťbě, ani vědmě kterém, ani sniech, aby má viera nebyla porušena. A také mám věřiti věrně, netolik ústy, ale i srdcem, žej' to tak; ani tolik srdcem, ale i ústy vyznati. Neb srdce věří, žej' pravda; ale ústa, když jest třeba, mají vyznati pravdu pro spasenie. Neb viery nikdy neslušie přieti, ač někdy navzchvále netřeba jest všeho rozprávěti. Neb praví Kristus: „Kto mě vyzná před lidmi, také jej vyznám před otcem svým; a kto se mnú styděti bude před lidmi, budu se jím styděti před anděly božími.“ A mám věřiti tvrdě, abych se nedal odhroziti, v Buoh ufaje, ale ne sám v se, by mi bylo i život dáti; ani se kterými dal dary svésti, ač by přišel i ancikrist. Neb ktož viery křesťanské celé, neporušené, věrně a tvrdě věřiti nebude, také spasen býti nebude moci.“

Pomluva výkladem viery.

Bych řekl dřéve, že v té vieře, ješto jest najprvé popsána, dosti malú řečí jest mnoho rozumu dobrého; a kdyby na to člověk pomněl, že by velim byl křesťanstějších obyčejóv. Protož že na však den řiekáme ji, znamenajme z nie as a něco. Najprv řiekáme: „Věři v Bóh.“ Tu slušie znamenati, že jiné jest věřiti, že Buoh jest. Tomu i črtie také věřie, ale věřiece nemilují jeho; a protož bojé se příštie jeho, neb nemají naděje v něm, když i jedné milosti k němu nečijí v sobě. Neb ač věřie, že jest, ale nevěřie veň. A v Buoh věřiti jest, milostí táhnúti veň, a naději jmajíce v něm. Protož i lidé příštie božieho v súdný den, neb na své smrti bojie se, že čijí v svědomí, že netáhnú milostí veň, jakož by duostojno bylo; i strachují se. Také jiné jest věřiti Bohu; neb črtie také věřie Bohu ve mnohém, coj' mluvil skrze proroky. A takéž i zlí lidé, neb zlí křestěné věřie Bohu, že zlé jest hřešiti; ale že chuten hřiech, proto hřiechu neostanú. A tak věřie, že Buoh jest, a věřie Bohu mnozí, majíc mrtvú vieru: ale máloj' těch, kto by duostojně

mohl řéci: „Věři v Buoh“, žeby tociš měl vieru živú, z milosti zvláštie k Bohu skutky dobrými obživenú.

Pak opět věřiec vyznáváme, řkúc: „V otce všemohúcieho.“ Otec jest přirozením svého syna přirozeného, neb jest všemohúcí; i mohl jest sobě rovného syna všemohúcieho kromě času z sebe divně poroditi, tak jakž nelze jest toho pověduieti, kak to jest: neb nikdy jest otec bez syna nebyl. Jest také „náš“ otec, ač ne týmž činem, jako svého syna přirozením jediného, ale vzvolením; neb dal jest nám tu moc, abychom mohli býti synové boží, a napomenul nás i kázal nám, abychom jej vzývali otcem, řka: „Když se modlíte, řiekajte: otče náš!“ A když jest otec a všemohúcí, kak by mohl kto nejmieti v něm naděje silné, jediné ač ten, ktož se nechce pokoře i žádati milosti, a nebo chce, aby zlé dobrým bylo, a zlé mysli nikakž nechce přelomiti. Ale když žel jest komu, žej' zle činil, aneb že nemóž neb neumie tak slúžiti svému otci k jeho vóli, jakož slušie takému otci: nic se proto nerozpakuj, kdyžť jest všemohúcí a jest otec. Ačs jej rozhněval i přieliš velmi, a hněvals jej přieliš dlúho, navrať se k němu, milostivýť jest; a kdyžť jest otec, snadně u něho nalezneš milosť. Jakžť uzří, a ty jdeš k němu, sámť vyjde protiv tobě a utká tě, a ukážeť větší milosť, nežs se nadál, ač srozuměje své zavině, pokoříš se, seznaje se. Jsi-li odrán, oděje tě v nové rúcho a učiníť tobě hody, jakož-tě sám ve čtení pověděl pověsť, a sám se mienie tiem otcem milostivým, ktož se k němu pokorně chce navrátiti. A když pak jest všemohúcí, tehdyť móž vše, což jedné chce, učiniti. Velikými hřiechy a nečistými lidé hřešie protivně jemu a také dlúho; ale že jest všemohúcí, ktož se protivie jemu, dokoná svój věk, jenž má pod časem; on móž jej podati v svém věku, tociš v své věčnosti, u věčné muky, neb jest všemohúcí. A ktož, ač má i mnoho a šeředných i dávných hřiechóv, a navrátí se k němu, bude jich všech zbaven, neb jest otec a všemohúcí.

Řiekáme pak: „Stvořitele nebe i země,“ abychom pomněli jeho moc a tiem lépe věřili, žej' všemohúcí. Neb očité jest znamenie, když jest tak divné věci a rozličné, nebe i to vše, což v něm jest, a takéž zemi i s tiem, což v ní jest, z ničehož stvořil a tak múdře pósobí, žej' všemohúcí;

protož také mocně, což svú múdrostí božskú, ješto nenie jiné než Bóh, uzří, že slušie poraziti aneb povzdvihnúti, to porazí aneb povzdvihne.

Pak řiekáme potom: „A v Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho.“ Tiem slovem „jediného“ móžem rozuměti, kteréž chtiec, oběť jest pravé: aneb syna jeho jediného, tociš jediného syna všemohúcieho otce; aneb našeho pána jediného; neb on jest a má býti jediný náš pán. Ale pohřiechu! mnohoj' těch, ješto nemohú řéci u pravdě, by věřili v syna božieho, v jediného svého pána. Neb přijdúc pýcha, mohla by někomu dobře řéci: „Ne onť jest sám jediný tvój pán, však já také panuji nad tebú; všaks všicku svú snažnosť obrátil ke mně, mněs poddal se. Zdali viece pro mě nečiníš, nežli proň? Však protiv jemu leckdes vydřeš, vylstíš, aby sebe hrdě choval, abych já vzdy s tebú byla; a často pro mě neseš tu práci, ješto by, vědě, nenesl pro Bóh. Byť Buoh kázal tak dlúhé čépky u třevíc nositi, řekl by: Slomil bych hlavu! Byť bylo pro Buoh tolik sbožie naložiti na některú potřebnú věc, jakož učiníš pro mě, ještě bych řekla, že i mě i jej za pána máš, a on sám jediný nenie tvój pán: ale vizi, že já viece panuji nad tebú; nebs mi se poddal proto, aby mnú mohl zde nad jinými panovati.“ Též by mohla řéci závisť; též lakomstvo mohlo by řéci: „Co mluvíš, by on tvój pán byl, a tož by jediný byl? však mne poslúcháš: kdyžť káži, i život vážíš mezi lotry, aneb přes moře; kamžť ponuknu, tam ty pójdeš; kohož mně libo, ješto mne nenie tak pilen a má něco, toho oklamáš pro mě.“ Lakota též: „Však pro mě činíš, což koli činíš, mněs se poddal!“ Též i smilstvo móž dobře řéci: „Bych nad tebú nepanovalo, či-li by tak šeřednú věc a nelepú učinil? či-li by vážil se tolik ohyzdy i zápovědi božie, jehož pravíš, by on tvój pán jediný byl?“ Hněv též: „Však vieš, že Buoh jest pravda; a jednú-lis ty protiv pravdě stál pro mě? často si velikú práci i náklad nesl mým kázáním.“ Též lenosť die: „On, jehož pravíš, by jediný tvój pán byl, kázal tobě, řka: buď opatren, bdi, nevieš, kdyžť zloděj přijde; a jáť řekla: netbaj na to, nepracij tak, a tys inhed mne poslúchal!“ — A tak pohřiechu! mnoho pánóm protiv jedinému pánu svému poddali jsme se; a jistéť jest, neostaneme-li všech jiných pá-

nóv jemu protivných, zle naše věc! Neb jakož řiekáme, že on jest jediný pán náš, tak protiv jemu žádného nemáme jiného jmieti. Kaký spolek v sluzc s ďáblem takému pánu? Ktožť nechce ostati ďábla, světa, i sám své tělesné vóle, ale dá panovati nad sebú těm třem pánóm, a poslúchá jich protiv Bohu: tiť jej poddadie oněm sed , a tak nebude pravda, by věřil v Jezu Krista, syna božieho jediného, svého pána; ale tolik pánóv bude jmieti, jelikž hřiechóv vévodí v něm.

Potom řiekáme, tociš že věříme v toho Jezu Krista, syna jeho jediného, pána našeho: „Jenž sej' počal duchem svatým.“ Duch svatý zpósobil jest to vše, což jest potřebie bylo, aby z té panny krve mohl se počieti čistě, bez poškvrny hřiecha kteréhož koli, i čistě se z nie naroditi. Ale rozuměti jest tu, že podlé toho, jakož jest Buoh pravý syn otcóv, podlé božstvie nepočal se jest; neb jest věčný s otcem i s svatým duchem, vzdy byv, ač smiem řéci; neb lépe jest řéci „vzdy jsa,“ že jest bez proměny. Což jest kdy byl, to ještě jest; kakž-li to jest nebyl, ještoj' přijal, tociš člověkem nebyl. I přijal člověčstvie, i jest Bóh již člověk; a počal člověkem býti, a ten člověk Kristus jest Buoh; a jakž sej' brzo počal, tak brzo Bóh i člověk. Počat jsa, nikdy času toho nebylo, kakž kolivěk najmenšieho, by v něm nebyl pravý Buoh a pravý člověk.

A pak řiekáme: „Narodil se z svaté Mařie, z čisté panny.“ Tiem vyznáváme, že nenie z semene mužského; když se jest narodil ze panny, tehdyť jím jest počala panna, a po početí ostala pannú.

Pak řiekáme, že ten Kristus „trpěl pod Ponským Pilátem;“ a někteří řiekají „pod Poncem Pilátem,“ a také dobře. Neb já tu nerozumiem jiné proměny, jen jako bych já řekl: „pod německým Kunrátem,“ a oni řekli: „pod Němcem Kunrátem.“ Neb Pontus bylaj' jedna krajina, pro niž já řiekám Pilátovi Ponský, a oni Ponec. A pod tiem Pilátem Ponským neb Poncem „ukřižován, umřel, pohřeben, sstúpil do pekla,“ tociš do krajin pekelných. Trpěl jest podlé člověčstvie: podlé božstvie netrpěl jest teskné núze; kakž kolivěk jest i podlé božstvie křivdu trpěl, a to pod Ponským Pilátem. Jakož jsem řekl: Pontus krajina slúla jest jedna, od té jest Pilát slúl Ponský, ješto jest súdil syna

božieho a podal k smrti. Na to pomniec každý nás, měl by raději s pravdú odsúzen býti, nežli by s křivdú obdržal súd; a což kolivěk Buoh přepustí protivenstvie, vše bychom s dobrú myslí trpěti měli. Když jest syn boží trpěl tak mnoho pro ny, pročež bychom pak pro se my netrpěli as a toho, což na ny Buoh chce přepustiti? Veď řekl-tě, stoje před tiem Pilátem: „Neměl by nade mnú moci i jedné, kdyť by nebylo dáno s huory!“ Takéž, což koli nám kto činí, všeť jest božie přepuštěnie, jinak toho nemáme vážiti sobě než od Boha; onť vie, žeť se hodí nám tak, jakožť on přepusti na ny trpěti. I to také on vie, že nám jest hodno, žej' on tolik a tak těžkých věcí chtěl trpěti. Neb jest ukřižován po mnohém bití a posmievání, a pak umřel, pak pohřeben v těle.

Mohl jest Buoh, kakž by kolivěk byl chtěl, nás od ďábla vysvoboditi i jinak, než svú smrtí; neb ďábel nepravě jest držal v své moci lidský národ, kakž koli jsme my pro našeho otce vinu držáni právě. Ale chtěl Buoh podobně, aby, jakož člověk vznesl se vzhóru myslí pyšnú nad se, chtě roven býti Bohu, věda zlé a dobré, podlé rady ďábelské, a upadl v zatracenie, učiniv křivdu Bohu tak velikú, že věč nemohl za to Bohu dosti učiniti, neb jest nebyl jemu roven; jako ktož by královi učinil ten pych z jeho sluh, že by chtěl se vrovnati jemu, nemohl by jemu v plně toho i jednú pokorú svú odložiti, jakož móž rovný rovnému odložiti; a za člověka jen člověk mohl dosti učiniti: protož podobné bylo, aby Buoh milostivý, když sej' chtěl smilovati nad člověkem, přijal k sobě člověčstvie pravé, ale bez hřiecha, jež jest nebylo dlužno smrtí, i pokořil se poslušenstvím až k smrti, s také výsosti, s otcova trónu božského v takú nízkosť, aby s té strany, jelikož jest člověk pravý, za člověka bylo to odčiněnie; a jelikož jest Bóh pravý, roven jsa otci, mohl Bohu tu křivdu takým poslušným ponížením odčiniti. Neb jakož člověk vysoko zamyslil, nechtě v božiem býti poslušenství: tak Buoh člověčstvie přijem, nízko sstúpil, ež jest, nejsa dlužen smrtí, i podlé toho tělesenstvie, ještoj' přijal, chtěl smrť trpěti a pohřeben býti v těle. Neb ne v těle, ale jen v duši sstúpil jest do těch pekelných krajin, kdež sú otci světí uvězeni byli.

Tři krajiny byly sú pekelné: jedna pravé peklo, druhá čistec, třetie temnice svatých otcóv. Ktož koli v smrtedl-

ném hřiešc umřel a kromě viery pravé a bez naděje do božie milosti, a k Bohu a k bližniemu milosti nemaje, ten každý šel do pravého pekla, jako i ještě taciž tam jdú. A z toho syn boží nevyvedl jest i žádného. Druhá krajina jest čistec. Tam sú ty duše šly, ješto sú zde poblúdivše kterýmiž kolivěk hřiechy, i počely se zde káti; ale v plně, jakž by dosti bylo, nedokály se, ale tam se musily dokáti. Do té jest nesstúpil syn boží, ani jest té krajiny zrušil; ale v súdný den zrušena bude, neb jen pravé peklo ostane. Třetie krajina byla jest: do té sú šly duše svatých, kteréž sú byly bez hřiechu, že sú se byly zde pokály, ač sú v čem byly pohýřily; aneb když sú v čistci dotrpěly, což sú tu trpěti jměly. Do té jest sstúpil syn boží v duši, pravý Buoh. Neb tak dobře pravý Buoh v těle v rovu ležal, jako v duši sstúpil do těch pekelných krajin. A ty jest zbořil, že již, ktož umře, upřémo jde do nebes, jest-li prázden všeho hřiechu, pokáv se zde v plně; paklij' se zde nedokál, ale když se dokaje v čistci.

Potom řiekáme, že „třetí den vstal z mrtvých,“ tociš i v těle i v duši, celý člověk, v pravém božství a v těle oslaveném vstal. „A na nebesa vstúpil,“ svú mocí, již má s otcem. „Sedí na pravici Boha otce všemohúcieho.“ „Sedí“ též jest, jako by řekl „bydlí.“ Neb když jej jest viděl svatý Štěpán, ještoj' řekl: „Vizi nebesa otevřiena a syna božieho, an stojí na pravici božie moci;“ ktož by v túž dobu řekl „sedí,“ ne zle by byl řekl, ani také svatý Štěpán; neb i sedí u věčném odpočívání, i stojí, pomáhaje těm, ktož proň trpie. Pravici jeho také ne tak mieníme, by měl jednu ruku levú Bóh otec a druhú pravú; ale mieníme, že jako pravice jeho jest to nebeské blahoslavenstvie, a jako levice svět tento. Protož to řiekajíc, slušie na to vzpomenúti, že chcem-li jej nalezti, máme jeho hledati, abychom jej věč měli na otcově pravici, tociš nelze nám jest s ním býti, zde tento svět milujíc; neb neoštal jest v tomto, ale v onom. Neb on jest pravda, a v tomto světě velmě lidé tlačie pravdu; protož i on byl jest potlačen zde, a řekl jest k svým: „Když mě potlačie, i vásť budú potlačovati.“ Ale dobrá naděje, když jest on vstal z mrtvých po tom potlačení, a vstúpil na nebesa a sedí na pravici u Boha otce, tociš jest v tom blahoslaven-

ství věčném, že také své pojme k sobě, ktož sú zde s ním potlačováni byli, a hledali pravice božie; majíc levici jeho, ne k ní svú mysl přiložili, ale řekli: „Když máme levici, hledajme pravice; lepšieť móž pravice býti než levice, a náš spasitel nenieť na levici, ale sedíť na pravici. A řeklť jest, že v súdný den, kteříž stanú na levici, žalostné slovo uslyšie, jímž věčné radosti zbaveni budú; ale ti, kteříž stanú na pravici, budú pozváni u věčnú radosť.“ Tomu jest tak rozuměti, že, jakož sem večas napověděl, levice božie znamenává tento svět a blahoslavenstvie tohoto světa, jakož řiekají lidé ti, ješto tento svět milují, když uzřie krásné pole s dobrú úrodú: „Blaze tomu, čie jest toto pole!“ aneb což kolivěk krásného a dobrého světa tohoto uzřie, dějí: „Blaze jemu, čie jest toto tak krásná žena,“ aneb „čie jsú toto tak pěkné dietky!“ aneb: „Blaze jemu, čie toto dobytek,“ neb „čí dóm!“ a tak i o jiných věcech. Nenieť to zlé, coť levice božie znamenává: ale tomu, ktož toho umie užívati, a jmaje levici, nechce na tom dosti jmieti, ale po levici pravice hledá, věře, jakož sem řekl, že syn boží, pán náš, byv zde na levici, neostal na ní; ale sedí odpočívaje, a jiným, ješto sú proň pracovali, odpočívánie dávaje na pravici Boha otce, tociš u věčném blahoslavenství. Neb toť jest teprv tomu blaze, ktož tam jest přišel, ač jest i nesnadně přišel. Protož ktož bude s tú jistinú popaden smrtí, žej' stál na levici, i v súdný den postaven bude na levici, právě jako s jistinú zloděj přiveden bude na odsúzenie. Toť mi se zdá, že slove, že ten stojí na levici: ktož tento svět tak miluje, že nejde dále žádostí ku pravici; ale stojí, svú milosť obrátiv všicku k světu a k své vóli podlé světa, maje to za najlepšie, ješto jedva jest dobré i tož tomu, ktož kuonomu dobrému skrze ně jde. Ale státi na tom dobrém nenie dobré; neb jest vrtké dobré, a samo v sobě dobré nenie, a když se převrtne, ten se ovšem také převrtne, ktož na něm stojí. A tak každému to dobré zdejšie převrtne se as a na smrti. A ktož to ztratí, což jest miloval s tolik, jelikž jest miloval, túhu po tom bude jmieti. A bude-li stál na levici svú milostí, donidž jest živ byl, a mohl jí hnúti, i nehnul jí, tociš bude-li světské dobré miloval, jako by na něm chtěl dosti jmieti, a nehledal nebeského: když jest neústavné dobré miloval najviec, ztratě to, najvětší túhu bude

jmieti; a jakž jest na smrti stál, tak na súdě postaven bude. Ale to slove, že ten stojí na pravici, ktož úmyslem vším žádá Boha jmieti z pravé milosti; neb ktož jmieti bude Boha, ten bude jmieti pravé blahoslavenstvie. Neb praví David: „Lidé dějí, žej' ten blažený, ktož má tučné voly, březie ovce, nezrušené zdi, pokojnú ulici, deery pořádné a okrášlené jako chrámovú okrasú: ale blažený jest ten, čí jest Hospodin Buoh.“ A tak ktož jest svú mysl ustanovil, že nic nemiluje tak, jako Boha, ač miluje potřebu tělesnú podlé pravdy, a proto, žej' Buoh tak zpósobil, abychom po těchto věcech došli oněch věčných: tenť stojí zde na pravici, a když v tom jej smrť nadejde, i v súdný den postavíť jej na pravici.

Pak opět řiekáme: „Odtud přijíti má súdit živé i mrtvé,“ tociš ten syn boží, náš pán jediný právem, jenž nás jest vykúpil svú krví, umřev za ny, a vstal z mrtvých, a vstúpiv na nebesa, sedí na pravici Boha otce; odtud s pravice otcovy přijde, aby súdil živé i mrtvé. Velikú naději mohú mieti, ktož sú právě ufali veň a žádali milosti jeho, a vděčni byli, žej' je vykúpil, a jměli živú vieru, z milosti dobrými skutky obživenú: toť jsú ti živí, jež má ten súdce k věčnému životu přisúditi. Ale s hrozným strachem, v hrozné hanbě ubozí židé, pohané neb kacieři, anebo i zlí křestěné na ten súd pójdú: oni, že sú nevěřili, i haněli jej a jemu se posmievali, mniec, by jinudy, než jím mohli nalezti své spasenie, ano on sám jediná cěsta všem, a jinéžť nenie; a tito, tociš zlí křestěné, vidúc, ano to tak, což sú slýchali a věřili, ale nikdy vděčni nebyli toho, a svú milosť od Boha, milujíc nestatečné věci, odvrátili, a vidúc, kak sú se smrtedlnými a šeřednými hřiechy umrtvili. Na ty mrtvé ten věčný súdce má súd vydati, a odsúdí je k věčné smrti, řka: „Skutkóv milosrdných ste nečinili: jděte zlořečení u věčný oheň!“ Jako by řekl: by byli milosrdní a byli milosrdenstvie žádali v čas, byli by milosrdenstvie měli. Pakli chcem rozuměti živé i mrtvé, tociš všecky: i ty, ješto již zemrú, i ty, kteréž súdný den na světě živy zastúpí — neb svatý Pavel praví, mluvě o súdném dni, by byl tociš za jeho živeta měl býti súdný den, řka: „My, ješto jsme živi, nepředběhnem těch, kteříž sú již zemřeli; neb trúba dá hlas, a mrtví vstanú, a my, ješto jsme zóstaveni, spolu s nimi

budem vztrženi v povětřie protiv Kristovi," tociš abychom v povětří potkali jej, ješto k němu slušieme; neb pravie někteří, že, kteříž mají ztraceni býti, ostanú na zemi. Ale pak o těch tak jest rozuměti: kteříž v ta doba živi budú, že v tom vztržení zemrú a brzo vzkřiešeni budú boží mocí. A když ta hrozná burda bude, i zlí zemrú, ač i na zemi ostanú, a opěte inhed vzkřiešeni budú k svému hoři; neb zlí s strachem přijdú na ten súd, myslécc na hřiechy své, ano je jich nešlechetnosti oznamují: tehdy když spravedlní stanú u velikém ustavičstvie protiv těm, ješto sú je nuzili, a ješto sú vzebrali jich úsilé, uzřiece je zlí, zamútie se hrozným strachem a vzdivie se, že tak brzo sú odlúčeni naděje k zdraví svému; a vzdyšíc tesknosti své mysli, řkú sami v sobě, želejíc, ale pozdě, svým srdcem, stoníc pro hroznú tesknosť: „Tito jsú, ješto sme se jim někdy posmievali a ukárali sme jiné jimi, ktož sú činili k nim podobně! My nemúdří mniechom, by jich bydlo bláznovstvie bylo, a skonánie jich by nemělo i jedné cti: aj kakť jsú počteni mezi božími syny a jich diel jest mezi svatými! A protož my sme sblúdili s pravé cěsty, a světlo spravedlnosti nám nesvietilo, ani slunce rozumu nám vzešlo; ustali sme v cěstách nešlechetnosti a zatracenie, a chodili sme dosti po nesnadných cěstách, a božie cěsty neuměli sme. I co nám jest pomohla pýcha aneb chlúba našeho sbožie? Všecky ty věci minuly sú jako stien, aneb jiné takovéž věci, ješto velmě brzce minú a po sobě i jednoho znamenie neostavie: takéž my, jednéž sme se narodili, zhynuli sme, a šlechetnosti i jednoho znamenie nemóžeme ukázati!" Tak řkú ti hřiešní, když z toho súdu do pekla pójdú, né i na súdu jsúc, své peklo ponesú s sebú. Protož na ten súd pomnieti slušie, donidž jest čas, a zachovati sobě přiezeň toho súdce spravedlností a milosrdenstvím; neb ktož nečiní milosrdenstvie, ten bude bez milosrdenstvie súzen.

Pak potom řiekáme: „Věři v ducha svatého." A tak máme v plně trojici svatú. Najprv sme řekli: „Věři v Buoh," jeden, ne ve tři; protož nediemy „v Bohy" ale „v Bóh," abychom jeho jednotu věřiece vyznávali. A pak, že v té jednotě jest divnè trojice a jednostajně, vyznáváme to, řkúc: „v otce všemohúcieho;" a potom opět řkúc: „a v Jezu Krista, syna jeho;" pak ukážíc, který jest to syn

jeho jediný, pán náš, tociš: „ješto se jest počal duchem svatým,“ ne semenem mužským, a „ješto se jest narodil z svaté Mařie, čisté panny; a jenžto jest trpěl, umřel, pohřeben, i do pekelných krajin sstúpil, a třetí den vstal z mrtvých; a na nebesa vstúpil, i jest tam v blahoslavenství otcově; a jenž také má přijíti súdit všecky.“ I dieny opět: „Věři v ducha svatého,“ že to jest ten jeden Buoh, veňž věříme, v trojici svaté a v jednom božství. Každý mluví o svaté trojici a dobře činí; neb sprostně, ač i nerozumie, kak to jest, má věřiti, že jeden Buoh divně trój jest v jednotě, a jeden v trojici. A však ne proto, bych rozuměl, toto píši; ale což rozumiem, to píši. I pravi najprv, že rozumiem, že nerozumiem, a že zde na světě jsa, nikdy nebudu rozuměti tomu, kak divně a výborně ta blažená trojice svatá jest. Neb bez pokoje lidé, nepokojní lidé nikakž toho viděnie nemohú opatřiti tak divného. Než poňovadž duše jest obraz té svaté trojice: ktož pilně znamená a srozumie, co jest duše, pozná obraz trojice svaté, a jakž takž počne svatú trojici poznávati, jako myslí chytaje někak, ale však nepopadna poznáním plným.

Praví svatý Augustin: „Chtěl bych, aby lidé myslili toto tré, ale ne proto, by ta svatá trojice všie věcí takéž byla; ale aby lidé někak porozuměli v těch třech věcech trojici svaté. I řku toto tré: býti, věděti a chtieti. Neb jsem a vědě a chci: jsem, věda a chtě, a vědě, jsa a chtě, a chci, jsa a věda. A v tom trém kak jest jeden život, jehož nelze od toho trého odlúčiti, a jedna mysl a jedna byť; a kak nerozdielné rozeznánie, a však rozeznánie: ktož móž, opatř, před sebúť to jma, sám v se pilně nazři, a uzře pověz mi. Ale nalezne-li v těchto třech věcech rozumem, a povědieti o tom bude moci, proto nemni, by to již nalezl, ješto nad to jest neproměnné: ješto jest neproměnně, vie neproměnně, a chce neproměnně.“ Mimo to dále neraziť mysliti o té divné trojici svaté; ale věř sprostně, že otec, syn a duch svatý jest jeden Buoh v trojici a trój v jednotě. Neb jest psáno: „Ktož chce žádati velebnosť boží, jeho chválú odtištěn bude.“ Veď, malýť by to Buoh byl, kdyby jej který rozum mohl osieci! Protož jakž Buoh jest, sám sobě jedinému úplně znám jest; a my dosti na tom jmějmy, že ně-

kakú známosť o něm jmáme nynie; a potom bohdá, což nynie věříme, to uzříme, ež opět na tom budem mieti dosti.

Pak řiekáme inhed, jakž diemy: věři v ducha svatého: „Svatý kostel obecný, svatých obec.“ Tociš věři, že ten kostel obecný, ješto jest divně sebrán v jednotu duchem svatým skrze apostoly a skrze jich následovníky, jest svatý. A ten kostel jest všech svatých obec. A v tom kostele jest odpuštěnie hřiechóm. Jakož řiekáme, že věříme hřiechóm odpuštěnie: toj' protiv jedněm kacieřóm, ješto sú byli řekli, že ktož velikým hřiechem shřeší protiv Bohu, jsa již křesťanem, věč jemu nebude odpuštieno. A snad sú byli sobě vzeli na pomoc to, ještoj' řekl Kristus: „Ktož shřeší protiv duchu svatému, nebude jemu odpuštieno ani zde, ani tam na onom světě.“ Ale svatý Augustin praví, žej' to ten hřiech protiv svatému duchu: ktož do konce svého života sstojí v zatvrzení, nežádaje milosti. Ten hřiech věč nebude odpuštien, neb jest to protiv dobrotě boží. Ale kterýchž koli hřiechóv člověk právě želeti bude, donidž jest živ, móž mieti v svatém obecném kostele jim odpuštěnie, tak že pro ně věčně nebude ztracen. A ten kostel jest obec svatých, tociš ne kamenný aneb dřevěný jest ten kostel, jenž věříme, v němž jest hřiechóm odpuštěnie: ale ten kostel jest obec spolu sjednaná duchem svatým všeho křesťanstvie svatého. Taká jest obec a jednota svatých v kostele, tociš v sboru křesťanském, že což jeden dobrého má, rád by, by jiným všem to k úžitku bylo; a což nemá a vidí, ano jiný má, mílo jemu jest, že on má. A tak tú milostí již jest jeho; neb ktož se čeho milostí dotkne, jeho bude. Protož ten kostel křesťanský, obecný všech, jest svatých spolu jednota. A v tom kostele jest odpuštěnie hřiechóm, podlé toho pořadu, jakž jest svatý duch chtěl zjednati; ale kromě kostela nenie. Neb ta jednota společnie vláště přileží svatému duchu; neb on jest ta milosť, ješto pocházie od otce k synu, a od syna k otci; a ta nivčemž nenie menší, než otec a syn. A od té milosti, tociš od ducha svatého, přicházie nám, abychom spolu dobré milovali; a tak jest milostí jednota. Že pak zvláště odpuštěnie hřiechóm také máme duchem svatým, to jest tady: že když počnem dobré milovati, uzřiec zlé v sobě, počne nám žel býti, že

sme činili jinak než dobře, aneb protiv dobrému; neb zlé nenie jiné, jen což se dobrému protiví. A tak čím komu dobré milejšé, tiem viece žel, když vzpomene, žej' zle činil. A když jest svú oblastní a odlúčenú milostí od jiných milovav zlé i zablúdil protiv dobrému, vrátí se opěte v kostel svatý svú myslí, v obecný sbor, sjednánie spolu svatých; a jakž jest shřešil, jsa neposlušen boží vóli, tak poslušenstvie učině podlé božieho ustavenie zpovědí svatú a pokáním, odpuštěnie vezme hřiechóm. O těch mluvi, ješto sú, dřéve byvše v kostele, i zablúdili smrtedlným hřiechem; ale kak brzo a komu dlužni jsú se zpoviedati, když jim skrúšenie přijde za hřiechy, o tom chci mluviti jinde. A to pak obecně vieme, že ktož chce býti úd kostelní, že má svatým křstem v jednotu svatého křesťanstvie vníti. A v té svátosti všickni hřieši dřevní budú jemu odpuštieni, kterýchž želé, podlé veliké milosti božie, jenž v svém kostele obecném, jednom a v svatém ráčil jest tu milosť dáti, a nikděž jinde. Ale na to se žádný neustrkuj, by kto řekl: „Tento svat nenie, tento jest hřiešný; nemóž tento papež neb biskup, farář neb třiedník hřiechy boží mocí odpustiti, poňovadž nenie v boží milosti, a jest kromě jednoty kostelnie smrtedlným hřiechem.“ Nenieť tak; když věříš, že obecný kostel křesťanský jest svatý, tehdy věř, žeť vše zpósobenie v něm jest dobré a svaté. A tak na krátce všeho máme poslúchati, což nám jest zpořiedil kostel. Dá-li nám kostel, anebo ať řku, dá-li nám Buoh kostelním pořadem starosty dobré, svaté ve všech jich činech: tiem chutnějie, budem-li do'ři, budem jich mieti poslúchati a berúc od nich dobrý příklad. Pakli nám dá starosty zlé, bezduché, nenábožné, snad pro naše hřiechy, aneb aby zkusil nás, sstojíme-li, abychom tiem větší odplatu jměli: proto jich máme poslúchati a věřiti, že všicku svátosť kostelní podlé pořadu kostelnieho tak v plně a k úplnému úžitku dobrým pósobie, jako by najlepší byli. Jest-liť on vypadl z jednoty kostelnie smrtedlným hřiechem, jemuť to samému škodí, žeť nenie účasten k spasení toho dobrého, coť se děje po všem křesťanství, ani také toho úřadu, což sám činí. Ale kdyby vylúčen byl z křesťanské obce kletvú zevnú od vyššieho, a moc klíčóv kostelních byla jemu odjata: teprvť by nemohl jiným hřie-

chóv odpúštěti. A tak každý člověk střez se, aby smrtedlným hřiechem, ač i tajným, nevyšel z jednoty křesťanské obce, aby mohl účasten býti toho dobrého, což se děje po všem křesťanstvu. A kletvy ovšem slušie se střieci; neb kletva jest vyvrženie z křesťanské obce pro hřiech zevný a smrtedlný. Pakli se komu přihodí kletu býti a snad nevinně, tu slušie opatrnu býti; neb jelikož před Bohem nenie v kletvě, ktož by byl nevinně klet: ale však má držeti poslušenstvie. Neb nejsa klet před Bohem, kdyby netbal na kletvu kostelní, a když by kletva prošla svým řádem, již by tú hrdostí klet byl i před Bohem. Pakli pokorně a poslušně strpí kletvu, a podlé pravdy s dobrú radú hledá vyníti z nie: ač před lidmi jest klet, před Bohem nenie, a ještě tú pokorú, sdrží-li ji, odplatu vezme.

Pak řiekáme, že věříme „těla z mrtvých vstánie, a potom věčný život.“ Hrozná věc zlým, a divně radostná dobrým, vstáti z mrtvých, a potom věčně živu býti: zlým v dvojitém zlém, a dobrým v dvojitém dobrém. Jakož jest zde každý zaslúžil, tak tam každý i na duši i na těle odplatu vezme, ješto' po smrti tělesné do vzkřiešenie jměl odplatu jen na duši. Neb v témž těle, ješto máme nynie, vstanem, ale tak zpósobeném, že věč duše od něho nebude moci býti odlúčena. Podobný příklad byl by ke vstání z mrtvých; jednéž že často vídáme jej, i nenie divné. Obilné zrno, když v zemi vpadne, jako umře, a v kakés mléko obrátí se; a pak v trávu vroste, ež nikděž znamenie podobného neostane k tomu zrnci. A pak kdes se vezme, i bude opět zrnce, vzrosta, právě jako by z mrtvých vstalo: a však ne jiné, ale to zrnce dřéve zahynulé vzrostlo jest. Takéž každý nás umra, kamž se koli tělo děje, več-li se koli obrátí, leč v prsť, leč v prach, leč v páru kakú, vždyť na to přijde zjednáním božím, žeť vstane z mrtvých, aby celý člověk vzal odplatu za své skutky v těle i v duši: za zlé ctici a hoře, a to vzdy a vzdy, ano se zlé vzdy počíná z nova, a nikdy nepřestane, po tisíc tisícóv let počne se právě jako najprvní den; a za dobré tu radosť a to veselé, jiež oko zdejšie nevídalo, ani ucho kdy slýchalo, ani takáž na srdce člověčie kdy přicházala; a ta věč a věč tráti bude, donidž Buoh Bohem. Jiež nám Hospodin dopomáhaj!

O naději.

Druhá šlechetnosť jest naděje, bez niež jest nelze dojíti královstvie nebeského. A ta pocházie z viery živé, milostí obživené, právě jako kmen z kořene živého. Neb což věříme, naději k tomu máme jmieti, že toho dojdem; a tak naděje bude nás k tomu ponúkati, abychom stáli po tom, což věříme. A kdyby nebylo naděje, přišla by rozpač; a tak by se člověk ochabě, nedošel toho, což viera ukazuje, a zahynul by tú rozpačí. Protož každý, ktož má vieru, má mieti také i naději. Ale jakož i viera, takéž naděje jedna jest přieliš malá, a druhá veliká přieliš, v duchovních věcech i v tělesných.

V tělesných ti mají naději malú přieliš v Boze, ješto mnie, by zahynuli, by se s pravdú obierali: ano lépe spravedlnému málo jmieti, nežli hřiešným sbožie veliké. A řeklž jest spasitel: „Najprv hledajte královstvie božieho, a toto všechno bude vám přidáno,“ tociš potřeba tělesná. Ne ku přielišnosti, ale ku potřeběť mienie; neb ktož po přielišnosti stojí, ten božieho královstvie nehledá. Protož nic se ten nediv tomu, ač, přieliš mnoho měv neb žádav protiv zpósobu královstvie božieho, božím zpósobem a přepuštěním bude někdy mieti nedostatky. Ale ktož božieho královstva snažně hledá a s rozumem, jakož jest zpósobil Buoh, vzdyť jej omyslí potřebú jeho. Věrnýť jest, jenžť jest to slíbil, věrněť splní; nikakéžť na něm nesejde, nesejde-liť na nás. Ano David praví: „Byl sem mlazí, a již sem se sstaral; a neviděl sem spravedlného, by byl zóstaven, ani jeho plémě, by hledalo chleba.“ Plémě spravedlného jsú, ktož poznajíc koho spravedlného, i následují jeho v té mž; jako ktož svého vlastnieho otce obyčejóv nenásleduje, řiekáme: „Nejsi syn svého otce.“ Protož spravedlní slovú spravedlných plémě; a ti mají mieti naději plnú, že jim Buoh dá potřebu, aneb sílu trpěti to, což chce, aby trpěli, a z toho měli odplatu věčnú. Ale těm, kteříž mají málo naděje v Boze při tělesných věcech, přicházie strach a bázň za sbožie, že se bojie, by ho někudy neztratili; a z té bázni bude se jim zdáti, jako by Buoh nebyl mocen. A když by chtěl Buoh koho vystřieci škody, zdali by jeho nemohl vy-

střieci? Však i žádný člověk neměl by nad druhým moci, ani nad tělem, ani nad sbožím, by toho Buoh nepřepustil. Takéž ani oheň, ani voda, ani črt: i coť by mohlo protiv Bohu? Pakli kto mní, by Buoh z ukrutnosti, ale ne z dobroty, na lidi přepúšťal které ztráty, ten má také naději malú; neb nedoufá do božie dobroty, ano Buoh vie v svém tajném súdu, proč na koho kdy, aneb kde, aneb co přepustí. A vše, což kolivěk se děje, vše dobrým Buoh mění k dobrému; a ktož chtie sami zlí býti, těm se obrátí ke zlému. Jako když z té bázni za sbožie přijde lakomstvo, jež nikdy nemóž syto býti, hlédaj, kakť bázň člověk obrátí sobě ke zlému: neb chtě člověk bezpeč býti, ztratí-li jedno, aby měl druhé, počne viece dobývati, než jemu třeba, a někdy také protiv pravdě; i bude větší naději v sboží mieti, nežli v Boze. Tomuť praví svatý Pavel, že lakomstvo jest služba modlám. Neb v čemž kto má větší naději, to viece miluje; a což viece miluje, toho by neraději ztratil; a co by ztratil neraději, to mní, by lepšie bylo. A tak hubení lidé viece ctie sbožie a svět tento, větší v něm naději jmajíc, než slušie. A toj' dobře viděti, kak snadně mnozí Boha ztratie, chtiec sbožie mieti, leckaks jeho dobývajíc i protiv pravdě: vydrúc, vylichviec, vylstiec, leckaks sprostnějšieho oklamají. A kak nesnadno sbožie neřku ztratie, ale málo přitratie jemu, aby nalezli boží milosť, vrátiec cizie, neb zle dobyté, a kakž koli na sprostnějšiem vyklamané. Mnoho, pohřiechu! než by co sbožie pozbyli, radše bez božie milosti budú.

Při duchovních věcech ti mají naději malú, ješto chtie zufati pro hřiechy; i ti také, ješto mnie, by málo z světských lidí spaseno bylo, vidúc, že jsú zprzněni poškvrnami rozličnými, nedověřiec, že jest Buoh velmě milosrdný, že mnohé svým milosrdenstvím tajně vystřiehá, že jsú bez smrtelného hřiechu, kakž kolivěk vezdajšími hřiechy velmě sú se zšeředili, pro něž těžké muky v čistci trpěti budú, kteříž se zde neočistie pokáním plným. A z té neplné naděje také přicházie člověku, že se lekne pokánie; neb do pomoci božie nedoufá, řka: „Mnoho sem hřešil; musil bych se těžce káti, a snad bych nemohl. Obráci-li se k Bohu a nechám těch světských tantóv, budú mi se lidé smieti, budu jim lacin, nestrpím toho.“ A tak nemaje naděje do božie pomoci,

i nechce se k němu chutně hnúti, ani pokánie smie počieti. Veď nechceť Buoh, by kto přijal pokánie těžšie, než snésti móž; ale chceť, aby se kál. Protož vzdy počni. Praviť ve čtení: „Ktož chce přijíti po mně, vezmi kříž svój.“ Velíť vzieti, ale velíť, aby svój vzal; nedieť: vezmi mój neb Petróv, ať by tobě nebyl těžek; ale svój vezmi, tociš což móžeš trpěti. Takť jemu vděk jest dva šarty od chudé vdovy, jako od bohatého veliký dar. A takéť bývá, coť chce od koho, tohoť mu pomóž. Či-li by svatý Vavřinec mohl mluviti, ano se ho puol upeklo, by jemu trpěti toho Buoh nepomohl? Či-li by také svatý Bartholoměj, jsa odřien, mohl jíti, by jemu Bóh toho nepomohl? A na krátce: všichni mají naděje málo při duchovních věcech i při tělesných, ktož se viece bojie moci božie, a spravedlnosti jeho súdu, nežli ufají v milosrdenstvie jeho. A také se zdá, že ti malú mají naději, ktož nedoufají, by chtěl Buoh jim dáti dosti odplaty v nebesiech za zdejší práci; i nechtie chutně pracovati zde na světě, jako by nevěřili, by Buoh byl tak spravedlný, že za větší práci dá odplaty viece. A ktož má neplnú vieru, ten plné naděje mieti nemóž, jakož z nedospělého kořene nemóž dospělé dřevo býti.

Ti pak přieliš velikú naději jmají, ktož tak v božie milosrdenstvie ufají, že jeho spravedlnosti zapomenú, leč při tělesných věcech, leč při duchovních.

Při tělesných byla by přielišná naděje a zlá, kdyby kto bez potřeby skočil s vysoka, maje naději, že jemu proto nic nebude; nebo nejedl dní deset neb devět, řka: „Ano jiní též činili, mněť také Buoh pomóž.“ A nevěda božieho súdu, proč se jest s oněmi ten div stal, i chce se jim vrovnati, a snad protiv božiemu ustavení z všetečstva, aby mohl řéci k někomu neb sobě na mysli: „Já sem také učinil toto!“ A tak ve mnohých věcech móž přielišná naděje býti, když člověk činí protiv božiemu zpósobení. Jako také, když někto chce prázdniti, nic nečině, řka: „Buoh mě vzdy omyslí!“ a tak se lenstvu poddá, ano Buoh chce, aby každý dělal: jeden jedno, druhý druhé, každý podlé toho, jakž jest koho Buoh daroval. Neb člověk přirozen jest k dielu, a pták k létání, jakož písmo praví. A řekl jest také svatý Pavel: „Ktož nedělá, také nejez.“ A sám jest to také ukázal, že

jest dělal rukama svýma, potřeby sobě dobývaje v některých městech, aby se tiem nepohoršili, jako by on chtěl živ býti prázdně. A obakž kromě toho dosti jměl diela úžitečného pilně stoje po spasení všeho lidu; ale dobrý muž chtěl každému dáti dobrý příklad. A kakž koli i v třetie nebe byl vztržen, však nestyděl se dělati rukama svýma.

Takéž právě při duchovních věcech přieliš veliká naděje móž býti, by kto mněl, by mohl spasen býti, smrtedlného hřiecha ostati nechtě; aneb, kdyby kto mněl, by pro své skutky dobré, ač by byly i najlepší ze všeho světa, mohl spasen býti, a nejsa poddán cierkvi svaté; aneb, kdyby nevěřil, což kolivěk křesťanu věřiti slušie; neb ze zlé viery nemóž naděje býti dobrá. Ti také zlú a daremní naději jmají, ktož v čem jiném mají naději, leč viece, leč tolikéž, jako v Boze; a to leč k spasení, leč k kterýmž koli jiným svým věcem. A všichniť jsú to, ktož pro sbožie neb pro zdravie, neb pro přátely, neb pro hospodu učinie co protiv pravdě a protiv Bohu. V čemť kto má větší naději, toť zachová velim raději. Dobře móžem naději mieti, že Buoh zdravím mým, neb sbožím, neb přietelem, neb hospodú mú věc zpósobí takto neb takto, jakož obykl; a chtěl-li by Buoh, i jinak by to mohl zpósobiti: a to jest naděje dobrá a hodujie.

A tu naději každý má mieti hodují, aby každý tak ufal do božieho milosrdenstvie, jakž by k tomu vzdy se bál také jeho spravedlnosti; a tak se bál spravedlnosti, jakž by vzdy naději měl v jeho milosrdenství. A tak, když kto má naději hodují, tak k tělesným věcem, jako k duchovním; tehdy se béře k nim tú cěstú, jakož jest Buoh zpósobil, aby těch věcí tak dojíti bylo; a bojí se, zdali by chybil se té cěsty, ješto slušie jí jíti k spasení. Neb s tú bázní naděje má býti v Bohu, že on to zpósobí svú milostí, když my snažni budem, jelikož móžem, že vzdy někudy i budem spaseni milostí jeho.

O milosti.

Třetie šlechetnosť a najduostojnějšie jest milosť. A jistě jest najduostojnějšie, neb všecky jiné šlechetnosti púsobí, a jí jsú všechny; neb i jeden skutek, ač se i dobrý zdá, kterýž z nie nejde, nenie hoden, by slúl šlechetnosť. A podlé toho, jakž z menšie neb z většie pocházie milosti, tak bude odplatu mieti. Neb jakož viera jest k koření přirovnána, a naděje k kmenu, takéž milosť k té vlhkosti, jížto kořen, i kmen svój život má. Hlédajž, mnoho-li ovoce vezmeš z toho dřeva, kteréžť má suchý kořen, bez obživenie té vlhkosti! a móž-liť dřevo krásno býti, a móž-liť kořen neb dřevo ruosti, nemá-liť v sobě té vlhkosti? Takéž právě ani viera živá, ani naděje bez milosti, neřku ruosti, ale i počietiť se nemohú: ale milosť bez naděje a bez viery móž dobře býti; jako po súdném dni nebudem mieti naděje, když již všecko v jistém jměnie jmieti budem a věděti. A pak, jakož v dobrém dřevě, ješto dává ovoce dobré, to větvie, kteréž od kořene a skrze kmen viece té dobré vlhkosti vezme, tiem krašše roste a krašie i lepšie ovoce dává: takéž, kterémuž koli člověku z pravé viery a dobré naděje přijde viece milosti dobré, tiem krašše roste, střeha se zlého, a krašie i lepšie ovoce dává skutków dobrých, krásné k dobrému příkladu, a dobré k úžitku. I kto by mohl tu šlechetnosť vychváliti? To vše, což jest svatého písma psáno, jedné jest proto, aby lidé měli milosť, aby uměli Boha milovati a bližnieho; a takéž viera pravá najviec k tomu jest potřebná, aby Buoh právě milován byl. Múdřie vědie, coj' milosť dobrá; a tak vědie, že se znají, že v plně nevědie jejie dobroty. Praví o ní svatý Augustin: „Krátká chvála, tociš milosti, a veliká chvála, když die písmo: Buoh jest milosť, a ktož v milosti bydlí, v Boze bydlí.“ A a kak by ten měl bezpečné bydlo a kratochvilné, ktož by vzdy v milosti bydlil! Přišla-li by naň která práce, ta by jemu lehká byla; neb milosť tak jest silná, jako i smrť. Smrť vše sběře, a milosť vše snese. Každá práce těžkáj' tomu, komuž nenie milá: ale milosti vše jest lehko. A v kakém bezpečství budú v súdný den, ktož

3

v dobré milosti jsú; neb milosť přikrývá množstvie hřiechóv. A ktož milosrdní jsú z milosti, blaze jim bude; neb sám spasitel řekl jim, že milosrdenstvie mieti budú. Jest také zvláštie a divná šlechetnosť milosti: ktož by ji jměl a uměl jie užívati, toť by ten skoro byl bohat. Neb ktož milosť má, což koli se jí dotkne, to vše jeho bude. Dotkne-liť se jí zlého, že jemu zlé mílo bude, to jisté; skonal-liť by v té milosti, jehoť bude. Pakli miluje marnú věc a nestatečnú, ješto jí jest nelze státi: ta věc mine, a milosť v jejie nestatečnosti a v marnosti túhu vezme. Ale dotkne-liť se jí kto dobré některé věci, budeť ji jmieti; jako když miluji dobrú milosť, aj, již mám milosť. Miluji-li, když vizi, ano někto činí něco dobrého, jelikž miluji, s tolik jest mé. A toj' mienil Kristus, ještoj' řekl: „Ktož přijme spravedlného ve jmě spravedlného“, tociš proto jej miluje, žej' spravedlný, „spravedlného odplatu vezme.“ A častoť to bývá, což člověk v jiném dobrého miluje, že sám i v sobě skutkem též mievá. Pakli sám v sobě téhož mieti nebude moci skutkem, neb ne vše kazatelé, ne vše panny, ne vše vdovy, ne vše králi, neb kteříž kolivěk jiní dobří boží úředníci; a ktož kterého miluje dobrotu v jeho stavu, neb v jeho úředě, jako pannu boží proto, žej' dobrá, čistá a pokorná, leč jest ženského rodu, leč by v čistém panenství také i muž byl; též miluje-li kto kazatele proto, že pravdu káže a učí lidi; krále, že svój úřad právě vede, neb kteréhož koli božieho úředníka dobrého: ač i sám nemóž v tom stavu býti aneb v tom úřadu, však těm podobnú odplatu vezme, ač ne ovšem túž, kteréž jest miloval v jich šlechetnostech. Takéž protiv tomu, ktož tantéře miluje, proto žej' tantéř; nekázaného, žej' nekázaný: jich také pokutu vezme podlé toho, jakož milosť jest malá neb většie. Ještě viece činí ta dobrá milosť, že všechny věci obrátí k dobrému tomu, ktož miluje Boha; také i hřiechy jeho. Neb obraze se o své hřiechy, počne Boha větší milostí milovati; a také zvláští útěchu v tom bude mieti, když uzří, že jsú jemu jeho hřieši odpuštieni, pro něž právně mohl jej jest Buoh zatratiti. Svatý Jan apostol, tenť jest znal milosť; protožť jest řekl: „Ktož nemiluje, bydlí v smrti.“ Neb ač jest psáno, že spravedlný z viery jest živ, tociš bez viery pravé skutci spravedlní před Bohem živi by nemohli býti: však mi-

lostí živa jest viera i naděje; a z viery milosť jdúc skrze naději, obživuje vieru i naději, i jiné spravedlné skutky: mienímť, když jest dobrá milosť. A také jest zvláštie duostojenstvie milosti, že jí člověk, když dobré miluje, slove dobrý. Neb i zlý věřiti móž dobrému; a nemiluje-li dobrého, ač dobře věří, nenie dobrý, ale zlý jest, a tak jest v smrti.

Kak máme Boha milovati.

I jest pak dvojitá ta dobrá milosť, ješto *caritas* slove latině, jížto má sobě člověk tu věc, kterúž miluje, vz-vzácnosť: jedna strana chýlí se k Bohu, druhá k bližniemu.

Ale ti málo Boha milují, ktož jej jen řečí milují, a nechtie proň hřiecha ostati, nechtie proň cizieho vrátiti, nechtie proň, což na ně přepustí, pokorně trpěti, poznajíc se, že jsú duostojni trpěti pro své hřiechy, aneb pro čáku věčné odplaty, ani chtie proň pokáním svých hřiechóv polepšiti. Málo ti Boha milují, ktož jej jen dotud milují, donidž se jim dobře vede po jich vóli; a nemilují tak v protivenství, jako v prospěšenství; aneb ktož v dobrém bydle jeho zapomanú. Ten také málo miluje Boha, ktož jej i svět chce milovati. Neb svatý Augustin praví: „Málo tě ten, milý Hospodine! miluje, ktož s tebú co jiného miluje, jehož pro tě nemiluje."

Přieliš pak Boha milovati i žádný nemóž. Neb jakž najviec jej kto miluje, neřku zde na světě, ale i všichni svatí v nebesiech: ještě jest duostojen většieho milovánie. Leč bych chtěl řéci, by to bylo přielišné Boha milovánie, kdyby kto zkazil se sám z dobré vóle přielišným utrpením. Ale toho jest on nepřikázal; protož ne z milosti pořádné, ale z nemúdrosti bylo by to. To také jest přielišná milosť, ale lépe řku, nenie milosť, ale nemúdrosť, neb tú milostí i jeden svatý nikdy jest Boha nemiloval, ješto dějí: Boha slušie tak milovati, ažby i jedné odplaty od něho nechtěl, ať nebude milosť nájemná a otročie. Znám to, nemám pro žádnú jinú odplatu milovati jej, kteráž by on sám nebyl, chci-li jej právě milovati. Ale miluji-li jej, tehdy rád bych jej měl; a tak nemohu jeho milovati, nežádaje jeho mieti; a tak odplaty žádám, abych jej měl. I kakáť by to byla milosť, kdyby mi

kto řekl: „Miluji tě, ale netbám na tě.“ A když mně hubenému nemóž se líbiti ta milosť, kakž se pak má líbiti Bohu, ktož by jej miloval, a nežádal jeho jmieti?

Pravá miera Boha milovati jest, nade vše jej milovati a bez miery, jakož se spievá: „Směj, což móžeš chváliti;“ takéž já řku: Směj, což móžeš milovati. A tak jeden viece, druhý méně má jej milovati, jakž koho Buoh obdaruje. Neb ktož Boha pozná lépe, ten větší žádostí jej miluje. Ale obecně každý najmeň as a tak, ktož chce spasen býti, má Boha milovati, aby proň smrtedlného hřiechu ostal, cizie vrátil, zdravie, sbožie i život raději ztratil, než by se jeho sluhú nenazýval a ničehož nadeň nemiloval, ani s ním roveň, neřku světského, ale ani nebeského, ani samé svaté Mařie, ale vzdy nade vše jej; a tak aby vzdy plnil kázánie jeho jmenem desatero. Sámť jest Kristus to řekl: „Milujete-li mě, chovajte mých přikázání.“ A ze všech jeho přikázání toj' najprvnějšie, jakož sám spasitel svědčí: „Miluj Boha svého se všeho svého srdce, se všie duše, i se všech svých sil, a se všie mysli, a svého bližnieho jako sám se. O bližnieho milování potom budu mluviti. Ale Boha milovati se všeho srdce to jest: celým, nerozdvojeným srdcem, ne tak, by i jej i svět bylo milovati; kakž koli se všeho srdce Boha milovati to slove, když jej kto z pravé chuti a z srdečné sladkosti miluje, tak že ta chuť a sladkosť odžene a hořkú učiní všicku libosť světskú a tělesnú. A přicházie z toho, když se člověk rozpomene na předivnú boží moc, žej' tak divné veliké věci i malé z ničehož stvořil, a múdře vše pósobí a dobrotivě chová; a zvláště, žej' pro svú velikú dobrotu tak milostivě zpósobil spasenie lidské; a tak často se nahodí, že někak v brzkosti mysli z toho přijde, že jako zakusí taký člověk kakés chuti nevýmluvné, když pilně a vděčen jsa toho, celým srdcem o tom myslí. Však nepravi toho já, by každý člověk hřešil smrtedlně, kterýž by ho tak sladce nemiloval; ale dosti jest k spasení, ač nenie dosti k svrchování, když kto Boha miluje tak, že z úmysla nic toho nenie, jehož by nechtěl prvé ztratiti, než Boha. A však každý se sám nutkaj i bližnieho ponúkaj dobrotivě, aby lépež lépež milovali Boha vším srdcem, celým, nedvojiec ho protiv Bohu, se všie duše a se všech sil jejie, tociš, aby múdrosť a rozum k tomu obrátil každý, aby rozeznal pravdu s křivdú,

pravdy žádal a křivdu tupil; rozeznal zlé ot dobrého, aby věděl, co čině a co nechaje; rozeznal, coj' dobré a co lepšie, aby věděl, co obera. A také se všech sil svých máme Boha milovati, tociš snažně máme činiti jeho vóli; a se všie mysli, tociš uprúc mysli ústavně milovati jej, nevážiec sobě proň i jedné práce, ani smrti. Takť jej jest miloval svatý Pavel, neb-tě řekl: „Jist jsem, že ani smrť, ani meč, ani co nynějších přieběhóv, ani budúcích, móž nás odlúčiti od milovánie Boha.“

Protož zvláště vás napomínám, milé dietky! aby Boha milovaly, a rády o něm poslúchaly, čtly i mluvily, jeho moc, múdrosť i dobrotu znamenávajíc; neb když o tom budete mysliti pilně, uzříte, kakť slušno a dobro jej jest milovati. A čím jej lépe budete milovati, tiem se lépe budete hřiechóv střieci a činiti jeho libosť.

Kak bližnieho milovati.

I jest v nás najvětšie božie libosť, když milujíc jej i milujem se spolu. Neb jest spasitel řekl: „Po tom poznají všichni, že jste mlazší moji, budete-li se spolu milovati.“ Neřekl-tě: budete-li sobě činiti veliká utrpenie, ale budete-li se milovati. Praví svatý Jan: „To přikázánie máme od Boha, aby, ktož miluje Boha, miloval i bratra svého.“ Ale ten málo miluje bližnieho, ktož se dá rozmoci hněvu, že vzeklne, vzlaje pro lec cos, vzprcha protiv družci; a kterýž jen dotud miluje jen řečí, doňadž nenie družci třeba, ale skutkem nepomóž, když uzří nedostatek čí, a moha pomoci. A tak, jakož die svatý Jan: „Kak móž řéci: miluji Boha, jehož nevidí, když nemiluje bližnieho, jehož vidí?“ Ten také miluje málo, ktož pro svój zisk malý druhému učiní škodu velikú, aneb přezří, staviti moha; a také ten málo, ktož sbožie kakž kolivěk viece miluje, než bližnieho svého; ten také miluje málo, ktož jen sám na se jest tak laskav, že nemní, by kto Bohu slúžil, když neslúží tú službú, jako on slúží, i bude jiných za nic nechtieti mieti. Ano, jakož rozliční údové v těle, a vše potřební: takéž lidé, rozličně Bohu slúžiec, potřebni jsú v svaté cierkvi.

Ten pak své bližnie miluje přieliš, ktož mní, by vše dobře bylo, což oni činie; aneb ktož by jich spasenie raději viděl, než své, sám by chtěl Boha ztratiti proto, aby jej jiní měli. Ktož by tak miloval své bližnie, zle by činil, že by je miloval přieliš. Veď dražšieť věc jest Buoh, než ves svět, než k tomu i anděli se všemi svatými. Což by pak pomohlo mně, by všickni jměli jej a já sám jediný nejměl jeho? jistě lépe by mně bylo, bych já sám jediný jměl tu najdražší věc, v níž samé ovšem bych dosti jměl, nežli by všichni, i ti, ješto v pekle jsú, jej jměli a já nejměl? Veď Bohať lacino vážie, ktožť tak pravie, byť chtěli za všecky, by to lze bylo, sami Boha býti odlúčeni. A snadť jim nenie tak na mysli; pakliť jim tak jest, jistěť jest zle a nemúdře.

Pak chci řéci obecnú řečí: že přieliš druhého miluje ten, ktož raději Boha rozhněvá, než toho, kohož miluje. Ten také přieliš druhého miluje, ktož dá proň o sobě zle mluviti a zlé domněnie jmieti. Ti ovšem přieliš, ale lépe jest řéci, nemúdře se milují, ktož se ke zlému milují; neb ti nemilují sebe, ale nenávidie; neb ktož miluje nešlechetnosť, jakož skrze Davida duch svatý praví, ten své duše nenávidí. Ktož také bláznově se milují, jakož jest obyčej v smilných milostech, že radějše se božieho hněvu vážie, i ohyzdy před lidmi a hanby ohýrají, než by zlosyn pustil od zlé dceře, aneb zlá dci od zlosyna. Pohřiechu! i v manželství ta přielišná a nemúdrá milosť bývá, že se jeden druhému zlým spieše chce slíbiti nežli dobrým; a to, ještoj' v manželstvě skrovně přezřieno, to obrátie v přielišnosť a v nelepotu. A když potuchne mezi nima ta milosť, bezpřémně nemúdrá, z toho veliká nemilosť potom bývá; jeden druhému nebude věřiti, a najviec žena, řkúc, aneb na mysli jmajíc: „Dřéves na mě byl laskav, již na mě netbáš; snad jinú miluješ?“ Z toho počne se po kúzlech pláti, chtiec jinú muži svému ostuditi, sama Bohu ostydne i všem svatým; chtiec muže, aby ji miloval, připraviti svými čáry, smysla jej zbaví. Takéž nemúdrý muž, když potuchne v té nelepotě a nemúdré milosti, spraví na ženu, by jemu milá nemohla býti, lec kakús jí ohyzdu dada. Ty také děti milují přieliš, ktož jich nekáží, zlého jim nebránie, aneb protiv Bohu chtie je bohaty

učiniti. Pro Buoh! každý se střez té milosti; neb což koli člověk přieliš miluje, toj' zpósobil Buoh, že bude jej mrzeti přieliš. Tak se čte v Královýcli knihách na příklad tomu, že syn Davidóv jeden zamiloval sestru, že byla krásná, až chřadl pro tu milosť. A když jednú k němu přišla a přinesla jemu někakého jišelka postřiebati, uzřev svój čas, podávil ji. Potom tak jej srdečně mrzala, že na chvíli nemohl jie s sebú přenechati; ale kázal ji ven vystrčiti. Právěť se těm takéž stane, když se bezpřémně milují přieliš, že se budú mrzeti přieliš; často zde počnúc, pak potom ovšem, nepokají-li se, když spolu v pekle budú, budú se mrzeti tak, že by radějše mnohokrát smrť trpěli, nežli na se hleďali. A dobřej' to podobné; neb jeden pro druhého mnoho v nebesiech dobrého ztratí, a v pekle mnoho zlého zaslúží jmieti. A takto, že spolu budeta, přehrozná muka jim bude.

Jest pak hodujie miera milování bližnieho, a tu jest sám Buoh ukázal, řka: „Miluj bližnieho, jako sám se.“ Tiem, že die „jako sám se,“ ne viece, nekáže, aby tolikéž miloval, jako se, ale aby takéž miloval; tociš: jakožť libo jest, ještoť kto co dobrého učiní, takéž ty učiň svému družci; a jakož by nechtěl, byť kto tobě zle učinil, takéž ty nečiň zle druhému. Takť jest sám Kristus řekl: „Což koli chcete, aby vám lidé činili, též vy jiným čiňte; a což nechcete od jiných trpěti, toho nečiňte jiným.“ Toť jest hodujie miera a pravá bližnieho milovati. Múdrý, ktož se umie milovati, dosti má na tom přikázání; ale nemúdří, ktož se sami neumějí milovati, ti i v milování bližnieho zablúdie. Protož potřeba jest každému, aby se sám najprv uměl milovati, poňovadž každý všecky jiné jako se má milovati; jakž v svém zablúdí milování, tak jest zablúdil ve všech milování, když jiné všecky takéž chce milovati nemúdře, jako i se. Pakli jiných nemiluje, tehdy božie kázánie jest přestúpil; pakli jiné miluje a sebe nic, toť jest také protiv Bohu. Kázal-tě Buoh: „miluj, jako se;“ tociš s přirozenímť jest dáno, aby se miloval, netřebať toho přikázati; ale potřebať jest, aťby bylo ukázáno, kak se máš milovati. A toť jest tu ukázáno, když jest řečeno: „Miluj Boha nade vše.“ Byť řečeno bylo: „miluj se,“ snad by zablúdil. Neb praví svatý Augustin: „Nevědě kakýms činem nevýmluvným, ktož koli sám se miluje, ale

ne Boha, ten nemiluje sebe; a ktož Boha, ale ne sám se miluje, ten se miluje.“ Neb ktož sám sebú nemóž živ býti, jistěť umře, se miluje. A protož nemiluje se, ktož, aby nebyl živ, miluje se; ale když kto miluje, jímž jest živu býti, ne se miluje, i miluje se viece, jenž proto sebe nemiluje, aby to miloval, jímž živ jest. Jako oráč zdá se, by viece obilé miloval, než se, že tak mnoho pracije pro ně: a však ne pro obilé pracije, ale pro se, aby se obilím živil. A tak i viece jiných přikázání Buoh-tě přikázal: když ta plníš pro milosť boží, se miluješ.

A takéž miluj i bližnieho: ani sebe miluj, ani bližnieho tú oblastní milostí, od jiných se lúče; tať jistě i od Boha lúčí. A nebudeš slušeti k nebezpečným časóm, o niehž praví svatý Pavel: „Budú lidé, ješto sám se každý bude milovati.“ A toho zlého také nebudeš účasten, co se té oblastnie milosti a odlúčené od jiných přídrží. Neb inhed svatý Pavel přičinil jest, co se jiného zlého přídrží, toho oblastnieho milovánie, řka: „ješto budú sbožie milovati, vznešení, pyšní, hánce božie, neposlušní otcóv, nevděční, s šeřednými hřiechy, neduchovní, bezduší, utrhači, smilní, bez dobrotivé štědrosti, zrádce, nestydatí, oslepení, viece rozkoš milujíc nežli Boha, podobenstvie majíc, jako by slúžili Bohu, ale šlechetnosti božie služby a jejie moci, jež z nie pocházie, odřekvše se.“ Neb všecko toto zlé od toho jako z studnice pocházie, ješto jest najprv položil svatý Pavel, řka: „Budú lidé, ješto každý sám se bude milovati.“ Protož ktož chce právě bližnieho milovati, má se sám najprv uměti milovati; a ten se umie milovati, ktož miluje Boha, i činí rád jeho vóli, a té hledá, té žádá, té by se nikdy nechtěl protiviti pro pravú milosť; a protož, což neslušie, toho se střeže. A tak má milovati i bližnieho, k Bohu s ním mieně pro jeho věčné blahoslavenstvie; a toho má jemu pomocen býti, jakž moha a uměje, tělesnú věcí i duchovní, skutkem i radú, ochotenstvím i tresktáním pořádným, jakž na kom vidí a na sobě; a čistě jej milovati, ani jej sebú, ani se jím k zlé žádosti podněcije; a také věrně: ne proto ukaž milosti, by jej chtěl v čem oklamati; protož ve zlém jemu nepochlebuj. Má také ústavně bližnieho milovati, a najviec, s kým jest kto viece v obyčeji. Ač tě svým nedomyslem rozhněvá, ne inhed

ostávaj božieho kázánie. Znamenaj, kak mátí neb otec mnoho práce přejmějí, než se dietěte dochovají, aby přietele vzchovali sobě. Takéž ty mnohokrát odpusť, ač tě rozhněvá mnohokrát; hledaj těch cest, ač-tě i křiv, aby ho navrátil. Ano světští lidé řiekají: „Přieteleť jest i bolejíc chovati.“ A když pro světský běh to činie, čím viece to slušie pro božie přikázánie učiniti? Ale mnozí činie protiv tomu: vidúc někdy, že přietel potreskce jich pro jich lepšie, však se vzedmú, nemohúc hněvu zatajiti. To-li jest ústavná milosť byla, žes miloval, donidžť pravdy nepověděl tvój přietel? Ano praví mistr Tullius: „Čiež uši tak jsta zavřieně k pravdě, ež jie od přietele slyšeti nechcta, toho spasenie jest rozpačno.“ A ktož jen dotud miluje družce, donidž jemu nic protivného neučiní, ten jest právě jako moře. Neb moře, když jest ticho, velmě se pěkně zrovná a zhladí, že pěkno po něm popatřiti; ale jakž náhle vietr pověne, tak se vzmutí, tak se vztočí, jako vzteklé, večas vzhuoru, večas dolóv, tak smrduté pěny pustí. Takéž i člověk neústavný v milosti bude se zdáti tichý, a jako by měl pravú milosť k svému bližniemu; a jakž náhle učiní jemu někto něco protivného, tak milosť zmiše, tak se vzlobí, tak vzprchá a druhdy zlú řeč vypustí, ješto hněvem vonie, neb v oči, neb kromě očí, právě jakož vypúštie moře smrduté pěny. A tak milosť stane, neb jest nebyla ustavična.

Že slušie se vlastním spolu zvláště milovati.

A protož, mé milé dietky! vzdyť vám razi, i velim i napomínám vás, jakož mi jest Buoh přikázal, abych vás vedl v jeho cěstách, aby drželý pravú milosť a pořádnú. Najprv nade vše milujte Boha; neb jej milujíc, vše své dobré nalezneté. Potom svú duši každý viece miluj, nežli duše všech lidí po všem světu. Potom duši svého družce viece, než svój tělesný život. Potom svój život tělesný viece, než život tělesný družce svého. Potom život družce svého viece, než své sbožie. A tak, když by pilná potřeba přišla, každý menší věc raději ztrať nežli větší, vidí-li, že skrz to i většie neztratí potom.

Pak o bližních znamenajte: každý člověk bližní jest druhému; protož každého slušie milovati, s kýmž se kto v

obyčej sbéře; a kdož čí núzi uzří, jakž móž a umie, pomoz jemu. A však těm, ješto nám viece jsú přijednáni, viece máme pomáhati, než těm, ješto nám kakús náhodú přicházejí. A kak móž kto řéci: „miluji družce," vidí-li, an núzi trpí, a moha jemu pomoci, i nepomóž? Veď milosť po skutciech poznáš. Dávno řiekají: „Milostiť jest, prstem neukázati." A jakož vám razi, aby ke všem měly pravú milosť, takéž vám za pravdu pravi, a jistěť vás v tom neoklamám: aby vy najprv vlastní samy k sobě spolu měly milosť velim větší, neb jste sobě spolu najblizšé. Praví svatý Thoma z Akvině: „Lepším a světějším lidem máme přieti viece dobrého," ciš blahoslavenstvie většieho, „neb jsú blizší Boha." A k pořádné milosti to přislušie, abychom chtěli božie spravedlnosti, podlé niež lepším slušie blahoslavenstvie většie. A však přívuzné podobně trojím činem větší žádostí milujem: najprvé, že ta milosť viece ny trží, jíž přívuzné milujem, k tomu, k čemuž je milujem, nežli ta milosť, jíž lepšie milujem k většiemu blahoslavenství. Druhé, mezi přívuznými jsú nám někteří přívuzni přirozením nebo rodem, a toho nemohú nikdy ztratiti, by ciš nebyli nám přívuzni rodem: ale dobrotu mohú ztratiti, aneb přijíti k dobrotě; neb dobroty móž i přibyti i ubyti. Protož mohu chtieti přívuznému, aby lepší byl, než onen dobrý, a přišel k většiemu řádu. Třetie, k jiným máme jen jednu přiezeň milosti pořádné, ale ku přívuzným přiezní viece máme; neb onen otec nebo máti, onen vlastní bratr neb sestra, onen rodič, onen kmotr, onen čeledín, onen súsed, onen jako jedna věc s druhým v manželstvie. A tak rozličnými činy viece milujem s právem přívuzné viece. Týžť mluví o nepřietelécn, řka: „Dlužni jsme nepřátely milovati;" ne proto, že jsú nepřietelé, ale že lidé jsú, nemají býti vyvrženi od obecné milosti. Kakž kolivěk snad obláštie milosti hnutie k nim netrží nás; ale máme mieti mysl hotovú, když bychom uzřeli jich pilnú potřebu, abychom v núzi spomohli jim. Kostel zpievá, řka: „Zpořiedil jest Buoh ve mně milosť." Já chci tomu tak rozuměti: že kakž koli všecky máme milovati, však od Boha jest to zřiezenie, abychom jedny větší žádostí mimo druhé milovali. Ano svatý Augustin praví: „Pořádná milosť počíná se od jednoho manžela k druhému, a jde k dětem, od dětí ku přátelóm jiným, od přátel k ci-

zím se šíří, od cizích svrchuje se k nepřátelóm." Znám to, že by to dobré bylo, ktož by nepřátely miloval jako přátely, ač miluje přátely. Ale roztáhni milosť každý, jakž najlép móž, k svým přátelóm; a pak k té milosti rovnaj, a táhni tu milosť, jížto dalejšie miluješ, neb nepřátely. Pakli nemóžeš natáhnúti jie, aby byla oné rovna, proto oné neuřezuj nikakéž; uřežeš-li, dobráť jest milosť, méně dobrého budeš mieti. A zčloť se to nahodí, byť přietel tvój někdy tebe nerozhněval; a kdyžť se chce nepřátel milovati, milujž přietele, kdyžť tě rozhněvá. Ale často člověk nechce svému přezřieti málo, i musí jinému viece potom přehlédati, a pronese se v neustavičstvě a zlý příklad dá do sebe. A když jest Buoh tak milosť zřiedil, nerúšejte pořadu jeho; čím jste vlastnější, větší milostí dlužni jste se milovati z pravého dluhu. A jakož dluh najprv slušie zaplatiti, a potom, zbývá-li, almužnu dáti: takéž najprv své milujte, a potom dalšie, ale vzdy v Boze. A jakož svatý Jan praví: „Kto móž řéci, miluji Boha, jehož nevidí, když svého bližnieho nemiluje, a vida jej?" takéž já vám pravi: kak móžte řéci, milujem bližnieho, jakož Bóh kázal, když by spolu se nemilovali? Viete dobře, že, ktož vlastnieho zabie, větší jest hřiech, než z jiného, a těžšie pokánie trpěti musí. To-tě vše proto, že se vlastní spolu viece jsú dlužni milovati. Vidíte to a viděli ste, kak máti vaše darmo vás milovala, a vy jí nic dobrého prvé byli neučinili. A chcete-li znamenati, i jáť také miluji vás; byť pro vy nebylo, velimť bych živ byl jinačejie. A protož byť Buoh byl toho nikdy zvláště nepřikázal, však by mohli rozuměti, že jste dlužni nás také velmě milovati. Protož vzdy pomněte na svú matku, jistě ežť jest vás snažně odchovala a milostivě, větší prací, než mnohé matery činie; a proste Boha plnú žádostí, ať jí Buoh ráčí milostiv býti, a dá se jí za odplatu. Ačť jest ona božím zpósobem sešla s světa, nemáť jejie paměť sníti proto s vašich srdcí a jejie milosť. A když nají tak budete milovati, rozmysléc se, že nelze se jest v plně oplatiti otci a mateři, jakož pokládá jeden mudřec: as a tiem se nám oplaťte, aby spolu se sami tiem pilnějie milovali; neb tak sme rádi jedno z vás odchovali, jako druhé. Psáno-tě: „Bratr, kterýž má pomoc od bratra, bude jako tvrdé město." Protož po-

máhajte sobě podlé Boha, i v duchovních věcech i v tělesných, a pilně se střezte i črta i člověka zlého; nedajte mezi sebú róznice i jedné učiniti. Črt dobré čisté přiezni nerad vidí, neb všeho, což dobré jest, nevidí rád; a lidé zlí a lakomí často rádi mezi vlastními lec kakús učinie róznici, aby jich užiti mohli. Svědomť jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo. Protož, jakoť sem řekl: nevěřte v tom i jednomu, by se nebyli dlužni větší milostí i žádostí milovati. Střezte se, by zrovnati chtiec milosť k cizím jako i k svým, i neujeli té milosti, ješto k svým jest a má býti. Veď znamenajte počátek zákona starého i nového. Základ zákona starého položen najprvé vlastnie dva bratry. Řekl Hospodin Mojžiešovi: „Pojmi Árona bratra svého; kéž jest řekl: pojmi jiného. A náš spasitel základ nového zákona, ač smiem řéci „základ,“ neb on sám náš spasitel jest základ, položil opět dva bratry, a opět dva, když jest zavolal svatého Petra a svatého Ondřeje, a ta byla sobě bratry. A opět tudiež skoro zavolal svatého Jana a svatého Jakuba, a to byla přietelé jeho rodem. A to vše nás vede k tomu, aby věděli lidé, že mohú a mají se svoji milovati podlé Boha. Neb právě, jako když Vltava vejde v Labe, již neslove Vltava, ale Labe, a však Vltava jest v Labi, a Labe jest tiem většé, žej' ona v něm: takéž milosť přietelská, když vejde v duchovní, bude slúti duchovnie, a však jest s ní přietelská; a tiem většie má s právem býti, že jsta dvě spolu. Neb moc dvojitá silnější jest, než jednostajná.

Paterú milosť, ktož chce, móž znamenati, a z těch jediná jest, ješto nemóž státi s duchovní v jednom času: čím se ta viece rozmóž, tiem duchovnie mdlejší bude. Ale jiné tři dobře se s duchovní sjednají a s nimi silnější duchovnie bude, leč by tak neskrovny byly, že by předčily před duchovní: jedna jest milosť přátelská, druhá tovařišná, třetie pro úžitek, čtvrtá duchovnie a pátá tělesná; tať nikdy s duchovní nemá věrného tovařistva. Kakž kolivěk v manželství přezřiena jest, když jest skrovná; ale jinak nikděž nenie přezřiena, neb vzdy jest s hřiechem. Protož jediné té tělesné milosti máte se střieci. Ale milosť pro úžitek, pro tovařistvo, nebo pro přiezeň, kakž kolivěk nenie sama v sobě dobrá, tociš k věčné odplatě, však by pokuta zvláštie z toho

byla, kdyby milosti nejměl člověk k přieteli, neb k tovařiši, neb k tomu, kohož na něčem užívá. Protož nebojte se, ačť se i k duchovní z těchto tří přimiesí některá: tiemť má duchovnie silnější býti. Jiež nám dopomáhaj, abychom skrze ni do nebes přišli, otec, syn, svatý duch, vše jeden Buoh. Amen!

Výklad pateře.

Neběch slíbil na počátce knih těchto, bych chtěl tuto psáti výklad pateře; ale žej' úžitečné rozuměti pateři, nenechal sem, bych nepomluvil o něm, jelikož mi jest Buoh popřál. A že se viera, naděje i milosť pravá jím tvrdí, hodněj' mi se zdálo, abych po vieře, naději a milosti o něm řeč povzdvihl. Neb se tiem tvrdí viera, když se modlíme, že ač i nevidíme Boha, však věříme, ež nás móž uslyšeti; a tiem i odplaty nám viera přispářie. Také se modléc naděje tvrdí se v nás; neb ktož neufá, by byl uslyšán, nemodlil by se. A milósť se pak ovšem tvrdí modlitvú a zvláště pateřem, když rozčicháme, coj' v tom chuti, ješto móžem řéci: „Otče náš!“ Bohu, a když porozumieme, ež nám to dává Buoh, za něž jest sebe prositi kázal. Ale jakož v starém zákoně mana, ač jest byla krmě převýborná, tak že všech krmí chuť, kteréj' jen kto chtěl, měla jest v sobě, však nebyla i zlým chutna: takéž pateř dobrým a nábožným jest chuten; a čehož koli žádají prositi, to v něm mohú rozuměti. Nicť v něm nenie obmeškáno; neb Kristus, jenž jest pravá múdrosť Boha otce, vymyslil jej. Protož kterúž koli řečí v jiných modlitvách co prosí kto, jakož slušie křesťanu prositi, vzdy jen toho prosí, coj' u pateři, ač někdy spolu dvého neb trého prosí. A tak pateř jest pravidlo všech modlitev, ež neslušie křesťanu prositi za jiné, ježto by u pateři toho nebylo lze rozuměti.

Znamenitěj' také Kristus pateř učinil krátek, aby nejměl omluvy i žádný, ktož jen smysl má, by se nemohl jemu naučiti, aneb by nejměl jeho kdy pěti. A protož každý pěj rád pateř; nebť Bóh otec rád jej slyší, a znáť ta slova, kteráž jest jedinký syn jeho Kristus ráčil své křesťany naučiti,

A jest, řku, dobrým, nábožným lidem pln chuti; ale nenábožným nenie chuten, ješto mají zkažené dásni milováním věcí tohoto světa; jimž nic nevonie duchovnieho, jen to, ješto slušie k světu. Neb sú se v tom ustanovili, jakož prorok praví, aby oči svoji schýlili v zemi. Ale by rozčichali, kakáj' sladkosť duchovnie, učili by, coj' u pateři dobré chuti; a jistě by rozčichali, kdyby svoji vnitřnie oči odvrátili od věcí nestatečných tohoto světa, a povzdvihli jí k zpatření věčného života věcí. Tak sem slýchal, že jednú svatý František, jenž jest málo tbal na tento svět, šed na modlitvy, klečal celý den a noc; a pak potom jeden bratr přijda, potrhne jeho, otazuje, chtěl-li by k stolu? an mně, by teprv klekl. „Počakaj," pravi, „teprvť sem jediný pateř spěl." Tomuť jest byl chuten pateř, tenť jest v něm rozčichal každé slovo, čím které vonie; a protož krátka se jemu zdála chvíle, když jej je pěl. My pak nestatečná nebožátka, nemóžem-li téhož, as toho buďme snažni, zdali bychom pomocí boží v několik pateřích své mysli podrželi při každém slovu jednoho pateře, a všech proseb sedmi z úst i z srdce prosili od milého otce, jenž v nebesiech jest.

Najprvé nám věděti slušie, když chceme pateři srozuměti, že Kristus, syn boží, jemuž jest s hola všecka vóle zevná Boha otce, jehož jest Buoh otec, jakož praví svatý Pavel, ustavil, aby byl prvorozeným mezi mnoho bratří, jako věrný bratr starší, jenž by rád, aby se mlazší bratřie slíbili svému otci, učil jest nás těm věcem, jimiž bychom se slíbili Bohu otci, a byli duostojni s ním věčného dědicstva nebeského; až jest nás napomenul, abychom také prosili svých potřeb, řka: „Proste a vezmete." A nejměl na tom dosti, ale naučil nás, čeho prositi, a ponukl, abychom směli řéci nebeskému Bohu „otče." I řekl jest náš milý bratr starší, syn boží, Kristus: „Když se modlíte, řcete: Otče náš, jenž jsi v nebesiech! Osvěť se jmě tvé. Přijď královstvo tvé. Buď vóle tvá, jako v nebi takéž v zemi. Chléb náš vezdajší daj nám dnes, a odpusť nám dluhy naše, jako my odpúštiemy svým dlužníkóm. A neuvoď nás v pokušenie, ale zbav ny ode zlého. Amen."

Chcem-liž pak srozuměti, co se mieni kterým slovem, a rozchutnati se ku pateři; o každém zvláště pomyslme slovu.

Najprvé náš spasitel Kristus kázal nám, když se modlíme Bohu, abychom jemu řekli: „otče náš.“ V starém zákoně chtěl se jest často Buoh vzývati pánem, chtě lid připraviti k tomu, aby se jeho báli. Ale již v zákoně novém viece nám ukázav milosti, netolik pánem naším se nazývá, ale také otcem, abychom netolik se báli jeho moci, ale milovali jej a ctili jako otce, neb jest jistě vzvolil ny v syny. A když jemu chcem česť vláští učiniti, poňovadž se vzýváme jeho dětmi; slušie se nám pilně střieci šeředných vášní, ješto na božie syny a dcery neslušejí, a mieti se počestně, aby ti, ktož nám nepřejí, nemohli se nám posmievati, řkúc: „Aj! toť syn boží, ješto vzývá Boha otcem: hrdý, závistivý, hněvivý, lený, lakomý, lakotný, smilný!“ A nebylo nám to ku potupě vláští? A také netolik se zlého střieci, ale činiti skutky dobré a připodobnati se svému otci. Poňovadž jest on čistý, také nám slušie býti čistu; on jest milosrdný a spravedlný: když se chcem nazývati jeho dětmi, také máme býti milosrdní a spravedlní. A znamenitě, když se modlíme, kázal nám vzývati Kristus otce svého přirozeným, všemohúcieho Boha, otcem, abychom tiem větší naději měli k uslyšení, žej' náš otec; a také byli tiem hodni uslyšenie, když pomniec se, že jsme dcery a synové boží, budem se toho střieci, ješto neslušie na božie děti. Neb těm Buoh die, ješto ústy vzývají jej otcem a neostanú šeředných hřiechóv, aneb nečinie dobrých skutkóv k jeho cti a chvále: „Když jsem váš otec, i kdej' ta počesť, ješto ot dětí na otce slušie?“ Menovitě také kázal nám Kristus řékati ne: otče „mój,“ ale otče „náš,“ abychom spolu měli tiem větší milosť, to pomniec, že všech spolu, chudých i bohatých, urozených i sprostných, tvárných i netvárných jest Buoh otec; a my všichni spolu v lónu svaté cierkve jsme sobě bratřie a sestry a jeho děti. A kakž koli Buoh jest všudy, však nám kázal řékati: „jenž jsi v nebesiech,“ abychom vzdy po tom dědictví nebeském túžili a táhli se k němu, nepřikládajíc mysli ovšem k věcem tohoto světa, jako bychom v nich libosť kochánie svého chtěli uložiti; ale jen ku potřebě jich užívati máme, abychom podlé zpósobu božieho oněch nebeských po těchto došli. Protož vidúc tak velikú dobrotu boží, žej' ny v syny vzvolil; když jdem, chtiec se jemu modliti, máme se rozpomenúti: nebyli-li sme

tak živi, jakož by slušalo dětem božím, a tiem se viece v svém srdci stydiec, před ním pokořiti. A žej' pán nad pány: když s ním mluvíme na modlitvách, máme všecky své údy ukliditi, oči střehúc ot dívánie rozpuštěného lec kakýms věcem, noh i rukú ot pachtěnie, uší, aby nenaslýchale daremných řečí, a mysli ovšem, aby jen to myslila, což s Bohem mluví, aneb když co Bóh mluví s námi. Tehdy my s Bohem mluvíme, když na modlitvách prosíme jeho zač, neb děkujem jemu, aneb chválíme jej; a tehdy on s námi, když čtem jeho svaté písmo neb slyšíme. A tak Kristus dav nám naději k uslyšení, a navrhv, kak se máme mieti, chceme-li býti v svých prosbách uslyšieni, učí nás sedmi proseb prositi úžitečných: tří, ješto i po súdném dni bude nám potřebie; né teprv budem úplně v nich po súdném dni uslyšieni, ale zde jen od polú; ale čtyř jen zde na světě nám jest třeba: aby nás ostřiehl ot zlého, a u pokušenie neuvodil, odpustil dluhy, a dal chléb vezdajší. Tohoj' jen zde potřebie; neb tam nic zlého nebude, ani kto zajde u pokušenie, ani co budem dlužni, jehož bychom nemohli splniti, ani tohoto chleba vezdajšieho bude nám třeba. Ale toho nám věč bude třeba: aby jeho vóle byla tak v zemném tělu našem, jako v duši, jež jest přirozenie nebeského; a královstvie božieho zpósob také ostane, a jeho jmene osviecenie.

I učí nás, řku, Kristus, abychom najprvé prosili, řkúc: „Osvěť se jmě tvé.“ V té prosbě splnijem oně dvě přikázání najvětší, na níž leží veškeren zákon i proroci: abychom tociš, Boha nade vše milujíc, i žádali dřéve, než čeho jiného, jeho chvály; a také vidúc, žej' to každému dobro poznati, jmene jeho osviecenie, když pro úžitek svých bližních žádáme osviecenie jmene jeho. To slušie k tomu přikázání, ještoj' nám řečeno: „Miluj svého bližnieho jako se.“ Neb když tomu rozumějíc, ež nám jest dobro, ež sme poznali jmě božie svaté, a ež lépe by bylo, čím bychom je lépe poznali; když žádáme, aby všichni lidé poznali je: bludní k obrácení, a spravedlní k většiemuž utěšení lépež lépež je poznávali, aby jim tak i s námi den ode dne bylo lépež: tehdy sme naplnili to přikázánie božie, ješto, jako se, velí bližnieho svého milovati. A když pak cti božie žádajíc prosíme, aby bylo jmě jeho osvieceno, tociš jeho jmene svatosť všem

známa, aby se i žádný jemu neprotivil, ale ctil každý: tehdy to přislušie k milování Boha. A protož z srdce řeem: „Osvěť se, milý nebeský otče! jmě tvé všemu světu, aby ty česť a chválu jměl ode všech, a všem bylo dobře, milujíc tě a chváléc.“

Druhé prosbě učí nás Kristus, abychom prosili žádajíc a řkúc: „Přijď tvé královstvo.“ Dvojie jest královstvie veliké, a třetie jest jako krajina, o niž těto dvě království jako válétą, každé chtě v ní meze svého královstvie uložiti: jedno jest pravý pořad, a to jest královstvo božie v nebesiech; druhé jest nepořad, a toj' ďáblovo pekelné královstvie; a ta krajina třetie jsme my zde na světě. A tak jednak se poddáme království ďáblovu, jsúc živi nepořiedně, jakož nás ponúká ďábel, toho královstvie puosobce; jednak opět pod královstvie božie utečem, když tak budem živi, jakoj' Hospodin zpósobil pořad zdejšieho královstvie svého, po němž máme dojíti, ač i s prací, onoho královstva blaženého, v němž bychom v chuti divného pokoje věč s ním ostali. A protož když prosíme, aby jeho královstvie přišlo, co jiného prosíme, jen aby každý tak byl živ pořiedně, jakož by byl v království božiem: svého Boha miluje nade vše, netolik boje se jeho rozhněvati, jako pána, pro pokutu; ale ctě jej z pravé milosti jako otce, a váže jej nade vše stvořenie; a proň miluje svého bližnieho po sobě, rozuměje, coj' komu potřebie, aby tu milosť ukazoval skutkem tiem, kterýmž kto umie. A každý aby tak bydlil s vyšším sebe, v kterémž koli duostojenství neb úřadu, jako by chtěl, by s ním bydlil jeho nižší; a s nižším, jako by chtěl od vyššieho; a s rovným rovně, a spiešc se ještě pokorú předada, než hrdostí před nesa, a to vše pro věčný život. Neb ač i dobré co jest, ješto někto činí nedobrým úmyslem, již nenie dobře učiněno: jako když kto pro tento svět, ale ne pro Bóh, střeže se zlého, aneb činí co dobrého, již jest nepořad, již slušie k ďáblovu královstvu, leč by úmysl proměnil v dobré. Neb toj' pořad pravý, aby lidé po těchto věcech dobrých tohoto světa, jako znamenajíc, kak česť tohoto světa dobrá, neb rozkoš, neb sbožie, porozuměli, žej' onoho světa dobré jest velim lepšie, i stáli po onom, a vše, což činie, to pro ono činili. A tak když jest v světě tento pořad, jakož sem

toho krátce dotekl; tehdyj' v světě královstvo božie, jehož máme žádati, řkúc: „Přijď tvé královstvo.“ Jest pak zvláště v každém člověce královstvo božie, když jest živ pořádně, k tomu táhna, k němuž jest stvořen, tociš žádosť maje s Bohem býti, i čaká s dobrú myslí božieho smilovánie, až jej někdy i vyvede z želáře tohoto těla hrubého; a zatiem ptá se po něm, čta písmo svaté, kázanie poslúchaje, uče se jeho vóli; a což pozná, to plnie, jelikož móž, zasluhuje a shromaždije zde odplaty věčné; a že nemóž sobě duše nic bez těla zaslúžiti, chovaje života v zdraví, pije a jeda pořiedně, někdy se utěše, někdy zamútě, někdy pracije, někdy odpočina, podlé běhu rozličného. Toho královstvie pořadu božieho slušie každému žádati v sobě. Neb kdež toho nebude, tu ďábel uloží meze královstvie svého, aby člověk ne proto jedl, pil, aneb kterúž koli sobě pohodu učinil, aby byl živ; ale proto byl živ, aby pil, jedl, smilnil, aneb v kteréž koli rozkoši tělesné se kochal; aneb aby se zlobil hněvem, sviedil závistí, chřadl v túhách světských v kakés rozpači: neb ten nepořad a takovýž jest královstvo ďáblovo, a ktož se poddá jemu, tolik bude ďáblových vladařóv jmieti, ješto jím budú vlásti, jelikož v něm hřiechóv bude vévoditi, takež sám člověk to často vyzná, že jím hřiech vládne, řka: „Tak mému hřiechu libo,“ když něco učiní takového. A protož svatý Pavel, vystřiehaje toho, volá, řka: „Hlédajte, ať nekralije hřiech u vašem smrtedlném těle.“ Ale že sami sebú ani v světě, ani v sobě bez překazy zde nemóžem mieti královstva božieho, neb nám jest naše vlastnie přiekazna křehkosť, přiekazen ďábel svým podštíváním, přiekazen svět, se všech stran skyta příčiny jako podněť k rozličnému žádání; to znamenav svatý Pavel, voláše, řka: „Nešťastný já, i kto mě vyprostí od roboty těla tohoto?“ A opěte v jiném miestě: „É bych se rozlúče s tělem i byl s Kristem!“ Neb v onom království božiem, ještoj' Kristus, naše hlava v svém člověčství, jest pokoj rozkošný, bezpečstvo jisté; ale v tomto království zdejšiem jest bojovati, pracovati a nad to nebezpečstvie veliké; neb ne vzdy stojíme v něm, ale potýkáme se na světské věci, a druhdy tak těžce padnem a šeředně, že bychom se zetřieti mohli, a viec nevstanúc, zahynúti, kdyby vláštie milosti božie nebylo ku pomoci naší. A protož věru,

věru! třebaj' nám prositi vstávajíc i léhajíc a řkúc: „Otče náš, jenž jsi v nebesiech! přijď tvé královstvo, jež by nás tak zpósobilo, abychom s tebú byli v nebeském tvém království, jsúc bezpečni tu, kdež jest to naplněno, ještoj' řekl skrze Jeremiáše: Dám pokoj v krajinách vašich; budete spáti, a nebude, kto by vás vztrhl. Tenť-tě pokoj v tvém království, v tvém dědictví, kdežto, milostivý otče! svým synóm vzvoleným a bratróm svého syna přirozeným jediného chceš s sebú dáti.“

Třetie nám syn boží Kristus kázal prositi otce nebeského, aby v nás byla jeho vóle naplněna, když jest u pateři ustavil, abychom řiekali: „Buď tvá vóle.“ A sbožný člověk má sobě to za najvětšie utěšenie, aby nebeský otec ráčil v něm svú svatú vóli naplniti: leč jej trápě protivenstvím, aby nerozbujal; leč těše prospěšenstvím, aby tesklivú rozpačí nezahynul; kterúž koli věcí treskce jej, neb lahodie o něm. A jistě to jest žádosť věrných dětí: ne své vóle, ani pokoje, ani cti, ani kteréhož koli utěšenie hledati protiv vóli milého otce. Velikáj' věc toho od Boha prositi, a veliká obdržeti; aniž co lepšieho ani úžitečnějšieho na tom světě mohlo by nám býti, než kdy bychom se jemu všie věcí líbili, a naši vóli přitáhl k své vóli. A zvláště trojí vóli nalézáme syna božieho v svatém čtení, a toj' vše nám přeúžitečné, a vieme, žej' jedna vóle jeho s milým otcem; neb jest na to přišel na tento svět, aby činil svého otce vóli; i řku, žej' nám svú vóli trojí zevil svatým čtením: jednu, když jest řekl: „Nechci smrti hřiešného, ale tociš chci, aby se kál a byl živ;“ druhúj' svú vóli zevil, řka: „Přišel sem, abych oheň pustil v zemi; a co chci jiného, jen aby hořal?“ Jako by řekl: „Přišel sem na svět, abych oheň plápolivé milosti v lidech na zemi roznietil, ukáže jim takú milosť, umra za ně; tomu chtě, aby milosť milostí byla oplacena.“ Třetí jest svú vóli ukázal, když jest řekl: „Otče! chci, aby tudiež byl mój sluha, ješto jsem já.“ Aj kakť jest nám vóle božie přeúžitečna, kakť jie jest slušné žádati a přepotřebné, abychom v svých hřiešiech nezemřeli! odivně nám jest potřebie toho. Neb jest hrozno pomysliti, že věč a věč musí trpěti, ktož umře v hřieše; nikdy nezbyti hoře, hrozná jest věc! A také abychom pláli velikú milostí k Bohu, jest přeúžitečno; neb milosť má, toj'

váha má, ta mě uváží tak vysoko u věčném blahoslavenství, jakož jest, zde jsúc, pála ve mně k mému Bohu; abychom také tudiež byli, ještoj' Kristus, a vzali odpočinutie od práce, odplatu zaslúženie v radosti, kochánie rozkoši divné, a v tom dobrém bezpečstvo věčné. I coj' toho lepšé? a toho všeho prosíme, když dieme: „Buď tvá vóle."

To pak, ješto řiekáme: „Jako v nebi takéž v zemi," móžem ke všem těmto prosbám přichýliti; aby tociš jeho jmene svatosť tak se prosvětila v našich zemných bydlištích, jako se jest prosvětila oněm svatým kóróm nebeským; a jeho královstvie aby tak v nás bylo zde na zemi, jakoj' v nebesiech pořadem dobrým a spravedlivým; a jeho vóle byla v nás naplněna, jakoj' naplněna v oněch nebeských měštěnech. Ale, tak rozumějíc, nemóž nám to zde přijíti úplně; ale, jakož sem dřéve řekl, budem v tom zde od polú uslyšieni: ale teprv tam bude nám to dáno po súdném dni úplně, když tělo naše bude hotově poslušno duši, a duše Bohu. I bude tak jmě božie osvieceno tělu, jako duši; taký zpósob královstvie božieho bude v tělu, jako v duši; tak bude vóle božie dokonána v těle našem, jako v duši. Neb, řku, duše úplně, jelikž ona bude plna, poznajíc Boha, bude zpósobna podlé božieho pořadu; a tak v ní bude vóle božie doplněna. A takéž i tělo naše, ještoj' země, jsa všie věcí hotově poslušno duše, neb s ní bude pořádnějie po vstání z mrtvých sjednáno, než zde, uzří osviecenie slavné jmene božieho okem člověčím, vida člověčstvie božie; a bude ve všem pořadu božiem, jsa hotově poddáno duši, jakož bude duše poddána Bohu. A tu se v něm dokoná vóle božie úplně; neb je jest k tomu stvořil nebeský otec, aby přišlo, ač chce, k tomu pořadu svrchovanému, jehož máme žádati vším srdcem. A také zvláště móžem nebem rozuměti duch člověčí, a zemí tělo; a tak, jakož svatý Jan Zlatoustý praví, budem žádati, aby královstvo božie a vuole jeho byla takéž v zemi, jako v nebi: tociš, že se tělo protiví duchu, žádaje toho, ještoj' duchu škodno, a duch jakž takž milostí boží jsa dotčen, žádá protiv tělu pořadu božieho a jeho vóle; i prosíme a máme prositi, aby, jakož jest pořádná žádosť v duchu královstvie božieho a jeho vóle, aby též bylo i v tělu, aby duchu neodtahovalo, ale šlo pokojně po něm. A tohoj' nám,

zde jsúc, velmě pilné žádati: neb odtiehne-li tělo duši od královstvie božieho a od jeho vóle, tehdy jest zle; a pakli duše přitiehne tělo k božiemu královstvi a k jeho vóli, tehdyj' dobře; neb tak bude vóle božie dokonána v nebi i v zemi, když duše vezme odpočinutie po zdejší práci, a sjednajíc se s tělem, s nímž jest zde druhdy bojovala, dojde s ním radosti věčné, žej' se jí dalo přetáhnúti. Jiež nám všem rač dopřieti, Hospodine!

Kristus, náš spasitel, bieše řekl svým apostolóm, a v nich mienie veškeu svój lid: aby najprvé hledali královstvie nebeského. Protož dobře podobně položil jest u pateři najprvé ty tři prosby, o nichž sem již pomluvil, ješto mají se nám teprv v nebesiech úplně dokonati, ale zde jen od polú, jakož sem řekl, a v zásloně. Pak potom pokládá čtyři, o nichž tuto mluviti budu, jichž nám jest zde třeba, na světě jsúce. I jest z těch prvá a čtvrtá u pateři, abychom prosili, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes.“ Chlebem móžem všelikú potřebu rozuměti, jíž člověk života chová. A že jest život jeden duchovní, druhý tělesný, protož řkúc: „chléb náš vezdajší daj nám dnes,“ móžem žádati chleba duchovnieho i tělesného. Chléb duchovní, jenž obživuje zde náš duch, jest svátosť těla božieho, v níž jest pravý Buoh Kristus, jenž jest řekl: „Já jsem chléb živý, jenž sem s nebe sstúpil; ktož jie ten chléb, bude živ na věky.“ Jmenovitě dic: ktož „jie“; ale nedie: ktož „jest jedl“, neb ktož „bude jiesti“, chtě ukázati, žej' to chléb vezdajší, že jej slušie jiesti ústavně. Nenie dosti, okusiec i nechati: ktož chce vzdy živ býti, má jej vzdy jiesti. Ale dvojím činem jieme ten chléb: jedniem duchovně, milostí a věrú a žádostí připojenie k němu, jako údové k hlavě; druhým, když jej v svátosti přijímáme tělesně. A každá moc dvojitá silnější jest jednostajné: takéž, když jej přijímáme i v svátosti, a k tomu duchovně, lépe jest, než jen duchovně. Ale ktož, přijma v svátosti, nepřijme duchovně, byl by lepí i v svátosti nepřijímaje. Chce-li pak kto viece čísti neb slyšeti o tom drahém vezdajšiem chlebu, tam na zad nalezne, kdež sem o té svaté svátosti mluvil. A zatiem snažně toho druhého chleba žádajme od milého otce, aby nás najprv tak zpósobil, aby nám nebyl k obtiežení; ale dal jej nám přijímati s takú poctí

na však den, leč duchovně, leč tělesně v té svátosti, jakž by nám bylo hodno, abychom vezmúc posilu od toho chleba, na však den šli blížiece se do královstvie nebeského. Jest také duchovní chléb slovo božie, o němž jest psáno, že ne v jednom chlebě jest živ člověk, ale ve všelikém slovu, jež pocházie z úst božích. K tomu chlebu, jakž praví Kristus, by nám nebyl Hospodin ostavil semen, tociš písma svatého, byli bychom jako Sodoma a Gomorra. Toho chleba ovšem také slušie žádati od milého otce, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes skrze své věrné sluhy, jež si ustavil nad svú čeledí, aby jí dali v čas pšenice mieru,“ tociš máme prositi, aby Hospodin, jako věrný otec, dal nám své slovo skrze své kazatele věrné, dada jim pravý rozum svatého písma, a moc protiv nepřátelóm, a rozšafnosť, kdy by co mluviti měli; aby nás tak vedli a posilovali ku pravdě, abychom došli toho blahoslavenstvie, o němž jest řekl Kristus: „Blažení, ktož slyšie slovo božie a ostřiehají jeho.“ Životu pak tělesnému jest chleba potřebie tělesného, jehož také od milého otce žádati máme, řkúc: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes.“ Neb by všecka naše práce, všecko dielo bylo daremnie, kdyby nebeský otec nedal na ně svého svatého požehnánie; i kak by rostlo obilé, kdyby Buoh jeho dobrým počesím neoprával? aniž by veď mohl aneb uměl dělati člověk, byť to Bohem jemu nebylo dáno. Protož mýléť se ti, ješto řiekají: „Coť by mi Buoh dal, bych se toho nedopracoval?“ Pravdaj', že chce tomu Bóh, abychom pracijíc, měli od něho chléb svój; protož jest i kázal prositi ne cizieho chleba, ale svého. Tenť pak nejie svého chleba, ktož vylichví, vylstí, vyklamá, vypochlebuje proti pravdě, ukradne, vydře, aneb když ho některú stranú nezaslúží; neb ti všichni jedie chléb cizí protiv rozkázání syna božieho, jenž nám jest ne cizieho chleba přikázal žádati, ale našeho. K tomuť praví svatý Pavel: „Ktož nedělá, také nejez.“ A však někteří, ač nedělají rukama tělesných věcí, ale pracijí u modlitvách, v učení i v jiných věcech duchovních; a druzí pósobiec lidi, súdiec je, brániec jich světským během: tiť všichni svój chléb jedie, nebť činie věc potřebnú a jsú v svaté cierkvi úžiteční. Vezdajšieho také chleba tělu máme žádati. Ale ten nežádá chleba vezdajšieho, kterýž bez potřeby ztráviti chce jednoho

dne, na němž by mohl mieti dosti ku potřebě za několik dní: jakož mnozí blázni v svátky neb o masopustě propí, prohltie tak mnoho, že v dělné dny nebudú moci tolik s pravdú dobyti; i přičinie proto k svému dobrému řemeslu neb dielu nejedné lsti nebo křivdy. Móžem také chlebem všicku potřebu tělesnú rozuměti, jakož řieká sekyře tesař: „Toj' mój chléb;“ a každý tomu řemeslu, jímž se krmí s věrú a obierá podlé svého stavu. Protož každý bez hřiecha móž toho žádati a prositi na Boze, což móž bez hřiecha mieti. Ale hlédaj každý, proč žádá: pro úžitek-li těch, o nichž jest povinen podlé svého stavu pracovati; či-li pro svú hrdosť neb rozkoš, neb pro lakomstvo? Ktožť nad svój stav čeho žádá na Boze, tenť neznamená, žej' Kristus kázal prositi za vezdajší chléb, tociš za tu potřebu, jiež mu jest jeho stavu potřebie na všaký den. A tak móž bez hřiecha král některdy úmyslem dobrým žádati krajiny některé pro pokoj svých; a vládyka rovný snad ostatek té vsi, jiež má stranu některú, aneb cos buď takového: a jakž by nad svój stav žádal a prosil za světskú věc, bylo by zle. A tak jest Šalomún prosil ducha svatého naučením, řka: „Hospodine! sbožie velikého a chudoby nedávaj mi; ale daj tolikú potřebu, jíž bych živ byl, abych v sboží pýchaje tebe nezapomenul, a chudobú nebyl přinucen tak, ež bych krásti musil.“ Protož máme Boha také prositi za naši potřebu tělesnú: ale však ne bezpřémně za toto neb toto; neb bychom se tiem snad mohli oklamati. Jakož sem slýchal, že jeden král pohanský byl uprosil na svých boziech, že, čehož se jen dotekl, to vše ozlatělo, až od hladu umřel, nemoha jiesti zlata; neb jakž se dotekl ústy krmě které, tak ozlatěla. Protož řku: ne ovšem bezpřémně slušie prositi za světské věci; neb mníme někdy, by bylo dobré něco jmieti, ano by nebylo dobré. Ale pomniec, že sme prosili, aby v nás byla jeho svatá vuole, rcem: „Chléb náš vezdajší daj nám dnes, tociš potřebu podlé našeho stavu, jiež bychom se podlé tvé vóle dopracovali, aby správně byla naše.“ A znamenitě die „dnes,“ jako by řekl: doniž jsme na tomto světě; abychom, na každý den vzdy berúc a vzdy prosiec, nemněli, bychom sebú měli; ale pomněli a znali to, že vše, což máme, od Boha máme.

Pátá prosba jest u pateři naučením syna božieho, když diemy: „Odpusť nám naše dluhy.“ Mnohoj’ dluhu našeho; protož pilněj’ nám prositi třeba, aby nám byl odpuštien. Coť se zdá? Buoh nás stvořil, abychom činili jeho vóli; což kdy jinak učiníme, dluhu sme nezaplatili. A nad to, když sme zahynuli hřiechem a v smrť upadli, on za ny umřel, vykúpil nás, a tiem ny ještě u větší dluh zavázal k sobě; a protož dlužni jsme jej milovati se všie duše, se všie síly, se všie moci, se všie paměti, a ještě nad to, než móžem. A proto, když prosíme, aby nám odpustil dluhy, třebaj’ toho žádati srdcem celým, ale však s rozumem. Neb ne tohoj’ nám žádati, abychom jeho nebyli dlužni milovati; ale toho, coj’ nad naši moc dluhu, aby to odpustil, a což móžem, abychom vzdy popláceli pokáním svatým. Veď Buohť jest tak spravedlný, jako i milosrdný; ktožť žádá nepodobného protiv jeho spravedlnosti, nemni, byť ho chtěl v tom uslyšeti. Nenieť podobné, mohúc a majíc čím poplatiti, i prositi všemu odpuštěnie, a ničehož nepoplatiti. A toj’ také velmě nepodobné, když kto tiem úmyslem hřeší, řka: „Buohť jest milostivý, odpustíť mi;“ neb jako by se ten posmieval Bohu, a protož toho hřiecha ne tak snadně Buoh odpustí, jako když se kto bez rozmysla dopustí čeho. A protož nenie třeba hřešiti na boží milosť; neb i pilně se střehúc hřiechov, však se jich pro naši nestatečnosť neustřežem. A také, plaťme pokáním i skutky dobrými dluhy, jakž mohúc, ještě všeho nezaplatíme; vzdy ještě nemálo ostanem, pro něž nám jest třeba snažně prositi, řkúc: „Odpusť nám naše dluhy.“ A tak ne ten dluh mieniec, ješto jsme dlužni jej milovati; ale mieniec dluhy obmeškánie a za viny naše, jichž sme se dopustili. Neb donidž jsme na tomto světě, ve mnohých věcech pochybujem, tak že, jakož svatý Jan die, diemy-li, bychom hřiecha nejměli, sami sebú klamáme a pravdy v nás nenie; neb kdy se koli odvrátíme svú žádostí od většieho dobrého k menšiemu, od stvořitele k stvoření, inhed sme v hřiech upadli, méně neb viece, podlé žádosti našie. A jednú-li ty věci nás podržie od Boha dobrú chvíli, ať neřku, zavedú protiv Bohu, ješto by obakž nebyly, kdyby nebyly zpósobem božím: a však protiv jeho zpósobu chtiec v nich mieti libosť, zacházieme; pro něž jsme ovšem viece dlužni Bohu, než stačiti móžem. Ale v tom

jest ukázal svú velikú dobrotu nebeský otec, žej' nám kázal sebe prositi za to, aby nám odpustil dluhy, jichž množstvie nemóžem zaplatiti: nekázalť by prositi, kdyť by nechtěl odpustiti.

Ale však, že všudy s jeho milosrdenstvím také jde pravda, toj' ukázal, když jest přičinil k té prosbě páté, abychom to měli vzdy na paměti: „Jako my odpúštieme svým dlužníkóm.“ Neb tudiež ve čtení svatého Matúše praví: „Nebudete-li vy odpúštěti svým dlužníkóm, ani otec nebeský odpustí vám.“ Hlédaj, kakť milému otci nebeskému jest libo, abychom my dietky jeho v dobré milosti spolu byli, jeden druhému odpúštějíc za viny lec kakés. Neb jako by řekl: „Když se rozpomenete, že jste mnoho dlužni, i zaviněním i obmeškáním, kak by rádi, abych vám odpustil, takéžť jest mně libo, aby jeden druhému odpustil; protož jakož vy odpúštiete, takéž já odpustím.“ A v tom jest ukázal svú spravedlnosť, již má vzdy s svým milosrdenstvím. Neb kakž koli v svém milosrdenství jiných šest proseb, ješto u pateři prosíme, jako darmo chce dáti, abychom prosili: ale této darmo nechce dáti, aby nám odpustil naše dluhy; chce, abychom as a tiem jemu poplatili, aby, jakož chcem, aby on nám odpustil, takéž my svým bližním odpúštěli. A pakli kto pěje pateř jinak, než jest Buoh přikázal, zleť činí, nechtě v jednotě křesťanské býti; aneb, nechtěl-li by pateře pěti, aby svým dlužníkóm neb hněvníkóm neodpustil, co jiného, než sám se odsuzije, aby nebyl syn neb dcera nebeského otce? Protož každý křesťan, kterýž chce mieti diel s nebeskými dědici v životě věčném od Boha otce, má býti hotov, aby svým dlužníkóm neb jiným protivníkóm odpustil: nechce-li dřéve pro větší odplatu, ale as poň když uzří, žej' jim žel, že sú protiv jemu učinili; aneb když by rádi jemu zaplatili, by měli čím, a ukáží to, jelikž mohú. Ale ne jako někteří odpúštějí svým hněvníkóm, řkúc: „Jáť jemu odpúštiem; ale ty, Hospodine, jemu neodpúštěj!“ Ktožť komu právě odpustí, i Bohať zaň prosí, nejmaje libosti v tom, ač by se jemu zle stalo. Praví svatý Jan Zlatoustý: „Odpustíme-li my dřéve, než nás budú prositi hněvníci naši, také nám Buoh dřéve odpustí, než jeho prositi budem; pakli, jeliž nás budú prositi, odpustíme, také Buoh, když ho budem prositi, odpustí. Ale bu-

dú-li nás prositi, a z srdce, neklamajíc, a chtiec rádi odložiti neb zaplatiti, by měli čím, a my neodpustíme: takéť nám Buoh neodpustí, ač jeho i prositi budem.“ A tak jsme Bohu mnoho dlužni, že by zle naše věc byla, kdyby on nám neodpustil. A jistě, jakžť jest i sám Kristus řekl, neodpustíť nám, když my neodpustíme; jakožť jest v jiném čtení ku podobenství toho pověděl pověsť: že jeden byl svému pánu mnoho dlužen; a když jej pán kázal jieti pro ten dluh, prosil pána, řka: „É pohověj mi, všeť rád zaplaci.“ A pán slitovav se nad ním, vše jemu odpustil. A on pak uzřev jednoho svého tovařiše, ješto jemu byl také dlužen, ale velim méně, nežli on svému pánu, počal jeho přieliš nuziti pro ten dluh; a když ho prosil takéž, jakoj' on byl prosil za svój dluh pána svého, nic se nad ním neslitoval; až to i dojide pána jeho. A pán pozova ho před se, i die jemu: „Zlý sluho! veškenť sem dluh odpustil, žes mne prosil; zdalis ty nejměl téhož svému tovařiši učiniti?“ I kázal jej pán dáti u vězenie katóm, až by i poslední ort zaplatil. A protož odpúštějme, coť se nám děje křivdy, jakož chcem, aby nám bylo odpuštieno.

Šestáj' prosba: „A neuvoď nás u pokušenie;“ a sedmá: „Ale zbav ny ode zlého.“ Praví svatý Jakub: že Buoh nenie zlých pokusitel; ale každý má pokušenie od své žádosti, jíž se táhne od Boha, tociš aneb žádáním kochánie v světských libostech, aneb v hněvu a ukrutnosti své mysli. Protož tak mi se zdá, že by tehdy nás Buoh uvedl u pokušenie, když by dada prospěch v sboží světském: ve cti, v zdraví, v síle, v krásc, neb v čemž kolivěk takovém; aneb i v duchovniem dobrém: v rozumu hlubokém, v pokoře, v utrpení, náboženství, neb v čemž koli; aneb když by přepustil na člověka protivenstvie která, odejma jemu ty libé věci, i zóstavil jej bez vláštie pomoci. A protož znajíc své hubenstvie, ež bychom bez něho inhed padli v hřiech, prositi máme, aby nás neuvodil u pokušenie, tociš: „Nebeský otče! nedávaj nám toho prospěšenstvie, ani na ny přepúštěj toho protivenstvie, když by nás chtěl bez své pomoci zóstaviti; ale zbav ny ode zlého hřiechu, vyprostě a vyveda nás z nesnadného rozbroje, leč u protivenství, leč u prospěšenství tohoto světa, ať bychom zlým hřiechem nedošli ztracenie zlého.“ Aneb

pak túto prosbú sedmú žádáme, jako znajíc se, že my nevieme druhdy, coj' nám zlé nebo dobré, mniec často, ještoj' nám zlé, by to bylo dobré; a ještoj' dobré, by to zlé bylo: aby milý otec zbavil nás, což koli on vie, žej' nám zlé.

Amen jest slovo židovské a znamenává velikú žádosť, aby se to vše cele naplnilo, jehož sme prosili. V němž nás všech rač uslyšeti, Hospodine!

Knížky druhé.

O trojiech staviech: panenském, vdovském a manželském.

Skonav knížky prvé o těch třech obecných věcech, jichž jest každému tak potřebie, kteréhož jest koli stavu, cž nemóž bez nich spasen býti, tyto knížky druhé sem vám napsal o čistotě trojieho stavu, z nichž v některém mosí býti každý, ktož chce s Bohem v jeho království přebývati. Neb to město nebeské, ten sbožnie svatý nový Jerusalém, jest tak zřiezené a přečisté, že nic nevejde do něho věky věkóm nečistého; jakož svatý Jan pokládá v knihách zevenie tajného. A kak-li tam móž vníti co nezřiezeného, ano anděl upadl od onud, nechtě býti podlé božieho spořiezenie? kudyž pak móž tam, jenž potupuje přikázánie božie a jeho zpósob pro své žádosti nečistú vóli? Neb jakož Buoh jest ve všem čistý a pořádný, tak všeliké nečistoty a nepořadu nemiluje. A ktož ruší božie ustavenie a jeho pořad, ten jest ukázal, že nemiluje Boha; a bez milosti nelze jest k Bohu, jakoj' dřéve mluveno o tom. I spořiedil jest milý Buoh a ustavil zde na světě trój řád čistoty: jeden najduostojnější panenské, druhý méně duostojný čistoty vdovské, a třetí, ač najmenšieho duostojenstvie, a však proto jest duostojný, to jest pořad manželské čistoty. Protož, ktož jest v stavu panenské čistoty, leč jinoch, leč panna, správně jeho má chovati, až by aneb v něm věč umyslil ostati, k letóm přijda; aneb dal jemu Buoh tovařiše k manželstvu, kohož ráčí. Neb jedinú je kto ztratí kromě manželstva, by sto let živ byl, věč jest dlužen želeti toho, a věč k témuž nemóž přijíti duostojenství. Ale proto móž, nevstúpí-li u manželstvo, býti v čistotě: jako ve vdovské, ještoj' většieho duostojenstvie, než manželská; a té opět chovati slušie aneb věč, aneb až do manželstva. A též i manželé; jakž o tom dále každým povědě něco, ješto se k jich stavóm hodí.

O pannách, ješto chtie za muž.

Že panenský stav jest najduostojnějšie čistoty, a že se jest v něm narodil každý, a nemóž jeho ztratiti i žádný bez povolenie, chci o něm najprv pomluviti, zdali by kto, srozuměje jeho veliké duostojnosti, ostal při něm; a pakli dále nechce, ale dochoval jeho až do manželstva. I rozuměji a vizi v panenském stavu panny dvoje: jedny, ješto pro milosť boží věč chtie ostati pannami; druhé, ješto chtie za muž. A ty druhé ještě jsú dvoje: neb jedny z úmysla sprostného, jsúc v poslušenství svých starost, držie panenstvie, prosiec Boha, aby jim dal podlé své vóle stav manželský držeti, čakajíc, když jich starosty dadie je k manželstvu, neumyslivše až do smrti pannami býti pro milosť boží; neb snad nemají těch příčin, aby uměly bezpečně chovati panenstvie svého, ani snad toho naučenie; neb, jakož čtenie praví: „Ne všichni mohú panenstvie pochytiti, ale jen ti, kterým jest dáno od Boha.“ Ale ty panny, ješto myslé za muž, kakž kolivěk nebudú bez odplaty, že sú své panenstvie schovaly podlé božieho přikázánie, manželstva čakajíc bohobojně: však zemrú-li, pannami jsúc, nebudú té svrchované odplaty jmieti s těmi pannami, ješto sú, z úmysla zalíbivše Bohu své panenstvie, ne do své síly, ale do božie pomoci ufajíce, až do smrti sdržely je a zachovaly.

Jsú pak druhé helmbrechtné panny, ovšem světské, ješto dráže vážie veselé tohoto světa, a viece žádají zdejšie chvály, než královstvie nebeského. Jistáť jest věc, že ty panny jelikož k Bohu jsú psotnějšie, nežli ženy, ješto již své muže mají; neb žena jen toho hledá, kak by se slíbila svému muži: ale takové panny všem se žádají slíbiti, tož jen k tělesnému oku. Darmoť sobě tušie ty panny tiem panenstvím, aneb ačť kto pochlebuje jim, i tuší jim zlým: lepšíť jest pokorná žena, než hrdá panna. Kterážť kolivěk panna svým panenstvím protiv Bohu slúží světu, jistěť od Boha zaslúží pomsty. Ano svatý Jakub praví: „Ktož chce býti přietel tohoto světa, ten bude nepřietel boží.“ Veď, přijdeť ten den, žeť nade všemi stane pomsta, ktož vší myslí milují svět: kakž pak takové

panny chtie ujíti božieho súdu, válejíc smiech sprostnějšími, tak pannami, jako panici, aneb manžely sprostými; a z pravého úmysla, kohož mohúc, k smilné táhnúc nečistotě, ač ne skutkem, ale przniec jich mysli i samy své, žádajíc se všem slíbiti, a samy se sobě líbiec v své marnosti aneb snad v zlosti? Spiešeť jest zlosť, nežli marnosť taková věc, vzdy chtieti nad jiné chválu jmieti v kráse, v lepotě, v dvorstvu, v skociech, v rúše i v čemž kolivěk takovém. Hlédaj, nenie-liť zlosť, téžměř vše snaženstvie své obrátiti na to, neda mladí blázni řekli: „Toť jsú praví tovařišie!“ Takovéť panenstvo k ničemuž nenie, než k pomstě boží. A však, když by taková panna dřéve, než by zbyla panenstva svého, rozmysléc se, Bohu panenstvo zalíbila, želejíc těch svých nestatečností, mohla by dojíti duostojenstvie panenského, jehož ani manželka, ani vdova móž dojíti: když by s múdrými pannami čakajíc věčného choti, jmajíc lampad, vzala také i oleje a rozežhla jej k ozdobě věčné, tociš majíc cělosť panenskú jako lampad, i vzala milosť k Bohu, jako oleje, jíž by plápolíc svietila rozličnými skutky dobrými k příkladu jiným. Pakli by i u manželstvo vstúpiti chtěla taková panna, však by měla těch svých obyčejóv pokáním polepšiti se zpovědí. Cožť kolivěk tuto pravi těmto trojím pannám, téžť i panici sobě mají rozuměti; nebť i jich panenstvie vše jedno jest duostojenstvie, jako i oněch.

Čeho se mají střieci, ktož chtie v manželstvo.

I řku těm obojím pannám, kteréž chtie za muž, leč jsú i panici, a razi jim to, ač jim jest milá pravda božie, aby se čistě jinoch své choti choval od všelikého smilstva, tak dobře, jako ona jemu. Neb jest to božie přikázánie, aby i žádný kromě manželstva s žádnú se nesměšoval tělesným skutkem. A také jest podobné, jakož jinoch nechtěl by rád, by ta panna stav panenský prostúpila, kterúž on má pojieti, aby také sám svého panenstvie neztracoval. Však jest muž silnějí než žena; a když jest ženě svój stav veliká hanba kromě manželstva prostúpiti, nieť před Bohem nenie menši hřiech muži. A protož podobné jest, čistě chovati se tak

muži jako ženě k manželstvu, a pokáním se k němu připraviti; nebť jest svátosť manželstvo. Nebť to bývá, že kteříž své vóle viece žádají v manželstvě, než vóle božie a zpósobu jeho, často jim Bóh dá těžšie pokánie, nežli by jim papež směl dáti se vší svú kněží. Neb čímž člověk hřeší, tiem má trpěti. A protož, ktož jest hřešil, kak nemúdře s ženami poihrávaje, aneb přieliš žádaje se pro tělesnú libosť oženiti, často jemu Buoh dá takú ženu, na níž dosti těžké bude pokánie jmieti: snad zlobivú, nemúdrú, klevetnú, neposlušnú a s jinými rozličně zlými obyčeji, že, kdež sej' přielišné nadál rozkoši, tu bude často přielišná lopoť. A snadť to miení svatý Jan Zlatoustý, ješto die: „Ktož má zlú ženu, rozuměj tomu, žeť odplatu svého prohřešenie nese.“ A protož s bázní boží slušie manželstva žádati, prosiec od Boha dobrého tovařiše. Neb jest psáno: „Duom a sbožie přicházie od otcóv; ale žena múdrá zvláště od Boha.“ Cožť sem tuto mužóm mluvil, právěť se též na panny neb na vdovy chýlí, ješto přieliš kvapně v tělesné žádosti žádají mužóv, hledicc na ně bezpřémně, a vzdy myslé o nich, vzdy o nich mluvie, vzdy se jim strojé, rúchem, skoky, žádajíc se jim slíbiti smilně. Protož často, když mní některá, by měla dobré bydlo mieti s mužem, nalit se jí nahodí snad kostkář, opilec, cizoložník, mrhák, aneb jiných některých zlých obyčejóv. A protož, ktož chtie v manželstvo, mají to dobře obmysliti, že tak brzo potká je lopoť jako rozkoš; a žej' nikakž nelze se jim do života rozlúčiti. Protož řiekají, když se chléb neudá: „Chlébť se snie a pivoť se vypie: ale běda, komužť se žena neudá!“ A když jest nelze zbýti manželstva; kdy zamysléc, dobré se jest na manželskú práci rozmysliti, aby člověk neřekl: „Nevěděl sem, by to tak bylo!“ když ho potká, a trpěl tiem pokornějie. I slušie se pilně střieci s obú stranú, ktož chtie v manželstvo, všech těch příčin, z nichž by svár a nemilosť mohla býti mezi mužem a ženú v manželstvě, aneb duši nebezpečenstvie, jehož by potom nebylo snadno popraviti; a zvláště pěti:

Najprvé slušie se střieci tovařiše k manželstvu nebohobojného. Protož slušie se ptáti po lidech pokorných a počestných, múdrých a bohobojných, jichž by dietě k manželstvu pojal. Nebť to bývá, kteréhož starší přietelé jsú oby-

čeje, po témžť často i mlazší táhnú. Mnohokrát v svatém písmě Bóh zapoviedal svým, aby některého rodu nepojímali; a když sú toho nesdrželi, zle se jim zvedlo. A toj' byla jedna příčina obecné potopy, že synové z rodu Setova pojímali deery z prokletého rodu Kainova, vidúc, že byly krásné, i postúpili po jich smilstvě, až Buoh i potopil ves svět. Právěť jest též ještě i dnes: mnozí pojmú deery hrdých lidí, nebohobojných, lakomých, smilných neb obžerných, zpravovačóv, i zučie se od nich témuž. Múdrý Šalomún však postúpil po obyčejích svých žen proti Bohu, i ztratil proto boží milosť. A jakožť jest muži třeba ženy bohobojné, takéžť jest třeba ženě, aby muže nebohobojného nepojímala. Ale však jest jedno nemúdré bohobojenstvie, a lépe jest bláznovstvie řékati tomu, když jest v manželství: ješto mají za veliký hřiech, spolu se utěšiti; i dopustie se horšieho, že ukrutni sobě budú; aneb dopustí se snad muž z toho cizoložstva, když jemu žena v tom nebude chtieti ochotna býti. Těmť by slušalo nevstúpati v stav manželský, aby se vystřieci mohli těch tělesných poškvrn. Neb to dobře vědě, zkusiv toho, že snáze jest těch poškvrn prázdnu býti, ješto překážejí čistotě panenské aneb vdoví, jsúc v panenském stavu nebo ve vdovském, než jsúc v manželství, býti bez poškvrn takových, jakož by slušalo manželskú čistotu zachovati. Protož ne takť nemúdře bohobojného muže, neb ženy muži hledati velím: ktožť jde v manželstvo, tenť andělského života nemyslí vésti.

Druhé jest potřebné, ktož chtie k manželstvu, aby každý sobě hledal rovně, aby nerovnosť nebyla příčina jich kramolu a nemilosti. Jest-li mladý, střez se starého; a urozený hledaj urozeného; neb nejedno zlé pochází z té nesvornosti, když se spolu velmě nerovní senmú. Pojme-li starý mladého, vzdy se vzstýchá, zda-li ho snad mladý nemiluje; a tak, boje se za to sám, plné k němu milosti nemá; neb kdež jest zlé domněnie, tu nemóž býti plná milosť. A takéj' to, že se mladých vášně starým nerady líbie, a starých mladým; jakoj' byl ktos řekl, a pravú pravdu: „Když běch mlad, staří mi se nelíběchu; a již jsem stár, opět mi se nelíbie mladí.“ A byť mladú ženu starý muž nemrzal, že by snad tak dobrá byla; ale klamóvť zlých lidí nebude prázdna,

ano se zle přimlúvají škodným klamem, řkúc: „I i kak máš muže starého, anť se k ničemuž nehodí, a ty se s ním nemóžeš shřieti!“ A tak zlí lidé, svú vóli pasúc, i piesni o nich zpievati budú, ano jich črt ponúká k tomu, chtě zkaziti dobrú ženu, ješto by se nedomyslila toho k mysli připustiti, aby se z toho roztúžila. A mladému muži s starú ženú právěť jest též; anoť dějí nejednú jemu, klamajíc jím: „Toť tvá pěknička! toť tvá matka!“ Pakli bude jeden děti jmieti a druhý nic, opět z toho hotov kramol, a najviec v obecných lidech. By onen přál jeho dietěti, tento nevěří; a tento mní, by druhý před ním kradl pro své děti. A protož pro vše, ktož chtie v manželstvo, hodné jest rovného hledati tovařiše; neb pro tu nesvornosť mnoho se zlého přiházie: tu čáry, tu cizoložstvo, ústavný kramol, a druhdy vražda, až sám na se někdy člověk smrti vzprosí; a druhdy se rozejdú leckaks, i duši i sbožie ztratiec.

Třetie slušie se střieci, aby se nesňala spolu dřéve, než sobě vyjdeta z rodu, aneb jsta-li v přívuzenství. Na čtvrtém kolenu nemají se pojímati; ale jakž s které strany pátého dojde, tak mohú. A těm kolenóm móžeš srozuměti v onom dřevu tam napřed, ještoť jest napsáno. Toho dřeva kmen jest otec neb máti; neb móž čísti rod po leckterém jich. A prvnie větvie, na němž jsú pacholíkové i dievčičky, jsú sobě vlastní děti toho otce neb té mateře, ačť slovú polúbratřie někdy neb polúsestřie; a to jsú koleno prvé. Na druhém větví jsú těch vlastních děti, ješto jsú sobě strýčeny, neb ujčeny, neb tetčny vlastní; a to jsú sobě na koleni druhém. A na třetiem větví jsú oněch vlastních z prvého kolene vnúčata, a jsú sobě bratřie neb sestry z strýčenat neb z tetčnat, neb z těch ujčených bratří, a na koleni třetiem. Pak na čtvrtém větví jsú těch bratří a sestr z strýčenat a z tetěnat, aneb z ujčenat děti, a oněch prvních vlastních z prvého kolene prąvnúčata, a jsú sobě na čtvrtém koleni: a ti sebe nemohú manželsky pojímati, jakož vidíš, žeť i žádný jeden druhému nedává ruky aneb prstena. Ale onino na pátém větví jsú oněch prvních vlastních prapravnúčata; ti jsú již kolene pátého došli, a mohú se spolu pojímati, aneb s kterýmiž chtie s onoho větvie dolejšieho: s čtvrtého-li, neb s třetieho, neb s druhého, třeba-li, by to mohlo býti pro

starosť jedněch a mladosť druhých, i s prvého kolene, jakož vidíš, anoť sobě ruce dávají neb prsteny ti obrazci. Pak po kořenu, ktož chce, móž znamenati, kak od osmi stran každého rodina pocházie; neb každý má čtyři praděday, a tolikéž prabab. A jakož i žádný z svého rodu nemá pojieti, donidž nevyjde z čtvrtého kolene: takéž i toho nemóž pojieti, ktož by s jeho rodičem, donidž by z čtvrtého kolene nevyšel, měl tělesný skutek, ač by i kromě manželstva stal se. I žádný také své kmotry nemá pojieti; ani ty děti, kteréž kto křstí, mohú jeho dětí pojímati, ani on sám. A téžť jest kmotrovstvo na biřmování. A komuž jeden manžel bude kmotrem, když jsta již spolu, téžť jest kmotrovstvo i druhému. Také se jest toho střieci, aby i žádný nepojímal toho, ktož by nebyl svoboden, že by snad s kým slib měl, jenž manželstvo činí, a ten byl ještě živ; aneb kdyby byl svěcen svěcením druhým, aneb byl v zákoně stvrzen: neb ti všichni mají se rozvesti, móž-li to býti na ně dolíčeno. Pakli by kto kterú pojal, neb která kterého, ještoj' čistotu vdovskú držeti zalíbil, ač i kromě zákona, neb panenskú, zle by činil; pakli by to učinil věda, smrtedlně by hřešil. I jiných věcí jest viece, ješto manželství překážejí, ale nejsú tak obecné. A protož slušie se pilně ptáti, ktož se ženiti chtie nebo vdáti, aby se u pravdě pojíti mohli; neb často pojmúc se, vzvědie, že spolu nemohú býti podlé práva; a však toho nemohúc dovesti, mosejí spolu býti, a ne ovšem dobře.

Čtvrté, ktož manželstvo přijímají, mají se střieci, aby časóv, k modlitvám a ku pokání kostelem ustavených, se nesvatbili. A to jest trój čas do roka ustavil kostel, kromě jiných vigiljí a sobot, aby v nich svateb nebývalo: prvý čas jest ot devietníka až do próvoda; druhý od křížové neděle až do svaté trojice; a třetí od adventu až do sviečck. A neměliž by tehdy kněžie svateb přehlédati podlé práva, bez velmě pilné potřeby pro někaké obecné dobré, jako kniežatóm neb velikým pánóm, ješto pro obecný pokoj se ženie, kakž kolivěk snadnějie toho dobývají lidé nežli slušie. A protož, aby se těch věcí mohl každý lépe střieci, jest páté, ješto pilně slušie střieci se toho, ktož chtie k manželstvu, to jest: aby se tajně spolu nesnímala, ale zevně, staršie přátely szovúc, vzeptajíc se na tyto na všechny věci, kteréž

jsú překazny manželstvu. Neb těch všech věcí mají starší, kteříž vládnú mlazšími, býti pilni, což by rozuměli, žej' přiekaza k manželstvu, aby toho vystřiehali mlazšie, a připravili, aby rovní se sněli u manželstvo.

O manželské nesnadnosti.

Také pannám těm, ač i chtie za muž, nemohu toho zamlčeti, ještoj' mluvil svatý Pavel. Neb ač jest nemienil přikazovati, aby panny nechodily za muž, jakž to sám svědčí, a však praví: „Razi jim," tociš jako věrný přietel, „aby tak ostaly. A zdáť mi se," praví, „žeť mám ten dar z milosti božie," tociš žeť v tom mohu dobrú radu dáti. „Však," praví, „běh tohoto světa skoro mine; již by slušalo, ktož tohoto světa užívají, aby mysli k němu nepřikládali, tak jako by jeho neužívali; a ktož mají ženy, aby tak byli, jako by jich nejmějí." Nemieníť svatý Pavel, aby, ktož má ženu, zdržal se od nie tělesným skutkem; nebť jest také řekl, že muž nenie všie věcí mocen svého těla, ale mocnaj' i žena, když chce žádati jeho; a takéž žena nenie mocna těla svého, aby tociš, když chtiec, muže k sobě nepřipúšťala, ale muž jest mocen také jeho. Ale mieni, že by to slušalo, aby, ktož mají ženy, neb ženy, kteréž mají muže, kakž kolivěk z dluhu má jeden druhému skutku tělesného povoliti, všakž své tělesné libosti neměl by velmě k tomu přikládati; neb skuoro mine ta lahódka, a poškvrnu jakúž takúž nelze jest by neostavila v mysli. Neb všie věcí rozum poddá se v tom tělesném skutku tělesenství, ješto v žádném činu jiném toho neučiní. Ale žej' nesnadno, majíc žádosti tělesné libosť přirozenú před sebú, mysli k ní nepřikládati, právě jako v smole rozplulé miešejíc rukú, i nezlepiti se jí; protož svatý Pavel, znamenav to, praví viece: „Chtěl bych, by tak všichni byli," tociš neženice se, „jakož jsem já." I praví k tomu slovu svatý Augustin: „Ó Pavle! chtěl by, aby svět zhynul!" Pak mezi jinú řečí odpoviedá, řka: „A snad by již doplnil se ten počet, by všichni lidé byli spaseni, kteříž sú po všem světu v ta doba byli." Takéž i dnes, ješto se sobě zdají múdří, když se udá s nimi býti, rádi tieži kakús hrdostí: „Lépe-li by bylo, aby všichni

byli v panenském stavu, když jest duostojný, jakž ty chválíš?“ K tomu jim tak odpoviedám: že nelépe; ale tak jest lépe, jakoj' Buoh přezřel, aby, ktož chce kterému, v ten vstúpil; aby, jakož jest dobré zřiedlno protiv zlému, takéž viece dobré bylo zřiedlno protiv méně dobrému. A však každému by lépe bylo, ktož by duostojně držal panenstvie, nežli by duostojně vdovstvie neb manželstvie držal. Anoj' lépe, žej' i zlato, i stříebro, i železo na světě; a však dráže zlato váží, než železo nebo stříebro: takéžť jest tuto. A jakož svatý Jan Zlatoustý praví: „Najprv bylo potřebie, aby se lid rozplodil; byloj' řečeno: Rosťte a ploďte se; a již se lépe Bohu líbí ač i malý počet svatých, nežli by mnoho bylo lidu obecného.“ Již jest řečeno: chtěl-li by kto pro královstvie nebeské čistotu těla pochytiti, aby pochytil. Již jest Kristus, byv na svatbě, vida, že se vína nedostává, obrátil vodu u víno, a v lepšie, nežlij' mohlo na svatbě býti, tociš čistotu manželstva, ukázav žej' dobrá, proměnil v čistotu panenstvie: nepřikazuje jie, ale ponúkaje k ní; jakož jest i svatého Jana apostola, an chtěl u manželstvo, pozval u panenstvie. Neb jakož svatý Pavel ukazuje, řka: „Panna myslí, kak by se líbila Bohu a byla svatá tělem i duchem; ale ktož má ženu, snažen jest toho, což slušie k světu, a kak by se slíbil ženě, a jest rozdvojen svým srdcem.“ A téžť jest i žena vdaná. A dobře praví: „jest rozdvojen srdcem;“ neb s jedné strany rád by hledal Boha, s druhé strany rozličná práce světa tohoto jej potykuje, již musí nésti pro ženu a pro děti, jakož příslušie k tomu stavu; a protož má srdce rozdvojené v milosti. A kdež se dvojí naše milosť, tu nemóž nikděž mieti tak silné své moci. A protož stav panenský, že móž svú milosť lépe k Bohu pozdvihnúti, jest duostojnější nežli jiný. Neb stav manželský jen ob tu stranu má k spasení čáku, s kteréž jest svú milosť pozdvihl k Bohu; a nebude-li většie milosti mieti k Bohu, než k světu, zahynulť by. A jistě to vizi, že pro rozličný rozbroj a příhody tohoto světa mnoho manželóv ochabují, tú stránkú milosti, jíž jsú dlužni, táhnúti k Bohu. Protož vidíme to, že mnoho jest svatých panen, ješto jich den slaví kostel znamenitě; a také vdov svatých několik vieme: ale manželóv málo světíme; neb nesnad dojdú toho svrchovánie pro rozdvojenie té milosti, jiež ač jednú stranú

táhnú k Bohu, a však druhú lpie na zemi. A kakž kolivěk svatý Pavel praví: „Panna, pojme-li muže, nehřeší;“ však jest inhed přičinil, řka: „a však práci a lopoť tělesnú bude jmieti.“ Obmysl, ktož chce, malá-li a jedna-li práce a lopoť v manželstvě bývá? co protivenstvie při hospodářství a nesnadnosti přijde a od čeledi, to již minúc. Co pak, když sobě muž s ženú neshovieta aneb sobě omrzneta? kak pak všie věcí ve všem, ješto slušie, nesnad sobě uhovieta, toj' viděti. Neb velmě řiedko by jeden chtěl témuž, ješto druhý; velmě řiedko by oba snažně hledala Boha; velmě řiedko oba snažna jsta hospodářstvie: bude-li muž hospodárný, ale ženať nebude tbavá; pakli by žena pořadu ráda, ale mužť nebude tbavý, a ještě snad bude překážeti. Co v domu móž býti většie nechuť každému muži, kterémuž jest milosť míla, než žena smutná zlobivým skutkem? co ženě dobré většie núze, než muž ukrutný aneb nevěrný? Čím se kto viece kde z práva naděje milosti, a nenalezne, tiem z toho má větší túhu. Obmysl, ktož chce, nenie-liť pravda, že manželé lopoť a tož nemalú trpie? jakož jest řekl svatý Pavel. Zdali to také nenie núze a zvláště ženám, tak těžce nositi děti, a s takú bolestí poroditi, a ještě potom několik neděl býti v strasti? a s takú prací a nesnadně odchovati, často pravým snem nemohúc pro ně usnúti, nejednú ze sna přes noc vschopiti se, často kolébky z rukú nevypustiti, pláče mnoho slyšeti od nich? Pakli která sama nechová dietěte svého, nejednať ji nesnadnosť proto od dojek potká; a někdy se jie nedostane, tak ež vzdy má lopoti dosti tak veliké, že by, jsúc v klášteře, velim snáze na jitřní vstala. A odchovajíc tak nesnadně, kto je vie, kak se polučie na smysle? kto je vie, bude-li s nimi býti v milosti či-li v nemilosti, když dorostú? Pakli které nemocno bude, hrozná núze; aneb když z manželú na jednoho Buoh přepustí nemoc dlúhú. A protož mýléť se ty panny neb jinochové, ješto mniec se mdlými, a něco k Bohu milosti jmajíc, i vstúpie v stav manželský, jako by jej snáze snesli než panenský aneb vdoví, nerozmysléc se, co práce a lopoti přídrží se toho stavu: ano nelze bez pomoci božie, právě jako vdovieho neb panenského, a ještě mi se zdá nesnáze: neb i sám se, i ženu, i děti mosí člověk přemoci v dobrém, a z toho veliké úsilé: ješto v panenství, když sám se pře-

móž, vše jest přemohl. Nechciť tiem manželstva ohyzditi, jako by zlé bylo, žeť vypravuji některá jeho nesnadenstvie; ale chtěl bych, aby lidé srozuměli, že, ač se zdá práce, zdržeti se, jsúc v těle, od skutku tělesného pannám neb vdovám, však i v manželstvu nadejdú práci, a snad těžší, aneb několik jich miesto jedné. A protož svobodně řku s svatým Pavlem: žeť ne proto manželské práce vypravuji, abych na vy osidlo vzděl; neb chtěl-li by kto, nečistě živ jsa, báti se manželské práce, zleť by činil; jakožť sem i dřéve řekl: „Nečistíť nebudú v královstvu božiem;“ ale protoť to činím, žeť bych vás rád podnietil k tomu stavu, ješto jest ctný, a ještoj' veliká příčina a snadnosť v něm, vším srdcem nerozdvojeným hledati Boha, a býti snažnu a ústavnu na modlitvách. Protož razi těm pannám, kteréž chtie za muž, aby se na obé rozmyslily: i na práci, jež manžely potykuje, i na duostojenstvie a česť stavu panenského. A nemohú-li tiem obým své mysli ustanoviti, aby svój život v panenském stavu až do smrti zachovaly: lépeť se jest vdáti, než tak, myslí kochajíc se v tom tajném smilstvě, vzdy žediti, a točiec myslí. A pakli se rozmysléc která, bude chtieti ostati pannú: nic se proto nerozpakuj, ač se jest žedila myslí v smilstvě, neb kochala, mysléc jíti za muž, aneb kak jinak své panenstvo chtiec přestúpiti, a Buoh toho nedopustil, tak že jest skutkem tělesným na jevě panenstvie neztratila, jsúc již v smysle: protoť jest koruny panenské neztratila, kakž kolivěk zprznila ji jest a zšeředila, podlé toho, jakž jest pilně v tom své mysli povolovala; ale móž ji ještě pokorným za to dosti učiněním učistiti a tak duostojenstvie panenské jmieti. Cožť pannám pravi, téžť i jinochóm pravi; neb jedno panenské duostojenstvie jest obojích, ač ho umějí užívati.

O duostojenství stavu panenského.

I řku, že se na to také mají rozmysliti, ktož jsú v panenství: že stav panenské čistoty jest ze všech stavóv najduostojnější, když kto pro milosť boží netbá tělesné žádosti, a přemóž ji, bráně se skutku tělesnému, až do života s pomocí boží umyslil té libosti nepovoliti. Těm svatý Augustin

praví: „Jistě něco veliké věci mimo jiné budú jmieti v tom obecném blahoslavenství, ješto již, ještě jsúc v těle, mají něco netělesného.“ Svatý Jeronym praví: „V těle jsúc, kromě těla býti živu, nenie život zemský, ale nebeský.“ A protož ještoj' řekl Kristus: „Když slovo božie padne v dobrá srdce, jako siemě v dobrú roli, jedna dadie úžitka třidceti, druhá šestdesát, a třetie sto;“ to vykládajíc učenníci, pravie: že slovo božie, když padne v dobrá srdce lidem z stavu manželského, přinese úžitka třidceti; a když budú dobrá srdce lidí ze vdovieho stavu neb vdovcového, v těch šedesát: ale v panenských srdcích dobrých sto úžitka móž přinesti slovo božie. Neb, jakož sem i dřéve byl řekl, panenský stav móž pláti milostí větší k Bohu, než stav manželský aneb vdoví; a také stav panenský zvláště znamenává nebeské bydlo, a zvláště jest pošel z nebes.

Ale zde na světě hrubí lidé neuměli sú poznati toho, by byl kterého duostojenstvie, jeliž syn boží sstúpil s nebe a naučil, chce-li kto pro královstvo nebeské sdržeti se v čistotě, žej' to dobré. Neb jest také řekl: „Blažení čistého srdce, neb oni uzřie Boha,“ tociš velim čistějí nežli jiní; a jeliž jest svú matku vzvolenú, slibem a duostojenstvem první pannu, jako mistryni, svatým duchem naučiv ji, posadil na stolici pravé čistoty, dobře pokorú ozdobené, všem ku příkladu a k naučení, ktož by jie chtěli následovati; a žej' to stav najduostojnější, sobě matkú vzvolil jest čistú pannu. A také protiv tomu nemluví kostel, né jmá za to, že Josef, pěstún jeho, také jest panenské čistoty byl. Svatý Jan Křstitel, větší než prorok, ještoj' měl Krista prstem světu ukázati, takéj' byl v panenském stavu. Svatý Jan Evangelista pro zvláští čistotu panenstvie duostojen byl, aby syn boží umieraje poručil jemu svú milú matku, pannu čistú, a dal jemu psáti najhlubšie věci z svatého písma. Svatý Pavel v panenství byl, i dal jemu Buoh vysokým rozumem věcem vysokým učiti lid. Chtěl také Kristus prvnieho rytieře po svém vstúpení na nebesa z panenského stavu jmieti, svatého Štěpana, jemuž jest, an ještě zde, otevřev nebe ukázal se; neb jest byl čistého srdce. Také sem kdes četl, a zdá mi se, že to mluví svatý Řehoř: by tolik panen v nebesiech mělo býti, jelikož jest črtóv spadlo; a pak obecních jiných lidí, jelikož

andělóv jest a těch panen svatých, aby ten pád ďábelský jen zvláště čistými pannami byl opraven. Co viece řeči k chvále stavu panenského? než jakož z prorokóv, z apostolóv i z evandělist, z mučenníkóv najznamenitější ktož jsú, byli sú stavu panenského: takéž z mužského řádu najduostojnější muž, čistý sám syn boží, z najčistšie panny řádu ženského chtěl se jest čistě naroditi. Také jest Buoh té nečistoty, ješto odjímá panenskú celosť, v nebesiech nechtěl jmieti; protož andělé jsú v čistotě, i svaté duše, kteréž jsú tam; i po súdném dni, až vezmem těla, jakož jest Kristus řekl, ani se ženiec, ani vdávajíc, budem andělóm podobni. Né v ráji nechtěl jest Buoh té nečistotě, jakož zde panenstvie odjímá; neb ještě jsa v panenském stavu Adam, s Evú vyšla sta z ráje; a jistáj' to věc, jakož svatý Augustin pokládá, že by tam byli se plodili lidé ne tak z přieliš bezpřémné žádosti nečistotú. A protož znám se, že nemohu duostojenstvie toho stavu panenského vypraviti. A slyšal sem, že byli svatého Řehoře prosili, aby něco napsal k chvále čistoty svaté Mařie. An pomysliv o tom, nic viece neřekl, než ono zpievánie, ješto zpievají na hodinách svaté Mařie, a řka: „Svaté a nepoškvrněné panenstvo! i kterúť mohu chválu vzdáti, nevědě; poňovadž toho, jehož všecka nebesa nemohú obklíčiti, podala si nám svým lónem. Požehnána jsi ty mezi ženami, i požehnaný plod břicha tvého; neb jehož všecka nebesa nemohú obklíčiti, podala si nám svým lónem!“

Když stav manželský nebo vdoví musí truchleti, želeje svého porušenie a své křehkosti: ten jediný panenský stav zvláště móž sladkú myslí svého Boha milovati, děkuje jému, žej' zbavil jej i vystřiehl té nečistoty v šeředné tělesné žádosti. Komuj' viece dáno, jest-li múdrý, jistě má viece vděčen býti. A čím se kto viece zde rozchutná v té čisté milosti k Bohu, jeho dary v sobě znamenávaje, tiem i v nebesiech větší radosť a duostojenstvie bude jmieti. Protož písmo obecnie praví, a jmenem svatý Jan, jenž jest viděl v tom tajném zevení, když jest Buoh zevil jemu rozličné věci v zemi i v nebi, že panny jdú za beránkem, kamž koli on jde, a zpievajíc tak přesladce kakús divně rozkošnú pieseň, jiež i žádný jiný zpievati nemóž, ani jí móž rozuměti než ony samy. Ó kaká chvála a kaká česť, býti v takém tovařistvi,

a tak sladce, tak výborné zpievati piesni! Ó kak by slušalo, ktož by smysl jměl, chovati toho duostojenstvie! a neřku pro tak malú libóstku, jež mnohými hořkostmi jest otrušena; ale pro všichnu rozkoš, což jie móž tento svět mieti, neslušalo by ho ztracovati, ale, ač by i s prací to mosilo býti, pilně jeho ostřéhati. Pakli mne tiežeš, kakáj' to pieseň? jáť o ní mluviti neumiem, aniť já jí rozuměji. Když jí svatý Petr, v nebesiech jsa, nerozumie, co mne tiežeš? coť já, zde na zemi jsa, o té piesni tak výborné mluviti mohu?

A když čistota panenská jest tak drahý poklad, třebať jie jest chovati snažně. Neb zlý ďábel pro svú závisť rád by každému spakostil v ní, jakž moha i jakž uměje, vší chytrostí i podštíváním hledaje toho, kak by koho mohl jie zbaviti; neb vie ďábel, že jediná stálosť odplatu vezme ve všech věcech, a ovšem v panenství. Jedinú je ztratíš, věč jeho nebudeš jmieti: ani křstem, ani pokáním, nikakž panenstvie ztraceného nenavrátíš. Protož črt vzdy láká, vzdy podněcije, kak by koho svedl; nemóž-liť zevného smilstva poskysti komu, ale v manželství jeho podá, viece manželstvo na mysli oblahodě, nežli i jest. Pakli těmi sliby nemóž komu v jeho panenství uškoditi, ale hrozitiť počne, straše na mysli, jako by řekl: „I snadné-li jest, tak dlúho bojovati, až do života? vzdy se své žádosti protiviti, těžkáť jest věc! Dotud se brániti budeš, až se někdy i oklamáš!“ Ale jistě nenie to tak; jistáj' to věc tomu, ktož jest zkusil toho, že, ktož v Bóh ufaje, chutně sobě umyslí v čistotě býti, snáze jemu bude, než donidž přemietá myslí, a nevěda, co učině. Neb to přemietánie najvětší člověku podněť činí; a jakž všie věcí od toho pustí, inhed jemu bude snáze. A nad to má se každý těch věcí střieci, s nimiž čistota bezpečna nenie. O těchť potom něco poviem.

Kterým činem jest hodné zalíbiti panenstvie.

Vám pak, ješto ste své mysli ještě neustanovili, s jedné strany lekajíc se manželské práce a lopoti, a s druhé strany přirozená libosť tiehne vás k němu, muši ještě poraditi. I řku: viete-li, coj' bázň? Bázň jest počátek múdrosti. Když

se kto bojí protivného, jest znamenie někaké dobré; ale však neozdobí-li milosť bázni, sama báziň statečna k svrchování nemóž býti. Takéž vám pravi: když umiete znamenati, žej' veliká práce a lopoť rozličná v manželském stavu, a bojíte se jie, počátek jest a příčina někaká ku panenskému stavu; ale nebude-li vám zvláště mílo pro duostojenstvie panenského stavu a pro Buoh býti pannami, nebylo by na bázni dosti. Dobré jest a veliká pomoc ku panenství, jakož sem řekl, báti se manželské práce, a uměti se na ni rozmysliti; neb ač by potom potkala práce, když by již kto umyslil, pustiti od manželstvie, řéci by mohl na mysli sobě, že by i v manželství neskryl se práce a snad těžšie. Ale však nebylo-liť by mílo zvláště pro Bóh, od Boha odplaty žádajíc, býti v panenském duostojenství; byložť by těžko. Neb každá práce, komuž nenie pro něco míla, jest těžka: jedinéť jest milosť, ještoť všelikú práci oblehčije. Pakli se vám zdá, že již máte obé: i práce manželské se bojíte, aby vám z paměti Boha nelúčila, i milosť máte k stavu panenskému, žej' snáze v něm slúžiti Bohu, a pro odplatu zvláští panenské čistoty; a neviete pro rozličné příhody, coj' učiniti: tak-li, v tom úmyslu býti chtiec, věč v panenství ostati, a nezalíbiec jeho, či-lij' lépe zalíbiti? k tomu vám chci takto řéci: které by vážil dráže sobě od přietele: by-liť dával z svého sadu ovoce všechno na každé léto, na ten úmysl, steskne-li se jemu, ať by mohl potom nedávati; či-li byť inhed dal sad vešken, aby jej věč měl sobě? Téžežť jest tuto: což kto umyslí, móž ten úmysl proměniti; ale jakžť slíbí, tak by ten slib přerušil s hřiechem. Ponúká písmo, řka: „Slibujte Bohu sliby;“ ale přičinilo jest: „a splnijte.“ Poňovadž ty sliby držeti slušie, ješto sobě lidé mezi sebú slibují jeden druhému: ovšem slušie držeti ty sliby, ješto Bohu slibujeme; a najviec čistotu panenskú nebo vdoví, když slíbíme, držeti máme. Neb ač který slib jiný pro některú věc starosty kostelnie mohú v jiné proměniti: ale slib čistoty v niveč jiné nepromění; neb nenalézají i žádné jiné věci, ješto by tak byla vzácna Bohu, jako čistota panenská aneb vdovie. A k tomu jest také slíbiti dobro, a najviec tomu, ktož miluje Boha. Neb když zalíbí, pomně na to, že jest dlužen, slíbiv, by měl za to i život dáti, sdrží slib s pomocí boží, a ostane věč v čistotě, a všic

věcí pustě to s mysli, i nebude nic na to tbáti; ješto by nezalíbě, mysli toče, viece se dráždil, a tak by spieše k nečistotě povolil sobě, řka: „Však sem neslíbil, nejsem dlužen.“

Protož to vše, což sem řekl, tuto znamenajíc pilně, i dobré jest, i zlé zalíbiti: neustavičnému člověku jest zlé, nesplní-li; neb, jakož sem řekl, když jest zlé lúditi lidmi křivými sliby, horšieť jest lúditi Bohem; ale dobrým lidem a ustavičným velmě jest dobrá věc takový slib, a jest zvláštie věc služby božie. A protož dobré jest panenskú čistotu vážiti draze každému, a chovati jie pilně, ač jest kto i neslíbil jie věč držeti, ani mysli ostati v ní, zdali by potom se rozmyslil; a lépe jest, ktož umyslil jest sobě ostati při ní, kakž kolivěk mohl by ten úmysl proměniti: ale zalíbiti jest najlepšie věc. A všakž pro rozličný rozbroj člověčie mysli nerazi brzo toho slibu zalibovati a kvapně; ale najprv znamenajíc své obyčeje. Neb jsú mnozí obyčeji, s nimiž nelze na dlúze čistotě býti, aneb velmě nesnadno, tak pannám, jako vdovám. Ano když do kláštera vejde panna, má do roka rozmysl; i vlasy uřežíc, ještě móž ven do stvrzenie. Protož, kteráž panna myslí sobě, že chce čistotu svú svému Bohu zachovati; než všie věcí slíbí, dobré jí jest od kvasóv s lidmi světskými častých pustiti, od tancóv ovšem, od přímluvek dvorských s kakýmis klásky, od žádosti rúcha přieliš krojem lepým, od klizenie pilného svých vlasóv: né uřež je, a znamenaj do sebe, chce-li toho světského obyčeje věč netbati, tehdy zalib chutně, do božie ufajíc pomoci; když toto přemóžeš, také s pomocí boží, chceš-li, móžeš i čistotu svú zachovati. Ale jakž chceš tancovati, v rúše choditi krojem lepým, pilně mysl přiložéc k tomu, a vlasóvť se nechce ustřihnúti, aneb ustřihnúc, opět je chceš odchovati, a dvorských přímluvek a kláskóv neostaneš, a vzhlédánie kakéhož po oku, a kakés přiezni zvláštie a ochotenstvie s výtečnými lidmi světskými: nikakéžť nerazi čistoty panenské zalíbiti; nebť nesnadno s tiem móž čistota tráti na dlúze, aniž by veď ta čistota byla vzácna Bohu, kteráž by proň nebyla zvláště.

Čeho se slušie střieci pannám, ješto nechtie za muž, a co jmají do sebe jmieti.

Těm pannám také, ješto sú umyslily, aneb již slíbily Bohu svú čistotu, jako choti duostojnému, zachovati s pomocí jeho, někaké napomenutie, mladým potřebné, také jest bylo hodno napsati tuto, zdali by se kto nebývalý v tom mohl něčemu hodnému sobě naučiti, aneb vystřieci nehodného. I zdá mi se užitečná věc těm pannám: najprv, aby s múdrostí a v pokoře panenskú čistotu vážily draho, a mílo jim bylo pannami býti, rozmýšlejíc se na duostojenstvie toho stavu, a majíc z něho k veliké odplatě čáku; neb tiem snáze sdržie všelikú práci a tesknosť, což je potká, leč chudobu, leč kterúž koli potupu tohoto světa od přátel neb od kohož koli, když obmyslé svú odplatu. Slušie se jim také rozpomínati, ač je kdy která práce potká, že by i v manželstvě práci rozličnú, a těžší velim mosily nésti; a protož u práci v rozpači rozmýšlévajte se na manželskú nesnadnosť, a na panenské duostojenstvie; a také na to, že mnoho mladých panen, i v síle již, i také starých, urozených, jako svatá Kateřina, svatá Margareta, svatá Nětiše, i jiných téžměř bez počta, tak panenský stav milovaly, že proň pohrzely králi, kniežaty, vladaři i vší jich ctí, než by ho zbyly, a mnoho muk přetrpěly a najposled i smrť ukrutnú.

Druhé vám razi, aby i v tom ďáblu nepovolily, by zlým myšlením někakým smilným chtěly zprzniti své panenstvo. Když chcete panenstvie zachovati do života, proč by pak nebyly pilny, aby je nezprzněné zchovaly? Jistéť jest: čímť jest viece zprzněno zlým myšlením, tiemť jest Bohu nevzácnějšé, i také těžšé zachovati. A protož, že tomu obému mnohé věci překážejí, as a paterú znamenitú povědě tuto, a jiných po těchto móžte se samy domysliti. I jest prvý nepřietel a veliký panenské čistoty častý obyčej ženám s mužmi a mužóm s ženami. Praví svatý Jeronym: „Viděti ženu jest zlé, neb jest podněť; a slyšeti ji jest hóře, neb tiem ďábel jako jed vpustí; a dotknúti se jie jest najhoršie, neb jest pravé zkaženie čistoty.“ Svatý Augustin také toho potvrzije, píše

k jednomu biskupu, aby se střiehl s ženami častého obyčeje, řka: „Ačť jsú i svaté panny, však s nimi nemnoho býváj. Čímť jsú nábožnějšie, tiemť spieše neopatrně zajde žádosť; neb pod dobrého obličejem tají se žádosť smilné nečistoty. Věř mi, žeť sem došel toho, žeť sú se ti oklamovali, do niehž sem tak velmě ufal, jako do Ambrože neb Jeronyma.“ Svatý Ambrož také praví: „Duchovnic panny aneb všechny rovně za jedno miluj, anebo pak o všech netbaj. Ani měj naději, žes se sdržal v čistotě až do této doby, když nejsi Samsona silnější, ani světější Davida, ani múdřejší Šalomúna. A poňovadž těch každého přemohla jest smilná žádosť: i kto bude bezpeč, častý obyčej s ženami maje?“ A svatý Řehoř praví také: že smilná žádosť i železnú mysl okrocije. A protož hodné jest pannám kázati se oniem synem Davidovým, ještoj' vlastní sestru byl podávil, ostav s ní sám.

Druhý nepřietel panenské čistoty jest túlánie po krajích cizích, po uliciech neb po domiech, ať pravdu řku, i po odpustciech. Veď takť jest Buoh mocen dáti odpustky tomu, ješto, ne z potupy, nechodí po nich přes svět, ale pro někakú věc jest na jednom miestě a snažně žádá jich, v skrúšení a v náboženství doma sedě, jako biskup aneb papež tomu, ktož tamto přijde aneb tamto. Bývá to někdy, že někto sbieraje jahody, neb češe višně, jmaje jich již něco v úborku, uzří jich několik na některé nesnadné větvi, aneb na příkré skále: chtě jich dosieci, brzo ty rospe, ještoj' měl dřéve. Takéžť často bývá: chtiec odpustky vytúlati, druhdy rospú snad hotové. Mnohoť se přiházie zlého z túlánie toho, anoj' psáno, že dci Jakuba patriarchy bylaj' pro to túlánie podávena; a mnoho zlého se skrz to stalo. A cožť jest psáno, všeť jest pro naše psáno naučenie.

Třetí nepřietel čistoty panenské: tovařistvie s těmi, jimž čistota jest lacina; a protiv tomu veliká k zachování čistoty pomoc, s těmi býti, ješto milují čistotu věrně; neb jich napomínáním a příkladem móž snáze ji sdržeti, ktož se přídrží takových lidí. Ano žaltář praví: „S svatým svat budeš, a s převráceným převrácen budeš.“ Takéj' řekl Seneka: „Buď tiem vesel, když se zlým nelíbíš, a za velikú chválu važ to sobě, ačť oni zle o tobě mluvie,“ tociš řkúc mezi

sebú: „Nenie tovařišný; jest kakýs sám svój;“ aneb lžíc na tě křivdu. Lépeť jest, praví, od nich nenávisť mieti, než býti v jich tovařistvi. Praví Izidorus: „Budeš-li dobrého tovařistvie následovník, budeš následovník i jich šlechetnosti.“ Lidští obyčeji právě jsú jako sluneční poprslek: skrze kteréž projde stklo, toho barvu na se vezme. Takéž lidé: s kýmž mievají obyčej, toho vášně přijímají.

Čtvrtý nepřietel čistoty jest: rozkoš v jedení, v pití, v léhání neb v posteli krásné, v nožíkách nebo lžičkách okovaných, v pateříčkách, v měšéčkách, v čepeččích; neb chtieti rozkošné mieti líčko, ručě měkcě, pěkné vlásky, a v čemž kolivěk takovém hledati rozkoši, ješto nenie k potřebě pilné.

A pátý nepřietel jest prázdň; toho se také pannám slušie střieci, ale aneb dobrým myšlením, aneb pomluvú úžitečnú, aneb dielem někakým, aneb prací kterúž koli. Neb panny, ač svých dětí nemají, však některé bývají tajným božím zpósobem dlužny o někom práci jmieti i tělesnú; a ty mohú vše též znamenati, ješto sem tam dole mluvil těm vdovám, ješto mají o někom péči jmieti. Aneb modlitvami mají vzdy býti neprázdny, když posilé sebe podlé svého tělesného přirozenie pokrmem a spaním, kteréž nemají, kým by se staraly, pracijíc o něm. Neb prázdnému črt najprv podá leckakýchs myšlení nestatečných; potom pak rozejže žádosť a zavede k zlému, až někdy člověk i povolí. Protož těchto pět věcí pilné sej' střieci, jako panenské čistoty nepřátel. Neb kdežť kolivěk která z nich bude při kom, ačť všie věcí v kom čistoty zbořiti nebude moci, všakť nenechá, byť jie což tož nepoprznila.

Třetie vám razi: když vám jest mil stav panenský, a střežete se, aby jeho zlým myšlením nezprznily, aby ještě na tom neměly dosti; ale hledajte toho snažně, aby milosť vaše k Bohu z té čistoty jako z světlého lampadu plápolala dobrými skutky a šlechetnostmi rozličnými. Neb kolikž budete jmieti šlechetností, tolik jako drahých kamenóv budete jmieti v svých korunách. A mohlažť by perlová koruna tak ovšem málo a řiedce mieti perly, žeť by velmě byla nepočestna. Protož chytrý ďábel, když nemóž koho odvesti panenstvie ani sliby, ani hrózú, pokusíť se, zdali by jemu mohl který přírok dáti, aby panenstvo, dobrými skutky neozdo-

bené, nevzácno bylo; i podá mysli, řka: „Však jste svaté pro své panenstvo, málo máte hřiechóv; nemějte péče, snadno móžte u Boha býti!“ Chytrýť jest ďábel: tuť jest třeba při sobě býti a pomnieti, že i žádný z nás nenie dobrý, ktož by nechtěl býti lepší. Veď nezřete na to, co ste zlého neučinily; ale na to patřte, coj' dobrého, ješto vy nemáte do sebe toho. Pakli vidíte do sebe které dobré skutky, tomu rozumějte, žeť jest vám to Bohem dáno pravým darem, aby vy z toho odplatu jměly; neb takéž, neučinily-li ste ničeho zlého, toť jest také darem božím a jeho vystřežením; neb nepřezřel na vy těžšieho pokušenie, než ste snésti mohly. Veď i jednohoť nenie hřiecha, kterýž móž jedna učiniti, kdyby toho Buoh neostřiehl a neodvedl, byť druhá téhož nemohla učiniti. Ale někdy Buoh nedá příčiny k tomu; někdy dá sílu, že se móž člověk tomu obrániti; někdy pak mrzek a nelib učiní hřiech: všeť jsú to darové jeho. A takéž k dobrým skutkóm dá příčinu, a pomóž, dada sílu učiniti, a vlé milosť, že bude chtieti člověk činiti dobře.

Čtvrté vám razi, ale máť to býti u prostředce, najprv, i najposledy, ktož koli chtie svú čistotu až do smrti nezprzněnú dochovati; paklij' byla poprzněna, ale aby ji tiem očistily, aby mohly plnú odplatu vzieti panenského duostojenstvie, to jest: aby v pravé pokoře ústavnú modlitvu měly k Bohu. Neb i jeden čistoty nezachová, než komuž Buoh dá. A také, ktož hledá, nalézá; ktož prosí, uprosí druhdy; ktož tluče, dotud tluče, až jemu někdy i otevrú. Protož máte žádati pomoci božie, prosiec, modléc se, aby Buoh dal dokonati, coj' s vámi počal; a jest-li co ďábelskú lstí, neb vlastní svú křehkostí poprzněno, aby on to ráčil svú milostí učistiti. O pokoře pak praví svatý Augustin: že netolik slušie chváliti panenstvie; ale také napomíná ty panny, aby svého panenstvie netolik tělesnú hrdostí, ale i duchovní nezprznily, tociš draho se vážiec, hrdajíc vdovami neb manžely, ješto snad, ač v menší čistotě, duostojenstvem mají mysl čistší, aneb jiných viece šlechetnosti, nežli ony. Ano svatý Augustin opět praví: „Kto toho nevie, žej' lepší pokorná žena, než hrdá panna?“ Pokorať jest krumfest a pravý pěstún všech šlechetností. Hrdýť nemóž poslušen býti, nebť mní, byť sám najlép smyslel; a což koli protivenstvie potká

hrdého, všej' jemu trpěti nesnadno. Protož se hrdí brzo i rozhněvají, neb se velmě draho vážie. Ale pokorný snadně sdrží protivenstvie, i křivdu přetrpí snadno; neb sebe neváží draho. A protož ač jest duostojná šlechetnosť panenstvie, však jest pokora potřebnější. Ale kdež obé spolu se sběře v jednom, jenž má vrúcí milosť k Bohu, i pokoru i panenstvie: ó kak ovšem jest to smiešenie krásné a vonné, a ze všech drahých věcí najvýbornějšie! I mluví o tom krásně svatý Bernart, chvále to, že sej' v matce boží pokora s panenstvím smiesila byla, vykládaje to čtenie svatého Luky o zvěstování matky božie, na to slovo, ješto die: „Poslán jest anděl Gabriel ku panně, usnúbené muži, jemuž jmě bieše Josef,“ řka: „Kteráj' to panna, ješto by byla pozdravena od anděla, tak pokorná, že by byla usnúbena za tesaře? krásné smiešenie panenstvie a pokory! aniť se zdaj, by se málo líbila ta duše Bohu, v nížto pokora vzácno činí panenstvie, a panenstvie ozdobuje pokoru. Ale kteréť se pak zdá, že duostojna jest pocti? ta, v nížto pokory povyšije těhotné břicha obtiežonie, a syna porozenie zóstavuje panenstvie. Slyšiž pannu, slyšiž pokornú. Nemóžeš-li pokory panenstvie, následuj pokory panenské. Duostojná šlechetnosť panenstvie; ale potřebnějšie pokora. Panenstvieť radě; ale pokoruť přikazuji. Ku panenství tě zovu; ale ku pokoře nutě. O panenstvíť ději: „Ktož móž pochopiti, pochop;“ ale o pokoře: „Nebude-li kto jako malý tento, nevejde do královstvie nebeského.“ Panenstvieť chtě odplatiti; ale pokoru jako dluh chtě od tebe jmieti. A tak móžeš bez panenstvie spasen býti: bez pokory nemóžeš. Móžť se líbiti Bohu pokora, kteráž panenstvie želé ztraceného; ale bez pokory ani panenstvie svaté Mařie bylo by se líbilo. Na kom, praví, odpočine duch mój? jediné na pokojném a pokorném. Na pokornémť, praví, ne na panenství čistém. A protož by Maria nebyla pokorna, nebyl by na ní odpočinul duch svatý; a byl-li by neodpočinul, nebyl by obtiežil: kakž by pak bez něho z něho počala? A tak jest zevno, že, aby duchem svatým počala, toj' učinila pokora, jakož ona sama svědčí, řkúc radějše: „Vezřel Buoh na pokoru služebnice své,“ než by řekla „na panenstvie.“ Ač se jest líbila z panenstvie; však jest z pokory počala. I jest to jisté, že, aby se slíbilo panenstvie,

toj' pokora učinila. Což dieš pak ty, panno pyšný? tociš, leč jsi muž, leč žena v panenství. Maria panenstvie tak nevážéc, pochvalije sebe svú pokorú: a ty netbaje pokory své, líčieš se svým panenstvím. Onaj' řekla: „Vezřel Buoh na pokoru služebnice své.“ Kteráj' tak panna svatá, panna skrovná, panna nábožná? a zda jsi ty v panenství čistší než ona? zdali nábožnější? či-li tvój panenský stud duostojnější svaté Mařie čistoty, aby ty bez pokory mohla se slíbiti z panenstvie svého, ještoj' ona nemohla z svého? a tak číms počestnější z vláštieho daru čistoty, tiem sobě větší křivdu činíš, že jejie života okrasu poškvrnieješ namiešením pýchy. Jistě, lépeť by bylo pannú nebyti, než z panenstvie pyšnú býti. Ne všichni mají panenstvie: a velmě řiedcí s panenstvím pokoru. Nemóžeš-li svaté Mařie panenstvím, snaž se následovati pokorú, a dosti máš na tom. Pakli jsi panna, a v pokoře: ktož koli jsi, veliký jsi.“ Pak die potom: „K chvále pannám zvláště zpievají, že jdú za beránkem nepoškvrněným, kamž koli on jde.“ Pak opět potom die: „Ale nemóžeš snad ty, kamž koli on pojde: jdi za ním as poň, kamž kolivěk tebe pozove;“ to jest: nemóžeš-li vysoké stezky nadjíti panenstvie, as jeho následuj najbezpečnější cěstú, toj' pokorú; s niežto ač sblúdie kteří i ze panen, abych pravdu řekl, také nenásledují beránka, kamž koli on pojde. Jde za beránkem pokorný poškvrněný a panna pyšný: ale nikterýž, kamž koli on pojde. Nebo ani poškvrněný móž vstúpiti k čistotě beránkově, jenž bez poškvrny jest; ani pyšný k toho beránka krotké pokoře sstúpiti žádá, ještoj' netolik, kdy jej střihli, ale také, kdy jej i zabíjeli, byl umlkl. A všah múdřejší cěstu vzvolil následovati jeho v pokoře poškvrněný, nežli v panenství pyšný; neb onoho nečistotu jeho pokorné dosti učiněnie zčistí: a tohoto panenstvie poškvrní pýcha. Tu řeč pilné jest pannám duchovním s dobrým rozmyslem znamenati, aby se vzdy střiehly pýchy, ale v pravé pokoře slúžily Bohu: neb ste se ještě nepřevezly, ještě i ztratiti by panenstvie mohly i poškvrniti, kdyby Buoh vám nepomáhal. Ale věrný Buoh ten svých nikdy neostane, doňovadž kto sám jeho ostati nechce pro práci kterú, aneb v dobrém bydle rozbujeje. Jehož na ny nepřepúštěj, Hospodine! ale neuvodi nás u pokušenie. Amen.

O stavu vdoviem.

Pak stav vdoví neb vdovcový, ač jest menšieho duostojenstvie než panenský, a však jest většieho než manželský. Neb manželský poddal se jest své křehkosti, a má v ní libosť kochánie tělesného; ale vdoví brání se jí. A také stav vdoví jest pravý příklad a naučenie stavu panenskému. Neb což sú dřéve někteří, snad větší lahodu mniec v manželstvě, poddali se své křehkosti, a tady ztratili svú čistotu: to již pannám ukazují svým příkladem, netbajíc na druhé svatby, že menšie jest manželstva rozkoš, než k němu žádosť. Ale také dobré vdovy neb vdovcové, uzkusivše obého, mohú poraditi pannám k jich stavu některých potřebných věcí, i manželóm. A tak stav vdoví jest pěstún túto obú stavú, panenského i manželského. A také vdovy neb vdovcové bohobojní, své tělesné žádosti brániece se, a želejíc dřevnie čistoty potracenie, vedú pravý kající život. Mienímť stavem vdovským také i ty, ješto sú svú čistotu i kromě manželstva kak šeředně potratili; neb i ti, pokajíc se, umyslé-li sobě Bohu na česť, aneb zalíbie-li věč se sdržeti od své žádosti, a věč nechtiec ani v manželstvo, mohú dojíti odplaty vdovské, ještoj' větší, než manželská. A čímť jest najmenšieho duostojenstvie stav manželský, o tom sem dřéve pannám mluvil; tu, chcete-li, porozumiete. A však jakož i panna, takéž vdova, vdá-li se pořiedně, tiem nehřeší; a téžť řku mužóm, jako ženám. Ale umře-li, ač i vdovú jsúc, neumyslivši věč ostati vdovú pro Buoh, nebude odplaty mieti z svého vdovstvie s těmi vdovami, ješto sú beze lsti se Bohu v svém vdovství zalíbily. Protož krátce řkúc: hodné by bylo rady svatého Pavla poposlúchati, jenž die: „Rozvázán's od ženy, nehledaj opěte ženy.“ A opět die: „Ktož jsú manželstvem nesvázáni, dobroj' jim, ač tak ostanú,“ tociš v své čistotě, ač i pannami nejsú; neb praví: „Panna a nevdaná myslí, kak by se Bohu slíbila, a byla čista tělem i duchem.“ A protož, jakož sem řekl, hodné bylo by, komuž jest Bóh míl, ač jest zmařil panenskú čistotu, as se a vdovské podržeti, pokusivše té lahódky šeředné a nestatečné, aneb man-

želské nesnadnosti. Neb velmě řiedko, by jeden druhému nebyl překazen k službě boží; i bylo by dobré, vystřieci se opět téhož, anebo věru snad horšieho. Nenie-lit horšie, sám toho hlédaj. Mnozí vdovy pojímají ne z pravé milosti, ale jich sboží chtiec, řkúc: „Umřeť baba, aneb uslekneť kmet, a já budu mieti sbožie.“ Tak byly v Římě tři vdovy, a nikakž nechtěly za muž. A když tázali jedné, proč za muž nechce? řekla: „I žádného nevědě, kto by mi chtěl raději, než sboží mému.“ A druhá řekla: „Ještěj' mój muž vzdy živ v mém srdci; kakž bych dva jměla?“ Jest-liť to z milosti řekla, nebo poctivým studem, žej' se jí to zdálo nepočestno, i po smrti prvého muže k druhému se přiložiti, jistěť jest duostojna chvály; a paklij' snad byl ukrutný, i byl jí ještě jako živ v srdci, neb řiekají: „Zlé se dlúho pomní,“ tehdyť jest nebyla nemúdrá, žej' pro malú lahodu nechtěla se vážiti lopoti těžké. A tak naházie se ještě i dnes, že múdré panie po nesnadných mužích tak ostávají; i mohú dobře s Davidem řéci: „Dobroj' mi, žes mne ponížil, Hospodine! abych se naučila tvým spravedlnostem;“ jako by řekla: „Dobře mi se stalo, že sem s mužem nesnadenstvie pokusila, abych potom, ostanúc vdovú, snažnějie slúžila tobě.“ Třetie vdova ta proto nechtěla za muž, řkúc: „Měla sem muže velmi dobrého; nebyl-li by tak dobrý ten, kteréhož bych pojala, kak bych ho mohla milovati? a pakli by tak dobrý byl, vzdy bych se bála, aby opěte neumřel.“ Ty vdovy byly sú pohanky, a nerozuměly sú, by ze vdovstvie odplata duši byla věčná; a však se jim nelíbilo vdáti druhé: my pak křestěné, majíc čáku k odplatě věčné z duostojenstvie vdovieho stavu, a pokusivše, kak sej' v manželství přenesnadno obierati tomu, ktož miluje Boha, i netbá na svět, vidúc, žej' nesnadno světu slúžiti i Bohu, mohli bychom se dobře střieci svateb druhých, zdali bychom as a některé lopoti světské byli prázdni. Vzdy to pomním, kakž kolivěk, když se ženiti chtěch, netbal sem na to, ješto sem slýchal ještě za mladu od své báby, jež jest byla předobrá žena v počestné sprostnosti, žej' řiekala: „Ba, milý Hospodine! kak jest to, že mají vdovy odplatu větší, než manželé? a čím máme lepšie bydlo a pokojnějšie než v manželství!“ Vídáme to také před sebú často, že mnohé vdovy lépe svú věc zpó-

sobují, své sbožie neb své dietky, nežli by bylo za jich mužóv zpósobeno, i dluhóv mužových zbývají. A pakli pojmějí práce, však s boží pomocí to přemohú, any by i za muži mosily trpěti, co by na ně Bóh přepustil. Vídáme také, že s dobrým statkem jdúc za druhé muže, bývají v hoři, i mužie jim nepomohú: né skrze muže bývají v hoři, a skrze to druhé vdánie. Kteráž má dietky, těch se jest jako odřekla a s nimi se téžměř zavraždila, i toho muže, kteréhož jim otčimem pojme; nebť sobě věč nerádi přejí. Pakliť pojme muže, an má děti a ona druhé, všem hyběti, anoť kramol, anoť lopoť, anoť závisť i svárové. A kto je vie, neřku, by mohli snažně slúžiti Bohu; ale v té burdě vystřehú-li se také hřiechu smrtedlného? Téžť řku mužóm, jako ženám; všeť jest jedno. A toť očité znamenie, že nenie ovšem počestná věc druhá svatba: nebť ktož se žení druhé, neb vdovu pojme, ten věč knězem býti nemóže; v tom jest ztratil to duostojenstvie. Ale po první panně móž, chce-li, neb ještě i za nie, kdyby sobě z dobré vóle povolila oba, chtiec slúžiti Bohu; leč by to jinudy ztratil. Byť kostel v druhých svatbách nerozuměl někaké nepočestnosti, nikakéžť by toho neustavil. A ještě viece bránieť práva pod velikú pokutú kněži, aby nepřižehnávali vdovích svateb s tú slavností, jakož by měli panny přižehnávati oldávajíc: ne proto, by bylo hřiech, vdáti se druhé; ale že nenie též znamenie, jakož manželská svátosť znamenává. A že sem o tom pannám psal dřéve, zalíbiti-li jest lépe čistotu, či nezalíbiti, o tom tuto mluviti nebudu viece, než s tolik: že nerazi slibovati toho, což by člověk nenaplnil. Ale slíbí-li a naplní, učiní dobře, že slíbi. A donidž která vdova stojí po leckakýchs věcech světských, dotudť já jí netuši dobře. Vídal sem to, že všie věcí odkládaly se některé za muž jíti, i vlasy sobě po muži uřezavše: a když jim bylo mílo k světu, chovaly sebe rozkošně, píc a jedúc jen což lahódku, až sobě opět vlasy odchovaly, řkúc: „Drastie se nám, lezú nám v oči!“ až pak rúcho, ač barvy vdovie, ale krojem lepým činily sobě; a líbiec se v něm sobě, vzhlédajíc na se, tázaly čeledi, řkúc: „Dobře-li mi toto slušie?“ až se i jiným potom líbiti žádaly v přímluvách dvorských a v klásciech, a bývajíc v kvasiech, najprv jako bezděky počely tancovati. A tak prvnieho úmysla

zapomněvše, a snad se některé rozmyslivše potom, šly za muž. Takýmť vdovám, ješto světských nestatečnóstek ostati nechtie, die svatý Pavel: „Chci tomu, aby mladé vdovy šly za muž a rodily děti, a byly hospodyněmi, a i žádné příčiny nedaly čŕtu ke zlému;“ tociš vdovy mladých obyčejóv, aby ty za muž šly, a nebyly prázdny a běhudlny dóm ot domu; ale za dětmi a za hospodářstvem aby své zapomněly nestatečnosti a rozkoši. Neb opět praví svatý Pavel: „Vdova, kteráž jest v rozkoši, jest umřela.“ A pro tyť die: „že lépe se jest vdáti než vzdy žediti.“ Ne tak vdáti, jakož někteří pochlebují vdovám, majíc duchovú postavu a učenie velikého, i zklamávají je před Bohem i před lidmi, řkúc: „Když se nemóžeš sdržeti, móžeš dobře, jednoho oblíbiec, tajně s ním býti jako s mužem, zalíbiec se, ať tebe z sbožie nevyvedú.“ Coť otdánie kostelnie nese, vierať nese. Ubohé bláznice i s svými pochlebníky! či-li by nemohly, kdyby chtěly, rozuměti, že to nemóž utajeno býti, a že mnoho zlého z toho bývá, pokútnieho tociš manželstva? Či-li nebývá, že některdy přietelé, porozumějíc, zaženú onoho? A taká vdova, ale ne svatého Pavla, opěte dobude jiného; a druhdy nechtiec se pronesti, zatratí svój plod, i bude smilnicí, i cizoložnicí, i svého plodu vražedlnicí. A a čím lépe upřiemé pravdy poslúchati podlé ustavenie kostelnieho, a střieci se těch lítých vlkóv, ačť i v ovčí kóži chodie? Lepšieť jest rada svatého Pavla: „Jdi za muž, chceš-li, nedadúc i jedné příčiny zlé do sebe.“ Jdi v Boze, tociš u pravdě: ktožť pravdu činí, nemáť se krýti, pojdeť na javo k světlu, jakoj’ Kristus řekl; ale ktož zle činí, ten se kryje světla. Hřiech i hanba, manželskú česť k také necti proč kolivěk připodobnati.

Ale kteráž vdova, ač mlada letmi, chtěla by slúžiti svým vdovstvím Bohu, střehúc se světských nestatečností, téť svatý Pavel nevelí za muž; téť die: že jí jest dobro, když tak ostane. A jistě jest dobro; neb čím pořádnější mladosť vzdadie Bohu, tiem větší odplatu budú jmieti, a pevnější příklad dadie pannám k naučení jich čistoty, když mají staré obyčeje, jsúc samy mlady. Hlédaj, kakť svatý Lukáš skazuje onu vdovu, ještoj’ byla duostojna k úvodu jíti s svatú královnú a tu poznati spasitele. I chválí ji najprv tiem, žej’ z úmysla byla vdovú, řka: „Ot dávna bylaj’ vdovstvie

zalíbila.“ Druhé ukazuje k jejie chvále, žej' ještě mlada jsúc, ostala vdovú, když die: „Sedm let od svého panenstvie byla jest s mužem.“ Třetie ukazuje jejie ustavičstvo v boží službě, řka: „Po muži až do osmidcát let ústavně byla, slúžéc Bohu v chrámu božiem.“ Čtvrté ukazuje, žej' rozkoši nehledala, řka: „Pracijíc postem a modlitvami.“ Tuť já tomu tak rozumiem, žej' tiem Bohu slúžila v chrámu, pósobíc ty věci, ješto k ženám příslušejí, jako rúcho kostelnie opravujíc, donidž jest byla mlazší; a proto modlitev a postu v svój čas nenechajíc. Protož ne všechny vdovy mohú ústavně v kostele býti; aniž všem slušie bývati samiem, donidž jsú mlady. A kostelť jest všecka obec křesťanská: kteráž pro Buoh co činí potřebného křesťanské obci, v kosteleť slúžie Bohu. A chce-li ráda snažně bez hluku býti na modlitvách, ale zavři se v svém pokoji, buď tobě chrám tvá komórka. Hodnéť jest, nebývati samé rádu i v kostele. A tak navrátě se k dřévní řeči, ješto sem řekl: Slíbí-li kto čistotu, a naplní, žej' učinil dobře. Mohu řéci, mnoho písma na pomoc maje, žej' lépe netolik starému, ale také i mladému, slíbiec čistotu panenskú neb vdovskú, zchovati ji, nežli ji zachovati nezalíbiec. Ale jakžť zalíbí, neřku, vdá-liť se skutkem, ale bude-liť se vší myslí chtieti vdáti: jižť jest v odsúzení, podlé řeči svatého Pavla, jenž die: „Když se rozsmilnie, teprv zpravie, že pro boží zpósob chtie za muž, majíce odsúzenie, že sú nesdržely prvnie viery.“ Takových vdov neústavných velí se střieci svatý Pavel svému mlazšiemu.

O vdovách, ješto jsú dlužny o někom práci nésti.

A pak jemu ukazuje, s kakú vdovú mohl by se obierati bez příslovie, řka: „Obeř vdovu, ještoť by nejměla méně šestidcát let, ještoj' byla jen jednoho muže žena, a jest-liť to, žej' chudé vinula do svého domu, umývala-li jest nohy svatým, posluhovala-li jest těm, ješto sú byli v které núzi, i jiné skutky dobré činila-lij'.“ Hlédaj, čímť skazuje výbornú vdovu: viece po skutciech tělesné práce, než po vláštiem náboženství; jako by řekl: Najprv slušejí skutci dobří, a potom z skutkóv utěšenie v náboženství. Příslušieť dobře

práce vdoviemu stavu. Hlédaj, coj' svatá Alžběta při nemocných pracovala, a nejsúc tiem zvláště dlužna, a dobře tiem své vdovstvo ozdobila: co pak, ješto kto dlužen jest pracovati? neb ne každá vdova neb vdovec mohú toho prázdni býti, by práce tělesné nejměli nésti. Ale zdá mi se, žej' to naše veliká lenosť a znamenie zstydlé milosti k bližniemu, i k Bohu snad také, když proň nemilujem bližnieho; neb tak nám jest těžko světskú práci nésti pro ty, jimž jsme dlužni, jakž nám samiem pro svú libosť nejsú míly věci světské. Dřéve, donidž sme snad nerozuměli tolik, coj' chuť duchovnie, mílo nám bylo pro svú libosť v světském běhu pracovati: a již vše nás mrzí, všeho se chcem ochabiti, jakž svá libosť nepodněcije, ano by teprv z té práce i byla odplata, ješto by kto nesl ne pro svú libosť v těch věcech světských, ale pro ty, jimž jest povinen, aby jměl o nich tělesnú péči; a žej' to božie zpósobenie, dobrá jest věc, ne v těchto světských věcech útěchu jmieti, ale v Bozě. A protož abychom v něm věčně mohli mieti utěšenie, máme podlé zpósobu jeho zde nésti tu práci, k níž jsme přivázáni, leč sami sobě to volivše, leč kterým tajným zpósobem božím, do toho času, až bychom i mohli pořiedně toho prázdni býti. Praviť veď svatý Pavel: aby vdova své děti odchovala, a tiem se jako oplatila svému otci a mateři, ješto sú ji také byli odchovali. Anoj' i to podobné k tomu, že se má otci i mateři člověk as a v svých dětech oplatiti, ješto die žaltář: „Miesto otce tociš a mateře narodiliť sú se synové.“ Pakli kto má otce aneb mateř, kto toho nevie, že pro i žádné náboženstvie, leč by byl za jich síly šel v zákon, nemá jim dáti obmeškánu býti? neb což otci a matery činie dětem dobrého, donidž sobě nemohú rady dáti, jistě jsú týmž děti jim dlužny. A že nelze se jest ještě v plně oplatiti otci a mateři, jakož Aristotiles dovodí toho; protož oplať se jim as a v svých dětech neb vnúčatech; aneb v jiných dětech otcových neb mateřiných, neb v jich vnúčatech, uzříš-li jim potřebu toho, aniť snad osiřevše, nemohú sobě rady dáti; odchovaj je, přiveď je k jich stavu: dětiť jsú neb vnúčata otce tvého neb mateře; takť by rádi byli jich dobrému, jako tvému. Protož naplň jich vóli, nedaj jim býti obmeškánu, jelikž najdál móžeš; pakli toho neučiníš,

neoplatilas se otci svému. Protož hlasně volá svatý Pavel, řka: „Ktož o svých, a najviece o domovitých péči zameškà, u vieře jest odpověděl, a horší jest než nekřesťan;“ neb tociš židé i pohané o svých mají péči. V písmě duom často rod mienı́; a tak přívuzní mohú také dobře slúti domovití, o nichž svatý Pavel velí péči mieti. Pakli kto die: „Však jest Kristus onomu, ještoj' za ním nechtěl jíti, jeliž by pohřebl svého otce, řekl: Nechať mrtví své mrtvé pohřebují.“ Tomu slovu já tak rozumiem: že ten otec nebyl živ u vieře Jesu Kristově a v milosti; a tento syn jeho byl počal ožívati duchovně. Byl-li by pak ostal s mrtvými, byl by s nimi ztratil život své duše. Protož jemu i řekl Kristus, aby šel po něm, a nechal, aby mrtví o svých mrtvých měli péči. Ještě veď i dnes, než by kto k vieře nepřišel pro svého otce neb pro děti, aneb byl pro ně v smrtedlném hřiechu, měl by jich ostati a jíti po Kristu. Nebť ten nejde po něm, ktož die: „Až této křivdy pomohu otci, neb kterémuž koli přieteli, nebo této.“ Tomuť die Kristus: „Pojď, nečakaj! nech ať umrlí v svých hřiešiech mají péči o svých umrlých.“ Ale ktož má otce neb děti, aneb kteréž koli přívuzné na péči, a najviec, když rozumie tomu obecným během, žeby jim zevné bylo z toho nebezpečenstvie, kdyby je z své péče pustil, nechtě o nich pracovati, nechť jest i proto, aby jemu nebylo škodno k náboženství: tenť by zle činil; jakož o tom viece sem mluvil tam dolejie, když sem lidi duchovnie přirovnal ku prvému kóru andělskému. Proto pak řku obecným během, zdali by kto řekl: „Já rozumiem, že Buoh móž dobře, jakž chce, jich dobré zpósobiti i kromě mne,“ žeby to nebyl běh obecný; ale tu by jako divu hledal.

Protož ktožť pracije o těch, jimž jest dlužen, dobřeť činí, kdyžť úmyslem k Bohu tiehne; jdeť po Kristu, dobřeť činí, že nesahaje vína, nerozlé piva, tociš chtě velikú milosť mieti k Bohu, by jie k bližním neochabil. A obákž i k Bohu nebyla by to pořádná milosť, nechtieti proň té práce nésti, již jest on naň uložil někakým tajným svým zpósobem. A veď svatý Petr, pastýř věrný božieho stáda, ktož jeho řeč chce znamenati, učí: aby lidé z milosti pravé činili sobě pohodlé v potřebě tělesné, i modlitev na čas přenechajíc; neb praví: „Milí! buďte rozšafni a bděte na modlitvách: ale

dřéve všeho majíc mezi sebú ústavnú milosť," jako zajímajíc a oplácejíc se jí mezi sebú; „nebť milosť přikrývá množstvie hřiechóv: přijímajíc jeden druhého do svých domóv," tociš u potřebu hospodářskú, „štědrosť sobě ukazujíc bez vrtránie. Každý, jakož jest vzal od Boha dar ten, pósob k úžitku druhým, jako dobří šafáři rozličných božích daróv." Hlédajž, žeť praví, aby byli pilni modlitev: ale dřéve všeho měli mezi sebú milosť. A kdež jest milosť veliká, vzdy činí veliké skutky, a najviec, když toho vidí potřebu tomu, kohož miluje. A když jest obecně to všem řekl svatý Petr, tehdy ovšem ty vdovy, ješto mají z dluhu přirozeného, a kakús náhodú mieti péči o někom, nemají se z toho vynímati. Veď máť vdova býti, ať by jí i jeden nejměl čím oči vytýkati; a bylažť by to nepěkná věc, pro své náboženstvie dáti svým býti obmeškánu. Ano svatý Pavel žádal déle na světě býti, než jemu libo, pro úžitek svých bližních, vida, žej' jim byl potřeben; neb jeho žádosť prvá byla, aby rozlúče se s tělem, i byl s Kristem; a však jest řekl: „Kak by mi to dobro bylo, však pro úžitek lidský chci rád na světě pracovati." Jako by řekl: neb ač z prodlenie toho budu škoden; však větší chválu z něho vezmu, když přijde čas, abych se věč kochal s Kristem. A jinde také die: „Požadovach, abych vzdálen byl od Krista pro mú bratři, ješto jsú podlé těla mně přívuzni." Ktož by pak pro útěchu zdejšieho náboženstvie chtěl dáti v obmeškání býti svým bližním, tenť by svatého Pavla nenásledoval. A přes to nemá se i žádný tak všie věcí poddati práci, by se také svým časem k modlitvám, na pateře, do kostela na boží službu aneb na kázanie neuprázdnil.

Ta pak vdova, jakož učí svatý Pavel, ještoj' právě vdova, tociš všie věcí jest osiřela, nejmajíc dětí ani kohož koli, ješto by k jejie práci byl přivázán, ta proto nebuď lhostajna; ale pracij postem a modlitvami ve dne i v noci. A chceš-li čísti o tom, coť příslušie k tvému stavu, znamenaj, coť sem psal duchovním lidem.

O manželéch.

O manželském stavu slušalo by bylo prvé psáti, než o vdovském; neb z panenského stavu, ktož v něm ostati nechce, má prvé v manželský vstúpiti, nežli vdovský. Ale že z těchto tří stavóv najmenší duostojenstvie má stav manželský; protoť sem prvé psal o oněch dvú. Neb jest psáno: „Vesel sě, jalová, ješto nerodíš dětí;“ neb ta viece má dětí, ješto nemá muže, nežli ona s mužem. Co dětí bude v nebesiech mieti svatý Pavel, i jiní světí kazatelé, neb svatá Kateřina, s jinými svatými pannami, ješto sú byli jiným ku příkladu! A však proto duostójný jest stav manželský a počestný; a znamenitě truojí dobrú věc má v sobě: najprvé vieru, kterúž dva manžele jsta dlužna sobě; druhé svátosť, neb svatú věc znamenává, jakož o tom něco poviem, když o svátostech kostelních mluviti budu; třetie má plod, jímž nahražuje v počestnosti zde na světě, což na každý čas smrť ujímá. V tom jest také manželstvo stav počestný, že ukazuje, kto jsú sobě v rodu aneb v příbuzenství; a tak přízeň činí mezi lidmi, že ukazuje, kto jsú sobě v rodu bratřie neb sestry; a ti, ješto sú sobě nebyli v rodu, ti sobě budú šiřie, svěsti, svakové, nevěsty; a tak i o jiných. A protož, ktož chcete v manželský stav, vstupte; dobrýť jest: jediné vy sě tak k němu připravte před svatbú, jakožť sem dřieve psal těm pannám, ješto chtie za muž. A když již v něm budete, dobře v něm buďte opatrni; nebo ne v nečistotu zuove vás Buoh, ale abyste čistě a světě stavu manželského užívali, ne v bezpřiemné žádosti tělesné, jako ti lidé, ješto neznají Boha. Nemni i jeden, byť vše, což zamyslíš, proto že jsi v manželstvě, slušalo páchati s ženú. Položilť jest Buoh cíl žádosti tělesné, jakožto i moři, aby z své miery nevycházelo. Takéž i v manželstvě vyjde-li tělesná žádosť z cíle, proti božiemu ustavení, nebyloť by také manželstvie čistota, ale brž nečistota a šeředstvie. Skutek manželský nikdyť nenie jindy v manželské čistotě, jediné když by v svój čas byl pro plod, aneb žeby jeden druhému pro jeho křehkosť povolil; jakož o tom viece mluviti budu. A protož řku: ktož jest v manželstvě, má opatren býti proto, aby nezšeředil v sobě čistoty toho stavu duostojného; i také aby ve všem byl opatren, což příslušie k tomu stavu.

Kterak zlými manžely črt vládne.

Neb sě čte v knihách Tobiášových, že jedna šlechetná panna byla otdána řadem za sedm možóv; a kteréhož sú s ní položili, toho ihned črt udávil, až jeliž ostala s osmým. Tiem móžem znamenati, že v manželstvu bývají osmeří lidé, a z těch jsú sedmeří,

ješto jimi črt vládne, a moc svú nad nimi ukazuje; ale s osmými nemá nic činiti, aniž jsú pod jeho mocí.

Najprvé těmi črt vládne, ješto netbají kostelnieho ustavenie, by sě tak v manželstvo sněli před knězem, a v ty časy nezapověděné kostelem, jakož slušie, a jeliž sobě z rodu vyjdú a z přibuzenstvie. Neb když potupují kostel hrdostí, nechtiec držeti ustavenie jeho, k ďábluť slušejí, nebudú-liť sě toho káti. Pakli je kto přestúpil, to snad nevěda, by to tak zlé bylo, a že sě jest oženil v zápovědný čas; anebo že sě jest dřieve spojil s kterú, než jest oddán knězem; aneb s rodičkú; aneb s nevěstú dřieve, než by došlo kolene pátého; aneb s kmotrú; aneb po biřmování; aneb s těmi, kteréž by sám křtil, aneb jeho otec aneb mátě: radímť jemu, měj o to dobrú radu s múdrými a bohobojnými, a kaj sě toho; nedaj nad sebú črtu vlásti, a děkuj Bohu, žeť jest popřál káti sě toho.

Druzí jsú, ješto jimi také črt vládne, ješto překážejí sobě dobře činiti; jakož ti činie, ješto jeden druhému brání pokory pořádné, stroje proti jeho mysli hrdosti světské, a klamaje jeho sprostností upřiemnú; bráně almužny skrovné a slušně vstávati na modlitby se ctí, aneb ke mši choditi, anebo na dobrá kázanie; aneb bráně čeledi, dietek k dobrému vésti, zapomněvše, že jeden druhému dán jest ku pomoci, bráti sě dnem ote dne skutky dobrými do královstvie nebeského; i nepomáhá pak, ale překážie. A mohliť by sě takoví dobře leknúti toho, ješto syn božie řekl: „Běda vám, ješto zavieráte nebeské královstvie! ani vy vejdete, aniž jiným vníti dáte.“

Třetí jsú, jichž by črt nerád z své moci pustil, ješto jsú spolu zle živi, svářiec sě a nenávidiec sobě, jsta-li oba vinna; jakož, když sě tak hryzú a svářie, mnohemť spieše budeta oba křiva, nežli oba práva; protož ještě k svému hoři nejsta bez hřiecha velikého. Pakli jeden vinen, a druhému jest núzi učinil: který jest druhému viece přezřel, tenť větší odplatu bude jmieti; a druhýť v hoři bude, ktož bez potřeby v domu kramol činie. Neb jsú někteří, jakž sě sběřeta, tak dosti sváru; nic nepřetrpíta jeden druhému, nikdy sě o nic nesmluvíta, ale vzdy onen sem, a onen tam, jako oněch sedm bludných hvězd, ježto sú sě nikdy od počátku světa v jednom běhu nesrovnaly. Jimž, ne hvězdám těm, ale lidem tak nesvorným, schována jest, jakož svatý Judas praví, „búře temná na věky.“

Čtvrtí ďáblovi manželé to jsú, ješto nedržie manželské viery sobě, ale cizoložie. A mohli by po tom rozoměti, že jest veliká věc cizoložstvo: neb pro i žádnú věc nemóž jeden manžel druhého v křesťanství zavrci, než jediné pro cizoložstvo. Neb ten hřiech slib viery manželské ruší, a pocházie ze zlého srdce, nevěrného v slibiech; hrozná jest ohyzda i před Bohem i před lidmi, ktož by sě chtěli právě rozmysliti, tak pro krátkú a šeradnú lahódku ztratiti vieru slíbenú manželu svému! Ale že jimi črt vládne,

a oni nechtí býti Bohem od něho vyproštěni; protož črta i poslúchají, neb věčně mají jeho býti v pekelném ohni s nevěrnými, ač sě toho zde nepokají. A jakž koli jest veliká zlosť muži cizoložiti: však sě nad to ženě obtieží tiem, že ona učiní dědice ne z dědicóv; a tady bude velikým krádežem vinna, když dobudúc dětí z cizoložstva, narodie je k ciziemu zbožie, a oblúpie tiem děti svého pravého muže, když cizoložňata budú s nimi diel mieti.

Pátí jsú, ješto plod tratie, buď to kúzly, nápoji, aneb čímž kolivěk, aby nepočínaly. Pakli zatratie plod již počatý anebo porozený, tiem větší zlé.

Šestí, jimiž črt vládne, jsú ti, ješto dietky své zle vedú, neučiec jich božím cestám, vidiec, ani za mladu zle činiti počínají zlým, nekázaným mluvením; ano sě chytře aneb hrdě vzelží, aneb v smilství ustavějí: i smějí se tomu, a nebránie jim toho, nébrž i sami jich často k tomu ponúkají. Bojím sě za ně, že nejeden, jenž by měl dietky mieti, sobě k utěšení a k chvále, s sebú v nebeském královstvě, vida v nich některá duostojenstvie, jichž sám v sobě nemóž mieti, jako čistotu panenskú, v některých kněžstvo duostojné: to je uzří sobě k věčnému hoři v odsúzení, ano to zlé, jemuž sě jest zde za mladu v nich smál, rozmohlo sě, i to zlé, což sú od něho vídali, ano sě vše nad jeho zlosť rozmnožilo k jeho hoři. A tak otec neb máte, ješto své děti zle vedú, budú od nich v pekle větší núzi a muku mieti než ot ďáblóv.

Sedmí manželé ďáblovi jsú, ješto sě milují přieliš nemúdře v žádosti smilné, a nějak nelepě v svém smilství kochají sě, a šeradně oslnuvše tú žádostí: ne podlé běhu a přirozenie člověčieho, jakož jest Buoh ustanovil, aby v manželské poctivosti muž jako pán byl nad ženú, a žena aby v sprostné pokoře muži poddána byla.

Kterak dobří manželé mají živi býti.

Osmí manželé jsú ti, a znamenávají sě mužem osmým tej panny, Tobiášem jinochem dobrým, ješto jest s ní v manželství nebál sě črta. A to jsú ti, ješto, milujíc Boha, střehú sě těch sedmi zlých věcí v manželstvě, a na svých svatbách ostříhají božie bázni; jakož sě čte o svatbě toho jistého jinocha ctného s jeho pannú, že sjidechu sě hodovat: „ale," praví, „s bázní božie v ta doba svatebné hody činiechu." A to jest dobře viděti v těch kniežkách Tobiášových, že sú sě ve všem tak pěkně Boha dokládali, chváléc jej tu, i jemu děkujíc, a k němu tu prosbu vzdávajíc; a tak sú hodni byli ot Boha utěšenie.

Ale již, po hřiechu! lidé na svatbách málo na Buoh tbají; a hledie, kterak by kto najvětšie hrdosť mohl ukázati: rúchem, ztravú, i kterúž koli chlúbú nestatečnú. A však Buoh praví skrze Isaiáše proroka: „Pišťba, bubny, hudba rozličná na vašiech kvasiech jest:

a božieho zpósobenie nehledáte, ani znamenáte skutkóv rukú jeho!“ A protož Buoh jim tu hrozí hladem, vězením i jiným zlým. Božie zpósobenie v manželstvě jest: svátosť, viera a plod. Ale poně málo lidé na to patřie; neb téměř každý podlé své zlé žádosti svú vuoli napásti chce: onen hrdostí pna sě nad jiné; onen smilnú a nestydatú řečí; onen zpravováním a pomlúváním; onen obžerstvím; onen pak závistí pro něco chřiedne; a onen své smilné oči ve všech pase; a ony pak baby jedna mimo druhú mistrujie svá kúzla, aneb své čáry a vědma jakás a návazy, chtiec každá slúti múdrá. A tak málo svateb bohobojných. Protož jisté jest, kdež tak lidé málo tbají na Buoh, že sě jich hodovánie obrátí v pláč.

Sám pak ženich s nevěstú, když složena budeta spolu, by vzali na přieklad toho dobrého jinocha Tobiáše s jeho pannú, ne zleť by v tom učinili. Toho jest archanděl božie byl naučil, řka: „Když budeš s ní v svém pokoji, za tři dni sdrž sě ot nie, a buď s ní ty noci na modlitbách. A po třetie noci přijmeš svú pannu s bázní boží, viece plodu z ní žádaje, než své žádosti naplniti.“ Jakož jest to i učinil. Neb když jest s ní již položen byl, řekl k nie: „Saro, vstaň! modlva sě Bohu; děti jsme svatých lidí, nemáme sě sníti tak nepořádně, jako ti, ješto neznají Boha.“ A tak vstavše, Bohu sta sě poručila, a zaslúžila, aby svatý anděl ďábla svázal, že jim nemohl uškoditi. Ale již jsú na svatbách jiní rádce ze zlosti a nesličnosti, kteříž učí mladé, řkúc: „První noci takto sě ukaž.“ A pak vstanúc, lecčehos sě vztazují na nevěstě, ješto potom tiem budú váleti smiech. To-li je bázeň božie? lépe by bylo před takými potvorami vrata zavřieti, nežli je na svatbu zváti! Ale kdež by lidi múdré a bohobojné na svatbách měli, a poslúchali jich, tuť by sě dobrým nestyděli, a měli by božie milosť a zaslúžili, aby ďábel byl jako svázán, aby nepásl v nich své vóle: ješto kvasiec s potvorami hrdými, smilnými, obžernými, s klevetnými, s zpravovači, s nestydlivými, aneb s babami kúzedlnými, zaslúžili by božieho hněvu; a ďábel od nich nebude vyhnán, ale brž přivázán k nim bude zlým příkladem a obyčejem; neb sě spieše lidé přichopí zlého než dobrého.

O manželské milosti.

A kdéž již po svatbě dva manžele spolu budeta, máta toho býti pilni, aby mohli milosť mieti mezi sebú. A protož i přes mysl z práva má jeden druhému ukazovati milosť. Nijakéž nemilosti neukazuj; zdaliť sě z toho milosť počne? neb kdežť ta jest, jest-li pravá, tu v ničemž nenie nedostatku. A protož muž s ženú ze všech spolu najprv dlužna jsta sě milovati. Psáno jest to v kněhách Mojžiešových, a vidíme to před sebú: že proto ostane člověk otce i mateře, a bude s ženú, neb žena s mužem. Svatý Augustin také praví: „že milosť pořádná najprv pocházie ot jednoho

manžela k druhému." A když sě právě dva manžele milujeta, rozličná práce bude jim oblehčena tú milosti; ani sě na to kdy rozmyslíta, by jeden druhého čím nebyl hoden. Ale kde sě nemilujeta, vše jim jest zlo a rohato. A po hřiechu! tak snadno kudys vchodí ta nemilosť! A všakžť, kterýmť milosť sejde, ještě k své túze nenieť bez hřiechu, kdež sě věrně nemilujeta.

Druhé jest, ale vše to pocházie z milosti: že máta sobě věrna býti ve všech věcech. Najprv v sboží, což máta, to jim k pilné potřebě jmá obecno býti: ne tak, by sě dělila v potřebu pilnú, aby řekl jeden: „Toto jest mé; tohoto nedám!" než jeden jedno má pósobiti, a druhý druhé: muž větší věci do domu dobývati, a žena menšie v domu. Ani také, by jeden, chtě své dobré zpósobiti, i netbal, aby sě druhý v svém zameškal, a snad u pilnějšiem; neb by to nebyla viera, když by jeden chtěl slúti, že jest své dobře zpósobil, i dal druhému příčinu k obmeškání; a zvláště by to nemúdrosť byla, viece ztratiti pro méně. Viece sobě také máta ve cti věrna býti; neb jako i sbožie, takéž česť: což jest jednoho, též i druhého. A protož jeden druhého česť, kudyž móž podlé Boha, má ohrážeti, jako i sbožie, nic naň nepronesa nesličného, ani žaluje cizím lidem. Neb jakož jednoho chudoba jest jich obú chudoba: takéž jednoho nečesť i druhéhoť nectí. V duši také máta sobě věrna býti, aby jeden druhého spasenie hledal radú, i také Boha zaň prose zvláště, a nedada příčiny k hřiechu, a také, než by druhému dal shřešiti smrtedlným hřiechem, raději s ním shřeš všedním; a tak ta věrná milosť, jiež chceš onoho zbaviti hřiecha, přikryjeť tvój hřiech. A jakož pokládá svatý Tomáš z Akvině: tiem činem a hřiechem nebude hřiech vezdajšie, když kto pro potřebu učiní jej; jako mnoho mluviti jest hřiech vezdajší: a však když jest třeba mluviti, i žádného hřiecha nenie. Jmáta sobě věrna býti dva manžely, že než by jeden druhému dal smutnu býti a v tuhách, aby jej i lehkostí nějakú tělesnú utěšil, kteráž by zvláště proti božie zápovědi nebyla; ačť by sě i hřiešek zdál: z téť viery a milosti nebude hřiechem. I v tom také máta sobě věrna býti dva manžely, aby sě nijakž ruozno nelúčila, tak aby jeden druhému snad přál smrti, aneb nějak jinak chtěl jeho rád prázden býti pro kterú nechuť nebo práci, anebo pro čáku bydla pokojnějšieho, aneb dle vdovské odplaty. Tohoť znamenitě brání svatý Pavel, řka: „Přivázáns k ženě, nehledaj rozvázánie." Pak zvláštně viera, kterúž sobě dlužna jsta dva manžele, jest, aby nijakéž nepřestúpila manželstva cizoložstvem; jakož sem o tom i dřieve pověděl: velmi jest zlá věc cizoložstvo. Protož, manžele! vzdyť vám radím, varujte sě cizoložstva, milosť a vieru k sobě majíc. Pakli jeden nezdrží sě proti druhému, nic sě proto druhý nerozpakuj proti Bohu, ani sě ptaj po kúzlech; mocenť jest Buoh, i umieť, a žeť jest dobrý a spravedlivý, nenechať té žalosti bez odplaty, ač ty u pravé vieře sstojíš, a neučiníš nic proti právu.

Třetie, když jsta již spolu dva manžele, máta čistoty manželské ostřiehati; a to pocházie z viery i také z milosti pořádné, aby sě ani Boha, ani sobě neohyzdili nečistotú. A svatý Pavel zvláště manžely upomíná, řka: „Ne v nečistotu Buoh vás jest pozval.“ Zvláštní nečistota manželská jest cizoložstvo; a také, když sě některak nelepě manžele milnjeta, páchajíc smilstvo proti obyčeji, aneb jako na chlúbu a bezpřiemně; aneb netbajíc na Buoh, ani na kostelnie ustavenie, a netbajíc na hody veliké, ani ctiec neděle anebo jiných svátkóv, jako: křížových dní, adventu, postu; aneb když sě v šestineděléch nestřežeta, nebo v ženské nemoci, aneb když jest žena těžka: to jest vše nečistota v manželství. A však některá smrtedlná, a některá všednie: cizoložstvo, a proti běhu přirozenému, a netbati na Buoh, to jest vzdy hřiech smrtedlný; ale někdy v některý svátek pro křehkosť v manželství móž nebyti smrtedlný hřiech, když nenie z potupy Boha aneb kostelnieho ustavenie; ale však jest proto vzdy hřiech všednie. Neb když kolivěk který manžel, ne pro plod, ale maje libosť v své žádosti, i žádá skutku na druhém, vzdyť jest poprznil v sobě čistoty manželské ten, kterýž jest žádal; a čímž u větší nečas žádá, tiemť větší jest jeho nečistota. A však druhý, povole, nemá hřiechu, nemóž-li jeho pěkně a pravdú od toho odvesti, a najviec proto, aby sě jinde nezkálel jinak než sluší: leč by jej byl k tomu rozdráždil, tak by byl hřiech z rozdráždénie, ale ne z povolenie. A pakli by nepovolil, mohl by k většiemu hřiechu přijíti; protož nechce-liť druhý bez toho býti, vzdy jeho křehkosti povol. Ale muž s ženú, jak ji zná, tak s ní má býti; nemá čakati, by ona řekla: „Pojď se mnú,“ ať by snad svój stud zachovala; ale jakož sem řekl, jakž ji zná, tak s ní buď. Pak běch řekl: nemuož-li pravdú otvesti, ať by skutku povolil, když druhý žádá. Tiemť najviec ženy mienim, aby někdy, nechtieci povoliti, i řekla by snad: „Nemocnať jsem,“ a nejsúc. A tak tiem jednú muže oklamajíc, a potom, by pak i u pravdě nemocna byla, snadť potom neuvěří toho. A velikéť jest zlé, v ženské nemoci, a též dokadž po porodu dietěte žena nebude zdráva, dopustiti sě s mužem. Praví obecnie lékaři, že kteréž by sě dietě počalo v ta doba, nebývá zdrávo; ale nejohavnější nemoci mievá. A všakť jest menši hřiech než cizoložstvo. Tu mohú manžele znamenati, jakú milostí a věrú jsta sobě dlužni, když také věci nebránie Buoh, povoliti manželu svému, co onen, ač i s hřiechem, žádá; neb chce tomu Buoh, aby jemu povolil, a aby i jedné příčiny nedal jemu k přestúpení manželské viery. O čím pak méně žena má od sebe odhryzati muže, když jest zdráva, ač muž nechce bez toho býti, byť pak i těžka byla! leč by očité znamenie bylo, že by skrze to měla potratiti. Neb ačkoli pro nic pro jiného než pro plod slušalo by sě oženiti aneb vdáti: a však jest také přezřieno, že bez smrtedlného hřiecha pro svú křehkosť, aby sě nežedil příliš člověk, kterýž sě pro Buóh zdržeti nechce, móž sě

oženiti, aby nesmilnil kromě manželstva. Protož kterýž by manžel druhého křehkosti nepovolil, ten by hřešil, neb jest tiem dlužen jeden druhému. A zdá-liť sě tato řeč hrubá otc mne, slyš a znamenaj, coť svatý Pavel praví v první své epištole, ješto jest psal k Korintským, jenž byv v nebesiech, naučil sě, co jest zde lidi měl učiti; tenť die: „Dobro jest člověku, aby sě ženy nedotýkal. Ale aby jinak nesmilnil, každý měj svú ženu, a každá měj muže svého vlastnieho. Ženě muž dluh manželský daj, takéž i žena muži. Neroďte obluzovati jeden druhým,“ totiž nepovolujíc sobě, „jediné ač by sobě oba povolila na čas, aby mohli čistěji pobyti na modlitbách; a opět sě vraťta k témuž, ať vás neláká satanáš pro vaše nezdrženie. Ale toť řku: že jest vám to přezřieno; ale nepřikazuji vám toho, byste sě opět vrátili k skutku manželskému.“ Neb když by věčně chtěla oba zdržeti sě pro Buoh, povoléc sobě toho, a srozumějíc, mohlo-li by to trvati mezi nima: dobréť by bylo, bylo-li by úmyslem dobrým; jakož sě praví, kterak svatého Mikuláše otec s jeho matkú, když sú toho syna měli, věčně sta potom spolu v čistotě byla.

Ti také manželskú čistotu v sobě zprznie a často velmi, ktož nechtiec sě skutku tělesného dopustiti, snad pro některý svatý čas, aneb proč koli, a pak sě v tom viece žedic a spolu sě oplzajíc; a druhdy skrze to nějaké sě dopustie nelepoty, ješto bude horšie než obecný skutek. Protož, manžele! chtějte s rozumem čisti býti, ne spolu ležiec a snad sě spolu oplzajíc; ale učiňte, jako radí svatý Pavel: když chcete, aby vaše modlitby byly vzácny, oba sobě povoléc, sdržta sě na čas; a tu by sě tak rozjíti měla, aby jeden druhému nebyl k rozdráždění. Nebť jest menší hřiech, z křehkosti dopustiti sě i v svátek skutku tělesného s svým manželem, nežli se s ním přieliš žediec nemúdře a nestydatě oplzati; poněvadž die svatý Pavel: „že lépe sě jest oženiti, nežli se vzdy žediti a chtiec;“ tehdyť ovšem jest lépe, majíc ženu, s ní skutek učiniti, než sě tak šeradně oplzati ve zlé žádosti. Pravda jest, když ne pro plod, ani pro manžela svého, ale pro svú tělesnú libosť dopustí se kto skutku tělesného v manželstvě, ač i v čas podobný k tomu: však jest poprznil čistoty manželské, jakož sem i dřieve řekl; ale však lehce. Jako by přielbici čistú posul prachem, aneb zmazal olejem, aby nezrzavěla, a potom by snáze to sestřel, než rez: takéž, dopustíš-li sě s tvú ženú pro tvú křehkosť, aneb pro jejie, snáze toho zbudeš, nežli by snad toho zbyl, cožť by sě skrze to mohlo nahoditi, když byste sě sebe v tom přieliš chtěla liknovati. Protoť jest snad také byl řekl svatý Pavel: „Přivázáns k ženě, nehledaj rozvázánie,“ totiž chceš-li z manželské viery dojíti královstvie nebeského, kdežto v jednom blahoslavenství rozličným zaslúžením všickni svatí jsú a budú každý v svém řádu: onen v manželství, onen ve vdovství, onen v panenství, když milostí božieho daru vystřehú sě hřiechóv, aneb očistie. Jehož i nám dopomáhaj, Hospodine! Amen.

Knížky třetie.

O hospodářovi, o hospodyni a o čeledi.

Hospodářóm.

Hospodář v své čeledi, leč jest chudý, leč bohatý, každý podlé svého běhu má se slunci přirovnati, podlé onoho výkladu, ještoj' Jakub vyložil sen svého syna, ještoj' slunce a měsiec a jedenádcet hvězd byl viděl, ani se modlé jemu, řka: „Zdali já a máti jeho a jeho bratřie budem se modliti jemu?“ I řku, že jakož slunce světlo jest, a od něho měsiec i jiné hvězdy berú světlosť, a vše shřievá a nečistotu bláta vysušije: takéž hospodář sám najprv má světel býti dobrými skutky, a dobrým příkladem má svú čeleď osvěcovati, i dobrú radú a napomínáním: aby najprv Boha milovali a chodili ke mši a na kázanie, a střiehli se hřiechu a poslušni byli kněží, tak jakož Buoh kázal. A bude-li sám hospodář horek v božiem milování; tehdy ruče zahřeje se od něho čeleď, že bude Boha milovati. A tak vidúc od hospodáře, an poslušen, což kněz přikáže: když světiti, tehdy světí; když se postiti, tehdy se postí; také bude poslúchati a též činiti, jakož vidí; a toho, což bránie kněžie na kázaní neb na zpovědi, bude se střieci, když uzří, ano se hospodář toho střeže. A tak, jakož sem řekl, bude-li hospodář horek v božiem milování, tehdy, jakož slunce vysušije blatnú nečistotu, takéž tú horkostí vysuší všicku smilnú nečistotu v svém domu. Neb když čeleď, vidúc, ano hospodář miluje snažně Boha, roznietí se v té žádosti, i bude také snažně Boha milovati; lépeť se vystřeže zlého, nežli-by kto mohl je vystřieci. Má se také hospodář na to rozmysliti zvláště, kak oráč, chtě svá semena v zemi uvrci, rozličně ji pósobí, kak by ji plodnú učinil, a kak by býlé, i jiné škodné kořenie v ní zahynulo, aby to siemě jeho bujnějie rostlo; pak-li bude tvrdé hrúdie, ale ztluče je. A když to oráč činí pro

své siemě: čím pilnějie hospodář má snažen býti, kak by zvedl svú čeleď, a najviec hospodyni? neb z nie čaká svého plemene, tociš dětí: aby tak dietky, vše dobré vidúc a vši šlechetnosť od čeledi, a najviece od své matky, též v úmysl braly, majíc dobrý příklad a naučenie, přivykly kázni i také vší šlechetnosti. Protož každý hospodář, kakž kolivěk pro svój úřad, aby v něm Boha nerozhněval, má brániti všie necti i všeho zlého své ženě i jiné čeledi, a sám pak ovšem střeha se toho: však zvláště to má činiti pro své dietky, aby těmi vinen nebyl, a těžce před Bohem z nich neodpoviedal i z jich také prapradětí. Neb což dietky vidie od svých starost, leč zlé, leč dobré, přivyknúc tomu, i své děti potom vedú k témuž. Protož hospodář nic zlého nepřepúštěj v své čeledi: ani lži, ani řeči nekázané, aneb nemúdrého protiv Bohu porúhánie, ani kostek, ani sváróv, ani také pokútnieho milovánie, ani zlodějstva, ani zpravovánie. Neb kteráž kolivěk zlosť a nelepota jest v které čeledi hospodářovým obmeškáním, za všecky těžce bude odpoviedati: čím pak tieže, bude-li jeho naučením a příkladem!

Protoť jest každý hospodář pán v své čeledi, aby jí bránil nesličného. A však má se o to pokusiti najprv dobrotú; nemóž-li pojednú staviti všeho zlého obyčeje dřévnieho, ale ujímaj po málu: ale novému zlému obyčeji nikakéž vzniknúti nedaj; nemóž-liť dobrota prospěti na nich, ale ukaž právo svého panovánie. Vzdy na to pomni, že onen kněz Eli v starém zákoně dobrý byl sám, ale synové jeho zle činili: a on řiekal jim: „Zle činíte!“ ale však netresktal jich mužsky ze zlého, i zaslúžil tiem božieho hněvu, a dán na příklad všem takovým otcóm a hospodářóm, kteříž toho nejsú tbavi, což jich čeleď činí zlého protiv Bohu. Ale však má se střieci hospodář hněvu prchlavého bez úžitku; nemóž-li zbýti všie věcí hněvu, ale obměkči jej, a svým sluhám ukruten nebuď i své ženě, pomně na to, že Bóh jest jediný pán i tvój i jich. A na to se každý také rozmysl, že nesnad by každý někaké vášně nemosil mieti; a častoť bývá, že jedné vášně, a snad ne ovšem zlé, přezřieti nechtě, viece jej zkazíš, aneb jinému mosíš viece přehlédati. Ano kolec často mosí přezřieti oři některé jeho vášně, aby jemu v jiném pohodlen byl. A však nemienim, by bylo přehlé-

dati zřejmě protiv Bohu, ale s rozumem má člověk hoditi času. Svatý Jan Zlatoustý pokládá jeden příklad, že kdyby kto měl helmbrechtnú ženu, nemóž jí všeho pojednú zapovědieti, aby se jí nezpříkřilo: ale najprv těch věcí, ještoť jsú jako najhrubějšie, odmlúvaj jí. Líčí-liť se, mluv před ní o tom, kak jest to stydká věc, tak šeředně mazati se, aneb cizie vlasy na se epáti; a kak také často v hanbě bude proto, chtiec česť mieti: když to do nie uzřie múdří, za bláznici budú ji mieti; a jiné panie, ješto snad závidie, by ji chválily, pronesú na ni, a budú jí smiech váleti; a často své vlastnie čeledi mosí se krýti, stydiec se jie v tom; chtiec také mlada se zdáti, skoro se sstará těmi ličidly. A když již toho odvedeš, ač dobrotú nemóžeš, ale nikakéž zlého, věda, nepřehlédaj. Opět po chvíli dobrotivě prav jí, kakť jí dobře slušie počestné rúcho a pokorné; kakť jest milejší, než když se jako bohyně přistrojí; kak se všem múdrým a počestným lidem do žen dobře to líbí, když svým rúchem neukazují lehké myslce a nečisté, aneb hrdé; kak by jí to Buoh za dobré jměl, žeby dobrý příklad dala svým súsedám, počestně chodiec, a proto v dobrém rúše, ale počestným krojem. A tak ve všech jiných věcech lépe často zpósobí hospodář po nenáhlu a dobrotivě, nežli kvapně a ukrutně. Neb tak jest soběvolně hrda člověčie mysl, že snáze dá se naraditi, než bezděky přinutkati. Protož kdež kolivěk móž hospodář, tu buď dobrotiv k své čeledi, a zvláště k své ženě. K tomu tě ponúká mnohé písmo. Svatý Petr, po Boze první pastýř, i svatý Pavel, téžměř ve všech svých epistolách velé mužóm, aby své ženy milovali a nebyli jim ukrutni. Velí pak zvláště otcóm svatý Pavel poně ve dvú epistolú, aby svých synóv nedrážďdili k hněvu, aby někak nebyli protiv nim lehké myslce, a tak Boha rozhněvali, jenž jest kázal otce ctíti; ale velí, aby je vedli v kázni k dobrým obyčejóm.

Pilně také každý hospodář má se střieci, by zle sbožie nedobýval; neb toho hřiechu najnesnáze se lidé kají. Tak jest tu veliké črtovo oslepenie, žeby radějše almužny dávali na kláštery, nebo kostely stavěli, než by zle dobyté navrátili. A obak, ktož zadržé cizieho, vie-li komu, najprv navrať; pakli nevie, soběť nemá zachovati, ani tam, kamž se jemu chce, bez rady biskupa svého: než komuž jest poru-

čil on, má obrátiti. Ale žej' nechutno vracovati, pilné se jest toho střieci, by cizieho nezatrhal, a zvláště mzdy; ktožť co podělá, inhed mu zaplať, neprodlévaj tiem do jitra; nebť snad večer nemá co jiesti, ani jest prázden choditi po tom. Tomuť jest učil starý Dobeš svého syna.

Hospodyniem múdrým.

Hospodyni pak múdrá a šlechetná k měsieci jest přirovnána. Neb jakož měsiec všicku svú krásu od slunce béře: takéž ona česť má od svého muže, když věrně a právě pravú milostí na se zřita, že mezi nima i jedné překazy nenie, jíž by potuchla pravá milosť. Jakož vídáme, když mezi sluncem a měsiecem bude země, že slunce upřiemo nemóž na měsiec zřieti pro ni: inhed potuchne měsiec; kdyby také slunce ztratilo krásu, ovšem by měsiec krásen nebyl. Protož mýlé se ty hospodyně, ješto své muže lacino vážie, neb jimi smiech pobíjejí; aneb ješto co komuž kolivěk rozprávějí bez velmě pilné potřeby, ješto by k hanbě jich mužóm bylo. Často to bývá, že mnohá žena mní, by jejie muž jen jí ctěn byl, a jako by jí k ničemuž nebyl užitečen; a mní často, by jím překazu měla, že se jí zdá, by ho neměla, že by velim lépe všicku svú věc zpósobila: pak bývá to, že ostanúc sama, teprv uzří, coj' práce; a velim hóře bude zpósobeno, nežli dřéve; a bude jí s větší hanbú, než by byla na svého muže nerechnila před jinými. Protož každá múdrá žena má svého muže milovati, a svým urozením naděň se nepieti neb svým smyslem: neb viece žena mužem česť má, než muž ženú. Ale jakož malé jest světlo to, ješto od slunce měsiec má, kakž kolivěk i toho od sebe nemá: takéž malá jest česť tohoto světa. Neb jakož ono ve dne nesvietí, jen což v noci, a však noc činí veselejší: takéž tato česť nic nebude v onom věčném dni. Protož, což činíme, nejen čiňme pro tuto česť zdejšie chvály; ale této chvály neběhajmy svým bližním pro dobrý příklad: ne na zdejší chvále a cti chtiece dosti mieti, ale zakusiec, žej' chutna tato, a vědúc lepší, tiem snažnějie po oné stojme. A protož dobrá hospodyni má se střieci před Bohem i před

lidmi všech neslíčností, což mohúc dobrého činiec: a najprv aby v sobě viery křesťanské nezprznila i jedniem kúzlem: ne tak, jako šeředné ženy na svých mužích hledají milosti ďábelskú mocí, ješto řiekají: „Nekúzlený muž jako nesolený hrách;“ ale hospodyni šlechetná přitáhne k sobě svého muže vášněmi dobrými a darem božím.

O pateře věci, již má hospodyně mieti do sebe.

Zvláště patera věc jest, již bez hřiecha móž žena svého muže přitáhnúti, že ji bude milovati. Pakliť by ta nepomohla, tehdyť ovšem nepomohú i jedni čáři; pakli by již pomohli čáři, však by protiv Bohu ot ďáblóv nebylo hledati pomoci. Neb všecka kúzla i všichni čáři jsú s ďáblem lidské smlúvy znamenie zevná a někdy tajná protiv Bohu. Neb ač se zdá někdy něco, by zlé nebylo, však vzdy někaká lež jest při tom, a někací boboncí nepotřební. Protož každá hospodyni s pomocí boží nechaj kúzel; neb dojde-li této patery věci, nesnad by jie muž jejie nemiloval. Té pateře věci učili sú Saru, mladého Dobeše ženu, přietelé jejie, jakož se čte: že když již chtieše s mužem od nich, pochopivše ji, z pravé milosti počechu ji celovati, a napomínajíc, aby tu pateru věc měla na paměti.

Prvá jest, aby ctila svekra a svekru. Přirozená věc jest, že každý rád vidí česť svého otce a své mateře; a také Bóh jest to kázal, a hanba otcova jest synóm hanba. Protož žena cti přátely mužovy, ač chceš česť od muže mieti.

Druhá věc jest, aby muže svého milovala; a když jest to, tehdy jest vše: milostí, řku, netolik jen samú duchovní, ale také i tělesnú. Přezřienať jest v manželstvě tělesná milosť, donidžť Boha jmá za Buoh, a jest lidsky; manželómť se jie neslušie střieci, leč by oba velmě múdra a sstála byla. Byť také muž nemiloval tebe, však ty jej miluj, a skutky jemu ukazuj milosť; neb ukážeš-li nemilosť k nemilosti, tiem většie nemilosť bude: pakli ústavně milosť jemu ukazujíc, dobře jemu činiti budeš, divnýť bude, neoplatí-liť se milostí. Pakliť se on neoplatí, ale od Boha dvojí odplatu budeš mieti: jednu, že jemu činíš vieru, a milosť k němu jmajíc, jako Bóh kázal; druhú, když pokorně strpíš protivenstvie.

Třetie jest, aby snažna byla při čeledi, pósobiec ji, aby nebyla před hospodářem nepořádna, a aby potřebu jměla; a také, aby se spolu nesvářila, ani se také kaké necti dopustila; neb to jest zvláště hanba hospodyni.

Čtvrté jest, aby také snažnosť o domu jměla, aby duom šeředen nebyl, neumeten jako svinec, i jiná domová potřeba aby nebyla šeředna. A také aby uměla schovávati a vydávati pořiedně, jakž čas záleží.

Páté jest, aby se ve všem střiehla zlého slova; mezi jiným střez se opitie. Neb kakž koli opitie jiným jest škodno, však zvláště opilá žena jest ohavná věc. Též řeč šeředná a nestydatá všem neslušie, a nad to od ženy slyšeti ji ohyzdno jest a přieliš břidko. Také sváru se střez v čeledi, a s mužem ovšem; nedaj se přemoci hněvu: též s dobrú myslí zpósobíš, a často lépe, nežli se svárem; neb svárem každého spiešé zkazíš, než polepšíš. Zlé slovo, jehož se slušie střieci, jest vše, což člověk často má v obyčeji, ješto neslušie; aneb když nepodobnú věc, ač i jednu, ukáže do sebe.

O helmbrechtných hospodyniech.

Pakli dieš: „Kto móž ústa každému zavřieti?“ To jest pravda v některých věcech; a však má se člověk střieci, aby se i jeden nepotekl na jeho skutky nepodobné, jakž najlépe móže. Darmo-liť svatý Pavel učí nás, řka: abychom tak živi byli, bychom i jednomu nedali zlé příčiny k pohoršení? Protož kteráž chce se mnoho chechtati, mnoho šeptati s jinými a klamati, po oku na ně vzhlédajíc, a vzdy chce seděti na okénci, jako cílem se učinice, aby na ni každý hlédal; kteráž vším snaženstvím strojí se k skokóm, k tancóm svým rúchem, i vší postavú, ježto jen smilstvo a frej ukazuje, neb přielišnú hrdosť; kteráž před svým mužem kryjíc, hromáždí sobě; kteráž před svým mužem vzdy jen smutna a kromě něho jako plešé: ktož móž takovú jinak súditi, než ji vidí? Pakli ji kto někdy křivě súdí, kakž kolivěk bez hřiecha nenie: však taková tiem vším jest vinna. Protož jejie jest vina, i také dvój hřiech: jeden ze zlých a nesličných činóv; druhý z těch, ktož ji k horšiemu súdie,

než jest vinna, žej' jim dala příčinu k tomu. Protož hospodyni šlechetná měj počestnú pokoru, a tú zatkáš všem zlým ústa; neb pokora jest pravý pěstún a zachovánie všech šlechetností. Pokorná žena snadně přetrpí protivenstvie, a poslušna jest svého muže; protož pokoj bez sváru v svém domu jmievá. Pokorná právě zlého slova ne brzo dojde. Pokora jest vláštie ozdoba dobrých hospodyň a šlechetných a rozeznánie od jiných žen, ješto jsú lehké myslce a nestatečné; neb ty nemohú pokory mieti, donidž své nestateči neostanú; neb jsú vše ku pýše obrátily své snaženstvie, i s tiem, což mají s svými mužmi, a často přes moc; neb těžce zastkmiec, i almužny zapomenúc, a druhdy cizieho zadrúc, vše na rúcha nakládají. Pakli takové omluvu sobě vezmú, řkúc: „Svým mužóm mosíme se tak připraviti, abychom se jim slíbily," ne vzdyj' to pravda; neb často se o to některá s mužem svadí, chtiec ráda jmieti mnoho rúcha. Protož ne pro muže to činí, ale aby vesele mohla skákati na masopust neb na posviecení, aby se slíbila mladým bláznóm a takýmž potvorám, jakož jest sama, mniec, by to za najlepšie bylo, že jie tu snad v oči pochválí někto: a potom o ní nic dobrého nepovědie, ale něčímť ji i přitvořie; aneb dějí: „Dlúhý má nos, aneb krátký; neb zelená jest, aneb zlé jest červenosti, neb s očima zapuchlýma, aneb hrdá;" aneb dějí: „Pravý jest bič!" bude-li ochotna ke všem; a pakli k jednomu ochotna bude: proč by to bylo? každýť se na to ptáti bude. I kak se móž ta slíbiti svému muži, na kterúž mosí to vše naložiti, což kde dobude, a často viece, nežli s pravdú móž dobyti? I mosí lichviti, krásti, přijímati, chudinu dráti, leckaks vylstiti; pakli črt oběma to osladí spolu, ale najposledy vše se jim to ohoryčí.

Protož každá dobrá hospodyni těchto věcí střez se pilně, i braň jich jiným, kterýmiž vládne, i raď od nich súsedám svým, i jiných podobných k těm, jichž všech nesnadno jest vymluviti; neb vzdy jest ve všem dvoje nesličnosť protiv jedné šlechetnosti: jakož přieliš mnoho, takéž přieliš málo v každé věci jest nesličnosť, a jen v hodují věci šlechetnosť záleží. Protožť staří řiekají: „Lišice nenie dobrá;" a opěte: „Vše v hod dobro." Mohly by zvláště panie po tom znamenati, že Bóh pilně od vás chce pokoře: neb všechť vás jest

mienil, když jest řekl k Evě: „Rozmnožím tvú práci, těžce porodíš plod svój, a muž nad tebú bude panovati.“ Zdali jie jest nerozmnožil? obmyslte to samy, čím móžete v pravdě pyšny býti, než že se všie věcí staviete jinak, než jste. Malá-li jest práce, tak ústavnú nemoc mieti? tak šeředně s hřiechem počieti plod, těžce nositi, se strastí poroditi, a s velikú prací a péčí odchovati? a odchovajíc, kto je vie, kak se polučí? muž múdrý, neb nedošlý, však má nad vámi panovati! Hlédajte, panie! kaké vám pokánie dáno pro pýchu a neposlušenstvie mateře prvnie: co pak každé zvláště pro jejie ději, ač ne zde, ale den súdný, aneb v čistci, kteráž se zde nepokaje! A jakož Buoh ovšem pýchy nemiluje, takéž pokora jest jemu vzácna. Neb což koli práce a lopoti přišloj' na svět Evinú pýchú, toj' vše pokorú a poslušenstvím matky božie nahrazeno! a netolik to jest nahrazeno, ale nepodobně pokorú jejie vzácnějie jest člověčie chvála povýšena. Protož každá paní rozmysl se dobře, které se jí zdá hodnějie následovati: aneb Evy v jejie pýše, a uzříš když tehdyž co tě potká, a však hlédaj, aby pozdě neuzřela; aneb matky božie v jejie pokoře, a měj dobrú naději, že když jejie pokory účastna budeš, budeš účastna i odplaty. A viete-li to, že téžměř vešken svět po vás tiehne? Jste-li vy pyšny, a jakž vy se hrdě staviete: tak všichni pyšni, a všichni se stavějí hrdě; jste-li vy smilny: všichni smilni, ktož se jen s vámi obierají. Protož, kdyby vy pokorny byly a čisty myslí a postavú, i kto by byl hrd aneb smilen, vida, ano to jest vám protivno? A tak dávajíc všem dobrý příklad, velmě by se líbily Bohu: a kak by pak se nelíbiti mohly svým mužóm?

O pokorné hospodyni.

Jistě každému muži, lečť by pravá potvora byl, líbila by se žena sličně pokorná, ne šeředně. Kdyby se jí v kvasu kterém událo býti, mohla by dobře míla býti svému muži v počestném rúše, ne v rúhavém a podobném ku prázdným ženám, ješto všemi věcmi ukazuje smilstvo a frej; neb by uzřel, že jiného nemiení, jen jej. A také by neměl péče za své dietky pro jejie zlé slovo, aneb, by o nich pro svú

lehkú mysli neměla snažné péče. Neb jakož pyšná a hrdá žena nebrzo oněch pět věcí má do sebe; takéž pokorná a múdrá hospodyni má tu pateru věc do sebe: že má v počesť přátely svého muže, a z pravé milosti poslušna bude muže svého, poslúchajíc svatého Pavla, jenž praví: „Ženy poddány buďte svým mužóm.“ A jenž opět die: „Nechci, by žena panovala nad svým mužem.“ A tak všecka čeleď od nie dobrý příklad vezme, vidúc, ana má v počesť svého hospodáře; i bude také jej tiem pilnějie mieti v počesť; a tiem staví v čeledi mnoho sváru i jiné věci nepořádné, když čeleď naučí svým příkladem, a k tomu také múdrým a dobrotivým napomínáním. Neb má a dlužna jest dobrá hospodyni učiti svú čeleď ctnosti, kázni a dobrotě, a zvláště své dietky: ne tak, jako hrdé matery, ješto jen po světu stojie, ješto jen tělo svých dětí milují, ale na duše jich netbají; žádají, aby jen zde dobře jim bylo, a netbají, co potom na onom světě trpěti budú; jedny synóm rytieřstvie žádajíc, druhé cti: a žádná z takových nedobývá dětem Boha. Zatracenie jich velikým nákladem dobývají, a spasenie od Boha darmo vzieti nechtie. Uzřie-li děti v chudobě, smútie se, vzdyší: ale když uzřie, ano hřešie, tiem se pak niče nemútie. A tak ukazují, že jen těl jich jsú matery, ale ne duš. Ale dobrá, pokorná hospodyni to, což k tělesné potřebě podlé Boha slušie, v sboží, ve cti, v umění jich neobmeškajíc, učí je také, aby vzdy Boha jměly na paměti, jemu se modléc, jeho žádajíc, a k němu ve dne i v noci, v prázdni i v neprázdni často vzdyšíc. Neb materám zvláště to příslušie, aby své dietky k dobrému vedly, dobrotú, kdež mohúc, viece než ukrutností, lečť by dobrota nepomohla; neb mateřino naučenie často děti držie tvrdo, a druhdy tvrze než otcovo. Dobrá hospodyni, když nenie hrda, svój dóm, tociš hospodářstvie, pósobí snažně. Hrdé ženy často též činie, ale velim úmyslem jinačejším; neb což nachová, to jen sobě: ale dobrá a pokorná, ta sobě s mužem, s dietkami a s čeledí, a sama své potřeby ještě spieše zapomene nežli oněch. A také nikdy dobrá hospodyni nemá prázdna chleba jiesti; neb prázdnosť mnoho zlého činí. Protož dal Buoh lidem nahotu, i také aby syrového nemohli jiesti, i jiných mnoho neprázdní, aby nikdy nemohl člověk prázden býti. Ale také jest to nemú-

drá věc, nechtiec prázdnu býti, i činiti věc nepotřebnú: protož vzdy pósob něco úžitečného muži, dětem i čeledi své, obmýšlejíc, aby lačni nebyli, ani také zimú mřeli. Ano praví písmo: „Čeleď dobré hospodyně neboj se studeni sněžné.“ Také praví: že „znamená stezky dobrá hospodyni svého domu,“ tociš opatrna jest všelikak, když se co zlého počne, aby to stavila dřéve, nežli se rozmóž. Také praví: že „dělá rukama svýma podlé toho, jakož umie, a dává almužnu chudým.“ Protož zvláště každé paní dělati slušie rukama svýma, aby jie nikdy črt nenalezl prázdny; a také aby z toho almužnu dala, aneb aby svým dielem boží službu ozdobila; neb veliké almužny kromě věděnie svého muže dávati nemá, než s tolik, což rozumie, že jí muž přeje. A ješto sem řekl dřéve, že nemá prázdna býti hospodyni, nemienímť toho, by proto dělala v svátky; ale dobré mysléc, dobré mluviec, dobrému učéc svú čeleď, své súsedy: tiemť má v svátek dobrú neprázdň. A tiem staví mnoho sváru v čeledi, neb mezi súsedami, každá dobrá hospodyni, když krotí je, a treskcíc každú oblášť z nesličnosti, oblepšijíc jich svárlivé řeči, ješto snad zlí, něco od jedné uslyšiec, ještě k tomu přičinivše, přinesli k druhé. A kteráž by hospodyni v pokoře tak svú věc pósobila, tať by se vystřiehla zlého slova, a správně slíbila by se muži svému, i byla by dobrý příklad dětem svým i všem súsedám. Pakli by byl muž tak nemúdrý, nenechalť by jie nikakéž Buoh bez odplaty. Protož šlechetná a múdrá hospodyni, ač ji co potká nesnadného od muže neb od kohož kolivěk, neb řiedko tak jest, jakž má býti, vzdy se proto utěší v Boze, v něm položéc naději všichnu: neb on sám vie, proč co činí, aneb proč na koho co přepúštie.

Kterak má čeleď svój stav vésti.

Napomenuv hospodáře i hospodyni, kakž jest mlčeti, bych také čeledi nenapomenul, kak se má v svém stavu líbiti Bohu? I řku najprv, že křesťanská čeleď má se stkvieti rozličnými šlechetnostmi, jako hvězdy, aby věčně k blažené čeledi boží v nebesiech byla v tovařistvie přivedena. I bývá v domu rozličná čeleď: neb jedni jsú děti, druzí, ješto z daróv aneb ze mzdy slúžie. Děti, donidž jsú maly, nic ró-

znice nenie mezi nimi, a s sluhami všichny spolu a za jedno mají poslušny býti hospodáře. A čím viece z pravé milosti pojde poslušenstvie, tiem jest méně porobené a jest chutné. Protož vší čeledi řku: že najprv má z viery pravé křesťanské, v dobré naději, upřiemú dvojitú milosť mieti, tociš k Bohu, a k bližniemu pro Buoh. A když tu milosť mieti bude, inhed každý brzo srozumie, coj' dlužen Bohu, co hospodě, a co jiným s sebú tovařišóm; a sám se bude poznávati, i bude, poznaje se, pokoren proti Bohu, i také protiv hospodě, i protiv svým tovařišóm. A tak z pokory, a pro tu milosť neváž iti sobě bude protivenstvie, a z toho hospodáře poslušen bude; neb poslušenstvie pocházie z milosti a z pokory. A protož ti, ješto sobě nic nedadie rozkázati své hospodě, málo k němu milosti mají, a nejsú pokorni, ale hrdi, a velmě hřešie protiv Bohu tú hrdostí. Mnohý otec neb hospodář, vida své děti neposlušné, aneb čeleď, nesmie jim druhdy rozkázati, aby skrz to nebyli horšé; a tak viece otec dětí, neb hospodář čeledi báti se bude, než oni jeho. Nenieť to božie zpósobenie; božieť zpósobenie jest mlazším starších poslúchati, a čeleď aby poslúchala hospodáře ve všem, což by zevně nebylo protiv Bohu a kostelniemu ustavení. Pravíť svatý Pavel, jenž jest byl vztržen až do nebes, aby se naučil, coj' zde lidi měl učiti, řka: „Každá duše vyšší moci buď poddána; nenieť moc, jen od Boha; a ktož se moci protiví, ten se božiemu zpósobení protiví; a kto se božiemu zpósobení protiví, tenť odsúzenie nalezne." Protož sluhy a lidé čelední, a zvláště děti a synové, mějte pravé poslušenstvie a milosť k otci; nebť vám zvláště Buoh přikázal, aby otce a máteř ctili. Neb vámť jest otec i hospoda, ale jiné čeledi jen jest hospoda: a když všecka čeleď má hospody poslušna býti, čím vy viece?

Velmě vzácna oběť Bohu poslušenstvie; a to jest boží zpósob pro našeho otce prvnie neposlušenstvie, aby jeden druhému vzdy poddán byl poslušenstvím; a to jest obecné všech pokánie. Ale nenie tolik pokánie: také přidal jest Bóh moc poslušenství, že móžem jím odplaty sobě zaslúžiti. A najprv Boha slušie poslúchati, a potom hospody nebo otce. Kdyžť by tociš jiné veleli, než Buoh kázal, a protiv Bohu, nikakž toho pro poslušenstvie neslušie učiniti, ježto jest zevné

zlé; ale někdy dobrého má člověk přenechati pro poslušenstvie. Pakli kto die: „Já nevědě, coj' Buoh kázal, v čem jeho mám poslúchati viece, než hospodáře, nebo než otce?“ Bývaj rád na kázaní, a slyš, coť kněz velí; knězeť jest miesto sebe zde Buoh ustavil: jest-liť múdrý, toho poslúchaj; a pakliť se nezdá v čem múdrý, ale dojdi múdřejšieho, ještoť nad tebú i také nad ním jest ustaven, a potiež se.

O desateru božiem přikázání.

Aby pak také věděli, co jest Buoh kázal; neb znamenie jest, že ten miluje Boha, ktož plní jeho přikázánie, jakož sám Kristus praví: „Milujete-li mě, přikázání má plňte;“ chci vám o jeho desateře přikázání povědieti. I slušie věděti najprv, že všecko božie přikázánie i všecko písmo nenie k jinému, než abychom najprv Boha, a potom bližnieho milovali. A tak najprv Buoh přikázal, abychom jediného jej za Buoh jměli, a jemu se modlili, všeho svého plného dobrého v něm čáku jmajíc, netbajíc čáróv, ani věšťby, ani lékóv.

Druhé přikázal, abychom jmene jeho k křivdě na potvrzenie nepřivzeli; jakož řiekají lidé: „Pravdať jest před Bohem!“ aneb: „Bóhť to vie, žej' to tak.“ Nenie-liť tak, k křivdě's stavěl Boha svědkem protiv jeho přikázání. Pakli jmenem jeho, křiv jsa, kto přisahá aneb poklíná sebe, řka: „Tak mi Bóh pomáhaj!“ aneb: „Svěž mě Buoh, ač toho nenie:“ bude-liť křivda, tiem větší hřiech, a tiem většieho pokánie třeba, a najviec z přísahy v súdu, když s rozmyslem přiseže křivě.

Třetie přikázal svaté dny ctíti, abychom přenechajíc tělesné práce, také o duši pomyslili, ke mši šli a na kázanie, neb k nešporu, a modlili se Bohu, a učili se, čím se máme líbiti jemu. Ale ne k tomuť jsú svátci, jakož je zlí lidé obracijí, aby smilnili svými tanci, aneb leckakús zamysléc nekázň, neb túlánie nepotřebné, aneb klevety pósobiec na besedě, aneb obžerstvie plodiec v krčmě, nebo kostky a sváry a leckakús hrdosť, a darmo utracijíc, což sú všedni vydělali. Ne takť jest Buoh neděli ctíti kázal, ale proto, aby, jakož sem řekl, uprázdniec se, jeho hledali, jemu se poru-

čili, o nèm myslili a mluvili, a vzdy jej měli potom na svém diele na paměti. Ješto pak svaté ctíme, a světíme jich některé dni, to jest proto, abychom milujíc to, že sú oni svítězili, a jměli odplatu za to; a také, abychom jich příkladem také něco trpěli pro Bóh, abychom s nimi odplatu vzeli. Ale mnozí ctie svaté jen pro zdejší odplatu, právě pohanským obyčejem: jako svatého Štěpana, aby v koně byli šťastni; svatého Šťastného a jeho tovařiše, aby jim sbožie přibývalo; svatého Jana Světlého, jemuž sú Burjan vzděli, aby krúpy nebily; a tak i o jiném. Ba bratřice! již nejsme hosté u vieře; předešli sú nás apostolé, i proroci, i mnoho svatých učenníkóv; již bychom měli múdřejšé býti a svaté ctíti proto, že jsú duostojni cti, přemohše svět, a žádati věčné pomoci od nich. Lepšiť má úřad svatý Štěpan, nežť by koňmi vládl; ano koni byli i dřéve, než byl svatý Štěpan: ktoj' jimi vládl? či-lij' se ten Bohu proneveřil, ještoj' vládl jimi dřéve, žej' odjat jemu jeho úřad i dán svatému Štěpanu? a takéž i o jiných věcech. Hlédajž, žeť jsú to pohanští obyčeji, a brzoť by z nich mohl blud býti. Veď Buohť vládne vším; netbaj, čímť vládne který svatý. Komužť Buoh čeho přeje, tomu i všichni světí. To také věděti slušie, žej' nepřikázáno nám tak tvrdě světiti, jako židóm. Protož, ktož by z milosrdenstvie někomu přivezl něco, neb plot svój vzdvihl, aneb kopy skladl neb rozkladl, ješto by se zkaziti jměly, neb což kolivěk takového pilného, nehřešil by smrtedlně, když by proto služby božie nezameškal. A tak ta tři božie přikázánie vedú nás k tomu, abychom ctili Boha a milovali. Druhých pak sedm jest, ješto učie, kak máme k bližniemu jmieti milosť; neb všech spolu jest deset.

I jest čtvrté přikázánie a z těch druhých prvnie: „Cti otce a máteř, a budeš dlúhověčen na zemi.“ Ze všech přikázání desieti jediné tomu pověděl jest Bóh odplatu, ktož otce a máteř ctíti bude.

Páté jest: „Nezabíjej.“ Ktožť nenávidí, a rád by zabil, by mohl aneb směl pro lidi, přestúpilť jest to kázánie, a všakž velim lehčejie nežli skutkem.

Šesté přikázánie praví: „Nekraď.“ Kdyžť krásti brání, tehdyť brání ovšem výboje, aneb lúpiti zevně, neb v tom i vražda spieše bývá; a vylstiti též jest, jako i ukrasti.

Sedmé přikázánie brání, abychom s žádnú ženú, kromě manželstva svého, leč v jinoství, leč ve vdovství, nehřešili. Neb vzdy jest to hřiech smrtedlný; tu nenie omluvy žádné; když se jest kto skutkem dopustil, potupil jest, chtě a moha nechati, kázánie božie. Zdali by nenechal, kdyby někto hlédal na to? snad by nechal, by leč robě přitom bylo: a pak, ano Bóh přihlédá, jenž jest to zapověděl, nechati nechce! I chce se pak omluviti, by bez toho nemohl býti: křivdať jest to! mohlť by, byť chtěl, tu žádosť přetrpěti, ježť ho trží; ale nemóžeť bez práce. Protož za práci odplata bude, ktož přetrpí; a ktož práce nechtě jmieti, odstúpí Boha, netbaje jeho zápovědi, lečť se k němu pokáním vrátí: věčněť Boha odlúčen bude.

Osmé přikázánie zapoviedá svědčiti křivě. A též jest, i samému mluviti křivdu, jako by jinému svědčil.

Deváté přikázánie: nežádati cizie ženy. Tiem ukazuje, že netolik skutkem v smilstvě, ale také i žádostí smilnú móž býti smrtedlný hřiech; a najviec, když by kto žádal ženy, ješto má muže, ač by jie žádal i k manželstvu, a nechtěl jí bez manželstva: však by protiv božiemu bylo přikázání, když by plna žádosť byla; a kdyby tak k manželstvu panny aneb jiné svobodné žádal, mohlo by to bez hřiecha býti smrtedlného.

Desáté kázánie božie jest: kteréž kolivěk cizie věci nežádati. A to také ukazuje, že jest smrtedlný hřiech, chtieti to jmieti, ješto jest jinému dáno, a státi po tom bezprávně protiv vóli bližnieho svého, ač i dosieci toho nebude moci. A tiem činem hráti v kostky, chtiec vyhrati sbožie čizie, jest hřiech; neb chcem-li, aby cizie bylo naše bez hřiecha, máme kúpiti u něho, neb zaslúžiti někak, aby on s chutí postúpil rád nám svého, a vzal za to od nás něco libého sobě, dieku neb přiezň, neb což koli.

Protož razi křesťanské čeledi, aby najprv sprostně a tvrdě drželi křesťanskú vieru, a jměli v Boze svú naději, a věděli božie kázánie desatero, a plnili je z pravé milosti, srdcem, ústy i také skutkem, majíc se k Bohu tak, jakož slušie se k Bohu jmieti; k hospodě také, jakož slušie; i k svému bližniemu také, jakožť radí svatý Pavel, řka: „Žádnému nic dlužni nezóstávajte, jediné to, aby se spolu mi-

lovali; ale komuž jste dlužni ctí, tomu česť dajte; kohož jste se dlužni báti, toho se bojte; komuž co platiti máte, tomu plaťte.“

Kak maji se mieti k Bohu srdcem, ústy a skutkem.

I řku najprv, aby k Bohu jměli své srdce, často naň pomniec, často vzdychajíc k němu, žádajíc, aby vám dal to činiti, coj' jemu libo, a odpustil vám vaše hřiechy, i rozličná obmeškánie; a chválili jej v svém srdci, vidúc, kak jest divně a mocně a úžitečně učinil to vše, což jest. A také se všeho srdce každý má vděčen býti toho, což má dobrého; neb to všecko má od Boha: onen zdravie, onen sílu, onen múdrosť a uměnie, jímž se živí a umie uhověti své hospodě neb tovařistvu; i jiné mnohé takovéž dary, z nichž některé móž v sobě znáti; a mimo ty jsú mnozí i jiní, jichž neumieme znamenati: a však máme všeho býti vděčni. Neb ač i trpíme protivenstvie: chceme-li sami, všeckoj' nám to úžitečno. A nad to mnohoj' jiných u veliké núzi. Coj' pracných nemocných! a mnozí z nich, ješto na ně málo tbají, ješto by rádi témuž, jako my jmáme. Toť jest velmě úžitečné a potřebné křesťanské čeledi jmieti v srdci. Neb když nemóžte almužnú kúpiti královstvie nebeského, jako bohatí; ani mnohými posty a modlitvami, aneb pútmi, jako prázdní: mějte dobrú žádosť a dobré myšlenie u vašich srdcích, toť jest Bohu do vás velmě vzácno. Praví David: „Žádosť chudých Bóh uslyší.“ Ale aby dobrá myšlenie mohli jmieti, mosíte brániti se myšlení zlému a nepotřebnému; a jakož srdce k Bohu máte jmieti, takéž i ústy máte vyznávati v svój čas Boha svého; neb netolik srdcem, ale i ústy máme všichni boží býti. A protož řeči šeředné a nekázané máte se střieci; jakož hořké a příkré krmě střehú se lidé, takéž vy břidké a pesské řeči, leč v klamu bláznovém, leč v hněvu, a ještě viece měli by se správně střieci. A divné jest, že beze všeho úžitka tak šeředně mluvie někto, a duši tiem tratie! Ale jakož poň znají po řeči lidé, z kteréhož jest kto královstvie aneb země, tociš mluví-li rakúsky, jest z Rakús; pakli česky, tehdy z Čech: takéž po zlé řeči a nekázané aneb peské znáti jest, že z ďáblova královstvie jest, a po dobré, žej' z božieho. Protož čeleď

dobrá, ješto miení k Bohu, braň se i odvykaj šeredné řeči; a také nemúdrých klamóv protiv vieře neb protiv dobrým obyčejóm, jakož mnozí řiekají: „Kak bychom mohli vstáti z mrtvých? poč-li bychom vstali?“ Nemúdří lidé! či-li nevietc, že viece Buoh umie učiniti, nežli člověk vymysliti? Zvláště z takých řečí porokuje svatý Pavel, neb praví: „Ty zlé pomluvy zkazijí v lidech vieru, i jiné dobré obyčeje.“ Lži také pilně se střezte; neb ústa, kteráž ráda lží, zabíjejí duši, a lež činí, že často lidé nevěřie pravdě; protož lež nikdy nemóž dobra býti sama v sobě. Pomluv a rozprávení i piesní střezte se těch, ješto vzbuzují smilstvo, neb jiné hřiechy. Pakli diete: „Mosíme se také někdy utěšiti, zpievajíc neb něco sobě rozprávějíc!“ toj' ovšem pravda; ale hlédajte, by v protivné věci Bohu nejměli svého utěšenie. Smilstvoť jest protivná věc Bohu, též obžerstvie, neb lakota, hrdosť, lakomstvo, hněv, závisť, lenosť. O kteréž koli z těch věcí mluviec neb zpievajíc, aneb ješto vás k tomu vede libosť a utěšenie: vzdyť ta libosť a útěcha v takém zpievání neb pomluvě jest protiv Bohu, a tratí u vás boží milosť. Protož o Bohu měli by sobě rozprávěti a zpievati, a o svatých. Ano to velí svatý Pavel, řka: „Nebývajte nemúdři, ale rozumějte, co jest vóle božie; a vezměte naplněnie duchem svatým, mluviec spolu z žalmóv a z chvály božie, a z duchovních piesní zpievajíc a veseléc se Hospodinu.“ Ale ne o tom zpievajte, jímž by se, neb jiné, vzbudili k smilstvu; jakož bláznové panny a panie vzbuzijí se, ješto mnie, by tak vzácny byly, jakož slyšie, ješto zpievají o nich mladí blázni: a sami nevědúc druhdy, co činie, neda nemlčeli. Protož řku: dobrú kratochvíl a vzácnú Bohu móžte jmieti, o Bohu zpievajíc, jakož sem řekl, a o svatých, aneb sobě rozprávějíc; ano David praví: „V hrdle jich veselenie božie;“ jako by řekl: Čeleď boží poznáš po tom, že v svém veselí Boha má v svých ústech. Neb jisté jest to, což člověk rád přemietá v srdci, o tom rád mluví. Protož vzdy slušie srdcem Boha milovati, i ústy chváliti jej, a dieku vzdávati jemu, a modléc se prositi jeho za svá rozličná obmeškánie, i za rozličné své potřeby. Ač tak dlúho, jako prázdní, nemóžete se modliti: ale modlte se často, a vzdy móžete se jemu pomodliti, kterýž koli činíte posel. Skutkem také,

kterýmž vy móžte, chvalte Boha, chodiec ke mši, v svój čas na kázanie, klekajíc před Bohem na svú kolenú, zpoviedajíc se svých hřiechóv, dávajíc podlé statka také almužnu a oféru, z mála málo, jakož koho Bóh daruje. Neb kteříž lidé čelední, ješto jiným lidem slúžie, netbají na Bóh, právě jsú jako hovada, jimiž dělavše, potom je zabí: takéž ti zde robotují, potom pojdú na zatracenie. Protož Bóh napomíná vás skrze žaltář, řka: „Neroďte býti jako kóň a mezek, v nichžť nenie rozumu;“ ale tociš vy rozumějíc, že máte nad sebú Boha, žádajte ho srdcem i ústy, i také skutkem činiec, coj' on přikázal, a nechajíc, coj' on zapověděl, jakož jest popsáno v jeho přikázání desateře. A zvláště chceť od vás Buoh čistotu těla jmieti, aneb panenskú, aneb jako vdovskú, ač kto protratil jest panenskú, aneb manželskú: obeř sobě, kterúž kto chce; v smilstvě nelze jest přijíti k Bohu. Praví svatý Pavel: „To vězte, že ani smilní královstvo božie budú jmieti.“ Protož, mladí! střezte se pilně, jakož starý Dobeš učieše svého syna, řka: „Chovaj se od všelikého smilstva,“ tociš ani pro chudobu, by chtěl za to dary bráti, ani pro mladosť svú, ani pro bázň nemáť i jeden omluvy jmieti; ale ktož koli smilní kromě manželstva svého, smrtedlně hřeší; neb činí protiv boží zápovědi. Žádného hřiechu Bóh tak obecně nemstil na světě, jako smilstva; neb ves svět pro ně byl potopil, když synové boží, tociš z plemene Setova, ješto měli boží býti, pojímáchu deery z plemene Kainova, vidúc, že sú byly krásné, tociš pro smilstvo. Protož Buoh ves svět potopil, kromě osmera lidí. Mstil také ukrutně smilstva, jako ohněm pěti městóm dal se propasti, a za živa spálil je pekelným plamenem, pro jich zevné a šeředné smilstvo. Ruben také, prvorozený syn Jakubóv, smilstvem protratil od svého otce požehnánie, ješto jest měl mieti z práva; to jest pak dáno mlazšiemu. Že pak Buoh miluje čistotu, to jest dobře tiem ukázal, žej' sám chtěl se z čisté panny naroditi. Protož když jiných dobrých skutkóv, jako bohatí, nemóžte jmieti, ale to vám skutek buď, aby se pilně hřiechu střiehli. Neb ktož by všecky skutky dobré měl do sebe, a k tomu byl v jediném smrtedlném hřieše a umřel v něm, nemohl by věčně spasen býti. Protož dobrý skutek a libý Bohu, ktož se pilně střeže hřiechu. A k tomu to také všecko budú dobří skutci, což kolivěk činíte věrně

podlé božieho zpósobenie: leč pánóm slúžíte v pravdě, leč piete neb jiete v svój čas ku potřebě, anebo spíte pro posilenie; neb praví tak náš věrný učenník svatý Pavel: abychom to vše, což kolivěk činíme, ve jmě božie činili a k jeho chvále. A tenť by to činil, ktož by jen proto jedl a pil v svój čas, pro něžto jest Buoh píti ustavil a jiesti; a takéž o jiných o všech skutciech. Ale jakž brzo kto proto živ chce býti, aby jedl neb pil, neb se oženil, neb což kolivěk takého činil, ješto mine: inhedť jeho skutci od Boha táhnú, poňovadž nejsú ve jmě božie; nebť Buoh netolik váží, který jest skutek kto učinil, ale znamená, proč kto činí.

Kak se má čeleď mieti k hospodě srdcem, ústy i skutkem.

K hospodě pak čeleď křesťanská má se tak mieti, aby srdcem i ústy, i také skutkem věrna jí byla. Najprv srdcem, aby všicku závisť z něho vylili, a žádný neřekl v závisti na svém srdci: „Proč on jest pán mój?“ nebť jest to tajenstvie božie. Ale brž to věz, že velim kratší cěstu mají do nebes poddaní jiným ve jmě božie, nežli ti, jimž jsú poddáni, i bezpečnější. Protož kudyžť vás Buoh dovede k sobě, tudyť jest dobře. A donidž jste u hospodářóv, mějte je v česť, jakožť jest řekl svatý Pavel: „Sluhy, mějte za to, že všie cti hodni jsú od vás páni vaši;“ a těm jest to psal, ješto jich páni pohané byli. Těm jest pak také řekl, ješto sú měli pány křesťany: „Ačť jsú vám bratřie u Boze páni vaši, ež jsú křestěné, tiem je viece milujte, nehrdajte jimi;“ tociš ačť jsú pokorni, jakož slušie býti křesťanóm pokornu. Protož milujte své hospodáře, a vděčni buďte, že se vámi starají, a což koli vám činie dobrého, to mějte na srdci. Pakliť zdá se komu, žej' unáhlil se protiv němu hospodář jeho, to brzo spusť s srdce ve jmě božie; nebť tak mají často rozličnú věc pósobiti, žeť ne vzdy jsú sami s sebú.

Ústy pak také tak se k nim mějte, aby purně a protivně své hospodě neodmlúvali; ani jich po kútech žpravujte, škodně jim mluviec kteréž koli řeči. A jistě velměj' to zlé, zle mluviti o hospodě, neb jest hřiech i hanba. Velim lépe

býti prázdnu té hospody, nežli o ni zle mluviti; ano i odejdúc, svú hanbu mluví, ktož co k toho hanbě mluví, u kohoj' byl. Protož jakož srdcem máte hospodě dobrého přieti, takéž i mluviti jich dobré máte. A však protiv pravdě neveli vám jich chváliti; ale ač by i pravdú hyzditi je mohli, nehyzďte jich; mlčeti móžte: lečť by taká věc byla, ješto by škodno bylo mlčeti toho všemu křesťanstvu. Praví Seneka: „Skúpě chval, ale skúpějie hyzď.“ Takť jest neslušna přielišná chvála, jako přielišné hyzděnie. Chvála přielišná, ta se zdá, by pochlebovánie bylo; a hyzděnie z nenávisti pocházie rádo. Svatý Augustin také učí: aby nikdy, ktož chce hyzditi, tak nehyzdil všeho spolu, by nevymienil toho, jest-li co dobré; a opět nedá chváliti tak všeho spolu, by toho nevymienil, jest-li co zlé. Neb hyzdí-li kto dobré pro zlé, toj' protiv Bohu, jenž umie ze zlého vybrati dobré; pakli kto chválí zlé s dobrým za jedno spolu, ten, ktož chválu slyší, uzří někdy zlé tu, ješto jest všecko chváleno, pohorší se, řka: „Když jest toto zlé chváleno, na čem tu viece zlého nenie?“ Protož jakož i Seneka die: „Dobrá věc, chváliti málo, a hyzditi velim méně.“ Neb jen to chváliti slušie, čehož jest kto dobře svědom; ale hyzditi žádný nemá, ač by čeho i svědom byl, leč by toho potřeba byla.

Skutkem pak také máte věrni hospodě býti, což vám poručie, aby toho pilni byli, netolik pro tu odplatu, ješto vám oni odplacijí, ale pro věčnú odplatu; neb toho v nebeském království vezmete plnú odplatu. Praví svatý Pavel: „Což kolivěk činíte služby, čiňte z úmysla, jako by slúžili Bohu, a netolik lidem, vědúc, že od Boha vezmete věčnú odplatu.“ A opět jinde die: „Sluhy! poslušni buďte pánóv s bázní, v sprostnosti vašeho srdce, jako Krista, netolik k oku jim slúžiec, jako by se tiem slíbiti chtěli jen pánóm; ale jako sluhy Jesu Kristovy, činiec vóli boží z úmysla, z dobré vóle, slúžiec tiem Bohu, a netolik lidem, vědúc to, že každý, což kolivěk učiní dobrého, za to odplatu od Boha vezme.“ Svatý Petr také praví: „Sluhy! poddáni buďte pánóm svým, netolik dobrým, ale také i nesnadným.“ Opět svatý Pavel die k svému mlazšiemu: „Napomínaj sluhy, ať jsú poddáni svým pánóm, líbiec se jim ve všem, neodpoviedajíc jim, nečiniec lsti, ale ve všem dobrú vieru ukazujíc, aby ve všem

ozdobili křesťanskú vieru," tociš ať jsú jim věrni, neškodiec jim i jednú lstí na jich sboží, ani sobě kterú lstí té práce, ješto nésti mají, umenšijíc. Toť proto velí učiti vás, neb ve všech svých činech v menší i u větší věci máte jim sprostně věrni býti, i v tom, když co viete jim škodného v čeledi neb kdež kolivěk, aby je vystřiehli toho, nemóžte-li staviti jinak; a ovšem cti v jich ženách, dětech, v dievkách máte ostřéhati, pomniec na onoho jinocha Josefa, syna Jakubova, jehož jest byla zamilovala jeho pána žena. Jedno-li jest jemu slibovala? o jedno-li se jest pokusila: tu ochotenstvím, tu čáry, tu oplzstvem chtiec ho k smilstvu rozdrážditi? jakož pravie jedny knížky, ješto jsú o všech synech Jakubových; až se jemu hroziti jala, až jeho připravila i u vězenie: však jeho Bóh ze všeho toho vysvobodil, a nad to pánem nade vším královstvem jej ustavil pro jeho vieru. Neb jest k ní řiekal: „Mój pán ve všem mi věří a vše mi poddal, kromě tebe; lepí jsem za to život dada, než bych se v tom proněvěřil." Protož raziť křesťanské čeledi, tak pacholkóm, jako dievkám, aby svým pánóm a svým paniem byli věrni, jich cti hledajíc, i jich domóv, pravú, čistú milostí, srdcem milujíc je, ne protiv Bohu, a tu milosť ústy i skutky ukazujíc, jakož Buoh kázal skrze svého apostola; aby veškeren pořad byl dokonán, jímž každý odplatu vezme.

Kak mají spolu býti srdcem, ústy a skutkem čeledni lidé.

Spolu pak čeleď najprv srdcem čistú mají k sobě milosť mieti, v nivčemž nemajíc k sobě závisti, a nehrdajíc jeden druhým, a tu milosť sobě rozličnými dobrými skutky ukazujíc. Neb když jeden druhého miluje právě, brzoť se domyslí, coj' jemu třeba; a tak skutkem ukáže milosť svému družci, nauče jej, napomena, i pomoha jemu jeho dobrého. A však ne protiv Bohu, ani protiv hospodě mají se spolu v čeledi milovati: ale najprv Boha, potom hospodu pro Buoh, a pak se spolu pro Buoh a pro hospodu. Neb kdež čeleď na se ryje, často z toho i hospodě bývá škoda, když jeden chtě druhého od hospody hněvu dopraviti, hospody dopustí

škody. Pakli by se přieliš milovali a nemúdře s hospodní škodú, také bylo by protiv Bohu.

Ústy pak také sebe nehněvajte, a jistě nemúdrá věc jest větrem tratiti přiezeň mezi sebú, tociš daremní řečí. Ani jest dobré, by jeden druhým mnoho klamal, a mnoho se posmieval jemu; neb často z takých posmievání vycházie hněv, a z hněvu vražda i jiného mnoho zlého. Protož dobré jest jiskru potlačiti dřéve, nežli se z nie rozmóž oheň, jemuž nesnáze bude odolati, tociš zlú řeč, z niež by mohl se hněv rozmoci. Netolik sami sebú, ale i cizími křesťanská čeleď nemá se bláznově posmievati. Čte se o proroku Eliseovi, že šel jednú k jednomu městu, a robata jeli se jemu posmievati, volajíc naň a řkúc: „Vzejdi sem, lysče! vzejdi sem, lysče!" A Buoh pro to posmievánie přepustil na ně, že vyběhše dva lvi z paseky mladé, zdávila je. A netolik v písmě, ale sami sme slýchali, a druhdy vídali, co se zlého stávalo za nás pro ta hykánie, když jedni druhými smiech válejí.

Protož dobrá věc kázň a tichosť v čeledi s bázní boží, a čistá milosť u vieře a v pravdě. Neb ktož najprvé miluje Boha, a pro Bóh věren jest své hospodě, i s svými tovařiši právě bydlí, střeha se hřiecha a hlédaje vóle božie, uslyší po smrti veselé slovo, ano jemu Buoh die milostivě: „Měj diek, věrný sluho! v malé věci byl si věren, chci tebe nad veliké povýšiti." Protož buďte věrni srdcem, ústy i skutkem, a bohobojni, nemluviec neetně a šeředně, ani kým smiech pobíjejíc, a čisti ode všeho smilstva a od nevěry každé. Pakli jest kto v čem pohýřil, ale navrať se želením pravým a zpovědí, a dosti za to učiněním, a tak přijdete do královstvie nebeského. Amen.

Knížky čtvrté.

Kak se zdejší stavové lidští připodobnávají k andělským kuoróm.

Dlužen jsem, na počátce těchto knih slíbiv, abych v těchto knížkách čtvrtých pomluvil, kak se zdejší stav lidský připodobnává k andělským kuoróm. A však žádný mne v tom nepopaduj, ješto řiekám, že tito lidé tohoto stavu budú s těmito anděly tohoto kóru: dobřeť s nimi budú, kdyžť v nebesiech budú; ale byť v tomto kóru byl neb v tomto člověk z tohoto stavu neb z tohoto, tohoť já neumiem rozsúditi. Než zde na světě jeden stav lidský většie nese podobenstvie některého kóru andělského než druhý. A bývá to, že někdy sprostný sedláček neb kupček větší má milosť k Bohu, než některý mnich: a však oba budeta u Boha, ale já nevědě, v kterém kóru který bude. Protož nic pro jiné, jen abych příčinu jměl, něco o každém stavu pomluviti, řiekám: že ten stav bude s těmito anděly v nebesiech. Protož tyto čtvrté knížky počínaje, řku: že podlé zpósobu své múdrosti, najvětší všech pánóv pán a král všech králóv, stvořitel Buoh, zpořiedil jest v svém blaženém královstvu, a rozdělil v duostojenství ve tři řády sbor andělský, a to slovú tři jerarchie; a z těch každý řád ještě se trojí ve tři kuory, a tak jest všech kóróv devět. Takéž zde na světě v svém královstvu věčně a vzdy blažený král zpořiedil jest stav trojieho duostojenstvie: první jest duchovní, druhý světských pánóv, třetí obecných dělných lidí. Protož nechaje onoho trojieho pořadu andělského, kterým činem to přicházie, o zdejšiem něco umyslil sem pomluviti. Než tolik řku o andělech: že každý nižší andělský řád od Boha, ale však skrze vyšší sebe řád béře osviecenie, očištěnie a svrchovánie svého dokonánie. Očištěnieť mienim, ne jako by kdy nečisti byli, ale aby nebyli nečisti. Takéž i my zde jsúc pod anděly naj-

nižšími, od Boha, a však skrze anděly svaté máme vše dobré tak velice, až sú starší mudrci pravým všetečstvem byli zablúdili, když sú vysokým rozumem srozuměli, že, což se zde děje na světě, to vše jest skrze anděly dobré neb zlé, až sú je za bohy počeli jmieti, a tu česť, ješto samému Bohu činiti jměli, jim činili: dobrým, aby jim činili dobře, a zlým, aby zlého nepřepúštěli, činíce jim obrazy. A tak zlí andělé, tociš ďábli, vstupovali v ty obrazy a mluvili s nimi, a zavedli lid dálež dálež božím přepuštěním pro jich všetečstvo. Protož řku: všecko naše dobré jest jich pomocí, že skrze ně Bóh nám činí, což kolivěk činí. Než nemnieti jest, by dobrovolenstvie komu andělé odjieti mohli; ale posilé často, aby se člověk nerozpáče, úmysla dobrého nepromĕnil, aneb vzhrozie, aby zlého nedokonal. A takéž právě toto zdejšie královstvo své pósobí Bóh jedniem druhé zpořiezenie. Neb najprv řád duchovní učí řád pánóv světských a řád obecných dělných lidí, co mají činiti, a napomíná je, aby vzdy pomněli na Buoh, a modlí se za ně ve dne i v noci, a jich nedostatky v pokání doplnije, a boží mocí hřiechy odpúštie jim, ač sú se kterých dopustili a kají se; i jiné milosti kostelní svátosti jim podává řádem kněžským. Pak řád pánóv světských, ten obú túto bráni křivdě, bojije za ně, a oběma pokoje hledá. Třetí pak řád dělných lidí živí tato oba, tělesné potřeby svú prací jim dobývaje. A ten trój řád jest samiem Bohem zřiezen; a protož má najnižší obú vyšší poslúchati, jednoho v jednom, druhého v druhém, a středmý najvyššieho, jakož velí svatý Pavel, řka: „Každá duše,“ tociš každý živý, „vyšším mocem buď poddána; nebť nenie moc jen od Boha, a což jest od Boha, toj’ zpořiezené.“ Protož, ktož se moci protiví, ten se božiemu zpořiezení protiví; a ktož se božiemu zpořiezení protiví, ten odsúzenie nalezne. Protož dělní lidé obecní buďte poslušni pánóm, páni kostelních starost, a starosty kostelnie Bohu a jeho písmu. Neb jakož se ves svět divně drží nebem, takéž veškеn pořad zřiezenie božieho svatým písmem. Protož i řiekáme, žej’ Buoh utvrdil nad námi své písmo jako nebe; neb pravda svatého písma drží nás tvrdo, abychom svými úmysly nezašli u blud.

A že zvláště máme poslúchati kněží v tom, když koho vyobciejí kletvú pro neposlušenstvie kostelnie, abychom s nimi

neobcovali; moši povědieti, kteří aneb kterým činem mohú obcovati bez hřiecha s kletými lidmi. I pokládají práva pateru věc, pro niž mohú s nimi druzí obcovati.

Prvá jest: poddaní, sluhy, čeleď mohú obcovati s svým pánem, když ho zajde kletva, ani jsú u něho, ale nepochlebujíc jemu v tom, pro něž jej klnú. Neb ač, když jest kto v kletvě, nemá k němu přistúpiti i jeden a vniknútí v jeho člověčstvie, donidž nevyjde z nie: takéž, když ho zajde, má u něho býti, jakoj' byl dřéve; leč by to zvláště kostel zapověděl, a jmenovitě, vida, že netbá onen vyjíti z kletvy.

Druhé jest: žena, děti mohú obcovati s kletým, jakož sem řekl, neposilijíc jeho zlú radú protiv kostelu.

Třetie: pro úžitek svój neb onoho. Tiemto činem pro svój: když by mi co byl dlužen, mohu jej upomínati z svého; a pro onoho úžitek: když bych jemu radil, kudy by z kletvý vyšel.

Čtvrté: když bych nevěděl, by byl v kletvě, aneb snad mněl, by z nie již vyšel.

Páté: když by byla toho pilná potřeba kakú příhodú, že bych snad byl mezi kletými lidmi nemocen, aneb kletý byl nemocen, neb od hladu měl v nemoc upadnúti, neb umřieti něterý; tak by nebyl hřiech s kletými mluviti neb obcovati. Ale jinak zle činí a hřeší, ktož nedrží poslušenstvie kostelnieho.

A každý také řád z těchto tří, o nichž řeč máme, má nelehce vážiti druhú dvú; neb jsta jemu úžitečna. Hlédaj, kak život jeden každého jest zpořiezen z menších a z větších údóv: a všech jest třeba, i těch, jimiž se člověk země drží, jako noh; i těch, jimiž pohodlé nohám i jiným údóm činí, jako rukú; i hlavy ovšem, po jejiež smyslu ruce pohodlé činíta životu všemu, i bránita jeho, a nozě nosíta a držíta jej. A jakož veliká milosť jest mezi těmi údy: takéž mezi lidmi tohoto trojieho pořadu měla by býti. Neb hlava svój smysl snažně dá k tomu, aby nohy i ruce tráti mohly, i jiní údi; ruce též, když chtie v hlavu neb v nohu udeřiti, bránita, a často sebe nasadíta; též i nohy věrně všecky údy nosie: ač se kdy poklesne jedna, ale velmě spěšně pomóž druhá. Znamenaj viece, kakáť jest milosť mezi údy. Noha jest daleko od hlavy, neb prst ruční: a však netiehne chtieti mysl,

ještoj' v hlavě, aby se hnula noha aneb prst ruční, až to inhed učiní noha aneb prst. A také uviezne-lí trn v noze, všichni údové sběhnú se, vzželejí; každý bude snažen, chtě pomoci tú pomocí, kterúž móž který: hlava k tomu svój smysl obrátí, kak by pomoci bylo noze; oči vzhledáta trnu; ruce vzdobýváta; chřbet se skloní, zdali by oči uzřele trn; jazyk zpraví, žej' jeho bolesť, řka: „Á, kak mne bolí!“ ano trn ne v jazyku, ale v noze: jediné ač by který úd byl mrtvý, tak by nečil druhého bolesti a nehledal pohodlé jiným. Takéžť by měli údové kostelní mieti milosť mezi sebú. Neb řád duchovní a kněžský snažně svój veškeren úmysl měl by dáti k tomu, kak by k spasení tato dva přivedl; a řád světských pánóv, kak by pokoj učinil těmato dvěma; a řád dělných lidí, kak by to dělali, což by potřebie těmato bylo. Ale kdež každý sám se miluje, tu sebe nemiluje; než mní, by miloval se, a mně, by vše k svému zisku přitáhl, i ztratí vše. Neb ďábel ve všech svých radách neostojí. A to jest prvnie a najobecnějšie jeho rada, aby každý sám pro svú mysl chlubnú byl nad jinými, aneb pro rozkoš; aneb aby mnoho nahromáždil; anebo, aby chtěl se vrovnati vyšším sebe, aby nebyl v poslušenství ve jmě božie. A protož že máme přijíti k tomu duostojenství v tovařistvo andělóv svatých, ač nespadnem od božieho zpořiezenie; buďme pilni každý svého stavu, hlédaje snažně, a vyšších svých poslúchaje, abychom tam v radosti došli, kdež bychom opatřili všech nebes divné zpořiezenie, i všech duchóv svatých jerarchie, a toho nad to, jenž jest to vše mohl, uměl a chtěl tak mocně, múdře a úžitečně zpořéditi. Jehož nám rač pomáhati, jenž kralije věky věkóm. Amen.

Pomluva k duchovním.

Znamenavše krátce, kak se zdejší trój stav lidský k oněm třem andělským jerarchiem přirovnává, a že lidé ďábelským chytrým podniecenim, sami se milujíc, ten pořad porušijí na své těžké zatracenie, ač smiem řéci: „milujíc se;“ neb jistě sebe nemilují, kdež se milují tak nemúdře, že božie zpořiezenie k jinému úmyslu vedú, než Buoh ustavil; již pak

znamenajme, že, jakož v každé andělské jerarchii jsú třie kórové: takéž zde v každém z těch tří řádóv, o nichž sem mluvil, jsú tři zvláštie zpořiezenie, a vzdy nižšie skrze vyššie sebe má zpořiezeno a práváno býti. A jakož soběvolnú a převrácenú žádostí mnozí z andělóv z každého kuoru sú v ďábly potvořeni: takéž mnozí lidé, převracijíc zpořiezenie božie v svých staviech pro svú žádosť převrácenú, dojdú s ďábly těmi věčné ctice. A ti, ktož podlé božieho zpořiezenie, andělóv svatých následujíc, vóli boží plnie každý v svém pořadu: ač zde musejí pojmieti práce, věčnú radosť s svatými anděly budú jmieti, když pán lidský i andělský každému podlé jeho zaslúženie odplatu dá v svém království.

I řku, jakož i učenníci pokládají: že najvyšší kór z prvnie a najduostojnějšie jerarchie jest těch svatých duchóv, ješto *Serafin* slovú; mezi těmi a Bohem nenie jiných duchóv, skrze něž by oni pomoc měli znáti a milovati Boha. Neb ti najviec plápolé milostí boží, a najlép znají a vidie Boha; a všecky ty dary, kteréž mají nižší andělé, z nichž jim blahoslavenstvie pocházie z té milosti, svrchovanějie oni jmají. Ale proto slovú „plápolící milostí," že duostojnějšie věc jest, plnú žádostí milovati Boha, jenž jest pravda, než pravdu znáti. Protož od najduostojnějšie věci, ač také i jiné jmají a plnějie nežli jiní, sú jmenováni, že slovú Serafin hřecsky, jako by česky řekl: „plápolící milostí." A snad proto také slovú milovníci, že skrze milosť znají Boha; a což koli dobrého jmají, to vše od toho jmají, že tak vrúcí žádostí milují Boha. Z toho kóru vypadl jest ten najkrašší, jenž jest najduostojnější měl býti, by byl sstál, Lucifer, jenž jest z toho kóru; i také z nižších desátú stranu utrhl s sebú. Neb když jest Buoh stvořil jej tak plápolivě milovné mysli, že, kdyby byl to milovánie obrátil k Bohu, byl by věčně blahoslaven; ale že z své vóle hnul milostí k sobě prvé než k Bohu, vida se tak duostojna, ač smiem řéci „prvé"; neb jest věč milostí nehnul se k Bohu, aniž se hne; i vzpýchal inhed protiv Bohu, sobě se líbě, sám se miluje. A z té milosti oblastnie toj' jemu přišlo, že jest věčně odlúčen Boha, jenž jest pravda; a všudy jemu jest pravda těžka, a však nemóže jie nikděž zbýti; neb ktož Boha nejmá milostiva, ten nemóž jeho zbýti hněviva. Protož pravda jest jeho vlá-

štie muka a vezdajšie, jíž se vzdy protiví, a nemóž jie zbýti, jakož sem řekl.

Takéž zde na světě jest najvyšší řád, jako najvyššie jerarchia, to jest řád duchovní; a ten se trojí ve tři pořady. Z těch první a najduostojnější jest těch, ktož srdečnú milostí milují Boha; jakož sú byli od počátka vrúcie milosti k Bohu lidé, jako Mojžieš a jini proroci, svatí apostolé, evangelisti i učenníci, skrze něž Buoh táhne k milování sebe všecky jiné řády nižšie, jakož skrze ten najvyšší kuor Serafinóv osvěcije nižšie kuory. Neb skrze ty lidi dal jest Buoh písmo svaté, a jich smrtí utvrdil je nad námi jako nebe; v němž učení známosť vezmúc, opěte podadie nižším řádóm. A ještě jsú lidé, ješto se k tomu kóru najvyššiemu připodobnávají v svém řádu; jakož jsú mnozí svatí pústenníci a svatí zákonníci, ješto jsú živi tak, jakž jich potvrzení zákon velí; a mnozí jiní šlechetní, nábožní lidé, tak z muží jako z žen, po všem světu, již sú veškěn svój úmysl vzdvihli k Bohu, nic jiného nežádajíc, jedno Boha: tyť já mieením, ješto v jednotě křesťanské jsú a v kostelniem poslušenství. Ti, ač se kdy i poklúznú, neb tělo, ješto se na však čas porušije, obtěžije duši: však se inhed vzhóru vschopie, poňovadž nade vše milují Boha, a sebe pro jiné nemilují, jediné aby v něm svú žádosť naplnili. Protož takovým lidem, kdež kolivěk jsú, když nejsú úmyslem protiv písmu, ač se zdá i bláznovstvie nám tělesným jich život, za zlé neslušie jmieti jich úmysla. Ale však kdyby co mienili protiv písmu, neslušie jim blúditi dáti; ale hodné, je napomenúti dobrotivě. Neb ztáhl jest nad námi Buoh své písmo jako nebe, jakož sem řekl, v němž máme poznati vóli boží, donidž nepřijdem v svatých andělóv tovařistvie, jimž písma nenie třeba; neb vidie Boha okem k oku, v němž vidie všecko. Pakli kteří vidie písmo, jako zákonníci, a netbají; dobré jest je napomenúti, aby ku písmu bedlivi byli. I řku těm najprv, ješto nemajíc mnoho písma, a zdá se jim, by velmě Boha milovali: aby najprv poslušni byli kostelních starost, nepředčili před nimi; a druhé: aby drze jiných lidí sobě na mysli zle nesúdili. Neb jakožť jest devět andělských kóróv, a najprvní najviec milují Boha; a však také milují i najposlednější, ač i méně: takéž vy, ač jste z toho pořadu, v němž viece jiných plápoléte boží mi-

lostí; všakť ještě jsú i jiní řádi, v nichžť, ač méně, a však také milují Boha. A řeklť jest Kristus: „S námiť jest, ktožť protiv nám nenie.“ Čte se v knihách o synech Machabeových, že Eleazar, když boj vzal s nepřátely, uzřel slona s znamením královým v oné vojště; mně, by tu král byl, i života zapomenuv, hnal tam hrdinsky, pořítil slona, a slon jej připadl a udávil. Tak mi se chce tomu nynie rozuměti tiem pohanským králem hřiech smrtedlný, a Eleazarem ti lidi duchovnie, ješto udatně bojijí proti hřiechu smrtedlnému, jakož sej' tělesně bylo přihodilo tomu Eleazarovi. Neb Eleazar tolik se die česky, jako by řekl: „Buoh mój pomocník.“ Protož k němu mohu duchovnie lidi přirovnati; neb oni ufají u pomoc boží. Ale jakož tu tělesně padl Eleazar, když uzřev znamenie královo, svého protivníka, mněl, by tu byl král, ano tu nebylo jeho; zapomenuv sebe, hnal tam, pořítil slona, a slon jej připadl, a on tu zahynul: takéž někto z duchovních, uzře v někom znamenie hřiechu smrtelného, i mně, by tu byl hřiech smrtelný, bude onoho súditi křivě aneb trestktati; a tak sejde v své rozšafnosti; nebudú naň tbáti, jako na umrlého, poňovadž jej uzříe bez rozumu. Jakož se stává, že uzří někto někoho v rúše krásném, a rúcho krásné jistě jest znamenie hrdosti; i vzsúdí jej, vzžehře naň bezpřémně: a ktož znají onoho, žej' dobrý, žej' toho potřeba někaká, že toho nečiní pro tu hrdosť, ješto by až smrtelný hřiech byla, tomu tento tak oblacinie, jako by umřel v svém smysle. A téžť jest i o jiných hřiešiech. Nechválímť já znamenie hrdosti obecně; ale vystřiehám, aby ne vzdy znamenie hřiecha měli za hřiech; a sprostnýmť mluvi, aby v své sprostnosti nezhynuli. Protož, když ste písma neprozřeli, poposlúchajte někdy učených lidí; a že nemóžete v srdce jiných vjíti, pro podobenstvie a znamenie hřiecha nerazíť, by drze súdili jiné, jako by oni svými činy k věčnému slušeli zatracení. Neb k věčnému zatracení i žádný neslušie, jen pro smrtedlný hřiech; a smrtedlný hřiech nikdy nenie, donidž všie věcí milosť k Bohu neb k bližniemu nepohasne. A toho sám v sobě člověk nevzdy pozná, co pak v jiném? Nemohuť také tohoto zamlčeti, neb to bývá mezi lidmi, že některý velmě se vsvietí milostí k Bohu, až jako vsviedí, ež by se od něho i jiný někto mohl zapáliti. právě jako uhel živý: ale jakž

jej potká protivenstvie neveliké, tak pohasne, tak zčrná; a druhý bude zdáti se studen u božiem milování: a když ho potká protivenstvie, teprv se rozhorčí; neb sej' v něm tajila milosť, ale většiej' byla nežli v onom. Právě týmž podobenstvím, jako kámen vápenný, když shoří, potom bude studen: ale když naň vzlé kto vody, rozhorčíť se; a uhlík horký, světlý, velmi svietí horkostí: a málo naň vzléš vody, takť zhasne. Protoť to pravi, aby nábožní ne všech odsuzovali, ač nevidie kterých plápolíc milostí; nebť sám Bóh vie, kéť jsú jeho, a nám všej' schováno v nejistosti: jenž plápolí, móž u pokušení pohasnúti; a jenž se zdá studen, móž se v něm u protivenství milosť rozmoci. Znamenajte, coj' Buoh odpověděl Eliášovi, když jest řekl: „Aj, Hospodine! zrušili sú tvé oltáře, a zbili sú proroky tvé, a já sem jediný ostal, a hledají mé duše.“ Odpověděl jemu Buoh, řka: „Neřiekaj, by sám jediný byl; ostavilť sem sobě sedm tisícóv mužóv, ješto sú ďáblóm neslúžili.“ Hlédaj, kdež mněl Eliáš, by sám jediný slušal k Bohu, tu sú také i těchto sedm tisícóv mužóv slušeli: takéž, kdež vy snad mníte, by jediné z vašeho pořadu slušeli do nebes, tu uzříte, že i z jiných stavóv také do nebes pojdú lidé, ač i z nižších, kteříž je právě zdrželi budú, aneb pokáním opravili.

Druhé slušie vám na to slovo svatého Jana vzdy pomnieti, ješto die: „Kak móž kto řéci, miluji Boha, jehož nevidí, nemiluje-li svého bližnieho, jehož vidí?“ A opět: „Kak móž řéci, miluji bližnieho, a vida jeho potřebu, a moha, i nepomóž jemu?“ Veď ten pořad svatý, ješto Serafin slove, kakž kolivěk svú mysl všicku upřel jest v Bóh i svú žádosť, však kdyby nižších pořadóv andělských nebylo, oni by sami ty všecky úřady na se vzeli, a všecka by poselstvie k nám dáli od Boha, ješto nynie pósobie nižši; proto by jim nic milosti k Bohu neubylo: ano se čte, že k Izaiášovi proroku z těch andělóv pořadu Serafinóv byl poslán jeden, aby sňal poškvrnu jeho úst. Takéž, ktož kolivěk jsú z toho pořadu tak duchovnieho, ješto svú vzdviženú mysli z pravé milosti spatřijí Boha, uzřie-li pilnú potřebu svého bližnieho, nenie-liť jiný, kto by jemu potřebu učinil, neřku tolik na duši, ale také i na těle: hlédaj, by nesahaje vína, nerozlil piva, jakožť sem dřéve vdovám řekl; tociš chtě milosť k

Bohu jmieti, by neobmeškal jie k bližniemu, zapomena viery nad ním v jeho núzi. Střez se toho, byť Kristus nepřijda k tobě v svých údech, nechť jest v jednom a snad v najmenšiem, chtě od tebe potřebě zdejší, i nenalezl tebe tak nerodna, žeby jemu v tom odpověděl, chtě pokojně seděti u jeho noh s svatú Maří Magdalenú: kto je vie, přijme-li tě s ní k svým nohám v pokoj, když by nechtěl jemu najprv s Martú zdejšieho pohodlé učiniti? A vieš to dobře, žeť jest sám řekl: „Což ste mému najmenšiemu učinili, to ste mně učinili.“ A takéť jest řekl: „Ktož chce najvětší býti, ten buď všech sluha.“ Znamenaj, že svatý Jan Křstitel zrušil oblastnie náboženstvie, aby učil cěstě boží a z hřiechóv trestktal. Svatý Bernart přijal opatstvie, svatý Augustin biskupstvie, svatý Řehoř papežstvie: a všichni byli tak nábožni, že jim pokoj viece dával náboženstvie, než sú jeho pracijíc jměli. Však sú se vázali u práci, neb sú měli pravú milosť; i nehledali tolik, co jim jest dobro, ale co by bylo i jiným dobro. Rozuměli tomu, že ta zdejšie útěcha v náboženství jest jen jako po sniedánie malý drobtík oné rozkoši věčné, i nechtěli proto nenaplniti vóle božie. Neb ne každého posadie s přátely za stuol, komuž dadie posniedati. A mošiť ještě viece řéci: mnozíť sú pyšni byli z takového utěšenie, žeť sú zašli v kacieřské bludy, nechtiec obecného lidu za nic jmieti, jako by oni sami kostel byli; jako také beghardi a begyně, ješto sú ve mnohých věcech kostelem svatým odsúzeni. A tiť sú, jakožť já mním, z dobrého utěšenie duchovnieho púru vzeli svým nedostatkem. Protož známť to a chválímť to, a věřímť tomu, že to duchovnie utěšenie jest dobré; než toto pravi: že i to nenie bezpečné na světě miesto; i v tom člověk črtem, aneb sám sebú móž oklamán býti, jako sú před námi se oklamávali, za niče těch nechtiec mieti, ktož sú tolik nezkusili sladkosti aneb utěšenie duchovnieho. Křivda-tě to! třebať sej' na úzdě mieti; ještě sme cíle nedoběhli. Hlédaj, by neletěl přední, ať ho žádný, a snad najzadnější nepředejde! Jest ještě toho u písmě i jiný příklad, že slušie někdy někomu pro pilnú práci o někom vážiti se utěšenie u pokojném náboženstvi, jakož sem řekl: jako by sniedánie oželel, čině libosť někakú hospodáři v ta doba, aby ho pak od oběda neodehnal. Hlédaj, Jakub pa-

triarcha, ješto měl dvě ženě: nekrasší s očima potuchlýma, a ta znamenává život pracovitý v dobrých skutciech, jenž jest ploden, maje šest skutków milosrdných, jako šest synóv ona měla; druhú krásnú, a ne tak plodnú, a ta znamenává duchovnieho živola utěšenie. A když chtěl Racheli, dána jemu Lia prvé, a potom Rachel; neb prvé slušie pracovati v dobrých skutciech, a potom z toho má přijíti k duchovnieho života utěšení v náboženství. Znamenajž viece, že ta krassie potom na nájmie dala svého muže z své postele oné nekrasší za jedno ovoce krásné hlédati, a ješto dobře vonie, ale jiesti nenie chutné, a to slulo mandragora: jako by písmo taký příklad chtělo dáti, že někdy pro dobrý příklad, aby byl jiným jako vóně dobrá, člověk má své libé útěchy přenechati v tom pokojném náboženství, a práci se dáti v dobrých skutciech. Neb ač jest nechutna práce, ale jest krásna hlédati, a dobře vonie svým příkladem. A však proto vzdy měj vzdviženú mysl k Bohu; což koli činíš, nezapomínaj Boha, jelikž móžeš: jakož svatí andělé, ač k nám dějí poselstvie, však z své mysli nepustie Boha. A paklif Bóh tak zpósobi, cž budeš moci mieti prázdeň; ovšemť jie neslušie jinak zvésti, než aby se vzdy s Bohem kochal, o něm mysle, o něm mluvě, o něm píše.

Jest pak úpad obecný od toho kóru najvyššieho všech lidí, že se sami počnú prvé než pravdu milovati; a tak oslnú tú milostí, že, což se jim podlé jich slepoty líbí, to mnie pravdu, a tak zajdú ve všecko zlé. Jakož pokládá svatý Pavel, řka: „Budú lidé, ješto sami se budú milovati;“ a jako by řekl: a z toho milovánie nemúdrého to pocházie, že budú sbožie milovati; „a budú mysli vznesené, pyšni, hánce božie, smilni, milovníci rozkoši viece, než Boha.“ A tak i jiné zlé věci tu pokládá, ješto z toho pocházejí, když se kto sám počne milovati. Jako jest Lucifer se prvé oblíbil než Boha, a svú milosť všicku od Boha obrátil k sobě; a když sám v sobě bez Boha nemohl státi: čím jest byl přirozenie milovnějšieho, žeby větší chuť byl jměl jím, kdyby tu milosť byl obrátil k Bohu, tiem větší tesknosť jmá a větší núzi, i většie zlosť obchopila jeho úmysl. Takéž mnohé lidi Buoh obdaroval na světě tak milovnú myslí, žeby mohli slušeti k tomu pořadu najvyššiemu, plápolivě milujíc jej: i obrátie

tu milosť sami k sobě; a vidúc, že v sobě sami nemohú útěchy jmieti, jediné tesknosť; uzřiec pak stvořenie božie, po němž by mohli poznati Boha, pak netbajíc na Bóh, tu svú milosť obrátie k němu, ne pro ně, ale se milujíc, své rozkoši hledajíc v něm. A tak i zablúdie mnozí, že věčně ztratie Boha, nechtiec od stvořenie své žádosti odtrhnúti; a tu milovnú mysl, jižto sú od Boha vzeli, aby jej plápolivě milovali, jakož sem řekl, obrátie plápolivě k smilné milosti, v tu nečistú milosť poddadúc veškeren svój úmysl, o tom mysléc, o tom piesni kladúc, ješto by tu milosť obrátiec k Bohu o něm zpievati a jej samého chváliti jměli. Coť se zdá, by nejeden milovník ženský byl tu milosť své milovné mysli obrátil k Bohu, jakoj' byl obrátil k smilstvu, či-li by byl nemohl o Bohu v dobré žádosti zpievati piesni, když jest tak o smyslné zpieval nečistotě? A zdalij' svatý Řehoř nejměl útěchy dobré, když jest zpieval o Bohu, ješto i dnes v kosteléch zpievají mnozí s velikú chutí Bohu na česť? aneb David, když jest hudl Bohu na česť, a chválu jeho u veselém duchu prozpěvuje?

A tak rozliční lidé rozličně slepě padají v hřiechy kteréž koli, milujíc sami se, nechtiec i jedné praciěky pojměti, by se zlé milosti obránili; ale, jakož sem řekl, uzřiec v stvoření nestatečnú libosť a krátkú útěchu, ješto by měli po tom poznati, žej' mnoho libosti a útěchy v stvořiteli všeho světa, i ptáti se po něm dále jako po sledu: tu se sledu okojiec, k stvoření svú milostí velmú; a nikděž plné útěchy nenaleznúc, od jednoho k druhému blúdie, a vzdy toho žádajíc, jehož nejmají. A tak zablúdie onen v hrdosť a v pýchu; onen v lakomstvo, chtě vše sám jmieti; onen v rozkoš lakoty neb smilstva, aneb pak se poddá lenstvu; onen v hněv vpadne a v závisť: každý tak velice, jakož velice Bóh dal jemu milovnú mysl, jíž by jej mohl milovati, kdyby k němu ji obrátil; a podlé plápolánie té milosti byl by vzal miesto s těmi anděly, boží milostí plápolícími: ješto sice, ač se pokáním jako svatá Maří Magdalena, neb svatý Augustin, neb svatý Pavel neobrátie, odsúzenie vezmú s těmi ďábly, ješto sú svú milostí převrácenú vypadli z toho kóru najvyššieho.

Zákonnikóm.

Druhým pak, ješto písmo mají, zákonníkóm, neb se ti ovšem mohú připodobnati k tomu kóru najvyššiemu, jenž Serafín slove, běch řekl v těch knihách, ješto sem byl dřéve napsal, jen tolik: „Boha-dle! držte se písma, pomniec, že písmem máte súzeni býti; každý viz, pod kterúj' řehulú ustaven jeho zákon, tu drž, jakžť svědčí; nemni, byť kto mohl, vejda v řehulu a poddada se jí, i zrušiti ji: onať nad ním, ale ne on nad ní má panovati.“ I byložby dosti řečeno múdrým. Ale že ne všichni zákonníci mohú mieti písmo; jsú konvrši, jsú jeptišky některé, ješto neumějí latině; pakli čtú, ale nerozumějí: pro ty zdáloj' se jednomu dobrému druhu hodné, abych tiem během, jakož sem obykl, také napsal něco zákonníkóm, zdali by kdy které slovce bylo komu úžitečno; aneb otci a matery aby věděli, nač své dietky mají strojiti do zákonóv.

I vzpomenul sem, chtě o zákoniech pomluviti, ono žalostné slovo Jeremiášovo, kdyžto ubohý kmet srdečným pláčem plakáše zbořenie Jerusalémského, ale viece mieniese duchovnieho Jerusaléma zbořenie, nežli těch zdí. I plakáše, a řka mezi jinú řečí: „I i kak jest potuchlo zlato! proměnilaj' se výborná barva; kamenie svatyně toj' i sem i tam rozptýleno po uliciech!“ I móžem dobře stav zákonničí k zlatu přirovnati. Neb jakož zlato jest najdražšie věc a najčistšie z těch všech věcí, ješto z země móžem dobyti, a čistie se ohněm: takéž stav zákonní jest v duostojenství nade vše stavy; neb najvětších šlechetností jest příčina, podlé všeho svého zpořiezenie, každému, ktož by chtěl rád k Bohu bez zkalenie od tohoto světa hubeného a pracného. Zákoni jsú pravý chládek a otdechnutie tomu, ktož se chce skrýti před pálením žádostí světských; i koráb, v němž móž člověk, nezmoče se hořkými vodami, přejíti moře tohoto světa. Také svatý Augustin přirovnává zákony k těm lodem, ješto u břeha stojie. Neb s té strany, s kteréž mají úmysl duchovní, jsú jako u břeha, nebojiec se búře; ale s té strany,

ješto tělo žádá protiv duchu, jsú od moře ještě, a vlny mořské obrážejí se o ně a činie jim nepokoj, najviec, když spolu nedržie se sebe. Protož lodie! ješto u břeha stojíte, držte se spolu; nedajte sebú točiti vlnami tohoto světa zabylého, ať se o vy obraziec zmiší. Neb to jest jisté, že když zákoni dobře se držie duchovenstvie, nejedna vlna, již mece búře tohoto světa, upokojí se, o ně se obraziec, když sobě ne jeden světský die: „I proč bych bujal, ano tito zákonníci, chtiec k Bohu, tak jsú pokorni? I kak já mohu do nebes, vzdy stoje po rozkoši, ano zákonníci mnohá mají utrpenie? I kak já chci mieti boží milosť, žádaje cizieho sbožie, ano zákonníci i žádný svého niče nejmá?“ Malý-li jest dar Bohu, svú vóli pro Buoh poddati starostě svému podlé ustavenie zákonnieho v poslušenstvie? však jest lepšé poslušenstvie, než která oběť. A čím-li se kto móž lépe Bohu oplatiti, jen jakož on všeho se byl poddal pro ny k smrti, aby takéž člověk všichnu svú vóli proň poddal starostě svému podlé zákona? Když jest vzácno Bohu, ješto proň kto dá co svého: čím jest vzácnějie, když se sám veškén dá? Ničímž lépe člověk za hřiechy dosti neučiní, jen poslušenstvím; neb prvý hřiech stal se jest neposlušenstvím, pro něž jsme poddáni všemu hubenství. Málo-li dobrého jest při tom, aby, niče svého nejmaje, měl potřebu člověk, aby jen o Bohu myslil, o něm četl, zpieval, jemu se modlil, ano se netřeba o nic svářiti, o nic hádati, za nic takového báti, ano jiný o jeho jedení, pití, rúchu, schráně, i kteréž koli tělesné potřebě má péči? Pakli se komu to neštěstie přihodí, že bude kterým tajným božím zpósobením opatem, neb převorem: však to ne každému; a ještěž i ten, ač má zde ztrátu v nábožensví, ale z práce a z žalosti bydla pokojného, a z poslušenstvie zákonnieho, a z té viery a milosti, když bude věrně obmýšlévati svú bratří podlé zákona, odplaty neztratí. I jest-li také kde miesto bezpečnějšie čistotě, než v zákoně podlé jeho zpósobenie? vzdy býti pod stráží, vzdy mieti neprázdň svatú s hodinami i s jiným obyčejem podlé ustavenie zákonnieho, velikéj' odehnánie s mysli nečisté žádosti! Ač zlé zamyslí, chce-li, móž skoro odmysliti; neb ne inhed móž tomu příti.

A to jsú ty tři zvláštie šlechetnosti, na nichž jest, jako

na dobrých základiech vyššie vrstvy té zdi Jerusaléma nebeského, uložen každý zákon; jichž se mnoho dobrého móž držeti, neb jsú příčina kterýchž koli šlechetností. A zdali to duostojno v zákoniech chvály, když jich mnoho bude v jedné milosti, milujíc Boha, jako jednu duši majíc a jedno srdce, kdež i žádný nedie: „Toto jest mé!“ jakož svatý Lukáš praví o prvních křestěnech svatých? Jistě k tomuť jest pokřikl David, jsa přinucen duchem svatým, aby zavolal znamenitě, řka: „Aj, kakť jest dobré a kak kratochvilné bydliti bratři v jednotě!“ Šalomún praví: „Dobroj' býti dvěma: spí-li jeden, druhý ostřiehá jeho; jest-li zima jednomu, druhý jej shřeje;“ tociš, jest-li jeden netbav svého dobrého, jako by spal, druhý jeho ostřiehá, aby nezašel v hřiech, až jako i procítí, že sám bude snažen střieci se zlého; jest-li zstydl u milosti, druhý jej napomíná skutky dobrého příkladu, i radú dobrú, až se opěte i zahřeje; pakli poblúdí kto v zákoně, ale má inhed pokutu jistú: lépej' pokutú zákonní pomstiti zákonnie křivdy, nežli bratra neb sestru ostaviti k boží pomstě a k zlému příkladu jiným. Protož i toj' hrozná šlechetnosť v zákoniech, nenechati zlého bez pomsty. Jest-li pak co lepšieho na tomto světě než pokoj? a ten výbornějie nikděž býti nemóž než v zákoniech. Jimť jest řekl Kristus: „Pokoj mój vám dávám; pokoj mój vám ostavuji: ne jako svět dává, já vám dávám.“

Divně svět dává pokoj; mušiť vám povědieti, kakýť jest pokoj světský, aby po něm netúžili, ješto mníte, nezkusivše, by lahodná věc byl svět. Světští lidé, aby pokoj měli, ovšem veliký nepokoj mají. Neb řiekají lidé světští: „Aneb mosíš lidem nepokoj činiti, aneb od lidí nepokoj trpěti.“ Hlédajž, jest-liť pokoj v světě, činiti nepokoj: nepokoj jest, a veliký! a nahodí se tomu učiniti nepokoj, ješto také jiným rád činí nepokoj; jenž se jemu týmž oplatí, když by rád byl pokoji. A pakli i tomu nepokoj učiní kto, ješto trpí rád nepokoj pro Bóh, však z toho i poslé nepokoj přijde, když Buoh nenechá bez pomsty zlého. A proto i zde činiti nepokoj jiným s pokojem svým i žádný nemóž. Pakli se zdá, by dal komu svět pokoj: ten pokoj jest falešný, a brzo mine. Protož, ktož žádá s světem pokoje, chtě se slíbiti světu protiv boží vóli, vida hřiešných pokoj a neznamenaje,

kak jest lestný ten pokoj, velmě hýří. Světští také často k sobě krásně mluvie, jako by spolu pokoj měli, ano v srdci nepokoj hrozný. Často die jeden druhému: „Poslúžímť rád; což tobě libo, toť učini;“ a odejda jím poklamává, podštívá naň jiného, aneb škodí jemu leckaks tajně, a pakli uzří svój zisk, i zevně uškodí jemu, móž-li kudy; brzo toho, co sej' skazoval, zapomene. Toť pokoj světský, jen pochlebenstvie a oklamánie!

Ale pokoj ten, ještoj' Kristus mienil, řka: „Pokoj mój ostavuji vám, a tak dávám, ne jako svět dává,“ jest lepší než světský; neb dává v nebesiech pravý, beze všie nesnadnosti, ale v divné chuti. A ten, ještoj' zde ostavil, jest také lepší, než dává svět, kakž koli jest ještě neplný; neb ob tu stranu, ješto tělo, jež se porušije, obtěžije duši, jest ještě s zámutkem: však ob tu stranu, když duše panuje nad tělem, jest pokoj nerovně lepší, než svět dává. Jakoj' o svatých psáno, že zdáloj' se nemúdrým lidem v oči, by oni mrúc, nepokoj měli: nalit měli hrozný pokoj v své mysli. Světský pokoj otec s synem neb vlastní bratřie ztratie pro sbožie: ale pro tento duchovní pokoj svého sbožie sbožní lidé ostávají. Ten sú pokoj apostolé a za nich oni první křestěné jměli. Neb jakž sú vieru přijeli, tak vše, což sú měli, před apostoly kladúc, v obec dávali, a žádný jich neřekl: „Toto jest mé, neb toto!“ tak sobě umyslivše, že jakož měli jednu obecnú vieru, takéž aby jednoho spolu sbožie užívali. Nezdálo se slušné dobrým lidem, by nebyli spolu téhož sbožie účastni tělesného, když jsú spolu účastni téhož daru duchovnieho. A tak sú měli zde na světě pokoj; neb pokoj jest úklidnosť mysli. Jakož o nich píše svatý Lukáš: „Bieše,“ praví, „těch, ješto věřiechu, jedno srdce i duše jedna, ani bieše který chud mezi nimi.“ Taj' šlechetnosť byla v prvních křestěnech, pro něž sú spolu v pokoji byli. Ale již jinak jest na světě! Oni, jakož svatý Augustin praví, nemyslechu o sobě, aby nebyli lačni; ale báchu se, aby druhý nebyl lačen: ale již jeden druhého potřeby neobmýšlévá; již jeden lačen, druhý se opil. Již jest ten čas v světě, o němž praviešc spasitel, řka: „Proto, že se rozmnóž nepravosť, zstydne mnohých milosť.“ Zdalij' se nepravosť nerozmohla v světě, ano jeden na druhém láká leckakýchs pod-

mluvení, jinak řeč popadna, než onen myslí? Kakž sobě lidé v světě věřiti mohú? a nevěřiec sobě, kak se budú milovati? a nemilujíc sebe, kaký pokoj mohú mieti?

Protož ducha svatého zpósobením svatí otci, vidúc taký rozbroj a nepořad v světě, a najviec z toho, že každý sobě, což móž, sobí, ustavili zákony svaté, v nichž by čistě slúžili Bohu, držiece čistotu těla, a pokorně držiec zákonné poslušenstvie, a u pokoji nemajíce niče svého. Neb z tohoj' najvětší nepokoj, že jeden die: „Totoj' mé; to já mám mieti!“ a druhý: „Ne, mé jest; já mám mieti!“ A protož, řku, otci světí ducha svatého naučením ustavili sú zákony, aby as a v zákoniech sdrželi ten stav duostojný prvních křesťanóv, jimž jest bylo vše obecno; což sú měli, to vše v spolek, že i žádný neřekl: „Toto jest mé!“ aby tak zachovali ten pokoj mezi sebú, jehož svět nemóže dáti. A žej' tak mnoho ctného a dobrého v svatých zákoniech ustavenie; dobře je mohu k zlatu, jež jest najdražšie věc, přirovnati.

Ale vizmež také, čeho žalostí Jeremiáš, co die v svém smutném pláči. Žalostně die: „I i kak jest potuchlo zlato! výborná barva ta se jest proměnila; rozptýlenoj' kamenie svatyně po uliciech!“ Ó žalostná věci všem, ktož milují česť a ozdobu Jerusaléma duchovnieho, když jest také krásné a drahé zlato potuchlo, když sej' tak výborná barva změnila, když jest kamenie svatyně, ješto by mohlo býti ozdobeno zlatem a jeho výbornú barvú, rozptýleno po uliciech! A všakž odtucha, žej' kamenie ostalo kamením: zdali kdy přijde na to, že opět bude sebráno a okrášleno? Jakož sem řekl dřéve: zákoni sú k zlatu přirovnáni: ti sú, po hřiechu! mnozí potuchli, a tak svá ustavenie a svú řehulu proměnili, že, ještoj' dřéve byla upřiemá cěsta do nebes z klášterów, to již nevědě, minú-li mnozí peklo božím tajným milosrdenstvím; ale nelze, by hrozných muk ušli v čistci ohně pekelného: neb já ne zákony, ale pokrytstvie hrozné v kláštеřiech mnohých vizi! Nemienímť dobrých zákonníków, ale ty, kteříž jsú vinni; vědě, žeť mi odpustie dobří, nebudúť se na mě hněvati z této řeči. A ti zlí, kteréžť miením, leč mnišie jsú, leč jeptišky, ačť se i rozhněvají z toho, netbámť toho. Ktož jest v šeředství, nech ať se ještě zšeředí, jakož jest psáno v tajném zevení svatého Jana. A všakž bych rád,

by přijdúc sami k sobě, i znamenali, odvrhúc hněv, pravdu-li praví; neb hněv člověka oslepuje jako i milosť. A po něj' to pravda, jakoj' byl svatý Augustin řekl: „žej' lepších neznal brzo, mimo ty, ješto sú prospěli v dobrotě, jsúc v zákoniech; ani také horších, než ty, ješto sú, v zákoniech jsúc, pohynuli v dobrotě.“

A protož mnoho zlého slyšeti jest od zákonníkóv, neb netbají svého ustavenie. Mnozí chtiec slúti zákonníci, a nebyti, jsú pokrytci, a čtúc neb slyšiec, kak velmě písmo hyzdí pokrytstvo; vědúc, žej' pokrytstvo, chtieti slúti tiem, někakú podobností se přikryjíc, jímž kto nenie. Protož, v kterémž koli klášteru, v mužském neb u panenském, což koli mají a mohú mieti z práva, i nemají toho v obec, ale zvláště, kto dějí, žej' jich obláštie: darmoť se zákonníky nazývají; pokrytciť jsú! V žádném zákoně neniet odpuštieno, byť kto mohl mieti co svého. Jsú některá odpuštěnie a oblehčenie v některých klášteřiech obdržána od papežóv pro některú věc pilnú: ale ne své vlastnie penieze mieti, neb úroky, neb dobytek, neb kteréž koli sbožie. Neb jest jako základ zákonní najprv, aby i žádný sobě nic nesobil; ale což podlé zákona mieti mohú, aby to ve spolek měli, aby se o nic nebylo jim příčiny kramoliti. Snáze by papež učinil ze mnicha nemnicha, neb z jeptišky nejeptišku, nežli aby své vlastnie penieze neb úroky jměl. Neb jakož nemóž mnichu, donidž jest mnichem, oženiti se odpustiti: takéžť nemóž odpustiti, byť měl své obláštie, a jsa mnichem. A téžť jest i o jeptiškách. Což pak mohú řéci: „Odpustil mi opat, neb provincial, neb minister?“ coť móž ten odpustiti, jenž jest týmž svazkem svázán podlé svého řádu? Veď ne opatóvť jest zákon, ani abatyšin, ani provincialóv, neb kteréhož koli starosty vašeho; ne jim ste slíbili čistoty a chudoby, ač ste pro Buoh jich podlé zákona slíbili poslúchati, ale Bohu ste slíbili. Pakli by mohli vám kto odpustiti své sbožie mieti, jehožť nemohú, však by proto licoměrní pokrytci byli, řkúc: „Jsme zákona svatého Augustina, neb svatého Franciška, aneb svatého Benedikta,“ když by ne jich řehuli jměli; ale měli by řéci: „Jsme tohoto,“ menujíc jej, ještoj' vám zbořil řehulu těch svatých otcóv. Však viete, jste-li svatého Benedikta, že ten i rafijky své vlastnie nedá mieti; pakli jste svatého Augustina,

ten praví: „I žádný nerci, by co jeho vlastnie bylo, ale vše vám buď ve spolek;“ a pakli jste svatého Franciška, přečtěte řehulu, v kakéť vám chudobě ustavil svój zákon: netolik by obláště sobě nejměli peněz, ale aby i ve spolek jich nebrali v svoji ruce, tociš v svú moc; ale ktož vám dáti chce almužnu, aby ten obrátil na vaši potřebu. Já pak nevědě, ktoj' vám tu glozu nalezl, aby obinúc, i vložili v kuklu: však i potom vynmete z kukly. Chcete-li glozu své řehuly a výklad poznati, čtěte v těch knihách, ješto Klementini slovú aneb Extravaganti; raziť, na jiné se neobracijte. Byť byl chtěl svatý Augustin, neb svatý Benedikt, neb svatý Francišek, neb kterýž koli jiný, jakž jest jeho zákon potvrzen papežem, proměniti co toho, ještoj' potvrzeno, nebylť by mohli: což pak jich náměstci? Pakli vám kto die: „Papež Mikulavš odpustil nám a proměnil;“ pročež tehdy, jakož sem i dřéve řekl, nemenujete se jeho? A veď po tom papeži ty knihy oboje, Klementini i Extravaganti, sú sebrány, v nichž také zvláště jest výklad řehuly svatého Franciška popsán. Neb sej' potom jiným papežóm nezdálo podobné, by slúli kto bratřie neb sestry zákona svatého Franciška neb Augustina, a nedržiec řehuly jich; i proměnili sú ta některá ustavenie toho papeže Mikulavše. A také sú viece sobě byli odpustili, nežli jim jest ten papež oblehčil, jakož ti činie, ješto se jim dadie ujieti za prst, ani pak za vši ruku. Protož, nevěříte-li mně, otiežte upřiemých mistróv svatého písma aneb jurist, a rozpomeňte se, kak ste vy to zlato učinili, žej' potuchlo; kak ste proměnili výbornú barvu; kak jest vaší vinú rozptýleno kamenie svatyně. Jistěj' zlato potuchlo, když v zákonníciech nenie milosti, když ne jeden o druhém, ale ať řku téžměř každý o sobě má péči, sobě hromáždí penieze, přátely neb tovařiše oblastnie, rotu zvláští, pna se, zdali by byl učiněn starostú; zdali by k úřadu přišel; zdali by měl, čím by založil klášter, aby jej učinili převorem, aby sobě snad viece nakradl potom; zdali by bylo třeba nákladu k dvoru neb k vyšším sebe, ač by s ním volili jiného. Aj, kakť jest zlato klášterské potuchlo, ještoj' nerovně lepšie než arabské! Dřéve za neštěstie sobě kladli, kteréhož volili starostú: ale již to za veliké štěstie mají, a to vše z toho, že protiv zákonu své obláštie mají; neb

jeden druhému v túž oplatu odpúštie mieti to, ješto zákon brání. Druzí pak menší, ješto nemají té naděje, by k úřadóm přišli, také hromáždie, což mohú, od větších vidúc, aby měli co propiti, prohltiti, aneb zač dárkóv nakúpiti a přiezní leckakýchs sobě tiem dobývati neduchovních: né brž snad proto zajdú v ty marnosti, že sú nachovali peněz; že mají nač, i naučie se píti, po lahodném jedení státi, aneb po freji, že mohú kupovati ty dárky leckakés. A tak sú potuchli v milosti, nemají pokoje božieho v své mysli, nekochají se s Bohem v náboženství, ale svářie se, závidie sobě, tupí jeden druhého, naděň se pna; neb jest v nich potuchla milosť pro to lakomstvo, že sú ostali Boha pro penieze, zrušivše svaté zákony jeho a přísahu slibu svého. A nad to, ještoj' najstraššé zufánie, hněvají se, mrzí je každý kazatel dobrý, neb kterýž koli dobrý člověk, jenž rozumie jich zablúzení; rádi by ho i kacieřem učinili, aby měli své lsti většie svobodenstvie! A pakliť se upletú, ež budú kterých znamenitých lidí zpovědníci: tuť jim vzpochlebují, kteréž znají, ež rádi slyšie pochlebenstvie; a pakli jsú múdří, ež jim nesmějí v zlém pochlebovati, ale netbají, by z dobrého v lepšie je vedli, neda oni jim dávali. Aniž jest to div: když svým dušiem nejsú věrni, hledajíc omluv lestných protiv zákonóm svým; i kak mohú jiným dušiem býti věrni? Čili-tě toho nevěděl duch svatý, že tak nastanú časi nebezpeční, že budú lidé, ješto jen sám se každý bude milovati, pro něž vše zlé mezi lidmi? I dal znamenie mnohá svým, ješto se bojie Boha, aby se vystřiehli božieho hněvu, jakož die žaltář: „aby utekli před lučištěm.“ Zdali veliké znamenie nenie vláště zákonníkóm — nechajíc jiných, neb s nimi jen mám řeč tuto — ona žena Lotova, ješto vidúc, že město má zahynúti pro své činy, jdúc ven z něho, však se ještě obrátila k němu; ještě jí někak mílo bylo, i zahynula: takéž zákonníci vidúc, ano svět hyne v svých skutciech zlých, i vyšli z něho do zákonóv; a však se obrátili k němu, milujíc věci světské, jichž sú utekli, rušiec slib zákona svého: zahynúť, jakoj' zahynula ta jistá Lotova žena. Neb praví Kristus: „Ktož vezme rádlo, a bude za se hleděti, ten nenie hoden královstva nebeského.“ A svatý Petr praví: žeby lépe bylo nepoznati pravdy, než přijemše ji, i jíti zase, jakož pes, vyvrátě to, jehož jest požiti nemohl, vrátie

se opět i snie: takéž ti zákonníci, ješto ostanúc světa, pustiec od sbožie, i navrátie se opět k němu.

Druhé hrozné znamenie těm zákonníkóm, ješto své obláštie sbožie mají neb penieze — ale dobré těm, ktož se bojie Boha; neb tiem majíc napomenutie, téhož se vystřehú neb snad horšieho: ješto když v prvém kostele za apostolóv vše chtěli sbožní křestěné, jichž podobenstvie nesú zákonníci, ve spolek mieti, jakož sem dřéve pravil; tehdy jeden jmenem Ananiás s svú ženú Safirú, prodavše svój statek, i přinesli v obec penieze, ale něktерú stranu sobě zachovali na to, aby sobě tiem polepšávali. A když přišel ten Ananiás k svatému Petru, řekl jemu svatý Petr: „I proč's sklamal svatým duchem? však tvé sbožie bylo tvé; mohl's je schovati i prodada. Ale že's křivdu učinil, budeš mieti boží pomstu.“ An inhed před jeho nohama zpruči se a umře, a takéž i žena. Hlédajtež, zákonníci! ješto jste týmž činem hodni téhož; a že vás Buoh nechá zde na světě bujeti po vaší vóli bez pomsty: střezte se, aby nepřišla na vy pomsta věčná! Či-li sú blázni byli svatí, že sú ustavenie zákonnie držali? Neb se čte o jednom, že byl nalezl po smrti jednoho bratra něco peněz; nedal jeho položiti mezi bratří, ani u svatých křesťanským pohřebem; ale někde snad na rozhraní s těmi penězi pohřesti jej kázal, řka: „Tvoji peniezi s tebú buďte na zatracenie!“ Toť jest z práva pohřeb těch zákonníkóv, ktož své vláštie penieze mají; takáť jim jest od zákona ustavena paměť, aby jich peniezi byli na zatracenie s nimi! Ale již jest to jinak; již jest potuchlo zlato, již sej' barva výborná proměnila! A všakž to ještě držie: že „mnich, kterýž má šart, nestojí za šart;“ ale poň to oni jinak rozuměti chtie, než písmo miení: tociš, že jest malá věc šart, protož toho mnicha mezi sebú lacino vážie, kterýž nemá viece než šart, aneb jeptišku; a pakli nic svého nemá, tehdy za nic jeho i nemají: ale měl-li by sto kop, drazeť jej vážie! A tadyj' potuchlo zlato; tiem se jest výborná barva proměnila! Již chtě mnohý mnich slovúten býti, bude se ukazovati, žej' bohat. Slýchal sem, ano jeden druhému praví, řka: „Také mohu svój groš mieti na propití s tovařiši!“ Vídal sem také, ano svú hanbu na stěně píší, řkúc: „Tento bratr totoj' učinil klášteru penězi svými.“ É

buď toho Bohu žel, žej' kdy se proměnila tak výborná barva, žej' také zlato kdy potuchlo! Již sej' naplnilo v zákoniech, ješto Ezechiel prorok praví: „Jako Sodoma, tak se chlubie svým hřiechem.“ Poňovadž chtie z toho mieti chválu, že své obláštie penieze mají, anoj' to jich zatracenie: coj' jiného, než svým hřiechem se chlubie? „Běda vám,“ praví Kristus, „ješto máte klíče královstvie nebeského: sami nevejdete, ani jiným dáte vníti!“ Jistě máte zákony, jimiž by dobře mohli otevřieti královstvo nebeské; ale když jich nedržíte, ani jiným dáte býti v zákoniech podlé ustavenie zákonného: co jiného slušie na vy, než aby vám běda bylo, jakoj' řekl Kristus? Když každý má sobě své, což dobude, kakýj' to zákon? kaké bratrstvo? jistě zákona nedržíte; a když ste to již tak přivedli, žeby nemohl živ býti, nemaje potřeby tělu mezi vámi, kdyby sám svého neměl: tehdy jistě jiným nedáte vníti do zákonóv. A protož rozptýlenoj' kamenie svatyně i sem i tam, ješto by se dobře hodilo k Jerusalémskému chrámu, ješto by mohlo dobře sdržeti zlato zákonnie!

Mnozí by dobří šli do zákonóv radše, než jsú tak jako kamenie rozptýlené, jako na púšti neúžitečné mezi Egyptem a Svatú zemí, nejsúc i v jednom zákoně potvrzeném: týmž právě činem, jako na púšti byli Židé, vyšedše z Egypta, kdež sú je potykovali mnozí boji, a také se i protiv Bohu zapomínali často. Takéž tito jsú jako na púšti mezi Egyptem a zemí Svatú, když sú vyšli z světa svú žádostí; nestojie po tom, po němž stojie slepí tohoto světa milovníci; jinam je jich žádosť tiehne: ale by v zákoniech svatých byli a držeti je mohli, tehdy byli by jako v Svaté zemi, v Jerusalémi ohraženém, kdež by mohli zakusiti pokoje, a mohli Bohu slavnějé než na této púšti světiti svátek v svém srdci, kochajíc se v něm, zpievajíc sladké piesni sionské, obětujíc Bohu oběti, pokoj jeho oblibujíc, o něm ústavně čtúc, mluviec, mysléc, odtrhvše se světského nepokoje. Ale když jest nelze toho komu, by as a podlé této trojie věci držal zákon: by jsa u poslušenství a v čistotě, i jměl také pravú chudobu, svého obláště nic nejmaje, jakož zákon velí: lépe jest na té púšti býti, o niž řeč máme, nevchodě v ten zákon, ani se proto vracije k světským obyčejóm, opět žádaje pomoci božie,

vida tak mnoho bojóv protiv sobě, nežli by mně, by byl u pokoji, i oklamal se. Buďž tiem kamením rozptýleným do božieho času: jen hlédaj, aby kamenem ostal v tvrdosti úmysla dobrého, aby ani která voda rozkoší tělesných tě obměkčila, ani která pohroma pokušenie protivného rozrazila. Mocenť jest Bóh, své i v světě, jako Josefa v Egyptě, v čistotě zachovati, kteříť jsú pilni sebe, od něho pomoci žádajíce; a jako Daniele v Babyloně, móžť v libých sobě obyčejích zachovati. A najviec, žej' Josef byl tělem v Egyptě, ale myslí v zemi Svaté; a toj' ukázal, žej' chtě umřieti prosil, aby jeho kosti, když pojdú z Egypta, vzeli s sebú; a též Daniel v Babyloně pósobil věci krále Babylonského, ale vzdy se žedil, skoro-li Bóh smiluje se, a zbaví jej Babylona: takéž, ktož nemóž dojíti toho, by byl v zákoně, jakož slušie, zžeď se po tom as poň, žeby rád, by to mohlo kudy býti; a budeš po smrti někakú toho odplatu mieti.

Toť těm pravi, ješto sú do zákonóv nevchodili. Ale ktoť jest všel v zákon, ač i zlým úmyslem: nevychoď z zákona, ale zlý úmysl proměň a v zákoně ostaň. Ktož jest všel v zákon, žej' jemu snad ponukl k tomu jeho otec nebo máti, stydiece se, aby v světě nebyl malým pánkem, aneb jeho jiní bratřie neochudli; aneb aby snad nebyl mlatcem neb oráčem, neb jiným někakým řemeslníkem, ale ne pro Bóh: když's již stvrzen, již tam ostaň, ale zlý úmysl proměň v dobrý. Jsi-li urozený, netbaj své šlechty: když's vstúpil v zákon, jsi bratr najsprostnějšieho urozením; Bóhť za nic té šlechty nemá světské. Chtěl-li's býti šlechticem, aneb mohl-li's; proč's neostal v světě? A téžť řku i pannám klášterským; všeť jest jedno. Darmo se pne která svým urozením; menšieť by zlé bylo bujeti v světě, než v klášteře tú šlechtú. Ale brž počkajte málo, a Bóhť vám odplatí dobře toho, ač proň nebudete tbáti šlechty světské.

A pakli dieš: „Já sem tak slíbil, jakož sem viděl, kak sú ti zákonníci živi, k nimž sem přišel;“ jistěť pravi: ačť sú tak i slíbiti kázali ti zákonóv svatých zkázce: nepomóžť to, když dieš, že jsi v řehule svatého Benedikta, neb Augustina, aneb Franciška. Jich řehulu drž, proměň úmysl; zláť jest omluva. Nevěříš-li mně, otiež jurist. Nemóžť to býti, vystřiehlť jest toho svatý kostel, ktožť by ho chtěli poslúchati.

Máť býti upřiemá do nebes cěsta; pravdúť jest do nebes přijíti. A protož k čistotě těla a ku poslušenství zákonniemu držte také chudobu, nejmajíc nic protiv zákonu ani v obec, a ovšem sobě oblastnieho. Neb ráčí-liť kdy to staviti Buoh, ežby nic nejměli sobě oblastnieho zákonníci, byla by čáka, žeby opět zákoni ozlatěli a svú výbornú barvu na se vzeli, a kamenie, ještoj' i sudy i onudy rozptýleno, ješto nesmie do zákonóv pro to zkaženie zákonné, to by v nich bylo sebráno, a ztesáno i vyryto rozličnými šlechetnostmi, i zčištěno k divné ozdobě, k dokonání toho města Jerusaléma nebeského. V němž nám bytie rač dopřieti, Hospodine!

Učeným.

Druhý kuor andělský slove *Cherubin.* Ti jsú plnějšieho uměnie než kteří nizší; a jisté jest, že také i milosť k Bohu, než nizší, zapálenější jmají. Ale snad proto jmají jmě od uměnie, že, což mají milosti k Bohu, neb kterýchž koli jiných daróv, to vše jim pocházie z toho umětelstva, jímž je jest daroval Bóh: jako oněm prvním to umětelstvo, i jiné dobré, což ho jmají, pocházie z toho, že milují Boha. Vídáme to, že lidé na světě mnozí proto, že velmi milují Boha, veliké rozumy mievají, takéž, jako písmo velí, rozuměti; a druhdy neuměji písma, a však se s ním sjednávají. A druzí jsú, že proto milují Boha, že sú ho poznali písmem. Protož, jakož sem prvnie přirovnal k najvyššiemu kóru, jemuž Serafin dějí: takéž tyto k druhému, jimž Cherubin řiekají. Neb jakož Cherubinové, což mají daróv, to ač od Boha, a však skrze Serafiny Bóh jim toho podává: takéž učeným lidem uměnie a múdrosti skrze nábožné, ješto sú k Serafinóm připodobnáni. Neb počátek svatého písma dal jest skrze Mojžieše, a skrze své proroky a apostoly, evangelisty i jiné svaté učenníky, ješto sú Boha vrúcí milostí milovali. A kakž koli také, jakož z toho kóru někteří andělé sú vypadli, svú mysl i svój rozum, i své vše umětelstvo, i svój smysl, ač smiem řeci, by „smysl" byl, v lesť a v chytrosť obrátivše protiv Bohu: takéž i učení mohli by od pravdy upadnúti.

A však nejsem já hoden, bych je trestktal: majíť Mojžieše i proroky a mnoho svatých učenníkóv; od těch slyšte. A já svú řeč k dětem a potom k obecným lidem chci obrátiti.

I řku najprv dětem, ješto z dětiných let vycházejíc počnú státi po umění: aby hlédaly velmi pilně, by po tom umění siály, jímž by k těm umětedlným andělóm, a právě smyslným, u věčné přišly tovařistvo, toj' po svatém písmu: a ne tiem úmyslem najviec, aby česť zdejší a chválu jměly; ale aby poznávajíc Boha, i jiným jej oznamovaly, a o pravdu bojovaly.

Divně potřebný stav k spasení lidskému jest mistrovstvie svatého písma; neb rozličně by lidé v kacieřstvie vešli a v bludy, by mistrové svatého písma dopustili. Praví David: „Byl bych snad zhynul v mé sprostnosti, by tvój zákon nebyl mé mysli ústavné přemietánie.“ Protož žej' potřebna věc, mistrovstvie uměti, a učiti právě; zevil jest duch svatý skrze proroka Daniele chválu učených, řka: „Ktož budú učení, budú se stkvieti jako hvězdy v nebi.“ Nedie: budú jako „nebe,“ ale jako „hvězdy v nebi,“ ješto jsú světlejšé než nebe. A protož na ten úmysl mladí, a najprv z sprostného úmysla křesťanskú vieru jmajíc, tvrdic: „Stojte snažně po učení svatého písma:“ ne proto, aby teprv jako zkúšeli, věřiti-li? ale tvrdě věřiece, aby rozuměli, co věříte, a viece Boha milovali, a jiné, jakož sem řekl, k boží milosti s sebú vedli, jej oznamujíc. Protož mosíte se učiti najprv, aby mohli písmu svatému rozuměti, a uměli lidem mluviti pořádnú řečí aneb pravdy doličovati, a brániti se falešnému dolíčování, jakož ve školách vám ukáží; aby chytroštěm kacieřským i pohanským podlé jich učení bránili viery a svatého písma. Ale však sama v sobě ať jsú učenie nestatečna; tiem se nikakéž neokojijte, a nebudete z těch, ješto se vzdy učie, a nikdy k konci učenie nepřijdú. A ovšem po hvězdářství nestojte pilně, z něhožť sú mnozí bludové i čáři pošli. A coť to pomóž, ač zkázu a nedostatek poznaji slunce neb měsiece před časem dlúhým, a sami svých nedostatkóv nepoznají, a jsúce v nich? Ale písmo svaté toť vám ukáže vaše i bližních vašich nedostatky a konec učenie všeho, tociš pravú milosť k Bohu i k bližniemu svému.

Totoť mi se také zdá pilné věděti mladým, ktož se chtie učiti v svatém písmě: že svaté písmo jest jako řěka kakás velmě divná, že najvětší slon nemóž jie přebřísti a oplyne v ní, a pak beránek ji přebřede. Tociš, ktož jest hrdý, nedá sebú hnúti pravdě, aby neřekli: „Sstúpil s své pře," ten jest jako slon, jenž nemóž přehnúti kolenú; a kakž koli jest smysla najvětšieho, oplyneť v písmě svatém, a najviec, když má za to, by rozuměl všemu. Ale ktož rozumie, kdež nerozumie, ten pokorú jako beránek móž broditi v svatém písmě. Protož slonové velicí nemají strašiti beránkóv, ani jim brániti, by se v řěce brodiec svatého písma, nechladili protiv pálení žádostí světských. Jsú-li beránkové, neutonúť; dějíť: „Tomuto my nerozumieme!" což vycházie nad jich rozum, nestydieť se vyznati toho, a mohú-li kým býti naučeni, rádi přijmú; a pakli nemohú, ale poručie to Bohu, řkúc: „Ač ne zde, ale tam, Hospodine! u tebe lépe tomu srozumieme." Ale mají také větší někdy svatého Pavla poposlúchati, jenž velí: „zevil-li by co Bóh menšiemu, aby také přemlčal větší."

Takéť vám razi, aby, kdež mohúc, čtli knihy svatých celé, jakožť sú popsali oni, chcete-li jich úmyslóm rozuměti. Neobracijte se na to pilně, ještoj' z jich knih některá řeč vyňata, a snad neúplně: nenie-liť velmě zevna pravda, střezte se oklamánie. Věděť to, žeť by z mých knih mohl někto vynieti mú řeč některú, ješto sem já jinak to mienil nežli on: a tomu by srozuměl teprv ten, kdyby všecku řeč přečetl, coť sem mienil, tak řka. I jsemť toho svědom, žeť sú se tiem druhdy lidé oklamávali. Vámť píši toto, ješto se učiti v svatém písmě počínáte; když dále prozříte písmo, teprv tomu srozumiete, žej' to tak.

Slušieť také věděti, že kto sami pro se žádají slúti mistrové neb učení viece, než pro úžitek křesťanské viery, tiť přestupují, ještoj' řekl syn boží: „Neroďte mistři býti, nebť jeden jest váš mistr." Ale ktož přijme mistrovstvie pro ten obecný úžitek, aby tiem svobodnějie mohl učiti pravdě, tenť činí dobře; a bude-li co při tom tělesné libosti mieti, toť Buoh pokáním senme s něho zde neb v čistci, když jen úmysl zlý nepředčí. Ale jakož z andělóv z toho kóru mnozí sú vypadli: takéž i z lidí, ješto se k tomu kóru při-

podobnávají, padají mnozí, ktož majíc uměnie, i nechtie k tomu táhnúti, aby tu dvojitú milosť jměli z něho; i vstúpie v púru a v své mysli hrdosť, žádajíc viece cti tohoto světa, než cti věčné. Jakož praví svatý Pavel: „Uměnie nadýmá; ale milosť pravá,“ ta tociš bude-li s uměním, „přivede je k úžitku, že nepadne v púru,“ jakož oni padají, ješto jmajíc uměnie bez milosti k Bohu a k bližniemu, vzejdú v púru; a tiem tiežc a hubenějie padají, čím lépe vnitřním okem mohú viděti, kakým pádem letie z takého duostojenstvie v kakú propasť.

Kazatelé také mohú býti k tomu kuoru připodobnáni, i jiní lidé, ješto učie jiné vóli boží; těm také mohu řéci vóbec: aby tak učili lepšiemu, jakž by dobrého nehyzdili. Dobrýť jest každý stav i každé řemeslo, když by právě je vedli, kakž koli lepšéj' jedno druhého. A také, ač jest co zlé, nenie slušné to tak hyzditi přieliš, jakož by nebyla pravda. Jako, ať řku, dobrý jest stav světský, a lepší duchovní: protož-li hyzditi dobrý? aneb tancovati každému nenie dobré: protož-li řéci, žej' vzdy smrtelný hřiech každému? a též i v zlatě choditi, neb cos buď takéhož. Neb mnohé jest zlé, že zavodí lidi od Boha: a však samo v sobě nenie zlé smrtelné. Protož ač by dobré bylo, by toho lidé ostali: však nenie dobré odsúditi je proto k zatracení věčnému, ješto toho neostanú; dostiť hoře veď budú mieti, pro ty marnosti hořeti v čistci, kto je vie, dokud, neb kteréž koli pomsty božie čakati na se! A také, žej' strach, by těmi marnostmi nezašli v hřiech smrtelný, jakož mnozí zacházejí, proňž by teprv zaslúžili býti u věčném pekle, dobroj' ostati těch marností. A také, ktož káže, neb učí, neb radí druhým, dobroj' každému raditi podlé jeho stavu: jiné sedlákóm, jiné jich pánóm, jiné světským, jiné duchovním. A protož třebaj' mnoho smysla, ktož má učiti jiné, obmýšlejíc všeliké stavy.

Obecně pak ti lidé mohú býti přirovnáni k tomu kóru, kteréž je Bóh daroval velikým smyslem a rozumem nad jiné lidi, aby uměli se bráti dobrými skutky den ode dne k milosti boží, každý podlé svého stavu; a jiným mohli raditi právě to, což slušie k vóli boží. Ale po hřiechu! mnozí mohúc tu múdrosť jmieti, netbají na ni; mohúc nad jiné poznati Boha

tiem rozumem, jímž je jest daroval nad jiné, a poznajíc, i milovati jej, milujíc, i činiti vóli jeho: to svój smysl a své uměnie obrátie k tomu, aby se, aneb jiné, jimž pochlebují ve zlém, uměli omlúvati. Jsú pak nejedni, ješto svój smysl a rozum v chytrosť a v lesť obracijí, vším snaženstvím stojiec po tom, kak by sobě zdejšie cti, rozkoši, aneb sbožie dobyli mnoho; aneb z své múdrosti, ješto oni mnie, by vlastnie jich byla, aneb tú lstí a chytrostí, jíž oni múdrosť řiekají, tisknúc sprostnějšie od jich pravdy, lécejíc jim chytré řeči z nedojepie. A také mnozí na to svú múdrosť obracijí, aby chytré kroje, hbité skoky, i rozličně nové kunšty vymýšleli, jímž v sobě k Bohu i k bližniemu hasie milosť; neb sami se milují pro ty múdroště potvořené, a tak protiv Bohu chtie svými výmysly vzácni býti. Čím by to lépe bylo, by tu múdrosť lidé, kterúž jim Bóh dal, k potřebnému obrátili, aby jí dobyli sobě i svým bližním, jsúc právě živi po boží vóli, bydla a věčného tovařistvie s těmi anděly, ješto Cherubin, tociš „plní uměnie“ slovú: ješto sice zajdú svú múdrostí, že na věky budú Boha odlúčeni s těmi ďábly, ješto sú z toho kóru vypadli. O těch jest sám Kristus řekl: že „múdřejší jsú v svém běhu synové temnosti, než synové světla;“ až o tom netřeba psáti viece: neb to před sebú vzdy vidíme, kak múdře, chytře, dómyslně lidé stojie po věcech světských, pro něž Kristus nazval je jest syny temnosti; a kak netbavě a léně po duchovniem dobrém, jímž sú nazváni synové světlosti, kto po něm stojie. Jehož nám pomáhaj všemohúcí Hospodin, bychom jsúc synové světla, dómyslně stáli a snažně po věčném dobrém!

Súdciem.

Třetí kuor v té první jerarchii jest těch svatých andělóv, ješto *Throni* slovú, jako by česky řekl: stolice, na níž sám král sedá, když súdí. Skrze ty anděly Buoh jako súdy své vydává, co proč má býti a kdy; a jsú tak úklidné mysli, ež se nepohnú jinam, než upřiemo to držie tvrdo, což jim jest od vyšších andělóv přišlo. Z toho kuoru také sú vypadli ďábli, mohše svatými anděly býti; mohše blaženě

úklidné mysli býti, povoléc pravdě: to jsú přieliš roztrhané sami v sobě, bořiec a rušiec, kudyž mohúc, pravé súdy, vzdy chtiec jinak, nežli slušie. K tomu andělskému třetiemu kuoru zvláště duchovnie súdce, ješto podlé knih duchovních práv súdie, mohú býti připodobnáni. Neb to právo předobře jest zpořiezeno, a pocházie z svatého písma, právě jako svaté písmo od Boha: ale skrze ty lidi, ješto sú Boha vrúcí milostí milovali. Protož jakož jiných šest andělských kóróv ve dvú nižší jerarchií jsú pod tiemto kuorem třetím z prvnie jerarchie: takéž jiných šest pořadóv lidských, o nichž potom chci mluviti, má býti pod tiemto, jich poslúchajíc a od nich berúc naučenie, tociš od upřiemých a dobrých učených v duchovniem právě, a jsúc jim poslušni. Neb což kolivěk súdóv pocházie z toho práva duchovnieho, jakož jest ono ujednáno, dobré jest velmě, ač jsú dobré súdce a řečníci bohobojní; tak že i práva ciesařova nestydie se po duchovních práviech jíti. A však jsú některé věci v ciesařových práviech, ješto duchovnie nevelé: ale jako nebrániec, ponúkají k tomu; jako zloděje věsiti, a takovéž mnohé věci. Ale což bránie duchovnie práva, ač by to velela i ciesařova, nikakéž to nenie dobré.

Toto také slušie věděti, že často se zdá některé duchovnieho práva ustavenie tomu, ktož se na rozličný běh lidský nerozmyslí, by zlé bylo. Ale nelze jest v zdejších súdiech pro zlosť a chytrosť lidskú všie věcí pravdy se držeti; neb by súdce často zablúdil dále, mně, by pravda byla, ješto nenie pravda. Protož ustaveno jest dobrým rozmyslem, aby súdce držal se práva svým súdem, ne po svém úmyslu jda, ale po ustavení práv. Protož praví svatý Tomáš z Akvině, a též dva jiná učenníky veliká v práviech držíta: že súdce, ač vie, ne súdem, ale jinú stranú, že jest jinak, než sú před ním dovedli svědky, neb listy, neb čímž koli, jako dskami zde v zemi: však ne podlé toho, jakož on vie, ale jakož jest dovedeno podlé práva, ač i ne podlé pravdy, má súd vydati. Než má tiem súdce pilnějí býti, otazuje svědkóv, zda by svědci podklesli se, a vyznali pravdu i nechtiec, pro něž by právem pomohl pravdě; pakli právem nemóž pomoci pravdě, nikakéž súdu protiv právu nevydávaj. Praví týž svatý Tomáš: „Kdyby někto, jehož súdce vie práva, byl přemožen

svědky křivými k bezživotí; nemóž-li súdce nalezti příčiny podlé práva, jíž by ho smrti zbavil, má jej poslati k vyššiemu sebe; pakli i toho nemóž, nehřeší, vydada súd tak, jakž jest doveden: neb ne on jej zabie, ale ti, ješto sú naň dovedli, by on zlý byl.“ Hlédajtež, súdce! kak máte snažni býti, aby vydávali pravé súdy, ne podlé přiezni neb nenávisti, ne podlé bázni neb naděje zisku; neb praví písmo: „Rovně budeš súditi velikého i malého.“ Svatý Augustin, mluvě na ono čtenie, ještoj' syn boží řekl: „Buďte milosrdni, jakož váš otec jest milosrden,“ die: „Aby bohatým súdili právě, nenie toho třeba velmě pilně rozkázati; neb často hýbají súdem protiv právu na škodu chudým pro bohaté: ale třeba jest také napomínati lid, aby v súdu tak drželi milosrdenstvie k chudému, jakž by práva neminuli.“ Protož chce-li kto milosrdenstvie chudému ukázati, ukaž, móž-li prosbú zbaviti jej súdu, jest-liť súd protiv němu; pakli nemóže, ačť jest i protiv chudému, však proto pravý súd vydaj, a vydada, pomoz jemu zaplatiti, chceš-li spolu milosrdenstvie a pravdu zachovati, jakož činí nebeský otec. To slovo také vzdy v svém srdci každému súdci slušie jmieti, ještoj' řečeno: „Synové lidští! suďte právě!“ neb jakž rozumní v práviech pravie: „Když súdce, věda, zle súdí protiv právu pro bázň neb pro lakomstvo, žádaje cti a chvály neb sbožie, neb pro přiezeň neb pro nepřiezeň, neb proč kolivěk takového, dlužen jest onomu navrátiti, jemuž jest učinil svým súdem křivdu, leč by onoho navedl, jemuž jest naložil křivým súdem, aby onomu vše navrátil. Pakli nevěda a neuměje rozsúditi, vydá súd křivý podlé svědomie, dlužen jest navrátiti, a najviec, žej' směl súditi neuměje, aneb žej' netbal se o to tázati s múdrými a rozumnými.“ V práviech jest psáno: že súdce súdu duchovnieho, učiní-li komu k obtiežení což kolivěk v súdu protiv právu, maje vláští milosť k jedné straně, aneb koláčem jsa oslepen: má do roka nejmieti úřadu svého, a má onomu dosti učiniti podlé toho, jakž ta pře záleží. Protož veliká pomsta od Boha nad křivým súdcí, neb jest řekl: „Právě suďte, synové lidští!“ Veliké dnostojenstvie budú jmieti v nebesiech pravé súdce, když se ukáže jich odplata s těmi anděly, v nichž jest Buoh jako svú stolici ustavil, s niež súdí všecky věci. Jistě praví pravda:

„Blaženi jsú, ješto lačni jsú a žiezivi pravdy,“ tociš, ješto žádají pravdy, jako lační jiesti, a ten, komuž se chce píti, pitie; „neb,“ praví, „budú nasyceni.“

Ale jakož z toho kóru duostojného andělé sú také vypadli, a jsú již črtie: takéž i súdce zlé nevzejdú vzhóru k těm svatým andělóm v tovařistvie, ale spadnú v den božieho pravého súdu a poslednieho u věčné muky s těmi ďábly, ješto sú jim křivých súdóv pomáhali, vypadše svú zlostí z toho kuoru duostojného, jenž jest nazván „stolice božie.“ O súdciech duchovních netřeba mně mluviti viece: oni vědie z svého písma, kak jsú dlužni činiti právě, kakž koli ne vzdy mohú učiniti pravdy. Neb jim jest poručen súd podlé toho ustavenie, jakož sú práva ustavena. Ale však hoře těm, ješto práva hledají svú chytrostí anebo lstí protiv pravdě! i tohoť miením, jenž se súdí, křiv jsa, lečť se brání, lečť dobývá súdem, i řečníka jeho, stojí-liť, věda, protiv pravdě; pakli kto práv jest, a když přičiní křivdy ku pravdě, jako by nemněl, by Buoh pravdú pravdě mohl pomoci. Kak by to mohlo pravé býti, by toho božie pravda nepomstila, a křivdy od sebe neodlúčila, leč zde pokáním, leč v čistci těžkými mukami, leč věčně v pekle, jehož Buoh nedaj! kdyby křivda milejší byla než pravda, žej' zde pomohla, ješto by pravda nepomohla? Protož každému razi, ktož se súdí, raději s pravdú trp odsúzenie, než by co přimiesil křivdy. Pomni, jak jest syn boží, jenž jest sám pravda, byv odsúzen tak potupně, až i smrť přijal: však leč libo, leč nelibo nepřátelóm jeho, on kralije, a nepřietelé jeho jsú v potupě. Protož budem-li s pravdú odsúzeni, jistú naději móžem jmieti, že také vznikneme s pravdú, když bude pravdě vzniknúti hodno, ač se od nie nerozpáčíme. Veď rozličné věci trpiec mosíme jíti do královstvie nebeského; pakli nebudem zde trpěti s pravdú, nebudem s ní kralovati v životě věčném. A když i v duchovních súdiech ne proto, by zlá práva duchovnie byla, mnoho se děje protiv pravdě pro zlosť a chytrosť lidskú, tak od súdec, jako od řečníkóv, i také od těch, ješto se súdie; neb jakož sem řekl, duchovnie práva velmě jsú právě vymyšlena: coj' pak zlého v našich hřiešných zemských práviech, ještoj' ještě v nich mnoho pohanského obyčeje! a kakž koli některého jest polepšeno za ctného arci-

biskupa Arnusta, jako onoho, ješto sú Boha pokúšeli po některých žalobách, na vodu mecíc, aby voda ukázala, jest-li vinen nebo nenie; po některých pak horúcie železo z ohně vynmúc, dávali v holé ruce, a druhdy i nevinnému, aby tak ukázal svú nevinu. Potom opět ciesař Karel ustavil to, že kratšími slovy již přisahají, nežli dřéve. Neb dřéve ten, ktož pohonil, učinil žalobu velmě dlúhú a nesnadnú, a sám se jí učil několik neděl, neb jeho řečník, aby ji uměl prožalovati: a druhý pak, jen třikrát ji uslyše, měl přisieci týmiž slovy; a jakž chybil na jediném slovu, tak vše ztratil. Toj' již minulo, ač sú se mnozí chytrci i hněvali proto, že chudým vdovám i jiným sprostným nemohú škoditi tolik, jelikž by rádi. A však ještě jest to protiv božiemu přikázání, že přísahú hledají zmatkóv, Boha pokúšejíc, a řkúc: „Bude-liť práv, Bóhť jemu pomóž.“ V tom jsú pravějšie duchovnie práva. A kak-li to móž dobré býti, když svědky vedú: stúpí-li levú nohú prvé, aby tiem ztratil! aneb, když zarukují: vezma klín sukně neb pláště, hne-li jím za sě, chtě snad rozvesti, aby udeřil k onoho klínu, tehdy jest ztratil! A na krátce, i sedánie, i jiné takové věci ktož súdem vydává, jimiž Boha pokušijí, aneb přijme: věz to dobře, žeť ty súdy jsú protiv Bohu, těch ďáblóv nástrojem, ješto sú vypadli z toho třetieho kóru, skrze něž pravé súdy Buoh vydává. A také zlý jest to súd, ješto súdce, uslyšiec žalobu, i nechtie slyšeti odpovědi jinak, než řkú: „Rci, vinen neb nevinen?“ vše na pospěch chtiec odbyti. Velim by to upřiemnějšie bylo, aby tento odpověděl onoho řečí; a súdce přeslyšiec oboje, i nalezli mezi nima. Neb často v některém by se jeden poznal, a druhého by zapřel, jímž nenie vinen; a to oba budeta před Bohem křiva: i onen, žaluje křivě, přimiesiv snad ku pravdě křivdy; i tento, řka: „Nevinen jsem vším,“ a jsa snad něvčem vinen; a tak spolu jsú všickni křivi. Kak opět chváliti svědecstvo, ješto svědčie na penězích, a nevědúc, co svědčie?

Velim lépe jest to v duchovniem právě, ješto každého svědka přinutie, aby svědčil, což vie o té při, a pod přísahú pověděl pravdu, což mu jest známo, a kak to vie, jakož jeho potom tieží; a pak súdce podlé toho svědectvie súdí. Ale snadno-li by tu práci svykli úředníci? ani řiekají jako z

klamu, ale poň na pravdu chýlé, řkúc: „Pro Bóhť tuto nesedíme, sedímeť pro penieze.“ I kam ste svój smysl děli, nebožátka! kak boží zpósob převraciete? Bóh ustavil, aby súdce súdili lid, aby pokoj měli lidé mezi sebú: a vy pak proto súdíte, aby penieze jměli lidské; a proto úřady zakupujete den ode dne, a drážež drážež! Téť kúpě nikakéž já vám nechválím, když proto chcete súditi, aby brali penieze lidské, a neskrovně, a jimi se vzmohli. Jiné by bylo, kdyby súdiec pro Bóh a pro obecné dobré, nezakupujíc, ale aby mohli nésti práci a náklad úřadu svého, od úřadu pomoc skrovně berúc a s milosrdenstvím, a najviec od sprostných: ale kupčiti v súdiech, a ziskóv hledati v nich, nikakéž to dobré nenie! Veď lakomstvoť i múdré lidi oslepuje. Aniť chválím těm prodavačóm, ješto úřady súdové prodávají; neb nečinie snad, jakoj' rada byla dána Mojžiešovi, aby obral ze všeho lidu múdré muže, ješto by Boha se báli, a lakomstva nenáviděli, ať by ti súdili lid. Praví svatý Tomáš z Akvině k jedné hrabině: „Nepodobné jest takové věci zaprodávati; neb často, ješto by se hodili k těm úřadóm tobě i tvé chudině, ti aneb jsú chudí, že nemohú jich zakúpiti, aneb nechtie, že jsú dobří a nestojie po takých zištiech. Protož radější přinutkaj je i pod bezděčí, kdež vzvieš takové lidi, ještoť by se hodili k tomu, ať pósobie ty úřady; neb jich pósobením i tobě i tvé chudině budeť lépe. A býváť to, že kéžť jsú najhorší, ještoť by tvé chudině činili zádav, tiť je najspieš zakupují.“

Což viece mluviti o tom? I toť jest zlé v súdiech zemských, že pro jedinú opověď má kto ztratiti všichnu svú při, ač jest i práv: podobné by bylo, aby méně něco ztratil pro takú věc, jakož jest v duchovniem právu. I jedno-liť jest nepořádné, jehož já nevědě všeho a nepomním, když súdce viece stojie po svých úžitciech, než po obecném dobrém? Protož kdež se pravdě protivie pro své úžitky, anebo pro přiezeň, neb proč kolivěk, tu pokuty neutekú podlé své viny s těmi ďábly, ješto sú z toho třetieho kuoru strčeni s nebe; i ti také, jakož sem řekl, ješto protiv pravdě hledají práva, i s řečníky svými, když, vědúc, v čemž koli pravého utiskají, leč skřekem, leč dlením pře, leč křivdu povědúc. A však některú věc móž dobře mlčeti řečník: ale

křivdy nemá povědieti za pravdu. A také, když mně pravú při, počne ji vésti, a potom pozná, žej' křiva, jakož praví svatý Tomáš: nemá pronositi tajenstvie té pře druhé straně, ani také má, věda křivú při, držeti ji, ale má jie zbýti múdře, aneb navesti toho, jehož při nese, aby se smluvil a dosti učinil svému protivníku za jeho škodu. Téžť řku domácím chytrým rokovníkóm, kteříž utiskají pravdy sprostnějšieho svú chytrostí aneb mocí, žeť dojdú hoře s týmiž ďábly, a najviec, když, vědúc, stojie po křivdě; neb na domácích rociech viece po pravdě než po právu súditi slušie a smlúvati lidi.

Slýchal sem také, ano mezi sebú přemlúvají někteří, proč jest z jurist málo svatých? I domýšlévám se, že mnozí jen pro česť světskú, a žej' peněžito býti rozumnu u práviech, učie se jim; a jsúc neprázdni s rozličnými súdy, často své mysli k Bohu nepozdvihnú. A také snad proto, že mnoho práv jest pro lidskú křehkosť ustaveno, ješto před Bohem nenie právo; jako taková práva, jakož jsú mnohá mezi kupci, jichž súd práv lidských pro tovařistvie lidské nemóž mstíti. Ale právo božie najmenšie takové věci nenechá bez pomsty. Protož, ktož práva čtú ústavně, z kakéhos netbavého nerozmyšlenie zdá se jim, když nejsú protiv právóm psaným, žej' na tom dosti. Ale ktož čtú písmo svaté, ti mohú vzdy se pomnieti z něho, kde jsú a v kakém-li jsú nebezpečenství, a k kakému duostojenství mají přijíti: protož jsú vzdy v žádosti dobré, a pilni sebe, vidúc své mnohé nedostatky. Ale toj' jisté, kdež leč súdce, leč řečníci, leč písaři pilni jsú pravdy, a jmají ustanovile úklidnú mysl, že jí ani lakomstvo hýbe od pravdy, ani bázň, ani přiezeň, ani nepřiezeň, leč by kdy právo mosilo hnúti pravdú, jako sem dřéve řekl: tu by oni nebyli vinni, ale ti, ktožť právo vedú protiv pravdě. Tuť sám Buoh přebývá v nich, a z nich své súdy vydává; a potom, ač i s zdejší jich prací, jakž jest obykl, dovede je do královstva nebeského k těm andělóm v tovařistvo z třetieho kuoru. Jehož nám dopřej, Hospodine! Amen.

Pánóm.

Skonav řeč o jerarchii prvé, již o druhé mluviti budu. Neb jakož prvá povzdvihá nás k Bohu, a drží při něm, když

jako súd vídáme, co kdy máme činiti, a vieme mnoho těch věcí, pro něž se zapálíme u milování Boha: takéž druhá vede dolejší, a táhne k té první. I jsú první andělé v té druhé jerarchii, ješto latině slovú *Dominationes*, jako by řekl: „panující;“ neb zpósobem božím někak jako panstvo mají nad nizšími. K tomu kuoru stav světského panstva móž býti připodobnán; neb má býti vzpanilé mysli, laciného neváže draho, a viece dobré váže dráže, a nelituje viece dobrého pro méně dobré; a má mocně panovati, i jedné se nepoddada nesličnosti. A tak z toho pořadu najprv a zvláště jsú ciesaři, jelikož ke všemu světu, králi k svým zemiem, páni menší nebo větší v svých panstvích. Protož, cožť jedniem řku tuto, to neb podobné k tomu každý rozuměj, jako by jemu řečeno bylo, ktož také má panovánie nad kým, ač i malé.

I řku najprv, že každý pán má pilně to znamenati, a jmieti za to, že chce-li k Bohu, má jíti zřiezením božím. I jest to božie zřiezenie, že, jakož ti andělé, ješto tróni slovú, jsú pod oněmi, k nimž sme učené v svatém písmě přirovnali: takéž tito ve čtvrtém kóru, jichž podobenstvie nese panstvo zde na světě, jsú pod tróny. Protož páni tak mají panovati, jakož je práva vedú, ale ne jakž chtiec; neb ne oni jsú nad právem ustaveni, ale nad nimij' právo. A všakž mohú podlé práva některá práva nehodná proměňovati a dobrá ustavovati s povolením své obce, aneb starších z obce, úřadu svého právem; a protož snad také i slovú páni, neb jim toho přeje právo: ale slušie jim to činiti s múdrostí pro obecné dobré a s dobrú radú. A protož slušnéj' pánóm písma poslúchati a kazatelóv spravedlivých, a býti rozumnu; jakož jim i Šalomún radí, řka: „Poslúchajte, králi! a rozumějte; naučte se, súdce! ješto súdíte kraje zemské; přichylte svoji uši, ješto máte pod sebú lid mnohý, a míloj' vám, že se okolo vás trú zástupové lidští; neb dánaj' vám od Boha moc najvyššieho, jenž otieže vašich skutkóv, a projde myšlenie vaše, že jsúce služebníci jeho, právě ste nesúdili: hrozně a skoroť se ukáže vám; neb súd najtvrzší v těch, ješto jinými vládnú, bude. Menším bude milosrdenstvie pojičeno: ale mocní mocné muky trpěti budú. Neb neskryje se i jeden před Bohem, ani se čie velikosti Bóh báti bude; neb on jest učinil malého i velikého, a za jedno má o kaž-

dém péči: ale silným silnějšie budú muky. K vámť, o králi! chýlé se tyto řeči, aby se ode mne, jenž sem dřéve vás byl, učili múdrosti a nepohýřili; neb ktož se naučie spravedlnosti, naleznú, co by odpověděli. A protož žádajte řečí mých a milujte je.“ Toj' řeč Šalomúnova, ježto má správně býti v srdci každému pánu.

A také i jeden ciesař, i jeden král, i jeden pán neb najmenší pánek, chce-li podlé toho, jakož jest Bóh zpósobil, rozuměti, nemá jmieti za to, by proň byla obec, ješto jest poddána jemu: ale za to jměj a toť jest jistá pravda, že pán pro obecný lid jest ustaven. Veď žádnéhoť jest jeho máti pánem aneb ciesařem aneb králem neurodila inheď, aniť jest od prva počátka bylo pánóv, ale rovni sobě lidé byli; ale zlosť jest lidská zavinila, ež mosí nad sebú pány jmieti. Pakli kto svým panováním upadne od pravdy božieho zpořiezenie, a podštíváním těch padlých andělóv, ješto sú se svú zlú žádostí od pravdy hnuli, že sám pro svú hrdú žádosť, ale ne pro obecné dobré, panuje: však proto bez své vóle jest služebník boží, jakož jsú i črtie boží služebníci, ač i nechtiec, když jedny nuzie pro jich hřiechy, a druhým odplaty v nebesiech přičínějí; neb i ze zlého umie Buoh vybrati dobré. Takť jest právě o těch pániech, ješto ne pro boží zpósob, ale pro svú mysl hrdú, jakož sem řekl, hledají, aby panovali: kakž kolivěk někdy pravdu učinie, však to ne pro Bóh, ale pro se činie. A kakž koli své chudiny bránie, však ne jako slepička svých kuřátek před luňákem, ale jako pes brání mrchy, aby jie nejedli jiní psi, ale aby ji on sám ohlodal všicku. Protož ne podlé toho účinka, že bránie chudiny, budú jmieti odplatu, ač se i hodí k něčemu to, že panují: ale podlé jich úmysla zlého budú jmieti pomstu s těmi ďábly, ješto sú nesstáli s svatými anděly v tom čtvrtém kuoru u vóli boží. A jakož praví svatý Pavel: „Ktož chtie bohati býti, upadnú v rozličná lákánie a v osidla, ješto topie lidi do zatracenie;“ slušie se na to rozmýšleti každému, ktož žádá panstva, a uskrovniti tak svú žádosť, jakž by nebyla protiv Bohu. Ale ktož panují sami pro se, že jim viece chutno zdejší česť jmieti, rozkoš aneb sbožie, jež brzce vše mine, než od Boha u věčném bydle česť věčnú, rozkoš pravú i sbožie hojné: ti se nerozmýšlejí na to slovo svatého Pavla,

i váznú jako ptáci na otržni v osidla, ješto je topie do zatracenie, majíc svobodstvo panovánie k zásloně pravdy, ne panovánie vinú, ale svého lakomstva, že snad mnie, by, což mohú, vše slušalo. O tom pak o všem i mluviti nenie třeba před múdrými, ješto řiekají bláznoví páni: „Chlapť jest jako vrba: čím čestějé ji obrubáš, tiemť se húště obalí.“ A ktoť toho nevie, chce-li jen věděti, že jakož i žádnému cioziemu, takéž ovšem ani sobě poddanému i jeden pán nemá křivdy učiniti? neb ač jest z každého hřiech, však z poddaného sobě jest velim větší. Ohyzdnaj' věc i před Bohem i před lidmi, by kto sám tomu učinil křivdu, jehož má brániti křivdě. Protož slušie pánóm, kdež mohú, aby svým poddaným byli dobrotivi, ale ne protiv Bohu. Pakli dobrota nemóž prospěti, má pán moc svého práva proti nebojatým ukázati, a viece pro obecné dobré, než sám pro své; neb ktož zlým odpúštie, ten dobrým škodí. A tak každý pán má se pilně hněvu střieci, aby z hněvu i žádnému nebyl těžek protiv pravdě; a také lakomstva, aby svých nedřel protiv pravdě, chtě bohat býti; a lenosti ovšem, aby se zlému svým netbáním rozmoci nedal. Neb i sám sebe, i toho, což má, pro obecné dobré s múdrostí má nasaditi; neb má býti štít dobrým, a zlým kladivo.

A protož zjednána věc jest božím zpósobem, aby páni od svých poddaných měli určené dani, aby mohli tiem svój pořad vésti, jich dobré obmýšlejíc: ale jakž vyjdú z miery dávného ustavenie, nuziec lid, neposlúchajíc svatého Jana Křstitele, ješto učieše rytieře, když ho tázachu, kak by měli živi býti, řka: „Nečiňte žádnému násilé, ani koho obviňte křivdú, a mějte dosti na své dani určené,“ tak nejsú páni, ale násilníci. Neb ten jest pán pravý, ktož se nestrachuje, ani bojí jiného, jen šeředně učiniti: ale ktož se chudoby bojí, brzoť pro ni učiní křivdu, a tak nenie pán pravý. Neb Seneka die: „Ktož se bojí chudoby, toho se jest třeba báti.“ A páni nejsú proto, jakož praví svatý Pavel, aby se jich dobří a spravedliví báti jměli; ale dobří páni tak mají s svými poddanými, jsú-li dobří, živi býti, aby je mohli milovati a z milosti v počesť je jmieti. Pakli jest lakomec pán, kakž se jest nebáti jeho i dobrému, když protiv božiemu zpósobu který sbožie dobývá? Očité znamenie v jedné věci činí, i

v druhé zlé domněnie. A protož ot dávna, ktož slúti chtie páni menší neb větší, stydic se kupčením, aby lakomstva neukázali; neb jistě jim neslušie, poňovadž úroky mají a jiné dani své spravedlné, po takových zištiech státi; neb to nepříslušie k tomu stavu, ješto má svú mysl ode všeho, jehož se které zlé domněnie blíž přídrží, odtáhnúti. Protož aby se lépe uměli vystřěhati zlého sbožie, ktož chtie býti dobří páni, o úrociech i o jiných jich daniech chci svój úmysl povědieti; a najprvé o úrociech.

Správně i žádný nemá bráti úroka, než věda kdy, a proč, aneb s čeho. Neb ktož by dal komu svú roli, aby ji tiežal, aneb miesto, aby na něm sobě duom ustavil, aneb duom, aby v něm činil svú potřebu, a dával s toho určený plat: ten plat svobodně móž každý pán jmieti tak, jakž jest smluvil; leč by onoho přieliš přetáhl, žeby nemohl sstačiti, tehdy má své zase vzieti, vzdá-li jemu, nechtě úroka toho platiti déle. A z toho mi se zdá, žeby to dobrý plat úročný nebyl, ktož by kúpil jen tak holý plat, a nekúpil něčeho jmenem, s čeho by jemu měl ten plat jíti. A také, ktož od koho úrok béře, povinen jest jemu to svobodno učiniti, s čehož jemu platí úrok, práva jemu pomáhati, a před násilím, jelikož móž, brániti jej. A tiem činem, ktož by čí oprávce byl, mohl by od něho také za to něco jmieti, ač by i jeho role, neb domu, neb jiné věci takové nejměl. Mienímť z světských; nebť kněžský řád pod i žádnú daň neslušie pánóm z práva. Dostiť mají, modléc se za světský lid, a jich nedostatky duchovnie nahražijíc. Neb tak jest Buoh vešken běh zpósobil tohoto světa, že i jeden nemá prázden jiesti svého chleba; protož v pateři i kázal nám prositi ne cizieho chleba, ale svého. Náš chléb jest, když jeho některú stranú zaslúžíme, pracijíc o něm; a však tak jest náš, ač nám jej Buoh dá; neb nedá-li nám Buoh, ani náš bude, ani nám k úžitku přijde, ač by již i náš byl. Protož die žaltář: „Úsilé svú rukú ktož budeš jiesti, blažený jsi.“ A pak jinde nechválí těch, ješto nemají lidské práce, a ješto netrpie s spravedlivými: že tociš věčně trpěti budú. Ale já toho nehyzdím také, ač kto úroky béře, a sám o lidech nemá práce pro někakú podobnú věc: když miesto sebe má jiného, jenž móž nésti jeho práci.

Mýta také berú páni někdy správně, a druhdy zle. Správné mýto jest, když jest kniežetem té země ustaveno pro něklerú potřebu pilnú, jako aby cěst střiehli, kupcóm činiec pokoj, aneb mosty dělali, cěsty opravovali: ale jakž by ta potřeba minula, tak by i mýto minúti jmělo. A však ktož chová na to lidi, kdyby byla potřeba, aby střiehl cěst: ten i v pokoj móž bráti mýto od kupcóv; neb móž se to nahoditi, že to, coj' dávno bráno mýto v pokoji, bude v nepokoj v jednu chvíli naloženo. Ale ktož od kněží a od svobodných panoší a vládyk berú mýto, křivěť je berú podlé práva duchovnieho: zlý obyčej nemáť omluvy, aniť má obyčej slúti, ale má slúti zrušenie pravdy. A vězte to, páni! ješto svobodné vládyctvo robiti přezříte aneb kněží: budete-li kdy porobeni, toť bude pomsta toho hřiechu; neb jen ti, ktož kupecsky těžie peněz, povinni jsú platiti mýto.

O tržném též: když musí pán neb jeho richtář nakládati, chovaje lidi, aby mohl v trhu činiti pokoj a pravdu, móž bráti tržné jako i mýto.

Též ungelty pán v svém městě pro obecné dobré, s povolením obce aneb starších a múdřejších, móž uložiti bez hřiecha: ale jakž v tom učiní jim křivdu, dlužen jim jest navrátiti.

Když pak svého zisku hledá pán viece než obce své, a obtieží ji kterým zámyslem, jako někteří stavějí pánvi své, a bránie lidem, aby v jiném nevařili, aby jim s toho plat šel: jest-li plat skrovný, že se to hodí lidem, nehyzdím toho, když jest obec k tomu povolila bez přinuzenie dobrovolně; ale jest-li zádav obci, nechválím toho.

Viny také berú páni s hřiechem, a někdy s hřiechem odpúštějí. S hřiechem berú, když proto vezmú, že ke vzetí lakomstvo nutí, aneb zvláští hněv někaký bezprávný; a s hřiechem některdy odpúštějí vinu, když netbají lidí svých pokojiti, aneb chtiec slúti dobří, i odpustie zlému, a ten potom viece bude škoditi dobrým. Zlé jest, bez pomsty nechati zlého, a také zlé, lakomě vzieti. Protož každý pán v tom buď sám při sobě, a hledaj snažně polepšenie zlých, anebo jich zlosti ukrácenie pro pokoj dobrých.

Pomoci skrovné pán móž od svých poddaných potřebovati v některé potřeby mimo určené své platy; ale ne tak

nemúdře, by jemu pomoc byla, a jiným záhuba: jako když by pro obecné dobré měl kterú práci s nákladem nésti, jiež by bez své záhuby snésti nemohl; aneb když by zahynul, pravú válku nesa; aneb kdyby dobývaje přiezni, ješto by se i jeho poddaným hoditi mohla, učinil který náklad. Ale kdyby projhrál, aneb jinak nemúdře pro svú hrdosť propýchal a ztratil, aneb zašel v dluhy, viece, než jest podobno, dobývaje: zlá by byla omluva, pomoci bráti na své chudině; nemáť i jeden táhnúti přes moc.

Berně pak slove zde v Čechách obecná pomoc královi. Té sú byli najprv páni dobrým úmyslem pro obecné dobré povolili, a v pravdě v tak pilnú potřebu královu k zemskému dobrému správně jie mají povoliti. Ale jakýž já vizi nepořad v ní, nemohu řéci, by bez hřiechu byla velikého, tak královi, jako i pánóm, i také bercím i vládykám. Strach mně za krále, že přieliš často ji béře, a snad viece, chtě skúpiti země okolnie svým dětem, než pro obecné dobré; a snadno-li jest jedné zemi skúpiti tolik jiných zemí? Páni pak hřešie v berni, pochlebujíc a nechtiec rozhněvati krále pravdú; ale, jakož sem řekl, pochlebujíc králi, nestojie protiv zlému obecnému. A často rádi jsú jí, aby svých lidí užili pod omluvú, jako by nemohli vzieti pomoci na svých lidech v potřebu pilnú, když by přišla; ale což neslušie, po tom se zlá člověčie mysl viece zžedí. A v tom nejsú bez viny i vládyky, když málem odbudúc berně, mnoho vezmú na svých lidech královým jmenem. Mohli by za stravu a za práci, jezdiec o tom, užiti něco, ale ne přieliš; a byla-li by potřeba taká, i nevylyhuje králem, mohl by pomoc vzieti na svých lidech. Bych pak řekl: „mají hřiech z krále, pravdy jemu na berni nepovědúc:“ zdá mi se, žeby větší hřiech byl z lidí; neb beze všie milosti ji berú, tak ve zlých dědinách jako v dobrých. A zdá mi se, že to jest omluva zvláštie a pravá vládykám, že podlé úkolóv dřévních povolijí páni berně.

Berci také v tom hřešie, že ač úkoly berú rovně, ale zámazné berú těžce: jako této berně pro Bramburskú zemi pátý a druhdy čtvrtý groš brali zámaznému jako úkola, a písařóm zvláště. To sem psal o bercích, donidž sem nevěděl tak velikého jich zlosynstva; ale této berně to sem

vzvěděl, ještoj' mne nikdy nepotýkalo jindy: že berú berci po jedniech knihách, sami sobě učinivše, na sprostných vyhrožijíc viece, nežli jich jest úkol pravý, a ukáží ty knihy, řkúc: „Hlédaj, čti sám, žeť jest tolik úkola tvého; co mluvíš protiv knihám?“ A sami sobě napsavše knihy ty, aby takú lstí mohli sobě přidřieti; a s jiných knih královi vydadie počet, ještoj' na nich úkol pravý. I vzeklnú sprostní lidé krále, žej' těžší berni než jindy kázal bráti, a král o tom niče nevie! To-lij' pravda a viera bercích tak královi jako i zemanóm chudým a sprostným, že na nich vydrú viece, než jim kázáno, a toho královi nedadie? Protoť ciesaře nemenují, že ne ciesařovým, ale královým jmenem béře berni. Tak mi se zle berně líbí, že neviem co o ní řka; neb čím kde další pravda, tím dalejí Buoh.

Pokrčemné tiem jest zlé, když kto chtě úžitek toho jmieti, rád vidí, aby lidé leželi v krčmě aneb jhráli, neb jměli leckakýs ryk, netbajíc na Buoh. Ale že pro krčmy bývají svády, mòž pán s nich bráti plat, aby pro pokoj mohl na to chovati lidi.

Ktož pak židy jmají, chtie-li je křesťansky jmieti a křesťansky jich užívati, ti vězte, že jsú židé vězni Římského ciesaře křesťanského; a v pravdě i jeden jich nemóž jmieti, jen s jeho volí. A tak mají je jmieti, aby s nimi nehodovali, nezvali jich k sobě, ani se myli s nimi, ani v nemoci lékařstvie od nich brali; a také nemají jim úřadu mezi křesťany poručiti, aby nevládli nikdy křesťany. Ano dievek, dojek i jiné čeledi v domu svém židé nejmají křesťanské jmieti: neb ktož jsú v jich čeledi kteréž kolivěk sluhy, jmají na ně kněžie dáti kletvu; pakli nechtie jich židé od sebe pustiti, ale všem křesťanóm má zapověディena býti s nimi obec, i v trhu, i ve všech věcech. Ale kromě jich domóv, neb v domu náhodú, ne jako by jeho čeledín byl, móž křesťan židóv rataj býti, aneb jinú potřebu jeho učiniti. Také práva velé, aby nedali židóm nových škol dělati, ale vetché mohú oprávěti tak, aby větších ani dražších nedělali, než dřéve byly. Hodóv a jiného zpósobu podlé jich ustavenie nemají jim křesťané brániti, ani v sobotu mají táhnúti je v súdy aneb jim dávati roky na křesťany, neb v jiné jich svátky. A také nemají zevně choditi mezi lidmi ty dni, když křestěné božie

pamatují umučenie k velice noci. A ten den u veliký pátek nemají jmieti svých dveří ani oken otevřených. A žid nemá práva jmieti, aby svědčil protiv křesťanu; ale křesťan móž svědčiti protiv židu. Pakli by se i žid i křesťan táhli na žida; tehdy súdce křesťan to, což uslyší od žida toho, naňž sú se táhli, má vynesti súd. Nemají také židóm přezřieti páni, aby chodili jako křestěné; ale připuditi je jmají, aby chodili tak, jakž by znáti bylo, že jsú židé. Kdež kolivěk kteří páni protiv tomuto v čem židóm pomáhají, velměť hřešie; jakož se často naházie, po hřiechu! že leč práv, leč křiv chudý křesťan, vzdyť žida bohatého učinie práva. Kak pak mají páni na židech bráti, o tom píše svatý Tomáš z Akvině k jedné hrabině, řka: „Kakž kolivěk židé svým proviněním, jakož svědčie práva, jsú v té porobě, že mohú páni jich statek vzieti, jako svój: a však tak, aby potřeba jich životóm nebyla odjata; neb máme se ve cti a v sličnosti obierati netolik k křesťanóm, ale také i k nekřesťanóm, aby jmě božie nebylo pohanieno.“ Protož podobné jest, aby šosy neb berněmi, jichž sú neobykli, nebyli obtieženi: ale k obyčeným daniem mohú býti přitištěni. Ale toť miení svatý Tomáš o těch židech, ješto se obierají řemeslem, neb dielem, neb těhařstvím kterýmž koli, ale ne lichvú; neb v témž listu praví: „Poňovadž toho, což židé lichvú dobudú, nemohú s právem sobě zachovati: vezmeš-li ty od nich to, ani ty móžeš toho sobě zachovati; leč by to bylo, ješto by na tobě neb na tvých předciech bylo vylichveno. Ale mají-li to, ješto sú na jiných vylichvili, a tys to vzala, máš vrátiti těm, jimž sú židé vrátiti jměli, ač je móžeš nalezti; pakli nemóžeš, ale podlé tvého biskupa rady a jiných dobrých v milosrdné skutky obrať, aneb k obecnému úžitku zemskému.“ A tak i vinu móž s žida lichevného snieti penězi, ale neschovati jich sobě, než vrátiti, vie-li pán, na kom jest žid vylichvil; aneb, jakož jest řečeno, chudým, neb k obecnému dobrému obrátiti. A protož vzdy slušie, aby pro vinu netolik penieze vylichvené žid ztratil, neb v pravdě jeho nejsú, ale aby také trpěl něco jiného k tomu. Hledajtež, páni! tak-li židy jmáte, či-li jinak; rádi byste, když vaši židé vylichvie mnoho, zdali by vy mohli na nich mnoho vzieti. Stydíte se lichevníci slúti, ale lichvu

béřete rádi, ne proto, by vrátili ji, ale aby schovali sobě. A biešež to někdy, že když zjiemali židy, a listy neb základy pobrali jim, že sú as a jistinu jen brali od jich dlužníkóv: ale již od svých rádcí a náhončích té lsti sú se naučili, že pod lestnú omluvú i lichvu vydrú. A protož vidíme to, že den ode dne hóřež hóřež; neb každý chce dobrým slúti, a řiedko kto, by chutně chtěl býti dobrým; lotři, zloději i lichevníci nechtie zlí slúti, a páni radše chtie slúti dobrými nežli býti. A tak, že sej' tak rozmohla lestná nepravosť, mezi mnohými lidmi potuchla milosť.

O odúmrtech máme psáno v knihách Mojžiešových, že řekl Bóh Mojžiešovi: „Mluv toto k lidu Izrahelskému: Když umře člověk, nejmaje syna, jeho dědina na dceru spadne; nemá-li dcery, tehdy jeho bratřie budú po něm jie jmieti: pakli by i bratří nejměl, dáte bratróm otce jeho; a pakli by i strýcóv nejměl, tehdy ktož jsú najbližší jemu, těm jmá dáno býti to, což jest on jměl: a to věč synové Izrahelští mají jmieti u věčném právě.“ Jest-li to, že omlúvá obyčej jiný: však by měl s právem, to pomně, ktož béře odúmrti, za ty duše dávati almužnu.

Odběžné správné jest, aby ztratil, ktož před právem běží od své hospody, aneb chtě nesnaden hospodě býti.

Zchodné nerozuměji, by kudy bylo bráti správno; ale vzdajné často móž vzieti pán, i k tomu viece na polepšenie sědliště; neb často, a téžměř vzdy, tu lhotú, tu lesem pomóž pán člověku, aby ustavil a oprávěl sedliště: an pak zkaze, zapsuje, i chce opustiti sedliště; v pravděť má navrátiti lhoty, neb což jest k sedlišti přidáno bylo. Ale však kdyby pán viděl, žej' zahynul člověk bez své viny, to by měl v pravdě obmysliti. Ješto pak nechtie od sebe púštěti lidí, a nejmajíc k nim i jedné viny, než žej' bohat aneb bezdětek, aneb chtiec od nich za tiem koláči, ovšemť jsú před Bohem křivi. Veď svobodniť jsú lidé; jest-liť páně dědina, člověkť jest boží: proč by svého dobrého a svých dietek, neprovině, chudý člověk nehledal, kdež moha? Však by pán nechtěl, by jeho chudina nedala jemu, když by on chtěl, prodada dědinu, i jíti od nich: pročež pak nepřeje téhož své chudině? Mohli by se dobře na to páni rozmysliti, coj' Buoh učinil Faraonovi, ještoj' nechtěl lidu židovského, když jim Mojžieš bral

výhost, propustiti, kak jej je těžce ranil na sboží na lidech i na synu, až se potom i nad samiem pomstil, utopiv jej. Veď týžť jest Buoh, jako i dřéve; ačť se zde ne vzdy mstí nad zlým, však proto nenechá bez pomsty najmenšieho zlého. Častoť čaká, aby sám nad sebú pomstil člověk pokáním, želeje a milosti prose. Pakli nebude tak plné želenie zlého, ale v čistcif tieže pomštěno bude; pakli dokoná člověk, nehledaje od Boha i jednoho smilovánie, tehdy v pekle věčně bude zlému pomsta. Protož neřiekajte: „Již se Buoh nemstí, jako dřéve; čiňme, což chtiec!“

Počestné slove to, ješto lidé z milosti, ctiec svú hospodu, když přijede, neb na hody některé, přinosie dary. Těch daróv nenie hřiech bráti pánóm, a jmají toho vděčni býti svým lidem, a pomnieti jim to vším dobrým: ale jakž by ten dobrý obyčej chtěli lakomstvem z práva jmieti, tak by hřiech jměli. A ktož kolivěk nuzie lidi k takým daróm, aneb prodávají v tom právě své dědiny, aby dráže jim byly zaplaceny, ciziet berú, prodávajíc to, ješto jich nenie: leč by byli, osazijíc svú dědinu, v tom právě ji dali a vymluvili. Neb ktož dědinu dává na plat, což vymluví a več onen vstúpí, to móž na něm bez hřiecha vzieti. Ktož pak dary berú, aby křivdě napomáhali protiv pravému; aneb ješto vší obci k škodě v městech bratrstva přehlédají na koláči: nikakéžť to dobré nenie. Neb praví David: „Hospodine! i kto vzejde na tvú svatú horu, a v tvém stanu odpočine?“ I odpoviedá skrze ducha svatého, mezi jiným řka: „A ktož daróv protiv spravedlným nebéře.“ Protož berúc dary, třeba opatrnu býti každému pánu, aby jej lakomstvo nepodtrhlo; neb darové i múdré lidi oslepují.

O peněžném obrazu to najviec dotýče kniežat. Tak mi se zdá, že když najprv které knieže zarazí dobrý peniez, že bez hřiechu móž toho úžitek skrovný jmieti; neb mosí k tomu lidi jmieti, aby to pósobili. Ale jakž pod týmž obrazem učiní horší peniez, chtě toho užiti viece, tak jest to inhede lesť. Neb pravý peniez má býti též váhy, a z takéhož střiebra nebo zlata, jako dřévný, když jest též postavy. Ještě by menší zlé bylo, když horší činie peniez na váze, aneb viece mědi přičinějíc, by proměnili i postavu; neb mnoho lidí tiem oklamají o jich jměnie, z kupcóv i

z rozličných řemeslníkóv. Coj' zlúpeno pánóv a vládyk od toho času v jich úrociech, jakž jest dobrý groš český za krále Václava druhého byl zaražen! Neb v ta doba čtyřie a šestdesát stáli za hřivnu střiebra, jakž slyši. Potom v týž obraz viece mědi za našich otcóv přičinili, že dva a sedmdesát bylo jich za hřivnu střiebra. Pak teď nevelmě dávno za nás opět v týž obraz i v túž váhu přičinili ještě viece, že osmdesát jich bylo za hřivnu. Pak již za mincmaistrstvie Rotlebova tolik sú mědi přimiesili, že za puoldruhé kopy jedva dadie hřivnu střiebra! Hlédajž, nejsú-liť páni v svých úrociech škodni, i vládyky po vší zemi: ktož dřieve jměl čtyři a kopu plata, ten jedva nynie, jmaje puoldruhé kopy, jmá tolik střiebra. Protož což kolivěk jest nám třeba, to jest dráže; neb již znají kupci, že v českém groši viece mědi, nežli dřéve. A coj' pak zámatku o haléři, to ti vědie, ktož u Praze bývají často. Protož, ciesaři, nebo ty, králi! údáliť se kdy slyšeti toto, nepřipúštěj hněvu k srdci; ale pomysl pro Buoh, aby tak zde panoval, jakž by nebylo škodno, ale zištno zemanóm tvým. I všichni páni pomněte, že lesť a křivdu máte i v jiných tupiti: čím pilnějie v sobě, ač chcete šťastně panovati! Neb pravé štěstie každému pánu jest bohobojně panovati, jakož pokládá svatý Augustin o městu božiem, řka podobně k tomu: „My nediemy, by naši ciesaři něteří proto byli šťastni, ež sú dlúho a mocně panovali, a své nepřátely pod se porobili, města vzdělali, a žej' jim vše pod ruku šlo; a že sú vycházeli ze lstí, ješto sú jim jejich nepřietelé zevní neb tajní léceli: ale diemy je šťastny, budú-li bohobojně kralovati, budú-li vieru ploditi, Boha ctíti, jemu se klanějíc, jej chváléc, česť a chválu boží plodiec, za své hřiechy i všeliká svá obmeškánie na všaký den oběť jemu vzdávajíc svých modlitev; budú-li při sobě, když jim jich poddaní pro pokoru česť a chválu vzdávají, aneb druzí přieliš vzpochlebují, nehnú-li se tiem v hrdosť, ale pomnie-li, ež jsú lidé; a hledají-li snažně obecného dobrého vší svú mocí; a jest-li v nich smilstvo tiem skrocenějšie, čím by mohlo býti svobodnějšé proto, ež se nebojie lidí; a mají-li žádosť větší, býti v nebeském království, kdež budú mieti rovně sobě ty některé, ješto jsú zde pod nimi, nežli kralovánie zdejšieho; jsú-li litostivi a spravedlni, štědři a mi-

lostivi; ač komu učinie protivenstvie, unáhléc se, ale nahradie-li to ochotenstvím, štědrostí, i jiné šlechetnosti mají-li do sebe: a to vše činie-li úmyslem upřiemým pro věčnú odplatu." Takové krále diemy, ež jsú šťastni nynie nadějí, a potom, když sstojie v tom, ovšem budú teprv šťastni, dojdúc královstvie nebeského. Jehož nám všem dopomáhaj, Hospodine!

Vládykám.

Pátý kuor andělský, a druhý z pořadu druhého, slovú latině *Principatus*, jako by česky měli jmě: „ješto prvnie miesto pod panujícími v duostojenství držie." K těm mohu připodobnati obecné rytieřstvo a vládycstvo bohobojné; neb netolik pasovaní rytieři, ale i vše panošstvo slušie k stavu rytieřskému; a takéž vládycstvo a rytieřstvo zlé, hrdé, a ješto stojie protiv pravdě, jen se sami milujíce, k těm ďáblóm, ješto sú vypadli z toho kóru. Neb jakož dobré rytieřstvo a vládycstvo budú v nebesiech s těmi anděly odplatu jmieti: takéž zlí s těmi ďábly čtici věčnú.

I jest vláští úřad rytieřského stavu: zvláště před násilím brániti kněží, vdov, sirotkóv; pravdu křesťanskú ploditi, kudyž mohúc v svém vládání, a tupiti křivdu; a sdružně býti s svým tovařistvem, majíc milosť k Bohu najprv, a pro Buoh ke všem lidem, a tu milosť ukazovati, s kýmž se kto obierá, každému, jelikž umie anebo móž: ale vzdy tak, aby v něm zlosti nemiloval. A ktož jest taký rytieř boží, tomu nenie těžko trpěti s sebú svých rovní, aneb vyšších sebe; neb jakž kto chce najduostojnějším slúti, tak hotova závisť, anoť jí črt vrtá v srdce: uzří-li koho chuzšieho, a snad podlé světa urozenějšieho, ano pro jeho starších zaslúženie ctie jej naden, počneť jím smiech pobíjeti; a pakliť bude moci kde jemu nechuť ukázati, v svém kvasu obláště, zpravuje jej, velmě jej lacino váže, toť rád učiní. A takéž chudý urozený, když Boha nemá na paměti, a dme jej pýcha, žeby sám rád slul najduostojnějším, uzře, že bohaté ctie lépe než jej, ješto snad nejsú tak jako on urozeni, vsviedí se závistí, nechtě se na to rozmysliti, žej' Bóh onomu toho popřál nynie, ještoj' jemu neb předkóm jeho toho přál dřéve; i

vstiskne se protiv vóli boží, právě jako proti ostnu. A takéž kteříž koli lidé služební, ješto vzdy chtie nepořádně býti ve cti mimo jiné; nechtěli by, by to kto jměl, jehož oni nejmají; a tak i hospodě nevěrni budú, ač ne jiným, ale tiem, žeby nechtěli, by jiný tiem se hodil své hospodě, jímž se on hoditi nemóž. A jest-liť to viera, ktož radše hospodě škody přejí, než by jemu viděli sebe hodnějšieho? Kdyby kto, jakž by najsnažnějie mohl a najlép uměl býti hoden v svém stavu, tak se snažil, a což by mohl jiný lépe nadeň, aneb uměl, by to rád viděl, to by viera byla; jakoj' v těle našem, že levá ruka nic nezávidí, žej' pravá hbitější: a stav rytieřský má v obci svatého křesťanstvie týž úřad, jako v těle našem ruce jmáta.

Z té pýchy to také jest mezi vládycstvem a rytieřstvem, že druh druha chce přetráviti, aneb rúchem přepýchati. Dosti by ku pocti na tom bylo, žeby špatně živ nejsa, húževnosti do sebe neukázal, tak v rúše jako v ztravě podlé duostojenstvie svého stavu, nad nižšie sebe a podlé rovných. Ale když ta žádosť jest v srdci, že nad své rovně vzdy tiehne, tu krojem novým, nechtě býti rovně s lidmi pořád, coj' to než pych a závisť? a v nynějšiem pak kroji snad smilstvo přielišné, aby, jakož panie neb panny své prsy strojie okazujíc, takéž rytieřstvo svój zadek, aby byli póvab k smilstvu jedni druhým! To-li také k rytieřství slušie, tak dlúhé nositi čépky, tak rozličnými řemeny uvázati, ež pro ně nemóž rytieř býti hotov postihnúti neb uteci, aneb, letí-li, vstáti spěšně? Pakli kto drahostí rúcha svého, neb ztravú, neb čeledí velikú chce bohatějšie přepýchati aneb rovné, nenie to řád zpósobem božím. Jakož sedláci a sedlky nemají se vrovnati rúchem, ztravú neb čeledí, neb kterúž kolivěk takovú věcí vládykám: tak vládyky, i s ženami svými, nemají se pánóm vrovnati chtieti, ani kniežatóm páni. Ale vídáme často pány, ani pokornějšie postavy, než vládyky; a každého pak vie Bóh srdce. Bych pak mnoho o rúšiech mluvil, na krátce toť jesť mój úmysl: že rúcha jsú často znamenie člověčie mysli; protož písmo hyzdí rúcha hrdá, žej' znamenie a podněť hrdosti a smilstva. A však jich nebrání kostel pod kletvú; neb ne vzdy jest hřiech smrtedlný rúcho drahé, a kostel nesúdí tajných věcí, ale sám se suď každý, chce-li býti prázden

11*

božieho súdu. Neb v takých věcech, jimiž lidé zdejšie cti a chvály dobývají, tak móžem hřiech rozuměti, jakož zdejšie česť a chvála jest hřiech menší neb větší, aneb nenie. I praví svatý Tomáš z Akvině: „Žádosť chvály zdejšie móž býti trojím činem hřiech smrtedlný: jedniem, když se kto sveličie křivdú, tiem se čině, jímž nenie; druhým, když to, z něhož má česť a chválu zdejší, tak miluje, žeby raději přestúpil božie přikázánie, než toho zbyl, z něhož má tu česť a chválu;“ a to často bývá, že nejeden, jsa křiv a věda to dobře, však než by se ukázal křiv, přisežc křivě, i bude křiv před Bohem dvakrát; a též když dopustí přísahy, vzmluvě křivdu na druhého; „třetím, když kto vše své snaženstvie konečně obrátí k tomu, aby zdejší měl chválu a česť; což dobrého činí, to jen pro zdejší chválu.“ A tak těmi činy móž býti hřiech smrtedlný žádosť chvály zdejšie; ale jinak žádosť chvály móž všední hřiech býti. Pakli by kto nic sám pro se nežádal chvály, jen pro úžitek jiných, — ale toj' řiedko, by k tomu svá libosť vláštie netržala, — tak by i žádného nebylo hřiecha. Také praví svatý Tomáš, že v rúše a v takových věcech móž býti hřiech z přielišnosti, a to dvojím činem: jedniem, když kto upřieliší, jelikož by se měl přirovnati k těm lidem, s kterýmiž jest podlé svého řádu. K tomuť praví svatý Augustin: „Kteréž jsú protiv obyčeji takové rozkoši chlubné, jakož jest daleká róznice, tak se jich slušie dalece střieci, jako smlúvy města aneb kraje některého, potvrzené přikázáním aneb dávným obyčejem, pro i žádnú svú žádosť ani domácí člověk, ani host nemá zbořiti. Neb šeřednaj' to částka, kteráž se své větší straně nepřirovná. Druhým činem móž býti to upřélišenie z nepořádné žádosti mysli, když člověk má libosť přielišnú v rúše krásném, neb v čemž koli takovém, a to leč podlé obyčeje, leč protiv jich obyčeji, s nimiž jest. A ta mysli nepořádnosť bývá trojím činem: jedniem, když hledá člověk chvály lidské v těch věcech, jimiž se tak okrašlije. A praví svatý Řehoř: „Jsú někteří, že nemnie, by byl hřiech příprava drahého rúcha; a kdyby nebyl hřiech rúcho drahé, nikakéž by Kristus tak znamenitě nevypověděl, že onen bohatec, jenž jest u pekle pohřeben, zde u purpuře a u bysu, tociš v drahém rúše chodil; neb i žádný drahého rúcha, jež nad jeho stav vycházie, nedobývá

k jinému, jen k chvále světské.“ Druhým činem bývá ta nepořádnosť mysli, když člověk v drahém rúše hledá přielišné rozkoši tělu svému, jako měkkosti, ještoj' lahodna k dotčení. Třetím, že přielišnú snažnosť obrátí na to, aby dobyl rúcha drahého; a to by samo zlé bylo, by v tom nic jiného nebylo zlého, takú práci na nepotřebnú věc naložiti, a potřebnější věc zameškati. I kak jest dobré, aby se nikděž rúcho nemraštilo, tak se svázati, ežby sebú nemohl vlásti? Kak-lij' to pravé, po hrdém rúchu stojiec, přieliš zajíti v dluhy, pro něž dlúho bude lháti, nezaplatě, jakoj' slíbil? Protož dobrá věc, z miery nevycházeti, a čímž kto jest, tiem chtieti slúti; nebť najdél trá rovné.

Také v nedostatečném rúchu móž býti hřiech dvojím činem: jedniem, když kto leností neb húževností netbá, aby se těm přirovnal, s nimiž jest jednoho řádu, a s nimiž bydlí; druhým, když kto pro zdejší chválu nechodí v drahém rúše podlé svých rovní, aby jej chválili lidé, žej' dobrý, bohobojný člověk. Ale kdyby kto proto chodil v sprostném rúchu, aby v sobě krotil smilstvo a hrdosť, neb aby daremně mnoho na se nenakládal pro boží bázň, ten by dobře činil, když by jen podlé toho, jakož jest s jinými lidmi, obyčejem svým dalece z miery nevycházel. A tak jakož ve všem, takéž i v rúše, vše v hod dobro. Nad jiné, aneb s najhelmbrechtnějšími chtieti rúcha drahá aneb kroj mieti, jistě nemóž bez hřiecha býti; a také přieliš se sprostně mieti, ež by snad skrz to poddaní jeho netbali naň, nenie dobré; neb lidé podlé obecného nedostatku, jakž koho vidie, tak jej mají. A týž jest o všech těch věcech, z nichž lidé mievají česť světskú. Neb po zdejší cti má státi člověk podlé svého stavu skrovně, ne protiv pravdě, jako i po sboží: ne proto, by v tom se chtěl kochati, ale aby tiem byl úžitek jiný. A však velmě opatren má býti, aby chtě se slíbiti lidem, nebyl pohaněn Bohem; nebť to bývá, ktož chce býti přietel tohoto světa, ežť bude nepřietel boží.

O kratochvíli pak rytieřské rád bych psal něco: ale tak sej' rozmohla zlosť lidská a potuchla mezi nimi milosť, ež věru neumiem k tomu niče řeci; neb počnúc kratochvíl úmyslem dobrým, lidé spieše proměnie ve zlé úmysl, nežli v dobré, a neřku namiesie hrdosti, ale zpósobie tak, ež vše

bude hrdosť pravá aneb smilstvo, jakož to vídáme v tancích aneb v kolbě. Protož sám se suď každý; neumějiť dobře mluviti o těch kratochvílech světských.

O turnejích vědě, že práva pravie, ež ta škodná kratochvíl nemá slúti i kratochvíl. Protož kostel jest turneje zapověděl; a sejde-li kto v turneji aneb potom, tu úraz vezma, ač zpověď a tělo božie bude dáno jemu ku pokání, však pohřebu u svatých nemá jmieti, ež jest nedržal kostelnieho ustavenie. Pakliť kteří kněžie neb mnišie dávají pohřeb takým, toť činie aneb lakomstvem, aneb pro bázň, pochlebujíc. A toj' proto kostel zapověděl, neb tu lidé takú hrdosť ukazují, a s takým nákladem, pro něž mnohý ztratí to vše, což má, a nejeden tu smrť vezme. A žeť jest pak kolba tak zlá věc, aneb horšé, jako turnej, ktož chce znamenati, móž uzřieti: neb většiej' tu hrdosť, anij' tak potřebna, jako by byl turnej, by zapovědien nebyl; neb v turneji srozumie člověk, kak by se u boji správném svého miesta držal: ale v koli jednoho kruha oděnie nenie, by byl k boji úžitečen. Protož dobré by bylo rytieřstvu křesťanskému, držeti kostelnie poslušenstvie, a tak kratochvíliti, ješto by nebyla kratochvíl škodna; a také mysli k ní ovšem nepřikládajíc, jako ku přielišné v loviech myslivosti mnozí přikládají.

A na krátce: v svých kratochvílech máte vzdy někakého úžitka hledati, bez tak přielišné hrdosti, přivykajíc jiezdě, hebkosti, křepkosti, ne pro panie a panny, ale proto, aby hotovi byli u potřebu a uměli; neb na vy slušie bojovati podlé Boha boj spravedlný. A boj spravedlný jest s svú hospodú, když pravú nese hospoda válku; a pakli by byl hospoda křiv: když zevně nenie protiv kostelu, tak žej' jeho kostel neodsúdil. A jeho sluhy neb rytieřstvo nevědie-li jej křiva, pomáhajíc jemu, nebudú křivi, nébrž křivi by byli, nepomáhajíc jemu. A byť se zdál hospoda křiv, leč by ovšem jistě věděl, žej' křiv v té při, ještě máš to obmysliti, žej' spieše práv; neb snad jest tu něco tajného v tom, jehož tobě hospoda nenie dlužen povědieti. A protož, ktož by nerádi nesli válek křivých, slušie jim hledati spravedlných hospod a bohobojných, dřéve než je zajde válka, a střieci se těch, jimž nemóž doufati, by rádi po pravdě stáli. O těch pak válkách, ješto mezi sebú zde v zemi vládycstvo mievá, tak

rozumiem: že náhlú věc móž každý v náhle odehnati sobě škodnú, a brániti se násilí, i svých lidí. Ale jakž móž mieti rozmysl, tak má své pravdy dovesti najprv právem: a doveda právem, tuž teprv má, móž-li, mocí dotisknúti. Aneb má své nehody túžiti zde v Čechách královi; a odpustí-liť král váleti, i právem nedoveda, jsi-li práv, váleti móžeš. Ale s tiem, ješto v témž právě sedí, ješto i ty, sám svú mocí s úkladem váleti nemáš; čemuž by tehdy bylo právo anebo král? A takéť to věděti slušie, že ktož jsa křiv, nese válku s druhým, dluženť jest onomu navrátiti všecky škody, což jich jest vzal i s svými lidmi; a také i svým lidem, což by skrze to ztratili. Ale ten, ktož nese válku, jsa práv, což na onom dobude podlé práva, vše jest jeho; a pakli s ním ztratie jeho lidé, nenie jim dlužen navrátiti: neb sbožie i život s svým pánem pro jeho pravdu vážiti mají; ale však což by mohl, to by jim lepšiti bylo slušné.

A tak vládycstvo i rytieřstvo buďte opatrni, aby došli k tomu pátému kóru andělskému, ješto sú sstáli u pravdě boží; a těch padlých andělóv nenásledujte, ani povolijte jich lestným radám, jimižť vás táhnú, aby pychem padli a hrdostí od pravé pravdy, jen sami svú česť zdejší milujíce. A že viece s světem jdete vuokol, než jiní lidé; a jakož nesnadno, ktož se obierá s smolú, by se jí nezlepil, tak nesnadnoj' světem se obierati, a od něho se nezšeřediti: protož slyšte rádi slovo božie; a jakož jste vtipni k světským věcem, tak buďte vtipni, kudy by došli té pořádné milosti k Bohu i k jiným lidem. Neb dojdete-li jie, tať vám ukáže, kudy máte do nebes přijíti, a kak máte svój úřad vésti k úžitku jiným, aby s těmi ďábly netrpěli, ješto jsú prvnie vládce v zlém duostojenství porušenie všeho; ale došli k těm andělóm, ješto sú sstáli podlé vóle božie v svém duostojenství u věčné chvále. Amen.

Popravcóm.

Šestý kuor andělský slovú latině *Potestates*, tociš: „moci," a mají tu moc od Boha, že vzbranijí zlosti ďábelské, aby nemohli tolik zlého lidem učiniti, jakož by chtěli. K tomu

kóru mohu popravce připodobnati, ješto od kniežat popravu mají, aneb od pánóv. A ten úřad jest velmě dobrý a svatý; ktož jest pilen jeho podlé Boha, móž sobě jím dobyti věčné chvály v nebesiech. Neb jest řekl Hospodin, aby lid boží mstil křivdy božie, a zlé mezi sebú sami stavovali; jakož jest to rozličně ukázal v starém zákoně: moha sám zahubiti, kohož chce, však jest lidem kázal popravovati. Aj Mojžieš, jsa přesklidný muž, však jich množstvie kázal zbíti, i sám bil, mstě pravdy nad křivdú, a tiem stavil hněv boží. Aj Finees prodružil dva mečem, ješto činili protiv boží zápovědi; pochválil jeho Buoh, a dal jemu i jeho plemeni česť kněžskú. A pak král Saul nezabil onoho krále, ale jal, a Buoh jej kázal byl zabiti, rozhněval tiem Boha; i odjal královstvo plemeni jeho.

Mnohoť jest toho dolíčenie v svatém písmě, ežť jest poprava úřad dobrý; ale má se zvláště každý popravce střieci lakomstva, aby pro sbožíčko, pro plen, pro kořisť neradoval se cizie smrti. A kak-lij' to popravce dobrý, kterýž by, moha jieti zlého, aby viece neškodil, i nechce tu, kdež by s ním nemohl zajieti plenu velikého, i čaká, zdali by někde všel, ješto mnoho krav? a za tiem snad zlý ujde, neb učiní viece zlého. A takéž má býti nelenivý popravce; bude-li lenivý, mnohé zlé bude bez pomsty a rozmóž se. Hněvu ovšem slušie se popravci střieci, aby se nemstil úřadem svým. A také hlédaj, by nepřehlédal zlého pro přiezeň. Pakli kto pro chlúbu, chtě slovúten býti, učiní co svú popravú, aby řekli: „Takéť jsem já popravce!“ hlédaj', kak spadne v těžké zatracenie brzo pro to v ucho podutie kakés chvály nemúdrých lidí! Protož ať krátce řku: kterýž dá ujíti vinnému, hřeší; a ktož nevinnému učiní, hřeší. Viece praví: nečiní-li úmyslem dobrým pro česť boží, pro pokoj svým bližním, aby tú prácí měl odplatu od Boha a tú snažností, ač právě učiní, oběse někoho, aneb pustě, však hřeši; nebť Buoh hlédá, proč kto co činí. A věru! smrť komu učinili, nechžť jest i vinen, ne pro právo úmyslem, ale pro něco jiného, ohyzdnaj' věc; ano i kat ohyzden, že věsí pro penieze, ač i vinného oběsí. A když kto chce státi po právu, má na to pomnieti, jakož Hugo praví, ež právo ztratí právě, ež nebude právo, peterú věcí: Najprvé, když kto chce súditi tu věc, ješto neslušie k jeho

súdu; jako cž kto, jsa popravce, chtěl by súditi manželstvo. Druhé, kdyby chtěl toho súditi, ješto nenie z jeho súdu; jako světský žáka svěceného. Třetie, kdy čeho tieže msti, než má z práva, aneb lehčejie; jako kdyby koho pro sprostný krádež popravce vzbil na kolo, aneb žháče neb morděře jen oběsil. Čtvrté, kdyby času některého neuctil; jako kdyby kázal popraviti na některý hod nad kým. Páté, kdyby miesta neuctil posvátného. A však jsú některé věci, pro něž kostel z práva nepomáhá: ty vědie juristi lépe než já; na ty se slušie vzeptati popravciem také, a býti snažnu úřada svého u pravdě, aby přišli k tomu kuoru šestému do královstvie nebeského, jehož mně i vám rač dopomoci Hospodin!

Těhařóm.

Jest pak třetie andělská jerarchia a najnizšie, k níž mohú býti přirovnáni řemeslníci, kupci, kramáři, neb kteříž koli lidé obecní. A tak k sedmému kuoru a ku prvému z té třetie jerarchie, ješto slovú *Virtutes*, skrze něž Buoh činí divy, zde na světě mohú býti oráči najprv připodobnáni; neb Bóh skrze ty jako divy činí úžitečné, když z semen malých dá obilé mnoho k úžitku lidem i dobytku. Však proto sedláci a oráči nemněte, by inhed světi byli, že dobré a potřebné řemeslo činíte, veškcn svět živiec. Pravda jest, dobré jest dielo oráčové; praví mistr Tullius: „Ze všech těch věcí, z nichž lidé něčeho sobě dobývají, nic nenie lepšie, než oránie, ani jest co hojnějšé, ani jest po svobodném člověku co duostojnějšie.“ Svobodnéť mienie, jako jsú páni a vládyky. Ale však Buoh viece hlédá na ten úmysl, proč kto co činí, než na to, co činí. Ktož uoře, chtě bohat býti, aby svú zlú vóli mohl napásti v obžerství, v krčmách a v kakés bláznové své hrdosti, chtě sám nade všemi býti, aneb přirovnati se vyšším sebe, ten, ačť dobré řemeslo dělá, však zlým úmyslem. Ale ktož dělá, aby se živil s svú čeládkú podlé pravdy, ten dobře dělá úmyslem dobrým: když ne vzdy by chtěl zde na světě býti, ač by se i vzbohatil, ale onoho bydla žádá nebeského; a což zde koli dělá, to proto dělá, aby příčina jemu byla přijíti do královstva nebeského, almužny dávaje, i desátky a úroky své, podlé božieho zpo-

řiezenie ves svět živiec, a jsúc u poslušenství vyšších sebe ve všem, což nenie zřejmé protiv Bohu, duchovních i světských, milujíc své pány, jsúc jim věrni. Ale ubozí lidé mají veliký jeden nedostatek: že kakús hrdostí a nemúdrú, když jmají pokojné pány, vážie je tak lacino; a hrdé pány chválé mezi sebú a válečné, a tiem jistě hřešie protiv Bohu. A obakž dávné příslovie, že řiekají: „Pániť se smiřie, a chudina v tom.“ Protož lépe jest s pokojným pánem něco málo přetrpěti dobrotivě, i vzácnoj' to Bohu, než hřiech jmieti z té libosti, že jmá chuť v tom a hrdosť světskú, když má aneb žádá hrdého pána a válečného: neb tiem jest to ukázal, žeby sám rád hrd byl, kdyby mohl, a válečen; a obakž často za takovými pány netolik duše, ale i sbožie ztracijí. Závisť také zvláště panuje nad sedláky; a obakž to jest hřiech přenepotřebný, neb v něm i jedné rozkoši nenie, jedné lopoť. A také ne vzdy jsú věrni. Protož slušie se pilně střieci, aby se nedali ďáblu zavesti, a což Buoh komu dobrého přeje, také přieti. Ano řiekají: „Komuž Buoh, tomu i všichni světí.“ Protož chcete-li k svatým přijíti, nezáviďte; ale což Buoh komu přeje s svými svatými, toho vy jim rádi přejte.

Netolik také těhaři, ale i jiní všichni řemeslníci nesú toho kuoru sedmého podobenstvie zde na světě. Neb pekaři jako divem z múky chléb činie; ševci z kóže třevie: a tak i všichni jiní řemeslníci, ješto tak jako divy činiec úžitečné a potřebné lidem, nesú, jakož sem řekl, těch andělóv dobrých podobenstvie. Neb jakož zlí andělé, ješto sú z toho kuoru vypadli, také činie divy, ale škodné, aneb viece dvorné než úžitečné, aby lid od pravdy odvedli: takéž ti řemeslníci nesú podobenstvie zde těch jistých ďáblóv, ješto své řemeslo z úmysla pósobie ne k úžitku lidem, ale jen svého zisku hledajíc, leckakés v něm škodné dvornoště zamýšlejí, a často větší práci naložie na to, aby jich řemeslo nebylo tak úžitečno. Jako vidíme to dobře, že spieše by švec dospěl škorní bez tak dlúhých čépkóv; a také veliká jest přiekaza u škorně tak dlúhý nos: neb pěš nemóž s nimi pracovati, a přes plot ovšem nikamc nelze; a takéž i o jiných řemeslníciech. Neb i koželuzi bez potřeby rozploštijí své podešvy, aby se jen zdály tlustší, než jsú; i o těch ovšem zle, ješto mistrují vína, a učinie je nezdravějšé, aby je spieše roz-

prodali: tiť všichni slušejí k těm ďablóm, ješto škodné aneb neúžitečné činie divy pro svú zlú žádosť. A mohliž by se takoví řemeslníci dobře leknúti toho, že často a téžměř vzdy, ješto bude veliký mistr v svém řemesle, a mnoho takových tantóv nepotřebných vymýšleti, až stár bude, nastanú jiní opěte s kunšty novějšími, a tento s svými neštane za nic. Aj toť pomsta nad takovými zde se počne; a nenaleznú-li milosti božie, na onom světě tiežc se skoná! A najviec se to přiházie hrdým krajčóm, aneb hudcóm a pištcóm, ješto své řemeslo ku přielišné chlípě obracijí, a ne ku potřebě lidské.

Ale když sem se o hudcích vzmienil a o pištcích, slušie to věděti také, že také by mohli mezi dobré řemeslníky takoví lidé počteni býti; neb utěšení takových skrovně a v svój čas také bývá potřebie lidem, a mohú někdy bez hřiechu býti. Protož hudci, pištci, žakéři, kdyby kázaně a v svój čas, nepřekážejíc službě boží, a skrovně, Boha se dokládajíc, své řemeslo vedli, také by těch dobrých andělóv zde podobenstvie nesli, a mohli by i božie tělo přijímati: ale že jsme tak nestateční lidé, jakž se s takovú marnú věcí obieráme, tak neumieme miery sobě uložiti. Protož hudci, pištci a kajkléři, počnúc svú marnosti těšiti lid, neumějí tomu miery vzieti; ale i peskú řečí i nebohobojnú, i také mluviec protiv Bohu i protiv kněži, i v čas božie služby, i po devietníku, ješto by již křestěné plakati jměli za své hřiechy, i v středu v první po masopustě nepřestanú řemesla svého, a správně jmajíc přestati. Ale když neslušie, tehdy oni viece tiem lidi odvodie náboženstvie a božie služby; jakož vídáme na posviecení, a jakož sem řekl, po devietníku k masopustu, když již svatá cierkev ve mnohých kosteléch zpievá, řkúc takto:

„Dnové všie marnosti již mijejí,
úžiteční dnie přicházejí,
čas se blíží všech střiezvých:
hledajme Boha čistotú srdec svých!"

a druhdy i u puostě, a netbajíc na to, že kostel napomíná, aby lidé plakali na své hřiechy a ponížili se, pomniec, ež jsú popel a u popel se obrátie. A protož, když tak zevně nepořádně svého řemesla užívají, netbajíc na Buoh, neslušie jim dáti božieho těla, donidž toho neostanúc, nebudú se káti

svého bludu; neb slušeji k těm spadlým andělóm z toho kuoru, ješto, ač také činie divy, ale škodné a nepotřebné, jakož oni škodie dobrým lidem svým šalováním v svaté časy. A svatý Pavel praví: aby dělal každý rukama svýma to, což jest dobré. Neb ani pro se, ani pro koho jiného i jeden, neřku škodného lidem, ale neúžitečného neměl by dělati. Neb ktož by byl poslán do vinnice, aby dělal to, což jest potřebie vínu, kdyby pak nechaje vína i oprával plešky, nebyl by bez viny: takéž i my jsme u vinnici boží; nedělámeli toho, coj' úžitečné, budem miesto odplaty pokutu jmieti.

Protož ktož chtie býti dobří řemeslníci, aby s těmi svatými anděly z toho sedmého kóru u věčném byli blahoslavenství, ti dělajte s věrú, a střehúc se v svém řemesle, aby toho, jehož nenie, neukazovali někakým falšem; ale pósobte svá řemesla u vieře a v pravdě k úžitku lidem tiem úmyslem, aby svého chleba nejedli darmo, a měli co nedostatečnému v jeho potřebu uděliti. Ale však dělajte v svój čas, ač i dobré děláte a úžitečné, světiec svátky podlé kněžského rozkázánie, a vzdy k Bohu mieniec, aby tam teprv plnú odplatu od něho vzeli na svú vieru. Jiež odplaty mně i vám dopomáhaj Hospodin Bóh všemohúcí!

Kupcóm.

Osmý kuor slovú *Archandělé:* ti většie a neznámějšie poselstvie k nám dějí od Boha. Toho kuoru podobenstvie v tělesných věcech držie kupci, ješto přívozie drahé a neznámé věci z daleka. A ti chtie-li dojíti dobrých archandělóv tovařistva, jmají najprv, vzdy Boha jmajíc v své žádosti, té kúpě dobývati, ješto by byla k úžitku lidem. Neb kdyby netbajíc úžitka lidského, pro svój zisk tu kúpi přinesli, ješto by škodna byla, aneb nepotřebna, k těm by se ďáblóm přirovnali, ješto škody lidské, ale ne úžitka, hledají pro svú zlú žádosť. Ale, jakož sem řekl, když kupec má na péči obecný úžitek, aby toho dobyl, aneb to prodával, jehož jest třeba, móž podlé Boha zisk skrovný vzieti: jako tociš za svú práci nájem, jímž by potřebu jměl s svú čeledí, a také aby měl čím pomoci v núzi chudému; neb jest to úžitek správný, když skrovného zisku hledá. Ale jakž bezpřémně

má úmysl k zisku a žádosť, tak brzo v hřiech zajde pro to lakomstvo; aneb na roky svú kúpi dávaje, aby dráže dal pro rok, než by dal za hotové; neb ač se to nezdá lichva svú postavú, však' lestnú omluvú jest přikrytá lichva; aneb pósobě své kupectvie ne v ten čas, jako slušie, aneb ne na tom miestě, jako někdy v kostele a v svátky; aneb druhého oklamaje svú kúpí.

Trojím také činem móž v kupecství hřiech býti, podlé toho, jakž v kúpi móž býti znamenán trój nedostatek: Jeden v té kúpě šlechtě; jako kdyby kto mosaz prodal za zlato, aneb čistec za střiebro, aneb víno smiešené s vodú za pravé víno. Druhý nedostatek podlé velikosti miery neb váhy; jako když kto, věda, jmá menší mieru, neb kratší loket, neb lehčejší váhu, prodávaje. Třetí nedostatek jest pak v dobrotě kúpě; jako když prodá kto nemocné dobytče za zdravé, neb děravý postav za celý, neb což koli takového. Těmi třmi věcmi když, věda, ten, ktož prodává, oklamá druhého, obelstil jej, i dlužen jest jemu navrátiti, a některdy i obmeškánie. Pakli nevěda, neshřešil jest; ale vzvie-li potom, má jemu toho polepšiti. A týžť hřiech jest, když ten, ktož kupuje, oklamá toho, ktož prodává, v kterémž koli z těch tří věcí. Když by ten, ktož prodává, mněl, žej' měď, ješto jest zlato; a ten, ktož kupuje, jistě věděl. i oklamal onoho: dlužen jest jemu navrátiti.

Také hřešie kupci, když se smluvie, aby jeden své kúpě laciněji mimo druhého neprodával; aneb když kto obdrží sobě, aby jen sám on prodával takovú kúpí. Ti pak ovšem také hřešie, ješto ani kúpie, ani prodadie bez věrovánie a bez přísah. Když, věda, chtě oklamati druhého, věruje křivě, smrtedlně jest hřešil; pakli mně, by pravda byla, povie křivdu, ne tiem úmyslem, by chtěl druhého oklamati, ale aby prodal bez své škody, móž obecný hřiech býti, však ne smrtedlný. Také v té kúpi jest veliký hřiech, když kto pro nic pro jiné, jen aby sám měl tiem větší zisk, pokúpí některú věc sám všicku; jako kdyby kto v nové pokúpil vše obilé, aneb po všem trhu, aby po své vóli prodával draho. Právě-tě též, jako když by se smluvě pod kterú pokutú, aby jeden nedával mimo druhého laciněji, neb nekupoval dráže. Neb ty všecky smlúvy jsú škodné lidem, a trh měl by v tom svoboden býti.

Slušie se také kupcóm střieci, aby za nic nebrali peněz, a neprodávali toho, jehož nemají; ať řku česky: střezte se lichvy! Toj' tak zevná věc, že jest zlá věc lichviti, že netřeba o tom i mluviti. Neb i žádný křesťan nechce již slúti, ač i jest, lichevníkem. Mnozí rádi berú lichvu, když ji vylichvie židé, aby nesluli sami lichevníci. Mnozí jim své domy najímají, ani chtie tomu, by to neslušné bylo, domy neb miesta k lichvení najímati. A však aby věděli, proč jest hřiech lichva, chci povědieti, jako svatý Tomáš praví: „Proto lichva jest hřiech, že jest nepravé v sobě to prodati, ješto nenie." Neb když kto pojiče peněz, viece jich zase vezme, vzal jest za nic penieze, poňovadž vráceni sú jemu v plně a tacíž peniezi jeho. Ale aby lépe tomu rozuměli, znamenajte, že jsú některé věci, jichž úžitek jest těch věcí zkaženie: jako úžitek vína neb chleba jest zkaženie vína neb chleba; neb píc a jedúc užíváme toho, a tiem je zkazíme. Protož úžitek takových věcí nenie jiné, než ta věc sama. Neb komuž dadie píti, tomu nemohú dáti samého úžitka pitie, než v tom úžitku to jisté pitie jemu dadie; a též o pokrmu. A tak, ktož by prodal úžitek vína neb chleba obláště, jako bych řekl: „Zaplať mi to, žes pil, a vrať mi víno také potom." Kdyžť víno vráci neb zaplaci, a napitie obláště, tehdyť sem aneb jednu věc zaplatil dvakrát, aneb to, jehož tu nenie. A toj' nepravosť, a slove lichva. Některé věci pak jsú, jichž úžitek nenie zkaženie jich: jako úžitek domu jest, bydliti v domu, aneb rúcha, choditi v něm. Protož mohu za ten úžitek vzieti nájem, abych v svém domu dal bydliti, neb v rúše choditi, a panovánie nad tiem ostavi sobě. Aneb mohu prodati duom, a úžitek sobě ostaviti ten, abych v něm bydlil; a to nenie lichva, neb sem své pronajal. Peniez pak nenie k jinému, než kúpiti zaň; a když kúpi zaň, tehdy sem jej v tom úžitku utratil, že již nejsem pán jeho. Protož vzieti co za to, že požiči penieze svého, aby on jeho pán byl, ale ne já, jest za nic vzieti, poňovadž mi vrátí tak dobrý; a tak jest lichva, neb jest nepravé vzieti za nic. Pakli kto die, že „za čas vezmu:" čas tenť tvój nenie; kterýť jest minul, ten-tě ne tvój; a kterýžť jest nepřišel ještě, také ho nemáš, a nevieš, dočakáš-li jeho; a v tom, v kterém jsi, toť jest tak malý a brzký, že jakž brzo přijde, tak brzo minul, a ty jen takú

brzkostí v něm běžíš, že sám nemóžeš poznati, kdy ho čakáš, a kdyj' minul, ač se rozmysliti umieš na to. Kakž pak dieš, by tvój čas byl? Jest-liť tvój, podrž jeho, a ohledaj jej, kak-tě dlúhý mezi tiem, ještoj' minul, anebo nepřišel ještě. Pakli nemóžeš, ale vyznaj, žeť nenie tvój, ale boží. a božieho neprodávaj; nebť hoj' nedal k tomu, a zvláště zapověděl jest lichvu. Neb ač tomu i rozuměti kto nechtie, však proto jest nepravé v sobě; a jakož vše nepravé má člověk navrátiti, takéž i lichvu.

Kramářóm.

Devátý pak kuor slovú *Andělé.* Anděl tolik jest řečeno, jako „posel;“ ale my sme obykli všem těm svatým duchóm řékati andělé. Protož řku: tito jsú od Boha k nám obecní posli, ješto naši obecnú potřebu pósobie. K těm móžem přirovnati čeleď obecnú. Ale že sem o nich dřéve mluvil, přirovnajme k nim tyto obecné prodavače, ješto na však čas prodávají, což jest třeba, nikam sami nejezdiec po to. Ti také mohú skrovný zisk mieti, ješto sedie prodávajíc, ač toho, což sú kúpili, i nepolepšie. Neb potřebie jest lidem toho, že každý vie, kde nalezti, což komu jest třeba; a také že ukrojie neb uspú toho, což mají, komuž nenie všeho třeba. Ti mohú též znamenati, ješto sem řekl dřévním kupcóm; nebť čímž oni hřešie, tímž by i tito hřešiti mohli: kdyby bezpřémnú žádosť měli k velikému zisku, ruče by někoho oklamali, leč draho ceniec, leč zasloniec světlo, aby se lepšie zdálo, než jest to, což prodávají; neb což kolivěk prodávajíc učinie takového, ješto by kupujíc nechtěli, by jim takéž jiní učinili, toť jest vše zlé.

O krčmářích pak i mluviti netřeba: o těch, ješto kostky pósobie aneb přezřie, a ješto ponúkají lidi pro svój úžitek, aby pili, a rádi vidie, že se zpí lidé, a že i ode mše k nim na sniedánie a na pitie běžie. Toj' zevná věc, žej' to úžitek převelmě zlý. Neb jen ti krčmáři slušejí k andělóm svatým, kteříž nedadie jhráti v kostky, neb kakž kolivěk se škodú svých hostí nerádi vidie, by se zpili, pravdu beze lsti jim činie, neponúkají jich ku pití bez jich potřeby, nepřezřie

zlé řeči peské, ani frejóv, a jen úžitka lidského k jich potřebě hledajíc, skrovný zisk vezmú za svú práci. Ale kteříž činie protiv tomu, ti slušejí k těm padlým andělóm, ješto všeho zlého posel dějí, vypadše z nebe, s nimiž spolu, i se všemi zlými kupci, neb s kterýmiž koli lestnými prodavači, neostanú-li zde své lsti a nebudú se jie káti, v pekle na posledy věčnú čtici budú jmieti.

A tak, ktož kolivěk maje pravú vieru křesťanskú, a naději u Boze, jakož slušie ufati v Buoh, a milosť dvojitú, k Bohu a k bližniemu, leč jest v manželství, leč v panenství, neb v jinoství, leč ve vdovství, neb želeje potracenie své čistoty kteréž koli, a střeha se potom téhož, leč jest hospodář, leč hospodyni, leč čelední člověk, a v kterémž koli řádu jest z těchto devieti, ješto sem k devieti kuoróm andělským přijednal: když tak jest živ, jakož jeho řádu příslušie, z nichž sem každého těmito knihami tak, jakž sem uměl, napomenul, ten každý Bohu slúží, kakž kolivěk jeden stav duostojnějí jest nežli druhý. A ktož chce vděčně slúžiti Bohu, ten najprvé svój stav drž právě, do kteréhož jest Buoh jej pozval; s každýmť má činiti dosti. Neřiekaj: „Bych byl v jiném stavu, byl bych lepí.“ I žádnýť stav bez práce nenie; v kterémž jsi koli, toho buď pilen. A pakli z jednoho vstúpíš v druhý kakým božím zpósobením, opěte toho buď pilen, a střez se neustavičstva; neb snažnu býti i v nižšiem stavu, lépe mi se líbí k chvále, než i sého i onoho chytajíc, ničehož nebyti snažnu. Ano zde na světě ve mnohém lepí mohutý sedlák, než vládyka chudý; a vládyka mohutý, než šlechtic chudý: takéž, ktož svój stav právě drží podlé Boha, ač i menší, móž něvčem lepší mieti před Bohem, než ne velmě tbavý z vyššieho stavu. A pakli žádáš odplatu stavu vyššieho, a jsa v nižšiem, nemohuť dáti lepšie rady, jen: miluj tak stav onoho, jsa v svém, a podlé stavu svého buď pilen, kak by byl úžitečen jemu. Neb každý stav jest, a má býti všem jiným stavóm úžitečen, jako právě v těle úd každý jest úžitečen jiným údóm. A protož jakož jsú sobě věrni údové našeho těla, a milují se, jakož sem i dřéve to byl řekl: takéž by se spolu měli milovati, a věrni sobě býti v dobré sprostnosti údové kostelní. Neb noha nezávidí, aneb ruka; ale rádaj' tomu, žej' hlava u větší cti než ona: takéž,

ač jest u větší cti stav duchovní, nezáviď tomu člověk dělný aneb světský. Viece-li pracije a roboty nese světský, nerci: „Proč onino prázdnie?“ Viz, kakť oko nemóž nésti jiné práce, jen ež vidí, a malého dotknutie, neřku úrazu, nestrpí snadně. Takéžť jsú lidé někteří, ač nedotčiví, ale velmě dobře vidie věci duchovnie a vóli boží, a pohyřie-li, umějí želeti; a jsú hrubější druzí, viece mohú pracovati, viece trpěti což kolivěk, a snad jsú rozumu menšieho a nemohú tak hořce želeti svých hřiechóv. Všeť jest dobré, vše úžitečné v křesťanství ve všem; i žádný nerci sobě na mysli: „By tento byl křesťan dobrý, trpěl by tolikéž jako já, postil by se jako já, rozuměl by jako já vóli boží, vstával by v noci na modlitvy!“ Téžť jest to, jako by noha řekla: „By oko bylo z těla, strpělo by, když se málo ustrčí, ano já netbám, ač se urazím velmi!“ aneb oko noze: „By byla noha z těla, viděla by, jako já vizi!“ A tak i o jiných údech. Neb ktož tak řiekají, nechtieť se rozmysliti, žej' pán Buoh každému dal, což jest ráčil, a i žádnému všeho; a každý, ktož se jemu smrtelným hřiechem neprotiví, jest v něm s jinými údy křesťanské obce tělo jedno, a on toho těla hlava. A i žádný úd nemá všeho téhož, jako hlava, a to což má, to má od hlavy: takéž syn boží Kristus, hlava naše, to vše, což jest dobré, má v sobě; a což jest komu dal, ten to má od něho: ale, jakož sem řekl, i žádnému nedal jest všeho; ale chce-li kto, aby vše bylo jeho, což kto má daróv božích, miluj vše ve všech, a všeť jeho bude; každému podlé svého řádu pomáhaj, jakž kto umie neb móž, tělesnú věcí neb duchovní. Pakli podlé zpósobu božieho móž kto sobě stav voliti z nova, ten se rozmysl, který se jemu najlép hodí, a vstúpě veň, držiž jej snažně, a jiných, kdyžť nejsú úmyslem protiv Bohu, neodsuzije; pakliť hřešie, snadť jim dá Buoh, ežť se toho budú káti, a naleznú milosť jeho. Jiež nám všem dopomáhaj!

Knížky páté.

Ostnec svědomie a o pokušení ďábelském.

Kterak má člověk skrze ty kuory přijíti do nebes.

Slyšeli sme v těchto knihách, kak od Boha pocházejí lidští řádové, a kak nesú andělských řádóv podobenstvie, od najvyšších až do najnižších. Tuto znamenajme, kakž sem byl i neslíbil toho na počátce, kak máme, chcem-li vzhóru k Bohu, každý nás jíti skrze každý kuor andělský, od najnižších počnúc, až se jeliž u najvyšších měli bychom staviti; a by to lze nám bylo pro naše hubenstvie a nestatečnosť, i nad ně by slušalo vzníti, ještě s nimi nezóstávajíc; jakoj' řekl Kristus: „Buďte dokonáni, jakoj' váš otec dokonán."

I má každý člověk přirovnati se najprvé k *Andělóm* obecným tiem, aby měl žádosť dobrého, činiti podlé vóle božie. A ač by tu i zóstal, tak cž by nemohl výše, ještě by byl blahoslaven: ale mohl-li by konati skutkem, a oblenil se, tehdy by nebyla žádosť plna. Protož ktož chce býti podoben těm andělóm, čiň obecný posel všem; nemóžeš-li lépe, ale as a žádaj každému dobrého žádostí plnú.

Druhý kuor jsú *Archandělé*, čtúc vzhuoru. K těm bude člověk podoben, když žádav dobré činiti, i dá jemu Bóh moc a ty příčiny, cž móž dokonati skutkem žádosť dobrú kterúž koli, sobě neb jiným k blahoslavenství. A toj' druhý prospěch neb vstupeň člověčí, když, byv na prvniem, žádav dobrého, jako plál milostí, pak z toho zapálenie bude pracovati v skutciech dobrých.

Třetí kuor slovú *Virtutes*, ješto divy činie užitečné. K těm bude podoben člověk, když z té práce bude mieti utěšenie u Bohu v dobré naději, maje svědecstvo od svědomie svého, pro něž se obveselí podlé toho, jakoj' řekl svatý Pavel: žej' naše veselé svědecstvo svědomie našeho. A ovšem

jest to div a dobrý, když kto vesel jest, cž pracije; a jest třetí prospěch člověčí.

Čtvrtý kuor jest *Potestates*. K tomu se člověk připodobná darem božím, když bude mocně bojovati s pokušením, protivě se ďáblu, nedada v sobě vévoditi jeho zlé vuoli, jsa silen, okusiv chuti duchovnie již as a něco; a toj' čtvrtý vstupeň aneb prospěch člověčí. O tom sem mnoho mluvil v jiných knihách o sedmi vstupních; tuto buď dosti na tom.

Pátý kuor jsú *Principatus*, jako „první". K těm bude podoben člověk, odolávaje pokušení ďáblovu, a jako lékařstvie protiv každé chytrosti aneb těžkosti pokušenie jeho bude mieti, a nepoddá se hřiechu; a toj' prvnie dobré, obrániti se hřiechu, nepovolée; a jest pátý prospěch člověčí, bez viny býti a duostojný.

Šestý kór jsú *Panujíci*. K těm bude člověk podoben, když již obraňovav se pokušení, jsa v nevině, nad to bude panovati; maje rozličné šlechetnosti, vládna jimi, tociš sebú v nich; když chtě, tehdy užívaje, kteréž chtě, ne s prací ovšem těžkú, ale přemohv, což jest jim protivné, již jako s chutí: jsa pokoren, přemohv pýchu; jsa milostiv a dobrotiv, přemohv závisť a hněv; jsa štědr, přemohv lakomstvo; jsa nepilen rozkošného jedenie neb pitie, přemohv lakotu; jsa poslušen, přemohv lenosť; jsa čist, přemohv smilstvo; a tak i o jiném. Ó kak jest to blažený člověk, ktož jest podoben tomu kóru! toj' pravý pán; neb se nic nebojí, jen zle činiti, pro něž by své panstvo ztratil. Toj' šestý prospěch člověčí, o tom sem také v týchž knihách o sedmi vstupních viece mluvil.

Potom jsú andělé trojí v třetí jerarchii, nahoru čtúc. K těm bude podoben člověk, když dojde múdrosti pravé; a bude v sedmém vstupni duchovnieho prospěšenstvie. Kakž sem koli mnoho mluvil o tom, o sedmi vstupních mluvě, však ještě jest málo; ještě viece tuto o tom, ač i dosti nebude, mluviti budu.

Kak máš přijíti k najvyšší jerarchii.

Tak skonav řeč obecnú o tú dvú jerarchií, v níž každé jsú trojí andělé, k nimž sem jakýmž takýmž podobenstvím přirovnal lidi podlé šestera prospěšenstvie; vzlíbiloj' mi se,

abych tyto knížky tuto napsal pro ty, ješto se neumějí sami od sebe na také věci rozmysliti, jimiž by měli pomoc dojíti a přistúpati k Bohu svú duší blížež blížež: aby čtúc, as poň žedili se po dobrém, a porozumievali, kudy mají dojíti toho, a přemlúvali, mají-li s kým, o takých věcech, jimiž by se tvrdila v nich žádosť dobrá. Neb jest to najvětšie múdrosť, komuž jest mílo a umie dojíti a přijíti i přiblížiti se k Bohu, jakž najblíž moha; a múdrosť jest sedmý člověčí prospěch a odpočinutie pravé po práci.

I mosí skrze tyto tři kóry andělské z této najvyššie jerarchie jíti, ktož žádá přistúpiti k Bohu: Najprvé skrze Tróny, aby vzal očištěnie, rozsúdě v své mysli, co slušie činiti, jehož Bóh od něho potřebuje, pro něž jej jest Buoh na svět stvořil; a také, ač sej' zšeředil kterými hřiechy, rozsúdě, čím má kterého šeředstvie zbýti, aby, jsa čist ode všech poškvrn, a čist ctnostmi a šlechetnostmi, mohl pokoj mieti v svém svědomí, přistúpě k Bohu; neb ač se móž nečisté svědomie kdy ubezpečiti rozmařelú leností, však u pravdě nikdy nemóž bezpečno býti. A svatý Pavel také praví: „Kdybychom se sami rozsuzovali, jistě nebyli bychom súzeni," tociš od Boha ku potupě. A tak, ktož se svú myslí připodobná k těm andělóm z třetieho kóru, dolóv čtúce, tak často rozsuzije v své mysli, kak by byl čist, dojde nad se druhého vezma prosvěcenie, ež bude podoben Cherubinóm, uměje a věda z toho častého rozsuzovánie rozličnú věc: proč jest Bóh to tak stvořil, proč se jemu toto líbí ono nelíbí, proč některú věc přezří a některú odvede; a tak osviecením tiem lépe bude moci člověk vystřieci se, že se nepotkne; jakoj' i Kristus řekl: že, „ktož chodí ve tmě, ustrčí se." A vídáme to tělesně často, ale ktož vidí, ten nespieše padne, leč by sám chtěl. Přijde také člověk skrze to osviecenie k milování Boha, jako skrze ty anděly z té prvé najvyššie jerarchie z prostřednieho kuoru k třetiemu, jenž plápolé milostí boží. Neb když člověk pozná rozumem moc, múdrosť i milosť a dobrotu boží, počne jej z toho milovati. A milosť jest konec svrchovánie všeho, jakoj' psáno: žej' konec všeho svrchovánie ono božie přikázánie, ještoj' přieliš široké, tociš milosť, jež se šíří až k nepřátelóm. Neb počnúc se od Boha, jde k bližním, když kto podlé božieho zpósobu miluje družce,

a pro Boh také i nepřietele. A jelikž kto přišel jest k té milosti, s tolik jest přišel k svrchování, a s tolik jest bliži Boha neb dalí. A toj' pravá múdrosť, ktož po tom trém stoji, tociš aby byl čist, a prosvěcen, a došel svrchovánie k milosti vrúcí, k Bohu. A ktož žádá přistúpiti k Bohu, ten mosí tú trojí cestú jíti; neb očištěnie, i prosvěcenie bez milosti dobré nenie ovšem dobré; jakož Kristus svědčí: že když zlý duch vyjde od člověka, bude člověk jako duom umetený; a nechžť jest i okrášlený prosvěcením, ale nebude-li v něm milosti dobré, bude prázdný; a zlý duch uzře jej prázden, pojma s sebú jiných sedm horších sebe, vejde v ten duom. A toj' také jisté, že bez božieho prosvěcenie nelzej' Boha milovati; a ktož miluje, s tolik, jelikž miluje, od šeředstvie se očištije. I učí jeden veliký mistr, jmenem Bonaventura, z jehož sem jeděnch knížek tyto vybral někteeré jeho řeči, ujímaje, a některde své k jeho příčiněje: aby, ktož chce dojíti múdrosti pravé, o níž řeč máme, přemietáním mysli, o takých věcech myslí přemietal, z nichž by sobě učinil ostnec svědomie, a přišel ku poprslku rozumnosti, a roznietil oheň pravé múdrosti: aby, když by chtěl očištěn býti, obrátil se k ostenci svědomie; když osviecen, ku poprslku rozumnosti; a když dokonán v svrchování, k ohni múdrosti.

I slušie každému člověku ten ostnec svědomie svého najprv tvrd učiniti žalostným rozpomínáním na své hřiechy; a také ostr, potom se jím bráně snažně; a má jej zpraviti, znamenávaje, coj' dobré, k němuž by se měl táhnúti. Tak se slušie člověku rozpomínati na své hřiechy, ne aby jemu bylo libo a chlubno, žej' byl taký v čas své mladosti, aneb žej' ještě taký; ale aby v žalostném zarmúcení a v studu mysl jako žehrala na se z tak mnoho dobrého obmeškánie, z tak nepořádného mnohých věcí žádánie, a z tak své rozličné nepravosti. Neb téžměř všichni naši hřieši z někteeré věci z těchto tří pocházejí. Když se pak kto chce na svá obmeškánie rozpomenúti, má se na to rozmysliti, byl-li jest netbav, aby svého srdce ostřiehal ilně, a svój čas zvedl úžitečně; aneb nebyl-li jest tbav toho, ač by i dobré mohlo to býti, ještoj' činil někdy, aby to činil úmyslem dobrým, k něčemu dobrému to mieně. Neb má každý toho býti pilen, aby svého srdce choval čistě, zlým a nečistým myšle-

ním nezšeředil jeho; a čas, jenž mu jest dán, aby ten zvedl užitečně; neb na toj' dán čas každému, aby v něm zaslúžil sobě věčné chvály. A také má každý toho býti pilen, aby, což činí, to činil úmyslem dobrým, k něčemu dobrému s tiem mieně, aby z toho tociš byl úžitek některý; neb Buoh viece na to patří, proč kto co činí, než co kto činí.

Druhé, ktož se rozpomíná na svá obmeškánie, má se rozmysliti, byl-lij' netbav modlitev, aneb na modlitvách přezřel-li jest mysli blúditi kudys, a nemaje na mysli toho, což mluví u modlitvě; aneb byl-li jest netbav v kteréž koli řeči, aby střiehl úst svých netolik ode zlé řeči, ale také nepotřebné, anebo ač jest mlčal, tehdy když jest byl mluviti čas; a také netbal-li jest skutky dobrými modlitev, i jiné své řeči dobré ošlechtiti. Neb ktož nechce býti vyrúben z božie štěpnice, jako uschlé dřevo, ješto se jen k ohni hodí, a chce v svój čas dáti ovoce, ten má býti pilen, prose k svým potřebám pomoci božie, a chválu a dieku vzdávaje Bohu na svých modlitvách, a střieci se zlé řeči, a netolik zlé, ale také nepotřebné, a v čas řeči nelitovati, a dobrými skutky svú modlitvu i své dobré řeči ošlechtiti; neb, jakož praví svatý Jakub: „i viera dobrá umrla jest bez skutkóv.“

Třetie, rozpomínaje se člověk na svá obmeškánie má se rozmysliti, byl-lij' netbav káti se hřiechóv a brániti se jim, a nebyl-li jest tbav svého prospěšenstvie, aby vzdy den ode dne byl lepíž lepíž. Neb každý má trpěti pokánie za hřiech a má želeti hřiechu, a má libo jemu býti, ež želé; a pakli neželé, ale toho neželenie má želeti. Má se také protiviti lákání ďáblovu každý, a má na však čas jíti z jedné šlechetnosti do druhé, až i dojde u věčném životě odplaty slíbené Bohem.

Má také mysl žehrati na se z tak mnohého nepořádného žádánie, rozpomínajíc se, měla-lij' v ni kdy moc kterú žádosť rozkoši neb všetečstva aneb marností kterých; neb to tré žádánie jest kořenie všeho zlého. Žádosť rozkoši tehdy jest v člověku živa, když ho trží mysl po rozkošné chuti krmí neb pitie, neb po rúše drahém, aneb po takých okrasách, ješto smilstvo vzbúzejí, žeby člověk chtěl rád mieti takové věci, aneb dívati se jim v jiném člověce, a kochati se u přípravě také; aneb když stojí po čemž kolivěk, ještoj'

rozkošné tělu leč viděti, leč slyšeti, leč dotknúti se neb voněti, neb, jakož sem řekl, ústóm hledati chuti. Neb těch věci nenie dobré žádati jen pro samú rozkoš, nenie-li toho potřeby jiné; protož slušie je inhed vyvrci ven z žádosti, jakž se jich oblibovánie najprv počne v srdci, ktož by se nechtěl rád poddati zlým obyčejem té žádosti rozkoši. Pak žádosť všetečstva tehdy jest v člověku živa, když kto žedí se, aby tajné věci vzvěděl a jměl neznámé, ješto jiní nejmají ještě. Tehdy také žádosť marnosti jest živa v člověku, když se žedí po tom, aby lidé byli jemu ochotni, a chválili jej a ctili; neb ty věci a takovéž jsú pravá marnosť a učinie člověka marna, a protož slušie se jich střieci. A když uzří člověk, že se hýbají v něm ty žádosti, má z nich inhed žehrati na se, a staviti, aby se v něm nerozmohly.

Slušie se také člověku na svú nepravosť rozmysliti, rozpomínajíc se, měla-lij' v něm kterú svú moc pýcha, závisť, hněv, lenosť, lakomstvo, lakota, smilstvo; neb ty věci činie člověka neprava v žádosti, neprava u prospěšenství, a neprava také často i skutkem, rozličného hřiecha dokonáním.

A protož najprv má se člověk romysliti na nepravosť pýchy: kak jest to veliká křivda tiem se mnieti neb činiti, jímž kto nenie, pro svú hrdosť neznati sebe; velikáj' křivda, vezmúc od Boha jeho dary, i nebyti jich vděčnu, a dráže vážiti se, než jiného bližnieho svého, aneb své dary, ještoj' vzal od Boha, vážiti dráže, než ony, ještoj' jimi daroval jiné.

Druhé má se člověk rozmysliti na nepravosť závisti, jež nyje v cuziem prospěšenství a raduje se u protivenství. Jímž by měl člověk truchliti, tiem se veselí, a jímž by měl vesel býti, tiem závistí chřiedne.

Třetie slušie se rozmysliti na nepravosť hněvu: ten někdy u mysli jen bude, druhdy se ukáže i v řeči, aneb u postavě tváři zarmúcené. A jistěj' hněv veliká nepravosť; neb jím člověk až jako oslna, často učiní, jehož mu nejednú potom žel bude.

Čtvrté rozmysliti se na nepravosť lenosti, jíž ztratí člověk mnoho dobrého; neb móž pro lenosť člověk věčně býti odlúčen Boha. A pakli by nebyla tak hrubá lenosť, ež by ztracenie zaslúžila: ale však kteréž koli věci dobré, ač k ni kto z dluhu i přivázán nenie, ochabí pro lenosť a neučiní;

ztratí u malém času tu chválu a česť, jež by jemu věč a věč trála v nebesiech z toho účinku, by jej byl učinil. Hlédaj, malé-lij' zlé, leností obmeškati tak veliký zisk! neb když se kto nelenuje, a učiní cos buď dobrého mimo jiné, v krátkém času to dokoná, a věč a věč česť a chválu nad ony z toho bude jmieti.

Páté slušie se rozmysliti na nepravosť lakomstva, nemoci nikdy sbožie sytu býti, ano vzdy, ač sbožie přibývá, žádosť lakomá také roste. Ó kakáj' nepravosť, nikděž cíle žádání neuložiti, ano moře má cíl svój, ale lakomstvo nikdy! když by dosti bylo ku potřebě, nelzej', by dosti lakomstvu bylo. Když také pýcha neb smilstvo odstúpí člověka k starosti: ale lakomstvo roste a mládne i s najstarším.

Šesté se slušie na lakotu rozmysliti, neb jest ovšem veliká nepravosť. Buoh zpósobil, aby člověk jedl a pil ku potřebě, aby byl zdráv, silen a vládl smyslem: to pak lakotú člověk viece jeda neb pě, než slušie, ukrátí sobě života, ztratí sílu, upadne v nezdravie, a smysl nejednú ztratí, jakož to zřiedlně vidíme do opilcóv.

Sedmé má se člověk rozmysliti na nepravosť smilstva; neb jest jistě veliká nepravosť, že smilný najprv svú duši, a potom i toho, s nímž páše smilstvo, poddá ďáblu. A paklij' dřéve jej držal ďábel, aneb onoho, s nímž smilní: ale dále a mocnějie přivieže jej i se k ďáblu, nerozmysle se na to, žej' Kristus svú svatú krví kúpil duše lidské. A pakli by kto sám svú duši zšeředil němým hřiechem, ó kakáj' to nepravosť! až jest pro ten hřiech Buoh přepustil, žej' se pět měst propadlo do pekla, a nechtěl se naroditi, až sú prvé zemřeli té noci všichni, ktož sú byli v tom hřiešе. Ó kak ruče mine ta smilná lahódka! tělu a duši ostane věčná čtiec, ač se toho zde nebude káti. Pakli kto die: „Mlad jsem; nechť sobě povoli v tělesné žádosti; nechť svět poznám, a potom se budu káti,“ téžť jest právě, jako by řekl: dám sobě nožovú ránu a potom pójdu k lékaři. Právě-lij' to? zdali rána, ješto se v jednu malú chvílku stane, nemosí dlúho hojena býti, a nesnadně ulééena? takéž, ktož se chce právě káti, mosí želeti, donidž jest najdále živ, toho, žej' přestúpil kázánie božie. Jest-liž to pak pravé učiniti, jehož má, by sto let živ byl, věč želeti?

A ktož se na ty rozmyslé nepravosti, móž sobě tiem tvrd učiniti ostnec svého svědomie, ež tiem nesnáze přemóž jej hřiech, nechtě se rád zšeřediti; a snáze strpí pokánie, ač jest i tvrdé, za ty hřiechy, kterýmij' vinen, aby se mohl očistiti.

Aby se hřiechu střiehl.

Má také člověk ostr učiniti ostnec svého svědomie, aby hřiech odehnal dřéve, nežli povolí jemu. I móž jej tiem obostřiti: bude-li vzdy pomnieti den své smrti; a bude-li se rozpomínati, žej' nás vykúpil syn boží, ne zlatem, ani střiebrem, ale svú svatú krví; a obmyslí-li, že ten, jenž ny jest kúpil, bude nás súditi u pravé spravedlnosti; a coť se tiem nechce zostřiti: když se pilně člověk rozpomene na den své smrti, kak jest nejistý, a kak ovšem smrť jistá? Toj' jisté, že ktož sej' narodil, dlužen jest smrtí, má umřieti: ale kdy, kde, aneb kak? tohoj' nelze jistu býti. A protož ktož by to snažně svú myslí opatřil, i kaký by byl, by se ostře nepostavil, donidž jest čas, bojovati protiv rozmařelému obmeškání, proti marnému žádání, a protiv všelikého hřiecha nepravosti?

Druhé se ostří ten jistý ostnec rozpomínáním na prolitie krve syna božieho na to, aby jí nás vykúpil, očistil a obživil. I ktoj' ten, by se chtěl opěte prodati za malú libosť, ještoj' v hřieše, kdyby se na to rozpomínal, žej' tak draze kúpen? kto-li by chtěl se przniti v hřiešiech, kdyby o tom přemietal myslí, že sme ne laciným něčím, ale jen krví syna božieho očištěni? kto-li by také chtěl se mrtviti hřiechem, kdyby znamenal, kak divně sme obživeni, nic jinak, jen smrtí syna božieho? A protož, když nám jest takú ukázal milosť, slušie se nám snažně střieci hřiecha, z něhož abychom byli vykúpeni, sám se ráčil za ny dáti; a abychom od něho byli očištěni, na toj' dal svú svatú krev proliti; a také, abychom zbyli věčné smrti, jiež sme hřiechem zaslúžili, ráčil jest umřieti za ny. A protož ovšem se toho slušie střieci, pro něž se jest tak divná věc stala. Buoh nesmrtelný zjednal, žej' umřel pro hřiech: ktož pak chce v lenivé hníti rozmařelosti, nebráně se zlému, a nečině dobrého, když to snažně obmýšlévá,

kak sej' syn boží pro ny nelenoval k takému utrpení, coj' ho nesl pro ny až i ku potupné smrti?

Třetie ten ostnec tiem se ostří, když se kto na to rozpomíná, že ten, skrzeňž sme byli stvořeni, živi a čisti, a když sme se byli zšeředili hřiechem a umrtvili, a on nás opěte učistil a obživil, abychom se střiehli zlého přikázav, bude nás súditi súdem upřiemým; jenž i jedné zlosti nenechá bez pomsty, ani čeho dobrého bez odplaty; jehož nic nemóž býti útajno, neb vše shola vidí, a nepochlebí i žádnému; pro něž čím jest nás daroval viece, viece od nás potřebovati bude. Ktož by se často na ten súd boží rozpomínal, mohl by dobře ostr učiniti tiem ostnec svědomie svého, jímž by se protivil hřiechóm.

Aby se člověk táhl k spravedlnosti.

Má také člověk ztáhnúti a zpraviti ostnec svědomie, znamenávaje, coj' dobré, k němuž by se táhl. I praví Micheas prorok: „Ukážiť, člověče, coj' dobré, a co Hospodin potřebuje od tebe: jistě činiti spravedlnosť, a milovati milosrdie, a býti pilnu, chodiec s svým Bohem.“ Protož pilné jest to tré obmýšlévati: aby se táhl člověk na však čas k spravedlnosti, k milosrdí a k snažnosti v božích cestách. Neb dotud člověk přemietá myslí, až i oblíbí; dotud oblibuje, až i bude činiti skutkem to, coj' obliboval. A tak, aby se táhl k spravedlnosti, slušné jest přemietati o ní myslí; neb ani dennice, ani zvieřennice jsú tak svým blskem divné, jakoj' spravedlnosť. I máme toho býti pilni, chcem-li býti spravedlni, abychom i žádnému nezóstávali dlužni, ale každému to dali, což komu slušie: komuž počesť, tomu počesť; komuž daň, tomu daň; komuž pohodlé, tomu pohodlé; a tak i v jiných věcech, jakož velí svatý Pavel. Ale že jsme dlužni nižším sebe, rovným i vyšším, neslušie, bychom komu zóstali dlužni, zadržiec dluh. A to po sobě móžem znamenati: co bychom chtěli od nižších sebe, od rovných, aneb od vyšších, abychom jiným činili též.

Ale dlužni jsme Bohu poctí trojí: jednú jako otci, jímž sme stvořeni, odchováni a ke všemu dobrému přivedeni;

druhú jako Bohu, jímž sme vynčti z úst našeho nepřietele, vykúpeni z věčného želáře, a uvedeni u vinnici jeho, tu, kdež jeho darem a pomocí móžem, chcem-li, veliké odplaty zaslúžiti; třetí jako súdci, před nímž sme obžalováni, a před nímž jest naše vina dovedena, v jehož moci jest, vydati súd na odsúzenie věčné, aneb prodliti času, abychom ještě, ostanúc své nestatečnosti, mohli milosť před ním nalezti. A tak prvá počesť, jíž jsme Bohu dlužni jako otci milostivému, má býti tak veliká, ež se máme znáti, že jsme mali k tomu, abychom tak, jakž by on byl duostojen, mohli jemu česť činiti, proto žej' ny stvořil, odchoval a k dobrému přivedl: a tú poctí jako by se mysl naše pokorně Bohu poklonila. Druhá pak, jíž jsme jemu dlužni jako Bohu, má býti většie, tak ež se máme znáti, že jsme přemali slúžiti Bohu, aneb česť a chválu vzdávati jemu, jakož slušie na Buoh, jenž nás jest vytrhl z úst ďáblu, vyplatil od smrti věčné, a uvedl u vieru křesťanskú, kdež móžem zaslúžiti, chcem-li, věčného života: a tú poctí mysl člověčie netolik jako by se poklonila Bohu, ale jako by před ním padla na kolenú, když to snažně obmyšlije. A pak počesť třetie, jíž jsme dlužni Bohu jako súdci, ta má býti najvětšie, že se máme znáti, ež jako nic jsme k tomu, abychom mohli duostojně Bohu počesť vzdáti, ež jest nás neodsúdil pro naši nestatečnosť a pro naše zaviněnie, a moha spravedlivě na tisíckrát, ale odlevie milosrdně, čakaje polepšenie: a tú poctí jako bychom se netolik poklonili aneb klekli před Bohem, ale jako bychom před ním na zemi padli pro jeho veliké duostojenstvie, a pro tu dobrotu, jíž má k nám slitovánie v svém milosrdí nevýmluvném. Neb jistě již nejsme svoji, ale jeho, když nás jest živil, a my smrti zaslúžili a tož často; protož nic není protiv jeho chvále ta česť, ješto bychom mohli jemu učiniti. A však nemáme tak zufati, ež nejsme duostojni jemu činiti česť, abychom nechali v tom rozpačném rozmaření; ale proto vzdy, jelikž mohúc a umějíc, činiti máme jemu česť, znajíc to, ež my nejsme dóstojni jemu cti činiti, ani ta česť, jíž my jemu činíme, jest tak duostojna, ež by mohla, protiv němu ji vrovnávajíc, zač býti počtena; ale že on jest duostojen i té, kterúž my jemu móžem učiniti. A tak svatý Tomáš zpievá, řka: „Směj, což móžeš, chvály vzdáti, nestačíš jej vychvá-

liti; většíť jest nad všicknu chválu!“ Protož my, cž jsme dlužni jemu činiti česť, pro naše hubenstvie nemáme nechati. A když jej máme tak ctíti, ne proto, by jemu té cti potřebie bylo; neb on sám v sobě má česť plnú, nic jie jemu vším stvořením k jeho většiemu blahoslavenství nepřibude: ale žej' to naše dobré a náš úžitek, máme se jemu modliti, chváliti jej a děkovati jemu.

I má modlitva nebo modlení své strany tři zvláštie: jednaj' svého hubenstvie žalostěnie, druhá žádánie milosrdenstvie, a třetie ukázánie zvláštie služby poddané Bohu, a té cti, ješto jen na Buoh slušie.

Podlé obyčeje chtiec Boha nakloniti u milosrdenstvie, své hubenstvie vypravujem, ne proto, abychom to Bohu dali věděti, jako by on toho nevěděl dřéve; aneb vzpomínali jemu, jako by on zapomenul: ale abychom my se upamatujíc v svém hubenství, i žádali u pokorném duchu smilovánie: a tú žádostí u pokoře budem hodni uslyšenie z jeho milosrdenstvie velikého. A to vyznávánie hubenstvie našeho móž býti rozličně; neb ne v jednom, ale v rozličném jsme hubenství. Hubenstvie jest naše, že se dlí nám chvála, jiež čakáme; a většie, že často ty dary ztracijem, jimiž nás jest z své veliké dobroty daroval Buoh; a pak najvětšie, že majíc, zde na světě jsúc, chvály a odplaty zasluhovati, to pak hanby a pokuty se dovinijem hřešiece. A protož mosíme na modlitvách mieti žalosť, hanbu, bázň, vyznávajíc svá hubenstvie: z škody žalosť, z netbánie svého dobrého hanbu, a z pokuty, jiež sme se dopravili, bázň.

Druhá strana modlitvy jest žádánie božieho milosrdenstvie a jeho daróv; a k té má býti žádosť, ježto pocházie od svatého ducha, jenž, jakož praví svatý Pavel: „za ny potřeb našich žádá nevýmluvným vzdycháním v nás.“ Neb často člověk vzdechne v žádosti dobré, a sám nevěda jmenem, čeho žádá. Má také býti v té druhé straně modlitvy doufánie a naděje k uslyšení: a to pochází od našeho pána Jezu Krista, jenž jest umřel pro ny, a dal se v oběť na každý den na oltáři svatém. Neb když jest s námi učinil tak velikú milosť Buoh otec, - svého syna jediného pro ny poslav, a syn tolik pro ny učiniv: tehdyť nás i v tom uslyší s ním v milosti svatého ducha, k němuž jest duch svatý

roznietil žádánie naše. A také při té druhé straně modlitvy má býti snažnosť, abychom od svatých a vzvolených pomoci žádali, tak ot andělóv, jako i těch duš svatých, ješto sú již svítězily, a jsú s Bohem v odpočinutí; a také i těch lidí dobrých, ješto jsú ještě zde živi a bojijí. A když se sběře spolu to tré, ež bude žádosť duchem svatým rozniecena, naděje pána našeho Jezu Krista milostí potvrzena, a pomoc kostela svatého, tak té strany, ježto již kralije v odpočinutí, jako té, ješto ještě bojije zde: tehdy móž býti před Bohem prospěšna modlitva a prosba kteráž koli.

Třetie strana modlitvy u písmě slove *latria*, a jest slovo řecké, a znamenává tu službu Bohu aneb počesť, ješto jen naň na samého slušie, jiež i žádnému jinému stvoření neslušie učiniti, ani samé Matce boží, neřku pak kterému svatému. Neb od svatých žádáme pomoci, aby nám to obdrželi na Boze, jehož prosíme, modléc se jim: ale Bohu se modléc, tu počesť jemu vzdáváme, že on sám svú mocí móž nám to dáti neb učiniti, jehož prosíme; neb on sám jest svat sebú, jiné čině svaty; on sám pán, jiné, jakž chtě, pósobě; on sám najvyšší, kohož ráče, korunuje, neb jest také všemohúcí. A tak abychom tu jistú počesť, o níž mluvíme, Bohu v svém srdci učinili, tak velice jej vážiec, mosí to zvláště býti jeho darem, aby srdce mohlo obmysliti, né brž jakž takž pomysliti jeho převeliké duostojenstvie. I má člověk své srdce najprv nakloniti, jeho velebnosť a svú znamenávaje nestatečnosť. Druhé má je rozšířiti u milosti, jsa vděčen dobrodinie božieho, znamenávaje, kak Bóh vzdy jemu dobře činí, leč své dary dávaje, leč druhdy odjímaje, leč povole člověku v tom, což žádá, leč nepovole; neb to vše činí k úžitku člověčiemu, když by to uměl člověk znamenati. A když také svú zlosť znamená člověk protiv božiemu dobrodění, přijde-li sám k sobě, mosí velice vážiti dobrotu boží.

Třetie má člověk svého srdce povzdvihnúti v najvyšší milosť, tak, aby jej miloval čistě proň pro samého, jakož slušie, aby choť svého choti milovala; a má vši snažnosť k tomu obrátiti, kak by se mohl slíbiti jemu. A toť tiem najspiešc přijde, když znamenáš k sobě tak velikú milosť boží, protiv níž máť se v tobě také rozžéci milosť; neb milosť ničímž lépe nemóž býti odplacena jen milostí. A v té milosti

má duše jíti výšež výšež v divné rozkoši, a v kakéms jako pokřiknutí radostném, až i zajde jako z umu nad běh přirozený, jako by řekla: „Hospodine! dobro jest tuto býti;“ a jeliž tu měla by naše modlitva konec vzieti, až by jako vešla v stan boží u veselí a v radosti nevýmluvné.

O chvále boži tak jest pěknč onen bosák v oněch knížkách o sedmi vstupních duchovnieho člověka mluvil, cž tuto neuměji já viece psáti o ní. Než to vědě, žej' proto Boha nevychválil; jakož sem byl dřéve řekl: větší jest nad všicku chválu. Protož neslušie jeho chváliti křivdú; neb jest to velim většie chvála božie, ktož ho neumie vychváliti, nežli by jej křivdú chválil.

Dlužni jsme také dieku Bohu vzdávati troji: velikú, žej' nám dal mnoho svých daróv a rozličných; větší, cž nám jest odpustil mnoho za viny; a pak najvětší, žej' nám připravil také bydlo a chválu věčnú v nebeském království.

Dlužni jsme také Bohu, milovati jej, žej' on nám tak mnoho z své dobroty prvé ukázal milosti; a milosť nemóž lépe býti odplacena, jen milostí. A protož aby u větší milosť člověk svého srdce povzdvihl k Bohu, má jemu vše býti libo, což jest Bohu libo. Neb kdež jest jednomu též libo, ješto i druhému, tuj' milosť a svazek přiezni; a kdež se jednomu nelíbí, což druhý činí, ob tu stranu nenie milosti. A když se známe, cž jsme slepi, ne všeho viemy, coj' k čemu dobro; a pakli bychom i neznali své slepoty, a tiem bychom slepějšé byli: protož vše, což Buoh činí neb přepustí, má nám býti libo, aby tak i jedné záslony nebylo naší milosti, což koli Buoh svým tajným súdem jedná. A tak obmýšlévajíc, coj' spravedlnosť, a coj' správné, móž člověk dobře spraviti ten ostnec svědomie svého, táhna se vším snaženstvím, aby to činil, což má z práva. A takéž i o milosrdenství; neb obmýšlévaje, kakť jest libo samému, kdyžť kto ukáže milosrdenstvie, dobře zpravíš ostnec svého svědomie, když budeš jiným milosrden. Kdy pak obmýšlévá, kak jest slušné, snažnu býti toho, což kto činí, brzo zpraví svědomie svého ostnec, jsa kypr a črstv ke všemu, což slušie, jehož Buoh od něho potřebuje podlé stavu jeho. Neb praví Kristus, že královstvie nebeské ti popadnú, ješto jako bezpřémně po něm stojie, jako by násilím jeho dobývali, tociš nelenují

se pro nč pracovati, bránicc se zlému a činiec dobré, každý, jakož příslušie k jeho stavu.

Aby rozumem došel Boha.

Druhá cěsta, ješto vede člověka k Bohu, jest prosvěcenie. A tiem bude podobnějí člověk k těm andělóm z najvyššie jerarchie z druhého kuoru, čím móž lépe znáti pravdu, jsa prosvěcen v rozumu. A protož ktož chce býti prosvěcen, má se obrátiti ku poprslku rozumnosti; a ten poprslek, když jde od pravého slunce, jest upřiemý, světlý a horký: upřiemý, nejda oklikem; světlý, odhoně temnosť; a horký, člověka, který se v něm obracie, v boží milosti zahřievaje. Neb jest také poprslek jiný, ale neupřiemý, ani horký horkostí tú, jež život dává, ani tak světlý: toj' múdrosť tohoto světa. Kak ta múdrosť jde oklikem, ale ne upřiemo, toj' viděti, že mudrci tohoto světa proto mnoho hromáždie, aby vzácni byli; a proto chtie býti vzácni, aby mnoho nahromáždili; proto stojie po rozkoši, aby tociš, hovějíc sobě, tiem déle mohli živi býti; a proto chtie živi býti, aby mohli rozkoš mieti. Kakť nenie horký horkostí tú, jež dává život, toj' viděti, že tiem poprslkem nerozněcijí se u milosti boží, ale stydnú. A kakť jest temný, sám znamenaj, že nejednú člověk nesnadně po tom stojí, ješto zlé jeho bude i podlé světa. Protož řku: ktož chce býti prosvěcen, ten se obrať ku poprslku rozumnosti, ne světské múdrosti, ale ježť upřiemo vede, jasně svítí, a k božímu rozněcije milování, toj' k múdrosti pravé, aby, což poznáš, ežť jest od Boha dobrého přišlo, byl toho vděčen, a od toho před sě dále žádal přijíti k Bohu.

I slušie znamenati, vším snaženstvím přemyšlévajíc a s vděčenstvím, coj' Buoh vystřiehl koho, coj' dal jemu, a coj' slíbil. Najprv, žej' Buoh vystřiehl nás, ež jsme ve mnohých hřieších svých nezahynuli, ale vyvedl nás z nich, odpustil nám je, a ne jednú, ale mnohokrát, pro něž sme správni byli odsúzenie, mnoho se zlého dopustivše, a mnoho dobrého opustivše: to on svú dobrotú dal nám poznati se a želeti. A netolik to slušie poznati, obmyšlévajíc, co sme učinili zlého, ale také, že bychom i v to mohli upadnúti, jehož sme se nedopustili, kdyby Hospodin nebyl vystřiehl. A také, žej'

i z nejednoho zlého i podlé těla vystřiehl nás Buoh, s vděčenstvím slušie o tom mysliti často.

Druhé znamenati slušie, přemietajíc o tom myslí, a vzdy u vděčnosti, coj' Buoh dal komu zvláště mimo jiné, aneb obecně s jinými. I dává Buoh troje dary lidem: jedny, ješto jimi podlé svého přirozenie aneb stavu bude člověk dokonánie jmieti; druhé, jimiž člověk má pomoc přijíti k boží milosti; třetie, ješto má k svrchování stavu svého; a to podlé těla, nebo podlé běhu duchovnieho má člověk obmysliti, jakž kto umie. To dobré, ješto nám dává Buoh, jímž člověk bude v svém přirození mieti dokonánie své, jest celesť údóv, sličnosť postavy, a dobrý pořad u přirození, v němž zdravie záleží. A podlé duše dal jest Buoh rozum a dobrý úmysl, aby se zlého liknoval, a přídržal dobrého; pakli kde padne hřiechem, aby vstal inhed želeje a milosti prose, a tak aby podlé svého stavu byl křesťanem dokonaným. To pak dobré, jímž má člověk přijíti k boží milosti, ještoj' nám dal Bóh, vláště jsú kostelnie svátosti, jimiž Bóh navracije nás k nevině a spravedlny činí, tak ež budem duostojni milosti jeho, z pokory a z poslušenstvie přijímajíc ty svátosti, jimž jest Buoh pro ny dal tu moc; a také i to: žej' v ten čas a s těmi býti nám dal Buoh, ještoj' nám byla příčina, abychom došli milosti jeho, a v tom stavu, v němž jsme pozváni; neb v kterémž koli stavu podlé Boha jest kto, a pilen jest jeho, má příčinu, ež móž nalezti milosť boží. A to svrchované dobré obdarovánie, jež jest tak hojné, jest to, žej' dal nám Bóh ves svět: nižšie věci k službě, rovné ku pomoci, a vyššie k chvále. Dal jest nám také pán Buoh syna svého, aby byl nám bratr a přietel a výplata od smrti, a pokrm ku posilení na této cěstě. Dal také nám svatého ducha v znamenie, že nás miluje, a k jistosti, ež ny jest vzvolil v syny, a v dar, jako choť své choti dává, ež sme jemu usnúbeni. A tiem jest duši každého křesťana věrného učinil svú přietelnicí, svú dcerú a svú chotí. A toj' vše přehrozný div, a nám přenepodobné dobroty ukázánie, jehož by i jednomu stvoření nezdálo se, by tak veliký Buoh přijal tělo porobené hubenství smrtelnému, bez své potřeby, jen aby člověk, jenž byl padl v smrť, nechtě jeho poslušen býti, byl opraven a k svému dobrému navrácen. O divná

divnosti! o nevýmluvná a nemněná dobroto, Bohu, jenž jest veliký nade vše mněnie, býti člověkem, a v člověčích nedostatciech, a tolik znamení ukázati k člověku nestatečnému také milosti!

Třetie má člověk obmysliti, coj' slíbeno jemu dobrého, chce-li býti prosvěcen, a věděti, kam jde a čeho čaká. I slíbil nám jest Buoh, jenž nepraví křivdy, ež budem-li jeho věrné sluhy, zbaví nás nedostatku všelikého, a dá vše dobré, tak velice dobré, že i jeden nemóž mnieti, by tak dobré bylo, jehož každý, jelikž móž chtieti a umie, tolik jmieti bude, v němž veškeu uhřezne, jehož pln bude. Neb slíben nám jest pokoj, jenž vycházie nad každý smysl, jehož zdejší pokoj jedva stien jest; slíbenoj' nám poznánie najvyššie pravdy, a slíbeno v té najvyšší milosti milostí věčnú kochánie. A protož vší žádostí, tak aby nás tržalo to dobré, slušie se nám táhnúti k němu, o něm mysléc, o něm mluviec, v jeho milosti viecež viecež se rozněcijíc, jímž naše žádosť móž býti nasycena a ničímž jiným.

Připodobnánie k najvyššiemu kóru.

Ktož pak chce přijíti k konci všeho svrchovánie a připodobnati se k najvyšším andělóm, mezi nimiž a Bohem nenie jiných duchóv svatých, ten se obrať k ohni múdrosti. I jest obyčej, že najprv sbierají oheň, potom rozněcijí, a pak potom plápolé vzhóru. Takéž mysl najprv má se sebrati v svých žádostech, aby nežádala toho, ješto nenie úžitečné, a ješto žádosti nemóž úplně nasytiti; potom má tu žádosť obrátiti k milosti věčného choti, obmýšlévajíc, kak on velmě miluje nás, kak velikú milostí nás budú milovati, když dojdem k nim, všichni světí; neb každý bude každého milovati jako se. Ó kaká rozkoš býti v tak věrném tovařiství a výborném, kdež každý druhého ščěstí raduje se jako svému! Toť jest, ještoť rozněcije mysl, ež bude tržeti milosť toho bydla tak šťastného, ktož o tom často přemietá myslí. Má pak milosť vzhóru pláti nad to nade vše, jež móž býti kterým čichem učíceno, kterú podobností obmyšleno, aneb kterú rozumností rozuměno. Neb mysl naše, když miluje Boha tak, jakž slušie, vzdvih-

núc se nad se, o něm mysléc, nemá sobě jako před očima postaviti také postavy, by to Bóh byl, aneb by ta byla u Boze, jelikž podlé božstvie jeho jakúž móž kterým čichem tělesným čiti, okem neb uchem, nosem neb jazykem aneb tělem; ani tak jej má obmysliti, by měl kde skonánie neb počátek, aneb by v něm kaká proměna byla, aneb by kterú mohla jej podobností obmysliti, skázati, umieti neb hádati: ale tak má mysliti, žej' divný všem, divný vzdy, a divný ve všem, i divný nade vše; a zvláště divný v své také dobrotě, ež bez všie své potřeby miluje duše, aby jej ony milovaly, aby tú milostí jim bylo dobře; aby duše vší milostí sjednala se s Bohem, a kakús jednotú nevýmluvnú velnula veň, a v něm věčně blažena byla. A toj' ten oheň múdrosti pravé, aby člověk uměl obmýšleti tak, jakž jest pravda, s chutí a u milosti takú moc boží, takú múdrosť a dobrotu, jíž jest mohl, uměl a chtěl tak divně sebú žádosť každé duše, kteráž věrně po něm túží, v divném a u blaženém štěstí naplniti podlé toho pochopu a té miery, jakž která zde na světě svrchovanějie velnulaj' veň milostí svú.

A protož aby porozuměl, kak jest táhnúti k svrchování výšež výšež; slušie věděti, že jest šest vstupňóv, po nichž člověk jde k svrchování ponenáhlu.

Prvý jest, aby člověk zakusil svú myslí, kak jest pochotný Bóh; a toho zakusí, když se uprázdní od žádostí světských a od prací, učině v své mysli svátek, uklidě své srdce od myšlení světských, přemýšlévaje o Bohu, kak jest mocný, kak umělý a kak dobrý, rozpomínaje se na rozličné skutky božie; a tak z toho přicházie člověku, ež zakusí srdcem pochotnosti božie.

Druhý vstupeň jest, že když duše zakusiec té božie pochotnosti, bude, jako lačný, počna jiesti, větší žádosť k jedení mieti: takéž ona bude mieti žádosť větší k Bohu. A že zde na světě nelzej' se té žádosti nasytiti, móž dobře řéci s Davidem: „Jakož jelen žádá řěky, takéž má duše žádá přijíti k tobě, Hospodine!" A bude žádati, jakož žádáše svatý Pavel, řka: „É bych rozlúče se s tělem i byl s Kristem!"

Třetí vstupeň jest, když již člověk syt bude světských lahod a rozkoší, ež již na ně nebude tbáti. Neb poňovadž velikú jmá žádosť onoho bydla nebeského, v němž věč bude

nasycen té rozkošné pochotnosti, jiež jest zde zakusil jakž takž, jako na snieďání, k níž nenie podobno přirovnati kterúž koli lahodnú věc tohoto světa; počne netbati na svět, a vše, což slušie k světu, to jemu nebude chutno, jakož po strdí nebývá chutno i dobré pitie.

Čtvrtý vstupeň jest zapitie duchovnie, když člověk okuse té božie pochotnosti, tak se jí zapie, ež tak jemu bude chutno trpěti pro Bóh lecos protivného, a ještě chutnějie, nežli by rozkoš měl s světem. Tak apostolé běchu se zpili duchem svatým, až jim bieše to radostno, ješto je běchu židé kázali bíti, aby nekázali, žej' Kristus vstal z mrtvých. Týmž činem, ktož by se tak zapil, byl by radosten, kteréž by ho kolivěk potkalo protivenstvie od kohož koli, ač by i práci kterú mosil nésti protiv své mysli, k níž by z práva byl přivázán, ješto by snad jinému ta práce podlé světa lahodna byla. Jako, kdyby kto mosil nésti hospodářstvie, ano jemu nenie k mysli, jsa právem přivázán k němu, byl-li by na tomto vstupni, radoval by se, ež má práci protiv své mysli; a někomu by pak ta práce podlé světa byla žádná.

Z toho čtvrtého pocházie vstupeň pátý, toj' bezpečstvo, a tiemto činem: že poňovadž duše tak miluje Boha, žej' jí chutno proň trpěti protivenstvie; tehdy se ničehož protivného nestrachuje, tak jí ztráta světská, jako i zisk, tak jí býti živu, jako umřieti, tak jí práci nésti, jako pokoj mieti; poňovadž miluje Boha, vie, ež ji Bóh miluje viece, než ona se sama; a protož vie, ež jí to všecko jest dobro k něčemu, což koli na ni Buoh přepustí. A tiem činem bezpečna bude; neb bázň od nie jest milostí vyhnána, a přišlaj' jí naděje jistá, že móž svobodně řéci s svatým Pavlem: „Jista jsem, že ani smrť, ani život, ani kteráž koli jiná věc móž mě odlúčiti od milovánie Boha.“ Ale však ne v to, že ona miluje Boha, ale že ji Bóh miluje, má ufati; neb jakž by jie Buoh nemiloval, brzo by stála jejie milosť.

Šestý a najvyšší vstupeň jest plné upokojenie, že duše v tom zapití a bezpečství jako usne u milosti svrchované s Bohem, jako svým výborným chotem; a z toho usnutie pokojného i žádná věc nebude jie moci probuditi k nepokoji mysli, ani která práce, ani muka, ani smrť: jakož svatých

mučenníkóv duše snáze těl zprostili hroznými mukami a ukrutnými, nežli by je byli mohli probuditi k nepokoji z také milosti; neb sú ten pokoj zachovali, že i těch, ješto sú je trýznili, byli by rádi spasenie viděli pro milosť pravú.

O pokušení.

Ale že ani lidé v svých staviech obecně, ani každý sám nesdržijem se, bychom stáli podlé vóle božie, připodobnávajíc se k andělóm jeho, toj' hubenstvo naše, ež se tak brzo dáme libostem světa tohoto odtáhnúti od pravdy. A takéj' to lstí ďáblovú a závistí mnoho, ež pilně nás odvodie, kudyž mohú, abychom nebyli, jakož slušie. A jakož sú z každého kuoru vypadli, tak umějí z každého pořadu lidem překážeti, aby nikterémož kuoru nebyli tovařišie, každému lécejí osidla; neb sú upadli v zlosť a v závisť, i k Bohu i k nám, že což kolivěk Bóh pósobí svú dobrotú, tomu oni závidie všemu, a vše by to rušili rádi. A tak vidúc, že Bóh lidi stvořil k tomu, a dal jim dobrovolenstvie, aby, chtie-li, každý podlé svého stavu došel toho duostojenstvie s svatými anděly, jež sú oni ztratili svú pýchú; i vzali k nám srdečnú nepřiezeň, právě jako by se styděli za to, bychom my z tohoto hubenstvie tělesného došli k té radosti s prací, ješto sú oni propýchali. A že jest hbitého rozumu črt a umětelný, podlé svého přirozenie velmě chytře a lestně nám překážie, kudyž jen móž, abychom své spasenie protratili. A však i nechtě, dobře nám činí, že nám nedá u pokoji býti; neb čím kto nesnáze přijde do královstvie nebeského, jistě tiem větší má chválu. Veď nikakžť to nenie podobné, by tak přieliš dobré bydlo tak snadně přišlo. Protož Buoh črtu přezří, aby nás za obyčej vzdy pokúšal: ne proto, by Buoh nevěděl, kaci jsme my, ale abychom my tiem větší vzeli odplatu, čím těžšie přemóžem pokušenie. A v žádnémť nás Bóh nezóstaví, bychom jen sami Boha neostávali. Ano praví svatý Pavel: „Věrnýť jest Buoh, jenž nedá nás pokúšeti nad to, než móžem snésti; ale vzdy s pokušeniem dá tu příčinu, jíž bychom to pokušenie přemoci mohli.“ Ale že nepřemóžem, toj' naše lenosť, a naše netbánie; a že viece sami se milujem, nežli

Boha, viece žádáme zdejšie rozkoši nežli nebeské, viece zdejšieho bojíme se protivenstvie než věčného: protož, po hřiechu! často se potknem, a mnozí pak věč nevstanú. A tak črt, že jich jest mnoho přieliš oklamal, nikdy se nerozpáčí; pakli s pokojem přenechá koho, to, jelikž na něm jest, proto činí, aby se ubezpeče, potom dal se spieše oklamati. A kakž kolivěk kto najsvětější jest, nikakžť črt proto nenechá, byť jemu proto neradil zlého, a tak chytře, jakž koho zná: onoho hřiechy tělesnými, a onoho duchovními; onoho hrubě zřejmým hřiechem, a onoho k dobrému podobným. Když jest spasitele našeho lákal, jenž jest žádného hřiecha podnětu nejměl: a kak pak hřiešní mohú bezpeč býti, by jich z jednoho hřiecha nevedl k druhému? né bychom byli kromě všech lidí na kterémž kolivěk miestě najsvětějšiem, ještě jeho rad prázdni nebudem: an jest spasitele pokúšal na púšti a na svatém miestě v chrámě. Pakli jsme v kterém duostojenství, tu ovšem hrubě nás pokúšie, bychom se jen sami rozmyslili; kak často die, jakoj' řekl byl našemu milému spasiteli, když jej vzvedl byl na horu vysokú, ukázav jemu rozličná královstvie světská: „Toť všecko tobě dám, ač padna mně se pomodlíš!“ téžť nám řieká: „Chceš-li dobře svój úřad zvésti, poddaj se mně, služ lakomstvu, leckaks dobývaj, budeť všecko po tvé vóli.“ A opět die: „Chceš-li, ať od leckuds sbožie přijde, stavěj se hrdě, bydl rozkošně, a budú tě všichni ctíti, a rozličněť sbožie přijde: vidúc, a ty se pěkně jmáš, spiešeť uvěřie, leckohos spieše móžeš oklamati.“ A některým die: „Chceš dosti lidí jmieti? poddaj se mně, křivdy jim pomáhaj jako i pravdy: jáť jich ve časť dohodím dosti; a nebraň jim zlého, nechť což chtie činie, neda tobě neškodilo.“ Řieká také hospodářóm: „Nežehři se s svú čeledí, s svú ženú neb s svými dětmi, budúť na tě laskavějšé; nechť svú vóli mají, nech ať činie jako mladí, nechť se chechcí, nech ať skáčí nebo šepcí, neb milují: pro dobrú mysl všeckoť bude po tvé vóli!“ Coj' to jiného, než jako by řekl: „Padni přede mnú, nevládni svými lidmi, svú čeledí, a modl mi se, tociš ve mně naději měj: jáť to zpósobi, žeť vše bude po tvé vóli.“ Ale sbožný se na to neobrátí, své duostojenstvie a úřad svój veda a pósobě podlé Boha, věda, že lépe málo spravedlnému, než hřiešným sbožie veliké; a

lépe s prací svój úřad právě vésti podlé Boha, a zlým slovúc, nežli slovúc dobrým, a v dobrém bydle netbavu býti v svém úřadě.

Kak nás črt láká.

V tom také črt má chytrosť vlášti, že pilně znamená člověka: jest-li veselý, pokúšie pýchú, smilstvem, chlúbú; pakli smutný, ale tesknosti, hněvem, závistí. A tak, kakž kolivěk sí i onú věcí člověka pokúšie a láká, však obecně všech najviec pokúšie, kak by je oklamal, hledaje, ve čtveře věci:

Jedna jest libosť, a tú každý nás jde; neb každému se něco líbí, zlé neb dobré. Protož črt každého vede, aby se jemu zlé líbilo, aby svú libosť naplnil, aneb v smilstvě neb v lakomstvě, aneb v hrdosti a v pýše, aneb v lakotě maje svú rozkoš, neb v čemž koli viece než u Boze. Ale múdrý se na to rozmyslí, že ty rozkoši skoro minú, leč jsú tanci, leč bohatstvie, leč která česť nebo rozkoš tohoto světa; pakli by došel v zlé žádosti, kteréž by chtěl, najmilejšie, kakť ta lahoda skoro mine, a že tiem ztratiti má věčné královstvie. Divné, že se na to nerozmyslíme, že, kdyby kto po smrti krále českého měl králem býti, nedal by toho za malú rozkoš, a nesl by proto velikú práci: a však by dřéve než král mohl umřieti, aneb prvnieho léta v svém království. A my pak, vědúc, že věčné královstvo dali by nám, bychom v nesličné rozkoši libosti nejměli: však po ní pilně stojíme, nic se na to nerozmysléc; a k tomu věčnú núzi budem mieti, ač jie dřéve neostanem, než ona nás.

Druhá věc, jíž nás črt láká, jest nemúdrá bázň; neb všichni podlé přirozenie lekáme se protivného. A však pilně máme se střieci, abychom se ničehož viece nebáli, nežli Boha. Neb mnozí jsú, ješto pro tu libosť, již v hřiechu mají, nechtie shřešiti: ale bázní tak je črt vzhrozí, že přieliš se budú báti protivenstvie některého, pro něž budú činiti mnohé věci, ještoj' Buoh zapověděl; aneb těch nebudú činiti, ještoj' přikázal, a obakž ač toho mnozí i netbají mieti vzdy na své mysli. Ne darmo jest řekl Kristus: „Nebojte se těch, ješto

tělo zabíjejí, a potom viece nemohú učiniti; ale toho se bojte, jenžť, když tělo zabie, má moc poslati do muk pekelných.“ A jistě uzřímež to, že velim správnějie bylo by se báti muk ohně pekelného, ač i v čistci, nežli zde kterýchž kolivěk muk najvětších, neb kteréhož koli protivenstvie.

Třetie věc, jíž nás velmě črt láká, jest, chtieti se lidem přirovnati. Neb že s lidmi jsme, musíme a máme se něvčem k nim přirovnati: ale pilně slušie se střieci, abychom ve zlém nechtěli se jim přirovnati, leč se jich stydiec, leč svú hrdosť ukazujíc, jako oni. Jakož, po hřiechu! často bývá, že uzřiec, ano se jiní hrdě mají u ztraví, neb v drahém rúše a v novém kroji, inhed chcem témuž; uzřiec ony, ani v krčmě, také k nim pójdem; uzřiec ony, ani smilnie rúchem, aneb tak se připraviec, jakž k tomu slušie svú postavú, inhed diemy: „Pěkněť jim slušie; učiňme též;“ uzřiec ony, ani vymýšlejí nové kunšty a dvornosti, téhož se přijmúc, nad to budem vymýšleti ještě novějšie. Těm všem budú vymyšleny nové muky, s nimiž budú trpěti jich následovníci; a jakož zde ve zlém rovni sobě chtěli býti, takéž tam spolu trpěti budú, a mrziec se, žej' jeden pro druhého k tomu přišel; neb z takových lehkostí lidé dalece od Boha zacházejí.

Čtvrtá věc, jíž črt láká, a mnohé jí oklamává, to jest nevěděnie. Neb když člověk nevie, co jest dobré, a co zlé, často črt pod dobrého podobenstvím poradí člověku, pro něž mosí zahynúti. Mnoho jest židóv, mnoho pohanóv i kacieřóv, ješto všichni mnie, by šli po dobré cěstě: též veď nemúdří křestěné mnie, by mnohé jim neškodilo, ješto činie; a však ne darmo jest Kristus řekl: „Vede-li slepý slepého, oba v jámu upadneta.“ Protož třeba jest, aby každý věděl, coj' Buoh přikázal a co zapověděl; neb črt přieliš mnoho jich oklamal tiem, že sú toho nevěděli. Pakli se tomu divíte, žeby člověk pro nevěděnie zahynul, znamenajte, že troje jest nevěděnie: Prvé jest, ješto nikakž nemohú věděti pro mladosť, neb pro nemúdrosť pravú, coj' Buoh přikázal. Ti pro nevěděnie kázání božích ztraceni nebudú, když jsú křestěni, neb v obecné vieře spaseni budú. Druhé nevěděnie jest, a s tiem každý mosí zahynúti, když mohúc věděti, coj' Buoh kázal neb zapověděl, i netbají, a mohúc nalezti, nehledají;

zdá se jim, by dosti na tom bylo, že vědie, že mají činiti dobře, a zlého se střieci: ale tiem ještě se mohú oklamati; právě jako by kto řekl: „Vědě, kak budu bohat; vzdy to kúpím, na němž bych získal.“ Ale ještě mohl by se dobře oklamati, nevěděl-li by, co zač stojí, a které dobré, a které lepšie. Třetie nevěděnie jest, krýti se a nechtieti vzvěděti pravdy: ano jim pod nosem káží, a od mnohých bezděky slyšie, žej' to pravda, což káží, však nechtie jíti na kázanie. Paklit kdy dojdú, ale dějíť: „Nechci z toho svědomie mieti, měl bych hřiech větší.“ Tiť pro své nevěděnie zahynú, a netolik zahynú, ale pro to nevěděnie zvláští muku budú mieti. Neb písmo těm die: „Ktož nevie, bude neviedien;“ a proč by to bylo, žaltář praví: „žej' nechtěl rozuměti, aby dobře činil.“

O jiném lákání ďábelském.

A tak těmito i jinými věcmi črt nikdy nepřestane, by nás nelákal; protož třeba se nám pilně střieci na všech miestech, by nás v nich nepodtrhl. A zvláště na čtyřech miestech tu jest obykl oklamávati téžměř všecky, a však jedny viece než druhé. Protož tu slušie velmě opatrnu býti; jako kupci, kdež rádi lúpie, tu se rádi opatrují, a tak často se lúpeže vystřehú: též my, všudy se střehúc, na těch miestech ovšem pilni máme býti.

Jedno miesto jest stuol, kdežto člověk pokrm béře; tu črt velmě nás láká, ponúkaje, abychom všicku snažnosť obrátili k té rozkoši jedenie a pitie, chuti viece hledajíc v krmi, než potřeby. A často také nás ponúká, abychom to jedli neb pili, ješto viemy, že nám škodí i na zdraví; aneb viece jedli, než nám zdrávo, jedné proto, že jest chutné. A jistě jest zlé jednomu člověku, tak mnoho sehltiti píc neb jedúc bez potřeby, a snad se škodú na svém zdraví, na němž by několik jiných i s ním mohli potřebu jmieti. A protož črt i vede své, kudyž móž, k tomu. Tiem mnohokrát také črt láká, abychom zápovědné krmě jedli, ponúkaje: jako postní den sýr a vajce; aneb u poslušenství svých starost bychom nestáli: jako když pro obecné dobré obecné pokánie nám

přikáží, abychom jednu, neb dvě krmi jedli některé pátky. Kteřížť črta poslúchají, vzdyť je svede, neřku, byť na dvú krmí dosti měli, ale byť jim pět nebo šest odpustili a viece zapověděli, ještě toho neposlúchají. K tomu také črt za stolem ponúká, aby rozličné lidi zpravovali, právě jako by syti nemohli býti, by jiných nezpravovali, a jim jich cti neutrhali. Praví svatý Bernart: „Zpravovati, neb zpravovače poslúchati, nevědě, které jest horšie; neb by nebyl, kto poslúchaje, nebyl by také, kto zpravuje.“ I ktoť tomu rád rozprávie, ktož nerád slyší? Protož lidé bohobojní, vědúc, že črt za stolem pilně všech láká, než k stolu jdú, najprv se Bohu poručé, ke všemu jeho pomoci vzdy žádajíc. A také duchovní lidé čtú sobě k stolu, aby prázdného nemluvili, toho, což čtú, poslúchajíc. Též by veď i každý křesťan, za stuol sedaje, nemohl-li by viece, as a vzdechnúti měl by k Bohu, od něho pomoci hledaje, aby jeho nepodtrhl k hřiechu i jednú lstí ten zlý nepřietel. Měli by také za stolem něco mluviti úžitečného k svému spasení, aby črt ke zlé řeči nepodnietil; ale aby, jakož tělesný pokrm berú, takéž svých duší dobrú pomluvú a úžitečnú pokrmili.

Druhé miesto, na němž črt obykl mnohé oklamovati, jest lože; a tu oklamává dvojím činem: jedno lenstvem, druhé smilstvem. Lenstvem mnohé k hřiechu přivede, že když již kto dosti by měl spanie, ale leže, i sem i tam se obracije, ani vstana na modlitvu, ani co čině nebo mysle potřebného. A často z toho k druhému přijde, tociš k smilstvu. Neb dvojie jest smilstvo: jedno, když člověk myslí se kochá, ženskú krásu oblibuje, jako by jejie obraz měl v srdci, kteráž mu se něvčem líbí; upra mysl v to vším svým díváním, bude o tom tak mysliti, jako by právě před ním byla, kak jest sličná, kak jí chod jejie dobře slušie, kak jejie nos, jejie obočí, jejie tělo, jejie ústa, kak jejie vlasy jsú rozkošny: anoť črt v tom zapalije, zda by zavedl dálež dálež. Neb mnohý skutkem nechtěl by smilniti, a však se tohoto nestřeže; a druhdy nemni, by to tak velmě zlé bylo. A také snad někto myslí, leže, ano ho črt podněcije, veda k smilstvu: „Až se ženiti budu, takto krásné ženy budu hledati,“ vymýšleje sobě krásu ženskú, neb děvečči, jakož mu se najlép líbí. A též panny, neb mladé vdovy o mužích myslé. A některé neb někteří budú mysliti

tak nestatečnú věc, a obakž nechtiec se vdáti neb ženiti, jen že se v tom zlém myšlení kochají snad ďábelským podniecením. A tak ubohé mládce črt na posteli oklamává nebezpečně, že nevědie, kak to zlé jest, i neumějí se káti toho, ani střieci; a pakli kdy vzvědie, že to zlé jest, ale nesnad zlého přemohú obyčeje. A jakož smilní tiem myšlením, takéž hrdí, závistiví, obžerní, lakomí, každý podlé úmysla svého kochá se často v pokoji na své posteli v svém myšlení, dav se v tom črtu oklamati. Toť jsú ty mrzkosti, ještoj' Buoh mienil, když jest Ezechielovi proroku na stěně rozličné napsání ukázal, a řekl k němu: „Vidíš, coť každý činí v tajnosti lože svého, a řkú: Nevidí nás Bóh!“ I praví potom Buoh: „Neodpustí jim oko mé,“ tociš bez pomsty toho nenechám; „nepokají-li se zde z dobré vóle, bezděky mosejí trpěti těžkú pomstu, kdežto velikým hlasem budú volati, ale já jich neuslyším.“ Mnohé také z nich z takových myšlení zavede k skutku smilstva, a některé v cizoložstvo; některé manžely zavede také na posteli v šeředné smilstvo protiv běhu přirozenému. A hrdé, závistivé neb obžerné také zavede, že skutkem často dokonají, v němž sú se kochali myslí. Protož dobré se jest črta střieci na posteli, majíc Boha na paměti, a od něho pomoci žádajíc.

Na třetiem miestě, toj' v kostele lidi lákají črtie dvojím činem: aneb aby u potupu Boha měli a jeho chrám, aneb překážejí a odvodie náboženstvie. Ti sú se dali daleko svésti, aby Boha a jeho kostel u potupu měli, ješto se tak purně a smilně připravují, aby Boha lidé zapomenúc, jim se dívali. Ano hlasně zpievají v každém kostele na posviecení, řkúc: „Hrozné jest miesto toto, a jistě nic zde jiného nenie, než duom boží a vrata nebeská.“ A jistě toj' zvláště ducha svatého zpósobením ten den to zpievánie ustaveno pro ty, ješto na posviecenie jdú proto, aby tu svój pych ukázali, zdali by se leknúc toho, žej' tu hrozné miesto, a uslyšiec, že tu nenie jiného než duom boží a nebeská vrata, i nechali své marnosti, a počeli jimi do nebes jíti. A pakli toho neučinie, ale vzdy svú hrdosť před se povedú, uzřieť, ale snad pozdě, žej' hrozné miesto kostel: neb proto, že sú jej tak potupovali, hrozné muky trpěti budú. Nebť jistě jsú vinni, ješto sú se tak dali črtu svésti, že tu svój pych

ukazují, kdež by měli pokorně Bohu se modliti; tú svú vší postavú hrdosť a smilstvo ukazují, kdež by měli očištěnie hledati svatú zpovědí své nečistotě, jíž sú se jinde poškvrnili; tu své děti neb své mlazšie pýše učie, kdež by měli vóli boží učiti se od kazatelóv, i od jiných dobrých příklad berúc a nábožných, ješto se snažně modlé svému Bohu; tu mezi sebú nepřiezni počnú, hryzúce se o stolice, aneb která výše stála, závidiec, kdež by měly pro svého tvórce, ač by dřévní hněv který byl, naň vzpomenúc, všechno sobě milostivě odpustiti, jedna druhé se pokořéc. Ti také všichni u potupu boží duom mají, ktož v něm co tržie, neb co mluvie nepotřebného. Neb kostel na to jest ustaven, aby byl duom modlitevní, aby tu Bohu se modlili; duom chvály božie, aby tu Boha chválili; duom naučenie, aby se tu učili, kak se jest hřiecha střieci, a kak podlé vóle božie živu býti; dóm očištěnie, aby hřiešní očištěnie tu vzeli křstem a svatú zpovědí; duom sjednánie a smířenie, aby se tu smířil hřiešný s svým tvórcem, jako bývá zevné pokánie pro zevné hřiechy a úvodi svatí; a také aby lidé tu se mířili, jako někde pokory bývají, když vraždu smluvie. A ktož ty věci v kostele činie, těm jest kostel vrata nebeská; ale těm, ktož co jiného tu činie, než těchto pět věcí, ješto sú povědieny, davše se črtu oklamati, těm kostel jest hrozné miesto. A to teprv uzřie na'nom světě, ač zde se toho nepokají. Druhým činem přeluzije zmek v kostele, když překážie náboženství, ponúkaje, aby člověk jiné myslil, když jest v kostele, než to, pro něž jest šel do kostela, dávaje na mysl sé i ono, zda by Boha za čím zapomněl. A často ponukne svým helmbrechtóm a helmbrechticiem, aby také šli do kostela, aby lidem překáželi náboženstvie, spolu se chechcíc, spolu ryčiec, aby lidé jim se dívali, v jich kráse a v hrdosti oči pasúc; jedni se kochajíc v tom dívání, druzí závidiec. A by jen Boha lidé zapomenuli, črt po tom stojí.

Čtvrté miesto, na němž črt obykl oklamávati, jest trh. A snad proto slove trh, že na trhu nejednoho črt utrhne, tu lakomstvem, tu závistí. Lakomstvem mnoho oklamává: neb mnozí lží, křivě se věrují, druhého oklamají, a druhdy jako by přisahali, tak se vzrotie; kupujíc velmě vzhyzdie, a túž věc prodávajíc opět vzchválé, zapomenúc toho slova:

„Což sobě nechceš, nečiň jinému.“ A zvláště kteříž chtie bohati býti, ti upadnú v rozličná lákánie a osidla ďábelská, ješto topie člověka do pekla, jakož praví svatý Pavel; neb črt jim takto pochlebuje: „I který kupec móž býti, by nespílel, neb druhého neoklamal?“ To jest pravda, žej' nesnadno; a protož střez se pilně, aby, věda, nešpílel, ani druhého oklamával; neb i to, což koho, nevěda, oklamáš, Buoh čistcem senme: ale což, věda, selžeš a oklamáš někakú lstí, to jsi dlužen navrátiti. A ktož maje sbožie zle dobyté, nevrátí jeho, ukázal jest, že dráže váží sbožie, nežli Boha. Protož velmě nebezpečná věc častí trzi, a najviec chtieti jimi bohatu býti: dosti hoře tržiti pro pilnú potřebu, a tržiec třeba opatrnu býti, by pravdy neprodal za penieze. Druhé láká črt v trhu závistí, že rádi sobě závidie trhoví lidé, když jeden lépe kúpí neb prodá než druhý. A toho se také slušie střieci velmě pilně; neb závistí ďábelskú smrť vešla jest v svět.

Kterak črt oklamává člověka a přivede k ztracení.

Kohož pak oklamá črt a hřiechy uviežc rozličnými, má sedmerú lesť, jíž v hřiešiech každého drží, právě jako by jim hudl, aby ze sna neprocítili.

Prvá lesť, jíž o nich lahodí, že jim dá na mysl: „By to vše, což kněžie pravie, byl hřiech tak veliký, i kto by byl spasen? pravie, že závist jest hřiech smrtelný: a kto móž svého nepřietele milovati? dějí, že lháti kupci jest hřiech smrtelný, a oklamati: a kto by mohl bez toho kupčiti? opět pravie, by to hřiech byl, býti takéž živu, jakož jsú jiní, v tancích, v krčmách, v kostkách, milujíc se pro dobrú mysl: však ktož jest s vlky, musí vlesky výti. Nebudeš-li činiti jako jiní, nebude na tě i jeden tbáti. Donidž v světě, bydl světsky; a když budeš mnichem, tehdy teprv buď jako mnich.“ A tak tú prvú lstí svedú lidi, aby kněži nevěřili, když pravdu káži, a často řkú: „Však kněžie též činie.“ A tak pro zlý obyčej mnoho velikých hřiechóv lidé netbají, obecně hřešiec, ješto však pro ně těžké muky trpěti budú ještě, ač se rozmysléc, počnú se káti dřéve, než umrú; pakli nebudú jich, zde ještě jsúc, chtieti ostati, ale věčně musejí za ně trpěti,

věčně jsúc Boha odlúčeni; a nic to jim nebude úžitečno, ač s těmi u pekle budú, s nimiž sú hřešili: né hoře jim bude, že zvláště budú se proto mrzeti, že jeden pro druhého tolik hoře došel u pekle, a ztratil sobě nebeské bydlo.

Druhá lesť ďáblova jest, jíž hřiešné těší, že dá jim na mysl: „Co's ty hřešil, toť nenie mnoho; velim viece jiní hřešie: onenno viece má sbožie nepravého, onenno jest cizoložník, ale ty toho se střežeš; což jinak zle činíš, totě menšie věc.“ Střez se té lsti! dosti v svém hoři budeš mieti, budeš-li ztracen pro svój hřiech, byť najmenší byl; nebudeš z toho nic utěšen, ač Jidáš byl horší tebe. ale tvé hoře najvětšieť se bude zdáti.

Třetie lesť jeho, že dá na mysl: „Buoh často a mnohokrát dobře učinil tobě: tu tě jest stvořil, tu-tě také pro tě umřel; takéť nedá ztracenu býti.“ To jest pravda, mnoho dobrého Buoh učinil tobě: ale rozmysl se, vděčen-li's toho? vší-li snažností jemu slúžíš, a hledáš-li, kak by činil jeho vóli? Pakli toho nejsi pilen, z nevděčenstvie potká tě zlé.

Čtvrtá lesť, žeť die na mysli: „Žádnému neslušie zufati, ač i zle činí.“ Toj' také pravda, ale ne tak, jakžť črt mienl. Neb onť mieni, tociš: „Čiň, což chceš, jen nezufaj.“ To jest křivda; neb přieliš ten má naději, ktož ufá, by, hřiech čině, mohl spasen býti. A tak, když kto hřiecha neostana, Bohu se poruči, nebude ztracen: ale Bóh jeho poruči črtóm, tiť se jemu ztratiti nedadie, ale věč musí býti s nimi v hoři. Žádný nemá tak zufati, by se nemohl hřiechóv káti, a jich ostati, donidž jen duše v těle: ale by kto spasen mohl býti, umra v smrtelném hřieše, toho jest nelze; tak mnoho ufati neslušie i jednomu.

Pátá lesť ďáblova, že dá mysliti: „Netbaj; ktoť smie hřešiti, tenť se také smie káti. Hlédaj, kak velicí hřiešníci jsú velicí svatí: jako svatý Petr, svatá Maři Magdalena, svatý Pavel, svatý David.“ Pravda jest, by též učinil pokánie, jako ti svatí, dobře by bylo: pakli by nikdy nehřeše, též činil, tehdy by bylo ještě lépe. A nad toť pravi: ktož smie hřešiti, Bóhť jeho smie do pekla poslati, ač hřiechu neostane; pakli ostana, počne se káti, i nedokaje se, smieť ho Buoh do čistce poslati, a tam se musí těžce káti: tak ozdobuje boží spravedlnosť, když zlého mstí nad těmi, ješto se, chtiec,

obmeškali, jako jeho dobrotu, když jest milostiv těm, ktož jeho milosti za času žádají. Takéť praví: málo těch čtem, by velicí svatí byli, ješto chutně a směle hřešili, protiv těm, ješto sú ztraceni, směle hřešivše. Kdež mi jednoho povieš velikého svatého, který směle hřešil, protiv tomu sto jich nalezneš, ješto obykše hřešiti, nekáli se a jsú u pekle. Veď Buohť nemá nedostatku v dobrých lidech v nebeském království: ktožť snažně nebude pracovati, aby tam došel, dáť Buoh světu tak dlúho státi, ažť se ten i narodí, ještoť rád proto bude pracovati, ažť se tak ten počet lidský i doplní, jenž má tam býti.

Šestá lesť, že dá člověku mysliti: „Což Buoh chce, toť musí býti. Chce-liť Buoh, aby byl spasen: čiň, což chceš, vzdyť to přijde, že spasen budeš; pakliť chce, aby ztracen byl: všeť to darmo bude, což činíš; buďž což buď, Buohť to zpósobí.“ Hlédaj, kak tě chce chytře oklamati, aby netbav byl svého spasenie! neb vie, že tak chce Buoh každého spasení, ktož rozum má, aby snažen byl toho, střeha se zlého, a čině dobře, kak by došel k tomu rozkošnému bydlu nebeskému: a chce tomu, ktož ho nežádá a nehledá, aby ho nejměl, a tak byl ztracen. Chce také Buoh, ktož sstojí u protivenství, čině boží vóli, aby ten vzal odplatu: a ktož se rozpáčí pro kterú práci, aby ten ztratil ji věčně. A to že viemy, že bez jeho vóle a pomoci nemóžem nic dobrého učiniti, tiem snažnějie jeho pomoci slušie žádati, modléc se za to, a činiti dobré skutky, aby nás ráčil uslyšeti.

Sedmá chytrosť jeho jest, jíž přieliš jich mnoho oklamává, toj' odkládánie, když člověku ponúká, aby dlil svým obrácením den ode dne, aneb pokáním. Neb téžměř všichni myslé se někdy polepšiti a odkládají: ale tak málo to komu pomóž, nedokoná-li, jako nepomóž lačnému, by myslil jiesti, a nikdy nejedl. A tak mladé oklamává tiem odkládáním, že dá jim mysliti: „Užívaj světa, ještě's mlad! netbaj, nebudeš-li z najvětších svatých, neda tam za dveřmi byl: až budeš star, tuž se budeš hřiechóv káti.“ Ale starým dá mysliti, že řkú: „Již se chci skuoro obrátiti, bych jen toho, neb toho byl učinil, bych se nad tiemto pomstil, bych takto děti zpósobil:“ a nevědie, dokud budú, skoře-li hlíza přijde neb jiná smrť; nevědie, kak ukrutně bolesť skrotí: a snad ne hřiechóv že-

leti budeš, ale toho, že tělo bolí, a žeť umřieti; a snad že's se nad někým nepomstil! nevieš také, čím déle svú vóli v hřiešiech máš, tiem jich nesnáze ostati pro zlý obyčej, a také tiežc se káti! Protož chutně každý vstaň z svých hřiechóv s pomocí boží: čím chutnějie to učiníš, tiem snáze všemu pokušení zlého ducha, i jeho lsti odoláš; a vstana, uzříš teprv, kak's v nich těžce byl nemocen, a kak sú tě velmě zšeředili, kdyžť již nebude mílo hřešiti.

Knížky šesté.

Kak se očištijem toho, že hřešíme.

O svátostech.

Všemohúcí Hospodin, lékař najmúdřejší, věda, coj' nemocnému k čemu dobro, vida a znaje nemoc národa lidského i křehkosť jeho, připósobil a připravil jest nám lékařstvie sedmero ovšem úžitečné; a tomu jest moc všicku očistiti a zachovati od hřiechu, a sstáti mužsky podlé božie vóle, dal v své svaté smrti: toj' sedmeru kostelní svátosť.

A z těch svátostí každý má dojíti pěti, chce-li plné duostojenstvie mieti křesťanské, když má ten čas podlé zpósobu křesťanského; ale beze dvú móž býti dobře spasen. Neb dobrý Bóh všecka svá přikázánie zpósobil múdře, i žádnému nevele přieliš, ale k tomu lid nutě, ješto, chce-li, každý móž splniti. Protož křest, biřmovánie, tělo božie, pokánie, a najposledy svatý olej přikázal jest každému, aby v svój čas ty svátosti přijímali lidé; ale manželstva a kněžského řádu nevelí, jen ktož sám z své vóle chce stav manželský aneb řád kněžský přijieti. Neb kakž kolivěk manželská svátosť velikú věc znamenává, však jest stav najnizší v čistotě; protož jeho Buoh i nepřikazuje, zdali by kto, chtě býti vyššieho duostojenstvie, poslúchal rady jeho, ješto radí, chtěl-li by kto pro královstvo nebeské sdržeti se. A takéž, žej' řád kněžský najvyššieho duostojenstvie, nechtěl-li by pak kto podlé toho stavu duostojně živ býti, aby jemu nebylo k odsúzení, Buoh toho řádu všem vóbec nepřikazuje.

Z těch také svátostí tři jsú, ješto ostavují v duši zvláštie znamenie; protož jich neslušie viece přijímati, jen jednú: toj' křest, biřmovánie a svěcenie kněžské. Právě takéž, jako když kto bude pasován jednú, viece jemu neslušie se pasovati, již věč bude rytieřem; aneb když bude k které zemi korunován. Ale pokáním to znamenie v duši nepřicházie,

by jím zvláští česť a duostojenstvie měla duše; neb kdyby to lze bylo, ežby nebyl člověk vinen niktérýmž hřiechem, také by mohl spasen býti bez pokánie; a též bez svatého oleje. A také dietky bez přijímánie v svátosti těla božieho mohú býti spaseny. A pak manželstvo jen jest lékařstvie protiv žádosti; protož také móž býti bez něho spasen, ktož chce. A zvláštie cti a znamenie v duši neostavují ty svátosti čtyři, i móž je člověk vzdy obnovovati, když mu jest třeba; neučiní křivdy jim, jako by učinil oněm třem, ješto věč ostavie znamenie v duši, aby byla česť věčná tomu, ktož bude spasen, aneb zvláštie hanba, bude-li ztracen s tiem znamením.

Jsú také jiné tři koruny velikého duostojenstvie, jimiž Bóh odplácie svým bojovníkóm: jednaj', již dává těm, ktož svého těla křehkosť přemohú, a uchovají je, ač i s prací, od skutku smilstva, panenstvo své zachovajíc; druhá jest, tu dává těm, ktož svět přemohú tak, ež jim bude život odjat pro jmě božie, toj' koruna mučenníková; a třetí dává těm, ješto bojijí s ďáblem, a vyhonie křivdu, učiec lid pravdě, jako jsú dobří kazatelé. Ne o těchť korunách tuto mluvím, ale o znamení, jemuž učení „karakter“ řiekají, jež jest jako pasovánie a rytieřstvo duchovnie, ješto moc svátosti v duši vdáví.

O křstu.

Najprvnie svátosť jest křest. Tuj' ustavil Kristus, když jest kázal apostolóm, aby kázali slovo božie, křstiec lidi ve jmě otce, i syna, i svatého ducha. A ta svátosť jest základ všech jiných; tú jest Bóh chtěl všech hřiechóv, dopustilých i přirozeného, očistiti toho, ktož ji béře v pravé vieře, maje rozum. Pakli nemá rozumu, jako děti mladé, aneb blázni od přirozenie, ti, jakož ne pro svój hřiech, ale pro přirozený, jenž táhnú ot Adama skrze své otce a matery, měli by ztraceni býti; takéž v obecné kostelní vieře spaseni budú, a přijmú plné přirozeného hřiechu očištěnie. Ta svátosť má býti u vodě. Neb každá svátosť tiem, že jest přikázána Bohem, činí svata člověka; a tiem podobenstvím, v němž jest ustavena, skrytú věc znamenává. Jako křest jest u vodě

ustaven, a jakož voda podlé přirozenie umývá šeředstvie: takéž duše bude omyta všech hřiechóv křstem, cž nebude jiného pokánie třeba, ani zde, ani v čistci, za ty hřiechy, kteříž sú přede křstem byli: jediné aby žel bylo, že sej' byl jich dopustil; neb když by bylo libo člověku, žej' učinil hřiech, nebyl by jemu odpuštěn. A ta moc svatému křstu dána jest v smrti syna božieho, a tomu na znamenie z jeho svatého boku voda jest plúla. Člověk pak tiem v té svátosti zaslúží té milosti, žej' pokorně poslušen božiemu ustavení. Neb i beze křstu mohl by Buoh spasiti člověka, ale chtěl jest, aby tú pokorú z poslušenstvie člověk byl duostojen té milosti. Toj' jistá věc, ktož by hrdal tú svátostí, jako i každú jinú, by byl skutkóv najsvětějších, nebyl by spasen; ale ktož by přijal vieru, a rád by křest vzal, a nemá od koho, tú žádostí duchem svatým křest bude naplněn v něm. A pakli by svú krev pro Bóh prolil, ežby jemu pro jmě a vieru syna božieho život byl odjat, ten by ovšem byl v své krvi křstěn, jakž toho svatý Augustin dolíčije. I ty dietky, kteréž by byly pro vieru zbity, ač by i křstěny nebyly, ta smrť byla by jim křest: ale když ne pro křesťanskú vieru byly by zbity beze křstu, nebylo by jim k spasení. Aniž se tomu jest diviti, že jest křest dietkám, ač i své vóle nepřidadie, probytečen; neb když pro cizí hřiech, tociš svých starost, jsú v té vině hřiechu přirozeného, také v kostelní vieře, ač své nemohú jmieti, mohú křstem svatým přijieti očištěnie. A netolik očištěnie bývá křstem, ale také v duši znamenie vejde, jehož nikdy nepotratí, jímž jest rozeznánie od nekřstěných, z něhož vláštie česť bude v nebesiech; a takéj' u pekle býti tiem většie hanba s tiem znamením. Protož, ktož jest jednú křstěn, ten nemá druhé křstěn býti, by i z mrtvých vstal kterým divem.

Křstíti pak v potřebu móž každý člověk druhého, pohruze jej u vodě, aneb vle naň vody, řka: „Onseže!“ pojmenuje jej jeho jmenem, „já tě křstím ve jmě otce, i syna, i svatého ducha,“ a to leč světský člověk, leč kněz, leč muž, leč žena. A však když jest kněz, nemá před ním světský křstíti; a když nenie kněze, a jest muž který, nemá před ním žena křstíti; ale když muže nenie, tehdy móž žena křstíti. Takéž nemá býti druhé křstěn ten, ktož tak bude

křstěn, když by jisti byli, že sú právě jej křstili, tak řkúc, jakož sem řekl. Protož kněžie, když takové děti přinesú, řkúc: „Oblévali sme je,“ i řiekají, křstiec: „Nejsi-li křstěno, já tě křstím.“ Ale kdyby křstěno bylo, ač i od báby, jakož sem řekl, ve jmě otce, i syna, i svatého ducha, nemělo by i knězem potom býti křstěno. To pak, ješto kněz žehná přede křstem dietě, jest z dobrého obyčeje, když jest čas tomu. A ješto tieže jeho: „odřece-li se ďábla i jeho všech hrdostí?“ toj' z práva; neb kdyby se neodřekl hrdostí ďáblových, čemu by byl křest? Protož pomni každý, ktož sej' křstil, co sej' odřekl, aneb rukojmě jeho, a nemievaj hrdosti ďáblovy; pomni, co i jsi, a nebudeš viece vinen, nežli dřéve. A ješto dietěte kněz tieže viery, toj' znamenie, že ktož by, smysl maje, křstil se, žeby měl se prvé naučiti, co má věřiti; a protož, že dietě nemá toho smysla, kmotrové zaň slibují, jako by se rukovali jeho. A ješto kněz podme na dietě, chtě je křstíti, a jako v ně podme, to znamenává, že tú mocí knězskú odhoní od něho zlého ducha, a dobrého ducha uvodí. Ješto pak suol jemu dává, to jemu die, aby múdrosť k Bohu přijalo, jež by jeho bránila hřiechu, jako suol brání masa, aby neshnilo. A ješto olejem pomaže dietěte na prsech a mezi plecima, to znamenává, aby milovalo, dorosta, zákon boží, a neslo jeho břiemě do života. Po křstu pak křižmem pomaže jeho na vrchu, znamenávaje, že to znamenie věčné má v své duši, a že kralovati má na věky s Bohem, když přemóž boj tohoto světa. Dá jemu také svieci v ruku, aby svietilo, dorosta, dobrými skutky a věrú k dobrému příkladu jiným. Dá také jemu bělitké rúcho, na znamenie, žej' jemu nevinnosť navrácena, jelikž u vině; kakž koli pokuta, tociš křehkosť tělesná, nebude sňata, ale musí člověk protiv ní bojovati až do smrti. Ale ktož by jiný křstil než kněz, neměl by činiti těch znamení; než sprostně, když jest potřebie, toho má křstíti u vodě, jakož jest dřéve povědieno.

O biřmování.

Druhá svátosť kostelnie jest biřmovánie. Té nenie tak veliká pilnosť jako křsta; neb bez biřmovánie móž člověk

spasen býti, ktož umře dřéve, než k letóm přijde: a však má újmu někakú; jako i u panostvi móž dvořenínem býti u dvora králova, a však v rytieřství větší má česť. Ale kdyby z potupy netbal na ně, nebyl by spasen. Tú svátostí dává Buoh duši posilenie a udatstvie v duchovném boji; protož na čelo béře kříž s svatým křižmem, aby se nestyděl slúti křesťanem a činiti křesťanské skutky. Ta svátosť také v duši opět jiné znamenie vdáví, jíž bude rozeznánie od nebiřmovaných, a jest jako rytieřstvie duchovnie; protož druhé neslušie jie přijímati. Té svátosti nemá jiný než biskup podávati; a sám nemá státi, kohož biřmují, ale má jej biřmovaný někto, leč muž, leč žena, držeti, na znamenie, že se zná, že sám sebú nemóž státi bez božieho posilenie v křesťanském boji. Pakli by držal nebiřmovaný, hřešil by protiv obyčeji: ale proto by bylo biřmovánie. A takéž jest kmotrstvo na biřmování, jako i na křstu. Tuj' svátosť Kristus ustavil, když jest ruku svú kladl na dietky, ješto je nesěchu k němu; a potom jest moc vzala v jeho smrti.

O božiem těle.

A když již kto má křest, má biřmovánie: křstem jest očištěn všech hřiechóv, a biřmováním vzal jest pomoc ducha svatého a posilenie, činiti skutky křesťanské; kdyby se vítězně byl obránil, ež by nebyl upadl v hřiech: tehdy by jemu bylo třeba svátosti třetie, toj' těla božieho. Neb ač by byl všech hřiechóv očištěn, a najlepšie činil skutky, nemohl by proto bez próvoda božieho těla dojíti do královstvie nebeského, aby mohl viděti Boha. Hlédaj', svatý Jan Křstitel kaký byl svatý: však umřev, nemohl do nebes; né by byla umřela svatá královna, Matka božie, dřéve, než jest Kristus dal své tělo v oběť za spasenie lidské, nebyla by mohla viděti Boha. Protož, ktož chce a má býti spasen, nemóž jinak, jen připoje se k tělu syna božieho: jest-li v smysle, přijímaje tuto drahú a duostojnú svátosť; paklij' kaková přiekaza, ale žádaje, aby mohl ji přijímati, a rád to vidě, ež sbožní ji přijímají; a paklij' bez svého rozumu, nevládna jím, tehdy v obecné vieře i nepřijímaje móž býti spasen. Proto o té

duostojné svátosti tuto sem také umyslil, což mij' Bóh popřál, povědieti.

Třetie svátosť jest tělo božie; tu svátosť jen kněz svěcený k tomu, a tak, jakoj' ustaveno, na oltáři z chleba pšeničného a z vína móž posvětiti. Bude-li se co ku pšenici kúkole neb jiného obilé přimiesilo málo: že proto slove pšenice, to nenie škodno; a takéž i o víně. I móž, řku, kněz, a jiný i žádný, jakoj' ustaveno, z chleba a z vína tělo našeho pána a Boha, a jeho svatú krev posvětiti, tak že chléb znamenává tělo svaté, a víno krev. Ale tak jest dobře pod postavú vína pravé tělo božie, jako v oplatkové postavě; a takéž krev v postavě oplatkové, jako i pod postavú vína. Neb jest tu živý Kristus, vešken, celý, v plném svém božství, a v plném oslaveném člověčství, tak že tělo nenie bez krve, ani krev bez těla. Ale, jakož sem řekl, pro znamenie a paměť a vláštie náboženstvie k jeho svatému krve prolití světí kostel svatý víno, napomenutím a naučením jeho svatým, ež tu již ne víno, ale jistá jeho krev bude, ale ne bez těla; a takéž v oplatkové postavě bude tělo, ale ne bez krve. A již tu nebude chléb, ač i postava ostane chleba, božím divem a jeho svatú mocí, aneb vína; anebo jich chuť v ústech ač ostane, proto tu již nenie toho: ale jest pravý Kristus, jakož sem řekl, v svém pravém božství i člověčství již nesmrtedlném, s oslaveným tělem i s duší; jenž sej' byl počal podlé člověčstvie, v těle a v duši, v životě svaté své matky, i narodil se z nie, i trpěl pro ny, i umřel, a pak z mrtvých vstal, a vstúpil v nebe, i sedí na pravici Boha otce všemohúcieho; a podlé božstvie vzdyj' byl bez počátka v jedné chvále a všemohútnosti s otcem i s duchem svatým; jenž jest řekl k nám, když jest již chtěl vstúpiti v nebe: „S vámiť jsem až do skonánie světa,“ mieně to, že v této svaté svátosti chce býti s námi, zvláště, aby svú velikú, a až nemněnú dobrotu ukázal, a k velikému úžitku našemu. Neb čím jest co většie dobroty podlé svého přirozenie, tiem viece ukazuje jie. A když dobrota božie jest vyšla nade vše dobroty, tehdy jest jí dobře slušné, žej' se světu tak velice ukázala.

Najprvé dal se poznati andělóm svatým, ukázav jim božstvie svého velebnosť, v jehož vidění veleslavném jest

jich plná radosť, divné veselé a bezpečné štěstie na věky; jakož jest i Kristus sám řekl, žej' to život věčný, poznati Boha samého, a jehož jest poslal, Jesu Krista.

Druhéj' se dal poznati lidem, tak jakž bylo podobné k jeho veliké dobrotě, ale aby své nezrušil spravedlnosti. Neb nebyloj' správné, ukázati se člověku zavinilému tak, aby z toho měl věčnú radosť beze všie práce; ale byloj' milosrdné, zablúdilého člověka a provinilého smrti věčné utěšiti, ukážíc jemu dobrotu, aby se navrátil, naději maje. Jakž jest to i ráčil učiniti, rozličně a divně ukazuje se svatým otcóm, Abrahamovi i jiným prorokóm, těše je, že chce poslati spasitele, v němž všichni národové lidští budú požehnáni, jenž shladí hřiechy lidské. A v té naději a vieře sú spaseni všichni otci starého zákona, ktož sú v ní stáli; jakož i nynie, ktož věříme v Jesu Krista, jenž ny jest vykúpil, již jím móžem býti hřiechóv prázdni a zatracenie, chcem-li. A ktož nevěřie, by se to vykúpenie stalo již, jako dřéve, ktož sú nevěřili, by mělo býti, ti budú v zatracení, a hřiechóv nikudyž nebudú prázdni.

Třetiej' sej' dal poznati všemu křesťanstvu, i ktož budú po nás, ukázav nám tu štědrosť své dobroty skutkem, již jest byl sliboval starým otcóm, žej' pro ny se narodiv, umřel, abychom jeho smrtí byli vykúpeni, a za naše hřiechy aby jeho svaté tělo a jeho krev na oltáři svatého kříže byla oběť. A z hojnosti toho vykúpenie toj' zóstavil nám, abychom tuto svátosť těla jeho měli k vezdajší oběti za vezdajšie naše pohýřenie. Neb jen skrzeň, a nic jinak, i malým, i velikým hřiechóm našim móžem nalezti odpuštěnie. Onť jest všech našich neduhóv duchovních lékařstvie pravé, on našeho zdravie zachovánie i svrchovánie. Všecky svátosti v smrti jeho těla a v prolití jeho svaté krve mají svú moc, i očistiti od hřiechóv i zachovati. A protož této svátosti, v níž on sám jest tak úplně, jakž v nebesiech jest, jsme zvláště dlužni, abychom jie byli pilni trojím činem, poňovadž chcem jí býti zachováni a očištěni i svrchováni od hřiechóv.

Najprv, nechcem-li býti vinni, máme toho býti pilni, když jej uzříme, ano povzdviha jej kněz v té svátosti, okazuje jej všem lidem, ktož jsú tu, abychom k němu svých srdec povzdvihnúc, před ním na zemi padli na svú kolenú,

znajíc, že on jest náš pán pravý. I jednoho krále nenie, ani ciesaře, by z práva nejměl padnúti na svú kolenú před ním, a zvláště to jmaje na mysli, že když jej jest daroval tiem Bóh, že jiní lidé ctie jej, klekají před ním, a jsúc lidé jako i on: proč by pak tiem raději neklekl před tiem, jenž jest nerovně naděň, než on nad lidi jiné, a jehož darem to má, že jiní lidé jsú pod ním? A též, když s tú svatú svátostí pojdú nad nemocného, má kleknúti každý, malý i veliký, na svoji koleně před ním, vida, žej' tak milosrdný, cež jsa pán všeho, však ráčí navštieviti i sprostného člověka v té svátosti, do sprostného domku přijda. Hrozné bezpravie, vidúc takého pána pokoru takú, i nepokořiti se před ním, na svú kolenú padnúc! Až nemni, by toho Buoh nechal bez pomsty, že sú lidé již z hrdosti vešli v to netbánie, že uzřiec tělo božie na mši svaté, aneb ano kněz s ním jde, i nepadnú na kolenú svú; až mě strach, že jakož sú se svázali tak svým krojem rúcha svého divného, že pro ně před svým Bohem nemohú, nechtie liš, kleknúti tělem svým, by takéž nebyli svázáni rozličnými věcmi světa tohoto, pro něž i svú myslí tak nejsú snad tbavi svého Boha! A protož ještě řku chudému i bohatému: otvrzme zlý obyčej, jenžť se za nás rozmáhá, že neklekáme všichni protiv božiemu tělu; a klekněm spolkem, když jsme při té svátosti, podlé obyčeje dřévních lidí dobrých, jenž sú byli nám zóstavili. Neb v té svátosti Buoh náš jest, a chce od nás pocti, jakož slušie na Buoh; a protož dá se viděti, abychom vzdy jej měli na paměti, a vzdy jej ctili, jemu se klanějíc jako Bohu, jeho prosiec, aby nás zachoval bez hřiechóv, ostřiehl od zlého, a daroval nás svými svatými dary, kteréž vidí, že jsú nám vhodni. A protož, ktož móž na každý den býti u mše v té žádosti, hledaje svého spasitele, dobrá jest věc; a ktož nemóž, ale měl by as a v tu hodinu, ješto svaté mše pějí i zpievají po všem světu, býti sám při sobě v té žádosti, aby jemu Buoh ráčil dáti býti účastnu toho dobrého, což se děje na svaté mši. A tak by lepí byl, nejsa u mše, než ten, jenž jest u mše, a myslí blúdě i sem i tam, netbaje toho, pro něž jest mše svatá ustavena; neb, jakož sem řekl: najprv, aby se člověk poklonil Bohu svému, má jíti ke mši, a uzřieti jej v té svátosti božieho těla.

Druhé, protoj' svatá mše, abychom kněžskú rukú oběť libú Bohu za naše hřiechy obětovali, tělo syna božieho a jeho krev, jímž jest dosti učiněno za naše hřiechy. Neb nemohl jest člověk býti hoden, aniž móž ještě, by mohl učiniti dosti za hřiech Bohu u plné pravdě, jsa hřiešný protivník boží, by syn boží nebyl přijal člověčstvie bez poskvrny a učinil dosti, dav se v oběť na svatém kříži. Neb jelikž jest člověk pravý, mohl jest za člověka učiniti dosti; a podlé svého božstvie, jsa roveň Bohu otci, byl hoden učiniti dosti. A by tisíc bylo světóv, za všej' dosti učiněno: ale ne za ty, ješto toho nejsú vděčni. A protož Kristus, pravá pravda, aby netbaví toho svatého vykúpenie jeho nejměli vykúpenie, a ti, ješto jsú vděčni, měli vzdy oběť čistú, již by obětovali za hřiechy své, a byli jí očištěni, ostavil své svaté tělo k vezdajší oběti za vezdajšie lidská pohýřenie. A protož máme býti pilni, abychom v náboženství svého srdce s velikým vděčenstvím, ež nám jest dána oběť taká, a s poctí, jakož slušie na Bóh, obětovali tu svatú svátosť u svatyni na svaté mši, tělo božie. Neb ač kněz obětuje, mši slúže: však obětuje vešken lid, kterýž jsa u mše, jest v té žádosti, aby obětoval Bohu tu svatú oběť s náboženstvím. Ano kněz, slúže mši, když vzdává prosbu k Bohu stoje, v tajně, aby ráčil Buoh otec přijieti vděčně tu svatú oběť, zvláště prosí, řka: „Pomni, Hospodine! sluh svých," menuje myslí ty, kteréž má zvláště v své modlitvě; a pak die: „i všech těch, ješto stojie okolo mne, jichž vieru ty znáš, i náboženstvie vidíš; za něž tobě obětujem, aneb brž již tobě obětuji tuto oběť tvé chvály." Hlédajž, žeť netolik kněz, ale i ti, ješto jsú u vieře nebludné s náboženstvím při svaté mši, tu oběť svatú, toho beránka čistého, jenž snímá hřiechy tohoto světa, obětují. Protož pilni máme býti, při svaté mši stojiec, abychom s takým náboženstvím svého srdce, s takú vděčností, ež nám jest dána tak slavná oběť, a s takú poctí, jakož slušie na Bóh, obierali se s tú svátostí těla božieho. Neb menšie jest zlé, nebyti u mše, než netbavě býti; a jakož sem i dřéve řekl, ktož by nemoha býti u mše, i byl v nábožném úmysle v ta doba, když slúžie mše, žádaje, aby Buoh ráčil přijieti vděčně tu svatú oběť od svého lidu, lepí by byl, než ten, ješto stojí u mše, a nemaje té žádosti. Ale

byl-li by u mše, a tu žádosť maje, lepšé by dvé bylo než jedno.

Ješto pak nemúdří chybají, kady to přicházie, chtiec sstihnúti smyslem, co se děje při té svátosti nad běh tohoto světa přirozený, neznamenajíc božie moci; i vzdivie se, jako chybajíc, kak by tělo božie mohlo býti celé v malého oplatka postavě: a tomu se nedivie, kak u malém oku směstná se hora veliká, kak ji obklíčiti móž oko malé; aneb malichnú dierkú, ještě menší, než jest oko, kak veliká postava hory veliké vejde k oku! Aneb dějí: „Kak jest to, že na každém oltáři, kdež slúžie, v túž hodinu jest, a celé tělo?“ nerozmysléc se, že slovo člověčie, když z úst vyjde, bude celé v srdci každého, ktoj' jen slyšal, a buďž najviec těch, ješto sú je slyšeli: čím pak viece slovo božie? Neb ne tak jest slovo božie přijalo těla, aby tiem hrubějšé bylo, ale aby tělo, jsa jedno s slovem, bylo tiem hbitějšé; neb jest tak dobře to tělo Buoh pravý, jako i to slovo božie; neb v Bohu nic nenie toho, co by Bóh nebyl.

A také, ješto dějí: „Kak jest to, že když bude zlomen oplatek, tělo božie se nezlomí, ale bude celé v každé stránce?“ neznamenají, kak v celém zrcadle, by i najvětšie bylo, jen bude tvář jedna; a když bude rozbito na několik kusóv, v každém kusu bude tvář celá! Aneb dějí: „Kudy přijde Buoh v oplatek? kudy veň vejde?“ a nedivie se, kudy u vajce vejde kuře: tuj' postavy i jedné nebylo kuřecie, a však bude kuře živé, a škořipiny nezlomí ještě! A jedno-lij' na světě divné? jedno-li jest divné do hromu? Bych vše pravil, snad by mi nevěřili.

Protož krátce: velimť Bóh umie viece učiniti, než my móžem rozuměti; byť toho neuměl, malýť by byl! Ale žej' mocný, a tak mocný, ež jest všemohúcí, všemu tomu jest nám snadno věřiti, ještoj' chtěl svú mocí učiniti. Neb po této moci jeho, ještoj' i v stvoření, učiniv divně, móžem rozuměti, ež nad to výborněje i divněje učinil jest, i ukázal nám vláště v této svátosti svaté svú moc. A žej' múdrý, nedarmo jie jest ustavil; ale, ač bychom tomu i nerozuměli, jakž i nerozumieme úplně, však máme věřiti tomu, žej' veliké potřebie nám té svátosti. An jest sám řekl: „Nebudete-li jiesti těla syna božieho, a jeho krve píti, nebudete v sobě

jmieti života.“ A žej' tak dobrý, ráčil jest pro nás tak veliký úžitek, tu svatú svátosť ustaviti, abychom jí byli zachováni od hřiecha, i očištěni, a svrchovánie svého došli. Neb také člověk, přijímaje svátosť těla božieho s náboženstvím, obracije se v život Kristóv, aby jeho životem živ byl; neb svým životem nemóž dobře živ býti. Protož i byl řekl Bóh svatému Augustinu: „Jsem pokrm velikých: vstaň a jez mě. Ne jáť se v tě obrátím, ale ty u mě!“ A tak, ktož tu svátosť dóstojně přijímá, móž dobře řéci s svatým Pavlem: „Já jsem živ: ale již ne já, neb jest ve mně živ Kristus.“

Protoj' Kristus svátosť svého těla v chlebné a u vinné postavě ustavil, aby znamenie dal, že jakož člověk bez chleba a bez pitie nemóž býti živ; neb přirozenie vzdy miše a mdlé, i svým během podlé svého přirozenie porušeného, i prací leckakús; a protož aby nezhynul, mosí téžměř ústavně bráti pokrm: takéž, že člověk z žádosti přirozené, podlé přirozenie již porušeného, a z neprázdni při rozličných věcech světských vzdy miše v náboženství; protož mosí často tělo božie přijímati, aby všie věcí, nezhyna, nebyl Boha vzdálen, a nezašel v nevděčenstvo z toho netbánie, žej' nás vykúpil svú svatú smrtí, proliv svú svatú krev za ny. A protož, chtě na smrť, ostavil nám svého těla svatého svátosť ku paměti té milosti, pro niž jest za ny mnoho trpěv i umřieti chtěl, a řka: „Vezměte a jezte: toť jest mé tělo. Kolikrátž koli to učiníte, čiňte to ku paměti mé.“

I divím se múdrým lidem mnohým, ješto sú pilně vstali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: á čím by to lépe bylo, by tak pilni byli, učiec v dobrotě, kak se mají mieti ti, ješto chtie často tělo božie přijímati! Ale ješto kakýms hněvem hyzdie bez rozmysla všem, ktož často, nejsúc kněžie, tělo božie přijímají: a snad žej' jim byl Milič těžek v oči, jenž jest učil lid boží vóli u pravdě a v jednotě křesťanské viery, nic se s svatým písmem neděle: kak těm mohu za dobré mieti? neb očitě jsú protiv pravdě svatého písma. Hlédaj, kakť jest znamenitě řekl Kristus, ne „jednú v rok,“ ani jen „na hody,“ ale praví: „Kolikrátž kolivěk to učiníte, ku paměti mé to čiňte.“ A tak u prvém kostele, ktož sú byli u mše, na každý den tělo božie přijímali. A mohli by se rozmysliti, by chtěli znamenati, ještoj' řekl svatý

Tomáš z Akvině na čtvrté knihy *Sententiarum* v druhémnáctém rozdělení. Protoť tak znamenitě to ukazuji, kdej' psáno, aby četl, chce-li kto nalezna. A pakli nemá těch knih, ale nalezne to v těch, ješto jim řiekají *Summa Pisana.* I praví, mluvě o tom, slušie-li na však den tělo božie přijímati, a řka: „Ktož tu svátosť přijímá, má dvojí věc do sebe jmieti: jednu, žádosť přijednánie k synu božiemu, a ta žádosť pocházie z milosti; druhú, aby u počesť velikú jměl tu svatú svátosť, a to příslušie k tomu daru ducha svatého, ješto bázň slove. Milosť nutká k častému přijímání té svátosti, ale bázň odtahá." Protož praví: „Ktož by pravým zkušením poznal to do sebe, ežby jemu plápolivé milosti k Bohu přibývalo z přijímánie na všaký den božieho těla, a té pocti, ješto má býti k také svátosti, neubývalo, ten by jměl na však den přijímati. Ale kdyby porozuměl, že té pocti k svátosti těla božieho ubývá jemu z častého přijímánie, a plápolánie u milosti nepřibývá mnoho, měl by některdy přenechati, aby potom s větší poctí i s větším přistúpil nábožěnstvím." Protož die opět: „Jelikož v tom každý sám se podlé svého svědomie má rozsúditi." A však praví: „I žádný viece, než jednú za den, té svátosti nemá přijímati, aby as a tu počesť ukázal božiemu tělu, že nesmie jeho viece jen jednú za den přijímati. Ale však kněz, že netolik sám pro se, ale i pro jiné slúží mši, neb jest obecný úředník toho, móž u potřebu, když slúží, viece než jednú přijímati za den." Znamenajtež pilně, ješto řiekáte: „Toj' svatý Tomáš o přijímání na každý den kněži mluvil, ale ne jiným lidem." Byť to mluvil kněži, nebylť by řekl tak znamenitě: ale kněžie, u potřebu slúžiec mši, viece než jednú mohú přijímati tělo božie.

Protož nechajte své daremné řeči; ne Miličť jest vymyslil toho, aby mohli lidé, ktož by svého spasenie pilni byli, často tělo božie přijímati. Anoj' svatý Augustin řekl: „Na však den tělo božie přijímati ani chválím, ani hyzdím: nechválím pro ty, ješto neduostojně přistúpají; a pro ty nehyzdím, ješto přijímají s nábožěnstvím." A pak die potom: „Ale ponúkám, aby na všakú neděli přijímali tělo božie, ktož jsú se světských vzdálili obyčejóv." Nežť pak toto praví obecně všem lidem, nechžť najméň mají činiti s světem:

„Poňovadž lepšé jest poslušenstvie než oběť, buďž to, žeby kto rád často přijímal tělo božie, a jměl toho veliký úžitek v náboženství: když by farář bránil jemu toho, má nechati pro poslušenstvie, aneb dobyti odpuštěnie od vyššieho. A takéž, kdyby biskup zapověděl, a kdyby zapověděl papež, ovšem by bylo jeho poslúchati.“ Ale ještě do dnešnieho dne nevyšlaj' zápověď od i žádného papeže, ani od tohoto papeže Řehoře jedenáctého. Dobřej' přikázáno: aby každý, když móž již smysleti a rozuměti, že jest Buoh pravý v svátosti té, ale ne chléb tělesný, přijímal as a jednú v rok k velice noci, a když by byl na smrtedlné posteli; leč by zvláště jeho zpovědník jemu zapověděl pro některú věc. A ktož by netbal toho, smrtedlně by hřešil tiem netbáním. A toj' pro najnetbalejšie svého spasenie ustaveno, aby as bojiec se pomsty, nechtie-li z milosti vláštie, nebyli všie věcí odlúčeni toho pokrmu spasitelného. To-lij' zápověď, aby nepřijímali často, žej' přikázáno, jakož sem řekl, aby as a jednú v rok a na smrtelné posteli přijímali?

Svatý Pavel, ten jest najprv žehral na lid, že sú nepořiedně a nerozumně přijímali tělo božie; neb sú jedli tak, jako i jiný tělesný pokrm, do sytosti. Protož chválí je, že přijímají tělo božie: ale v tom nechválí, že tak nepoctivě to činie; ale žehře na ně, a vystřiehá je, řka: „Ktož přijímá tělo božie neduostojně, nerozsúdě, coj' tělo božie, odsúzenie přijímá.“ A že lidé obecně jsú netbaví svého spasenie, a z kakés světské potřeby zašli sú v nenáboženstvie; dobřej' podobné, aby nepřijímali v tom netbání té svátosti tak ústavně. Ale nezapoviedá všem: neb ktož by sebe byl pilen, a ostřiehl se světa, a měl žádosť k božiemu tělu, é mohliž by bezpečně kněžie dávati jemu tělo božie, a učiec jej, a napominajíc, že, ktož chce tělo božie duostojně přijímati, má mieti do sebe zvláště trojí věc: najprv svědomie čisté; druhé vzdviženie mysli k Bohu náboženstvím; a třetie, aby nebyl zprzněn vlášlí šeředností i v těle.

Čistotu svědomie potratí člověk hřiechem smrtedlným; protož, ktož se pobdí, žej' kde smrtelným hřiechem shřešil, nemá těla božieho přijímati, doňovadž nebude rozhřešen. A však pro některú potřebu móž to kněz odpustiti tomu, ještoj' se jemu zpoviedal hřiecha některého, jehož hoj' ne-

mohl sám rozhřešiti, aby přistúpil k té svátosti, a potom od biskupovy moci vzal rozhřešenie; ale ne vzdy. A kakž kolivěk i jeden nemóž jistě věděti, jest-li bez smrtedlného hřiecha, však móž býti toho někaké podobenstvie, a zvláště čtyřmi znameníimi: Najprv, když kto nábožně poslúchá slova božieho, jest znamenie, že nenie v smrtelném hřieše; jakoj' Kristus řekl: „Ktož jest od Boha, slovo božie slyší.“ Druhé, když kto jest hotov činiti skutky dobré, jakož die svatý Řehoř: „Znamenie milosti jest ukázánie skutku.“ Třetie, když jest kto toho úmysla, že chce hřiechu již ostati. Čtvrté, když má toho vlášti žalosť, žej' hřešil. Neb v té čtveře věci záleží pokánie pravé. Protož, ktož by po těch znameních všech pilně opatřil své svědomie, kakž koli ač i neúplně, a přistúpil k té svátosti nábožně, ač by i smrtelný hřiech ostal v něm, jehož by neznal v sobě, nehřešil by; né brž mocí té svátosti přijal by toho hřiecha odpuštěnie. Neb ta svátosť, jakož člověka zachovává a posilije v dobrém, takéž zbavuje všedních hřiechóv, i smrtelných zapomenutých, podlé toho, jakž má člověk náboženstvie méně neb viece. A toj' svatého Tomáše z Akvině úmysl.

Druhé, tociš nábožensvie, móž člověk potratiti i bez hřiecha; jako některú světskú prací. Protož, když nenie zvláštieho mysli upokojenie, tak žeby se as a něco mohla k Bohu povzdvihnúti, neslušie té svátosti přijímati. Protož vám zvláště, svým dětem, pravi: ež mi se to zdá hodné, donidž jste mladi, nekvapte velmě, by chtěli často přijímati tělo božie: ale, donidž vámi dětiná mladosť točí, v rok jednú k velice noci, pamatujíc jeho svaté umučenie; a když by byli staršé již, tehdy na vánoce také, pamatujíc, žej' se na to ráčil naroditi, aby umřel za ny, a nás krmil svým svatým tělem; a protož sej' u Bethlémě narodil, žej' náš chléb živý. A Bethlém tolik jest řečeno jako „duom, v němž jest chléb;“ protož ten svatý chléb najprv jest jeho svatá matka, porodivši, u Bethlémě nalezla, a pastýři napomenutím andělským potom. A tak toho dne podobnéj', tak o tom přemietajíc myslí, ten svatý chléb věčného života jiesti. Den božieho vzkřiešenie také, pamatujíc, že když s ním budem spojeni, tehdy i naše z mrtvých vstánie bude slavné. Den jeho vstúpenie na nebesa také slušné jest přijímati tělo božie, pamatujíc, kak jest to

veliká věc, žej' člověčstvie tak velice povýšeno, žej' nade vše nebe v božstvie přijato, k němuž my skrze tělo božie podlé běhu našeho máme přijíti. Den svatého ducha také, pamatujíc, že všecky dary skrze to sme vzeli, žej' Kristus své svaté tělo dal za ny, protiv svú krev, což jich kolivěk Buoh dal lidem. A ten den, ještoj' zvláště na česť božiemu tělu ustaven, slušné jest také je přijímati, obmyšlévajíc jeho dobrotu zvláští, v níž jest, dav své svaté tělo jiesti a svú krev píti, učinil paměť divného vykúpenie člověčieho; a aby člověk měl tú svátostí obranu a posilenie protiv hřiechóm a očištěnie dopustilým, a svrchovánie, vejda milostí v jednotu s Jesu Kristem. A pakli vám Buoh co dá nad to, než já vás ponúkám, protiv tomuť já nemluvím. Nebť rozličnými úmysly, a vše dobrými, mohú lidé tělo božie přijímati, když ne pro světskú věc, ale pro duchovní to činie. Neb některé táhne pravé Boha milovánie, aby se tociš vzdy s ním kochali, jehož vzdy milují; a některé, že se znají v své křehkosti, aby v něm přemohli tu nesnadnosť duchovní, jiež sami sebú přemoci nemohú; a některé opatřenie svých hřiechóv, aby skrze tělo božie, jako skrze oběť libú Bohu, byli jich očištěni; a některé, aby vzdali dieku Bohu z rozličných daróv jeho, i obětovali jemu ten dar najduostojnější, jenž nám jest dal, a pamatujíc, žej' to vše z jeho svaté krve prolitie nám k úžitku přišlo; a některé zvláštie chvála božie a jeho svatých, pamatujíc, že i žádný svatý nepřišel jinak k svému duostojenství, jen skrze prolitie krve božie; a některé pravá milosť k svým bližním, a slitovánie v jich potřebě, když chtie co živým neb mrtvým k jich spasení obdržeti. Neb sám spasitel praví: „Což koli budete prositi u mé jmě, věřte, že vezmete.“ Protož řku: kterýmž koli tiemto úmyslem, aneb když kolivěk budete chtieti tělo božie přijímati, jelikož budete moci, svú myslí uprázdniec se od světských prací, as a k menovitým hodóm některým. Neb lépeť mi se zdá, s poctí přenechati častého přijímánie těla božieho, než bez náboženstvie přistúpiti nepoctivě a netbavě. A v tom pilni buďte, aby jiných nesúdili, ještoť často, aneb jednú v rok přijímají; nebť svatý Pavel praví: „Pokus sám sebe člověk, jest-li svědomie čisto, a jest-li se mysl as a něco povzdvihla k Bohu.“ Nesnadnoť jest súditi jiné, zle-li, dobře-li činie,

často neb nečasto přijímajíc. Neb rozličné jest lidské zaslúženie, rozličná jich snažnosť, rozličná žádosť, jež mysl trží, rozliční darové ducha svatého, a stavové také rozliční. A jakož i v tělesném lékařství jednomu podlé jeho přirozenie a podlé toho času a miesta, v němž jest, často slušie lékařstvie bráti, a druhému ne tak často: takéž i svátosť těla božieho jedněm jest dobré, a druhým zlé často přijímati. Neb ti, ješto mají s světem viece činiti, nemohú se tak často připraviti k tomu, by s pravú žádostí a v náboženství vláštiem mohli k té svátosti přistúpiti; a jakož sem řekl: lépej' s poctí přenechati, než nepoctivě přistúpiti. Tiem činem praví svatý Ambrož: „Věř a přijal's," tociš, když věříš, žej' tělo božie v té svátosti, a míloť jest, že nábožně jiní přijímají ji: ač nepřijmeš tak, jakožť jest ustavena ta svátosť, vida se nepřípravna, přijal's duchovně. A všakž obé lepšéť by bylo, kdyby mohlo býti: ano dobré jest, duší býti u Boha, a dosti bych já měl na tom, aby má duše byla s Bohem; netbal bych o těle, ač by zde shnilo: a všakž, když to móž býti, že i s tělem budem v nebesiech, velimť jest lépe. Takéž, ač my i nerozumieme tomu, však jest lépe, i v svój život v té svátosti přijieti tělo božie, i v duši svú věrú a milostí. Darmoť jest Kristus toho neustavil; a také neponukl, aby viece, než v rok jednú, byla ta svátosť přijímána, řka: „kolikrátž kolivěk."

Těm pak, ješto jsú dalšé světa, jichž mysl tržie rozličné žádosti dobré duchovnie, v plápolivější milosti, než mohú mieti obecnie lidé, jdúc okolo s světem, slušné jest a úžitečné, aby svého milého spasitele často zvali do svého srdce. A však i z těch jsú někteří, ješto vidúc takú svátosť, a podlé pravdy vidúc se neduostojny, i nesmějí často té svátosti přijímati, neobmysléc také s pravdú dobroty božie; a snad by nikdy nepřijímali, by nebylo z ustavenie, aneb vláštím jich obyčejem v některé časy. A kakž koli činie dobře, však ti lépe, ješto ufajíc do božie milosti, i přijímají často v náboženství Boha svého, jehož milují, a po němž túžie. Právě, jako Zacheus žádostně a s velikú radostí přijal do svého domu spasitele, a z toho jej písmo chválí; a onen pán Centurio řekl: „Nejsem hoden, aby všel pod mú střěchu," a také jej chválí písmo: a všakž viece dobrého, roz-

právie, žej' se stalo Zacheovi než Centuriovi. Neb Centuriovi jen sluha uzdraven; ale Zacheovi řekl Kristus: žej' se jeho domu toho dne stalo spasenie. A toj' dobře bylo tiem viděti, že dřéve leckaks sbožie dobývav, to na ně inhed netbal; dal jeho chudým polovici, a kohoj' kde byl oklamal, tomu čtyřkrát viece navrátil.

A tak móžem rozuměti, žej' velmě úžitečno tělo božie přijímati: ale těm, ješto želejí svých hřiechóv dopustilých, a jsú toho úmysla, že nechtie toho činiti, ještoj' zevné zlé, ješto vědie, žej' zápověď božie; a střehú se toho, čehož želejí; a jakž mohúc, tak se snažie k náboženství, tak před přijetím těla božieho, jako potom. A takéj' k tomu jim dobro, často přijímati tu svatú svátosť, že pro tu počesť, ješto k ní mají, budú sebe pilnějšé ve všech svých skutciech. Neb to bývá, když kto nečasto přijímá těla božieho, že tak tbav nebude náboženstvie, aneb aby se hřiechu a leckakýchs věcí marných a lehkostí střiehl pilně, jako by nebylo třeba vzdy býti opatrnu. A protož třebaj' se vzdy nutkati k tomu, což by byla pomoc střieci se hřiechu, a táhlo ny k milování Boha. Protož řku: komuž jest Hospodin pomohl, žej' se odtrhl věcí světských, dobroj' jemu, jakož ponúká svatý Augustin, móž-li, na každú neděli přijímati tělo božie. A kakž se koli žásá někdy, rozuměje se neduostojna: však do božieho milosrdenstvie ufaje, přistup. Neb ač zlého neslušie nikdy učiniti, ufajíc v dobrotu boží, však máme počieti některé dobré, ač i rozumieme, že sami sebú nemohli bychom dokonati. A jakož nenie člověk duostojen často přijímati tělo božie, takéžť i jednú v rok duostojen nenie. Protož tiem viece slušie býti vděčnu, že ny takým lékařstvím ráčil Hospodin darovati, abychom, cž vzdy nedužíme, hřešiec, také měli vzdy lékařstvie. Anoj' Kristus sám řekl: že zdravému nenie třeba lékařstvie, ale nemocnému. Veď ne takť přijímají dobří tu svatú svátosť, jako by duostojni byli: ale aby skrze syna božieho, jenž jest cěsta, pravda a život, s ním se spojiec milostí, došli do královstvie nebeského, a byli spravedlni, a měli věčný život. Také člověk takový, ješto, jakož sem řekl, nemá mnoho činiti s světem, nemá proto té svátosti nepřijímati podlé svého obyčeje, ač nemní, by měl tak veliké náboženstvie, jakož by chtěl. A

takéž i obecný člověk, ješto jen jednú v rok, a na smrtelné posteli přijímá, ač by nejměl tak náboženstvie, jakož by rád, nemá proto býti bez té svátosti; ale přistup k ní, želeje toho, žej' netbav svého dobrého.

A právě takéž lépe by bylo, nečestě bývati u mše, než z častého bývánie nebyti tbavu mše, a bez náboženstvie u nie býti; ale než by člověk pustil se dobrého obyčeje, lépej' bývati u mše, ktož móž, zdaliť Buoh milosti přidá, vida žádosť dobrú. O těchť nemluvi, ješto pro světskú jen chválu mievají mše, aby řekli: „Panujemť; mámeť své kaplany, ještoť nás čakati mají!“ Jistéť jest: lépeť by bylo beze mše býti, než tak býti. A všakž mše ne nechati slušie, ale úmysl zlý proměniti v dobrý.

Třetie věc, již má do sebe mieti ten, ktož přijímá tělo božie, to jest: aby nebyl zprzněn i jednú šerednosti v těle. A protož na čtitrobu, dřéve, než by co jedl neb pil, slušie přijímati tělo božie, aby tu počesť tělesnú také ukázal té svátosti. Byl-li by také poprzněn té noci přeludem tělesným, né ač by i bez hřiecha ta poškvrna přišla náhodú, já nerazi přistúpiti k té svátosti. Též, ač by mosil svému manželu povoliti skutku manželského, ač by i žádného hřiecha v tom nejměl, však za čtřmezidcietma hodin slušie se vzdržeti od té svátosti. Též nemocná žena svým během, leč by ústavná byla nemoc; ktož by byl také nechuten pro nezespánie, neb pro silného pitie přemoženie snočnieho. A však, že se Buoh tělesné neliknuje nečistoty, když jest mysl čista: u potřebu, pro někakú toho pilnosť, móž zpovědník pro tyto věci některé některdy dáti člověku tělo božie. Kletý člověk, ač by i nevinně byl klet, když jest mohl jej kleti jeho vyšší, nemá také přijímati té svátosti; neb neznamenává jednoty, když jest vylúčen z svaté cierkvi. Protož, ktož jest shřešil smrtelným hřiechem, jest před Bohem klet, nemá přijímati té svátosti, donidž nenie rozhřešen. Ale proto móž býti u mše; móž hlédati na božie tělo: neb ustavenie té svátosti zvláště záleží u přijímání. A pakli by z pokory nehlédal dlúho na božie tělo, dobře by učinil, ale řekl: „Hospodine! nejsem hoden, svú oči k tobě povzdvihnúti; smiluj se nade mnú a odpusť mi!“ A pakli by z milosti hlédal, boží dobrotu znamenávaje, také bych nehyzdil

toho; neb což z milosti pořádné pocházie, vše jest dobré. Jiež nám, Hospodine! rač dopřieti, věčný otče skrze syna tvého v milosti svatého ducha, abychom jí, této svátosti, duostojni byli, a tu svátosť měli ku posilení v nesnadné cěstě, a ku próvodu v neznámý kraj! Amen.

O manželstvě.

Takéž řkúc, kdyby to lze bylo naší křehkosti, ež bychom v hřiech neupadali, byla by čtvrtá svátosť manželstvo. Ta svátosť ač neočistije dřévních hřiechóv, jichž sej' člověk dopustil dřéve; ale jest lékařstvie protiv některým, jichž by se mohl křehký člověk dopustiti. Neb ktož koli kromě manželstva dopustí se tělesného skutku, smrtelněj' hřešil protiv božiemu přikázání. A také ta svátosť snímá tu ohyzdu, že, ktož by jměl děti kromě manželstva s kterú ženinú, když by ji pojal v manželstvo křesťansky, ty děti byly by zbaveny té ohyzdy tú svátostí, a též by právo jměly, jako děti pravého lože, jehož by sice nemohly jmieti.

Svátosť manželstva ustavil jest Buoh, když jest řekl: „Rosťte a ploďte se;“ a když jest byl na svatbě Kristus, tiem hoj' potvrdil. Znamenává pak manželstvo velikú svátosť, že jakož ženich s nevěstú snímáta se v jednu milosť a v jednu vieru, tak žej' řečeno u písmě: „Budeta dva v jednom těle, ani se u pravdě móžta do života rozlúčiti, by sobě nebyla dlužna držeti manželské viery:“ takéž Kristus svój kostel jako choť svú, to jest všicku obec křesťanského lidu, kteříž bez smrtelného hřiechu sejdú, přijme a přijedná k sobě v pravú milosť nevýmluvnú a v pravú vieru, že jeho nikdy neodstúpí, a v takú česť, že jeho blskem stkvieti se budem. Právě podobně k tomu, jako železo, ač jest črno samo, však když ohněm bude rozejženo, též jsa, bude ne svú, ale ohňovú jmieti všichnu krásu: takéž my, ač jsme nekrásni, ale našeho choti věčného blskem budem se lsknúti věky věkóm, a jeho ctí budeme ctni, jako žena ctí muže svého bude česť jmieti.

A toho znamenie v duši ta svátosť, jako křest, neb biřmovánie, neb svěcenie kněžské, nezóstavuje; protož móž po smrti jednoho manžela tu svátosť opět druhý znova při-

jieti: kakž kolivěk nenie ovšem plné znamenie oné věčné svaté svatby, když opět k jinému vstúpí v manželstvo. Neb oné viery nikdy nebude proměna; ale vdadúc se druhé, jest proměna. Protož, ktož se druhé svatbie, neb s těmi, ješto sú nesstáli v jedné svatbě, nemohú býti kněžie. A však lékařstvie jest druhá svatba tělesné křehkosti.

Ta svátosť také nenie ovšem potřebna k spasení; neb bez nie móž každý spasen býti: a většieho bude duostojenstvie, ktož pro královstvie nebeské pohrzie, ne manželstvem, ale tú libostí tělesnú, jež jest u manželstvu přezřiena, aby čistějie a snáze mohl slúžiti Bohu ve vdovské čistotě, neb v panenské. Neb, jakož sem řekl, stav manželský jest lékařstvie tělesné křehkosti, ktož se nechce sdržeti, aby ne, kdež zamysle, smilnil, ale as poň aby v manželstvě povole žádosti své, dále z cěsty nevycházal. Ale že sem dřéve psal o manželstvu, tuto o něm nic viece neřku.

O kněžském řádu.

Týmž činem řád kněžský, aneb svěcenie kněžské, jest svátosť pátá, jako manželstvo čtvrtá; a proto sem ji po manželstvu položil, žeby mohl někto, byv u manželstvě, potom býti knězem, kdyby byl jednú měl pannu u manželstvě: kakž koli, upustiec za rohy, nesnadnoj' lapati za ocas, pro rozličné příhody. A tuj' svátosť Kristus ustavil tehdy, když jest po zmrtvých vstání jako chukl na apostoly, řka: „Přijměte ducha svatého: komuž odpustíte hřiechy, budúť jemu odpuštěni.“ A ta svátosť vdavuje v duši znamenie, s nímž věčě ostane. A to znamenie jest ovšem duostojné nad znamenie obecná, ješto ze křstu a z biřmovánie dušiem přicházie. A protož i žádného svěcenie, ješto slušejí k řádu kněžskému, nelze jest zbýti i žádným hřiechem; kakž kolivěk papež neb biskup móž zadržeti moc někomu, a zamknúti mocí kostelních klíčóv pro některé věci: ale, když by jim navrátiti chtěli tu moc, nebylo by se z nova světiti třeba.

Té duostojné svátosti jen sám biskup podává. A žej' takého duostojenstvie, všech otcóv svatých ustavenie toj' zpósobilo, aby kněžie ku pocti svého duostojenstvie drželi

čistotu těla, i manželské poškvrny v tělesném skutce jsúc prázdni. A když manželské poškvrny má býti dalek: čím pak viece té šeředné nečistoty s ženinami, aneb jinak, ještoj' i židóm, i obecně všem najsprostnějším lajkóm zapovědiena samiem Bohem! Ó kaká ohavnosť, jsúc v řádu najvyššiem, pak se poddati tomu smilstvu, jež jest najmenšiemu zapovědieno! I kak smie živ svého Boha rukama svýma pěstovati, jenž jest z čisté panny narodiv se, Josefa pěstúna čistého jměl, a šmakav se šeředně se zlú koží, jsa úd jejie? Jistáť jest věc: čím kto výše stojí, nesstojí-li, tieže padne. Aniž chci toho zamlčeti, ne ženám, ale také ženinám kněžským: žeť tak hřešie, jakoť by s otcem hřešily. Nebť jest kněz otec duchovní každého, kohož křstí, neb zpoviedá, aneb jest farářem jeho. A takéj' vinna svatokrádstvem; poňovadž s jeptiškú hřešiti jest svatokrádstvo pro jich stavu duostojenstvie: co pak s knězem? neb duostojnější stav jest kněžský.

A také, žej' tak duostojný stav kněžský, ustavenoj' jemu, aby zvláště Boha chválil v určené hodiny, a modlil se za lid obecný, a oběť vzdával Bohu vzácnú, a učil lid boží vóli, aby tak vzdy s Bohem se obieral, vzdy k němu svú mysl povzdvíhal, čta jeho písmo, uče lid jeho cěstám a jeho vóli. Tiem se také kněžie vzdy ústavně obierají i obierati mají s Bohem, aby, jakož die žaltář, sedmkrát za den vzdávali chválu Bohu u vlástie hodiny, sedmkrát za den pějíce své hodiny. A ty sú jim tak zřiezeny, že, chtie-li se právě rozmysliti, vzdy jim bude krátká chvíle; nebude jim třeba hráti v kostky neb u vrchcaby pro kratochvíl, ani do krčem jíti, ani lovóv túlati. Neb tak sú hodiny kněži zpósobeny a zřiezeny: že o puol noci, aneb s puol noci před světem mají pěti jitřní; a po jitřní opět mohú pospati. A nábožnější rádi se pak učie, čtúc písmo, co by kázati měli; neb se modlé druzí zvláště Bohu u pokoji. Pak v prvú hodinu ve dne opěte pějí určené hodiny; a druhú mají opět svobodnú, zpoviedati se, připraviti se ke mši svaté. A v třetí opět mají hodinu pěti; a pak čtvrtú a pátú mají svobodnú opět, ktož chtie, aby slúžili mše, neb což kolivěk činili potřebného, a ješto slušie. Potom v šestú hodinu mají opět pěti; a sedmú a osmú mají, aby obědvali, po obědě lecos

užitečného pomluvili, aneb pospali. Pak v deváťú hodinu opět mají pěti, a potom snad dvě hodině do nešporóv mají k jiné potřebě. A pak po nešpoře mají večeřeti, odpočinúti spolu, neb s kýmž jsú, přemlúvajíc věci úžitečné o Bohu, o spasení, aneb což kolivěk takového. A pak k skonání dne mají pěti hodinu, jíž řiekají kumpleta, a po té pak mají spat jíti. Hlédaj, nenież-li to duostojný stav, jenž má tak celý den zvésti v boží chvále? neb leč by velmi pilná potřeba přišla toho, tak by mohl kněz hodiny pěti dřéve neb poslé, než v jich hodiny ustavené. Pravie práva: „Hodina bez hodiny nenie hodina." Rozmyslic se každý lajk světský, nemá-liť takého duostojného stavu ctíti? A chceš-li nebyti súzen, máš pomáhati kněži, jakž móžeš, aby u pokoji mohli potřebu tělesnú mieti, a nebylo jim třeba, ztravy, i jiné potřeby tělesné s prací nesnadně dobývati, aby mohli tak své hodiny v svój čas, plniec své duostojenstvie, zachovati. A také chci toto řéci: když jest větší hřiech ženě smilniti s knězem, než s jiným člověkem, žeť jest ovšem také větší hřiech kostkářovi s knězem hráti, aneb opilci s knězem býti v krčmě, než s jiným člověkem sprostným, aneb bíti se s ním neb svářiti. Protož, ktož by mudr byl, donidž kněz má se poctivě podlé svého stavu, slušněj' jemu pohodlé učiniti; ale jakž se uplete v to, ještoj' hanba jeho, ve jhru, v krčmu, v tanec: nic lepšieho, než ať sám kvasí. O kněži já tak nemám mluviti, bych řekl: „Toto zle činie, nebo toto;" kterýžť chce, móžť se rozmysliti, a nalezti u písmě, coj' zlé neb dobré. A všakž mohu řéci otcóm a materám, aby věděli, kterým úmyslem mají své děti vésti k tomu řádu duostojnému. Neb řád kněžský vzdyť jest svat: buď najhorší kněz, všakť proto vzdy svú moc má túž, jako najlepší, v svátostech kostelních, donidž nenie ssazen papežem, neb snad biskupem, s úřadu kněžského. Protož jest-liť kněz dobrý, dobrť jest sobě i jiným; jest-liť zlý, jehoť úřad jiným jest dobr, ale jemuť jest zel; jakož sem řekl: ktož výše stojí, padne-li, tieže padne. A tak jest kluzká cěsta na tomto světě k upadení, že i ten se často poklúzne, ještoj' pilen, aby nepadl: a kakž pak ten, ješto neváží sobě, stój neb lež, jelikož k Bohu, neda zde měl dobré bydlo! Protož ktož chtie dobrého přieti svým dietkám, ne zlým úmyslem žá-

dajte toho, ať by kněžie byli. Zlýť jest to úmysl, ješto ť někteří svým dětem aneb přátelóm žádají duchovních úřadóv a moci kněžské, ne proto, aby toho řádu práci nesli, a z té práce odplaty čakali v nebesiech: ale že snad mají mnoho dětí, i nechce se jim dědiny roztrhnúti, a hanba je, když by jich děti nebyly slovútny; i žádají jim dědicstva kostelnieho, ještoj' Kristus svú krví kúpil. Neb ve jmě jeho krve prolitie nadán jest kostel: ne proto, aby oni tiem své dětie vzbohatili, a v tom pokrytstvě jich dětem byla příčina k hrdosti, k rozkoši a k smilstvu, když, jakož sem řekl, ne pro ten úřad, aby jej vedli právě, žádají jim duchovnieho kněžstva, ale aby v něm měli dobré bydlo, a řkúc jim: „Hlédaj, synu! mnohoť jest vás; budete pánkové malí. Buď knězem, budeš bohat, budeš nám všem pomáhati; budeš mieti dobré bydlo, pě a jeda, což duše ráčí; budeš choditi v dobrém rúše, veliké cti dojdeš!“ Toť jest pokrytstvo licoměrné. Ubozí lidé! po čemť stojie? ohlechvše, nechtie slyšeti, coj' mienil Kristus, když jest řekl: „Najprv hledajte královstvie božieho, a toto vše bude vám přidáno.“ A opět neslyšie, co zvučí kostelnie trúba, toj' svatý Pavel, řka: „Ktož chtie bohati býti, vpadnú ve mnohá pokušenie a v osidla, ješto topie lid v zatracenie.“ Hlédaj, nenie-liť tak, když kto jest knězem jen pro světskú česť? nemá-liť Boha na paměti, po tom jen i stane; a druhdy slepě nemúdře nebude chtieti, by jemu řiekali „kněže,“ ale „pane kněže!“ a hřeší k světu, a jako múdřejší jen „pane!“ A nenie-liž většie duostojenstvie kniežecie než panské? Pakliť jest jen pro dobré bydlo, aneb aby byl bohat, lénť bude ku pravdě úřada svého, aby dobrého neztratil bydla; a druhdy i takové věci, ješto by mnohým k spasení byla, a snad s jeho někakú prací, aneb v penězích se škodú, nerád by viděl, aby vzdy mohl kochati se v sbožíčku neb v dobrém bydle. A jmaje dobré bydlo, rozkošně chovaje sebe, potiehneť jej žádosť k smilstvu, a velměť jej brzo přetiehne. Neb ktož snažně Boha nemiluje, těžkoj' jemu protiv žádosti tělesné bojovati, a najviec tak přieliš pasúce se a vzdy jsúc prázdni, a jen po tom stojiec, aby zde měli dobré bydlo, jakož sú jim jich přietelé vložili v srdce, radiec jim, aby pro dobré bydlo byli kněžie. Ale by proto svým dětem radili býti kněží, pro něž jest ten

stav Buoh zpósobil: aby čtli písmo, a znamenajíc vóli boží, činili ji, a jiné lidi vedúc s sebú, učiec je slovem i příkladem, modléc se za ně, a nahražijíc jiných lidí nedostatky postem, bděním, jsúc božieho stáda pilni: toť by byl dobrý úmysl a svatý. A kdyby to mladí často slýchali od svých otcóv a mater, že tiem úmyslem mají býti kněžie, snadť by jim to i bylo na mysli; pakli by netbali na Buoh, ale nechtěli by býti kněží. A velimť by byla menšie škoda, ač by méně bylo kněží a bohobojných, nežli by jich mnoho bylo, ješto by na Buoh málo tbali. Ale však, ač by kto i zlým úmyslem byl knězem, nemá stáli v úmyslu zlém, ani proto móž zbýti kněžstva; ale zlý úmysl proměň v dobrý, a ke všemu žádaje pomoci božie. A nebyl-li jest toho tbav dřéve, aby stál po učení: ještě se móž přiučiti den ode dne, ktož by pilen chtěl toho býti. Učeníť to dobře vědie; ale obmešká-liť v učení, toto praví. A budete-li snažni písma: ani lovóv, ani krčem, ani které takové marnosti budete tbáti, a pevnější útěchu v něm naleznete, a česť netolik od Boha, ale i od lidí budete jmieti. Neb když budete hledati najprvé královstva božieho a spravedlnosti jeho, k tomu všechny tyto věci zdejšie, což jich jest třeba, budú vám přidány.

O pokání.

Divná věc jest pokánie, ež jemu neviem dáti kterého miesta; neb ve čas mi zdá se, žej' prvé pokánie než křest. Neb pokánie jest zlého pykánie: kakž by pak kto křest přijal, kdyby nepykal, žej' upadl v hřiech přirozený, chtě se obmyti jeho? A též i posilu bera a potvrzenie biřmováním, aneb tělem božím, pyče člověk své nesily; a tak i o svatém oleji. A zdá mi se, ež jsú jako ku pokání nám ustaveny Bohem všecky svátosti kostelnie, abychom, pokorně jsúc poslušni, obdrželi očištěnie všeho hřiecha. Protož ne jakoť bych tu svátosť vážil lehce, kladuť ji na šestém miestě; neb když člověk ještě se po jiných svátostech nezdrží bez hřiecha, ještě se móž pokáním očistiti. A tak pokánie jest mezi svátostmi i prvnie, prostřednie i najposlednie. Neb že jsme vzdy nestatečni, vzdy své nestatečnosti pykati máme.

Chtiec křest přijieti, pyčem zšeřezenie, i žádáme býti očištěni. Svatý olej přijímajíc najposledy, pyčem těch závin, jimž žádáme milosti. Ale proto o něm budu mluviti na šestém miestě: neb křest jest jako vrata v kostel svatý a k jiným svátostem, kakž koli bez pykánie dřévnieho stavu v závině, nenie; neb i žádný v nový stav nevstúpí, kdyby nepykal u vetchém býti. A kdyby kto stál po křstu, po biřmování, po přijímání duostojném těla božieho, aneb i u manželstvě neb v řádu kněžském bez všie viny, nebylo by jemu pokánie třeba: a všakž by měl pro ustavenie kostelnie ukázati se kněži, jako se zpovědí, a povědieti nevinu, chváléc Buoh. A když my ti nejsme, by nám nebylo pokánie třeba, mluvmež o něm na šestém miestě.

I jest pokánie mým úmyslem svátosť šestá: tiem se navracijem k Bohu a k první nevinnosti, aneb k té, jiež sme byli svatým křstem došli, když hřiechem upadnúc u vinu, od Boha zajdem. Jako, když kto plavaje na moři v korábi, ač se kterú búří roztrhne koráb, však na dskách korábových ještě mohú vyplúti někteří; a ztratí-li dsku jednu, dojde-li druhé, ještě vyjde: takéž, ač kto vypadne búří tohoto světa hřiechem kterým z neviny, a kolikrátž koli vypadne, dojde-li pokánie a do konce života tohoto nepustí sě jeho, vyplove, neutona, z tohoto moře zabylého, kakž koli s strachem a s větší prací, nežli by byl nevypadal. Neb by byl náš otec Adam stál v nevině, byl by s neprací, ale v rozkoši přeplúl tento život a přistal k věčnému břehu; ale žej' vypadl z neviny u vinu, roztrhl sej' koráb; již jen na dskách korábových připlovem k břehu, ač se jich nepustíme dřéve, než vstúpíme na břeh. Tociš: když jest ztratil náš otec první nevinnosť, již nám jest nelze, podlé našeho přirozenie porušeného mluviec, jinudy k spasení, jen pokáním; a takéž, když sami hřešíme, svými hřiechy přijdem v zlý obyčej, že potom nesnáze nám bude brániti se tomu hřiechu, a to pro naši křehkosť, žej' nám nesnadno zlého přemoci obyčeje. Neb i ta křehkosť naše jest nám ku pokání zóstavena, ač my jí chcem přijieti ku pokání; a také i křest jest nám ku pokání. Neb ktož by byl vinen hřiechy vlastními svými, ač by se křstil: nekál-li by se, tociš nepykal-li by jich, neměl by jim odpuštěnie,

Neb což by člověk učinil zlého protiv Bohu, věč toho má pykati; nikdy jemu to nemá býti libo, chce-li toho býti věč prázden. Bude-li jemu kdy libo to, žej' shřešil, žej' učinil zle: ač jest bylo jemu odpuštěno to učiněnie, zle v ta doba, kdyj' pykal! ta libosť bude mieti pokutu podobnú k tomu, aneb snad větší, nežli by bylo jemu neodpuštěno dřéve. A však opěte pokánie móž to shladiti, ač bude pravé. Ano, ktož přijde k smyslu, i toho, ještoj' Adam shřešil protiv Bohu, má jemu věč žel býti, kakž kolivěk nenie sám svú volí vinen.

A ješto běch řekl, že ta křehkosť naše, chcem-li jí přijieti ku pokání, jest nám pokánie; tak tomu rozumiem: že tehdy jí přijdem ku pokání, když diemy sobě na mysli: „Duostojni jsme toho od Boha, abychom tak s prací přišli do nebes, brániec se své křehkosti, když jest náš otec tak provinil všem svým dětem!“ Ale však i v tom móž nám býti žel našie křehkosti, bojiece se, bychom nepadli. Móž nám také žel býti, že se nám dlí bezbydlé toto pro žádosť bytie s svým Bohem. A tak súd boží má nám býti lib, neb jest spravedlný; ale žel móž býti nám, jakož sem řekl, křehkosti našie a bezbydlé tohoto, pro bázň padenie a pro žádosť býti s Bohem. A to želenie nenie pokánie; neb jím nemstí nad sebú člověk toho zlého, jímž jest vinen. Ano i to želenie nepocházie z pokánie pravého, ješto kto želé, žej' učinil zle, ale jen pro tu pomstu, již trpí. Jako zloděj želé, když ho chtie oběsiti, žej' kradl: ale uteče-li, opět by kradl; a tak viece želé, žej' popaden, než žej' kradl. Ale by správně želel účinku zlého protiv Bohu, bylo by pokánie; jakož onen lotr na kříži želel, žej' zle činil, ale ne toho, žej' trpěl, řka: „Duostojně trpíme!“ a žádal milosti od Boha.

Jsú také, ješto želejí, že sú zle činili, hřešiec hřiechy některými, a kají se jich: ale ne všech želejí, jimiž jsú vinni. Jako někto želé a kaje se toho, žej' snad zabil někoho: ale žej' kradl neb lúpil, toho jemu nenie žel; ještě chce krásti. Aneb želé, žej' kradl: ale žej' plodil smilstvo kromě manželstva, žej' svú hrdosť ukazoval mimo právo, aneb což koli takového, toho neželé; neb nemysli ostati toho. A jakož ono prvé želenie nenie pokanné, ani pokánie; ta-

kéž toto druhé, ač jest pokanné, však nenie pokánie pravé; nezaslúží odpuštěnie, neb nenie plné. A svatý Augustin praví: „Ktož se kaje, mosí želeti každého hřiecha, jehož sej' dopustil v duši neb v tělu. Vědě," praví, „žej' Buoh nepřietel každému, ktož jest v hřiešě smrtedlném: kak pak vezme odpuštěnie hřiechóm jiným, ostana ač v jednom v smrtelném, nejmaje milosti božie?" Nepodobnéť jest, by ten, jenž jest netolik spravedlný, ale sama spravedlnosť, od polú odpustil, a od polú neodpustil svému nepřieteli, donidž jest nepřietelem. A donidž kto netbá na Buoh, nechce jeho činiti přikázánie, nechce ostati toho všeho, coj' Bóh zapověděl: coj' jiného, jen nepřietel boží? nenie úd kostelní, vypadl jest z jednoty kostelnie, a kromě kostela nenie hřiechóm odpuštěnie. Neb kostel jest ten koráb opravený, v němž móžem přeplúti toto moře. Protož ktož se chce právě káti toho, coj' se dopustil po omytí křstem svatým, mosíť omyti svój hřiech slzami as poň své mysli. Ale jakož opět die svatý Augustin: „Dosti jest tvrd, jehož mysli želenie oči tělesně nemóžeta ukázati;" a věz to, žej' tvrd, ež z té tvrdosti jest před Bohem vinen, jenž pláče škody tohoto světa aneb smrti přietele: a žalosti za hřiechy slzami neukáže svými! Nemáť se i jeden omlúvati, by nemohl mieti slez, jenž pro světskú žalosť móž plakati. A má se vzdy člověk styděti za svój hřiech před Bohem, věda, žej' známo Bohu, coj' učinil, a kterým jest učinil úmyslem, a vzdy želeti, donidž jest živ; neb jakž žalosť přestane, tak jest pokánie přestalo. A dotud móž se člověk radovati odpuštěním hřiechóv, neb nadieti milosti, donidž jest u pokání a želé hřiechu: jakž neželé, tak šrám se rozhnie té rány, jež jest byla zaléčena. A to bývá tiemto činem: že budu želeti některého hřiecha, budu se káti jeho; potom se přihodí, bude mi libo, že sem byl to učinil, snad chlubičkú některú řku s libostí: „Donidž běch mlad, také sem toto činil!" A tak té rány šrám, jež mi jest byla zacelena, tociš odpuštěna, když sem želel jie, rozhnie se opět, když mi se líbí. Protož Kristus znamenitě řiekal jest: „Jdi, a neroď viece hřešiti!" tociš, neměj té vóle, byť bylo teprv, by chtěl též učiniti.

Protož vzdy má tomu býti žel hřiechu, ktož jest u pokání; a má tiem býti vesel, cž želé; a že vzdy neželé, má želeti toho. Má také žalostiti netolik hřiechu, ale síly své potracenie. Neb ač ufá, že bude jmieti odpuštěnie hřiechóm, však má želeti, žej' nezaslúžil odplaty vláštie, obráně se hřiechu vítězně v tom pokušení, rozpomínaje se, žej' krátký čas dán jemu, v němž by věčně odplaty zaslúžil, chutně bojije protiv hřiechu. A tak, ktož vzdy želé svého shřešenie, ten jest u pokání u prvé straně; neb pokánie pravé má své strany tři; když ty jmá, tehdy jest celé: prvá jest skrúšenie, druhá zpověď a třetie dosti učiněnie.

O skrúšení srdce.

Skrúšenie jest bolestné v srdci zarmúcenie, rozpomenúc se na své hřiechy s tiem úmyslem, že, by teprv bylo, nechtěl by jich vz-ves svět učiniti, a že se chce jich zpoviedati a vzieti rozhřešenie od kněze, a pokánie stranu třetí, tociš dosti učiněnie, a zvláště za smrtelné hřiechy. Ta strana prvá pokánie, tociš skrúšenie, jest té moci: že když by sšel člověk, maje plné skrúšenie, v náhle, i bez zpovědi, ežby nejměl komu aneb nemohl se zpoviedati, byla by jemu všecka vina odpuštěna i pokuta za vinu shlazena; a pakli by nebylo plné, ale zbavilo by jej věčného pekla, a podlé toho, jakž by většie neb menšie bylo, méně neb viece ujalo by té pokuty, ješto by měla duše trpěti v čistci.

Povinen jest také člověk inhed k skrúšení, když se koli upamatuje, žej' smrtedlně shřešil; nenie-li jemu žel toho, tiem netbáním na Bóh opěte, jakž mně se zdá, hřeší. Netolik také smrtelným, ale i vezdajším hřiechóm potřebie jest skrúšenie; neb ač ne věčně, ale však těžce musí člověk v čistci trpěti za všednie hřiechy, kterýchž skrúšenie neočistí. Pravda jest, většiemu hřiechu většieho jest skrúšenie třeba, a znamenitějšiemu znamenitějšieho: protož-li by vezdajšiemu hřiechu nebylo skrúšenie třeba? Čehožť žel nenie, jakožť sem i dřéve řekl, tohoť Buoh nikakéž neodpustí. A protož za hřiechy smrtelné zapomenulé aneb vezdajšie obecnéhoj' skrúšenie třeba, a za znamenité znamenitého. Ne-

mož-li býti plné s bolestí zarmúcenie mysli, ale as aby žel bylo hřiechu, a že se chce jeho zpoviedati podlé ustavenie kostelnieho, a potom se jeho střieci.

O zpovědi.

Druhá strana pokánie jest zpověď. Tú jest každý dlužen as a jednú v rok k velice noci a na smrtelné posteli, z ustavenie kostelnieho; a pakli kdy vzpomene, žej' shřešil hřiechem smrtedlným, hodné jest, aby, jakž najprv mož dojíti kněze, jenž mož jeho rozhřešiti, inhed se jeho zpoviedal. Neb když kolivěk člověk vpadne v hřiech smrtelný, jelikož před Bohem vpadl jest v kletvu, a jest vyobcován z jednoty křesťanské obce, tak že, donidž jest v tom hřiechu, anij' účasten toho dobrého, což se děje mezi křesťany, leč modlitvy jich, leč odpustkóv kterých, anij' jemu k spasení úžitečno, což by sám činil dobrého, kakž koli k něčemu by jemu i bylo dobro. A kakž kolivěk, když právě želé hřiechu s tiem úmyslem, že se chce jeho zpoviedati a pokánie přijieti, sejde-li v náhle, bude jemu vina odpuštěna, tak že nebude věčně ztracen: však pokutu za vinu v čistci musí velim těžší trpěti, nežli by se byl zpoviedal a přijal od kněze rozhřešenie a kál se. A zdá mi se, že Buoh proto chce od nás zpovědi, abychom seznali se před člověkem pokorně v své závině, žej' Adam jako hrdostí, omlúvaje se před Bohem, dále se vpletl v hřiech, a takéž i Eva. Neb když jest Buoh jemu porokoval, žej' přikázánie jeho přestúpil, tehdy jest Adam jako pych ukázal, když sej' počal omlúvati, jako na Boha klada vinu, řka: „Žena, ješto's mi dal, ta mi jest dala;“ jako by řekl: „Tys tiem vinen, Bože! že's mi dal ženu, a ona žej' mi podala.“ A takéž ona na hada vinu obrátila. A však jim nepomohla omluva ta, ale s tú omluvú, jakož sem řekl, dále se vpletli, a tak sú z ráje vyvrženi. I chtěl Buoh, abychom my, pak chceme-li do nebes, v pokoře se zpoviedali a seznali v svých hřiešiech před knězem, jenž tu sedí rozsuzije podlé milosti božím zpósobem; neb což koli má člověk záviny, tú pokorú, že se zná bez omluvy v svém hřieše, a poslušenstvím, že činí božie ustavenie, stane se s ním veliká milosť, a zvláště pro pokoru. Neb

pravý pokorný nechce býti vidien pokorným, ale má se za nestatečného; a protož svú psotu a svú nestatečnosť žaluje na se, a zná se v ní, sám sobě vinu dávaje. A tak ta pokora někdy stud odejme, že se bude člověk nestyděti tiem slúti, jímž jest. A to jest lidí dobrých úmysl, jimž jest míla pravda, žeby netbali, by všichni jich hřiechy věděli, kdyby se jen jimi nepohoršili; jako svatá Maří Magdalena přede všemi nestyděla se hřiechóv káti. Pakli komu co studu ostane na zpovědi, ale tak, že pro stud nic toho nezatají, čehož by se měl zpoviedati, ten stud bude veliká strana dosti učiněnie, jakož svatý Augustin praví.

Také se slušie každému zpoviedati, když chce přijímati tělo božie, a zvláště, ktož pobdí v svědomí hřiech smrtelný, že sej' jeho kde dopustil. Neb jest, jakož sem dřéve řekl, tiem upadl před Bohem v kletvu, a v kletvě nemá i žádný těla božieho přijímati, jeliž bude jie rozhřešen: jest-li v zevné, zevně; pakli v tajné, ale tajně; leč by byla dána naň kletva v spravedlivém odvolání k súdci vyššiemu.

A tak jest viděti, žej' člověk povinen se zpoviedati každého shřešenie smrtelného. Ale žej' na se člověk nemúdře laskav, nemní druhdy, by byl v smrtelném hřiechu, a jsa; protož což pobdí do sebe, žej' zle učinil, a zač se najviec kto stydí, to vzdy pověz: nech ažť kněz rozsúdí to, což ty neumieš rozsúditi, jest-li hřiech smrtelný. A také jest k tomu úžitečno zpoviedati se i všedních hřiechóv, kteréž by kto rád stavil do sebe, že, styde se za ně, spieše se jich bude střieci, ač zda i vyjdú jemu z obyčeje. Neb ktož nebrání se všedním hřiechóm, brzo z nich móž v smrtelný upadnúti. A také, ač ne věčného pekla bude trpěti člověk za vezdajšie hřiechy všednie, a však těžce musí se jich v mukách onoho světa očistiti, kterýchž zde pravé a plné skrúšenie neočistí. Protož dobře podobné jest a potřebné, zpoviedati se i vezdajších hřiechóv; neb také, ješto skrúšenie, že snad nebylo plné, neshladí všie pokuty za hřiech, ač i ne smrtelný, to s ním zpověď a moc kostelních klíčóv a stud ten opětc jie umenší. A tiem činem, ktož by na však den zpoviedal se, řka: „Tiemto jsem dnes vinen," pověda, což se jemu nelíbí do sebe, a měl takého zpovědníka, ješto by jemu s tiem nebylo těžko, a také s nímž by se bylo obierati bez

ohyzdy, najviec paniem neb pannám: chválil bych to; a pakli nenie toho, ale jednú v tém dni aneb v měsieci. A tak by nejměl se dlúze zpoviedati, vypravuje, který hřiech z kterého pocházie, aneb co by zlého z toho pojíti mohlo: leč by, pomně na to, že toto zlé bude z tohoto, učiním-li to, a však to učinil; ale coť jest na mysli nebylo, činiec hřiech, toho móž člověk nerozprávěti na zpovědi. Byl-li by pak zpovědník tak neprázdný aneb tesklivý, žeby nemohl aneb nechtěl tebe často zpoviedati; aneb bylo panně neb paní s příslovím se s ním často obierati: ta dobrá vóle, žeby ráda se zpoviedala, bylať by úžitečna před Bohem. A to také, žeby střiehla se zlého slova paní neb panna, a nedala do sebe zlého domněnie, bylo by vážnějšé, než zpověď bezpřémně nemúdrá. Veď takových věcí obecných a v takú příhodu zvláště móž se člověk před Bohem na však den zpoviedati na své mysli, rozpomínaje se na své hřiechy a željeje jich; jakoj' psáno: „Rozpomenuť se všechna léta má v hořkosti mé duše.“ Ano kakž kolivěk, když kto vzpomene, žej' shřešil smrtelně, má inhed mieti skrúšenie a úmysl, aby se zpoviedal: však nezpoviedá-li se inhed, nehřeší tiem smrtelně; neb z kostelnieho přikázánie jen jednú v rok a na smrtelné posteli dlužen jest každý se zpoviedati. A ktož se as a jednú v rok nezpoviedá, tiem netbáním kostelnieho přikázánie hřeší smrtelně.

Komu se máš zpoviedati.

Ale aby také věděl, k komu se slušie zpoviedati, což moha, to povědě. I vieme to, žej' Kristus plnú moc dal svatému Petru a náměstkóm jeho, svázati i rozvázati: svázati ku pokání zdejšiemu, a rozvázati od věčných muk. A pakli by kto, ne z potupy kostelnie, ale někakú příhodú jinú nesplnil pokánie, k němuž by byl přivázán kostelním klíčem, jenž jest dán svatému Petru: proto by byl zbaven pekla tiem rozvázáním; ale k mukám v čistci byl by přivázán. A kakž kolivěk řekl jest syn boží ke všem apostolóm: „Přijměte ducha svatého: komuž hřiechy odpustíte, tomuť budú odpuštěni,“ všakž jest jen samému svatému Petru řekl:

„Tobě dám klíče královstvie nebeského.“ Protož kakž kolivěk kněžský úřad má moc hřiechy odpustiti, však papež sám zvláště, jenž drží miesto svatého Petra, má moc svázati a rozvázati: tociš, komuž chce, móž zadržeti tu moc, aby nemohl hřiechóv odpustiti, a komuž chce, móž ji dáti. A tak sám najprv má moc nad každým člověkem, že každého móž rozhřešiti všech hřiechóv, kterýchž kto želé. A pak dal jest biskupóm každému v biskupství jeho tu moc, jakož mají; a některé hřiechy ostavil jest sobě, aby jich biskupi nerozhřešovali. A biskupi dali svým farářóm, a také sobě některé zóstavivše, jichž obecně nemohú faráři rozhřešiti; a ti sú poručili, aby vlášti jich zpovědníci těch rozhřešovali, jakož na Praze vídáte. A faráři pak mohú svým třiedníkóm, aneb jiným kněži, také dáti moc nad svú osadú, aneb svému osadniemu, aby sobě obral zpovědníka podobného.

Pak mnozí bratřie zákonní také pravie, by měli moc rozhřešovati. Já jim toho neodjímám: ktož mají, mějte! ale to vědě, že sú měli dřéve od mnohých papežóv, jako od Benedikta jedenáctého, neb od jiných: to sú potom jiní papeži zbořili, jako i mnohé věci jiné, ješto oni i ještě pravie, by jměli z práva, ještoj' protiv jich zákonu. Ale mají jmenem obrati starších několik z kláštera, a okázati je biskupu, a prositi od biskupa, aby jim dal moc zpoviedati a rozhřešovati v svém biskupství; a když jim dá, tehdy mají; pakli kterého zavrže, žej' snad mlad, aneb pro jiné něco, ale miesto toho jiného mají ukázati. A pakli by beze všie viny jich jen tak hrdostí aneb nepřiezní biskup nechtěl jim té moci dáti, tehdy ji mají jmenem a dáním papežovým, když sú učinili poslušenstvie: ale však ne větší proto, než jiní kněžie obecní.

A to také vědě, žej' přikázáno každému, as a jednú v rok ukázati se se zpovědí svému knězi vlastniemu; a protož dobroj' se držeti bezpečného. Nechce-li se kto pro některú věc svému faráři zpoviedati, aneb komuž jest on poručil: ale s jeho odpuštěním obeř sobě zpovědníka múdrého, a onť má z práva odpustiti; pakliť by on neodpustil, ale vezmi od jeho vyššieho odpuštěnie, aneb se zpoviedaj vyššiemu jeho. Pravie také mnozí, že móž se i neknězi v potřebu, když nemá kněze, zpoviedati. Dobře jest podobné, že jest k ně-

čemu dobrá ta pokora: ale mně se nezdá, by mohl nekněz rozhřešiti hřiecha smrtelného, tak ežby potom, z toho nebezpečenstvie vyjdúc, nebylo třeba přijieti od kněze rozhřešenie; jakož jest o křstu: kohož leč baba křstí, netřeba jest jemu býti druhé křstěnu. A tak móžem znamenati, že tomu, jenž má moc rozhřešiti, pořadem kostelním máme se zpoviedati.

Čeho se má člověk zpoviedati.

Znamenajmež pak, čeho se máme zpoviedati. A že sem dřéve řekl, že jsme dlužni dáti se rozhřešiti, zpoviedajíc se hřiecha smrtelného; a žej' také potřebné, i všedních hřiechóv se zpoviedati: rád bych o hřiešiech tuto pomluvil, ké jest smrtelný a ké všední. Ale čím hlúbe patřím, tiem mi se větší zdají i menší hřieši, a viece jich, ež se nenaději, bych kdy uměl a mohl o nich tak dobře, jakož bych rád, povědieti; ale zdá mi se dosti, když, což mohu, učiním. A jistě ne darmo praví žaltář: „I kto rozumie hřiechóm?“ Protož, bude-liť se komu kde v mých knihách ve všech, netolik tuto, zdáti, bych já hřiechy lehko vážil, rozuměj: žeť protiv smrtelným váži je lehko; neb buďž najvětšie muka, když nenie věčná, lehka jest protiv najmenší věčné; ale žej' každý hřiech těžek, to sem také tiem ukázal, že i z ne smrtelných často sem tresktal, jako z některých světských obyčejóv. Velměť jest nesnadné, když zevně nenie protiv božiemu přikázání, rozsúditi, ktoj' v smrtelném hřiechu. Ale ktož v řece brodí, spiešе utone, než na zemi; a s břehu spiešе upadne u vodu, než za hony jsa od nie: protož velmě písmo hyzdí hřiechy i všednie, aby z jich obyčeje lidé v smrtelné neupadali; a také aby těžce za ně netrpěli, ale zde, brániec se jim, odplaty veliké zaslúžili. A všakž, ač jest i nesnadné mluviti o hřiešiech, nezamlčím, jelikž mi se zdá hodné, povědieti o nich.

I jest toto jisté, žej' to hřiech smrtelný, což se kolivěk božiemu desateru přikázání protiví; jakž kto učiní co toho z úmysla, ještoj' Bóh zapověděl, aneb toho neučiní, ještoj' přikázal, když ten čas přijde, ještoj' učiniti, smrtelněj' shřešil. Neb což se milosti pravé k Bohu protiví podlé svého

přirozenie, aneb družci, toj' hřiech smrtelný. Jakož svatý Jan praví: „Ktož nebydlí v milosti, bydlí v smrti.“ A protož, ktož z úmysla přestúpí božie kázánie, ukázal jest, žej' v něm pohasla božie milosť; a tehdy milosť pohasne k bližniemu, když nenávidí jeho, a učiní jemu něco, ještoj' Bóh zapověděl činiti družci.

Prvé přikázánie božie jest, jej samého mieti za Bóh. Ale že sem dřéve psal o nich, nebudu tuto druhé toho psáti; chce-li kto, tam, ješto sem čeledi učinil pomluvu, móž o nich čísti. Než o třetiem přikázání, ještoj' kázal Buoh světiti neděli, to řku k dřévniemu: žej' kostel i jiné svátky světiti ustavil; a kdybychom nedrželi kostelnieho přikázánie, hřiech bychom smrtelný z netbánie na kostelní zápověď měli. I jest Pražského kostela zápověď při svátciech takáto, a tak ve všech Čechách mají kněžie svátky zapoviedati, a ktož by jich neposlúchal, má se toho zpoviedati: Najprvé, hody našeho Jesu Krista, jeho narozenie, obřezánie, křstěnie a vzkřiešenie, s těma dvěma dnoma, tociš s pondělím a s úterým; a ten pátek po próvodě také jest již kázáno světiti toho kopie a té koruny česť, jímž jest Hospodin za ny trpěl; a vstúpenie jeho; a den svatého ducha, opěte s těma dvěma dnoma po neděli; a den těla božieho; a hody svatého kříže nalezenie a povýšenie; a každú neděli z rok do roka. A čtver hod svaté královny: úvod, toj' na hromnice, zvěstovánie, narozenie jejie, a do nebes vzetie. A den svatých andělóv, ješto řiekáme svatého Michala. A den narozenie svatého Jana Křstitele; a každý den apostolský v rok jednú; a pakli dvú bude spolu, proto jen ten den jeden. A z mučenníków: svatého Štěpana, svatého Víta, svatého Vavřince, svatého Václava, svatých pět bratróv; o svatém Zigmundu nevědě ještě za celo, než slušie poslúchati faráře. A z zpovědníkóv: svatého Martina, svatého Mikulavše, svatého Prokopa. A pak svaté Maří Magdaleny, svaté Ludmily, svaté Kateřiny, svaté Margarety, a den všech svatých. A každý farář má své osadě kázati světiti toho svatého den ve jmě, kteréhož jest založen jeho kostel, a den posvěcenie. A pak svatého Marka a svatého Luky, svatého Řehoře, svatého Ambrože, Jeronyma a Augustina do mši přikázáno jest světiti. Pakli pro kterú věc potřebnú příhodný káže farař světiti

jmenem biskupovým, jako bývá, když prosící jezdie s listy biskupovými, také slušie světiti a jíti k kostelu.

Jest pak sedm úhlavních hřiechóv, a někteří jim řiekají smrtelní; ale donidž se v své plnosti nerozmohú v mysli až do povolenie s rozumem, ne vzdy jsú smrtelni. Jako ne každá pýcha jest smrtelna, aneb smilstvo; neb s ženú svú v manželstvu nenie smilstvo vzdy smrtelné; aneb prvé pohnutie mysli bez povolenie úmyslem, pýcha, hněv, závisť nenie smrtelné; a tak i o jiném. Ale proto slovú úhlavní, že všichni hřieši od nich pocházejí, tak smrtelní jako i všední; a kterýž se koli hřiech stane, vzdyj' pro některú věc z těchto sedmi, a pocházie z jedné as poň, nenie-li z viece. Neb což kto zlého učiní, toj' aneb pychem a hrdostí učinil protiv Bohu neb svému družci, aneb závistí, aneb hněvem, aneb tesklivú leností, aneb lakomstvem, aneb lakotú, aneb smilstvem. Aniž jest která věc hřiech, nepocházie-li z některé věci z těchto. Pýcha jest, ktož sám své povýšenie miluje nepořádně. A čtverem činem móž býti člověk pyšen protiv Bohu a protiv bližním svým: Jedniem, když kto, že něco dobrého, ješto jmá, leč jest tělesné, leč duchovnie, má za to, by to sám od sebe jměl. Druhým, že ač za to jmá, že má od Boha; ale zdá se jemu, by toho zaslúžil, ale by ne darem božím to jměl. Třetím, když to, ješto jmá, jest menšie věc, než to, ješto jiný jmá, a však to své váží nad ono cizie. Čtvrtým, když by téhož daru jinému nepřál, chtě nadeň tiem býti. Z pýchy pak zvláště pocházie neposlušenstvie, chlúba, licoměrstvo, svárové, zastaránie ve zlém, a leckakých dvorností nových vymýšlenie, tak v krojích rúcha, jako v tancích skokóv nových, a což kolivěk takového. Závisť taj' inhed ku pýše hotova; neb nechce pýcha ráda viděti sobě rovného, a vyššieho sebe ovšem. A z té pocházie nenávisť, vrtránie, utrhánie cti druhému, bližnieho zlému poradovánie, a žalosť, když se jemu vede dobře. Po závisti brzo hněv přijde; a z hněvu pocházie haněnie, lánie, skřekánie, i mnoho a rozličných činóv, jimiž jeden druhému činí křivdu na cti, na sboží, aneb pokoj jeho ruše. Po hněvu přijde teskná a smutná túžebnosť, a také jí móž býti hřiech smrtelný; a tiem činem pocházie z hněvu, že ztratie člověk útěchu a sladkosť mysli pokojné

hněvivým rozbrojením, nic jen smutek a tesknosť jemu ostane, ač se skoro v Boze opět neuklidí. Z toho smutka pocházie rozmařelá lenosť k boží službě, a netbavé úřadu svého obmeškánie, a druhdy zuřánie, a někdy smrti vzžádá člověk pro práci. Toť vše z té túžebnosti pocházie; tomuť sme obykli řékati obecně „lenosť," a svatý Pavel řieká „smutek tohoto světa, ješto smrť činí." Z té túžebnosti i život sobě někteří odjímají; a druzí v sboží tohoto světa odtušie sobě, nechtiec Bohem vnitř hledati utěšenie, i zajdú v lakomstvo, mniec, by tady zbyli všie tesknosti, když dobudú mnoho sbožie; a z lakomstva pocházie rozličný nepokoj mysli, a také lesť, prorada, krádež, lúpež, zatvrzenie protiv milosrdenství. A těmi pěti hřiechy viece bývá mysl vinna než tělo; ale lakota, ještoj' v jedení a v pití pro rozkoš, a smilstvo, ta dva hřiechy vzbúzie zvláště tělo. A z tú obú pocházie slepota mysli, milovánie tohoto světa, a zapomenutie onoho; a netolik zapomenutie, ale vzhrozenie, že někto rád by zde vzdy byl, aby jedl a pil, a strach má za to, aby té rozkoši neztratil zde, ještoj' v jedení a v pití, aneb v smilstvě: i do královstvie nebeského nerád by od nie. A kakž kolivěk žádosť plná kteréhož koli hřiecha smrtelného jest hřiech smrtelný, ač jeho i skutkem nedojde: však zvláště žádosť smilstva a lakomstvie zapovědiena jest v desateře božiem přikázání. Neb v lakomé a smilné žádosti obecně lidé viece se kochají než v jiné; a jen pro takové kochánie, když jest s úmyslem, jest hřiech smrtelný, a slušie se jeho zpoviedati.

Také chci povědieti tuto, co die svatý Augustin o hřiešiech smrtelných a všedních, ké jest který, a zdá mi se, žej' v dekretě; i die: „Hřieši smrtelní jsú: svatokrádstvo, vražda, cizoložstvo, smilstvo skutkem ne u manželstvě, křivé svědecstvo, lúpež, krádež, pýcha, závisť, lakomstvo a hněv, když jej kto drží dlúhý čas, a opilstvo, jest-li častým obyčejem: ktož kolivěk z těchto věcí dá které panovati nad sebú, bude trpěti muky ohně věčného." A protoť jsú i jiní hřieši také smrtelni, nežť jest tuto menoval svatý Augustin; protož toť slušie najlép znamenati, coť sem o nich najprvé řekl. Pak o všedních hřiešiech praví takto svatý Augustin: „Kakž kolivěk jsú všem známi, však potřebie jest z nich některé menovati: kolikrátž kto jie neb pie viece, než mu

jest třeba, věz, žeť to přislušie k těm menším hřiechóm; kolikrátž kto mluví viece neb mlčí, než slušie; kolikrátž se oškřekne na chudého, když co prosí, bezpřémně; kolikrátž, jsa zdráv, když se jiní postie, chce jiesti, aneb spaní se poddada, i nepojde do kostela v čas; kolikrátž kromě žádosti tělesné s svú ženú bude mieti skutek; kolikrátž vězně nenavštieví, aneb nemocného; pakli obmešká, že nesmluví těch, ješto se oč přie; a když ukrutnějie, než slušie, ženě, dětem, neb jiné čeledi, neb komuž koli polaje, aneb viece, než slušie, o nich lahodí; aneb když někomu většiemu sebe pochlebí; a když sobě drahé krmě připraví, a chudí budú lačni, aneb kvasy činí; a když v kostele, aneb i kromě kostela, daremně řeči ploští, z nichž v súdný den máme vydati počet; když z klamu, aneb v kakéms netbání přisaháme, jehož potom nemóžeme naplniti, a tak bude křivá přísaha; a když z kakés lehkosti poklínáme.“ A potom die: „Nenie tak malý hřiech, by nebyl smrtelný, jest-li lib.“ Tomu jest tak rozuměti: že jakož každý hřiech jest z libosti aneb ze zlé vóle, a ktož zlé vóli dá se tak v sobě rozmoci, ež nebude tbáti pro ni na Bóh; cž mu z úmysla libějie bude, pomstiti se, aneb zlé něčie viděti, nežli by Boha tiem nerozhněvával; aneb ež tak lib bude jemu hřiech, ač i malý, že pro tu libosť netbá na Buoh.

A tiem činem pěti čitedlnostmi, ješto obecně řiekáme jim pět smyslóv, móž člověk hřešiti smrtelně: jako zrakem kochaje se přieliš v někaké kráse; aneb sluchem v hlasiech; aneb voněním v někaké věci vonné; aneb tú chutí, ješto má v ústech, v jedení neb v pití rozkošném; aneb dotčením v někaké měkkosti a u vlažnosti, a najviec, dotýkajíc se těla svého neb cizieho, šmakajíc neb potřepujíc s žádostí smilnú. A tak těmi pěti činy obecně hřešíme, a mohla by také libosť v nich býti, ežby člověk na Buoh netbal pro ni: tak by byl smrtelný hřiech leckterá věc z těch pěti.

Jest také hřiechóv devět, ti slovú cizí, tociš že jimi bude člověk vinen tiem, ješto jiní hřeší. Těmi móž člověk shřešiti i všedním i smrtelným hřiechem, jakž kdy ten hřeší, ješto jej činí; a také, jakž kto jest, jehož ten hřiech cizí dotýká. Jeden jest, poraditi zlého. Když poradím, mój jest hřiech, ač i nedokoná onen skutkem toho; ale když onen skutkem učiní to, což sem radil, jeho hřiechem budu vinen.

Druhý jest, když povolím zlého. A třetí, když káži zle učiniti. Čtvrtý, když pochválím zlého účinka. Pátý, když má útočiště ke mně ten, ktož zle činí, že bráni jeho. Šestý, když užívám toho, což kto zle učiní. Sedmý, když netreskci řečí, tociš toho, kohož bych měl s právem. Osmý, když nebráním skutkem tak, jakož bych z práva měl. Devátý, když nepronesu zlého tomu, komuž bych měl povědieti.

Protiv sedmeře svátosti tiem činem móž býti hřiech: když bych netbal na ni, hrdal jí, ne tak ji přijímal, jakož jest ustaveno, aneb pro jiné, než pro něž jest ustavena; a pakli by té svátosti kto podal čemu jinému, než slušie, jakož čarujíc křstie, to by ovšem přetěžký byl hřiech.

Kak také protiv šesti skutkóm milosrdným jest hřiech smrtelný, to znamenaj, ktož chce, tu, ješto sem psal o almužně.

A tak dosti buď ode mne tuto povědieno o hřiešiech. Dómyslný má na tom dosti; neb z toho móž se sám domysliti, čeho se má zpoviedati; a také i jinde čta nalezne, anoť se zlé vzdy hyzdí. Protož což zlého do sebe kto pozná, toho želej, že sej' dopustil, a jelikž umie a móž, zpoviedaj se, jakožť sem řekl dřéve, a většieho hřiecha želeje viece.

Kterak se má člověk zpoviedati.

Pokládají pak mistři šestnácte věcí, ješto slušejí k zpovědi:

Prvá jest, aby jiného člověk v zpověď neuměšoval, ale jen to pravil, čímž se hřiech obtěžije. A tak má člověk zeviti zpovědníku, kteréhoj' stavu; neb jeden hřiech, týž jsa, jednomu stavu větší jest, než druhému. A má povědieti, proč jest to učinil, čehož se zpoviedá, tociš pro hrdosť-li, čili pro závisť, či pro hněv, či pro lenosť, či-li pro lakomstvo, či pro lakotu, či-li pro smilstvo; neb cožť se učiní pro ty věci, vzdyť jest hřiech větší neb menší, jakž záleží úmysl. Má také povědieti, kudyj' to přišlo, žej' to učinil, křehkosť-li jej jest přemohla, či-lij' nevěděl, by to zlé bylo, či-li tak, že se chtělo zle učiniti; neb to bývá, že některdy člověk prvé učiní hřiech, nežli jej pokušenie rozejže k němu. A také, má-li to v obyčeji, slušie povědieti, či-lij' náhodú uči-

nil to. Má také povědieti některú věc, kterým činem učinil jest, podlé-li přirozeného běhu, či-li jinak. A to zvláště dotýká čáróv a lékóv a smilstva; neb čímž nepodobnějie kto k běhu přirozenému učiní, tiem hřiech větší. A také slušie povědieti, s kým jest shřešil, aneb před kým; neb s jedniem větší hřiech móž býti, než s druhým; aneb před některými, než před druhými. Ne ve jmě povědieti slušie, s kým, aby neohyzdil onoho, ale dosti na tom, že stav onoho povie; a jelikž najdál móž, má nepronositi na druhého i na zpovědi, leč by zvláštie potřeba toho byla; takť práva velé. A paklij' nelze bez pronosu onoho své viny povědieti, ale uprositi odpuštěnie, a zpoviedati se tomu, ješto nezná onoho. Aneb nenie-li taká věc, ješto by zvláště tak velmě obtěžovala, žeby pro ni byl hřiech smrtelný, jakož svatý Tomáš z Akvině praví, tehdy nepraviti s kým, bylo-li by jej tiem pronesti. Ale však, kdyby pověděl dobrému, aby zaň Boha prosil, aneb zdali by ho navedl: to by zle nebylo. A také móž některá věc býti, ješto na jednom miestě móž býti větší hřiech, než na druhém; aneb v některý čas větší, než v druhý; protož také slušie povědieti, kde neb kdy jest učinil to, čehož se zpoviedá: tociš na posvátném-li miestě, a v svatý-li čas, v domu-li pána svého, či kde jinde. Má také povědieti, protiv komu jest to, ještoj' učinil; neb čím jest kto větší milostí a věrú dlužen komu, tiem větší hřiech, křivdu jemu učiniti. A tak o prvém, že pověda, coj' učinil, nemá v to uměšovati jiného, než čím se ten hřiech obtěžije; a chce-li se oč tázati, toj' jiné než zpověď.

Druhé má býti zpověď pokorná, aby se člověk znal, žej' nestatečný, a nevážil sebe draho.

Třetie má zpověď býti úmyslem upřiemým, ne pro které licoměrstvo, ale jen proto, aby Buoh odpustil; né aby kněz odpustil boží mocí ty hřiechy.

Čtvrté má býti pravá, bez všie křivdy; nemá tu i jedné křivdy pro i žádnú věc povědieti, věda; ani řéci, by věděl, jehož nevie; ani se lepším čině, ani horším, než se jemu zdá, by byl.

Páté, ale to nenie z dluhu, by ciš bylo přikázáno, má zpověď býti častá. Potřebné jest, chce-li se kto zpoviedati v plně, aby se zpoviedal často, a má-li komu podobně.

Šesté má hole povědieti, aby mohl urozuměti zpovědník; nemá zaplesti řeči tak, až by nebylo rozuměti, co praví.

Sedmé má býti s rozšafností zpověď, ne ovšem nemúdře bez potřeby mluviti břidce; a také hřiech majíc za hřiech, a což nenie hřiech, toho nejmieti za hřiech; a větší za větší mieti, a menší za menší. Ale že rozličně jeden hřiech jest druhého větší, slušie to znamenati, aby věděl člověk, kak váže který. Neb když jest úmyslem protiv duostojnějšiemu křivda, jest hřiech větší; a tak protiv Bohu větší jest, než protiv člověku; a protiv otci neb pánu větší, než protiv jinému. Když jest také protiv té věci, jehož by druhý neradějí ztratil, větší hřiech jest, než protiv menší; a tak vražda větší jest, než kradba, aneb než smilstvo. Čím který hřiech jest také viece protiv běhu přirozenému, tiem jest větší. Čím jest také většie křivda, tociš koho jsem povinen viece vystřiehati zlého, připravím-li jej, neb ho dopustím zlého, viece sem shřešil. A také, když povolím sobě, že již chci učiniti hřiech který, ač to pak i mine kudy, shřešil sem, a móž býti smrtelný hřiech i bez skutku; a pakli dokonám, bude větší; a mám-li to v obyčeji, tehdyj' najvětšie zlé. Větší jest také hřiech, shřešiti pro křehkosť, než nemniec, by z toho byl hřiech: ale z úmysla shřešiti, mohúc přemoci hřehkosť, a vědúc, žej' hřiech, i shřešiti, větší jest hřiech, než křehkostí. A podlé toho s rozšafností má člověk, zpoviedaje se, většie hřiechy vážiti viece, a také jich želeti viece.

Osmé má býti zpověď z dobré vóle, ne bezděčná.

Deváté má s studem býti, ne jako se chlubiec zlým.

Desáté má býti celá; nemá i žádný zatajiti něčeho z úmysla, ani děliti zpovědi, by tociš jednomu zpovědníku jedno chtěl povědieti, a druhému druhé.

Jedenádsté má býti tajná; neb kněz nemá toho pronesti pro i žádnú věc, což se kto zpoviedá; a ten také, ktož se zpoviedá, nemá tiem smiecha váleti, což jeho zpovědník, snad žej' sprostný, s ním mluví. Leč by zlosyn byl zpovědník, mohl bych vystřieci jiného, pověda, co velí na zpovědi.

Dvanádsté má býti s skrúšením, želejíc zlého účinka.

Třetienádsté má býti ne odvlačná zpověď den ode dne; ale jakž se kto upamatuje, žej' shřešil smrtelně, tak by se

měl zpoviedati, když jen dojde toho kněze, ješto jej móž rozhřešiti. A však, jakož sem dřéve řekl, neučiní-li toho, tiem znova nehřeší smrtelně, když se myslí zpoviedati k velice noci, podlé ustavenie svaté cierkvi as a najnetbalejším spasenie svého.

Čtvrtanádsté má býti silná, aby sebe nedal přemoci zlému studu. Pakli zatají kto pro stud z úmysla co toho, ješto by se měl zpoviedati, okáže to Buoh den súdný přede všemi lidmi i anděly. A veď netuš sobě tiem, řka: „Kdys to bude, že bude súdný den?“ Hlédaj, dnešní den nikdy nebyl, a však přišel; protož nikakéž pro stud na zpovědi nic nezamlčij, ale zač se najviec stydíš, to vzdy pověz. Byť bylo dobré, nestyděl by se; a lepšíť jest ta hanbička před jedniem knězem, než hanba věčná.

Patanádsté, že má na se žalovati, ale ne na jiného; ani se omlúvati nemúdře, jakoj' se omlúval Adam, dávaje ženě vinu.

Šestanádsté, že má poslušen býti ten, ktož se zpoviedá, svého zpovědníka, pokánie od něho přijma za hřiechy; leč by ovšem nebylo hodné pro velmě pilnú věc, tehdy by přijieti nejměl, aneb s múdřejším o to pomluviti.

O dosti učinění.

Třetie strana pokánie jest dosti učiněnie za hřiech; a ovšem jest pilna k oněma dvěma. Neb ktož by želel, žej' dlužen, ač by se viece i nedlužil, nebyl by proto prázden dluhu, donidž by ho nezaplatil: takéž, kto neučiní dosti za hřiech pokáním, nebude proto prázden jeho, kakž koli viece viny na se nehromáždí. Ale toj' jistá věc, že dosti učiniti za hřiech smrtelný nikdy by člověk hoden nebyl, by své moci pokánie naše v smrti syna božieho nebylo vzalo, jakoj' toho dotčeno dřéve, o vieře mluviec. Ale když jest dána moc pokání v svaté cierkvi, najprv veliká strana, jakož svatý Augustin praví, dosti učiněnie jest pokorná zpověď v studu za hřiechy. Neb ktož želé, žej' zle činil, s studem pozná zlosť svú na se; kněz pak mocí klíčóv kostelních pokutu věčnú promění v pokutu, ješto nenie věčná. Ale že jsú lidé křehci, a netbavi dobrého svého, menšie dávají pokánie kněžie, než slu-

šie, na ten úmysl, ač se zde kto nedokaje, aby as a v čistci se dokál; neb ktož by, pokánie přijma, rozpáčil se a netbal jeho, tiežc by shřešil. A takéj' to Hospodin zpósobil svú milostí, že často na ny přezří leckakús práci, starosť a lopoť, nebo nemoc; a když to dobrotivě přetrpíme, a chváléc Buoh, to vše bude nám k očištění našich hřiechóv; ale když se z toho pohoršíme, to nám bude počátek pekla. Protož Boha-dle! pilni buděm: kdyžť nám přijde co protivného, trpme, jakž mohúc, najmilejie, ať nám nebude počátek pekla, ale očištěnie našich hřiechóv. Pakli kto die: „By bylo od Boha, rád bych trpěl; ale od svého rovně, neb od nižšieho nemohu trpěti!“ kto by se na to právě rozmyslil, od člověka protivenstvie dobrotivě trpěti, velim úžitečnějie jest, než by z dobré vóle sám se kázal bičovati. Protož všecka taká protivenstvie jsú hřiechóm očištěnie a zaslúženie veliké chvály, a k pokání a k dosti učinění za hřiechy úžitečna, a najviec, když kněz mocí tú, ješto má od Boha, obrátí to v pokánie. Protož múdře činie ti zpověděníci, ješto řiekají, dadúc pokánie: „Což k tomu učiníš dobrého, co-li dobudeš odpustkóv: to buď za tvé hřiechy.“ Neb mocí klíčóv kostelních úžitečnějšé jest to dobré, což zpovědník obrátí za hřiechy, než by sám sobě člověk vymysle též i činil.

Trojím činem obecně dávají pokánie, aby tiem člověk učinil dosti: Najprv modlitvú protiv pýše; neb jest podobné, aby se pokořil pyšný, chce-li, aby ta vina byla jemu odpuštěna; a veliká jest pokora modliti se. Druhé, almužnú protiv lakomstvu; neb jest také správné, ktož cizieho bezprávně zadržé, aby vrátě najprv cizie, pak svého udělil vlastnieho, aby jemu bylo to lakomstvo odpuštěno. Třetie, postem dávají pokánie protiv rozkoši; neb jakož často člověk viece, než třeba, v rozkoši sobě povolí, takéž slušie aby utrpěl druhdy i toho, ješto by mohl požívati. Postem tuto miením každé utrpenie od tělesné rozkoši kteréž koli. A těmi třmi věcmi také i všedních hřiechóv zbýváme méně neb viece, jelikož z milosti pravé, z menšie neb z většie, pocházejí, i kromě zpovědi některdy. Protož o nich také chci něco povědieti, aby vám byla příčina samiem se dále domysliti.

O modlitvě.

Modlitva jest prvá strana této strany třetie pokánie. Ale v oněch knihách Bosákových o sedmi vstupních mnoho máte o ní; i v těchto něco, ješto sem psal o ostenci svědomie: protož tuto o ní nebudu psáti mnoho. Jen to vzpomínám, ež mnohé modlitvy, ješto sú vymyšleny řečí krásnú, ež sú ne proto vymyšleny, aby pro mnoho mluvenie Buoh uslyšal: ale aby, ktož je čte aneb poslúchá jich, spieše se povzdvihl v dobrú žádosť, a pomněl, coj' v modlitvě prose žádal, když ho potká, přijieti mile; jako když prosíme, aby v nás byla vóle božie, a potká ny jeho přepuštěním nelibé něco: bychom vzpomenúc, že sme prosili toho, tiem pokornějie přetrpěli; a též i o jiných věcech. Protož ktož koli modlitvy řieká, zač prosí, slušie dobře jemu znamenati; a když poskyte jemu Bóh toho, coj' prosil, aby to vesele přijal, neprodlévaje den ode dne. Jako prosím-li za čistotu, neb za spasenie své: když mi přijde příčina k čistotě neb k spasení, mám po ní jíti, a nemám jie odstrčiti. A kakž koli vše v pateři máme, zač kolivěk slušie prositi: však nebrání, ale radí kostel svatý, aby se modlili Bohu srdcem, i ústy, i vší žádostí, kakž jest komu najviec nábožno, neda se tomu neprotivilo, coj' v pateři prositi naučil Kristus.

Toto také věděti slušie, ež některdy člověk klečí na modlitvách aneb pěje pateře, a nic nemyslí, což pěje, mysl kudys blúdí: a však proto za to utrpenie, ež tělem svým činí, což móž, neztratí odplaty jakéž takéž, ač se i obrániti nemóž, by mysl neblúdila kudys. Ale lépe by bylo, činiec některý posel tělem, myslí se Bohu modliti, než ústy se modliti, aneb tělem klečeti, a myslí nemysliti k Bohu. A pakli by mohlo býti obé, lépe by bylo.

O almužně.

Almužna jest druhá věc, již nám dávají za pokánie, abychom jí dosti učinili protiv lakomstvu. A jest netolik

pokánie strana, ale také jest i dluh almužna, i šlechetnosť veliká, když z lítosti nedostatku bližnieho pocházie; a duostojna jest veliké odplaty, podlé toho, jakž z milosrdenstvie menšieho pocházie neb většieho. A také jest znamenati, žej' rozličné sbožie, jímž Buoh daruje lidi, jakž koho ráčí, na to, aby sobě jím dobýval sbožie věčného: jest sbožie tělesné jedno, jemuž obecně řiekáme sbožie; a jest druhé sbožie duchovné. Protož, cožť budu tuto mluviti o almužně, kterým jest činem z dluhu, a kterým pro odplatu: o obémť to sboží slušie rozuměti.

Z tělesného sbožie mají jíti skutci milosrdní tělesní: jakoj' nakrmiti družce lačného, neb napojiti; nahého rúchem omysliti; v dóm přivinúti hosti neznámého; nemocného navštieviti a jeho pohodlé obmysliti, přenesti na potřebu, ustlati, utěšiti; vězně, kteréhož držie pro penieze, vyplatiti, zaplatiec zaň, a pohřesti mrtvého. Když ty skutky kto činí milosrdně, činí almužnu sbožím tělesným. Proto sem řekl toho vězně, kteréhož držie pro penieze: neb mi se to velmě nelíbí, jakož mievají obyčej některé kněžny; a já nevědě, z hrdosti-li to činie, chtiec slovútny býti, či-li z milosrdenstvie nemúdrého: že zloděje a škódci dobrých a upřiemých lidí dobudú z vězenie, nepomniec, že dobrým škodí, ktož zlým odpúštie. A bývá to často, že, byl-li jest dřéve zlý, bude horší. Kolikrátž by kto, vlka neb lišku jma, pustil, protoť se neodpovědie masa jiesti, jednéžť tiem chytřejšé budú. Pakliť se panie chtie v tom kněžnám přirovnati, nikakéžť já nechválím toho.

Druhé pak sbožie jest múdrosť, síla, aneb moc světských úřadóv. Z toho také móž býti almužna Bohu libá: neb móž múdrý z milosrdenstvie druhému poraditi jeho dobrého, a silný mdlejšiemu svú silú učiniti pohodu; a mocný, jenž má lid pod sebú, aneb vládne kterým úřadem zemským, móž také vzácnú almužnu učiniti, bráně z milosrdenstvie před násilím lidí upřiemých, a přede lstí, na něž sú směli chytrci a násilníci nebojatí. Protož dobřej' byl řekl Dobeš svému synu, řka: „Kakž koli móžeš, buď milosrden," tociš čímž tě Buoh daruje, tělesným-li sbožím, mocí-li, silú-li, múdrostí-li: vším čiň skutky milosrdné; na toť Buoh to dává všecko, aby tiem sobě člověk zaslúžil milosti božie.

Přeběhvše to tak nynie krátce, vraťme se k tomu, když své sbožie, jímž nás jest Buoh daroval, chcem Bohu na česť obraceti v oběť a v almužny: kterým to má býti činem, aby byla libá Bohu oběť naše. I nemlčí písmo k naučení nás k tomu; neb v prvých knihách Mojžiešových pokládá dva, Abele a Kaina, ješto sta obětovala Bohu oběť: jednohoj' byla vzácna, ale druhého nebyla; neb jeden se dělil právě s Bohem, druhý nepravě. Protož ač sta oba právě učinila, obětujíc Bohu, však od jednoho Buoh přijal vděčně, a od druhého nepřijal. A jakož svatý Augustin praví, řekl Buoh onomu, od něhož nepřijal oběti, tociš Kainovi, když nyl srdcem, závidě bratru: „I proč se mútíš? či-li nevieš, ač by dobře obětoval, a zle rozdělil, ež by shřešil?“ Hlédajte, kakť učí písmo, oběť libú Bohu obětovati: aby právě najprv dobrým úmyslem obětoval svú oběť; druhé, aby právě rozdělil. Coj' to: „rozdělil právě?“ Tociš: najprv se člověk obětuj Bohu; a cožť se zdá podobné svého statku, kterým by činem, móž obětovati s sebú, jako k znamení a ku paměti, ež's se obětoval. Neb když sej' obětoval, žádaje se slíbiti Bohu nade vše, tehdyj' vše s sebú obětoval, když ve všem hledá vóle božie; ale ktož sbožie Bohu obětuje, v almužny-li, na zádušie-li, v ofěru-li, a sám se protiv Bohu světu: ten jest zle rozdělil, nebude vzácna jeho oběť. By měl celé královstvie, a to dal v almužnu, a se v hrdosť neb v závisť, v hněv neb v lakomstvo, opět žádaje, ač by protiv pravdě i méně žádal, než jest dal pro Buoh; aneb se poddal lenosti, neb lakotě, neb smilstvu: ještě by se zle dělil, nepravě s Bohem, nebyla by vzácna oběť jeho. Což pak toho oběť bude vzácna, mlčiec o mnohém podobném k témuž, ješto někto, chtě kláti, pojde s krošem k ofěře, neb s peniezem: a naloživ na svú hrdosť kop několik protiv zápovědi kostelní, a sám se protiv Bohu světu ofěrovav? Též mnohé panie, svá srdce hrdosti a žádosti smilné ofěrovavše, pojdú bujně k oltáři s krošem, a některá snad s haléřem, v svých kuklíkách okovaných, v obojciech jako v halžiech, jimiž je jest hrdosť a žádosť, smiliti se i u božiem domu tělesnému oku, jala. Ó kak zlý diel a nepravý, kroš aneb haléř k ofěře Bohu, a toliký náklad na rúcha, a k tomu vši svú mysl světu a strójci marnosti jeho, jenž tak svými tmami lidská

srdce oslepuje! É rozmyslte se, ubohé panie! as a v kostele, oběť vzdávajíc Bohu, ostaňte té hrdosti smilné; dělte se právějie s Bohem, vy i všichni. Najprvé se Bohu dajte, aby činili proň vše, což činíte, ještoj' dobré k něčemu; a což jest zlé, toho proň nechali; a podlé svého statku také každý čiň česť a chválu Bohu i svým sbožím, ať Buoh, vaše srdce maje, vděčně s nimi přijímá i jiné vaše dary, a nedie, by se s ním dělili neprávě. Neb když jest již kto dal se veškeren Bohu, jest vlášťích daróv šest, jež Buoh od něho vděčně přijme:

Prvý jest, sbožie dobrovolně rozdávati ke cti a chvále božieho jmene: jako desátky podlé obyčeje země své plniti, aneb své fary, na česť Bohu a k úžitku sluhám kostelním; aneb oběru dávati na svaté mši podlé obyčeje křesťanského. A tú jest každý hospodář povinen, neb hospodyni, as a na úročnie dni v svém kostele: jako na vánoce, na veliku noc a na letnice, na posviecenie a na den toho svatého, ve jmě kteréhož jest založen ten kostel. A kakž koli má oběra býti dobrovolná, však ktož by v ty dni neoběroval, mohl by k tomu přitištěn býti. Ale však jest v tom dobrovolná oběra, že což kto móž neb chce, málo neb mnoho, ten to oběruj. Aneb když mše zaprošijí, neb vigiljie, neb žaltáře u svých far, neb kdež kolivěk, u zákonníków neb kanovníków, anebo u jiných farářóv, nebo kněží kterýchž koli. Ale to nemá jednáním býti, jako by řekl: „Spěj tolikto mší, neb žaltářóv, neb pateřóv, neb vigiljie o tolikto lekcijiech, a dámť tolikto;“ a on by řekl: „Ne, za tolik toliktoť řku; chceš-li tolik, daj mi tolikto!“ toť by bylo svatokupstvie. Ale pros, nejednaje, a daj pro Buoh, což chceš: a on, chce-liť z milosti pěti, pěj; nechce-liť, nechaj. Nemni, byť byli kteří peniezi duostojni, svaté mši neb modlitvám býti přirovnáni. Pakli by, vida, ano kněz službu boží krásně vede, dával jemu tiem radějí, a jinak by jemu nedával, což nejsi dlužen: toť by zlé nebylo. Pak na zpovědi mše zaprositi přikazují: těch mší u toho kněze neslušie tomu, ktož rozumie, zaprošovati; neb učení v práviech pravie, ežby nejměl těch mší ten kněz sám pěti, ještoj' je skázal.

Dáváme také Bohu dary vděčné, když ve jmě jeho chudým jeho almužnu dáme, slitujíc se nad nedostatečným, a milosrdenstvím k němu se hnúc; neb milosrdenstvie velmě

hřiech očištievá, a almužna. Praví Kristus: „Dajte almužnu, a hlédaj! všeckoť vám jest čisto.“ Mnozí mnie, by nebyl člověk dlužen almužnu dáti z toho sbožie, kteréž má, leč tělesně, leč duchovně: ale praví svatý Tomáš, žej' každý dlužen k almužně; a ktož nečiní almužny, bude věčně trpěti. Jakož jest sám Kristus řekl ve čtení svatého Matěje, že v súdný den die zlým: „Byl sem lačen, nenakrmili ste mne!“ a tak i o jiných skutciech milosrdných. Ale však tomu slušie rozuměti: že toho, ješto sobě jest pilná potřeba, neb pro se, neb pro ty, o nichž má péči jmieti, nenie dlužen člověk v almužnu dáti; neb každý má sám svú a svých, jimiž vládne, potřebu najprv obmysliti, a potom z toho, ješto jako zbývá, chudým pomáhati. A také, ktož vidí čí potřebu tak velikú, žeby ztratil život, nemoha pomoci sobě, nepomóž-li jemu svú almužnú: také by smrtelně shřešil. Jakož praví svatý Ambrož: „Nakrm toho, ktožť by od hladu jměl umřieti; neb neživíš-li jej, zabil si jej.“ A tak z dluhu a z přikázánie jest dáti almužnu tomu, kohož kto vidí v také poslední núzi. A také, komuž zbývá, dlužen jest dávati nedostatečným, ač i v ne najposlednější núzi; ani má řéci kto takový: „Mně nezbývá; mohlo by mi se potom něco přihoditi;“ neb by tak nikdy almužny nedal: ale má to rozsúditi obecným během v svém svědomí, co má podlé svého stavu pilné sobě, neb přielišné. A tak, což komu zbývá podlé jeho stavu, dlužen jest dáti chudým; neb ač jest jeho ku panování, však z práva jest k úžitku těch, jimž jest toho potřeba pilná. A poň nemóžem řéci, chcem-li znamenati, bychom chudých neviděli, ano jest sám Kristus řekl: „Vzdy máte chudé s sebú; když chcete, móžte jim dobře učiniti.“ A praví jeden učenník, jmenem Bazilius: „Dieš-li, že to, což máš, jest tobě dáno Bohem, aby tociš sám sobě jměl: zdali jest nepravý Buoh, žej' tak nerovně rozdal sbožie? I proč ty jmáš přieliš, a druhý žebře? jen proto, aby ty, dobře sbožie rozpósobuje, za to odplatu vzal; a druhý, žej' pokorně trpěl nedostatky, za to vzal odplaty své velikú chválu. Jestiť veď lačného ten chléb, jenž ty držíš, tociš bez potřeby; jest sukně nahého, již si ty v zamčitě schoval; jest bosého ten třeví, jenž u tebe sehna, kazí se neb plesnivěje; jest potřebného to stříebro, ješto ty jmáš pokopáno!“ A protož, jakož i též die svatý

Ambrož: „Tolikem křivdu činíš, kolikem, moha pomoci, i nepomóžeš.“ Pakli i žádného nenie, jemuž by tak pilná potřeba byla, až i posledníe; aneb nemá-li přielišného mimo svú potřebu: ač nenie z dluhu a z přikázánie, však jest slušné dáti almužnu, a samomu něco utrpěti. Ano Kristus onu vdovu chválil, ješto dala vše, což jměla, davši dva šarty: ale snad sej' nebyla proto nebezpečenství přielišnému podlé svého stavu dala; neb jest mohla dobyti sobě, jímž by opět živa byla. Ano svatý Pavel ponúkaje Korintských k almužně, praví: „Nevelím vám, aby jim učinili oblehčenie, a sobě núzi: ale aby to, což vám zbývá, bylo jich nedostatkóm polehčenie; aby také, což oni přieliš mají, ňahradilo to, v němž vy máte nedostatek;“ tociš, vy máte sbožie, a oni nedostatky: vy jim polehčete vaším sbožím, a oněch odplaty podlé jich nedostatkóv budete účastni. A ktož má viece, ten správně má dáti viece; jakož starý Dobeš učieše svého syna, řka: „Budeš-li mnoho jmieti, dávaj hojně; pakli málo, i z toho se také sdielej.“ Ale že i žádný nestačí všem spomoci nedostatečným, znamenajme, coť die k tomu svatý Augustin; praví: „Když všem nemohu býti probytečen, těm najprv mám pomoci, ješto miesta a času neb kterýchž koli věcí příčinú sú mi jako z náhody kakýms otdielem přijednáni.“ To vykládaje, zdá mi se, svatý Tomáš, praví: „Proto die: „miesta příčinú,“ že nenie člověk dlužen po světu hledati potřebných, jimž by pomohl; ale dosti na tom k spasení, když těm, ješto se jemu nahodie, ukáže milosrdenstvie, pomoha jim. A také jest přičinil, řka: „a času,“ že nenie dlužen člověk budúcí potřebě druhého pomoci; ale dosti, když k té potřebě, v nížto jest, spomóž jemu. A také přičinil jest: „neb kterýchž koli věcí příčinú;“ neb člověk največší péčí dlužen jest svým přívuzným podlé toho, jakž přívuzenstvie jedno blizšie, druhé dalšie. A to sezřiec, slušie znamenati, trpí-li kto takú núzi, že nenie zřejmé, by jemu jiný mohl spomoci k té potřebě: v takú příhodu dlužen jest každý, skutek milosrdenstvie učiniti; ale když jiný jest neb přívuznější, neb bohatější, jenž onomu móž a chce pomoci; aneb když onen netrpí tak přielišné posledníe núze: nenie dlužen i žádný tak, by tociš, nepomoha, smrtelně hřešil; ale pomóž-li, vzdy dobře činí.

Ktož pak hojně almužny činí, dobře činí; neb dobrá věc jest pomoci jednomu hojně z jeho nedostatkóv: ale ne tak hojně, aby měl přieliš k svému běhu; neb lépe jest, několikem pomoci z núze, než jednomu, jakož sem řekl, dáti přieliš. Ale v tom slušie znamenati, že jednomu nedostatečnému viece jest třeba, než druhému; neb podlé stavóv rozličných rozličné lidé trpie nedostatky. A některý lépe by se k něčemu hodil, než jiných deset: protož někomu deset kop dáti pro Bóh, lépe jest, než by je několikem po málu rozdal. Móž se to často přihoditi, že lépe pro Bóh některému rytieři dáti hynšt, než by zaň nakúpě kož, i rozdal chudým; lépe často chudé a dobré dievce urozené za patnádcte kop pro Buoh miesto almužny kúpiti rúcho, nežli šerých postavóv kúpiec za to, rozdati chudým. Do dnešnieho dne chválé svatého Mikulavše, žej' oněm třem pannám dal tři kry zlata. Protož nesnadné jest lidem rozsúditi, kterým kto úmyslem almužnu dává; aneb kteráj' od koho vzácnější Bohu; nežť vzdy tak mienim: že těm, ktož poslední núzi trpie, neslušie umřieti dáti pro i jednoho, jenž netrpí poslednie núze. Také bych já to chválil, ktož by druhdy s múdrostí, věda, komu nedal almužny, aby se žebrání neobložil: ne až by zhynul nedostatkem, ale až by se jím dobře natřel. A však, než by kto minul toho, jemuž slušie dáti: lépe, že i tomu dá někdy, jenž s hřiechem béře, když toho jist nenie, by bral s hřiechem. Ano praví svatý Jan Krisostom: „By byl Abraham hlédal, kto jsú duostojni, jimž by v svém domu hospodářskú štědrosť ukázal, snad by byl i anděly minul; ale žej' všem svú štědrosť ukazoval, zaslúžil jest, žej' i anděly v svój duom přijal.“ Protiv tomuť já také nemluvi, ještoť die svatý Augustin: „Dobré jest sbožie milosrdenství rozpósobovati, tociš skrovně almužny dávajíc z něho: ale lépe jest po jednú vše dáti tiem úmyslem, aby bez překazy mohl svého následovati spasitele.“ Ale v čem jeho následovati, toť Kristus ukazuje sám, řka: „Učte se ode mne, nebť jsem úklidný a pokorného srdce.“ Ktož by nepokorně chudobu trpěl, své rozdada, ten by lepí byl, by byl nikdy nerozdával. Neb jakožť svatý Pavel die, žej' to sám také Kristus řekl: „Blahoslavenějšie věc jest dávati, než bráti.“ Ale toj' snad pro ty řekl, ješto lanžijí pochlebujíc,

aby jim dávali; neb jest lépe své jmieti, než pro potřebu svú pochlebovati komu.

A také nemohu toho zamlčeti, ješto' řekl svatý Augustin: „Ktož chce, ochudě syna, vzbohatiti kostel, hledaj jiného, ješto by od něho přijal, než Augustina; a daj to Buoh, aby nenalezl i žádného!“ Coť tiem miení svatý Augustin jiného, jen žej' každý úd kostelní kostel; a žej' správné u pravdě, najprvé svých dětí potřebu obmyšlovati. Almužny jest dávati, ale dětí neochuzovati. Velimť snáze, budú-liť děti chtieti býti chudy pro Buoh, utratie sbožie, nežli by ho dobyly správně, když by jemu chtěly rády, a bylo jim utraceno. Protož, již-li kto chce pro Buoh rozdati všecko sbožie v almužnu, daj raději svým dětem; nemá-li dětí, ale jiným přátelóm známým, jimž jest třeba snad viece, než kostelu, a ještoť se tiem mohú polepšiti snad i k Bohu, i s dětmi svými. Ktož by u mráz, maje dosti rúcha na hlavě, ano jí teplo, senma rukavici s ruky, aneb s nohy nohavici, i přioděl hlavě, a ruku neb nohu ostavil nahu, byl by nemúdrý. Téžť jest: kostel má dosti, a přietel dobrý neb sluha chud; nedáš-li tomu, komuž vidíš, ež jest viece třeba, zle učiníš, dada jinému komuž koli neznámému. Tenť jest veď každý chud, komužť jest třeba; a většíť sirotek nenie, než svój přietel, čeledín neb známý. Když ty nebudeš tbáti na svého, ktoť naň bude tbáti? a často dada neznámému, snadť huoře bude obráceno jím, nežli by to obrátil známý. Cožť sem mluvil, ež slušie své viece milovati pro Bóh a u Boze, tam, ješto sem mluvil o milosti, téžť řku: kohož slušie viece milovati, slušie jemu i sbožím pro Buoh a u Boze mimo jiné pomáhati; všeť jest to almužna, kdyžť z milosrdenstvie pocházie. Jakožť sem také byl dřéve řekl, ež jest sbožie múdrosť, síla, moc, i toto sbožie, jemuž v obyčeji řiekáme sbožie: cožť sem koli mluvil o almužně, toť vše múdrý móž rozuměti, ež z každého toho sbožie, kteréž kto má, dlužen jest almužnú, jakož sem tuto o ní mluvil. A ktož nemá čeho, ten cizím, bez onoho vóle, nemá dávati almužny. A tak žena, děti, čeleď bez vóle hospodářovy nemají dávati almužny, leč by tomu rozuměli, ežby jim v tom nejměl za zlé.

Druhý dar, jenž Buoh od nás přijímá vděčně, jest: když kto pokorně trpí, když jemu, ač i bezprávně, jměnie

jeho poberú kterýmž kolivěk činem. A móž člověk s takú pokorú přetrpěti bezpravie, že často větší odplatu bude jmieti, než by rozdal z své dobré vóle. Protož mýlé se ti, ješto řiekají: „É bych to byl věděl, že mám tak ztratiti, byl bych as a pro Buoh to rozdal!“ Zdali jest syn boží nevěděl, že jej svlekú? ano svatý Jan praví: „Věda Ježíš vše, což má přijíti naň, vstal, učil pokořc a milosrdenství své mlazšie;“ však nerozdal rúcha, ale přezřel, že sú jemu svlekli, aby ukázal, že také jest odplata pokorně trpěti ztrátu. Ano svatý Pavel chválí ty křesťany z židovstva, ješto jim byl jich statek pobrán, že sú s radostí strpěli lúpež. A svatý Job, kakž kolivěk almužnu dával, však chtě jej Bóh jmieti k větší odplatě, přepustil, že jemu i násilím, i zlým povětřím zhynulo sbožie; jehož jest zvláště ostavil ku příkladu, aby každý, ktož kterú ztrátu trpí, vzpomena naň, pokorně trpěl, a za to s ním velikú odplatu vzal.

Třetí dar vzácný Bohu od nás jest: když kto moha křivdú, lstí neb mocí dobyti sbožie, cti, rozkoši, přátel neb kterýchž koli světských věcí, jakož činie rozliční lidé ve všech staviech, i nechce pro Bóh. Toť jest jistě vzácný dar Bohu; o tomť písmo praví: „Mohl zle učiniti, a neučinil: i kto jest ten, a budem jej chváliti?“ Veď bydlo na tomto světě člověčie jen jest bojovati protiv nepravé žádosti. A ktož by rád něčemu, jako sboží, cti, rozkoši něktcré, přiezni, neb se pomstiti nad nepřietelem, neb kteréž koli takové věci, a nemóž toho dojíti pravdú, i přičiní lsti a křivdy: tohoj' hřiech přemohl. Ale ktož raději bez toho bude, což žádá, než by toho křivdú dobyl, ten jest nad hřiechem svítězil; a to, coj' mohl mieti, i nechtěl křivdú, jest před Bohem převzácný dar. Lépe jest, nikdy pro Buoh nedati šarta, než křivě dobyti, aby mohl almužnu dáti.

Čtvrtý dar Bohu vzácný jest: navrátiti zle dobyté tomu, komuž jest učinil křivdu. Ale toho daru velmě črt nerád vidí; protož snázej' lidem almužny veliké činiti, kostely stavěti, zákonníkóm dávati mnoho, než vrátiti cizie. A však nerovně lepšé jedno druhého.

Pátý dar jest: potřebného v jeho núzi založiti, pojičiec jemu ve jmě Boha, ale ne na lichvu, aby se mohl podlé svého stavu založiti. Neb když pro lichvu lidé zlí pojičejí,

tehdy velim viece, ktož móž, má pro Buoh druhému pojičiti; a však, umie-li, móž se vystřieci oklamánie.

Šestý dar jest, z něhož nás Buoh až upomíná; tak jemu jest od nás vzácen pro naše dobré, což ho v něm vidí; to jest: abychom odpustili, ktož nám jest co učinil protivného; neb jest řekl: „Neodpustíte-li vy svým protivníkóm, ani váš otec nebeský odpustí vám.“ Jeden mistr na knihy třetie o hlubokých věcech, kak jsme dlužni odpúštěti dlužníkóm neb protivníkóm našim, pokládá, řka: „Z té křivdy nebo škody, ješto se komu stane, přicházie trojie věc tomu, komuž se děje křivda: Najprv, vnitř v žádosti kakás nechuť. Druhé, cž trží člověka vně v skutce znamenie té nechuti. Jako když kto svého protivníka mine, osupě se, neb hlavu křivě od něho. Třetie, že právem hledá, aby jemu bylo odloženo.“

Prvnie, tociš ta nechuť v žádosti, má inhed minúti, jakž člověk sám k sobě přijde; neb ač zlý skutek mrzí mě v mém bližniem, ale on mě proto mrzeti nemá, a tu mrzkosť mám inhed spustiti s mysli.

Druhé, tociš znamenie nechuti, kakž kolivěk člověk móž jmieti k svému protivníku, aby on se tiem upamatoval: však když prosí milosti beze lsti, a když chce to zaviněnie odložiti podlé toho, jakž móž, má člověk spustiti, a podlé jiných dáti jemu „Dobrý den!“ neb „Vítaj!“ aneb poděkovati, jako jinému, když ho on tak pozdraví. A k tomuť přikázání to slušie, jakoj' psáno ve čtení svatého Luky, ještoj' řekl Kristus: „Vrátí-liť se k tobě protivník tvój, řka: Želť mi jest! odpusť jemu.“ A však, ačť by on i neprosil, a ty i toho znamenie nechuti pro Buoh nedržal sám pro se, dobré by bylo.

Ale třetieho, tociš by právem nedobýval kto dluhu neb odloženie závině, nenie člověk dlužen odpustiti, jeliž onen podlé svého statka odloží. A však dobře učiní, ktož sprostně pro Buoh odpustí, i právem nedobývaje sám pro se; ale proto, aby zlosť nebyla bez pomsty. Často by zle učinil, kto by nebránil se právem, a najviec, ktož o jiných péči má jmieti. A tak krátce: ktož mslí právem zlosti pro obecné dobré těch, jimiž vládne, dobře činí; ale ktož jen pro svój hněv neb úžitek na sboží zdejšiem chce pomstě, a nehledá

v tom úžitka těch, o nichž má péči, ten zle činí, ač i úžitek z té pomsty bude jim který; neb Buoh i ze zlého umie vybrati dobré. Protož na obé se slušie rozmysliti: i na to, což by zlého přišlo, právem svého nedobývajíc, i na to, co z toho, když všudy člověk zajde. Anoj' radil svatý Pavel: „aby lidé vypláceli čas, neb jsú dnie zlí," tociš zlý jest běh tohoto světa; zajde člověk ve při, v svár; ztratí čas dobrý, ežby mohl jej sobě k úžitku přivesti. Protož často jest dobré, vyplatiti čas, ustúpiec pro pokoj něčeho, aby dále v zlé dni svárlivé nezašel a v nepokojné. Ale však to ne vzdy móž každému přijíti, jakož sem řekl: najviec, ktož jinými vládne a má pro ně nésti práci. A v tom každý se snažně poruč Bohu, ať ten jej naučí, coj' kdy hodné učiniti.

O postu.

O postu a o utrpení také povědieti něco muši, neb jest strana třetie dosti učiněnie za hřiechy; a řekl sem byl: ež postem slušie rozuměti všeliké utrpenie, ještoj' protiv tělesné rozkoši kteréž koli, leč Bohem přepuštěné, leč knězem skázané, leč-li by sobě člověk sám je činil pro své hřiechy. A to velmě také zbavuje hřiechóv, když jest z milosti; kakž kolivěk řekl jest svatý Pavel: „že k málu jest úžitečno tělesné utrpenie; ale milostivú dobrotu jmieti ke mnohé věci, jest úžitečno." Pravda jest, žej' pravdu řekl; neb protiv milosti nic nenie. A tomu jest psal to, ještoj' snad mnoho činil sobě přieliš utrpenie, a k tomu hněviv a ukruten byl jiným, jakož se to i ještě přiházie mnohým; i chtěl svatý Pavel, aby on s rozumem trpěl, a nebyl hněviv. Ale věděl-tě to svatý Pavel, že skrze mnohú práci mosíme přijíti do královstvie nebeského; a sámť jest nuzil své tělesenstvie, trápě je a v službu robě, řka: „Když jiným káži, abych sám nebyl zlým." Jistě veliké jest to bláznovstvie, mnieti, by kto bez práce a protivenstvie přišel do nebes: ano Matka božie, nemajíc hřiechu, však měla mnoho práce a tesknosti na tomto světě. A takéž všichni svatí, každý jich něco trpěl: jedněm lidé protivenstvie činili a núzi na těle neb na sboží; druhým Buoh dal práci rozličnú a péči,

nebo nemoc, neb chudobu, ani to vše pokorně přetrpěli: třetí, mohúc rozkoš mieti, sami sobě činili utrpenie. A protož aneb všichni svatí jsú blázni, aneb ten, ktož mní, by mohl mieti bez práce radosť a chválu nebeskú. Ktožť vám praví, byť kto mohl do nebes bez práce, nevěřte, byť se i andělem pravil. O těch prorociech praví Bóh skrze Jeremiáše: „U prorociech z Samarie viděl sem bláznovstvie, a oklamávachu lid mój israhelský.“ A skrze Ezechiele opět die: „Bude ruka má,“ tociš pomsta, „na proroky, ješto vidie zlé a marné, a prorokují lež.“ A potom die: „Oklamali lid mój, řkúc: Pokoj, pokoj! ano nenie pokoj.“ Od takových nynie slušie se zvláště střieci, nebť jich jest pln svět. A vězte to všichni: ktož koli zde netrpí, dada se přelstiti svému úmyslu aneb pochlebníkóm, bude trpěti nepodobně viece na onom světě, proto žej' se zde dal oklamati, a zde nechtěl lehčejšieho trpěti. Toj' chtěl Buoh znamenati, ještoj' byl kázal Jeremiášovi, aby učinil sobě na hrdlo dřevěný jako řetěz, a poslal jej ku pěti králóm, takto řka: „Dal sem všecky tyto země u moc krále babylonského, aby jemu slúžili, až i přijde čas jeho; a lid a královstvie, kteréž nebude jemu slúžiti a jemu nebude poddáno, navštievím mečem, hladem a morem, až je i zahladím. A vy neroďte věřiti prorokóm, ješto vám dějí: Nebudete jemu slúžiti! neboť vám prorokují lež, aby vás z vašie země vyvrhli, aby vy zahynuli; ale ten lid, kterýž mu bude slúžiti, oslavím v své zemi.“ Pak potom přišel Ananiáš, ješto se zdál všemu lidu prorok pravý, ež jim jest rád pochleboval, i řekl: „Totoť die Buoh: Potřel sem krále babylonského!“ A Jeremiáš řekl: „Daj to Buoh!“ A vzal Ananiáš řetěz dřevěný s hrdla Jeremiášova, i zlámal jej před lidmi, a řka: „Tak Buoh zlámá jho krále babylonského s hrdla všech národóv po dvú letú.“ I šel pryč Jeremiáš, a Buoh zevil jemu, řka: „Jdi a rci Ananiášovi, toto-tě řekl Buoh: Řetěz dřevěný si zlámal, učiníš miesto něho železný; nebo toť praví Hospodin: Já Buoh jho železné na šíji všeho lidu tohoto položil sem, aby slúžili králi babylonskému.“ I vece k Ananiášovi: „Neposlal tebe Buoh, a ty's učinil, že tento lid ufal v lež, a nepřijal zpósobenie božieho: tohoto léta umřeš, nebo's protiv Bohu mluvil!“

Jeremiáš znamenává Krista; ten jest poslal po poslech, toj' po apostolech, ku pěti králóm, toj' ku pateru lidu v křesťanství, ješto rozkošně jsú živi: jedni jsú lidé urození, druzí kněžie světská, třetie duchovní, čtvrtí kupci, pátí sedláci neb řemeslníci: ti všichni jsú velmě bezpečni, kteříž z nich bydlé v rozkoši, a mnie, by mohli bez práce jako vletěti do královstvie nebeského. Těm vzkázal Buoh, že sú oklamáni; neb lid a královstvie, kteréž nebude poddáno králi babylonskému, dá Bóh u meč, v hlad a u mor. Skrze toho krále babylonského, jakž učenníci vykládají, znamenává se práce; i jest tak rozuměti, jako by Bóh vzkázal, řka: „Ktož koli nebude poddán práci, dám jej v hlad, ež bude hladovit všeho dobrého, a u mor věčné smrti, a u meč všeho zlého, až i zhyne, tociš na věky.“ Protož znamenitě praví: „Neroďte věřiti prorokóm, ješto vám dějí: Nebudete jemu slúžiti; neboť vám prorokují lež!“ jako by řekl: ktož vám pochlebujíc dějí: Móžte dobré bydlo mieti na světě, a móžte pro to u Boha býti; hlédajte, by tiem nebyli oklamáni! V prázdni dobré bydlo v rozkoši vedúc, brzo se hřiech přijme člověka, jako rez železa, kteréž leží prázdno; a jakož rzi mosí prací aneb ohněm železo zbýti, takéž člověk hřiecha. Kristus za naše hřiechy trpěl, a my, nebudem-li s ním trpěti, nebudem s ním kralovati. Znamenajte veškeн řád svatých: najprv patriarchy, kakť sú mnoho měli práce a bezbydlé na tomto světě! co proroci posmievánie přetrpěli a nepřiezni, a mnozí i smrť! apostoli trpěli mnoho pracných přieběhóv, až i smrť najposledy jeden ukrutnú, druhý ještě ukrutnějši: jediný svatý Jan, jakž praví svatý Jeronym, bolesti smrtelné neokusil pro vláští dar čistoty panenské; a však trpěl mnoho jiného. Málo-li sú trpěli svatý Vavřinec, svatý Jiří, i jiní všichni mučenníci? Jedno-li utrpenie měli svatí zpověďníci, bdiec na modlitvách, postiec se, tvrdě ležíc? Svaté panny zda sú ty byly v rozkoši? znamenaj život svaté Kateřiny, neb jiné leckterés. Hlédaj, coť mají práce těhaři, řemeslníci, kteříž chtie věrně s pravdú se obierati, a chtie spaseni býti. Ale po hřiechu! což koli před sebú vidíme, co-li nám pravie: vzdy radějše věříme pochlebníkóm, poslóm ďáblovým, nežli božím poslóm, jako oni radějše uvěřili Ananiášovi, nežli Jeremiášovi. Nebo jako ten Ananiáš zlámal řetěz dřevěný, takéž nynější pochlebníci, ješto sobě

nebo jiným pochlebují, řkúc: „Bóh-tě milostivý; proč by člověka stvořil, by jej chtěl zatratiti?“ tak mluviec, dadie lidem viece naděje, než slušie, že viece stanú po rozkoši. a nebudú chtieti pokanné práce nésti. Ale Buoh jim vzkázal: „Řetěz dřevěný si zlámal, já učiním miesto dřevěného železný! a ty, že's lid tak ubezpečil, že sú nepřijeli mého zpósobenie, tohoto léta umřeš.“ Jako by řekl těm pochlebníkóm: „Odvedli ste lid, aby nepracovali u pokání zde na světě, ješto jest jako řetěz dřevěný, jenž jest lehek: a já učiním miesto dřevěného železný na těch hrdla, ktož zde pokánie a práce nenesli; dám jim núzi a práci tvrdú a věčnú. A ty, pochlebníče! nad to, že's připravil lid, aby nepřijal práce lehké Bohem zpósobené, a ufal v lež, zvláště umřeš věčnú smrtí!“ A však těch nesuď i jeden, kterýchž nevidí, by zvláštie měli utrpenie; nebť jest to tajné, coť kto trpí v srdci. Ktožť se hřiechu střeže, s věrú se obcházie, o jiných má péči proto, žej' to boží zpósob, nemni, byť netrpěl. A také, ktož vidí jiné, ješto sobě činie utrpenie, nemni, byť byli blázni, žeť nechtie rozkoši. Praviť svatý Pavel: „Ktož jie, nepohrdni tiem, ještoť nejie;“ tociš ktož nemají utrpenie zřejmého, nemějte oněch za nemúdré, ještoť sobě veliká činie utrpenie; „a ktož nejie, nesuď toho, ještoť jie;“ jako by řekl: ktož se mnoho postí, aneb jiná má veliká utrpenie, nesuď onoho, ještoť nečiní téhož. Někloť jie Bohu na česť ku potřebě, a druhýť móž postiti se Bohu na česť; a též i o jiném utrpení; a toho jest nesnadno lidem rozsúditi. Protož svatý Pavel nedá súditi takových věcí; neb ten súd Bóh sám právě vydá, jenž jest také řekl: „Neroďte súditi, a nebudete súzeni.“

Jsú pak obecně všem křesťanóm postové ustaveni, přikázáním jedni, druzí obyčejem, ktož mohú pro mladosť, neb pro starosť, aneb pro nemoc kterú zvláští. A ty každý sbožný má držeti; pakli nemóž jich držeti pro kterú takovú věc, ale s potazem vyššieho svého, móž-li ho mieti, má to učiniti; pakli nemóž, dobře: potřeba zákona nemá, když jest pilná. Puost k velice noci jest z přikázánie čtyřidceti dní každému od jeden mezidcietma let; a však i mlazší mají obykati, as a některé dni postiec se; suché dni čtvery; vigiljie apostolské, kromě svatého Jana o vánociech, a sva-

tého Filipa s svatým Jakubem o velice noci; v vigilji svatého Vavřince, svaté Mařie Veliké a všech svatých, a štědrý večer; a když po křížích chodie, jakoj' obyčej; a také v každý pátek dobrým obyčejem to jest přišlo, aby se postili lidé: jakož jest Kristus toho dne trpěl, abychom také trpěli s ním; a také v pátek Eva s Adamem snědli sú jablko zapověděné. V sobotu masa nejieme, žej' Kristus ten den ležal mrtev v rovu; a někteří v středu také nejedie masa, žej' toho dne Jidáš prodal jej židóm, smluviv se s nimi. Ta utrpenie každý křesťan, jelikož móž, má nésti s obcí: ale ktož jiná sobě vymýšlejíc, rúšejí pro ně tato, zleť činie. Splně tato, zdá-liť se podobné, potom učiň viece. Ale nemni se múdřejším, nežť sú byli otci světí, ještoť sú toto přikázáním a dobrým obyčejem potvrdili; raziť, jdi po nich, nehrdaj jimi; pokánieť sú obecné za obecné hřiechy uložili: a ty pak vymysle sobě některý puost snad pro některú věc světskú, aneb jiné utrpenie, i zrušíš ten, ještoj' pro nebeskú odplatu ustaven. Moši povědieti, ještoj' mi mój otec vložil v srdce, že strýc mój postil liš se jest, či liš které mieval jiné utrpenie poň ve čtvrtek, aby jat nebyl; i přihodilo se pak, žej' bránil se v jedné přihodě, až i zabit. A by ho ti byli jeli, nebyl by tiem mnoho ztratil: neb sú přietelé byli a neznali jeho; a s hanbú bylo jim pustiti od něho. Protož i řku obecné pokánie trpěti, najprv pro věčné dobré s obcí křesťanstvie svatého, a pro svá vymyšlenie nerúšeti křesťanského obyčeje. Ktož by nerád byl oběšen, radějí nekraď, nežli by se v středu postil; tiežeť bude trpěti peklo, než zde býti oběšenu. K tomuť jest puost a jiná utrpenie, aby Buoh sňal a odpustil ty hřiechy, kterýchž želéme tu pokutú malú: ale ne k tomu, aby hřešiti hřiech nebyl. A tak, poňovadž dobrovolně kto má utrpenie za své hřiechy, sejde jemu mnoho těžkých muk, ješto by z práva bezděky trpěl, kdyby milosti nezaslúžil. Coj' řetěz dřevěný? jen ukrutnosť pokánie zde neb v čistci, ješto konec vezme, nebude věč tráti; a železný řetěz věčné peklo. Ktož se koli zde nepokaje, milosti božie pokáním, as a počna je, nenalezne, věčný řetěz železný pekla věčného bude mieti na svém hrdle; donidž Bóh Bohem, neshnie ten řetěz, a také vzdy hoře pekelným ohněm, a však proto nepřehoří. Coť vědě o tom hrozném řetězu viece řeci, než žej' túha

s hořem, ztratiec vše dobré, vši kratochvíl, vši útěchu v poznání Boha a všeho sboru nebeského, i vši milosť, i býti v mrzkosti, v závisti, v hněvu věčném a v kramolu s ďábly i s jinými ztracenými v pekelném ohni! nenie bez těla jen duši do dne súdného: a potom i s tělem věky věkóm, aby duše, žej' měvši vésti tělo k dobrému, panovati nad ním, i šla po tělesných žádostech, jim nad sebú davši panovati, jim se vrobivši, nepřijemši pokánie, prvé, než tělo, hoře pokusila pekelného; a potom i s tiem svým tělem, jež jest zde tak nemúdře milovavši, se i jeho dopravila toho hoře a ctice věčné, u pekelném horúciem ohni na věky trála.

A diví-li se kto, kak móž v také bolesti tělo tráti na věky: by četl o tom v knihách svatého Augustina o městu božiem, snad by tomu porozuměl. Nebť on tu toho dovodí, ežť pro bolesť neumře tělo; ale žej' tělo křehké zde a sjednané z rozličných věcí, i zruší se některá věc v něm, ež tráti živostí nebude moci. Jako jmenovitě jest tělo ze čtyř elementóv: z země, z vody, z povětřie, z ohně; a toj' rozličně uložil Bóh po údech těla, jakž jest chtěl, a přezřel, ež sej' hnulo k pohoršení a k zkažení po prohřešení, jehož by nebylo, bychom byli bez hřiecha ostali v ráji. A když se některý úd, v němž záleží moc života, zkazí, tehdy člověk umře, ale ne pro bolesť, kakž koli bolí, když bezpřémně bojije suchosť protiv mokrosti, aneb studenosť protiv horkosti, aneb mokrosť protiv suchosti, neb horkosť protiv studenosti v kterém údu, když jej chce zkaziti. A takéj' to tiem věděti, že ne pro bolesť kto umře, ale proto bolí, ež se kazí úd některý: neb nejednaj' velmi příkrá bolesť, a však od nie člověk neumře; a druháj' menšie, a člověk umře. Protož když těla vstanú z mrtvých, budú tak spojena mocí boží, ež v nich nebude, by se mohlo zbořiti, v němž jich život bude záležeti. A protož bolesť budú mieti, vzdy mrúc, ale ta živosť v té bolesti jim nikdy nezhyne. Protož dobréť se jest vystřieci pekla; nebť z pravého pekla nenie vykúpenie i jednomu, než věčná ctice; kdež což koli kto žádá, tohoj' jemu nelze mieti, a proto vzdy žádati nepřestane; a což koli má, vidí neb čije, to jej vše mrzí. A z toho hoře pekelného pokánie zbaví každého: bude-li plné, tehdy úplně; a pakli neplné, ale čistcem se mosí doplniti, kdež takéž jest

hoře, jako i u pekle, jediné ež konec vezme: a však ty hubené duše, donidž jsú tu, pro hroznú ukrutnú bolesť nemohú se tiem utěšiti, ani na to rozmysliti, že jim mine ta čtice hrozná. A protož třeba by bylo pokáním plným i čistce zbýti, naleznúce milosť boží. Nelzeť jest, byť byl který hřiech bez pomsty: aneb ty msti sám nad sebú své záviny utrpením kterýmž koli, aneboť pak Bóh bude mstíti, a snad tieže, né bez snadu tieže, aneb zde, aneb na onom světě. A přepustí-liť na tě zde kterú lopoť a protivenstvie, mstě nad tebú zde, aby ty se tiem zde očistil, a ty nebudeš pokorně toho trpěti, budeť opět pomštěno tieže; a pakliť nic zde na tě nepřepustí, chceť, aby ty sám mstil nad sebú své záviny utrpením a pokáním. Neučiníš-li toho, ovšemť bude nad tebú na onom světě pomštěno tieže; jakožť jest i dřéve řečeno: budeť miesto dřevěného udělán železný řetěz.

O odpustciech.

Odpustky také lidé některdy hřiechóv pozbývají, a přislušejí odpustci ku pokání; protož což já o nich mohu rozuměti, také o nich něco poviem. I jest najprvé věděti, že odpustek to jest: když by člověk měl se zde na světě káti rek neb dní čtyřidceti, a obdrží tolik odpustka, bude toho prázden, a těch muk, ješto by měl trpěti v čistci, kdyby zde někakú náhodú nesplnil toho pokánie; jako kdyby snad umřel prvé, než by se zde dokál. Neb za každý smrtelný hřiech, podlé ustavenie práv duchovních, měl by se člověk sedm let káti, a tak těžce, jakož hřiech jeden těžší jest než druhý. I ustavil jest Kristus miesto sebe zde na světě jako šafáře svého papeže, a dal jemu klíč a moc, aby, však s rozumem, rozdával dary jeho, jež jest svú milostí velikú nám připravil. Neb tak jest hojné dosti učiněnie Kristus za naše hřiechy učinil, ež toho má kostel veliký a hojný poklad; a od toho pokladu má klíč papež. Protož papež sám najprvé má plnú moc odpustky rozdávati tak, jakž chce, a když chce, a což chce: ale jen těm, ktož jich žádají, a jsú synové kostelní v jednotě svaté cierkve a bez hřiechu smrtelného. Ale aby nebyl nemúdrý šafář a rukotržný, nedává z obyčeje, než u

miéru: a vzdy aby něco učinil člověk, aby jako znamenie bylo, ežby rád učinil dosti; a když to snažně učiní, tehdy se s ním stane ta milosť, jakéž jest pojičil otec svatý.

I jest to obyčej obecný svatého otce papeže, ež tiemto činem odpustky dává: ktož dá k tomuto neb k tomuto svú almužnu, aneb ktož spěje modlitvu tuto neb tuto, aneb ktož přijde sem neb tam v náboženství, zpoviedav se, a v skrúšení pravém, v boží milosť ufaje a v zaslúženie svatých jeho, spúštie jemu pokánie skázalého rok, a někdy let sedm; ale to řiedko. Pakliť i viece dává, jako u milostivé léto: jakžť listé jeho svědčie, takť jest, ale ne jinak; jáť jim nemohu rozuměti jinak, nežť listé svědčie; věděť, byť chtěl jinak dávati, jinakť by psal.

Pak biskupi od papeže mají moc, dávati odpustky lidem z biskupstvie svého, ale ne jiným; a viece než čtyřidceti dní nemohú dáti; kromě když kostel světí, tu móž rok dáti. A opěteť jich já súditi neumiem jinak, než ež spúštějí pokánie skázalého; a by dvanádcet bylo biskupóv spolu, neb jeden po druhém, nemohú dáti viece, než jako jeden. Móž také biskup lidem z svého biskupstvie, když jdú na púť do jiných biskupství, dáti a povoliti těch odpustkóv, kdež přijdú, ješto sú jiní biskupi dali v svých biskupstvích. A ktož nemají toho povolenie od svých biskupóv neb strójcí jeho vláštích: kamž koli jdú, nemají odpustkóv jinými biskupy daných. Chce-li kto, z toho znamenati móž, coj' odpustek, a že některde často jich spravie viece, než jest.

Toto také věděti slušie, že jednomu platnější jsú odpustci, než druhému; neb jeden z většieho skrúšenie stojí po nich, nežli druhý; jeden mnoho práce neb svého statka naloží pro odpustky a s žádostí velikú, a druhý, ač haléř dá v almužnu, i tož nechutně. Když jest dal almužnu, aneb jinú věc učinil, jakož jest uložil ten, ktoj' odpustky dal, vzdy je jest obdržal. Ale, jakož sem řekl, jeden pevnějé jich užive, než druhý: ano též i pokánie jednomu týmž činem vše jedno platnějšé jest, než druhému, poňovadž je u větší žádosti plní. A ktož pokáním pravým zbude hřiechu, ten větší chválu v nebesiech bude jmieti, nežli by jich odpustky zbyl. Jako podlé světského běhu: kteréhož rytieře ciesař navrátí ke cti z milosti doma, ještoj' byl ji potratil někak, nemá tolik chvály,

jako kdyby se jie podlé toho pořadu dopracoval, jakož slušie; aneb ktož mistrovstvie svatého písma dopracije se v Paříži, kdež nejednú zkúšen bude ode mnohých, jest-li hoden, větší má chválu, než ten, jemuž zvláští někakú milostí otec svatý dá čest mistrovú. A však proto, ktož móž, sličně stój s rozumem po odpustciech; mnoho jsme dlužni, ne brzo zde všeho pokáním splnímy. A také ne všeho odkládajme na odpustky; neb ne vzdyj' člověk tak připraven, jakž by byl hoden odpustkuov.

O svatém oleji.

Sedmá svátosť jest olej svatý, a poslednie. Tuj' Kristus ustavil, když jest kázal apostolóm, aby šli kázat a uzdravovali nemocné, olejem jich pomazujíc. Tu má každý člověk nemocný nábožně od kněze přijieti na znamenie, že, jakož olej celí rány a jich bolesť oblehčije, takéž milosrdenstvie božie, jež se olejem znamenává, celí naše duchovnie rány, bez nichž nemóžem pro naši nestatečnosť vyníti z boje tohoto života pracného. A té milosti tiem poslušenstvím zaslúžíme, když poslušni jsme přikázánie kostelnieho. A znamenitě tu svátosť nemocný člověk, ješto nemóž již pracovati jiným pokáním, má přijímati: neb což se móž člověk káti pracije, jsa zdráv, toho by měl pokáním a dosti učiněním pozbývati; a což nemóž, tomu slušné jest žádati milostivého odpuštěnie. Protož velměj' potřebná svátosť olej svatý, slušné ji s velikú žádostí milosti božie přijímati; a Buoh chudých žádosť rád uslyší, a ktoj' chuzší, než nemocný? A pakli by netbáním kakým neb odkládáním kto zameškal tu poslední svátosť, byl by zbaven té milosti, žeby jemu mnozí hřieši tak snadně nebyli odpuštěni, ale mosil by za ně trpěti těžko.

Ta svátosť nezóstavuje v duši onoho znamenie vláštieho, jako křest neb biřmovánie, aneb řád kněžský. Protož ktož se zhojí nemoci, v níž jest tu svátosť přijal, opět, když nemocen bude, má ji přijieti; neb opět živ jsa v světě, bez hřiechu vyníti nemóž. A také, když kto dlúhú nemocí leží snad přes rok, móž opět tu svátosť vzieti; neb ač jest táž nemoc, ale když sej' pohoršil, polepšiv se dřéve, jest jako druhá. Ktož by potratili řeč, a žádavše dřéve té svátosti,

mají jim dáti ji: ale ktož nežádá, ač ho i napomenú, nemá jemu dána býti. A také zdravým, ač je chtie i zbýti, nemá dána býti; neb v nich nenie nemoci tělesné, ješto duchovní znamenává; a dřéve sem řekl, že každá svátosť z toho, žej' ustavena, zbavuje hřiechóv, a z podobenstvie tělesného, v němž se děje, něco duchovnieho k tomu podobného znamenává.

Netolik také svátostí sedmerú hřiechóv pozbýváme, ale také vody svacené pokropením, biskupovým požehnáním, když se s pokorú pokloníme: obecnú zpovědí, u prsy udeřením z nábožestvie, vzdechnutím k Bohu, modlitvú, a zvláště pateřem, prosiec, aby nám Bóh odpustil naše dluhy: almužnú, i každým skutkem, jenž pocházie z milosti dobré k Bohu neb k bližniemu. A tak mnoho těmi činy, ač nám jsú i neskázáni na pokání, pozbudem hřiechóv a zvláště všedních, jelikž z menšie neb většie milosti pocházejí. Neb dobrý spasitel, vida křehkosť naši, všej' nám to zjednal k lékařství skrze smrť svú a milosť svatého ducha, jíž zapálí, kohož ráčí: aby tiem horkem člověk jsa roznieceн, pak tiemto lékařstvím byl očištěn všech poškvrn.

O smrti.

Smrť také, jakož já mním, snímá hřiechy; neb bez potřeby dobrý Buoh nebyl by tak ukrutné těžkosti přepustil: ale žej' člověk, zdráv jsa, byl něvčem netbav, dobrý Buoh přepustil tu těžkosť smrti, aby se upamatuje člověk as a v ta doba, najposledy pustil od světa, nemiloval jeho, vida, ež v něm i jedné pomoci v své núzi nemá, a žádal od Boha smilovánie, a poznal se, žej' darmo v čem jiném jměl útěchu, než v Bozе. A na dobré lidi často těžkú smrť přepúštie, že dlúho ležie a těžee, aby pokorně trpiec to, těžších muk zbyli v čistci. Protož ač jest dluh smrť za hřiech přirozený, jehož vina na křtu jest odpuštěna, kakž kolivěk pokuta zaň zde na světě nikdy nesejde: však jest příčina, že se člověk rozpomene na své hřiechy, trpě bolesť, i žádá jim odpuštěnie, i nalezne jim před milosrdným Bohem; a ta núze bolestná a teskná smrti bude očištěnie také hřiechóm. Kdyby jen dluh

byla smrť hřiechu přirozeného, poňovadž jest jednostajný hřiech přirozený, byla by také smrť jednostajná. Ale jeden hřeší jinak, než druhý skutečným hřiechem: a s jednoho Buoh chce zde snieti některú vinu, a s druhého v čistci: protož zde jeden těžší trpí smrť než druhý. A také toho neodmlúvám, že jednomu chce dáti snad odplatu většie pokory; protož naň viece i přepustí. A to jsú vše boží súdi tajní. Ale nebuď nám dosti na tom, ežť jest tak dobrý Buoh, až jest to zpósobil, ež i smrť naše zbavuje nás hřiechóv některých; nebť to jen těm činí, ktož umějí umřieti: ktožť neumějí, ještěť jim jich móž přičiniti těžkosť smrti. Budú-liť se protiviti Bohu dále pro ukrutnosť smrti, tiemť jim viece přibude jich. A kakž koli všecko písmo učí tomu, aby člověk uměl umřieti, když učí dobře býti živu podlé vóle božie: však obmyšlévajíc tu ukrutnú hodinu poslední často a s pamětí, veliká jest pomoc, umřieti se naučiti. A ktož umie umřieti, z dávna se naučiv, ten se nebojí smrti, ale žádá jie.

Ale po hřiechu! netolik v světských lidech, ale také, ješto chtie duchovnější býti, mnohé nalezneš, ežť mají smrť v takú mrzkosť, ež nechtie jie připustiti k mysli, ani kdy na ni vzpomenúti, ani dadie o ní mluviti, řkúc, ano Katun praví: „že ktož se bojí smrti, ztratí radosť a veselé života tohoto.“ A zlé-lij' to ztratiti veselé nemúdré, jemuž jest nelze tráti, a nalezti věčnú radosť? Slyš, coť die Kristus; ten die: „Blaženi,“ praví, „ješto jsú smutni, neb budú utěšeni.“ A opět: „Běda vám, ješto se smějete, neb budete plakati!“ Aj, nebudú-liť plakati, ješto čas svého života ztrávie v kakýchs klásciech, v řečech marných, nekázaných, aneb v kteréž koli marného utěšenie kratochvíli? Chtějte neb nechtějte, smrť jim vzdy přijde! zdali se jich veselé neobrátí u pláč? nechtěli-li by umřieti, neb neumie-li umřieti, jsúc zdrávi, i mosejí umřieti! Ale by byli umřeli světu, a připravili se na však čas k smrti, tak by se jich smutek obrátil v radosť; aniž by se tak lekli i této smrti, kdyby o ní myslili často. Zdali se kto nelekne spieše, když se z nedojepie vytasí nepřietel, an se jeho nenaděje? ale když myslí, kak se s ním obierati, a vida, an se běře k němu, ne tak se lekne. Dobrýť se ovšem s srdce nelekne smrti, kterýž umie umřieti; ale zlýť se jie lekne, neb neumie

umřieti. Neb jest předobrá smrť a předrahá před Hospodinem jeho svatých, ale smrť hřiešných přezlá.

Protož, aby se lépe mohli umřieti naučiti, býváť u příkladech cos buď u paměti držiméjšé, znamenajte tento příklad, a snadť jest toho něco i mohlo býti; protož řku: přijdúc k sobě, umyslte sobě, jako by přišli k některému, jenž chce umřieti, a jsa mládec výtečný, bujný, netbav na Buoh v svém zdraví, neda den za dnem minul; a on byl vzácen světu v světském tovařišství, upletv se u milosť tohoto světa; s nímž by byl některý z jeho najmilejších tovařišóv, an leží trudně a volaje žalostně, a řka: „Ó kak sú mě těžká stonánie smrtelná obklíčila, a bolesti pekelné přetěžké! É běda mně! k čemu sem se narodil na tento svět? i proč sem as a inhed nezhynul, jakž sem se narodil z břicha? Aj té lahody toho světa: počátek života mého byl s pláčem a s protivenstvím, a skonánie v takém hubenství a s bolestí! Ó smrti! kak jest hořko na tě vzpomenúti srdci kratochvilnému, ještoj' přivyklo jen rozkoši. Ó, kak jsi velmě břidká věc, když již přijdeš, a zvláště tomu, ktož jest mlad, silen, a má libé štěstie tohoto světa, jsa vzácen světu, nejmaje v sboží nedostatku! Ó, kak bych se byl tomu málo nadál, bych byl měl umřieti tak brzo! A ty pak, hubená smrti! vyrazila's se na mě z nedojepie, právě jako by mi byla v stráži stála. Popadla's mě a tisíci provazy uvázala si mě, a v železných okovách táhneš mě s sebú, právě jako odsúzeného k šibenici. Aj! sklesv ruce, řevu srdcem, žádaje se obinúti smrti, a nenie, bych ušel. Se všech stran hledím okolo sebe, a nikděž nevizi, by mě kto mohl tiem utěšiti, a spomoci mi od tebe, žalostná smrti! Pevněj' to uloženo, nemóž se to nikakéž proměniti: již mi jest umřieti! již slyši hlas smrti, ana volá, jako radujíc se, a řkúc ke mně: „Tys syn smrti! ani sbožie, ani který dómysl, ani přietelé, ani kteří známí aneb věrní tovařišie mohú tě z mú rukú vyprostiti.“ Konecť jest přišel, přišelť jest konec: ustavenéť jest, mosíť býti naplněno! Ó Hospodine! i muši umřieti, nikakéž jest tomu minúti nelze, tak skoro moši z tohoto světa! Ó hrozná ukrutnosti nemilostivé smrti! ba pohověj, Boha-dle! pohověj mé mladosti, pohověj věku ještě nedospělému, nebuď ke mně tak ukrutna, ani mne vschopuj tak z nedojepie s tohoto světa!“

A když to uslyše tovařiš jeho jeden z múdřejších, veee k němu: „É milý brachu! ne tak sobě teskni; tatoť řeč tvá nelíbí mi se. I zda-li nevieš, ež smrť nesbierá ni starého, ni mladého, ni chudého, ni bohatého? se všemi se obierá za jedno. Nebojí se bohatého neb mocného, ani se stydí chudým, aneb když mdlého zetře, ani jí ostojí najsilnější. Nenie jí mrzek starý, a nad mladým se také neslituje: né, pravdu řkúc, velim jich viece potře dřéve, než dojdú starosti, nežli dá dojíti plného věku. I zdali's mněl, byť jen samého tě smrť nenalezla, aneb nesměla se pokusiti o hliněný přiebytek tvé duše? zdali i proroci sú nezemřeli? Protož ne tak sobě teskni; ale obrať se k Bohu, čiň pokánie, želej, což's zle činil a co's obmeškal. Dobrotivýť jest Buoh: budeš-li i na skonání beze lsti želeti zlého a žádati milosti jeho, ještěť bude dobře. Toť jsú veď nemúdří, ješto byvše živi zle po vše své dni, i želejí, že jim jest nebyti živu, aby vzdy zle mohli činiti: ale že sú zle živi byli, toho neželejí. A protož ty neželej, ež máš umřieti; ale želej, ež's se nepřipravil k smrti, byv po vše dni své mladosti a své síly živ netbavě spasenie svého.“

K tomu ten nemocný odpovědě: „Ó mój přieteli! což ty mluvíš, abych se kál, abych se obrátil k Bohu? či-li nevidíš, kakť mě jest snuzila smrť? Aj, tak mě jest přežesila hruoza smrti, a tak mě jest těžce svými svazky uvázala, a takú tesknosť pustila na mé srdce, ež všie věcí neviem, co čině! ale, jakož kuroptva, již drží jastřáb paznehty svými, nemilostivě ji trhaje, jest pro velikú tesknosť jako bez smysla: takéžť sem ztratil všicku paměť; nicť nemohu mysliti, jediné, zdali bych se mohl kudy vydřieti od nemilostivé smrti, jehož však nemohu. Ó kak's mě snuzila hořká smrti! Ó šťastné pokánie za zdravie, neb jest bezpečné: ale ktož se pozdě bude káti, nebude bezpeč; neb sám nevie, právě-li pyče hřiechóv, či-li žej' jemu umřieti! É hoře mně, ež sem tak dlúho dlil svým polepšením, a tak sem váhal svým spasením! Ó přieliš dlúhé prodlévánie obrácením k Bohu, kak's mě obmeškalo ve všem mém dobrém! Zblúdil sem s pravé cěsty, a slunce rozumu a spravedlnosti mně jest nevzešlo. Ustal sem na cěstě nepravosti a zatracenie, a chodil sem po nesnadných cěstách, a nevěděl sem cěsty božie. É hoře mně!

coj' mi spomohla má hrdosť, a co-lij' mi chlúba sbožie přinesla? všej' to minulo jako stien, a jako lodí, ješto přejde přes vodu, jež i sledu neostane na ní; aneb jako střela, když proletí povětřie, a povětřie se opět sstúpí, ež nebude znáti, kudyj' povětřie proletěla: takéž já, narodiv se, inhed sejdu, a nemohu i žádného znamenie ukázati dobrých skutkóv, ale zhynul sem v své zlosti! Má naděje lutová jest jako dým, jenž vietr vschopí a rozedme; a protož má řeč jest v hořkosti a slova má plna jsú bolesti, protoj' se smútilo mé srdce a oči moji potuchle. I kto mi to dá, abych byl podlé časóv dřévních, v nichž běch oblečen silú jako rúchem, a jmě jich ještě před sebú let něco? a abych byl mohl poznati to zlé, coj' jeho na mě přišlo v hodinu tuto? É hoře! ež sem neobmýšlal, ež jest tak předrahá věc čas; ale pustiv jako lodí na moři, aby, kamž ji vietr povede, tam šla; aneb jako kuoň bez uzdy, aby běhal, kudyž ráčí: takéž sem, nesdržav své žádosti, veškeri čas svój v marnosti ztrávil. A již, jakož rybu popadují na udici, aneb ptáka osidlem, tak jsem popaden, tak z nedojepie! Čas jest, minuv, utekl pryč, i žádný člověk nemóž jeho odvolati. Á co sem ztratil, ztrativ čas! nemohlaj' tak malá chvílka býti, v níž bych byl nemohl dobyti a utiežeti zisku duchovnieho sbožie, jež nerovně vycházie svú drahotú nad sbožie světské. É hoře mně nebožci! nelzej' mi navrátiti toho dobrého, coj' minulo s časem. É mój Bože! i proč sem se obmeškal? proč sem se tak opozdil? i čemu sem v netbání tak drahý čas zmrhal, ztrávil své dni v marné řeči? Ó hrozná čtice srdce mého, ež sem byl snažen u marnosti, a neučil sem se umřieti po vše své dni! É vy všichni, ješto vidíte mú biedu, a ještě jste mladi, ještě máte čas hodný, vizte mého hubenstvie a vystřezte se mú ztrátú své škody! U Boze ztravte svú mladosť a svój čas v dobrých skutciech, ať též hoře nepřijde na vy, jakoj' na mě přišlo. Ó má mladosti! kak sem tě ztrávil neúžitečně! Bujná má mladosť vzdyj' nenáviděla tresktánie pravdy, nechtěla sposlúchati dobré rady. Aj, kakť sem již padl v osidlo smrti! lépe by mi se bylo stalo, bych se byl nenarázal, nežli sem čas, jenž mi jest dán ku pokání, tak zle ztrávil. To, ež sem mieval úmysl dobrý, ale nepočal dobrého; ež sem chtěl vzdy sobě na mysli, ale, moha, skutkem nedokonal,

oklamaloj' mě. Ó to odvláčenie, ješto řiekach: „Pak teď a pak teď, zajtra a zajtra polepším se,“ kak mi jest z toho spletena prodlévánie veliká húž, jež mě v smrť táhne! To prodlévánie měj' obludilo, i jsem obluzen. Zdali to prodlévánie nenie hubenstvo nad vše hubenstvo? zdali nepodobně proto nuzí tesknosť mé srdce? Aj, všichni moji dnové minuli sú, snad pětmezidcietma let mého věku přeběhlo jest, a ztraceni jsú, zhynuvše u mém netbání, ež nevědě, ač sem kdy jeden den ze všech ztrávil podlé vóle božie, tak jakž bych byl mohl, a jakož sem byl dlužen podlé mého stavu. A protož tiem i jsem zamúcen, a raněnoj' tiem ve vnitř mé srdce. Ó Hospodine! v kakém studu před tebú i přede všemi svatými stanu na súdě, když budu mieti vydati počet ze všech mých činóv zlých, i z obmeškánie dobrého! Což viece řéci? jižť jest blíž má bieda a čtice, již jest vyjíti z tohoto světa v neznámý kraj! Milí moji přietelé i tovařistvo, poslyšte mě ještě: aj! ve čas bych se viece radoval, bych byl kdy nábožně spěl jediný pateř, nežli bych sto hřiven zlata a střiebra měl. Ó Hospodine! ež sem se na to nerozmýšlal, když sem to mohl obmysliti. Á co sem ztratil času, jenž mi se věč nenavrátí! na najprudčejšiem koni nelzej' ho postihnúti: zdali by jej bylo odvolati? Ó, kak sem lehkú a malú věc pósobě, dal často minúti dobrému času! nepotřebnú věc jednaje, upletl sem se často v neprázdeň, a obmeškal sem potřebnú velmě. Často sem ufal, ež mi pomohú jiní, za mě prosiec: a sám sem se obmeškal, bych pomáhal sobě. Jistě to již vizi, žė k nebeské odplaty úžitku platnějie by mi bylo, kdybych byl čistě choval srdce mého i jiných úmyslóv svých u přiemosti pravé, nežli by mi kto jiný, leže křížem let třidceti, prosil odplaty nebeské, a já se v tom obmeškal, ež bych čist nebyl. É slyšte všichni, ktož jste při mém hubenství: obmeškal sem se, nepřipravil sem sobě oleje veselé v svém svědomí! budu-li u múdrých žebrati, ješto jeho mají dosti sobě, nedadie mi jeho, dějí mi: „Nebylof by dosti ani nám ani tobě;“ pojdu-li kupovat k těm, ješto olej prodávají, nenaleznu dobrého; falešný olej prodávají pochlebníci! Co mi to pomóž, ač mi dějí: „Měj se dobře, všaks dobrý byl!“ když já vědě, ež sem nebyl dobrý? Ó Hospodine! co bych byl mohl dobrého sobě učiniti z své mladosti, a neučinil;

co bych byl mohl bohatstvie duchovnieho shromážditi, i zameškal sem! Ó, kak by již bylo vzácno, což bych byl svědom dobrého v sobě! Ó milí přietelé! vystřezte se škuody mú ztrátú: donidžť jest čas a móžte, shromaždijte poklady věčné u věčné stodoly, a neupadněte v túž chudobu, v jakéž mě ležiec vidíte. V tomť záleží najlepšie rada a rozšafnosť, ktož by pravým skrúšením za svého zdravie a zpovědí celú, a plným dosti učiněním za své hřiechy k tomuto času trudnému se připravil, a odvrhl od sebe vše, což vidí, cž mu jest přiekazno, a ješto jej lúčí od věčného spasenie. Ó, kto by se vzdy tak měl v svých činech, jako by měl dnes neb zajtra, aneb najdél této neděle z světa jíti! É polož každý vás na své mysli, jako by jeho duše byla již v čistci, a měla deset let hořeti ohněm, a pokusivši toho hoře, byla ještě vrácena, a jediný tento rok jako by měla, v němž by sobě mohla pomoci ještě; a tu kdyby jí viděti lze bylo všecko hoře těch pracných duš, ješto trpie muky těžké ukrutného ohně, k nimž by mosila, ač by sobě zde pokáním nepomohla: zdali by duše každého žalostně k němu nevolala, a řkúc: „Ó spomoz své dušici hubené, nedaj jí těchto muk strpěti ukrutných! nenaděj se do pomoci živých na světě: každýť má s světem činiti dosti, každýť hledá svého. Vieceť i v zádušních službách hledají lidé cti světské, nežli úžitka dušiem svých přátel. Ktožť své duše dobrého neobmyslí, i co mníš, byť obmyslil jiného?“

K tomu jeden z jeho tovařišóv odpověde: „Já, kak by bylo přeúžitečné to tvé naučenie, ktož by toho již byl pokusil, jako ty! Ale kakž koli pevná jsú tvá slova, však se mnozí na ně neobrátie, neb sú svú tvář odvrátili, aby k konci neviděli; majíc oči, nechtie viděti, ani ušima slyšeti; mnie, by dlúho měli živi býti, ani tbají, by přemýšleli, jsúc zdrávi, co bude potom. A smrť vzdy k nim běží, v každú chvíli blížéci se, a někdy i posla svého před sebú nepošlíc, sama buchne z nedojepie. A pakli pošle svého posla, tociš nemoc těžkú: přijdú přietelé, přijdú známí, navštěvujíc, i budú všichni prorokovati, a snad křivdu; každý vslibuje: „Nebudeť nic, měj se dobře; neboj se, ve čas se polepšíš, ve časť oheň pomine, ve čas se upotíš.“ A tak přietelé těla budú nepřietelé duše, a obmeškají hubeného člověka křehkého. Neb nemoc

ponenáhlu mdlí, přirozenie přemáhajíc, a nemocný vzdy se naděje polepšení; a tak opět jemu bude smrť z nedojepie, ještoj' byla k němu již před sebú poslala posla. Neb v té naději, již sú jemu křiví proroci učinili, leže, nemyslé o svém spasení, čakaje posilenie; až se i přemóž vše přirozenie, a bez úžitka as a poslednieho rozmýšlévánie pustí duši hubený člověk, svých lestných přátel poslúchav proroctvie křivého, a pravého proroctvie, ještoj' řekl Kristus: „Bděte, neviete, kdyť zloděj přijde," slyšeti nechtě. Takéž i těchto tvých řečí, kakžť jsú koli spravedlivé, ti, ješto po múdrosti tohoto světa stojie, chtiec býti světu vzácni, brzo zapomenú, a jakž jim sejdeš s očí, tak i s mysli. A všakž by lépe učinili ti přietelé, k nemocnému přijdúc, by jemu nečinili naděje lestné; a snad by se i upamatoval, když by jej napomínali věrně; a pakli by se nechtěl na to obrátiti, ale oni by své učinili. I měli by přietelé u pravdě nemocného ne takým křivým proroctvím obmeškati v jeho dobrém, ale napomenúti, řkúc: „Ktož jest zdráv, čaká nemoci, a nemocný čaká smrti." Protož, milý přieteli! měj se dobře, u Buoh ufaje, a raduj se, ež's v kostelní jednotě a u vieře křesťanské, a v stavu dobrém. Kakž's koli nebyl živ tak svrchovaně, jakž by slušalo: budeš-li toho želeti, dobrýť jest Buoh, odpustíť, ežť se smiluje nad tebú, a najviec, když beze lsti budeš úmysla toho, ež, budeš-li moci, chceš toho rád polepšiti, aneb ežby toho polepšil, byť bylo teprv; a pusť to k boží milosti, ačť jest i těžká věc čistcový oheň, ať podlé své milosti s tebe senme tvé poškvrny, neda tě zbavil věčného hoře, a ukázalť i dalť se věčně viděti a kochati se v svém královstvi s jinými sbožnými svatými. Veď najvětšie muka v čistci nenieť tak veliká, poňovadž má konec, jako kdyby bez konce bylo zde býti: ano jediná blcha vzdy štípe. Protož daj se všeho na boží milosť, želeje, že's jej hněval tak dobrého, a buď vděčen, ežť jest umřel za tě; neb nikudyž nelzej' býti spasenu, jen žej' Kristus svú smrtí smrť těch zahubil, ktož jsú toho vděčni a žádají jie k své pomoci, a v nivčem nemají naděje, jen v tom, žej' umřel za ny, když jsme jeho, k němu se obrátivše pokáním; a naši smrť tady přemohl. Protož v dobré naději, ne své spravedlnosti ufaje, ale milosti jeho, a jeho dosti učinění za tvé hřiechy, poruč svú duši v jeho ruce."

K tomu ten nemocný: „A protož ktož za zdravie má naději v takých přáteléch nebohobojných, a svú útěchu, jakož se i s nimi za zdravie oklamává, takéž i naposledy jimi bude oklamán. A když je osidlo smrti již obvieže, když je napadne jich bieda, uzřie své hoře, ež sú netbali múdrosti pravé. A jakož jich jest málo, ješto by se ustrčiec na mě a na mé řeči, opravili svój život v lepšie: takéž pro zlosť světskú a nedostatek zapálenie duchovním ohněm v milosti boží, velměj' jich málo, by v takém to hoři smrtelném byli při sobě v náboženství, až by pro žádosť věčného života, žádajíc býti s Kristem, umřeli rádi; ale když jim přijde hořká, tak je nehotovy nalezne, jako teď i mě. A protož nejdú z tohoto světa rádi, ale smrť trpočí je bez jich dieky, jamž oni nechtie; a ještěž se jim to zdá veliké štěstie, když všie věcí jako skot, beze všeho rozumu jsúc, nezemrú. A chceš-li rád věděti, kudy to pocházie tak obecné všech nebezpečenstvie: aj, tadyť to jde, ež žádosť nepořádná cti, přielišná péče o těle, milosť tohoto světa, a snažnosť přielišná chtieti býti bohatu, oslepují srdce lidská, a přivodie k tomuto nebezpečenství velikému obecně lidí stranu větší. A protož ktož by chtěl s menší stranú zbýti tohoto nebezpečenstvie velikého, vystřeha se nepřipravenie k smrti, poslúchaj mne; a jakož vidí mú smutnú postavu, tak ji vzdy měj před očima svého srdce, a ku paměti ji ústavně sobě přivoď: a brzo uzří, ež jemu bude mé naučenie přeúžitečno. Neb z toho jemu móž přijíti, ež netolik se nebude báti umřieti, ale také bude tak vesele čakati smrti, jež jest obecně všem hrozna, právě jako skonánie všie své práce, a počátka věčného štěstie, a přijme ji s velikú žádostí srdce svého. Jedné to měj v obyčeji, aby se pilně na mě rozmýšlel, a řeč mú snažně znamenal a v svém srdci ji uložil pevně, vida ve mně mú bolesť a čtici hroznú; rozmysl se, coť má také skoro přijíti: jakožť sej' mně stalo, takéžť se každému stane; mně dnes a vám zajtra. É, vezřete na mě pilně, a pomněte noci této, doňadž jste živi! Ó svatý Arsení! blaze tobě, že's tuto hodinu vzdy jměl před očima svýma. Blaženýj' ten, kohož Hospodin, když přijde a potluče, nalezne, an bdí! šťastnýť jest, kohož přípravna nalezne hodina tato! neb ač i velikú ukrutností smrti mosí vyníti z tohoto světa hubenstvie, však to mine, a on

přijde u věčné štěstie. Kterúž koli smrtí sejde, bude potom v odpočinutí; neb se tiem očistí a připraví, aby viděl Boha. A v té práci smrtelné budú jeho ostřiehati andělé, a přivedú jej tam po smrti, kdež jej s veselím přijmú nebeských kóróv zástupové. A tak smrt jeho tělesná bude šťastné veštie v dědicstvo kraje nebeského. Ale běda mně nebožtíku! i kde bude mieti noclch této noci hubená duše má? kto ji přijme v tom neznámém kraji? kto-li jí odtuší věrně, aneb spomóž? A protož i moši želeti hubenstvie svého! Staloj' se, obmeškal sem se; zapletl mó cěsty nepřietel, naplnil mú duši hořkostí: co viece řeci? Aj, přišel čas, již jest pryč jíti s tohoto světa, již dále nelze jest tráti, již smrť přišla, již ruce zkřenule, tvář zžlútla, oči se zavrátile, zrak se zatmil, přetěžká klánie smrtelná bodú a mdlé srdce chtie zadusiti; dýchati již nemohu, jedva duchu popadám: a běh onoho světa jako by mi se mkytal před očima mé mysli! Ó mój Bože! kak břidko viděti ďábelskú netvárnosť! Aj, kakť mě okličijí pekelných vládcí zástupové, čakajíc mé hubené duše, zdali by ji jim poddal súdce k trýzni! Ó súdce upřiemý! kak mi se zdá krutý súd tvé spravedlnosti, kak velmě vážíš i to, ještoj' se nám malá věc zdála! Nuž moji přietelé! již s vámi nemohu déle mluviti, jižť jdu od vás. Čijiť však milosrdenstvie božie, když mi jest dal želeti mého obmeškánie pravým srdcem, jehož všelik ne všem dává najposledy; zbaven jsem věčného pekla: ale vedú mě ďábli do muk pekelného ohně v čistec, a odtud nevyjdu, až jeliž zaplatím do posledníeho orta; a nevědě, kdy se to skoná. Aj, vizi okem srdce mého bolesť, trýzň a rozličné muky ukrutné, v nichž mám býti a lkáti své hoře, kto je vie dokud! Aj, mezi jinými mukami vizi divný oheň, jehož plamen vzcházie, v němž se vznášejí hubené duše a opěte veň upadují: právě jako když u velikém ohni, když město které hoří, jiskry jako lecí v plameny, ve čas vzhóru jdúc, ve čas dolóv. A hubené duše takú bolestí žalostně huhlíc, volají, a řkúc: „É smilujte se, smilujte se nad námi as a vy, přietelé naši! É, kde již pomoc našich přátel, s nimiž sme v marnosti byli pro milosť tělesnú nepořádnú, jimž sme se slíbiti chtěli, pro něž sme se takto hanebně obmeškali? É, že sme svého spasenie netbali! Aj hořímé, bolesť trpiec nad bolesti, aniž od nich po-

moci máme! Aj, trýzň a hoře toholo čistce většie jest muka, nežli jest která na onom světě: jediná hodinka zde zdá se, by měla sto let hubenstvie a biedy onoho světa! A nad to neviděti Boha, an nás byl k tomu stvořil, abychom inhed jej uzřeli, jakž bychom vyšli s onoho světa!“ A tak řekv ten nemocný poslednie slovo, postaviv oči v stlupie, pusti duši.

Tehdy jeden z těch, ješto tu běchu, poče těžce vzdýchati, ano se velikú hrózú třasú všecky jeho kósti; a obrátiv se k Bohu, poče řéci: „É kdej’ tvá věčná múdrosť, Hospodine! neostávaj mne, chtěch se učiti múdrosti. Toť múdrosť pravá, naučiti se umřieti dobře! Ó kak mě jest popadlo viděnie smrti této, až mi se zdá, žej’ jen pro mě to sej’ tak stalo, zdali bych se já tiem vystřiehl! Ó pane Bože hrozný a milosrdný! tobě děkuji, a v tvú pomoc ufaje, polepšenie slibuji. Velmi sem se užasl, vida toto, aniž sem se kdy tak rozmyslil, jakž jsem živ, na nebezpečenstvie těch, ješto se k smrti nepřipravují, jsúc živi, jakož sem se tiemto svým tovařišem upamatoval. Ó kak jest pravá řeč, žej’ lépe jíti v duom pláče, než v duom kvasu, aby se člověk rozmyslil, co má přijíti. Jistě mi se zdá, ež tato hrozná smrť vzdy bude úžitečna mé duši. Vizi to již ovšem jistě, ež zde nemáme toho miesta, jež by vzdy trálo; a protož hodnéj’ se bráti k tomu stavu mé duše, jenž má věč tráti. Umyslil sem, abych se naučil umřieti; ani chci dlíti svým pokáním den ode dne, odlévěje svým obrácením. Když jest mě obešla taká hróza pro smrť jiného: kaká pak bude hróza, nepřipravím-li se, až má vlastnie smrť na mě přijde! Nechciť se kochati viece v rozkošech světských! Čemuť mi jsú hrdá rúcha, čemu svá vóle, jež mě jest často v hřiech zavedla? Aj’, kakť mi jest těžko trpěti malý úraz: kakž pak trpěti tak příkré muky onoho světa! Ó kdybych byl dřéve umřel, aneb i ještě, donidž mě pokánie neočistí, co by ve mně ten oheň onoho světa nalezl toho šeředstvie, jímž se rozmáhá, jako zdejší oheň drvy, pro množstvie mých hřiechóv a neučiněnie dosti za ně! I vědě již, co učini: vzdávaje chválu a dieku mému Bohu, žej’ mě vystřiehl milostivě, nedám své duši zahynúti, ale dám tento krátký čas za onen věčný; nechci se kochati zde v nestatečnosti, abych pevné

radosti došel; chci státi po tom, zdali bych se některých poškvrn vystřieci mohl pomocí boží a dopustilých uchovati, abych den své smrti, jehož nezbudu nikakéž, ne trýzň a pekelných muk hoře, ale věčný a veselý pokoj nalezl. Ó svatý a milosrdný spasiteli! nepoddávaj mě tak hořké smrti. Ó kak sem do té doby velmě byl nemúdr, ež sem se netbal připravovati k smrti, abych zbyl ukrutného hoře v čistci, a má duše, vyjdúc z těla, aby neblúdiec, a zbudúc posměchóv ďábelských, upřiemo šla k Bohu svému, jenž ji jest na to stvořil, aby jej poznala, poznajíc, věčnú milostí milovala, a milujíc, věčně s ním blažena byla. Děkujiť, mój Hospodine! děkujiť ovšem, že's mě tak milostivě vystřiehl škuody, ač i cizí ztrátú, a vdechl's u mé srdce svú spasitedlnú radu, řka: Mój synu! pamatuj toto vzdy v svém srdci, a donidž's mlad, zdráv, silen, polepš svého života; a když již přijdeš k času smrti, a nebudeš sobě moci již ničímž spomoci, tu se pak máš jen milosrdenství božiemu poručiti, a žádati, ať své umučenie, své svaté krve prolitie, svú smrť silnú, jež móž každú smrť přemoci, a své veliké milosrdenstvie na ten súd položí mezi tebú a svým súdem. A neboj se božie spravedlnosti viece, než jest třeba, ať v tobě nepohyne naděje hodujie a milosť k Bohu. Dobráť jest bázň, donidž nebude veliká přieliš; nemáť z miery vyběhnúti. Ale boj se činiti zle, boj se býti netbavu spasenie, boj se k smrti nepřipravovati; počátek múdrosti jest bázň božie; boj se Boha rozhněvati, pomně, ež máš umřieti. „Mnohoť dobrého přicházie, ktož pomní na smrť,“ praví mudřec. Ač bude člověk mnoho let živ, a vzdy v nich jsa vesel, má pomnieti temného času a dní dlúhých, že, když přijdú, minulé věci ukáží, kak sú byly nestatečné. A protož pomni na svého stvořitele ve dnech své mladosti, dřéve nežliť přijde čas snuzenie, a přiblížie se léta, o nichž dieš: „Nelíbie mi se;“ dřéve nežliť se prach vrátí v zemi, z niež jest, a duše se vrátí k Bohu, jenž ji jest dal. A ty chval Boha, a buď vděčen: nebť jich velmě málo uchem srdečným znamená času tohoto neústavnosť, a smrti, kak se krade k němu lestně v každú chvíli; ukrutnosť muk onoho světa, a odivné štěstie bydla královstvie nebeského. Vzveď svoji oči a znamenaj, kakť jest mnoho oslepených, ješto sú zavřeli oči svoji, aby k konci neviděli!

znamenaj zástup téžměř bezčíslný, coť jich jest podtrhla smrť, ješto sú, zdrávi jsúc, málo se k ní připravovali. Milý! zečti je, ač móžeš, ješto sú za tebe byli živi, a již jich nenie! Někteří byli s tebú v obyčeji, někteří tvoji přietelé neb tovařišie: tak v krátkém času, a ty's ještě se nesstaral, zemřeli dřéve tebe, a ty skoro pojdeš po nich! Byť bylo těch všech lze otázati, kak jest jich věc, vědě, žeť by každý jich řekl: „Ó kak jest ten šťastný, ktož za zdravie obmýšlé, co má býti najposledy! šťastný, ktož se hřiechóv střeže, šťastný, ktož poslúchá božie rady, a na však čas vzdy se snažně hotuje k smrti!“

A protož, nechajíc všeho, jež nás odtahuje, pilné jest přizřieti o sobě každému; neb i žádný nevie, kdy smrť přijde, kak-li jest blíž; a jakž přijde, tak jest tam jíti, buď kto hotov neb nehotov. Obmešká-li se kto, v těžkých mukách daleko od utěšenie uzří svého hoře. A pakli se kto připraví k ní, jakož slušie, předrahá smrť bude jeho: neb jej dovede u věčné štěstie, aby poznal Boha, a s ním hodoval, v něm se kochal věky věkóm. Jehož nám dopřej, Hospodine!

O pohřbu.

Po smrti což jiného tělu, než pohřeb? a na boží milosti duše. Protož již také řeem o pohřbu. O pohřbu já tak rozumiem: že, jakáž žádosť toho, ktož volí pohřeb, takýž úžitek. Jest-li žádosť tělesná, s přátely počestně chtieti býti pohřbenu, tu já nic dobrého nerozumiem, jelikož k duši; leč by pro ty, ješto po něm ostanú, ufaje tomu, že jeho známí a přietelé budú naň tiem lépe pomnieti, zvolil pohřeb tu, kdež jiní ležie jeho předci: dobrý jest úmysl; aneb, když ufaje do těch modlitvy, ješto tu přicházejí, aneb někdy budú přicházeti na boží službu aneb na odpustky, a prositi budú obecně za duše, vzvědúc, že jich mnoho tu hřbí: dobřej' volil. Pakli k kterým duchovním, vida, že krásně vedú boží službu, má milosť pro boží česť, i volí u nich pohřeb: takéj' dobrý úmysl; ač by i ne ovšem byli nábožní zákonníci: když jest dobré miloval úmyslem upřiemým, neztratí žádosti dobré.

Ale já vám to porúčiem, mé dietky! potiežíc se s tetkami svými, kdežť se vám zdá, podlé toho, jakžť čas a miesto bude, tu mě křesťanským schovajte obyčejem; u vásť na světě najvětší mám naději jmieti, neb jste mi najviece dlužni.

O očistci.

Jest pak ještě lékařstvie jedno hřiechóm dopustilým, ktož se jich zde neočistí, ale ovšem velmě těžké: toj' po smrti čistec. A ta muka, jakž všecko písmo svatých mistróv praví, jest těžší, než která na světě muka; neb jest táž muka, jakož i u pekle, jednéž nenie věčná; ale že sme jie nezkusili, i zdá se nám klam. A dobřej' podobné podlé božie spravedlnosti, ktož zde tolik maje lékařství, jimiž by mohl, by byl pilen svého dobrého, zbýti hřiechóv, i netbá, aby potom tiežže trpěl. A když jest múdrý Buoh, nemni, byť neuměl nové, jelikož k nám, a neslýchané vymysliti muky, an jest zde tak mnoho a rozličné bolesti přepustil: ano jinak sadá, jinak štpí, jinak bolí udeřenie, jinak ubodenie, jinak horko, jinak zima, a v každý úd jinak; a tak i o jiných bolestech. Protož když jest zde tak mnoho rozličných bolestí mdlému tělu, co tam duši? Než jediné to jest tam dobré, že tú mukú nemóž se tak rozpáčiti, by proto ztratil boží milosť; ale když se pokaje tam a očistí těch všech smrtedlných hřiechóv, kterýchž sej' zde nedokál, a počen se káti, aneb i všedních když se očistí, jichž se jest zde neočistil: do nebes pojde. Neb jest Buoh tak milosrdný jako i spravedlný, a tak spravedlný jako i milosrdný. Kdyby ten bez čistce šel do nebes inhed, jakž umře, jenž sej' nekál zde úplně, ani měl tak bolestného zarmúcenie pro své hřiechy dobrovolně, nebyl by Buoh spravedlný, neočistě jej mukami onoho světa; a pakli by nesmiloval se nad hřiešným, jenž želé, jakž moha, hřiechóv, a žádá milosti, nebyl by milosrdný. A protož jistéť jest, ež-tě čistec.

A to také kostel drží, že mnohý, ještoj' v čistci trpěl, bude v nebesiech většieho duostojenstvie, než mnohý, ještoj' inhed z tohoto světa do nebes šel: ne proto, by tam v čistci zaslúžil chvály; ale žej' zde zaslúžil viece, a k tomu zde

některé poškvrny nezbyl. Jako kdyby kto inhed po svatém křstu umřel, inhed by upřiemo do nebes šel, neb jest svatým křstem očištěn; a druhý po křstu mnoho by pracoval v dobrých skutciech, a podlé tělesné křehkosti zprznil by se některými všedními hřiechy, jichž by se zde neočistil: umra, očistil by se jich v čistci, a za práci dobrú vzal by v nebesiech odplatu věčnú. Ano zde u kniežecích dvoróv a panských, když se dopustí něčeho někto, pokáží jeho věží: však potom u větší své dřévní cti bude, než druhý, ještoj' se nikdy věže nedopustil, a tak mnoho nezaslúžil. Takéž někto, zde pracovav mnoho, a v něvčem pochybě svú křehkostí, bude očištěn toho, a za práci proto odplatu plnú vezme.

Dušiem služba.

Z toho hoře a z tak těžkého pokánie mohú živí pomoci umrlým čtverem činem: najprv, obětí těla božieho na svaté mši; druhé, prosbú a modlitvami; třetie, almužnú; a čtvrté, když jich přívuzní za ně se postie. A čím jest kto většie milosti k Bohu a k svým bližniem, tiem spieše móž pomoci jim i pevnějie těmi činy; neb praví písmo: „Vóli těch, ješto se jeho bojie, Buoh učiní, a prosby jich uslyší.“ Ale někdy se nahodí, že zlý kněz bude za duše slúžiti mši. Tomu jest tak rozuměti: že mše, jelikož k oběti božieho těla i k modlitvám, vzdy jest svatá. Neb ač jest zlý kněz, ale kostel jest svatý; a on jako sluha kostelní a úředník obětuje tu. oběť kostelním přikázáním, né brž samého Boha přikázáním; protož již ne on, ale kostel ji obětuje. Právě jako by některý hospodář dobrý a bohobojný jměl sluhu neb šafáře nebohobojného; a když by kázal jemu, aby rozdal almužnu, proto-li by ta almužna nebyla vzácna, že ji rozdává zlý sluha? né věru nic: poňovadž dobrý a vzácný Bohu přikázal ji dávati úmyslem dobrým, z toho úmysla dobrého vzdy jest vzácna; neb ten viece ji dává, jehož jest, nežli ten šafář; kakž kolivěk dvé dobré lepšéj', než jedno: neb kdyby i ten dobrý byl, jenž rozdává, byla by dvojitá dobrá žádosť. A tiem činem, ktož jest z pravé milosti a z dobré žądosti připósobil které zádušie a nadal, aby určená

služba byla za duše; a pak ti kněžie nebo mnišie, ješto mají činiti tu paměť dušiem, ač jsú zli aneb netbavi, že toho odbudú leckaks, na pospěch brebcíc: protoť podlé té žádosti prvnie, ješto' to zádušé připravováno, budú mieti úžitek ty duše; a tento netbavý, ješto drží ten úřad, bude vinen Bohu proto, že netbá toho, v něž sej' uvázal. Ale ktož rád pomáhá spasenie druhým, ten najprv sobě dobře činí, a potom jim; neb se ovšem dobře líbí Bohu, ktož má žádosť spasenie duš; aniž čím móž člověk tak brzo nalezti milosť boží, jako pomáhaje dušém spasenie: leč živé uče cěstě boží a k dobrému jich ponúkaje, leč mrtvým z čistce tú věcí čtverú, jakoj' tuto povědieno; neb milosť přikrývá množstvie hřiechóv. Již nás rač obdarovati, Hospodine! Amen.

O nebeské radosti.

Když pak člověk bude očištěn svátostí kostelní, aneb jakoj' toho dotčeno dřéve, a umře, bude-li se všie věcí očistil zde, do nebes pojde jeho duše; aneb když se očistí, neb pomóž jí kto z muk čistcových; a bude v radosti do dne súdného, a potom i s tělem po súdném dni, tu, kdež bude mieti nad radosti radosť, již jest Hospodin připravil těm, ješto jej milují, a proň útěchú zdejší pohrdují, a trpie proň protivenstvie a úkory od zlých lidí a nemúdrých. Neb tam jest hojně vše, což jest dobré; a což jest zlého, nic tam nenie. A kakž koli nelzej' úplně vypraviti té radosti, však znamenaj Boha-dle! každý vás, kaká by to radosť jemu byla, když by již přišel v ten sbožný sbor všech svatých, již zbyv všie lopoti, všeho nebezpečenstvie, všech nepřátel, všie nenávisti, všie bázni, i toho všeho, což kterú stranú móž zlé býti, a byl u pravé milosti věrné, všem vzácen, všem mil, anoť tebe nekárá i žádný, by řekli: „I proč nejsi lepší?“ ale by i najmenším byl, budeš všem vzácen v svém pořadu; ani by sám těm záviděl, ještoť budú duostojnější: když poznáš boží spravedlnosť, všeť se dobře líbiti bude, což jest koli Hospodin svú mocí, múdrostí i dobrotú připósobil svým vzvoleným; když uzříš, kak sú divně panny svaté nahradily, jakož mnozí pravie, pád zlých andělóv, a budú v andělóv

svatých tovařiství, jako s ním v jednom svém kuoru; a druhý pak kuor bude obecných lidí, ješto sú celosti panenské nezachovali, ale proto všie se poškvrny očistili: ó kak se tomu rád dívati budeš! Ó přesbožný! ktož koli jsi, ješto tam přijdeš, kdež i uzříš i jmieti budeš to vše dobré tak hojně a bezpečně, jakž by kto najlép a najhojnějie i najbezpečnějie mohl co dobrého vymysliti, a ještě nerovně nad to, nežli by ves svět kdy mohl·tolik a tak vymysliti. Ó člověčie srdce, jež jest jen truchlostí, péčí, prací, lopotí zde jako obříceno na tomto světě pro rozličné přieběhy jeho, a vzdy by rádo utěšení: pomysl, pomysl, kaká by to radosť byla, kdyby došlo toho štěstie! Otiež své mysli, mohla-liť by pochopiti takého blahoslavenstvie všichnu radosť? A vieceť pravi: kdyby kto druhý, jehož by všie věcí tak miloval, jako sám se, túž radosť s tebú jměl, ješto i ty, jistě dvojitú by radosť měl z toho; neb tak by se radoval pro jeho dobré, jako i pro své. Pakli by dva, neb třie, neb viece jich túž radosť měli: tak pro každého, jako i sám pro se, radoval by se, kdyby každého tak miloval, jako sám se. Protož v té svrchované milosti takého sboru lidského i andělského, kdež i jeden méně druhého nebude milovati, nežli sám se, nic jinak pro každého zvláště nebude se radovati, než jako sám pro se. A když člověčie mysl z tak velikého dobrého svého jedva pochopí svú radosť: kakž pak bude moci pochopiti tolik radostí a takových? A také jest, že, jelikož kto miluje koho, tolik se raduje jeho dobrému; a jakož v tom svrchovaném štěstí každý nerovně viece bude Boha milovati, nežli sám se, a viece nerovně, než i s sebú všecky: tak ovšem nerovně viece bude se radovati štěstí božiemu, nežli i svému, i všech jiných s sebú. A když tak Boha miluji vším srdcem, vší myslí i vší duší, všecko srdce, všecka mysl, všecka duše nestatčí v plně duostojenství milovánie Boha: jistě se také radovati budu vším srdcem, vší myslí, i vší duší, tak že všecko srdce, všecka mysl i všecka duše nestatčí plnosti všech radostí. Protož ta jistá radosť nevejde všecka v ty, ješto se budú radovati; ale každý ten, ktož se tam bude radovati, vešken vejde v tu radosť, o níž jest řekl Kristus, a die každému, ktož toho hoden bude: „Měj diek, dobrý a věrný sluho! nad málem byl si věren,

ustavím tě nad velikú věcí: vejdi v radosť svého pána!“ Dajž to, Bože všemohúcí, bychom tam vešli! Amen.

Dokonánie kněh těchto.

S tiem buď konec těmto mým prvým knihám, jež sem vám najprv, mé dietky! sebral i zpořiedil, jakž mi sej' zdálo; a potom každému, komuž by byly k utěšení a k poznání rozličných věcí, křesťanóm rozuměti úžitečných. A žeť jsem člověk, mohlť sem poblúditi; a nejsemť i jeden mistr, ačť sem byl i ztrávil v učení prvá léta své mladosti, a pobyv v světě, i ještě jej trpě: však se opěte s knihami, jelikž mohu, rád obierám. A ne na toť sem psal knih těchto, aby každé slovo bylo z nich váženo, jako řeč z těch knih, ješto k bibliji přislušejí: ale komuž se zdá úmysl pravý, ten jej drž, donidž ho lépe nenaučie ti, ješto mohú z práva naučiti. Ale divné jest do některých, že nechtie znamenati, pravda-lij', co se praví; ale jen chtie věděti, kto praví. A zdali jest i oslice pravdy nepověděla Bálamovi duchem svatým? a zdali i po shnilých žlebiech neteče druhdy voda čistá? Protož cožť jest pravdy tuto, toť jest od Boha; pakliť jest co pochybeno, toť by mnú bylo: jemuž, bylo-li by s cěsty sblúzeno, proši, aby bylo milostivě opraveno, a pakli jest, na cestě jdúc, pochybeno; neb jeden jde cestú, drže se viece strany pravé, druhý levé, a třetí prostředkem cěsty, a některý se, jda, podrží té každé strany: protož neda bych byl na cěstě kdež kolivěk, prošiť, to mi odpusťte milostivě!

To pak, ač sem kde některé věci tuto psal, jichž sem nenalezl u písmě, chci mieti zaplaceno, když přijde onen Samaritan, jenž dav dva peniezc, komuž byl poručil raněného, i řekl: „Což naložíš naň viece, toť zaplatím.“ A že sem některé věci v těchto knihách viece psal, jichž sem na počátce knih nebyl slíbil, tiem to omlúvám, že sem byl řekl: „Pakliť přičiním kniežky sedmé, i osmé, takéť tu budú.“ Coť jest tu viece, to mi obrať, Hospodine! i s těmi, ktož v nich čísti budú neb je slyšeti, k sobotě dne sedmého a osmého!

Dodavky

z rukopisů pozdějších.

I.

(Ke stránce 59. — Z rukopisu cís. knih. XVII. D. 31.)

Výklad na „Zdráva Maria“.

Zdráva Maria, milosti plná! Dobrým obyčejem vešlo jest v lid bohobojný, že obecně každý rád Matky božie pozdravuje těmi slovy, jako jest jie pozdravil archangel svatý, když jest jí zvěstoval velikú její radosť i útěchu všeho světa, a předivnú chválu boží, že počne, v panenské čistotě ostanúc, i porodí spasitele, jenž svój lid spasí, né vešken svět: ktož budú chtieti jeho býti. Ale že každá věc vonná, viece-li ji přemietají, viece-li ji trú, a viece vonie: protož chce mi se převrci ta sladká slova, a zetřieti toho pozdravenie angelského; a pak, když budete ostřejšie zuby k té věci jmieti, potom bohdá ještě to lépe zpřehryzáte, aby s větší chutí svého srdce to slavné pozdravenie Matky božie vzpomínali. Neb ktož obmyslí ta vonná slova, a srozumí je, co mienie, radostno bude srdce jeho, má-li plápolící milosť k Bohu a k svým bližním, tak že chvála božie a dobré bližních muož srdce jeho utěšiti. A pakli by potuchla milosť taká, a mysl byla proto posošná k ní: těmi slovy, těmi novinami mohla by se roznietiti. Neb jakož sem řekl: ta výborná slova, angelem božím přinešená, a svatú Alžbětú, matkú svatého Jana, doplněná, velikú útěchu všeho světa i zvláštní radosť Matky božie, a předivnú boží chválu lidem v srdcích nábožných obnovují, ktož je slyší, neb s pamětí řieká. A zdali nebude chváliti Boha v jeho milosti nevýmluvné a v jeho moci, tak že jest proto nezrušil své spravedlnosti, ale uměle v múdrosti své a v své moci ráčil svú milosť vyvesti neslýchanú, aby pro hřiešného člověka člověčenstvie přijma, člověka k životu najslušnějším pořadem navrátil? A počátek té milosti tu jest ukázán, když jest poslán angel Gabriel k dievce vdané muži jednomu z rodu Davidova, jemuž bieše jmeno Josef, a jmeno dievce Maria. A vkročiv angel k ní, i vece: „Zdráva! milosti plná, Buoh s tebú; požehnána ty v ženách!“ Nenie-liž i to nemalá chvála

božie, žej' mohl a uměl spravedlivě, i ráčil milostivě z prokletého plemene, z národa lidského, ješto jest v svém neposlušenství věčné smrti i prokletie zaslúžilo, vyvesti dievku svatú, jako čistý a upřiemý prútek z mrzuté země, z něhož by vyšlo ovoce sladké, skrze niž by prokletie Evino, i všeho plemene jejieho, odvoláno bylo a k věčnému životu přijíti mohlo jejieho břicha plodem požehnaným, a pro niž by i jmeno Evino opak bylo obráceno? neb oné řekli „Eva,“ a pak této pozdravil angel, to jmeno opak obrátiv, zase řka: „Ave!“ Ó šťastná proměno! s onú v ráji, rozkoši, ďábel stoje rozmlúváše, táhna ji v osidlo věčné smrti: a s túto boží posel, angel svatý, nalezv ji v svaté truchlosti, ana se žedí po spasení světa, žádajíc spasitele světa všeho, jakož byl slíben u proroctví svatém, a rozněcuje ji ku povolení vuole božie, aby skrze ni, skrze jejie poslušenstvie byl navrácen život věčný. Neb jejie poslušenstvie byl jest počátek spasenie lidského, ješto se jest dokonalo poslušenstvím syna jejieho: jakož Evino neposlušenstvie byl počátek smrti, a Adamovo dokonánie. A protož ovšem ščastná se jest proměna stala, šťastné obrácenie opak všie vetchosti. Neb to jest řád pravý, ješto se nám zdá opak; neb my sme opak od Boha v hřiech a v žádosť nepořádnú obrátili se, a z žádosti nepořádné v rozličnú strasť: a chce Hospodin tak spasenie dáti, abychom se zase v řád pravý navrátili od vetchosti zastaralé, od světa k němu po svých tělesných žádostech nezacházeli; jakož tato svatá dievka byla se jest najprv všie svú čistú myslí k němu hnula, že jest správně svatý angel jmeno Evino opak obrátil, jakož sem řekl, pozdravil jie, a řka: „Ave!“ Tak latině vznie to slovo „ave,“ jako by řekl česky „bez vé,“ a pak že „vé“ znamenává strasť a biedu některakú, to téměř všichni dobře vědie. Protož dobře jest jie svatý angel tak pozdravil, řka: „Ave;“ tociš „zdráva,“ beze všie strasti, beze všie biedy kteréhož koli hřiecha! Neb pro hřiech jest strasť a bieda přišla lidem, a hřiech jest najvětšie bieda. Ačť jsú jiní nezdrávi, neb se nemohú vystřieci hřiechuov v svých činech, aneb v řeči, neb v myšlení: ale dievka svatá prázdna jest byla všelikého hřiechu i poškvrnky kteréž koli v najmenšiem skutku; netolik v skutku, ale také i v lehkém slovu; netolik v slově, ale i v pomyšlení vzdy jest zdráva ostala beze všie poškvrny pěstúnstvem ducha svatého: najprv jsúci očištěna prvé, než se jest narodila, i posvěcena; a pak, ač jest mohla hřešiti prvé, než jest synem božím počela: však jest nechtěla, a mohla jest pomocí boží zvláštní nehřešiti, jakž jest nechtěla; ale po početí syna božieho tak jest milostí boží byla potvrzena, že jest věč hřešiti nemohla; a protož jest jie angel dobře pozdravil a v pravdě řekl: „Zdráva!“ nesa jí to poselstvie, jímž jest měla v tom zdraví býti divně potvrzena.

Pak svatý angel nepojmenoval dievky svaté jmenem pro zvláštní její počesť, vida jejie duostojenstvie a své proti ní ponížénie; jako i dnes menší, přijdúc k větším, ne jich jmenem,

ale duostojenstvím budú je jmenovati. Ale my ji jmenem menujem, pro zvláštnie k ní nábožенstvie, řkúce: „Zdráva Maria!“ a že jie před sebú nevidíme, jako jest byla před angelem, abychom as poň jmeno jejie před sebú majíc, v srdci ji měli. Ale jakž angel ji samu nalezl, ano s ní jiné nebylo, ješto by mohl býti omyl, které by řekl, i tak samé řekl, jmenem jie nejmenuje: „Zdráva milosti plná!“ Ovšem jest byla plna milosti božie, jelikž mohl stihnúti pochop duše jejie; a nad to, což by stihnúti nemohl, obstienil ji duch svatý, a horkosť rozvlažil milosti vrúcie, že jest mohla v svém tělci snésti pravého Boha, jehož nemohú všecka nebesa obkličiti. Ovšemť jest byla plna milosti, z nież jest měla takú plnosť daruov božích, kterýchž jí jest potřebie bylo u plné plnosti nade vše lidi; neb všem jest dal u mieru a rozdělil, každému uděliv, což chtěl: ale jí jest dal u plnosti plné své dary, jelikž, jakož sem řekl, mohla pochopiti duše jejie. Veliká jest plnosť daru božieho ji naplnila, když jest v ní Evina strasť proměněna, že jest hřiech i šeredstvie, ješto jest při početí lidském, nebyl při ní, ani jest ohyzda strastného porodu žen porušených měla v ní miesta; neb čistě a svatě plod požehnaný břicha svého počela jest i porodila, nezbyvši studu panenského. Nemalá jest to plnosť daru božieho, z své krve tak divně v člověčenství toho počieti v čase, i tak divně poroditi, jehož Buoh otec bez počátka v své věčnosti porodil z sebe. Ó divná plnosti daru božieho! toho mieti svého břicha plodem, jehož vše od najprvnieho počátka svého pánem má sobě; toho podlé materné pocti viděti poddána sobě, jemuž netolik klanie se stvořenie lidské, ale také i angelské, najvyšším jej nazývajíc. Veliká jest plnosť daru božieho to zjednala, že jest jedna dievčička, ješto jest vzdy v neporušené čistotě ostala i v panenství, zahnala smrť břicha svého plodem požehnaným: ješto jest ji, ač panna jsúc tělem ještě, ale potom žena porušená na vešken svět svým všetečstvem a neposlušenstvím byla přivedla; tam žena oklamána a dcerú ďáblovú učiněna: a tuto dievka milostí ducha svatého naplněna, aby byla matkú boží. Ó kterakú plnosť daru božieho, jakú svatosť, jakú duostojnosť měla jest jejie svatá duše, ješto jest duostojnějšie strana jejie: poňovadž tělo jejie tak jest svato bylo, tak duostojno, tak plným darem obdarováno, aby z částky jeho v svú božskú osobu syn božie vzal tělo sobě! Nemělaj' u potřebných dařiech k svrchovanému duostojenství i žádných nedostatkuov, jakož mievají jiní světí, ješto, ač jsú dobrotivi, ač pokorni: ale upřielišie, neb nedotáhnú; a též i v jiných šlechetnostech; ač byli nábožni, ač Boha tak milovali, že jim jedno duchovnie věc vonila: ale přieliš nedbali potřebných podlé spuosobu božieho tělesných věcí; jakož by i ještě takové nalezl. Ale svatá dievka tak jest byla plna milosti božie a jeho daruov, že jest vrúcí milostí boží vřela; a proto nesla tělesnú práci, a tak pracovala, jakž vzdy v milosti vrúcí jasnú myslí spatřovala spuo-

sob boží, jej ve všem chváléc, jemu se diviec. Zdali jest tělesné nenesla práce, jsúc u svaté Alžběty, jí posluhujíc jako mlazšie přietelnice, když jest byla svatého Jana porodila? a pak s Josefem šla do Betléma, aneb se snad vezla volkem a oslíkem, aby daň dali ciesařovi; a pak před Herodem utiekala do jiné země, do Egypta, a opět zase; a viecet jest nesla práce i o dietěti svém tělesné: a však z srdce toho jest neztracovala náboženstvie, jako jiní, ješto po práci nemohú v náboženství tak při sobě býti pilně.

Protož ovšemť jest ona nade vše svaté z milosti božie plna byla daruov jeho všelikých, plna šlechetnosti, plna viery, naděje i milosti; nikdy nepochybila u vieře, i u veliký pátek, a na zajtřie v sobotu, když všichni apoštolé pochybili, jediná ona sama sstála u vieře plné, v jisté naději a v milosti pravé křesťanské. Protož ten den v sobotu zvláště jí česť činí kostel svatý. A tak jest byla plna milosti, že jest ve všech věcech múdra, skrovna, silna i spravedliva byla. Múdra v tom byla: lepšie vážila jest dráže, a i nedbala slúti od lidí mezi ženami požehnanú, plod tělesný majiec, chtiec býti plnějie Bohem samým požehnána, čistotu panenskú zachovávajíc ve všech svých činech. Byla jest skrovna: v ničemž neupřielišila; ale pravé miery dotáhnúc, tu jest sdržela tak, jakž jest v pravé mieře měla všecky šlechetnosti. Měla jest sílu: držéc se silně dobrého svého v protivenství i v prospěšenství; jak jest to zvláště u veliký pátek ukázala, že se jest v té žalosti sdržela silně, nic nemúdře neučiniec. V veliké té radosti sdržěla se jest u pokoře silně, když jest byla angelem pozdravena, když k takému přišla duostojenství, že jest mateří Bohu zvolena, když uzřela, že jest ona sama ta dievka, ta mladice čistá, o niž bieše prorokoval Isaiáš, že počne i porodí syna, jenž bude slúti „S námi Buoh;“ jejiež chvály, nevědúci, by sama byla, v svém srdci přemietáše, blahoslaviec ji, která to bude. Když pak uzřela, že jest sama ta, i v té radosti silně se jest v své pokoře zadržala; ač nevědě, čemu se jest diviti viece: syna-li božieho veliké dobrotě, že jest ráčil člověkem býti, tělo z panenské krve v jednotu své osoby přijieti; či-li té sbožné panny duostojenství tak velikému, a v tom duostojenství tak silné pokoře. Mateří Bohu vzvolena, a nazývá se dievkú jeho; veškeren svět skrze ni opraven, a ještě pokorně (dle) světského běhu k starší své přišla přietelnici, ale před Bohem k velmi menší, k Alžbětě, mateři svatého Jana! Měla jest také spravedlnosť plnú, tak se k svému Bohu majíc, jakž slušalo; tak k svým starostám, jakž správné bylo; tak potom k manželu svému, jakž bylo vzdy spravedlivé. Nediv sě, cožť řku, a zle tomu nerozuměj, až i uslyšíš, coť tiem miením: ke všemť jest spravedlna byla ta svatá dievka. Najprv svého Boha majíc v duostojnú počesť, ve všem zákonu jeho chtěla poslušně poddána býti; a však nad své starosty rozuměјíc, ducha svatého osviecením umyslila sobě, aby do života čistotu panenskú zachovala, ač by to

byla vóle božie: ale snad se drzesti bojéc, že jest toho před sebú nevídala, a ne všeho jí snad pojednú zjevil duch svatý, ne i hned jest kvapně z úst pravým slibem panenstvie byla zalíbila. Pak když dána Josefovi, povolila svým starostám zjednáním ducha svatého, žádosť majíc čistoty svaté, vše duchu svatému poručivši, a ufajíc čistoty své zachovánie. A tak jest, zákonnie zdrževši poslušenstvie, i svých starost pravú spravedlnosť zachovala, a božím zjednáním v panenství manželkú byla, a jsúc již dána Josefovi, s povolením jeho a svatého ducha spuosobením pravé, čisté, ani kterým kdy pomyšleníčkem poškvrněné panenstvo jest zalíbila, plnú v tom již poznavši vuoli boží. Kterak jest pak k manželu svému spravedlnosť byla zachovala, to jest ze čtenie zjevné; neb když řekl angel Josefovi: „Vezmi svú manželku s dietětem, utec do Egypta,“ ona s ním šla poslušně jako s svým mužem; a opět zase do Betléma též, aby daň dali. I viece jest toho bylo, ješto nenie o nich vše psáno, tak že se jest nestyděla slúti Josefovú čistá dievka, všech angelóv kněžna, jakž jest byla s ním v manželství pravém, ale bez útraty a bez poškvrny najmenším pomyšleníčkem panenské své čistoty; neb i té jest jie milosti nezbavil Buoh, že, jakož jsú třie stavi lidští, manželský, vdovský a panenský, a v každém jest jeho dobré, ale s někerakým nedostatkem: tak jest každého dobré, ale bez jeho nedostatku, jměla, aby z každého odplaty zaslúžila a k útěše každému byla. V manželství jest troje dobré: svátosť, viera a plodnosť; ale jest nedostatek ten, že jest ztráta panenské čistoty. To jest pak v manželství jejiem nebylo ztráty panenské celosti, ani které poprzníčko čistoty, ale utvrzenie a slibem pravým dokonánie i svrchovánie panenského duostojenstvie; ale viera jest byla, neb věrně a čistě milosť byla jest mezi nima. Také byla jest svátosť, že svazek té viery trval jest v manželství mezi nima do života; nebyl by mohl Josef v pravdě pojieti jiné. Byla jest pak plodnosť hojná, ač ne z manželstva jejieho, ale však v manželství, že jest v něm byla, jakož sem řekl; neb jest to svaté dietě porodila, jímž sú nebesa plemene lidského naplněna. Vdoví stav zámutky a truchlosti na světě mievá, a nehledaje od tohoto světa krátkého a lestného utěšenie, již poznav jeho nestatečnosť, své mysli k Bohu pozdvihna, v něm mievá útěchu zvláštní, čekaje božieho smilovánie v pokoře, v žádosti dobré, a trpě protivenstvie mnohá, hromáždí odplatu u věčném bydle, a svých poškvrn želé mladých svých časuov, v nichž se jest zprznil, a že jest kdy miloval nestatečnosť: to svatá dievka, ať řku, v svém vdovství po Josefovi neměla jest želeti čeho, neměla jest proč teskníti sobě za léta minulá, aby setřela své poškvrny, neb jest vzdy byla čista; ale zámutky vdovie mievala jest, jakž jest mievala pro svého syna, i potom pro nepokoj apoštolský po svém synu, a když nuzili svaté křesťanstvo snad některé za nie ještě, jakž koli s múdrostí, však jest v slitování žalosť měla obyčejnú vdoviemu stavu. A také

jest v pokoře žádala zproštěnie tohoto světa, sladce túžéc po svém milém synu, a velikú chuť mievajíc v svém náboženství; a tak jest vzdy nebeskú odplatu hromáždila v svém svatém vdovství, ale nebylo jest, čeho by želeti měla. Takéž stav panenský prázden jest té poškvrny těla, ale má v plodnosti nedostatek: ale svatá dievka, věčně panenstvie zachovavši, byla jest plodna, dala jest v panenství požehnaný plod břicha svého. A když jest měla všech stavuov dobré bez jich nedostatkuov, všech šlechetností plnosť bez přielišnosti i bez nedostatkuov takých, jimiž by která šlechetnosť mohla svú plnosť v ctnosti potratiti: ale ve všem byla jest múdře, silně, spravedlivě směrna, ve všem směrně, silně, spravedlivě múdra, ve všem múdře a směrně i spravedlivě silna, ve všem silně, múdře i směrně spravedliva.

Dobře jest jí řekl angel: „Zdráva! milosti plná, Hospodin s tebú!“ Ó dievko svatá! jistě jest s tebú Hospodin, když jsi plna milosti té, od niež máš plnosť takovú jeho daruov. Ó kterak jest s tebú výbornějie, než se mnú hřiešným! Ale hle! k čemuť se přirovnach já nestatečný, a ne tolik nestatečný, ale hřiešný: ano jest jinak s tebú Hospodin, nežli s angely; aniž jest kdy byl, aniž bude tak s kterým svatým, jako jest s tebú. Za velikú věc mají to sobě světí angelé, že jest tak s nimi Hospodin, že jest jich vuoli k své přitáhl, a že jsú poslové a služebníci jeho vuole: ale ještě jest nad to s dievkú svatú, tak jako s svú matkú s přepočestnú; a tak ona tu velebnosť, jížto angelé slúžie s předivnú poctí, jakož slušie, směle a svobodně jej nazývá svým synem. I který by to z angeluov směl řéci Bohu, jako jest ona řekla: „Synu! co's nám tak učinil, že sme žalostiec hledali tebe?“ Ó div nad divy, že to muož kdy v pravdě člověk řéci Bohu! Ale i vieceť jest pověděl svatý Lukáš, kterakť jest s ní Buoh, řka: „I bieše poddán jim v poslušenství,“ tociš jako syn otci a mateři, tak bieše Buoh poddán své matce, a pro ni i Josefovi, znie mysl toho, ktož se umie na to rozmysliti: „Buoh poddán lidem.“ Ó kterakť jest, pilně znamenajte, Buoh pro spasenie lidské, ne pro své, ale pro jich dobré, poddán lidem: a pak lidé hrdí, pro své spasenie, pro své dobré nechtie Bohu tak poddáni býti, aby lidem spuosobem božím poddáni byli tak, jakž jest Buoh zjednal, a nad to vzdy chce býti i proti právu druh nad druhem! A ktož pod svým vyšším býti nechce, ktož bezpřiemně žádá býti nad jinými, ten, že má Boha nad sebú, protiví se sám sobě. Ó kterak by bylo hodné, aby jemu Buoh odpovědieti ráčil, když někto myslí něco takového! jako jest svému poláv odpověděl apoštolu, a řka: „Jdi po mně, protivníče! nevieš, coť Buoh chce,“ když se jemu nezdá nepodobné, aby tak bylo, jako jest Buoh chtěl. Ale ať nezajdu dále z úmysla, navrátím se k dřévní řeči. Buoh, jemuž angelé slúžie, jemuž poddány jsú všecky moci, ten bieše poddán své matce, a pro ni i Josefovi. A protož dobře jest řekl angel: „Buoh s tebú!“ Nebyl jest tak s žádným sva-

tým, jako jest s ní byl; neb tak jest s svatými lidmi, že jest také vuoli jich k své přitáhl, a nad to jich přirozenie, pravé člověčenstvie, přijal, člověkem se učinil, že mohú řéci lidé nad angely: „S námi Buoh!“ Ale ó dievko svatá, ó duostojná matko! s tebúť jest nad to výbornějie; neb jest s tebú tak byl najprv duch svatý, že jest tě učistil, posvětil dřéve, než si se narodila; potom tak ostřiehal, že's i jedniem najmenším hřiechem nepoprzněna; a pak po početí syna tvého tak veškeu podnět hřiechu všelikého pohasil v tobě, že's hřešiti viece nemohla. A tak jsa Buoh s tebú, všecky moci tvé duše, vše tvé tělo tak ušlechtil, proměnil v lepšie, a utvrdil, že vzal tvé čisté krve v tvém těle, a učinil sobě a spuosobil tělo pravé z nie, a s tím čistým tělem v tvém břiše v takú se jednotu spojil, že syn boží jest syn tvój, a syn tvój jest syn boží. Duše s tělem v člověku nenie tak spojena, jako jest božstvie s člověčenstvím, tak s duší jako i s tiem tělem, ješto jest z tvé krve; neb duši s tělem smrť muož rozlúčiti: ale božstvie s člověčenstvím nic nerozlúčí. Když jest byl umřel syn tvój, proto jest i s duší božstvie v jednotě bylo, i s tiem tělem mrtvým, ješto jest vzal z tebe. Aj! ktož muož obmysl, kterakť jest Buoh s ní výbornějie, nežli kdy byl s kým!

„Požehnána ty v ženách,“ tak jest řekl angel; ale svatá Alžběta řekla: „Požehnána ty mezi ženami.“ Zdálo se jest v zákoně starém lidem hrubým prokletie mezi ženami, která jest plodu neměla: ale svatá dievka znamenáváše ducha svatého prosvěcením, že to před obličejem božím prokletie nenie; ale znamenalo jest jinú věc duchovní to prokletie. Protož než by byla ztratila čistotu panenskú, chtěla jest radší toho požehnánie k tělesnému oku oželeti a nemieti plodu. Rozuměla jest ducha svatého naučením, že, což jest z těla, tělesné jest; a kdyby nebyl duchem božím obživen plod tělesný, kteraká by v něm radosť byla? i nevážila toho požehnánie proti panenské čistoty duostojnosti. A pak Hospodin i toho požehnánie jie neodlúčil obecného; dal jí plod netolik mezi ženami, ale i nad ženy jie požehnav. Mezi ženami jest požehnána, že jest plod měla, jalová jest neostala; ale nad ženy jest požehnána v čistém, svatém a v předivném početí i porození tak obláštniem, že jest, pannú jsúc, počala, rodiec, i porodivši, vzdy pannú byla, a zuostala vzdy v panenství. Od počátka světa toho jest nikdy nebývalo, aniž bude, by která spolu mateří i pannú byla. Ó duostojné porozenie svaté dievky syna, netolik ono nebeské u věčnosti, ale i toto v času tělesné; i kto tě vypraví duostojně? V tom jest pak byla ovšem nade vše ženy požehnána, že jest dala plod tak výborný, jakož jest dořekla svatá Alžběta, řkúc: „I požehnaný plod břicha tvého.“ Ó svatá dievko! i kterakť s tebú mluví tvá rodička, tvá přietelnice? A zdali nerozumie, že ne plod tvój pro tě, ale ty pro svój plod jsi požehnána, že jest tobě prvé řekla: „Požehnána ty mezi ženami,“ a potom: „i požehnaný plod břicha tvého.“ Já mám za

to, že jest rozuměla, že's ty pro svój plod požehnána; ale ne plod tvój pro tě. A však kdyby ty nebyla požehnána a plna milosti, kdyby nebyl s tebú Hospodin, ten tvój plod snad by tvój nebyl, snad by byl nevzal tvé krve, kdyby nebyla ovšem čista, aby z nie sobě spuosobě tělo, v takú jednotu s ním se spojil. Neb ač by byl mohl podlé své mohútnosti i z nečisté tělo vzieti a nečistú učistiti: však jest slušné bylo, aby ovšem z čisté vzal je čistě. Protož věděla jest svatá Alžběta duchem svatým, že's ty pro svój plod požehnána, aby najprv byla čista a duostojna takého plodu, a potom že's pro ten svój plod ty požehnanějšie, a ve všem požehnání potvrzenějšie; věděla jest, že's ty mátě pána jejieho, že jest plod tvój světější tebe; ale v té srdečné radosti, že tě jest svú přietelnici, svú rodičku viděla tak velice obdarovanú, a že jest tě zvláště pro tvú rozličnú šlechetnosť milovala, v níž tě jest znala: jakž mohla, řekla u veliké radosti, že jsi mezi ženami požehnána, tociš plod majíc; a když jie dotklo to pomyšleníčko, kteraký jest to plod, nemohúc se zdržeti v radosti, řekla, jakž mohla, v řeči krátké, a pro velikú radosť neplné: „i požehnaný plod břicha tvého!“ I kto jest tak statečný, neřku, vypraviti, ale obmysliti požehnánie břicha tvého plodu! Ó dievko i matko svatá! neb's na věky požehnaného Boha porodila v člověčenství pravém, aby v něm mohl mieti požehnánie lidský národ, jím byl připojen svazkem milosti věčné k Bohu otci, a ten tvój plod byl cesta všem i posila, vjíti na tu horu velikú k samému vrchu svatého božstvie. Ó svatá dievko! v tom svém plodu požehnaném ty's najprv nade vše stvořenie požehnána, v tom tvém plodu má národ lidský nad angely duostojenstvie, v tom na krátce tvém plodu, jakož jest Hospodin slíbil Abrahamovi, otci tvému, požehnáni sú všichni lidští národové, leč sami nechtie. A obakž bez toho tvého plodu všecka radosť, všecka rozkoš, vše bohatstvie tohoto světa v žalosť, v túhu obrátí se a v chudobu; nebo jedno v tvém plodu požehnaném jest plná radosť, všecka rozkoš, všeho hojnosť, utěšenie, bezpečnosť a pokoj pravý!

O radosti Matky božie a o útěše lidské z toho pozdravenie.

Prodlich, mluvě o tom slavném pozdravení Matky božie, i nedotčech, jakož sem řekl na počátku, o útěše světa všeho z poselstvie a z pozdravenie toho sbožného, a o zvláštní radosti té svaté dievky, kterak sem koli o boží chvále napověděl: protož ještě musím viece o tom, ač i dosti nebude, pomluviti. Aj! nenie-liť to vše veliká božie chvála, co sem koli tuto mluvil, i nad to, což muož býti vymyšleno, u těch slavných sloviech pozdravenie Matky božie, ješto jsú počátek prohlášenie spasenie lidského? Vizmež také, co jest útěchy všemu světu přišlo s tiem svatým pozdravením, a i v tom také nemalú uzříme boží chválu;

spasenie lidské veliká jest útěcha múdrým lidem. Utěšená jest věc, kto by se rozmyslil na to, moci býti synem božím; veliká jest věc k takému dědictví zvolenu býti! Ó kdyby bylo lze nynie obezřieti čiemu oku, v kterakém hoři bylo jest býti ztraceném, jakž i jsú v něm mnozí, nedbavše spasenie svého; a v kterakém veselí a v kteraké radosti jsú vykúpení synem božím: jistě by měl nemalú útěchu z toho zčastného vykúpenie, radostně by pochválil Boha, že jest kdy to poselstvie seslal na svět tak spasitedlné, a věda, pochválil by i toho dne, v němž se jest to poselstvie stalo, nemlčal by, ale k svatému Řehoři přistúpě, pokřikl by s ním, a řka: „Toť jest ten den, jenž jest Hospodin učinil! dnes jest Hospodin vzezřel na svého lidu strasť, a vykúpenie poslal! dnes tu smrť, ješto bieše Eva všemu světu vznesla, Maria jest odehnala! dnes jest Buoh člověčenstvie přijal, to, ješto jest vzdy byl tiem ostal, a ješto jest nebyl, to přijem, býti tiem ráčil! A protož tak spasitedlný počátek vykúpenie našeho nábožně pamatujme, a veselme se, řkúce: „Chvála tobě Hospodine!" Ó kteraká jest i to útěcha lidu, tak překrásnú mieti sestru, tak ušlechtilú, tak výbornú z plemene svého, tak vší poctí přeozdobenú, že se jest slíbila najvyššiemu králi, Bohu samému, že ji jest tak ve vší svatosti zamiloval, nad svá kniežata všech angelských kuoruov jie povýšil, pro ni a skrze vzácnosť jejie odvolal svój hněv proti národu lidskému, a dal jí v času tělesně počieti i poroditi syna svého, jehož jest otcem u věčnosti, jenž ve všem jemu jest vzdy roveň, jejiehož jest syna k věčnému království korunoval a na své pravici posadil! Ano jest v starém zákoně u vězení svém židovstvo velikú útěchu mělo, a ještě ten den pamatují, když byl král Asverus, jsa veliký, i pojal sobě za královnu z jich plemene šlechetnú dievku, a krásnú i múdrú, jíž Hester řiekali, ješto jest byla před obličejem jeho nalezla milosť, a tak na ni byl laskav, že ctil pro ni všecko židovstvo, pro ni odvolal to své ustavenie, ješto byl kázal zbíti židovstvo na jeden den; pro ni všechna kniežata ctili přátely jejie, jakož by i dnes ciesařové přátely vešken dvuor ctil, když by zvláštní milosť viděli k ní od ciesaře: ó čímť jest krašie i vzácnějšie naše sestra z našeho rodu Maria! a čím (viece) se slíbila mocnějšiemu králi všech králuov, Bohu samému, pro něž vše plémě lidské zvláštní česť od angeluov svatých věčně mieti bude; neb jest sestra naše nad jich kuory povýšena, jich paní ustavena, a k tomu jich pána bratrem nám urodila! A ze všeho toho kohož chváliti máme, než Boha mocného?

Pak jakž mohúc, najposledy, muožem-li, pochutnáme radosti Matky božie v pozdravení a v poselství tomto slavném; a najprvé o té radosti rozmyslme se, ješto jest v naději jměla s žádostí slibuov božích dokonánie a spasenie obecného všeho lidu, ještě prvé, nežli jí sesláno poselstvie toto. Ale snadné-li jest vypraviti tu předivnú jakús radosť, s žádostí smiešenú předivně? neb jest slýchala i čtla v proroctví, že Hospodin odvrátí svój hněv od lidu

svého, a spasí jej, vyprostí od ďábelské moci, pošle na svět spasitele, narodí se dietětem; pohanský lid, ješto ve tmách chodieše bludu svého, uzří to veliké světlo; a bude jeho jmeno ku podivení, rádce Buoh silný, otec světa budúcieho, kniežc pokoje, rozmnoží se ciesařstvie jeho. Ó svatá dievko! ty sama znáš tu svú jakús radosť v té žádosti: neb's ty tomu proroctví, to vědě, nad své starosty rozuměla; protož's nebyla bez divné chuti, i pro chválu boží, i pro spasenie lidské, jakož sem řekl. A což pak, když's čtla to proroctvie, ješto jest o početí toho spasitele Isaiáš prorokoval, řka: „Aj, dievka počne a porodí syna, jemuž jmeno bude: S námi Buoh!“ ó kterak's tó slovo sladce přemietala v své mysli, anoť duch svatý prosvěcuje a tvé srdce k těm slovóm rozněcuje: neb jest to obyčej jeho, tak sladce rozněcovati ty, kteréž puosobí v žádosti dobré. Ó kterak's blahoslavila té mladici, která to bude tak výborná, tak duostojná dievka, s kterú se stane taká milosť! i viem a vědě do tvé pokory, žeby ráda jejie byla služebnice, a nevěducc, že's ty sama výborná ta mladice, žeť se jest s tebú měla ta milosť státi neslýchaná. Ty, výborná dievko! počieti's měla i poroditi syna toho, o němž proroci, žádostně túžiec po něm, prorokovali, jehož žádali mnozí králi, v jehož žádosti i sama ty túžila si ovšem radostně. A když pak svatý angel, a ty tak myslíš o té přesbožné mladici, jakž se mnozí toho domnievají, s takými novinami vstúpil k tobě, a ty tak žádostně máš radostnú žádosť, kdyžť jest vzdèl to slovútné pozdravenie, řka: „Zdráva! milosti plná, Hospodin s tebú! požehnána ty v ženách;“ až's se myslí zamútila v někeraké úzesti takých novin, mysléc, keraké jest to pozdravenie? a najviec pro ono slovo, snad's pomyslila, coj' to: „Požehnána ty v ženách?“ Neb kdyžť jest řekl: „Zdráva! milosti plná, Hospodin s tebú!“ nezdá mi se, by proto myslí zamútila se; ale brž mohla se jest veliká radosť v tvém srdci z toho obraziti; neb najvětšie jest radosť každému, když jest svědom a jist svého dobrého, a kto jemu to vzpomene. A protož, ó dievko svatá! mohla's se obradovati, ale nezamútiti v těchto sloviech; čila's v své duši veliké zdravie, čila's, že jest Hospodin s tebú; proto's byla milosti plna, a to's, vědě, rozuměla, neb's ducha svatého pěstúnem i mistrem jměla. Nebo starý Dobeš, když jemu řekl angel bieše: „Radosť tobě!“ nevelmi se tiem utěšil, že bieše svědom své slepoty; ale vece: „Kteraká mně muože radosť býti, a já nevidím světla nebeského?“ Ale ty, svatá dievko! svědoma's byla zdravie svého, duch svatý posvěcováše lépež lépež nebeským světlem. Protož nebyla bez radosti v tom angelském pozdravení, kterak's koli, stydlivá mladice jsúci, zamútila mysli, myslćc, kteraké jest to pozdravenie, a zvláště, jakž se mně zdá, pro ono slovo, když řekl angel: „Požehnána ty v ženách;“ a tak's měla s sladkým zámutkem a s jakús utěšenú úzestí v tom pozdravení velikú radosť. Pak si se jasnějie opět utěšila v radosti svaté, kdyžť jest řekl angel: „Neboj se, Maria!

nalezla's milosť před Hospodinem: aj! počneš a porodíš syna, jemuž vzděješ jmeno Ježíš. Tenť bude veliký, a syn najvyššieho bude slúti. Onť svój (lid) spasí, jemuť dá Buoh stolici, aby súdil lid v pravdě a v spravedlnosti.“ A když's tázala: „kterým to má činem býti? poňavadž's muže neznala;“ a on tobě to vypravil: „že duch svatý v tě sstúpí, a moc najvyššieho to spuosobí, ač ty muže i nepoznáš:“ ó kterak jest divná radosť, divně smiešená s pokorú svatú, v tvém srdci byla, když si pak řekla: „Aj, já služebnice božie, staň mi se podlé slova tvého!“ Ó výborná, ó duostojná, ó přepokorná dievko a matko božie! kterakáj' tě milosť zvláštnie obchopila v tom žádúciem povolení vuole božie! Neb tehdy v tu chvílku ovšem přešťastně z tvé čisté krve Hospodin tělo sobě spuosobiv, člověčenstvie přijal v tvém životu v jednotu své osoby božské. I žádná řeč té tvé radosti, vešken svět nemuož vypraviti ani shodnúti, aniž by i ty sama byla mohla v té radosti ostati v životě tomto, když se jest tak Hospodin shrnul v tobě, když tak neslýchaná věc stala se jest s tebú, kdyby ty divně obstieněna nebyla najvyššieho mocí, a zvláštní ducha svatého rosú obvlažena. Jistě a jistě divně jest tvú mladosť Buoh obveselil, v níž i dnes mládneš, a věky věkóm mládnúti budeš. A zdali's v té radosti nemládla z nova po tom poselství, když's se již sama na to rozmýšlela, co jest s tebú stalo se divného, a skrze tě světu všemu jaké sú noviny přišly? nebo vzdy's ten měla obyčej dobrý, že's ráda o takých věcech, v svém srdci je majíc, přemietala myslí, jakož i potom nemlčie toho svatý Lukáš, že's to vše zachovala v svém srdci, o tom přemietajíc. Protož řku: divně velikú's měla radosť svědectvím, a chváléc Buoh, když's se potom na tu milosť, ješto jest tobě jediné chována, rozmýšlela, v svém srdci o tom přemietajíc; ač nechtěl Buoh, by to tak utajeno bylo tvé veselé, ale ponukl, že's šla potom k Alžbětě svaté. Tu's jie svým obyčejem pozdravila, a ona, nebyvši při tvé přešťastné příhodě, prorokovala, jsúc duchem svatým naplněna, to, ješto jest již bylo, řkúci: „I odkud mi to, že mátě pána mého ke mně přišla? Blahoslavena jsi, že's uvěřila angelu! požehnaná ty mezi ženami, i požehnaný plod břicha tvého!“ A tak i viece tvého utěšenie mluvila jest s tebú, z něhožť roznietila se tvá veliká radosť. Ó svatá dievko a matko! v panenství svatém matkú jsi, panenstvie nezbyvši; matkú tě nazývá tvá přietelnice pána svého, a ty's jeho ještě nebyla urodila; ale že's jím již počela byla, již byl pravý Buoh v člověčenství v tvém živótku, ač i v malém tělci, a však, řku, v plném božství i v člověčenství od prvnie chvílky početie jeho; protož již si byla matkú jeho. A tak odivná radosť svědectvím v těch řečech sladkých tvé přietelnice tvú svatú mysl rozněcováše, až's jie všelik nemlčala, ale hlasně's Boha pochválila. Jáť nemohu, ale ktož muož, ten pohodni radosť její, když jest pokřikla u velikém veselí srdce svého, a s vděčností, ne světské, ale nebeské radosti zachapujíc, a řkúc

k těm řečem, ješto k ní mluvieše svatá Alžběta: „Velebiec chválí duše má Hospodina! zradoval se jest duch muoj u Boze mém spasitedlném, že jest vzezřel na pokoru dievky své! Aj, proto blaženú mě dějí národi lidští, neb jest mně učinil velikú věc, jenž mocen jest, a jehož jmeno jest svaté, a jehož milosrdenstvie od národa do národa těm, ktož se bojie jeho. Učinil moc v ramenu svém, pyšné v mysli srdec jich rozprášil; ssadil mocné s stolice, a povýšil pokorných; lačné nasytil dobrého, a bohaté zuostavil lačny. Přijal Israele, sluhu svého, rozpomenul se milosrdenstvie svého; jakož jest mluvil k otcóm našim, Abrahamovi a plemeni jeho na věky.“ Vizte, vizte, ač máte tě oči, její radosť s takú vděčností, a vzdy v pokoře, jako by odpověděla řeči své rodičky, když se jejiemu dobrému radováše, když jí blaháše, nekryjíc, netajéc před ní daruov božích; ale s pokorú jsúc radostně jich vděčna, a jako řkúc: „Takť jest, jakž ty dieš: mateříť jsem pána tvého i také svého; požehnánať jsem mezi ženami, a pravdu řkúc, i nad ženy. A protož duše má velebí i chválí i sveličie, ne se, ale Hospodina; neb sama sebú toho nemám. A muoj duch ovšem se jest radoval v mém Boze spasitedlném, jenž vezřel na mú pokoru, na mé poníženie: a já, ač rodu královského, ale již ne v královém podlé tohoto světa duostojenství; jenž mi učinil velikú věc, že mě proto dějí blaženú všichni; jenž mě lačnú milosrdenstvie svého, jehož sem vzdy žádala, nasytil dobrého, a lačny zuostavil bohaté, ješto mnie, by měli dosti, by bohati byli, a nejsúc; jenž mocného ssadil s stolice, i ssadí všecky své hrdé protivníky, a povýší pokorných, jako jest teď povýšil i mne.“ Aj, kterakť se jí dobře líbil spuosob boží, kterakť jest radostně, a vděčna jsúc toho, vypravovala chválu boží! A protož's již skusila, kteraká jest útěcha, netolik ta, kteráž zde muož býti duchovnie radosť, ale kterúž již máš i v nebesiech.

Ó Matko božie! voláměť k tobě, vzdychajíc v tomto údolí hubenstvie: utěš ny smutné, svoji oči milosrdně k nám obrátiec; ukažiž nám požehnaný plod břicha tvého, a pomoz nám dosieci jeho, a věčně se jeho nepúštěti, i nynie na této púšti, a potom v radosti věčné! Ježto mně i vám dopomáhaj Hospodin. Tak Buoh daj! Amen.

II.

(Ke stránce 177. — Z rukop. mus. I. C. 11.)

O třech staviech onoho světa.

O pekle.

Abych dokonal tyto knihy o staviech, chci dořéci o třech staviech onoho světa, v něž jdú lidé podlé trojieho svého zaslúženie podlé božicho spósobu spravedlivého. Jeden stav jest přenezčastný: ten je u věčném pekle, v němž věčně budú ti, kteříž v netbání na Buoh neuvěřivše v spasitele, sešli s tohoto světa; a pakli uvěřili, ale sú-li opět v hřiech netbánie na Buoh zašli pro svú pýchu, neb pro závisť, neb pro hněv, neb pro lenosť, neb pro lakomstvo, neb pro lakotu, neb pro smilstvo, žeby pro které z toho v čem desatera božieho přikázánie nesdrželi, a v tom svój věk dokonali a s tohoto světa sešli, nevyjdúc zde pokáním z něho. V tom neščastném bydle jest věčné hoře, všem zatracencóm obecné: jakož sú zde na Buoh netbali, nevěřiec v syna božieho, nedržiec jeho ustavenie v svaté cierkvi, a jdúc po své žádosti v hřiešiech, Boha nade vše nemilujíc. A tak řku: za to netbánie na Buoh jest obecná pokuta všem zatracencóm v tom věčném pekle, ztráta bydla nebeského a poznánie Boha, v němž záleží věčný život a radosť věčná, ješto vycházie nad každý smysl. O té ztrátě aneb škodě die svatý Jan Zlatoustý: „By mi deset tisícóv muk pekelných ukázal, ne takť sobě vážím toho, jako odlúčenu býti od tváři božie, a v nenávisť býti Bohu.“ A svatý Augustin die: „Bratřie! byť nebylo ohně pekelného, ještě by neslušalo zle činiti: by zlým jen to bylo odsúzenie, žeby odlúčeni byli od tváři božie; a kdyby nevieš kterú rozkoš jmieti mohli, nevidúc Boha, ješto je stvořil, a jsúc zbaveni té radosti, ješto pochodí z toho viděnie blaženého: ještě by jim bylo svú túhú velice lkáti pro tu ztrátu, ktož sú té sladkosti něco zakusili, ješto záleží v tom.“ Ktož by v pravé múdrosti rozuměl pravdě, ten by věděl to, coť pravím; rozuměl by, kaké je hoře, býti odlúčenu tváři božie; ale kto je ještě nezakusil té sladkosti, nežádá-li tváři božie viděti: as poň boj sě muk ohně pekelného. Nemóž-li koho čáka odplaty odtáhnúti od zlého, že sě snad zdá jemu malá věc, co Buoh slibuje: móž sě as a toho leknúti, jímž hrozí.

Ale veď, ktožť by chtěl přijíti k sobě, uzřel by, že nenie malá věc také radosti věčná ztráta. Udá sě viděti, kakú túhu a

žalosť bude mieti některá paní, když k veselí některému nepustie jie, ješto má za to, žeby tu vzácna byla a slovútna: co pak, když duše vědúc, že k tomu jest stvořena, aby poznala Boha a milovala, a od něho byla milována, a skrze to vzácna byla všemu sboru nebeskému, i uzří, že je na věky toho odlúčena, kak bude bez veliké tesknosti? I nenieť lze té veliké ztráty vážiti; nenieť malá věc, Boha na věky odlúčenu býti. Protož, když děťátko beze křtu sejde, žalosť jest otci i mateři: ale nad to ten každý bude hrozné a bolestné v pekle muky trpěti, ktož v netbání na Buoh hřiechy sě zšeředí smrtedlnými, a z nich sě k Bohu zde neobrátí, nepočne pokánie, aby as a očistec onoho světa dočistil jej. Neb i za menšie hřiechy, ješto by dobrému všední byli, zlí, ješto sě v netbání na Buoh zšeředí jimi, muší těžké a kruté trpěti bolestné muky u věčném pekle, podlé počtu, miery a váhy těch hřiechóv, jimiž sě je byl zšeředil, Boha nemiluje, a protivě sě pravdě jeho v svém pyšném srdci neb v lakomém, aneb v žádosti tělesné libosti; a tu sám v sobě každý leptati sě bude, v svém svědomí ten črv maje, ješto nikdy neumře; bude v kramolu ustavičném s ďábly i s jinými zatracenci, neb každý každého mrzeti bude; a tak čím viece jich spolu bude, většie hoře budú jmieti. A tak zhyne v pekle ta útěcha, ješto někteří řiekají: „Budu-li v pekle, sám nebudu;“ neb měl by menší srdečnú mrzkosť, kdyby sám byl: a to spolu sě mrziec, větší muku budú trpěti, hodnú svým hřiechóm, nynie na duši, a potom i na těle po vstání z mrtvých.

A pakli die kto: „Kak by tělo v také bolesti na věky trvalo?“ znamenaj, žeť nejedna bude i zde na světě příkrá bolesť, s níž člověk bude dlúho trvati; a někdy pak nebude tak příkrá, a umoří brzo: neb pro zkaženie některého ze čtyř živlóv, z nichž je tělo zdejšie spojeno, umře člověk viece, než pro bolesť. A když těla vstanú z mrtvých, aby vzala za své činy hodnú odplatu neb pokutu, tak budú boží mocí všemohúcí a múdrostí podlé vóle jeho spojena, že ten řád věč nebude sě moci zrušiti, v němž jich život bude záležeti. A tak zlí vzdy budú mieti bolesť v pekle, vzdy jsúc v smrti, vzdy mrúc, ale tak nikdy nedomrúc, až by nebyli.

Móžť dobře těm nesbožným v uši vznieti jako hromem pravda božie k jich většie čtici, a řkúc: „I kde jste, ješto na Buoh netbášte, světu slúžiešte, své libosti hledášte i v šeředství hřiecha? již-li vidíte, jemuž ste nevěřili, aneb netbali ste na to, co je vám to vše rozkošné bydlo a povolné přineslo úžitka? co měli ste jeho na onom světě? kde je ta vaše útěcha, ješto netolik ústy, ale i skutkem praviešte: „Užívajme světa, kochajme sě jako mladí v stvoření krásném, ostavme všudy znamenie veselé svého, ať po nás ostanú jmena naše!“ což vám již pomóž to vše libé, ješto je minulo? zdali nediete již v svém hubenství, plačíc a stonúc: „Běda nám, hoře nám v této túze! É hoře! že sme sě

kdy narodili, a že nelze umřieti viece! Ó kterak šťastný je ten, kterýž je nezašel po marném světu a po lstivé kratochvíli zabylstvu! Ale my nemúdří mněchme bláznovstvie život jich, a skonánie jich beze cti: aj, kterak sú počteni mezi syny božími, a diel jich s svatými jeho! Poblúdili sme od cesty spravedlnosti a chodili sme po nesnadných cestách. Což je nám pomohla pýcha naše? Vše je minulo, co sě nám na světě líbieše: ale túha s hořem, v něž sme upadli, nemine nám na věky věkóv!"

Ó zlá a hořká věčnosti! v bolesti, v trýzni, v rúhání a v kramolu býti věčně, kdež ničehož nenie, ktož co žádá, a vše, což jest, to je těžké a břidké! Ó, kto je řekl, že jsi země zapomenutie, země hubenstva, země trýzni, v níž nenie i žádného řádu, ale věčná hróza: právěť je řekl; anižť je ještě mohl vypraviti všeho hubenstvie pekelného, nebť je mohl Buoh na své nesbožné nepřátely viece biedy přepustiti, než by kto mohl vypraviti. Ó přenesbožná dlúhosti, v také čtici věč a věč býti, ano nikdy nemine to hoře! po tisíc tisícóv letech tak jest dalek u věčnosti konec, jako by první den teprv sě počal; aniž móž který počet času k věčnosti přirovnán býti!

O očistcových mukách.

Druhý stav času budúcieho na onom světě jest v očistci, ten oheň múdrostí boží zpósobený. V tom stavu jsú těžké muky; a ti mají v těch mukách býti očištěni, kteříž sú zde kterými hřiechy poškvrnu vzeli: z nichž však k Bohu sě prvé, než zemřeli, obrátili, a zde sě počeli pokáním čistiti, ale ještě do čista nevyčistěni ani vrúcím milováním k Bohu a horlivým, ani také velikú žalostí na hřiechy, jakož hodna byla k očištění, ani pokáním, utrpením, neb modlitbú, neb almužnami. Ty muky, jakož pravie světí otcové, těžší jsú, než které muky tohoto světa. A to je podobné podlé božie spravedlnosti: ktož zde netbá, aby lehčejie byl vyčistěn pokáním, že bude potom trpěti těžce, ale však ne věčně; neb ta žádosť a to k Bohu obrácenie u vieře vyvede je z těch muk, když budú úplně vyčistěni. To, že sú za času ostali hřiechu a káti se počeli, učiní v nich, že také ostanú jich muky, a dojdú radosti věčné. Ale sbožný, ktož sě zde tak bez poškvrny obierá na světě, aneb zde sě očistí všech svých poškvrn, že po smrti nebude na jeho duši, čeho by sě chytil ten pekelného ohně plamen, ale upřiemo do nebes pojde. Neb, jakožť sem řekl: převelikúť muku, praví písmo, ohně toho mohlť je i uměl Buoh všemohúcí nad náš rozum učiniti, an i zde na světě rozličným bolestem dal nad tělem panovati, ano bolí ono jinak, a ono jinak: coť pak tam nebude duši muk velikých a rozličných pro veliké hřiechy rozličnými zšeřezenie! A když kto zde trpí cos buď, móž to jemu ke dvému býti užitečno: jedno, že skrze

to bývá očistěn od hřiechu; druhé, že, strpí-li pokorně, zaslúží chvály. Ale tam v očistci jediné že bude očistěn mukami těmi; ale z trpenie toho chvály i žádné nezaslúží. A také to jest dobré v očistci: že nemóž duše, trpieci tu muku, tak se rozpáčiti, by čím Boha viece rozhněvala; a všecky ty jejie šlechetnosti, které je do sebe na světě jměla, budú jie k nebeské chvále zachovány; ani tiem v nebesiech bude hanbu mieti, že je v očistci trpěla muky: né mnohá u většie cti a chvále bude, z očistce vyjdúc, než některá, jíž nebylo očistce třeba; ale to ne proto bude, že je v očistci byla, ale že je viece, na světě jsúc, v těle zaslúžila. Neb kdyby byl obraz udělán krásně, a pak prachem by připrchl: kdyby pak byl očistěn od toho prachu, krašší by byl, než ten, ješto nenie tak krásně udělán, ač by i nebyl nikdy tak poprchl prachem. Tiemť činem i hned upřiemo jdú do nebes dietky, svatým křtem omyté: a starší, mnoho pracovavše, jměvše rozličné ctnosti, své duše jako krásný obraz připravivše, a k tomu poprchly jich duše prachem hřiechóv, pojdú do očistce, aby tam byli vyčistěni, když sú sě zde počeli byli pokáním čistiti; když pak vyjdú z očistce a přijdú do nebes, větší česť a chválu mieti budú, že byla jich duše, jež je obraz boží, viece ctnostmi ozdobena. Ano i zde u dvoróv někto sě dopustí něco, že musí do věže v kázeň páně jíti: a když bude vypuštěn, v témž bude svém dóstojenství, jako je dřéve byl, a nebude jemu proto roveň menší, ač sě je věže i nedopravil.

Protož mýléť sě kacieři, řkúc: „Nenieť očistce na onom světě; jakž kto umře, takť jde aneb do pekla, aneb do nebes. A jest-li že sě je zde viece zprznil, menší chválu v nebesiech mieti bude.“ Ale tato oba příklady ukazujeta, že je to nepodobné. A také, poňovadž Buoh jest i milosrdný, i spravedlivý: kak by byl spravedliv, dada bez pokuty minúti zlému, kdyby ten i hned do nebes šel, jenž je mnoho hřešil, a zde, ač sě káti počal, však do čista nedokál sě? a pakli by sě nad takovým nesmiloval, an sě k němu obrátil, kak by byl milosrdný? Aniž by spravedlivé bylo, by dietě, i hned po křtu umra, bylo většieho duostojenstvie, že je potom nic nehřešilo, než ten, ješto je mnoho pracoval v milosti božie. Veď rúcha plátna ušlechtilého, ačť bude pošpiněna, však když vyprána bude, krassie bude i počestnějšie, než rúcha z křečného hrubého plátna, ač by i nebyla nikdy pošpiněna. Ale však řkuť: těžkéť jest trpěti pěstové rány, lúh litý, var, mýdlo, aby to špínu vyleptalo! Protož dobréť by bylo tomu, ktož by sě zde nezšpinil hřiechem, aneb ač sě zšpiní, ale lépe zde lehčejším pokáním sě očistiti dobrovolně, aby i hned po smrti odsud šel upřiemo v nebeskú radosť, než tam musiti bezděky u veliké tesknosti trpěti očistcový těžký plamen a břidké muky.

Z toho však hoře tak velikého, když bude duše všech svých poškvrn vyčistěna mukami hodnými, vyjde, a bude potom u věčné radosti. A ještě v písmě nalézáme tu odtuchu: že živí mohú

čtverým obyčejem pomáhati mrtvým, aby spiešе jich duše vyšly z toho hoře, a aby ty muky byly jim oblehčeny. Ale jedné těch dušem mohú tak pomoci živí, ješto, donidž zde byli v tomto životě, zaslúžili toho, aby jim to mohlo pomocno býti, což by za ně živí činili. I řku, že tím čtverým móž býti od živých umrlým pomoc:

Najprvé, když za ně tu velebnú drahú oběť těla a krve syna božieho na mši svaté obětují, podlé jeho ustavenie té svátosti.

Druhé, prosba a modlitva pomáhá dušem, od kostela i také od lidu jiného, ješto v náboženství modlé sě za duše svých známých a svých příbuzných.

Třetie pomoc mohú duše v očistci mieti, když svatú almužnu činie za ně;

Čtvrtú, když jich příbuzní postí sě za ně. A ktož rád pomáhá dušem, tiem zaslúží, že také bude jemu úžitečno, když potom budú jiní jemu pomáhati. A velmi je to Bohu libo, ktož má žádosť duší spasenie, buďto že vede živé k spasení jich, aneb túto čtverú věcí mrtvým pomáhá.

O nebeské radosti.

Jest stav třetí onoho světa v radosti nebeské a v divném pokoji, ješto vycházie nad všeliký smysl. Ten stav blažený všemohúcí Hospodin v své múdrosti a v své dobrotě svým připravil, kteříž podlé jeho přikázánie hřiechu sě vystřiehali, aby sě jemu nelíbili, a podlé jeho svaté rady táhli sě i od příčin hřiechu k svrchování, aby sě jemu líbili. V tomť stavu jsú duše svatých; v tvář boží zřiec, v níž vše vidie, a mají z nie plnú radosť, jisti jsúc tiem, že po súdném dni, když v svých tělech z mrtvých vstanú, budú věčně i v svých tělech oslavených těch v tej radosti, jakož vidie, že Kristus jest v svém již těle oslaveném, z mrtvých v něm vstav; aniž které tesknosti mají, čekajíc toho, neb tak v tom vidie vóli boží. I chtěl bych rád něco řéci o té radosti; ale nelze mi je toho, neřku, vypraviti, ale ani pomysliti, co je Buoh připravil těm, ktož milují jeho: neb „ani je oko vídalo, ani ucho slýchalo, ani na srdce člověčie vstupovalo, co je Buoh útěchy a radosti připravil těm, ktož milují jej.“ A však nechajť řku o tom, což mohu; a my vědúc, že Boha nemóžem i žádnú řečí vymluviti, a však někdy něco o něm dieme: takéž i o té nebeské radosti. A protož as a na to slušie pomysliti: malá-li je to útěcha a radosť hubenému, když uzří a pozná, že již zbyl hubenstva svého a nebezpečenství mnohých, a přijde již v jistú bezpečnosť?

Tu prvú radosť sbožní budú jmieti v nebesiech; neb tu teprv poznajie právě, co je hubenstvie a nebezpečenstvie na tomto světě, z něhož zvláštní boží milostí jsú vyvedeni, v němž tak mnoho jich jest zahynulo a ještě hyne; a tu i to poznají, že jsú již v pravém bezpečenství.

Druhá radosť bude a jest sbožným v tom nebeském bydle, když uzřie spravedlivú pomstu nad nepřátely božími, z niež sú oni jediné zvláštní boží milostí vyšli, k Bohu sě od světa obrátivše, pomoc jeho měvše i proti tělesným žádostem.

Třetie radosť a veliká bude, když sbožní poznají ďábla tak velikého nepřietele svého a tak lstivého, a již nemajíc naň i žádné péče, vidúc, že sú nad ním svítězili a vyšli ze všech osidl jeho.

Čtvrtá útěcha a radosť bude v poznání přirozenie: kak divně vešken svět drží svój běh v přirození; kak sě co rodí v zemi i v moři, živé i mrtvé; kde sě řeky neb studnice počínají, kde větrové; kak sě u povětří déšť zarodí, anebo snieh, anebo krúpy, nebo hrom i což kolivěk; poznati, na čem je Buoh zemi ustavil, a divně vody okolo nie, a povětřie nad nimi, a nad povětřím oheň pravý okolo všeho na čtvrtém miestě; útěchať bude, i to poznati osmi nebes přirozenie, v nichž jsú planety a hvězdy; proč v sedmi nebech v každém jedné jeden planeta: u prvniem Měsiec, v druhém Venus, v třetiem Mercurius, v čtvrtém Slunce, v pátém Mars, v šestém Jupiter, v sedmém Saturnus, v osmém obecné jiné všecky hvězdy; a které je moci která hvězda, a kak mají divný svój běh, a kak divně spósobem božím řiedie vešken svět; a kterak jest, a proč jest nad těmi osmi kruhy nebeskými opět devátý, jenž slove kruh hnutie prvnieho. V tomť zde hvězdáři velikú útěchu mají, dívajíc sě myslí tomu jakž takž, ač i nemohú plného v tom zde poznánie mieti: ale ktožť i z najsprostnějšieho lidu do nebes přijde, vše to z ziskrz pozná, a bude zvláštní útěchu a radosť mieti, i v tom vida boží moc všemohúcí, múdrosť neobsežitú a dobrotu nevýmluvnú; né mnohé v tom i nad to poznají, jehož ani Ptolomeus, ani který z hvězdářóv mohl kdy poznati. Poznají, kak jest, a proč jest ono nebe, ješto slove křišťálové, jehož sú nedošli hvězdáři vtipem svým, ale jedné v písmě jest tak jmenováno, ješto nemá i žádného běhu. A jakož sem řekl: poznáť mnohé věci, tam vejdúc, duše, když vyjde z tohoto světa, o nichž zde lidé nic nevědie; pozná nad tiem i ono přesbožné nebe, ješto plamenné slove: ne proto, by hořalo ohněm tiemto, ale že v něm všichni plápolají a hořie v milosti božie, kdež jsú duše svatých, a po dni súdném kdež budú i s těly svými v svých řádiech; kdež také jsú svatých andělóv tři jerarchie a devět kóróv. V tom nebi jsú všichni, kteříž vidie tvář boží v svaté jeho trojici, v niž hledíce, mají plné poznánie všeho, což jest stvořeno, každý sám sě, každý druhého, a nade vše chválu boží.

A z toho bude pátá radosť a utěšenie, že kteříž tam budú v tom přezčastném tovařiství, každý každého tak bude milovati, a skrze to jeden druhého dobré vida, tak jeho dobrým, jako svým radosten bude. Velikáť by radosť byla a útěcha, jedné zřieti, dívajíc sě, na ten řád toho Jeruzaléma nebeského všech svatých sborów, v tom pokoji, ješto je každý smysl převýšil; neb toť

jest to město svaté, v němž jest viděti pravý pokoj. Toť město svaté všecky své zdi i všecky ulice má vzdělány duchovním zlatem; jeho brány stkvějí sě perlami a rozličným kamenem drahým. Ó kak jest toho města měšťan přesbožný stav! tam i jeden chud nenie, ani slep, ani belhav, ani kterým neduhem neždrav, ani proč truchel; tam setře Hospodin všelikú slzu s očí svatých. Kaká by útěcha byla jedné patřiti na ty přesbožné měšťany a měštky města toho v jich odivně slušném pořadu, v jich ozdobách: ano každý, ačkoli má se všemi jednostajnú výbornú zlatú korunu, však každý zvláště má něco mimo druhého, ješto podlé zvláštnieho jeho zaslúženie ozdobuje na něm všem obecnú zlatú korunu.

A jsú někaké zvláštie tři korunky odivné drahosti, ješto mimo jiné zvláštie ozdoby troje vítězstvo ukazují k jich cti věčné, komuž budú dány:

Jedna je těch, ješto sú svú tělesnú žádosť přemohli a panenskú celosť zachovali. V těch korunkách mohú jíti za čistým beránkem, kamž koli on jde. Tak zdá sě některým — ale já ani toho jistím, ani odmlúvám, donidž bych lépe tomu naučen nebyl: že zvláště pád angelský má čistými pannami neb jinochy nahražen býti, aby totiž tolik bylo v nebesiech neporušených panen a panicóv, jako zlých angelóv odonud spadlo; a pak lidu jiného tolik, jako i těch panen i angelóv, že těch panen s angely bude jako jeden kór, a onoho lidu obecného kór druhý. A ti všichni radostně řkú: „Svatý, svatý, svatý pán nad pány, král nad králi, Hospodin, jenž ny stvořil, jenž ny provinilé vykúpil, jenž ny z své milosti zvolil k této věčné blažené radosti, jenž nám pomohl přemoci všecky nesnadnosti, jenž nás osvietil a naučil, kak bychom na té zmatné púšti šli a nezablúdili v onom světu, jenž nám vlil to svým svatým darem, abychom jej nade vše milovali i sě spolu, a z toho jměli tak hojnú radosť!“

Druhá korunka té veliké ozdoby jest těch vítězóv, ješto tak svět přemohli, že i smrť trpěli pro milovánie božie. Na těch korunkách k jich cti zvláštnie jako by vyryto bylo nebeským písmem to, ješto cierkev svatá v ymně zpievá o nich, řka: „Aj, toť ti, k nimž je byl mrzkosť vzal svět, donidž je držal! neb květem jalovým jeho nestatečným ovšem pohrdali, Krista následujíc, v němž mají odplatu dobrú. Ti prchánie lidská tak ukrutná pro něho přemohli, tvrzšě jsúc, než železa, jimiž je mučili; neb mysli jich pevnosti nikakž nemohla sú roztieti. Mečiť je sečiechu: a však nereptáchu, jako beránkové, ani žalostiechu; ale srdcem úklidným mysl v dobrém svědomí sdrželi v divném pokoji!“ I který hlas neb jazyk mohl by vypraviti, co je Buoh mučedlníkóm připravil odplaty, tak je korunovav přeslavnú korunú jich krví slavně zrudněnú!

Třetie korunka jest těch, ješto ďábla přemohli a tmy jeho zapudili, učením pravým svět osvietivše, a stáli udatně bez bludu

v pravdě písma svatého, srdce temná osvěcujíc, učiec lid, aby lsti ďábelské odolali a drželi sě pravé viery, k dobrému ponúkajíc, ze zlého treskcíc a kárajíc. Ktožť v tom setrvá, pravýť jest vítěz. Neb je tak lstivě a silně ďábel podstupuje, že onde chce v libé chvále podtrhnúti a v chlúbu zavesti, onde těžké vzbudí od jiných protivenstvie: a v tom v obém jest vítězstvo. A co je jich také svú lstí zavedl, že jiné učiec, zblúdili sami, jedni na levo, druzí na pravo držiec sě přieliš! Ale vítězť jest, ktož odolá všemu tomu, a nedá sě zavesti ďáblu v ty úmysly, ješto by sě nemohly sjednati s svatým písmem, a sstojí v hodnjí upřiemosti svým učením. Protoť všeliký takový bude tu drahú korunku jmieti.

Ó kteraká útěcha, zřieti na také zřiezenie odplat svatých v jich cti, v jich zaslúžení: podlé toho, jakož kto, zde na světě jsa, zaslúžil čeho, že i žádnému nemine ani najmenšie pomyšleníčko dobré, by hojné a oplývajície miery odplaty nebeské nevzalo. Toť by mohl těm sbožným řéci, ktož by je viděl v jich cti: „I kéž vás nynie posměvači ukárají! ké vás nuzie nebohobojní protivníci! Již jste ve cti, již v radosti, ješto sě někdy zapáláste před nemúdrých posmieváním!“ Ó radosti nad tu radosť, netolik jedné tomu řádu nebeskému v chvále svatých i angelskému zřiezení tak sě dívati, ale i samému býti v tom blahoslavenství, tvář vidúc svaté trojice, a všech milosť vidúc k sobě, až i božím všem jsúc vzácnu, až i Bohu samému, všecky milujíc tak, jako sami sě, a Boha nade vše! Velikáť jest radosť z té blažnosti, s Bohem i se vším sborem nebeským býti v také jednotě pravé milosti. Otiež mysli své, mohla-liť by pochopiti všichnu radosť z té útěchy? Pakť viece pravím: kdyby kto druhý, jehož by tak miloval, jako sám sě, túž jměl radosť, jako i ty, zdali by dvojie té radosti neměl z toho? nebť by tak onoho radosť byla libá, jako tvá; pakli by jich viece bylo v té radosti, z nichž by každého tak miloval, jako sám sě, ta radosť rozmnožilať by sě pro každého. A poňovadž v tom blahoslavenství každý celým srdcem, celú myslí i celú duší bude Boha nade všecko milovati, a že Buoh má blažnosť a velebnosť nade všecky: takéž celým srdcem, celú myslí, i celú duší budem sě radovati tak veliké božie velebnosti. A tak veliká radosť bude v nebesiech všech vyvolených, že každého srdce plno jie bude: ale ona všecka i v žádného nevejde srdce, než s tolik, což které bude jie moci pochopiti. A toť jest, ješto dic svatý Pavel: „Oko je nevídalo, ani ucho slýchalo, ani je člověku na srdce vstupovalo, co je Buoh připravil těm, kteříž milují jeho!“ Dajž to, milý Hospodine! abychme tě tak milovali, jakž bychom došli plnosti té radosti, vzdy tě majíc před očima. Amen.

III.

(Ke str. 269 — 282. — Z rukopisu cís. knih. XVII. D. 31.)

Úvod do kostela, kterak biskup činí kajíciemu.

Úvodu tak rozumějte, jakožť biskup uvodí. Douidž byli nábožní křesťané, byl obyčej s prva, že když někto učinil zjevný hřiech smrtedlný, jako vraždu, cizoložstvo, farář jeho a děkan poslali jej na rozhřešenie a na pokánie před biskupa, a biskup rozhřešil jej a dal jemu pokánie zjevné, jakž byl kto hoden. Mezi jiným kázal jemu, aby za čtyřidceti dní nechodil do kostela; ale stával u dveří kostelních vně, a vyhnal jej z kostela zjevně; a to najviece v prvú středu u puostě byl obyčej toho. Pak u veliký čtvrtek přišel s farářem svým a s děkanem ten člověk před biskupa; a když posvědčil farář a děkan, žej' pokorně trpěl pokánie, tehdy jej biskup uvedl do kostela a dáno jemu tělo božie. Protož velikému čtvrtku řiekají Němci den odpustkuov. Takť sej' úvod počal. Protož ačť i tajný hřiech smrtedlný kterýž koli kto učiní, v pravděť jest vylúčen z kostela na chvíli ku pokání tiem činem, jakožť sem řekl. Ale někdy toho nekazují kněžie, aby tajné věci zjevným pokáním nepronesli: však slušie na to pomnieti kajíciemu nábožně, když jest k tomu čas podobný, a nenie-liť k jinému škodné.

O rozličné svěcenině.

Jsú také některé věci v kostele svatém v obyčeji, ješto nejsú svátosti, jako oněch sedm; ale jsú k utěšení lidskému a k chvále boží: jako svěcená voda, hromnice, popelec, jehněd, oheň, ješto u velikú sobotu světie, a sviece velikonočnie, mazanci, vajce, beránci svěcení; a bylo jest toho viece dřieve. Ale že tiem lidé činili leckakés bobonky, a jako kúzla neb čáry, ostali jich, že ne všudy toho činie: jako semena světili, kvietie na svatú Královnu, na svatého Jana minu svatú, ředkev v prvni středu v puostě; ješto, když bylo dobrým úmyslem, pěkné bylo, nábožné a krásné modlitby. Ale já o tomto, ješto sem prvé pověděl, chci vám povědieti, ještoj' všudy v obyčeji, aby toho nevážili jinak, ani k jinému, nežli slušie.

I pravímť vám najprvé, jakožť sem řekl, žeť tyto věci svátosti nejsú, ačť jsú krásné modlitby v nich, ačť i náboženstvie jest při tom: však ne každému se tak stane, jakožť jsú prosby

ty, ačť by i rád; nebť Buoh ne vzdy uslyší člověka k žádosti, ale druhdy k úžitku jeho. Jako voda se světí, aby byla proti zlým duchóm kropena, aby oni tu nejměli i jedné moci; a však to ne vzdy bude. Neb ktož okusí tohoto, die kněz světě: „aby byl zdráv na těle i na duši;" a někto proto nebude zdráv, okuse toho. Ale my prosme za to, což se nám zdá dobré; a Buoh pak uslyší, jakž on vie, žej' dobře. Ale v svátostech tak nenie: ktož koli bude křtěn, jako jest křest ustaven, jist jest, že to má, pro něž jest křest; a tak i o jiných svátostech.

Viztež, coj' najprvé svěcená voda. Vodu světie na každú neděli, prosiec Boha, aby byla k zapuzení zlým duchóm; a takéž suol, vzývajíc jmeno božie, Trojice svaté. Protož slušné a dobré jest, na všakú neděli tú vodú ve jmě otce, i syna, i svatého ducha pokropiti každému svého domu, i sebe, jdúc do kostela, tú žádostí, že se zná, že nenie všie věcí čist obecných hřiechóv, aby je ráčil Hospodin omyti svú milostí; a též i z kostela jdúc, jako znaje se, že i v kostele nenie, by se nějakým slovcem neb pomyšleníčkem nepoprznil, nenie-li znamenitým, ale malým. Napiti se té svacené vody, neb se jí umyti, ktož se i na duši (uzdraviti žádají), ufajíc do prosby kostelnie, já nehyzdím; neb božím přepuštěním, a zlého ducha pakostí bývají ty nemoci. A když světie vodu, prosie Boha, aby byla ta voda proti všeliké pakosti ďábelské. Pak ten den před božím křtěním také vodu světie, na paměť, žej' Kristus posvětil vod křtem svým svatým. A toho dne krásné jsú prosby rozličné nad tú vodú, aby i dobytka pokropiti bylo úžitečno, pole i domuov, proti pakosti ďábelské. Protož tiem úmyslem muož jí pokropiti dobytka, aneb soli svacené dáti: a pak Hospodin má to v své vuoli, ráčí-li dáti prospěch. Pak u velikú sobotu, a k svatému duchu zvláště světie vodu ke křtu; neb dřieve obecně na velikú noc a na letnice křtili lid. A toj' žehnánie vody, a ješto křižma v ni upustie, jen k ozdobě křtu svatému, ke cti a k chvále boží; ale, jakož sem řekl dřieve, i v nesvěcené vodě muož křest býti. A též by mohl papež knězem učiniti, když by chtěl koho, i tak jeho nežehnaje, jakož biskupi žehnají; aneb olej svatý nemocným, neb křižmo k biřmování ješto světie, všej' to dobrým obyčejem a slušným pořadem; neb žehnánie k manželstvu dlúhé a krásné jest; neb pokánie zjevné, jakoj' bývalo dřieve, s dlúhým žehnáním; aneb ješto mši pějí neb zpievají: neb ne v tom záleží svátosť, ale jest k ozdobě svátosti, k většie nábožnosti, jakož sem řekl. A dobrého obyčeje neslušie rušiti; neb ktož by jej navedl, dobře by učinil. Ale kdež veliká svině učiní dieru, tudíž i malé polezú prasata: takéž pro veliké lidi najprvé oblevili pořadu pokánie zjevného, až pak i menší nedržie toho ustavenie. Též žehnánie a pořadu krásného k manželské svátosti ukrátilo (se) na svatbách; a někde také doskočí veliká svině, ješto nemohú prasci malí. Takéž olej svatý má krásná žehnánie nad nemocným, i krásné prosby, aneb

pruovod: nesmiem o tom viece řéci, aby neřekli někto, ješto vládnú, bych je zpravoval.

Hromnice světie, aby lidé nesli je ke cti svaté Královny, úvod její pamatujíc; a jest po všem křesťanstvu zvláštnie prosba za ty, ktož je ponesú v svú rukú nábožně. A také prosí kostel svatý: kdež by koli kdy byly rozejženy v domiech v kútiech, aby tu neměl i žádné moci ďábel. Protož když hřímá, slušie je rozžiecci, aby pro kostelní prosbu ráčil Hospodin obrániti, aby tu nic hrom nemohl uškoditi; neb při tom, ješto chce skončeti. Ještoť pak zrcadla, niti, neb cos buď k hromnici vieží, nelíbíť mi se; neslušieť k tomu.

Popelec světie u puostě v první středu na to: aby lidé v pokoře, berúc jej na své hlavy, rozpomínajíc se, že jsú popel, a v popel se zase obrátie, i nebujeli; ale pokánie přijeli za své dřévnie hrdosti a neznánie sebe, co jsú sami sebú. Ó kteraké jest pak oslepenie lidské, ještě i ten den zabylstvo v bujnosti ploditi kteréž koli, v kolbě, v tancích, neb po uliciech, a své chlipnosti neostati as poň ten den, a nežádati milosti s obcí svatého křesťanstvie, neproměniti se v pokoru, nevrátiti se od pekelných vrat k nebeským, ale vzdy po široké cestě jíti k svému zatracení, kdež bude oblúpen všeho dobrého a těžce raněn; i nevstúpiti na úzkú cestu, ješto vede k životu! Raziť, dietky mé milé! ten den popelce upamatujte se, a nebujejte.

V květnú neděli světie jehněd: aby lid nesl okolo kostela na paměť, jako jest Kristus jel do Jerusaléma, a lid obecný ke cti jemu lámajíce větvie, i metali po cestě, kudyž on jel; a prosí kostel požehnánie těm, ktož k té paměti ponesú ten jehněd nábožně.

U velikú sobotu oheň světie, prosiec Boha, což by od toho ohně bylo shřeto, nebo roznieceno, aby bylo požehnáno; a ne aby k škodě byl ten oheň, ale k úžitku. A takéž svieci velikonoční světie, a rozejžbú tiem ohněm k oběti večerní hodu božieho vzkřiešenie. Pak mazance, vajce, sýr, maso světie na velikú noc, aby na to dal Hospodin své požehnánie k úžitku lidem.

A tak, jakož sem řekl, ty věci svátosti nejsú, ale svěcenina muož slúti; a ne k jinému, než jsú, slušie jich užívati. Jakož mnozí zobí jehněd; nebo vezmú jakús vieru marnú, činiec křížky, když pašiji čtú; nebo kostmi beránka svaceného čarují žabám: ano lépe jest, dáti je psuom shrýzti, neb jest to k úžitku přirozenému lidem; ale což k jinému puosobie, než jest Buoh spuosobil, to jest hřiech. A tak mnoho o jiném rozumějte.

Co jest smrť, znamenaj.

Smrť jest obecná tak věc, že také (muši) o ní napsati něco, abych dokonal tyto knihy o obecných křesťanských věcech. A také

smrť očišťuje některých hřiechuov svú těžkostí přeukrutnú na tomto světě. Neb kterakž kolivěk smrť jest dluh za hřiech přirozený, a však tak úsilné těžkosti dobrý Buoh nebyl by přepustil na člověka bez potřeby. Ale že člověk, zdráv jsa, bude ne tak tbavý dobrého věčného onoho světa, bude tento svět milovati: dobrý Buoh přepustil i těžkú nemoc, a někdy dlúhú, před ukrutnú smrtí, aby se člověk upamatoval, a pustil od tohoto světa milovánie, vida lesť jeho, a že v něm nemá i jedné pomoci v své těžké núzi; a tak se as poň najposledy naučil v pravdě, poznaje se, žej' darmo miloval svět, darmo v čem v jiném, než v svém Boze, měl útěchu, i žádal božieho smilovánie. A často na dobré lidi Buoh přepúštie těžkú smrť, že dlúho ležie, aby pokorně trpiec, těžších muk zbyli na onom světě, aneb většie chvály zaslúžili. Často také i náhlú smrť Buoh přepúští, a on vie proč; a dobrému nic neškodí umřieti náhle. Neb když jest spravedliv člověk, kteráž koli smrť potkysí jej, v odpočinutie přijde; a by jinak nebyl spravedlen dřieve, ale tiem spravedlen bude, želé-li své nespravedlnosti, jsa v jednotě svaté cierkve, a jest-li jemu míla tak veliká milosť božie v múdrosti jeho a v jeho moci. Přepúštie také Buoh, že zabit bývá člověk od člověka; a na kohož to Buoh přepustí, nic pilnějšieho nenie, než střieci se hněvu s pomocí boží, brániec se jemu, a pomoci božie žádajíce své křehkosti. Neb ač i pro vinu člověk ztratí (svój život: však) když pokorně přijme a strpí smrť, ta vina tú smrtí bude jemu shlazena; a pakli by nezaslúžil smrti, a pokorně ji přijal, nedada své duše zabiti hněvu: to skonánie tohoto života hubeného, ač i nuzné, dovede jej blaženého života a nesmrtedlného. Ale běda, komuž zdejšie núze smrtedlná bude počátek věčného pekla, když se i v té núzi as poň najposléz neobrátí k Bohu!

Pohřeb kteraký má býti, a kteraké zádušie za duše.

A což po smrti psáti? jen o pohřebu. Mnohé věci jsú na pohřebě, ješto jsú viece k útěše živým, nežli mrtvým ku polehčení, jehož já ani chváliti umiem, ani hyzditi. Neb takové věci, ješto nejsú v sobě zlé ani dobré, podlé úmysla těch, ktož je činí, zlé mohú býti aneb dobré. A však svatý Augustin chválí svú matku, žej', chtiec umřieti, netúžila po pohřebu svých starost, ani by podlé muže svého byla pohřebena. A to jest, praví, že dřéve za veliké štěstie jí se zdálo, když sta dva manžely spolu hřbila; ale když napomenuta byla o pohřebu, řekla: „Leckdes ve jmeno božie položte tělo, otevšud! je v súdný den Hospodin vzkřiesí: jen mějte mú paměť na svaté mši při oběti těla božieho!“ ani co rozkazovala, by jí slovútně pochovali. Protož, řku, svatý Augustin, mluvě o ní a prose za ni Boha, velmi vesele to vzpomíná. Ale však já nehyzdím, ktož své starosty pochovají počestně; aneb

ač by starší, chtě umřieti, naučil mlazšie, ješto by ovšem veliká nebyla špatnosť ani hrdosť. A ktož tiem úmyslem volí pohřeb, kdež se naděje, že jeho známí budú bývati, aby zaň Boha prosili, tiem pamětlivějie jej vzpomínajic, dobrý jest úmysl; aneb když vida kde krásnú službu boží, neb šlechetné zákonníky, neb že se lidé sbieraji tu ve jmě boží, i volí pohřeb, žádaje té služby i obecné modlitby účasten býti, ještoj' za ty, kteříž tu hřbie, také volí dobře.

Ale jáť vám porúčiem to, mé milé dietky! kdežť se vám bude zdáti podlé toho času a miesta, jakžť mě smrť nalezne, tu mě křesťanským pochovajte obyčejem: u vásť mám správně najvětší na světě naději mieti; neb jste mi najviece dlužni.

A když to tak jest, tehdy, mé milé dietky! toť vám, zdráv jsa, za svú duši rozkázánie přikazuji: aby najprv Boha milujíc, spolu se milovali. Již vás jen dvé jest, a Buoh to vie, dokud budete. A mněl sem nedávno, bych vás čtvero měl po sobě pozuostaviti! Své tetky v česť mějte; dávajte paní Peltratě, což jste jí dlužni; a také paní Anně nedajte býti v nedostatciech, donidž živa jest. A ještěť tebe, Agnežko, prosim, i tebe, Jene: milujte se spolu v Boze. Střezte se, byť vás zlý chytrý ďábel, nepřietel všie milosti dobré, neoklamal, a nezbořil u vás milosti: nemohl-li by jinak, ale skrze duchovnie lidi, ješto, ač svatý život vedú, však zde na světě, že jsú lidé, plného ke všemu rozumu nemohú jmieti. Protož, milá Agnežko! nehorli z toho, ani se daj kterým lidem rozdrážditi, jakoť bych vás rozdělil nerovně. Věz to, žeť ta nerovnosť bývá rovnosť. Bratrť má o tobě péči mieti, úroky tvé bez tvé práce dávati; neb kdež tobě bude groše třeba, tu jemu několika. Onť snad děti bude mieti, ženu, a čeleď větší, než ty; a viziť, že dobrú muožeš na to, cožť sem dal, potřebu mieti: neb by i desetkrát viece jměla, a chtěla tiem bezpřiemně dárkovati, protoť by vzdy málo bylo. Pomni, žej' radil svatý Jeronym oné panně Demetriadě, aby se tiem neobvazovala, by almužny činila sama; ale aby jejie mátě ten její poklad do nebes vzdvihla: takéž nechžť se s tiem tělesným sbožím bratr obierá. A bude-liť ženu mieti, a děti bude mieti, měj ji jako svú sestru, za toť prosím, a děti jako své děti. Budú-liť světsky živi, nepřikřuj jim; ale ponenáhlu v dobrotě táhni je milostivě od světa k Bohu s pomocí boží, a bez rozpači. A toběť, Jene, porúčiem také zvláště tu sestru na tvú vieru a na tvú duši, aby věrně pracoval o ní, jejie úroky nemeškaje vydával jí, a pomně na to, žeť jest neodchýlila dielu svého od tebe. A pak obú vás spolu prosím, aby rádi čtli v mých knihách; a nebyly-liť by které na pargaméně, ale kažte je napsati písmem dobrým, ať k úžitku někomu budú i po mé smrti. O tom, co by pak učinili za mú duši, nemyslímť, byť má paměť zde na zemi věčna byla, aniž to muož tak, jakož mnozí mnie, vycházeti; protož nepřikazujiť věčného platu za svú duši, anižť velím, donidž jest naděje, žebych vnúčata

měl jmieti, by dědin utrhali; ale když umru, z úrokuov neb z nábytka den první službu zádušní u fary u té, kdež bych byl, učiňte mi; a choďte jen k jedné mši k oběře jedmú, aneb dvakrát, a což chcete, to muožte spolkem položiti; nechceť mi se, byšte se mnoho túlali po kostele. Třetí den, a sedmý, a třidcátý tu učiňte, kdež bych ležal, takýmž činem, jako první. A rád bych, by mezi tiem až do třidcátého dne na každý den zaprosili jednu mši zádušní čtenú, a oběru svú tu položili, jsúc u nie životy svými, tu, kdež by byli; nebť bych radějie, by tu, kdež za mú duši měla by býti oběť na svaté mši těla a krve pána a vykupitele našeho, byli vy také, nežli by miesto vás kterého viece několik mší bylo. A nemohl-li by z vás který tu, kdež bych ležal, býti, ale doplň ty mše u kteréhož by kostela byl neb kláštera. A pak, donidž z vás trvá kto pro smrť, aby na každé léto činili úroční službu tu, kdež bych ležal, aby přitom a kopu na to vzdy naložili. A pakli by nebylo z vás některého na té službě, ale dada svú polovici té kopy, rozdajž chudým, (a) k tomu svých grošuov deset, aneb jinú zádušní službu učiň, tu kdež bude. A když z vás jeden sejde, kterýž ostane, drž týmž činem mú paměť, donidž živ bude. Protoť nemnoho rozkazuji, aby to tiem milostivějie vyplnili. A také bych nechtěl, utrhna vám, a dáti jiným; ale rád bych, by vy, za mú duši potřebu majíc, tiem mě milostivějie vzpomínali: neb vy mně a já vám spolu jsme sobě najviece dlužni.

Vysvětlení slov a věcí.

A = ale, sed, aber, doch. Kdež což koli kto žádá, tohoj' jemu nelze mieti, a proto vzdy žádati nepřestane 265, 36. 310, 14. — §. = a to, a ono, ano, et quidem; rozliční údové v těle, a vše potřební 37, 38. — §. = kdež, kdežto, quum. Vidite to a viděli ste, kak máti vaše darmo vás milovala, a vy jí nic dobrého prvé byli neučinili 43, 24.

Á *(v rkp. psáno aa)* = ale, ale ale, a však. I divím se múdrým lidem mnohým, ješto sú pilně vstali protiv tomu, aby nepřijímali lidé často božieho těla: á čím by to lépe bylo, by tak pilní byli, učiec v dobrotě, kak se mají mieti ti, ješto chtie často tělo božie přijímati! — §. = ach. Čas jest, minuv, utekl pryč, i žádný člověk nemóž jeho odvolati. Á co sem ztratil, ztrativ čas! 273, 20. 274, 20.

As a = as i, asi, aspoň, 133, 12. Ale as aby žel bylo hřiechu 236, 1. Zpovědí jest každý dlužen as a jednú v rok 236, 8.— As poň, as poně = asi, při nejmenším, saltem, wenigstens, 18, 19. 139, 15.

Až = a již, ale již, sed jam, 144, 21.

Beghardi a begyně *(z franc. beguard a beguine, jmeno jistých mnichů a mníšek v Nizozemi)* = osoby život klášterní vedoucí, však nemajíce slibu, 126, 24.

Běhudlný = běhavý, těkavý, toulavý. Aby vdovy šly za muž, a nebyly prázdny a běhudlny dóm ot domu 85, 6.

Bělitký = běloučký, sehr weiss. Bělitké rúcho 217, 28.

Berce = kdo vybírá berni, Steuereinnehmer, Kassier, 156, 15, 35. 157, 9.

Berně = daň zemská, Landessteuer, collecta generalis. Berně slove zde v Čechách obecná pomoc královi 156, 10. 158, 19.

Beseda = společná schůzka, neb místo takové schůzky, kde se vede rozprávka, consessus familiaris. Klevety pósobiec na besedě 108, 35.

Bezbydlé, stav bez obydlí, bez domovu, exilium. Bezbydlé tohoto světa 5, 8. 233, 21.

Bezděč, i, *f.* (bez-diek) = nucenosť, nevole. Pod bezděčí = bezděky, nuceně, 149, 22.

Bezdětek = kdo nemá dětí, Kinderloser, 159, 31.

Bezpeč, *adv.* = bezpečný, bez péče. Kdo bude bezpeč? 77, 12. Kak pak hřiešní mohú bezpeč býti? 197, 12. Ktož se pozdě bude káti, nebude bezpeč 272, 32.

Bezpřémný (*cf. rus.* uprjamyj) = úporný, silný, náramný; *adv.* bezpřémně = náramně, příliš, velmi. Když se bezpřémně milují přieliš 39, 9. 72, 15. 172, 39. 238, 13.

Běžeti čeho = utíkati před čím, fugere. Této chvály neběhajmy svým bližním pro dobrý příklad 100, 36.

Blahati komu = dobrořečiti, benedicere, selig preisen. Když Alžběta Marii blaháše 298, 13.

Bláznový = bláznivý, nemoudrý. Bláznové panny 112, 26. 153, 5.

Blažnosť = blaženosť, beatitudo, Glückseligkeit, 306, 25, 35.

Blíž, *adv.* = blízko, prope, nahe. I žádný nevie, kdy smrť přijde, kak-li jest blíž 281, 14.

Blížež blížež = blíž a blíž. Přistúpati k Bohu svú duší blížež blížež 180, 3.

Bliží = bližší. S tolik jest bliží Boha neb dalí (vzdálenější) 181, 2.

Boboněk = poboněk (*slc. et pol.* zabobona), pověra, Popanz, 9, 23. 101, 17.

Bratř, i *et* **bratřie** (*collect.*) = Gebrüder, fratres. Milá bratřie! 5, 3. S kakús dobrú bratří 9, 30. Pro mú bratři 89, 23.

Bratřice, *f.* (*dem. collectivi* bratř) = bratři, Gebrüder, fratres, 109, 10.

Bratrstvo, = cechovní spolek, cech. Ješto vši obci k škodě v městech bratrstva přehlédají na koláči, nikakéžť to dobré nenie 160, 23. *Času toho totiž počali se cechové, nejprvé v městech, podlé způsobu německého zřizovati, což jiným domácím necechovním bylo k veliké škodě.*

Břidký = ohavný, mrzký, 102, 13. Ó smrti! kak jsi velmě břidká věc, když již přijdeš 271, 18.

Brzkosť = rychlosť, hbitosť, obratnosť. Brzkosť mysli 36, 29.

Brž (*compar. adv.* brzy) = spíše, raději, potius, imo, eher, vielmehr. Nebyloť by manželstvie čistota, ale brž nečistota a šeředstvie 90, 29. 93, 33. 139, 31. Za něž tobě obětujem, aneb brž již tobě obětuji 216, 27.

Buděm (*imperat. pro* buděmy) = buďme. Buděm pilni 249, 8.

Bujeti = bujněti, luxuriare, lascivire, petulari, übermüthig sein. Proč bych bujal, ano tito zákonníci jsú tak pokorni? 130, 8.

Burda (*a germ.* Bürde) = zlé, nesnáz, psota 24, 6.

Bydlo = přebývání (na světě), život. My nemúdří mniechom, by jich bydlo bláznovstvie bylo, a skonánie jich by nemělo i jedné cti 24, 17. Dobré bydlo, Wohlleben, 35, 20.

Býlé = bejlí, škodlivé byliny, Unkraut. Oráč rozličně zemi pósobí, kak by býlé i jiné škodné kořenie v ní zahynulo 97, 27.

Bys = kment, teničké velmi drahé plátno, byssus, äusserst feine Leinwand 161, 38.

Byť, i = bytí, das Sein. Jeden život, jedna mysl a jedna byť 25, 27.
Celesť = celosť, zdraví, integritas, Unversehrtheit, Gesundheit. Celesť údov 192, 11.
Celosť panenská = neporušenosť, čistota, integritas, Unschuld, 285, 2. 291, 26. 305, 17.
Ciš = totiž, nämlich, 246, 37.
Cizoložně, -ěte = dítě z nemanželského lože, 92, 7.
Což tož = jakkoli, v které koli míře, 78, 28.
Čáka = naděje, spes, 140, 6.
Čakati = čekati, shovívati, doufati. Že Bóh tak dobrotivě dlúho čaká 8, 30. V té naději leže, nemyslé o svém spasení, čakaje posilenie 276, 5.
Čeleď = lidé domácí, pokrevní i služební, die Familie sammt dem Gesinde. Ukrutnějie, než slušie, ženě, dětem, neb jiné čeledi polaje 241, 9.
Čelédka = čeládka, 169, 34.
Čépek u třevíce t. špalíček pod patou, *mor*. klátek, Stöckel. Byť Buoh kázal tak dlúhé čépky u třevíc nositi, řekl by: Slomil bych hlavu! 18, 17. To-li k rytieřství slušie, tak dlúhé nositi čépky, tak rozličnými řemeny uvázati, cž pro ně nemóž rytieř býti hotov postihnúti neb utecí 163, 25. Spieše by švec dospěl škorní bez tak dlúhých čépkóv 170, 34. *Cf*. Nos.
Čich = čitedlnosť, smysl, sensus, Sinn. Má pak milosť vzhóru pláti nad to nade vše, jež móž býti kterým čichem učíceno, kterú podobností obmyšleno, aneb kterú rozumností rozumieno 193, 37.
Čistec = očistec, Fegefeuer, 282, 11, 35, 36. 283, 6. — Čistcový oheň 276, 26.
Čistec = cín, stannum. Kdyby kto prodal čistec za stříebro 173, 11.
Čistějí *adj*. = čistější. Velim čistějí nežli jiní 71, 20.
Čitedlnosť = smysl, sensus, Sinn. Tiem činem pěti čitedlnostmi, ješto obecně řiekáme jim pět smyslóv, móž člověk hřešiti smrtelně 244, 23. *Cf*. Čich.
Črstv = čerstev, čerstvý, 190, 36.
Čtice (*pro* tštice, tščice, *dem. nom.* teska) = teskaosť, prázdnosť, hoře, cura, aerumna, 28, 33. 273, 27. 277, 32
Čtitroba (*pro* tštitroba, tští útroba) = prázdný žalúdek, lačný život, nüchterner Magen. Na čtitrobu, 225, 16.
Čtřmezidcietma (čtyři mezi desitima) = čtyryadvacet. Za čtřmezidcietma hodin 225, 22.
Čtvrtanádstý (čtvrtý a nad desátý) = čtrnáctý, 248, 6.
Daj se všeho na boží milosť = pusť vše k boží milosti, überlasse alles der göttl. Gnade. 276, 31.
Dalejší = další, (*comp. adj.* dalý = daleký) 43, 5
Dálež dálež = dále a dále, 119, 9. 201, 33.
Dci, *gen.* dceře = dcera, 38, 25.
Dětiný (*pro* dětinný) = dětský, Kinder-. Dětiná léta, Kinderjahre, 141, 4 Dětiná mladosť, 221, 27.

Devietník = neděle devátá od veliké noci nazpět počítajíc, lat. Septuagesima řečená, 66, 30.
Dieka 277, 14. Smrť trpoćí je bez jich dieky = bezděčně, wider ihren Willen.
Dle vdovské odplaty = pro vdovskou odplatu = 94, 37.
Dlúhověčen = dlouhý věk mající, dlouho živ jsoucí, langlebend. Budeš dlúhověčen na zemi 109, 31.
Dlužen = povinen 12, 4. Žej' každý dlužen k almužně 254, 5.
Dlužník = vinník, Schuldiger. Kak jsme dlužni odpúštěti dlužníkóm neb protivníkóm našim 259, 9.
Doba 24, 4. V ta doba = v ten čas.
Dobrodění (*a* dobrodieti), *nyní* dobrodiní 189, 32.
Dobrovolenstvie = dobrá, svobodná vůle, freier Wille, 196, 20.
Dojka = kojná, lactans, Säugamme, 69, 26. 157, 27.
Dokonaný = dokonalý, perfectus, vollkommen. Aby podlé svého stavu byl křesťanem dokonaným 192, 16.
Doličiti, *frequ.* doličovati = dotvrditi, dokázati, confirmare, beweisen, bekräftigen. Doličovati pravdy 141, 27. 168, 15. 210, 18.
Domovitý = domácí, kdo s kým v jednom domě přebývá, Hausgenoss, familiaris. Ktož o svých a najviece o domovitých péči zameškä, u vieře jest odpověděl 88, 2.
Doňadž, donidž, doňovadž = dokud, dokavad, 123, 29. 185, 20. 220, 37. 221, 25. 277, 34.
Dopustilý = čeho se kdo dopustil, commissus, begangen. Hřiech dopustilý 222, 11.
Dopustiti se věže = dopraviti se, dočiniti se vězení, die Kerkerstrafe verwirken, 283, 10. *Vide* Věž.
Dospěšný (*cf.* dospěti čeho = dojíti, dosáhnouti) = prospěšný, dostatečný, wirksam, zureichend. Oráč rozličná seje semena, aby se živiti mohl i sím i oniem tiem dospěšněјie 4, 30.
Doufati (do-ufati) = dověřiti se, 166, 38.
Doviniti se pokuty, t. proviněním pokutu na se přivesti, 188, 24.
Drážež drážež = čím dále, tím dráže, 149, 6.
Dřévný, dřévní = předešlý, prior, vorhergehend, 241, 11.
Dřevo = rodový kmen, Stammbaum. A těm kolenóm (stupňům) móžeš srozuměti v onom dřevu napřed, ještoť jest napsáno (namalováno) 65, 21.
Druhdy = někdy, časem, interdum, zuweilen, dann und wann, 140, 26. 249, 32.
Druhý = jiný, alter. 228, 33.
Druhýnáctý (druhý nad desátý) = dvanáctý. V druhémnáctém rozdělení 219, 1.
Družec = bližní, Nächster, 116, 34. 241, 6. Protiv Bohu neb svému družci 242, 14.
Drzesť = drzosť (*cf.* celesť = celosť), smělosť, opovážlivosť, temeritas, Keckheit. Snad se drzesti bojéc 291, 1.
Držimější (*comp. adj.* držimý) = držemný, pevný, haltbar, fest. Paměť držimějšé 271, 4.

D u š (*gen. plur. subst.* duše) = duší (*rkp. cís. knih. má dvakráte* duuš - dúš), 105, 22. Pracných duš 275, 17. Spasenie duš 284, 10.
D v a n á d c e t (dva nad deset) = dvanáct 12, 13.
D v o r n o s ť = podivnosť, curiositas, 11, 23. Škodné dvornoště (*pro* dvornosti) 170, 31. Leckakých dvorností nových vymýšlenie 242, 28.
D v o r n ý = podivný, curiosus, wunderbar 170, 27.
D v o r s k ý = höflich, höfisch, aulicus, 84, 38.
E, *interj.*, ježto znamená nějaký zármutek = ach, weh, eheu! (*v rkp. cís. knih. i v mus. psáno vždy* ee *na znamení délky toho slovce*). E bych se rozlúče s tělem i byl s Kristem! 50, 32. 137, 39. 220, 29. É běda mně! k čemu sem se narodil na tento svět? 271, 12. 272, 39.
E ž, *conj.* = že, dass (*dle Jung. ex relat.* ježe = qui). Ež-tě = že jest, 282, 35.
J á (*srov. něm.* ja, *nynější české* jo, *luž.* haj) = ano, sane, 275, 26.
J a k ý ž t a k ý ž = nějaký, jaký kolivěk, talis qualis, irgend ein, wie immer beschaffen, 179, 38.
J a l o v á = neplodná, 293, 34.
J a m ž = kamž, wohin, 277, 14.
J e͏̍d e n. Nejsemť i jeden mistr = nejsemť nižádný mistr, 286, 11.
J e d n é, j e d n o = jen, jenom, tantum, nur. Jedné to měj v obyčeji, aby se pilně na mě rozmýšel 277, 29. V sedmi nebech v každém jedné jeden planeta 304, 16. Že jim jedno duchovnie věc vonila 289, 43.
J e d v a = ledva, vix, kaum 278, 15.
J e h n ě d, u, *m. collect.* = beršky, kočičky, amentum, Kätzchen an Bäumen, 307, 25. V květnú neděli světie jehněd 309. 24.
J e l i = jali, *a verbo* jieti, jmúti, gefangen nehmen. A by ho ti byli jeli, nebyl by tiem mnoho ztratil 264, 21.
J e l i k ž, j e l i k o ž. Zpósobí s tolik, jelikž (tantum, quantum) jemu jest přezřieno 11, 15. Že chudým nemohú škoditi tolik, jelikž by rádi 148, 12. Jelikž miluji, s tolik jest mé (quantum — tantum) 34, 13. — §. Tolik bude ďáblových vladařóv mieti, jelikož v něm hřiechóv bude vévoditi (tot — quot) 50, 20. Jelikž kto přišel jest k té milosti, s tolik jest přišel k svrchování 181 1. — §. = pokudž, in wie fern, 20, 29. 162, 26. 187, 33. 216, 7. — J e l i k o ž k něčemu = co se čeho dotýče, in Betreff, rücksichtlich, bezüglich, quoad, 151, 11. 229, 34. 281, 28. Nemni. byť Buoh neuměl nové, jelikož k nám, a neslýchané vymysliti muky 282, 18. Že mše, jelikož k oběti božieho těla i k modlitvám, vždy jest svatá 283, 25.
J e l i ž = leda, leč, nisi, 57, 38. Od najnižších počnúc, až se jeliž u najvyšších měli bychom staviti 178, 6. Odtud nevyjdu, až jeliž zaplatím do posledlnieho orta 278, 26.
J e r a r c h i e = hierarchia, svatý řád, svatovláda, 118, 18.
J e n ž (*acc. masc. pro* jejž). Hřiech přirozený, jenž táhnú skrze své otce a matery ot Adama 209, 34. Podlé obyčeje dřevních lidí dobrých, jenž sú byli nám zóstavili 215, 24. 257, 38. 295, 11.

Jerusalém, -č, *m.* V Jerusalémi obraženém 138, 29.

Jí (oči, *pro* jú očú, *gen. dual.*) = jich. Kdyby svoji vnitřnie oči (*acc. dual.*) odvrátili od věcí nestatečných tohoto světa, a povzdvihli jí (jich) k spatření věčného života věcí 46, 8.

Jistina = věc jistá, nepochybná, species facti. Ktož bude s tú jistinú popaden smrti, žej' stál na levici, i v súdný den postaven bude na levici, právě jako s jistinú zloděj přiveden bude na odsúzenie 22, 23.

Jistosť = jistota, Sicherheit, Gewissheit, 192, 31.

Jišelek, -lka *m.* (*dem. subst.* jišel) = jícha, brodium, 39, 6.

Jmáta (*dual.*) = máte, 94, 30.

Jmě, *gen.* jmene *n.* = nomen. Sám nevěda jmenem (jmenovitě, namentlich), čeho žédí 188, 33. Což koli budete prositi u mé jmě (in meinem Namen) 222, 29. Každý farář má své osadě kázati světiti toho svatého den, ve jmě kteréhož jest založen jeho kostel 241, 35. 246, 7. 253, 17.

Jmieti = mieti, míti (*obojího všickni rukopisové užívají bez rozdílu*).

Gloza (*a graec.*) = výklad zatmělého smyslu, die Glosse, 135, 7.

Halže (*a germ.* Hals) = opona okolo krku, Halsband, monile, 252, 35.

Helmbrecht, *m.*, helmbrechtice, *f.*, helmbrechtný, *adj.* *a germ.* helmberechtigt, *kdo právo má k sedání čili k turnajím*) = frejovník, prostopášník, zhýralec; *a též* frejovnice atd. Helmbrechtné panny ovšem světské 61, 23. Helmbrechtná žena 99, 3. Helmbrechtné hospodyně 102, 21. S najhelmbrechtnějšími chtieti rúcha drahá aneb kroj mieti 165, 21. Často ponukne črt svým helmbrechtóm a helmbrechticiem, aby také šli do kostela, aby lidem překáželi nábožensvie, spolu se chechcíc, spolu ryčiec, aby lidé jim se dívali, v jich kráse a v hrdosti oči pasúc 203, 29. *Převzděný smysl slova tohoto dává jisté svědectví, jací byli tehdáž mravové stavů vyšších, ješto se s rytířskými činy obírali.*

Hladovit = hladovitý, hladový, esuriens, 262, 12.

Hlíza = boule morová, Pestbeule. Skoře-li hlíza přijde neb jiná smrť 206, 38.

Hlúbě = hloub, hlouběji, 240, 15.

Hněvník = protivník, 57, 25.

Hod = svátek, tempus festum, Feiertag. *V národním smyslu slovou hody jen svátky vánoční, v širším pak užívá se toho slova i při velikonočních a svatodušních i jiných svátcích.* 160, 12. 169, 7. 241, 16. 22, 24.

Hodují, *adj.* = hodný, co v hod jest, přiměřný, aptus, conveniens, passend, schicklich. Viera křesťanská má hodujie býti 8, 9. 11, 38. V hodují věci šlechetnosť záleží 103, 36.

Holý plat, t. takový, kterýž se v žádném něčeho držení nezakládá, census purus, 154, 18. Všehrd (V, 4, str. 201) vysvětluje jej takto: Z té příčiny slove holý plat, že jest bez panství a lidí bez skutečného držení.

Kázánie = přikázání, poručení, Gebot (*diff.* kázanie = řeč duchovní, Predigt). Nevèdčnie kázání božích 199, 36.

Kázati se kým = káti se, sich an Jemanden ein Beispiel nehmen. Hodné jest pannám kázati se oniem synem Davidovým 77, 14.

Když tehdyž (*slc.* kedy tedy) = dříve neb později, über kurz oder lang, 2, 29; 104, 18.

Ké, kéž, kéžť (ký-ž-ť) = kterýž. Zdali vie kto, kéj' jeho otec, než věrú? 7, 21. Kéžť jsú najhorší, tiť je (úřady) najspieš zakupují 149, 25. Rád bych o hřiešiech tuto pomluvil, ké jest smrtelný a ké všední 240, 14, 15. Ké jest který hřiech 243, 28. — §. *interj.* = ó by! utinam, wenn. I kéž vás nynie posměvači ukárají; ké vás nuzie nebohobojní protivníci! 306, 18. — §. = zdali, čili, num, an. Řekl Hospodin Mojžiešovi: „Pojmi Arona, bratra svého." Kéž (zdali) jest řekl: pojmi jiného? 44, 14.

Klam bláznový = žert bláznovský, 111, 32. Řiekají jak z klamu (z žertu), ale poň na pravdu chýlé 149, 1.

Klamati kým = své žerty z koho míti 65, 7. 102, 29.

Klásek (*dem. a* klás, *cf. germ.* Glosse) = žertík, vtipek. Přímluvky dvorské s kakýmis klásky 75, 23. 84, 38. (*Jungmann ve Slovníku svém píše* klasky, klasek; *analogie však vede k tomu, by se a protáhlo, sr.* pás, pásek; mráz, mrázek; hrách, hrášek; kloub, kloubek atd.) Ješto čas svého života ztrávie v kakýchs klásciech, v řečech marných, nekázaných, aneb v kteréž koli marného utěšenie kratochvíli 270, 28.

Klásti piesni = skládati, dichten, 128, 10.

Kláti = v kolbě zápasiti, 252, 30. *Cf.* kol *et* kolec.

Kletva = kletba 27, 35.

Klín sukně neb pláště, t. přední díl toho roucha do jedné ruky sebraný, plica, sinus, Schoos im Kleide, 148, 18. (*O tomto pořadu práva obšírněji viz v Archivu Českém II. str. 88:* Řád práva zemského čl. 19.)

Klizenie = cídění, čistění, purgatio (*a* kliditi, *slc.* kluditi, *cf.* kloudný = čistý, pěkný). Pustiti od klizenie pilného svých vlasóv 75, 24.

Kněž, -i, kněžie, (kněžjé) *collect.*, = kněži, sacerdotes. Brániec práva kněži (*dat.*) 84, 22. Protiv kněži 171, 23. 219, 27. Třiedníkóm aneb jiným kněži 239, 14. Jedni jsú lidé urození, druzí kněžie světská, třetie duchovní atd. 262, 4.

Kochati se = těšiti se, radovati se, sich freuen, 276, 28. 279, 29.

Kól, koli, *sive* kole, i = kolba, potýkání koleň, klání, Stechspiel, certaminis ludus. V koli jednoho kruha oděnie nenie, by byl k boji úžitečen 166, 18.

Koláč = dar, úplatek, úžitek, donum, munus. Koláčem jsa oslepen (súdce) 146, 33. 159, 32. Ješto vší obcí k škodě v městech bratrstva přehlédají na koláči (gegen Bestechung) 160, 23.

Kolec = kdo v kolbách čili v turnajích kále, zápasí; zápasce, Turnierer, 98, 38.

Koleno příbuzenství = stupeň, gradus affinitatis, 65, 20.
Konvrš = bratr zákonní, prostý mnich, Laienbruder, Klosterlaie, 129, 10.
Kopa t. grošů českých, kteráž s prvopočátku byla za jednu hřivnu stříbra, talentum, eine Mark. Sto kop 137, 33.
Koráb, i *m.* = loď, navis. Na moři v korábi 232, 17.
Korábový = korábní, Schiffs-. Dsky korábové 232, 18, 28.
Kostel = církev, *pak i také* chrám; *sr. lat.* ecclesia *a něm.* Kirche *v obojím smyslu.*
Kra = kus, frustum, massa, Klumpen Tři kry zlata 256, 16.
Kradba = krádež, Diebstahl, 247, 13.
Kralovati. Ať nekralije (nekraluje) hřiech u vašem těle 50, 24.
Kramol, *m.* (*cf. rus.* kramola = bouře, seditio) = svár, rozbroj, 65, 9. 84, 10. 91, 33. 265, 3.
Krassie (*compar. adj.* krásný) = krásnější: krasše, *adv.* 33, 20.
Krátká chvíle = kratochvíl, příjemné ukrácení času, Kurzweil, Zeitvertreib, oblectamentum, 228, 27.
Krčma = hospoda, taberna, caupona, Wirthshaus, Schenkhaus, 157, 16.
Křečný = hrubý, režný, crassus, grob. Rúcha z křečného hrubého plátna 302, 38.
Křivda = nepravda, lež, klam, Unwahrheit, Lüge, 193, 7.
Krumfest (*a germ.* Grundfeste) = základ, fundamentum, 79, 37.
Kto je vie = kdo to ví, kdo ví, 69, 28, 29. 84, 11. 101, 7.
Kuklík = kuklice, kukla, přikrytí hlavy, z něhož jen tvář a oči vyhlédaly, die Kogel, Kogelhaube, cuculus. Mnohé panie pojdú bujně k oltáři s krošem (na oféru) v svých kuklíkách okovaných 252, 34. *V invent. Jar. Kapouna ze Svojkova 1541 jmenuje se též:* Kuklice zelená s perlami.
Kumpleta (*a lat.* completa *sc.* dies). Pak k skonání dne mají (kněží) pěti hodinu, jíž řiekají kumpleta 229, 6.
Kvasiti spolu = spolu jísti a píti, convivari. 4, 33. 229, 24.
Lacin = lehké ceny, nevážný. Budú se mi lidé smieti, budu jim lacin (t. budou mě lacino vážiti, sie werden mich gering achten) 30, 39. 77, 33.
Lajk (*a graecolat.* laicus) = člověk neposvěcený, obecný, profanus, ein Laie, 228, 4. Lajk světský 229, 11.
Lahoditi o někom = pochlebovati komu, Jemanden schmeicheln, blandiri, 244, 10.
Lakomstvo = přílišná žádosť zboží a statku, avaritia, Habsucht, 128, 29. 184, 7. (*diff.* lakota).
Lakota = přílišná žádosť jedení a pití, aviditas, voracitas, Frass und Völlerei, 128, 29. 184, 14.
Lanžovati = landovati, potulovati se po zemi (*a germ.* Land; *cf.* lamfaléř, lanfaléř *a germ.* Landfahrer = Landstreicher, tulák, poběhlec). Toj' snad pro ty řekl (Kristus), ježto lanžijí (lanžují) pochlebujíc, aby jim dávali 256, 39.

Léceti = líceti, líknouti, léčky strojiti, aufstellen, 144, 9. 161, 27. Každému lécejí osidla 196, 17.

Lecí, (*3. plur. praes. verbi* letěti) = letí. Jiskry jako lecí v plameny 278, 32.

Lehky = pošeptmo, leise, 13, 15.

Lenstvo = lenosť, 31, 35. 128, 30.

Lepí (*compar. adj.* lepý = pěkný, *pro* lepějí, lepější) = lepší, 53, 34. Lepí jsem za to život dada (t. raději bych za to život dal) 116, 17. Ten by lepí byl (ten by byl lépe učinil), by byl nikdy nerozdával 256, 36. — §. Lepíž lepíž = lepší a lepší. Aby vzdy den ode dne byl lepíž lepíž 182, 25. — *Adv.* lépež lépež, 296, 41.

Lhostajný = bez péče, bez práce, delicatus, ignavus, gleichgültig, sorglos. Ta vdova, ještoj' všie věcí osiřela, proto nebuď lhostajna; ale pracij postem a modlitvami 89, 32.

Lhota = lhůta, statek na jistý čas od platu osvobozený, *med. lat.* libertas, 159, 25, 27.

Liknovati se = leniti se, zpěčovati se, gravari, recusare, zögern, Bedenken tragen, 96, 41. 192, 14. 225, 26.

Liš (*cf. rus.* liš) = právě, grad, just, so eben. Že pro ně (t. pro své rúcho) před svým Bohem nemohú, nechtie liš, kleknúti tělem svým 215, 18. Strýc mój postil liš se jest, či liš které mieval utrpenie poň ve čtvrtek, aby jat nebyl 264, 19.

Lišice, e, *f.* = přílišnosť. Lišice nenie dobra = nimium vitiosum, 103, 37.

Lopoť, i, *f.* = lopota, péče, aerumna, Kummer, Mühseligkeit, 63 25. 69, 27. Lopoť rozličná 74, 4. 249, 4. 285, 9.

Lúčiti = děliti, separare. Práce manželské se bojíte, aby vám z paměti Boha neiúčila 74, 17. 275, 10.

Lúditi kým = klamati koho (*cf.* ludba = klam; ludař = podvodník). Když jest zlé lúditi lidmi křivými sliby, horšieť jest lúditi Bohem 75, 6.

Lutový (*cf. lat.* lutum) = slabý, netrvalý, schwach, vergänglich. Má naděje lutová jest jako dým, jenž vietr vschopí a rozedme 273, 8.

Malichný = maličký, sehr klein. Malichná dierka 217, 8.

Mandragora = Alraun, Tausendschön, 127, 11. *Viz* Strýček.

Máť, *gen.* mateře. Materám zvláště to příslušie 105, 27.

Materný = mateřský. Materná počesť. 289, 25.

Menovati = jmenovati, 243, 35, 39. *(Obojího se ve všech rukopisích užívá bez rozdílu.)*

Měšéček (*dem. subst.* měšec) = váček, torbička, marsupium, 78, 10.

Milosrdie = milosrdenství, Barmherzigkeit, 186, 21.

Milovati. Bude-li dobré miloval (*fut. perf.*, si amaturus fuerit), 22, 37.

Mina svatá = Joannis amor, svatojanské koření, třezalka obecná, Hartheu, Johanniskraut, 308, 30.

Misati = mizeti, tabescere, schwinden. Přirozenie lidské vzdy miše a mdlé (vzdy mizí a mdlí) 218, 13. Člověk z neprázdni při rozličných věcech světských vzdy miše v náboženství 218, 18.

Mistrovati vína = strojiti, den Wein verfälschen, 170, 39.
Mistrový = co se dotýče mistra, mistrovský, 268, 5.
Mkytati (*per metath. ex* kmitati) = schweben, vorschweben, sich schnell bewegen. Běh onoho světa jako by mi se mkytal před očima mé mysli 278, 16.
Mládec = mládenec, mladík, juvenis, Jüngling, 202, 3. 271, 7.
Mlazí = mladý, *compar.* mlazší. Byl sem mlazí, a již sem se sstaral 29, 25. Po tom poznají všichni, že jste mlazší moji (meine Jünger) 37, 22. 290, 2.
Modlva sě (*1 dual. imperat. verbi* modliti se) = modleme se (my dva) 93, 19.
Modlitva = modlitba. (*Takto ve všech rukopisích psáno bez výjimky; jen rkp. čís. kn.* XVII. D. 31 *mívá také* modlitba.)
Mohutý = mohútný, bohatý, vermöglich, wohlhabend. Lepí mohutý sedlák, než vládyka chudý 176, 26.
Mohútnosť = mohoucnosť, potestas, Macht, 294, 6.
Moši, muši = musím, debeo, 278, 9.
Mrzkosť = mrzutosť, Verdruss. Ač zlý skutek mrzí mě v mém bližniem, ale on mě proto mrzeti nemá, a tu mrzkosť mám inhed pustiti s mysli 259, 18.
Mrzutý = mrzký, ošklivý, foedus, sordidus, leidig, haesslich. Mrzutá země 288, 4.
Mučenníkový = mučennický, Märtirer-. Koruna mučenníková 209, 18.
Mútiti se, smútiti se = rmoutiti se, zarmoutiti se, 105, 20, 21. 252, 12.
Mysl = duch, animus. Mysl vznesená = hrdý duch, superbia, Hochmuth, 127, 29. — §. = smysl, obsah, Inhalt. (Takto) znie mysl toho (těch slov) 292, 32.
Myslce (*demin.*) = mysl, Sinn, Gemüth. Myslce lehká a nečistá, aneb hrdá 99, 18. Aby otcové nebyli protiv synóm lehké myslce 99, 31.
Myslivosť v loviech = Jagdbelustigung, 166, 22.
Mýto = muta, Mauth. *Rukopis mus. I. C. 11. v čl. 67 dí o tom takto:* Mýta také mohú spravedliva býti, když jest z ustavenie kniežecieho kde dáno pro některú potřebu: jako aby mosty neb cesty opravovali, udělali, cest ostřiehali, lidi k tomu chovali, a náklady činili na to, když by toho potřebie bylo.
Nad nemocného jíti s božím tělem = k nemocnému, 215, 8.
Nadati co čím = svobodami, důchody opatřiti, obdařiti, beschenken, dotiren, stiften. Nadati kostel 230, 8.
Nají, *gen. dual. pron. pers. pro* najú. Když nají (nás dvou) tak budete milovati 43, 34.
Nájmie, nájem = mzda za propůjčení, 127, 9. 174, 26. — §. Za svú práci nájem vzíti 172, 37.
Najposled = nejposléze, naposledy, 76, 21.
Najstrašší, *superl. ab inus.* strachý = strašivý, strašlivý (*cf.* plachý, plašivý). Najstrašše (nejstrašlivější) zufánie 136, 4.

Naházeti se, *frequ. verbi* nahoditi se. Často se to naházie 8, 35. 83, 16. 158, 10.

Nalezti mezi stranama, t. za právo, zu Recht erkennen, 148, 28.

Nalit, *adv.* = tožť, anoť; rychle, nenadále, ecce, flugs. On mienil, chtě z toho mieti utěšenie: nalit túhu s hořem mieti bude 10, 34. 132, 18.

Naložiti komu křivým súdem (t. o soudci) = pomáhati komu, státi s kým, a partibus stare, es mit Jemanden halten, 146, 26.

Na'nom. A to teprv uzřie na'nom (na onom) světě 203, 24.

Napadnúti koho = připadnouti na koho z nenadání, invadere, corripere, befallen, überfallen, 277, 5. (*Inde* nápasť, nenadálá zlá příhoda, nehoda, Zufall, Unglück.)

Napsati dřevo (t. rodový kmen) = namalovati (*cf. Pass. mus. rkp.* psáti obraz = malovati) 65, 21.

Naraditi = přemluviti, raděním k něčemu pohnouti. Tak jest soběvolně hrdá člověčie mysl, že snáze dá se naraditi, než bezděky přinutkati 99, 24.

Narázeti se, (*forma frequ. verbi* naroditi se) = roditi se, nasci. Lépe by mi se bylo stalo, bych se byl nenarázal 273, 36.

Natřieti se dobře nedostatkem = mnoho nedostatku zkusiti, 256, 23.

Návaz = vlastně věc nějaká navázaná, alligamentum; dále pak jistý způsob hádání zvláště z drobů čili z vnitřností, hariolatio, Wahrsagerei. Baby jedna mimo druhú mistrujie svá kúzla, aneb své čáry a vědma jakás a návazy, chtiec každá slúti múdrá 93, 9.

Né = ano, anobrž, nébrž, ale, imo, ja (*rkp. cís. knih. píše bez výjimky všude* nye = ně; *rkp. mus.* nee = né). 24, 28. 71, 26. 72, 11. 75, 24. Vídáme, že vdovy s dobrým statkem jdúc za druhé muže, bývají v hoři, i mužie jim nepomohú: né skrze muže bývaji v hoři 84, 6. 136, 5. 197, 13. 205, 2. 212, 31. 225, 19. 246, 31. 287, 6. 302, 8. 304, 27.

Nebojatý = nebojácný, smělý, ohne Furcht. Pakli dobrota nemóž prospěti, má pán moc práva proti nebojatým (t. smělým, vzdorným) ukázati 153, 14.

Nebrzo = nesnadno, z těžka, nicht so bald. 105, 2.

Nečestě *adv.* = nečasto, málo kdy, selten, 225, 5.

Neda = leda, leč, ausser, 62, 9. 136, 21. Nedbaj, nebudeš-li z' největších svatých, neda tam (v nebi) za dveřmi byl 206, 34. 250, 20. Neda den za dnem minul 271, 8.

Nedojepie, *n.* (ne-do-chápati *cf.* nejápný = nechápavý) = nedomysl, neočekávání, nenadání, Unverhofftheit. Lécejíc jim chytré řeči z nedojepie (z nenadání, ex improviso, unversehens) 144, 10. 273, 19.

Nedostatečný = kdo nemá dostatku, nuzný, chudý, 254, 19.

Nedostatek = nedokonalosť, Mangel, Gebrechen. Zkáza a nedostatek slunce neb měsiece 141, 34.

Nedošlý. Muž múdrý, neb nedošlý (t. na rozumu = nemúdrý), však má nad vámi (ženami) panovati 101, 8.

Nechajť *pro* nech ať, nechť 303, 37.
Někeraký = některaký, irgend einer, 291, 21. 296, 26.
Několikem (*pro* několikému *a* několiký) = nejednomu, etlichen, aliquot. Lépe jest, několikem pomoci z núze, než jednomu dáti přieliš 256, 4, 9.
Nekrassí = méně krásný, škaredější, 127, 1.
Některde = někde, irgendwo, 267, 26.
Některdy = někdy, manchmal, dann und wann, 55, 16. 155, 32. 219, 18. 225, 28.
Nelepota = ošklivosť, ohyzdnosť, 38, 28.
Nemněný (*part. pass. verbi* nemnieti = nedomnívati se, neočekávati) = neočekávaný, inopinatus, unvermuthet, unglaublich. Aby Kristus svú velikú, a až nemněnú dobrotu ukázal 213, 32.
Neobsežitý = neobsažitelný, neobsažný, incomprehensibilis, unbegreiflich. Múdrosť boží neobsežitá 304, 27.
Nepodobně, *adv.* = mimo vši podobu, nerovně, ungleich, 104, 15. Čím nepodobnějie kto k běhu přirozenému učiní (t. čím se to méně s během přirozeným srovnává) 246, 3. Bude trpěti nepodobně viece na onom světě. 261, 14.
Neprázden býti s čím = zaneprázdněn býti, beschäftiget sein, 150, 14.
Neprázdeň, -dni, *f.* = zaměstnání, práce, negotium, Geschäft. V prázdni i v neprázdni 105, 26.
Nepřípravný = nepřipravený, unvorbereitet. Vida se nepřípravna (= nepřipraveného) 223, 15.
Nerodný (*vulgo* nerůdný = mrzutý, nevrlý) = nechtivý, neochotný, nebulosus, unwillfährig. By nenalezl tebe tak nerodna (nerodného) 126, 5.
Neroďte býti = nechtějte býti, 113, 8. Neroď viece hřešiti 234, 36.
Nesličný = škaredý, hässlich. Bychom v nesličné rozkoši libosti nejměli 198, 27.
Nesličnosť = nectnosť, vada, nevhodnosť, vitium. Jakož přieliš mnoho, takéž přieliš málo v každé věci jest nesličnosť, a jen v hodují (hodné) věci šlechetnosť záleží 103, 36.
Nesnad, *adv.* = s těží, nelze, nicht leicht. Dojde-li (hospodyně) této patery věci, nesnad by jie muž jejie nemiloval 101, 19.
Nesnadný = obtížný, difficilis, schwer. Všej' jemu trpěti nesnadno 80, 1. — §. = svévolný, tvrdošijný, contumax, widerspänstig, stützig. Nesnaden hospodě (svému pánu) býti 159, 22.
Nespieše = nesnadněji, nicht so bald, nicht so leicht, 180, 30.
Nestateč, i, *f.* = nestatečnosť, nestálosť. Ženy, ješto jsú lehké myslce a nestatečné, nemohú pokory jmieti, donidž své nestateči neostanú 103, 9.
Nestatečnóstka (*dem. a* nestatečnosť) = slabosť, mdloba, imbecillitas, 85, 2.
Něterý = některý, 120, 22. 161, 24.
Nětiše = Agnežka, Anežka, Agnes, 76, 18.

Netvárnosť = potvornosť, deformitas, Ungestalt. Břidko viděti ďábelskú netvárnosť 278, 17.
Neuctiti koho = verunehren, 169, 6. Kdyby miesta neuctil posvátného 169, 8.
Neúměrný = co nejde v míru, co se nedá měřiti, nesmírný, immensus, unermesslich. Neúměrný Bóh otec, neúměrný syn, neúměrný duch svatý 14, 27.
Něvčem = v něčem, 148, 32. 176, 29. 199, 8. 201, 29. 269, 27.
Nevěsta (*cf. pol.* niewiastka, *rus.* nevěstka, *srb.* nevěsta) = žena synova, snacha, synová, nurus, Schwiegertochter, 90, 18. (*Cf.* Šir.) — §. *V dalším smyslu:* žena potomkova. Že sě jest spojil s nevěstú dřieve, než by došlo kolene pátého 91, 10.
Nezespánie = nevyspání, das Nichtausschlafen, 225, 24.
Niče = nic 74, 34. 105, 21. Za niče koho míti, 126, 31. Žádný svého niče nejmá 130, 12. 133, 8. Král o tom niče nevie 157, 9.
Nikakéž = nijakž, nižádným způsobem, nequaquam, ganz und gar nicht, 141, 31. 145, 38. 164, 36. 251, 26.
Nikdčž = nikdež, 122, 38.
Nivčemž = ni v čemž, v ničemž, 26, 34. V nivčem nemaje naděje (*cum redupl.*), 276, 35.
Nový = letošní. Kdyby kto v nové pokúpil vše obilé 173, 35.
Nožový = od nože pocházející, nožní. Nožová rána 184, 34.
Núze = nádav, nátisk, Gewalt, Kummer, 91, 31.
Nuziti = soužiti, trápiti, 3, 17. Sámť sv. Pavel jest nuzil své tělesenstvie, trápě je a v službu robě 260, 32. 306, 18.
Nýti = chřadnouti, mříti, schmachten, sterben. Závisť, jež nyje v ciziem prospěšenství a raduje se u protivenství 183, 27. Když Kain nyl srdcem, závidě bratru 252, 11.
Obakž = však, předce, ostatně, 10, 20.
Obdržeti sobě co = výžádati, erwirken, 173, 25.
Obec = obcování, společenství, conversatio, Umgang, gemeinsame Sache. Všem křesťanóm má zapověděna býti s židy obec, i v trhu, i ve všech věcech 157, 31.
Obinúti se (*pro* ob-minúti) = ujíti čeho, vyhnouti se čemu, effugere, entkommen. Řevu srdcem, žádaje se obinúti smrti, a nenie, bych ušel 271, 26.
Oblastní = obvlastní, zvláštní, singularis, 27, 4.
Obláští = obvlášti, obzvláštní; *adv.* obláší = zvláště, obzvláštně, 106, 19.
Oblepšijíc = oblepšujíc, napravujíc, 106, 19.
Obložiti se čeho = oddati se čemu, sich auf etwas verlegen. Aby se chudý žebrání neobložil 256, 21.
Obluditi = přivesti v blud, oklamati, fallo, decipio, täuschen, betrügen. To prodlévánie měj' obludilo, i jsem obluzen 274, 4.
Obojek (*pro* obvojek, ob-viji) = co se ovíjí okolo krku, límec neb okruží ženské, Frauenkragen, focale. V obojciech jako v halžiech 252, 35.

Obostřiti = vukol ostré učiniti, zostřiti, zuspitzen, 185, 11.
Obrati = vybrati Aby rozeznal, coj' dobré a co lepšie, aby věděl, co obera 37, 3.
Obraz peněžný = ražený peníz, geprägtes Geld, 160, 30. 161, 5. (*Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 68. mluví zde o „peněžném kovu"*)
Obřítiti = obsypati, obruere, umschütten. Srdce, jež jest jen truchlostí, péčí, prací, lopotí zde jako obříceno 285, 10.
Obvazovati se čím = zavazovati se k čemu, sich verpflichten, verbindlich machen. Aby se tiem neobvazovala, by almužny činila sama 311, 32.
Obyčej míti, v obyčeji býti s kým = obcovati, zacházeti, Umgang pflegen, 77, 12. 281, 4.
Obyčený = obyčejný, 158, 20.
Obyknúti čemu = obvyknouti, zvyknouti, 175, 15. 201, 21. 206, 6.
Očistiti. Bude-li se člověk všie věcí očistil zde (*fut. perf.* si se purificaverit), do nebes pojde jeho duše 284, 19.
Očistcový = co se dotýče očistce. Očistcový těžký plamen 302, 41.
Očištění, vyčištění *cl.* očistění, vyčistění 301, 26, 29, 30, 34.
Odběžné = odběžný statek, t. takový, od něhož kdo odběhne, jej opustí, derelictum, verlassenes Gut, Auctionsgut, 159, 21. *Rkp. mus. I. C. 11. čl. 67 dí takto:* Odběžné na pána také spadá, a ten spravedlivě to ztratí, ktož běží před právem, chtě nesnaden býti.
Odčiniti = učiniti, by nebylo, napraviti. Křivdu poslušným ponížením odčiniti 20, 32.
Odhryzati = odkousati; hryzením, vádou se zprostiti. Čím pak méně žena má od sebe odhryzati može 95, 42.
Odivný = divný, podivný, 51, 35. 280, 37. Odivná radosť, 207, 43.
Odlévěti čím = prodlévati, odkládati co, aufschieben. Odlévěje svým obrácením 279, 26.
Odloženie závině = dosti učinění pro zavinění, 259, 32.
Odložiti co komu = odčiniti, nahraditi, dosti učiniti, genugthun, entschädigen, 20, 23. 259, 15, 23. Toho, by právem nedobýval kto dluhu neb odloženie závině, nenie člověk dlužen odpustiti, jeliž onen podlé svého statka odloží 259, 33.
Odmysliti = myšlením odčiniti, z mysli zapuditi, aus dem Sinne schlagen. Ač zlé zamyslí, chce-li, móž skoro odmysliti 130, 37.
Odpovědieti v čem = odříci se čeho, renuntiare, diffidere, absagen. Ktož o svých péči zameška, u vieře jest odpověděl a horší jest než nekřesťan 88, 3.
Odpustiti komu co = dopustiti, dovoliti, concedere, indulgere, erlauben, zulassen, 131, 25. 136, 1. 167, 5.
Odtucha = oddechnutí, odlehčení, potěšení, freier Athem, Erleichterung, Trost, 133, 26. 302, 47.
Odtušiti sobě = potěšiti, utěšiti se. Druzí v sboží tohoto světa odtušie sobě, nechtiec Bohem vnitř hledati utěšenie 243, 8.
Odúmrť (*rkp. cís. knih. XVII. A. 6 a rkp. mus. I. C. 11 píší:*

odumrlé, *ostatní rkp.* odúmrť) = statek anebo právo pro smrť na někoho, jakožto na vrchního pána, připadlé, bonum caducum, caducitas, Heimfall, anheimgefallenes Gut, 159, 11.
Odvesti koho některé věci = od některé věci, 78, 37.
Odvláčenie = odtahování, odkládání, Aufschub, 274, 1.
Odvlačný = odkladný, aufschiebbar. Zpověď má býti neodvlačná (t. nemá se odvláčeti, odkládati) 247, 38.
Ohlechnúti (*a* hluch, *ut* poslechnúti *a* sluch) = ohluchnouti, taub werden. Ohlechvše (*pro* ohluchše), nechtie slyšeti 230, 17.
Ohoryčiti (*pro* ohořčiti?) = ohořčiti, zhořčiti. Najposledy vše se jim to ohoryčí 103, 30.
Ohýrati čeho = frech werden. Radějše se božieho hněvu vážie, i ohyzdy před lidmi a hanby ohýrají (t. ohyzdy a hanby před lidmi nic neváží) 38, 24.
Ohyzda = nečesť, hanba, opprobrium, macula, Unehre, Schmach, 238, 1.
Ochabiti čeho = ochábnouti, matt, kraftlos werden zu etwas, 183, 39.
Okem k oku viděti Boha = von Angesicht zu Angesicht, 123, 31.
Okojiti se čeho = ukojiti se, 128, 26.
Okolo jíti s kým (*germ.*) = zacházeti, obírati se, umgehen, Umgang pflegen. Lidé, jdúc okolo s světem 223, 27.
Omrznúti = omrzeti. Co pak, když sobě muž s ženú neshovieta aneb sobě omrzneta? 69, 7.
Onseže! (*vocat. nom. propr.* Onseh?) 210, 33. *Rkp. mus. I. C. 13. dává jiné příklady:* „Ktož křtí, rci: Jene! neb Jakube! neb Duoro! já tě křtiem atd.“
Opak *adv.* = verkehrt, umgekehrt, 288, 7, 18. To jest řád pravý, ješto se nám zdá opak 288, 19.
Oplynúti = utonouti, pryč uplynouti, weggeschwemmt werden. Řeka kakás velmě divná, že najvětší slon nemóž jie přebřísti a oplyne v ní, a pak beránek ji přebřede 142, 3.
Opověď = opověděnì, insinuatio, Anmeldung, Ansage, 149, 28.
Oprávati, oprávěti (*frequ. verbi* opraviti) = opravovati, 54, 22. 157, 35. 159, 26. Kdyby pak nechaje vína i oprával plésky 172, 8.
Oprávce = Schutzherr, Schirmvogt. Ktož by čí oprávce byl, mohl by od něho také za to něco (nějaký úrok) jmieti 154, 22.
Oř = kůň, Ross (*cf. stněm.* ors). Kolec často mosí přezřieti oři některé jeho vášně, aby jemu v jiném pohodlen byl 98, 38.
Oráčový = co se týče oráče. Dielo oráčové 169, 25.
Ort (*a germ.* der Ort) = mince, kteráž obyčejně platila čtvrtý díl jiné; peníz malé ceny, 278, 27.
Osadní = kdo náleží k osadě, Eingepfarrter, 239, 14.
Osieci = obsieci, obsáhnouti, umfassen, 25, 38.
Ostati něco = nechati něčeho, něco opustiti, 35, 14. 279, 11.
Ostnec (*dem. subst.* osten) = bodec, pobodec, stimulus, Stachel, 181, 18, 24.

Ostuditi = studené učiniti; *dále* zoškliviti, 38, 34.
Ostydnúti komu = zoškliviti se. Chtiec jinú muži svému ostuditi, sama Bohu ostydne i všem svatým 38, 34.
Oškřeknúti se (*pro* oskřeknúti se) na koho = se skřekem na koho se obořiti, Jemanden mit Geschrei anfahren, 244, 3.
Otdiel = co se komu osudem za díl dostane, podíl, sors, Antheil. Těm najprv mám pomoci, ješto miesta a času neb kterýchž koli věcí příčinú jsú mi jako z náhody kakýms otdielem přijednáni 255, 22.
Otiežiti = otázati, befragen. Otiež (*imperat.* = otaž) své mysli 285, 12.
Otrušiti = otráviti, otrúti, jedem napustiti, vergiften (*cf.* otrucha, utrejch). Pro tak malú libóstku, jež mnohými hořkostmi jest otrušena 73, 3.
Otržeň (*od* otrhnonti) = Falle, Fang. Váznou jako ptáci na otržni 153, 1.
Ovoce krásné hlédati = krásné na pohled, 127, 10.
Ozlatěti = obrátiti se v zlato, zu Gold werden. Čeho se jen dotekl, to vše ozlatělo 55, 28.
Ožiti, *frequ.* ožívati = znovu živ býti, reviviscere, neu aufleben.
Pakosť = škoda, zlé, protivenství, Unheil, Schaden, Widerwärtigkeit. Zlého ducha pakostí bývají ty nemoci 308, 21.
Paměť = památka, memoria, monumentum, Andenken, Denkmal, 137, 26. 218, 25.
Pánev = kotel pivovarský, Bräupfanne, 155, 24.
Panovánie = Obereigenthum, dominium. Mohu za ten úžitek (za to užívání) vzieti nájem, abych v svém domu dal bydliti, neb v rúše choditi, a panovánie nad tiem ostavi sobě 174, 27.
Patanádstý (pátý a nad desátý) = patnáctý, 248, 15.
Pateř (*z lat.* pater noster) = otčenáš, 45 *et sequ.*
Pateříčky, pateříky = růženeček. Rozkoš v pateříčkách, v měšéčkách a j. 78, 10.
Pě (*part. act. verbi* píti) = pije, bibens. Člověk viece jeda neb pě, než slušie 184, 17. Budeš mieti dobré bydlo, pě a jeda, což duše ráčí 230, 15.
Peněžitý = úžitečný, einträglich. Žej' peněžito býti rozumnu u práviech (t. že ten, kdo rozumí právům, má z toho peněžitý zisk) 150, 13.
Peský *et* pesský = zlý jako pes, nešlechetný. Břidké a pesské řeči 111, 32. Zlé řeči a nekázané aneb peské 111, 38.
Pěstový = od pěsti pocházející, pěstní, Faust-. Pěstové rány, Faustschläge, 302, 39.
Pětmezidcietma (pět mezi desítima) = pět a dvacet, 274, 7.
Pieti se = pnouti se. Svým urozením nadeň (nad muže svého) se nepieti neb svým smyslem 100, 29.
Pilný = bedlivý. Než má tiem súdce pilnější (pilnější, bedlivější) býti, otazuje svědków, zda by svědci podklesli se 145, 35.
Plen = kořisť, praeda, spolia, Beute, Raub, 163, 17.

Pléška = plíška, rostlina, jinak také smetanka neb mlíč nazvaná, Leontodon taraxacum, Löwenzahn, Mönchsplatte, Kuhblume. Kdyby nechajc vína i oprával pléšky 172, 8.

Ploštiti daremné řeči = pleskati, šířiti, schwatzen, plaudern, 244, 13.

Po = pro, um. Nikam sami nejezdiec po to (darum) 175, 20.

Pobdieti (po-bdieti) *cum et sine* se = cítiti, sentire. Ktož se pobdí, žej' kde smrtelným hřiechem shřešil 220, 36. Ktož pobdí v svědomí hřiech smrtelný 237, 13.

Pobíjeti kým smiech = smích sobě z koho tropiti, 100, 19.

Poč (po-co) = proč. Poč-li bychom vstali? 112, 4. Nikam sami nejezdiec po to (pro to) 175, 20.

Počakati = počkati. Počakaj (počkej) 46, 13.

Počen (*part. praet. v.* počieti, počnouti) = počav. Hřiechóv, kterýchž sej' zde nedokál, a počen se káti 282, 26.

Počesí = počasí, 54, 22.

Počesť = česť. V počesť koho míti = ctíti, honorare, in Ehren halten, 105, 3, 9. 189, 12. Počesť tělesná 225, 17.

Počestné = dar v počesť, Ehrengeschenk, 160, 11. *Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 67 v tom málo se odchyluje:* Počestné to slove, ješto lidé činie počesť hospodě, když mezi ně přijede, aneb k některým hodóm přinesúc dary. To mohú páni od nich vzieti; ale jakž by to dobrovolné v právo chtěli uvesti, hřešiliť by.

Podáviti = násilí učiniti, 39, 6.

Podmluvení = podřeknutí se, verbis labi, das Verreden. Jeden na druhém láká leckakýchs podmluvení, jinak řeč popadna, než onen myslí 132, 39.

Podmúti na koho = dechnouti, Jemanden anhauchen, afflare, adspirare, 217, 16.

Podobný = slušný, vhodný, billig, angemessen, 149, 29. 154, 38. 156, 7. 195, 2. Aby se zpoviedal často, má-li komu podobně (vhodně) 35, 39. Podobné podlé božie spravedlnosti 301, 33.

Podstúpiti koho = na sebe, na svou sílu vzíti, sich unterwinden, auf sich nehmen. Tak lstivě a silně ďábel podstupuje, že onde chce v libé chvále podtrhnúti a v chlúbu zavesti 306, 4.

Podtrhnúti koho = ku pádu přivesti, oklamati, fallere, durch List zum Falle bringen, 306, 5.

Pojičiti (*slc.* požičiti) = půjčiti, propůjčiti, popřáti, concedere, gönnen, gewähren, 151, 37. 258, 37. 259, 1.

Pohodnúti = uhodnúti, pochopiti, conjicere, errathen, 207, 45.

Pohoniti k soudu = pohnati, obeslati, citare, vocare in jus, vor's Gericht belangen, 148, 7.

Pohřesti (*pro* pohřebsti) *et* pohřebiti = pohřbíti, sepelire, 137, 23. 164, 37. 251, 16.

Pohrzeti = pohrdati, 227, 9.

Pohýřiti v čem = pobloudíti, proviniti se, 21, 12. 152, 3.

Pochop = smysl chápací, schopnosť, capacitas, Fassungskraft, 191, 18. Jelikž mohl stihnúti pochop duše jejie (Mariin) 289, 8.

Pochotnosť = chuť, Lust, Wonne, 195, 1.

Pokanný = kající, kajicný, poenitens, bussfertig. Jakož ono prvé želenie nenie pokanné, ani pokánie: takéž toto druhé, ač jest pokanné, však nenie pokánie pravé 233, 39. 234, 1. Pokanná práce 263, 4.

Pokázati koho = pokárati, potrestati, strafen. Pokáží jeho věží (vězením) 283, 8.

Poklamávati kým = žertiky sobě z koho tropiti, 132, 4. (*Viz* Klamati.)

Poklínati sebe = zaklínati se, durch Flüche betheuern, sich verwünschen, 108, 25.

Pokora = pokoření, Demüthigung, t. jistý obřad, kterýmž vražedlník smířiti se mohl s pokrevnými zabitého a osvoboditi se od jich pomsty, 203, 19. V jednom rkp. l. 1511 nařizuje se o tom takto: Aby tu pokoru učinil, by si bez pasu na hrob křížem lehl, a bratr (t. zabitého) N. aby meč mezi jeho plece koncem dolů držel, a třikrát aby se jeho otázal: „Již-li jsem tak mocen hrdla tvého, jako's ty byl hrdla bratra mého?“ A P. aby řekl: „Již ale prosím pro Buoh, živ mne!“ A N. má říci: „Živím tě pro pána Boha,“ a má jemu odpustiti.

Pokrčemné = krčemné, daň z domův krčemních, Abgabe von Schenkhäusern, 157, 15.

Poláti komu = slovy kárati koho, ein wenig schelten. Jako jest svému, poláv, odpověděl apoštolu 292, 41.

Polepšávati = polepšovati, *frequ. verbi* polepšiti, 137, 11.

Polučiti se (*cf. rus.* polučať sja = adquiri) = zvrhnouti se, zdařiti se, gerathen. Kto je vie, kak se polučie (t. děti) na smysle? 69, 29. 104, 7.

Pomluva = promluva, řeč, rozmluva, 112, 7.

Pomnieti. Že jeho známí i přietelé budú naň tiem lépe pomnieti (vzpomínati) 281, 30.

Pomoc = plat ku pomoci, Beitrag, Beisteuer, collecta extraordinaria, 155, 28. *Pomocem přičítá Štítný v rkp. mus. I. C. 11, v čl. 67, počátek berní v Čechách*: A tak zde v Čechách tiem obyčejem vznikla je berně. — §. pomoc míti = moci, valere, können. Mezí těmi (Serafíny) a Bohem nenie jiných duchóv, skrze něž by oni pomoc měli znáti a milovati Boha 122, 16. 180, 2. 192, 7.

Poň, poně = snad, tuším, forte, forsitan, vielleicht, etwa, 93, 3. 111, 35. 137, 29. 149, 1. 254, 26. 264, 19.

Poněť (po-ně-ť *cf.* po) = pro něž, pročež, 5, 18. 134, 2.

Poňovadž = poněvadž, quia, weil, 4, 27. 25, 17.

Poprava = právo souditi, správa soudní, soud, jurisdictio, judicium, Gerichtsbarkeit, Gerichtsverwaltung, 168, 1.

Popravce = ten, jemuž náleží správa soudní, Gerichtsverwalter, Gerichtsherr, justiciarius, 168, 1.

Popravovati = popravu čili správu soudní vykonávati, souditi, 168, 7.

Poprchnúti, připrchnúti = poprášen býti, bestaubt werden. Kdyby obraz poprchl (připrchl) prachem 302, 12. 14, 17.
Poprslek = paprslek, papršlek, paprsek, radius, Strahl. Sluneční poprslek 78, 5.
Poprzníčko (*pro* poprzněníčko) = malé poprznění, poškvrnění, 291, 26.
Pořiedně = pořádně, 102, 8. 220, 20.
Porokovati komu = kárati koho, trestati slovy, reprehendere, tadeln, 112, 6. 236, 27.
Posel, *m.* (*cf. srb.* posao) = práce, zaměstnání, Geschäft, 112, 39. 176, 4. 178, 16. Lépe by bylo, činiec některý posel tělem, mysli se Bohu modliti, než ústy se modliti, aneb tělem klečeti, a myslí nemysliti k Bohu 250, 27.
Poskysti = poskytnouti, 73, 18. (*Cf.* skysti.)
Poslé = posléze, později, serius. Prvé neb poslé 15, 5. Dřéve neb poslé 229, 10.
Poslední = nejvyšší, největší, äusserster, summus. Poslednie potřeba 255, 3. Poslednie núze 255, 37. 256, 18. Najposlednější núze 254, 20.
Pósobiti koho = spravovati, říditi. Druzí pracijí pósobiec lidi, súdiec je 54, 35. Aby hospodyně snažna byla při čeledi, pósobiec ji, aby nebyla před hospodářem nepořádna, a aby potřebu jměla 102, 1. — §. = konati, jednati. O kak sem lehkú a malú věc pósobě, dal často minúti dobrému času! 274, 23. — §. Kostky pósobiti = das Würfelspiel betreiben, 175, 33.—§. = vzdělávati, bebauen. Oráč, chtě svá semena v zemi uvrci, rozličně ji pósobí, kak by ji plodnú učinil 97, 26.
Posošný = náchylný, nakloněný k čemu, schopný čeho, geneigt. Mysl posošná k milosti 287, 16.
Postav (t. sukna) = kus, tkanina, Stück, Ballen, 172, 16. Šerý postav = postav šerého sukna 256, 14.
Potiežiti se = potázati se s kým, sich mit Jemanden berathen, 282, 1.
Potknúti, *freq.* potýkati, potykovati = potkati, potkávati, zustossen, widerfahren. Svědomť jsem toho, neboť mě jest něco toho potýkalo 44, 7. Rozličná práce světa tohoto jej potykuje 68, 26. 138, 24. 157, 1. — §. Potknúti se na čem = ustrčiti se, uraziti se, sich woran stossen, 50, 36. 197, 3.
Potkysiti (tkysati, *intens. ex* týkati, *cf. rus.* kosnuť jsa) = dotknouti se, potkati, treffen, zustossen. Když jest spravedliv člověk, kteráž koli smrť potkysí jej, v odpočinutí přijde 310, 16.
Potřebovati = vyhledávati, žádati. Čím jest nás daroval viece, viece od nás potřebovati bude 186, 11.
Potuchle oči (*dual.*) = zkalené, mdlé, düster, 127, 1.
Potuchnúti = oslabnouti, umdlíti, zkalenu býti, minouti, cessare, evanescere, deficere, verschwinden, matt, düster werden. Mezi nima i jedné překazy nenie, jíž by potuchla pravá milosť 100, 14. Oči mé potuchle (*dual.*) 273, 10.

Povĕnúti = povanouti, pováti, počíti váti. Jakž náhle vietr povĕne, moře se vzmutí 41, 16.
Požičiti, pojičiti peněz = půjčiti, borgen, 174, 11, 33.
Pracný = bídný, aerumnosus, mühselig. Coj' pracných nemocných 111, 19. Svĕt hubený a pracný 129. 28. Pracné duše v očistci 275, 17.
Práva koho učiniti = nĕkomu za právo dáti, Jemanden das Recht zusprechen, 158, 11.
Právati (*frequ. verbi* praviti) = spravovati, regere, verwalten, 122. 4.
Právo. *O právu zemském v Čechách mluví Štítný na str. 147—149. Ostatnĕ rozličný slova toho smysl viz v Jungm. Slovn.* Z práva = von Rechtswegen, 154, 25.
Prázdeň, prázdň, prázdnosť = prázdný čas, odpočinutí, otium, Musse; *ve špatném smyslu* zahálka. Pátý nepřietel jest prázdň 78, 13. 105, 36.
Prázdniti = prázden býti (práce), zaháleti, otiari. Když nĕkto chce prázdniti, nic nečinĕ 31, 34.
Prázdný = zahálčivý, otiosus 85, 6. Dobrá hospodyni nemá prázdna (v zahálce) chleba jiesti, neb prazdnosť mnoho zlého činí 105, 36.
Předčiti před kým = vyvyšovati se, vynášeti se nad koho, aemulari, Jemanden zuvor thun, 123, 35. Když jen úmysl zlý nepředčí (überwiegen) 142, 38.
Přednésti = napřed nésti. Spiešc se pokorú předada, než hrdostí přednesa 49, 30.
Přeluzovati (*frequ. verbi* přelúditi) = na svou stranu přilákati, perlicere, hinüberlocken, 203, 25.
Přemlčeti = smlčeti, slovy nepronesti, verschweigen, 142, 19.
Přemlúvati = rozmlouvati, rozprávĕti, colloqui. Přemlúvajíc úžitečné vĕci o Bohu, o spasení 229, 4.
Přenepodobný = k víře velmi nepodobný, höchst unglaublich, 192, 35.
Přepuštĕnie = dopuštĕní. Všeť jest božie přepuštĕnie 20, 9. 308, 21.
Přepýchati koho = převýšiti koho pýchou, überstolzen, 163, 15.
Přesklidný = velmi klidný, pokojný, friedlich, friedliebend, 168, 8.
Přetráviti koho = jedením a pitím převýšiti, im Essen und Trinken vorthun, 163, 15.
Převrci = přemítati, rozjímati, durchgehen, überdenken, animo excutere. Chce mi se převrci ta sladká slova (t. pozdravenie andĕlského) 287, 8.
Přezřieti = prominouti co, dovoliti, dopustiti čeho, 11, 9. 68, 3. Často přezři na ny Bóh leckakús práci 249, 4.
Přežesiti = předĕsiti, přestrašiti, in Schrecken setzen, 272, 23.
Při nésti. Má navesti toho, jehož při nese (t. koho ve při zastupuje, dessen Streitsache er vertritt), aby se smluvil 150, 5.
Při sobĕ býti = sebe mocen býti, rozumem vládnouti, 161, 31. *Týž smysl záleží i ve rčení:* sám s sebú býti, 114, 35.

Přičíněti (*intens. v.* přičiniti) = přičiňovati, přidávati, 152, 21.
Přijednánie k někomu = spojení, sjednocení s kým, 219, 7. 255, 22.
Přijem, přijemši (*part. perf. act. v.* přijieti, přijmouti). Buoh člověčstvie přijem (přijav), nízko stúpil 21, 24. Nepřijemši (nepřijavši t. duše) pokánie 265, 8. 295, 15.
Přiekaza = překážka, nesnáz, impedimentum, molestia, 100, 13. 170, 34. 212, 36.
Přiekazný = co na překážku jest, překážející, závadný. Nám jest naše vlastnie přiekazna křehkosť, přiekazen ďábel, přiekazen svět 50, 27. Což vidí, ež mu jest přiekazno 275, 10.
Příkrý = tuhý, krutý, herb, peinlich. Příkrá bolesť 300, 32.
Přímluva, přímluvka dvorská = höfliche Rede, Galanterie. Dobré jest panně pustiti od přimluvek dvorských (sales aulici) s kakýmis klásky 75, 23. 84, 38.
Přiemosť = pravosť, Gradheit, rectitudo, 274, 29.
Přinuzenie (*pro* přinuděnie) = přinucení. Bez přinuzenie, dobrovolně. 155, 27.
Připodobnati = připodobiti, připodobniti, assimilare. Připodobnati se svému otci 47, 14.
Připósobiti = připraviti, bereiten. Co Hospodin připósobil svým vzvoleným 284, 37.
Přípravný = připravený, paratus, bereit. Šťastnýť jest, kohož přípravna (připraveného) nalezne hodina tato 277, 38.
Přírok = co se komu přiřkne, přičte (zlého), přihana, opprobrium, Vorwurf, 78, 39.
Přísloví = pomluva, zlá pověsť, Nachrede, schlechter Ruf. Žeby bylo panně neb paní s příslovím se s ním (zpovědníkem) často obierati 238, 10.
Přispářeti, *freq. verbi* přispořiti, 45, 18.
Přietelnice = příbuzná. Maria Alžbětě posluhujíc jako mlazšie přietelnice 290, 3.
Přieti = přáti, favere, geneigt sein, wohlwollen, 130, 38.
Přiezeň, přiezň = přízeň, milosť, láska, favor, Gunst, Huld, 136, 4.
Přitisknúti koho k čemu = přinutiti, přimusiti, zwingen, 253, 20.
Přitvořiti koho čím = přičiniti, přidati komu co pomluvačně, Jemanden etwas anhängen, 103, 21.
Přivázán býti k čemu = povinen býti čím, verbunden, verpflichtet sein zu etwas, 183, 39.
Přívuzný (*vlastně* svazkem spojený, *srov.* vuz) = příbuzný, agnatus, 42, 15. 283, 20.
Přizřieti o sobě = na se pozor míti, sich vorsehen, auf der Huth sein, 281, 13.
Probytečný = úžitečný, utilis, nützlich, vortheilhaft. Že jest křest dietkám, ač i své vóle nepřidadie (nepřidají), probytečen, 210, 23. 255, 20.
Prodružiti koho mečem = probodnouti, 168, 10.

Pronos = pronešení, vyjevení, Verrathung, Offenbarung. Bez pronosu (ohne verrathen zu werden) 246, 11.
Pronositi tajenstvie = pronesti, prozraditi, 150, 3.
Propasti = propadnouti, 113, 27.
Propýchati něco = pýchou pozbyti, potratiti, superbia perdere, durch Hochmuth einbüssen, 196, 25.
Prorada = zrada, 243, 12.
Prostúpiti = přestoupiti, zmrhati, ztratiti, perdere. By panna stav panenský prostúpila 62, 35.
Protiv = proti, 37, 27.
Prosvěcení = osvícení, Erleuchtung, 191, 6. 193, 6. Ducha svatého prosvěcením 293, 24.
Protivný = odporný, widerwärtig. Velikými hřiechy a nečistými lidé hřešie protivně jemu (Bohu) 17, 29. 114, 36.
Protratiti = ztratiti, perdere, verlieren. Ruben protratil od svého otce požehnánie 113, 14. 113, 30.
Provinilý čeho = kdo proviněním čeho zasloužil. Provinilý smrti, der das Leben verwirkte, 214, 8.
Próvod = první neděle po veliké noci, 66, 30.
Prožalovati žalobu, die Klage vorbringen, vortragen, 148, 8.
Psota = bída, zloba, nedostatek, miseria, aerumna, Elend, Trübsal. Svú psotu a svú nestatečnosť žaluje na se (ve zpovědi) 237, 2.
Púra = zpoura, hrdosť, arrogantia, Eigendünkel, Hochmuth. Vstúpie v púru a v své mysli hrdosť, žádajíc viece cti tohoto světa, než cti věčné 143, 2.
Purný = zpurný, 114, 36. 202, 27.
Pyčem (*1. plur. praes. v.* pykati, pyču) = litovati, káti se, bereuen, büssen. Pyčem zšeřezenie 232, 1. Pyčem těch závin, jimž žádáme milosti 232, 2.
Pych = pýcha, zpupnosť, superbia, temeritas, Hochmuth, Trotz, 167, 20. 202, 32. 236, 28.
Radějšé, radější, radějie = raději. Radějšé přinutkaj je i pod bezděčí 149, 22.
Rafijka (*demin. nom.* rafije) = graphium, stilus, Griffel zum Schreiben, 134, 39.
Rataj = oráč, čeledín k orání najatý, Ackersknecht, 157, 33.
Razi (*pro* radi) = radím, 1, 11.
Řeč. Kto koli víry křesťanské celé a neporušené nechová, bez řeči (t. v skutku, nevyhnutelně) zahyne věčně 14, 20.
Řečník = advocatus, Rechtsfreund, Rechtsvertreter, 145, 15. 147, 16.
Rechniti na koho = reptati, hubovati, spurně sobě počínati, schelten, zanken. By byla na svého muže nerechnila před jinými 100, 27.
Řemeslo = práce, dílo. Sedláci a oráči nemněte, by i hned světi byli, že dobré a potřebné řemeslo činíte, veškeren svět živiec 169, 24, 33.
Robě = dítě, *pl.* robata. Robata jeli se jemu posmievati 117, 12.

Robiti = v porobu, v poddanosť přiváděti, knechten. Věztc to, páni! ješto svobodné vládyctvo robiti přezříte aneb kněží: budeteli kdy porobeni, toť bude pomsta toho hřiechu 155, 13.
Rodička = matka, 91, 10. — §. = příbuzná dle rodu, Stammverwandte. Jako by (Maria) odpověděla řeči své rodičky (Alžběty) 298, 13.
Rok domácí = soud soukromý, přátelský; smlouvání a rozeznávání mezi stranama spornýma mimo soud veřejný, smír, Schiedsgericht, Friedensgericht. Na domácích rociech viece po pravdě než po právu (mehr nach Billigkeit und Recht als nach dem Gesetz) súditi slušie a smlúvati lidi 150, 9. — Rok = lhůta, úvěr, Frist, Borg. Na roky svú kúpi dávaje, aby dráže dal pro rok, než by dal za hotové 173, 2.
Rokovník domácí = soudce soukromý, rozsudí, smluvce, smírce, arbiter, mediator, Vergleichsstifter, Friedensrichter, Schiedsmann, 150, 7.
Rospe (*pro* rozspe) = rozsype, 77, 26.
Roveň, -vně, *m.* = jinému rovný, par, seines Gleichen, 161, 37. Tomu nenie těžko trpěti s sebú svých rovní, aneb vyšších sebe 162, 28. Nad své rovně tiehnúti 163, 19. 165, 17. Od svého rovně 249, 11.
Rovný = slušný, billig. Úkoly bráti rovně 156, 35.
Rozbujeti (*perf. verbi inch. bujeti*) = bujným se státi, übermüthig werden, ausschweifen. Kto Boha ostati nechce pro práci kterú, aneb v dobrém bydle rozbujeje 81, 37.
Rozejže, rozejženo, *v.* rozžéci.
Rozhniti se = hnitím se otevříti, durchs Schwüren aufgehen. Šrám se rozhnie (*pro* rozhnije) té rány, jež jest byla zalééena, 234, 29, 35.
Rozmařelý = rozmařilý, luxuriosus, 180, 18. 185, 20. 243, 3.
Rozmaření (*a verbo* rozmařeti) = váhavosť, Lässigkeit, Trägheit. Rozpačné rozmaření 187, 33.
Rozochviti (roz-ochviti, *cf.* Štítn. ochevný = žertovný, veselý) = dodati komu chuti, ermuntern. Rozochviloj' mě jedno kázanie svatého Augustina, že budu udatnějie psáti české knihy, ješto příslušejí k sv. písmu 3, 33. *Et alibi*: spolu se rozochvujíc (t. chuti sobě dodávajíc) k boží milosti.
Rozpač, i, *f.* = rozpak, rozmýšlení se, cunctatio, haesitatio. — §. = zufání, desperatio. Těšiti v rozpači 4, 5.
Rozpáčiti se od čeho = rozmysliti se na jiné, odvrátiti se od čeho, abwendig werden. Budem-li s pravdú odsúzeni, jistú naději móžem jmieti, že také vznikneme s pravdú, ač se od nie nerozpáčíme 147, 30.
Rozpósobiti = rozděliti, vertheilen, distribuo. Aby ty, dobře sbožie rozpósobuje, za to odplatu vzal 254, 33.
Rozumný = srozumitelný, verständlich. Svatí učenníci pro rozličné bludy kacieřské rozumnější řečí popsali sú vieru, jakož sú apostolé mienili 13, 23.

Rozvázati = solvere. Rozvázán's (jsa rozvázán) od ženy, nehledaj opète ženy 82, 28.
Rozvesti (t. klín sukně neb pláště, aby udeřil jeden k druhého klínu) = rozpřáhnouti, ausholen, schwingen, 148, 19.
Rozžéci = rozžehnouti, incendere, inflammare, entzünden, 189, 38. Potom pak črt rozejže (*pro* rozežže) žádosť a zavede k zlému 78, 23. Když železo ohněm bude rozejženo 226, 32.
Ruče, = rychle, náhle, schnell, 97, 14. 184, 30.
Rúcha, *f.* = rúcho, vestis, Kleid, 302, 36, 38.
Rukovati se koho = určiti se za koho, sich für Jemanden verbürgen, 217, 16.
Ryk = povyk, křik, Lärm, 157, 17.
Rýti na sebe = příčiny k nevoli podávati, wühlen, 116, 38.
Sadati = svrběti, jucken. Jinak sadá, jinak štpí, jinak bolí udeřenie, jinak ubodenie 282, 20.
Sedánie = potýkání se obyčejně dvou osob jezdecky, jezdecký souboj, turnaj, Zweikampf zu Pferd, Turnierspiel, 148, 20.
Sedati = potýkati se, kláti se jezdecky, zvláště v turnaji, turnieren, kämpfen. Kto ostojí, když dva sedáta (*dual.*) 10, 1.
Sědliště *et* sedliště = sídlo, Sitz, Ansiedelung, 159, 25, 27.
Senmúti = sejmúti, sníti. Nejedno zlé pochází z té nesvornosti, když se spolu velmě nerovní senmú (t. manželstvím spojí) 64, 31. 142, 37. 204, 8. 257, 17. 276, 26.
Sjednati = v jedno přivesti, unire, vereinen. Kostel (církev) jest obec spolu sjednaná duchem svatým všeho křesťanstvie svatého 26, 23.
Sjidechu sě, (*3 pl. praet. v.* sjíti) = sešli se. Sjidechu sě hodovat 92, 39.
Schovati = pochovati, sepelire, begraben. Tu mě křesťanským schovajte obyčejem 282, 3 (na str. 311, 11 pochovajte).
Sice = takto, tím způsobem, sic. Ješto sice, ač se pokáním neobrátie, odsúzenie vezmú 128, 36. 144, 18.
Sien = ten. I sím i oniem = tím i oným 4, 30. Mnoho věr, i sích i oněch 7, 26. I sého i onoho chytajíc 176. 25. Sí i onú věci 196, 11. Dávaje na mysl sé i ono 203, 27.
Skázati (*pro* vz-kázati) = přikázati. Ežby nejměl těch mší ten kněz sám pěti, ještoj' je skázal 253, 36 260, 22. — §. = oznámiti, zvěstovati, nunciare. Buoh mój přikázal mi, mé dietky! abych skázal jej vám 1, 2. 194, 7. Hlédaj, kakť svatý Lukáš skazuje (chvalně líčí) onu vdovu, ještoj' byla duostojna a t. d. I chválí ji najprv tiem, žej' a t. d. 85, 37. — §. Skazovati se = zakazovati se, zaříkati se. Brzo tohó, co sej' skazoval, zapomene 132, 7.
Sklamati kým, 137, 13. *Viz* klamati.
Skončeti = skončiti, dokonati. Při tom, ješto chce skončeti (der in den letzten Zügen liegt) 309, 9.
Skoro, skuoro, skoře *adv.* = brzy, rychle, mox, cito, bald, 99, 12. 130, 37. 151, 35. Nevědie, dokud budú, skoře-li blíza přijde neb jiná smrť 206, 38. 271, 36.

Skřekánie = tropení křiku. Z hněvu pocházie haněnie, lánie, skřekánie 242, 35.
Skrovný = mírný, bescheiden, 290, 20.
Skyta, *part. verbi* skytu, skysti, skytati = poskytovati, exhibere, dare. Přiekazen jest nám svět, se všech stran skyta příčiny k rozličnému žádání 50, 29.
Sled = stopa, šlepěje, Spur, Fährte, vestigium 128, 25.
Slíbiti = připověditi, promittere. Slíbí-li (vdova čistotu) a naplní, učiní dobře, že slíbi (*praet.* = slíbila) 84, 28, 29. — §. slíbiti se komu (vz-líbiti) = zalíbiti, gefallen 278, 37.
Sličný = vhodný, slušný, způsobný, conformis, passend, schicklich. Otázati, když jest sličně (v hod) koho 1, 15.
Slovútný = výslovný, namentlich. Tu vieru (vyznání viery) slovútně na všakú neděli zpievají kněžie na mši 13, 24. — §. = znamenitý, slavný, berühmt, feierlich, 300, 2. 310, 45.
Smieti se komu = smáti (*cf.* smiech, smích) 30, 38.
Smiliti (*pro* vz-mil-iti) se = milý se učiniti, zalíbiti se, gefallen, 252, 36.
Smysl = Sinn. Jest-li v smysle, wenn er seiner Sinne mächtig, seiner bewusst ist, 212, 35.
Smysleti = myslí chápati, mysliti, denken. Kto móž již smysleti a rozuměti 220, 9.
Smyslný (*cf.* smysleti) = rozumný, moudrý, bedachtsam, vernünftig. Aby (děti) po tom umění stály, jímž by k těm umětedlným andělóm a právě smyslným u věčné přišly tovařistvo 141, 7.
Smútiti se, *intens.* smúceti se = rmoutiti se, turbari, tristari 2, 17.
Snaženstvie = snažnosť, úsilí, 102, 31. 164, 12.
Sníti od meče = sjíti, 10, 13.
Snoční (sié-noční) = této noci se týkající, diese Nacht betreffend. Ktož by byl nechuten pro silného pitie přemoženie snočnieho 225, 25.
Snuzenie = zhubení, potlačení, afflictio, Verderben, 280, 31
Soběvolný = svévolný, muthwillig, eigensinnig, 122, 4.
Sobiti sobě = osobovati sobě, sich anmassen, 135, 5.
Spakostiti (*pro* vz-pakostiti) = škodu učiniti, v neštěstí uvaliti. Zlý ďábel pro svú závisť rád by každému spakostil v čistotě panenské (t. rád by pro ni každého v neštěstí připravil) 73. 12.
Spěti = vzpěti, pomodliti se, cantare, orare. As a jeden pateř spěti 13, 17. Spěj tolikto mší, neb žaltářóv, neb pateřóv, neb vigiljie o tolikto lekcijiech 253, 25.
Spíleti *et* špíleti (*a germ.* spielen) = lháti, lstivě, podvodně se k někomu míti. I který kupec móž býti, by nespílel, neb druhého neoklamal? 204, 5. Střez se, aby věda, nešpílel 204, 6.
Sposlúchati (*pro* vz-poslúchati) = poslechnouti, 273, 35.
Správný = s právem, podlé práva, recht, rechtmässig, mit Fug und Recht, 34, 35. 111, 33. 155, 1, 2. 214, 6.

Spustiti (vz-pustiti) = odpustiti, verzeihen. Když chce protivník to zaviněnie odložiti podlé toho, jakž móž, má člověk spustiti 259, 23.

Sstačiti = vystačiti, vydržeti, etwas erschwingen, 154, 15.

Sstáti = ostati, trvale státi, setrvati, bestehen, verharren, 122, 28. 127, 34. 152, 31. 162, 5.

Stanúti = zastaviti se, konec vzíti. Milosť stane 41, 23. — §. = hoditi se k čemu, taugen. Tento s svými kunšty nestane za nic (nehodí se k ničemu, opovrhnou jím) 171, 6.

Starosta = starší; přední neb vrchní v rodině, v obci nebo v církvi, 15, 39. 119, 33. 200, 38.

Statčiti čemu (*deriv.* a statek) = stačiti, postačovati, zureichen, klecken für etwas, 285, 32. Všecka duše nestatčí plnosti všech radostí 285, 35.

Státi, bude-li stál (*fut. perf.* si staturus fuerit) 22, 35.

Stienka = jmél, jmelí, viscum, Mistel. Když stienky oféruji (působíc čáry) 8, 27.

Stlupie (*cf. stsl.* stlp, *rus.* stolp) = sloup, slupí, columna. Postaviv oči v stlupie (die Augen brachen ihm), pusti duši 279, 6.

Stonati (*cf. germ.* stöhnen, *gr.* στένειν) = vzdýchati, lkáti, ächzen, seufzen. Zdali nediete již v svém hubenství, plačíc a stoníc: Běda nám a t. d 300, 47.

Strana = díl, pars. Přinesli v obec penieze, ale některú stranu sobě zachovali 137, 10. Ten stud bude veliká strana dosti učiněnie 237, 10. 277, 20. — §. = způsob, modus. Náš chléb jest, když jeho některú stranú (aliquo modo) zaslúžíme 154, 31. 284, 31.

Strasť = bída, psota, aerumna, Trübsal, Elend, 289, 17.

Středmý = prostřední, medius, 119, 25.

Střiezvý = střízvý, střízlivý, nüchtern, 171, 33.

Strýček = mužíček, *pol.* pokrzyk, *rus.* Adamova golova, *stn.* Alraun, *střdl.* mandragora. Když strýčky neb kořenie křstie (působíc čáry) 8, 26.

Strýčen, strýčena = strýčenec, strýčenice, syn a dcera bratra otcova 65, 26. — Strýčeně, -ěte = dítě otcova bratra, patruelis, 65, 29.

Studeň sněžná = studenosť, frigor 106, 4.

Súditi. Ktož ji k horšiemu súdie (hůře o ní soudí), než jest vinna 102, 39.

Súdový = soudní. Úřad súdový, Richteramt, 149, 14.

Sudy i onudy = sem i tam, hin und her, 140, 7.

Svacený (*pro* svatěný) = svěcený. Svacená voda 269, 9. 308, 19.

Svak (*cf. pol. luž. korut.* svak, *rus.* svojak) = muž ženiny sestry, švakr, socer, Schwäher, 90, 18. (*Cf.* šir)

Svatokrádstvo = svatokrádež, Kirchendiebstahl, Kirchenraub, 228, 14.

Svekr (*cf. kraj.* sveker, *ill.* svekàr, *rus.* svekor, *pol.* świekier) = otec mužův, socer, Schwiegervater, 101, 24.

S v e k r a (*kraj.* svekerva, *ill.* svekàrva, *rus.* svekrov') = matka mužova, švekruše, socra, Schwiegermutter, 101, 24.
S v e l i č e t i (vz-veličeti) = veličiti, chváliti, honositi se, magnificare, gloriari, preisen. První křestěné nesměli zevně se sveličeti věrú křesťanskú 13, 29. 164, 6. Duše má velebí i chválí i sveličie, ne se, ale Hospodina 298, 18.
S v ě s ť (*cf. srb.* svast, *rus.* svojačina, *luž.* svakova, *lit.* svàinė) = sestra ženina, švakrová, uxoris soror, Schwester der Gattin, 90, 18. (*Cf.* šir.)
S v ě t = svit, svítání, Morgendämmerung. O puol noci, aneb s puol noci před světem mají (kněží) pěti jitřní 228, 31.
S v ě t í (*nom. pl. adj.* svatý) = svatí. Komuž Bóh, tomu i všichni světí 170, 18. *Sed statim postea:* Protož chcete-li k s v a t ý m přijíti, nezáviďte; ale což Buoh komu přeje s svými s v a t ý m i, toho vy jim rádi přejte 170, 19, 20. Jiní světí (svatí) 289, 40.
S v i e č k y = den svíček, hromnice, Lichtmess, 66, 31.
S v i e d i t i = vadnouti, marcescere (*cf.* svědnouti, svadnouti). Aby se zlobil hněvem, sviedil závistí 50, 17.
S v i n e c, neumeten jako svinec = sviňský chlév, Schweinestall, 102, 6.
S v o b o d e n s t v i e, s v o b o d s t v o = svoboda, vůle, 136, 16. 153, 2.
S v o b o d n o učiniti = závady svésti, depurgare, entlasten, 154, 20.
S v r c h o v á n í = svrchovaná dokonalosť, summa perfectio, 36, 34.
S v y k n o u t i co = zvyknouti, sich an etwas gewöhnen, 148, 39.
Š a r t, peníz nejmenší ceny, šarapatka, *germ.* Scherf, 31, 7. 137, 29. Dva šarty 255, 6.
Š a l o v á n i e = šálení, Possen, 172, 3.
Š e l e, *3 sing. praes. verbi* sláti. Listy královy, kteréž on šele své králové 4, 6.
Š e ř a d n ý, š e r a d n ý, š e ř e d n ý = šeredný.
Š e s t a n á d s t ý (šestý a nad desátý) = šestnáctý, 248, 18.
Š i r (*cf. rus.* šurin, *srb.* šura, *bos.* ščura) = bratr ženin, glos, Bruder der Gattin. Ti, ješto sú sobě nebyli v rodu, ti sobě (manželstvím) budú šiřie, svěsti, svakové, nevěsty 90, 18. *V rkp. mus. I. C. 11. rovně místo přichází, takto:* Manželstvo drží přiezeň mezi lidmi a z nepřátel přátely činí, že budú sobě zetové, šiřé, svaci, nevěsty.
Š k o h r t a t i = škrtati, škrábati, kratzen. Napsánie pro zuby, ješto na stěně škohrtají, t. napsánie, ješto škohrtají (něčím ostrým píší) na stěně pro zuby (pro bolení zubů) 9, 25.
Š k o r n ě = střevíc, bota, ocrea, eine Art Stiefel oder Schuhe. Spieše by švec dospěl škorní bez tak dlúhých čěpkóv; a také veliká jest přiekaza u škorně tak dlúhý nos: neb pěš nemóž s nimi pracovati, a přes plot ovšem nikamc nelze 170, 34. (*Srov.* Čépek.)
Š k u o d a = škoda, 275, 3. 280, 12.
Š l e c h t a = vnitřni cena, der innere Werth, virtus. V té kúpě

šlechtě (t. ve vnitřní ceně té kúpě), jako kdyby kto mosaz prodal za zlato 173, 10.

Šos = plat z domu k obci, Schoss, Schossgeld, 158, 19.

Šrám = jízva po ráně sečné, die Schramme, Narbe, 234, 29.

Šťastný, *scriptum et* ščastný, 288, 17. 299, 11; zčastný, 295, 7. 299, 4. 304, 43 = felix, glücklich.

Štpieti (*cf.* štípati) = čpíti, beissen (vom Geruchssinn) 282, 20.

Táhnúti co od koho = odvoditi, ableiten, herleiten, 209, 34. — §. táhnúti se na koho (před soudem) = Jemanden belangen, 158. 4.

Taký = takový, 133, 22. Také zlato (tale aurum) 138, 2. Vídáme to, že lidé na světě mnozí veliké rozumy mievají, takéž, jako písmo velí, rozuměti (talia intelligendi) 140, 25.

Tant (*a germ.* Tand) prázdná, marná, ničemná věc, 11, 19. Mnoho tantóv nepotřebných vymýšleti 171, 5.

Tantéř = kdo se s tanty obírá, podvodník, pseudo, 34, 28.

Tápati v moři = topiti se, tonouti, 2, 34.

Těhař = pracovný člověk, rolník, 169, 15. 170, 21.

Těhařství = práce zvláště polní, rolnictví, agricultura, körperliche Arbeit, Feldbau, 158, 22.

Temnice = temné místo, temný žalář. Temnice svatých otcóv (předpeklí) 20, 39.

Teprv (té prvé t. chvíle) nyní, demum, anitzt, 234, 37. Že, by teprv bylo, nechtěl by jich (hřiechóv) vz-ves svět učiniti 235, 18.

Tetěn, tetěna = tetěnec, tetěnice, syn a dcera matčiny sestry, amitarius, amitaria, 65, 27. — Tetěně, -ěte = dítě matčiny sestry, 65, 30.

Těžek v oči = nemilý, unleidlich. Že jim byl Milič těžek v oči (t. nerádi ho viděli) 218, 32.

Tiehnúti = tíhnouti, táhnouti. Téžměř vešken svět po vás tiehne (t. po vás postupuje, vámi se řídí) 104, 22.

Tiežiti = tázati se, interrogare. Takéž i dnes, ješto se sobě zdají múdři, rádi tieží (táží se) kakús hrdosti 67, 39.

Tiežiti (*Jungm.* těžiti, těžeti) = tížiti, pracovati, dělati. Aby roli tiežal (t. vzdělával, bearbeiten) 154, 12.

To = tu, a tu, da, hic. Buoh zpósobil, aby člověk jedl a pil ku potřebě, aby byl zdráv, silen a vládl smyslem: to pak lakotú člověk viece jeda neb pě než slušie, ukrátí sobě života atd. 184, 16. 191, 36.

Tociš = totiž, to jest, videlicet, nämlich.

Tož = a to, et quidem. Takové panny všem se žádají slíbiti, tož jen k tělesnému oku 61, 28.

Tráti = trvati, durare, 75, 34. Najdél trá rovné 165, 12. Aby duše u pekelném ohni na věky trála 265, 11.

Tresktání = trestání, 40, 34.

Tresktati = trestati, punire, 141, 1. Když nestreskci řečí, kohož bych měl s právem 245, 4.

Třetienádstý (třetí nad desátý) = třináctý, 247, 38.

T ř e v i c, *m.* = střevíc, škorně. Ševci z kóže činie třevic 170, 23. Jest bosého ten třeví, jenž u tebe schna, kazí se 254, 37.

T r h = prodej i koupě. Ty všecky smlúvy jsú škodné lidem, a trh měl by v tom svoboden býti 173, 39. Častí trzi, 204, 11.

T r h o v ý = co náleží k trhu. Trhoví lidé, 204, 14.

T ř i e d n í k = něčí náměstek, vicarius; farářův třiedník = kaplan. Papež neb biskup, farář neb třiedník 27, 20. 239, 13.

T r p o č i t i = puditi, táhnouti, fortreissen. Smrť trpočí je bez jich dieky, jamž oni nechtie 277, 13.

T r ý z e ň, t r ý z ň, *gen.* -ni, *f.* = trápení, muka. Země hubenstva, země trýzni 301, 12.

T r ž e t i = táhnouti, puditi. Kakž kolivěk snad obláštie milosti hnutie k nim netrží nás 42, 32. 110, 9. Když člověka trží mysl po rozkošné chuti krmí neb pitie 182, 35. Aby nás tržalo to dobré 193, 15.

T r ž i t i = kupovati i prodávati, trh činiti, Markt halten, feilschen. Dosti hoře, tržiti pro pilnú potřebu, a tržiec třeba opatrnu býti, by pravdy neprodal za penieze 204, 12.

T r ž n é = Marktgeld, Marktgebühr, 155, 16. *Rkp. mus. I. C. 11. v čl. 67 o tom takto:* O tržném právěť jest též: móžť pán požívati jeho, nebť má pro trh nepokoj v svém městě, a musí lidi mieti, ješto by trh spravovali a pokojili.

T u š i t i = hádati, předcíťovati, ahnen. Donidž která vdova stojí po leckterých věcech světských, dotudť já jí netuši (netuším) dobře 84, 30. — §. t u š i t i sobě čím = naději sobě dávati, doufati, sich Hoffnung machen, 248, 9.

T ú ž i t i komu čeho = žalovati, stížnosť sobě vésti, 167, 5.

T v á r n ý = pěkný, sličný, formosus, speciosus. Tvárných i netvárných jest Buoh otec 47, 29.

T v r z e = tvrději, durius, härter, 105, 30.

Ú b o r e k = košíček, fiscella, 77, 25.

U č í t i = ucítiti, znamenati, wahrnehmen. Má pak milosť vzhóru pláti nad to nade vše, jež móž býti kterým čichem učíceno (was durch irgend einen Sinn wahrgenommen werden kann) 193, 37. *Rkp. cis. knih. píše:* uczyczeno, *místo* učítěno? = učito; *rkp. pak mus. I. C. 13 má* poczticno, *omylem místo* pocítěno.

U č i s t i t i = čisté učiniti, purificare, 79, 30.

U f a t i, *nyní* doufati, sperare.

U j č e n, u j č e n a = ujčenec, ujčenice, syn a dcera bratra matčina, 65, 27. — U j č e n ě, -ěte, = dítě matčina bratra, matruelis, 65, 32. — U j č e n ý b r a t r = ujčen, 65, 30.

U h o v ě t i = vyhověti, 69, 8. 111, 14.

U h ř e z n ú t i (*cf.* po-hřiežiti) = uvíznouti, zůstati vězeti, stecken bleiben, 193, 11.

U k l i d i t i = v klid, v pokoj, v řád přivesti, učistiti, srovnati. Všecky své údy uklidili 48, 4. Když se uprázdní od žádostí světských a od prací, učině v své mysli svátek, uklidě své srdce od myšlení světských 194, 25. 243, 2.

Ú k l i d n ý = pokojný, tichý, mírný, tranquillus, ruhig. Úklidná mysl 141, 34. Jsem úklidný a pokorného srdce 256, 35.
Ú k o l = uložená daň, Auflage. Úkoly bráti = Steuern einheben, 156, 35.
Ú k o r a = posměch, potupa, pohana, opprobrium, contumelia, Demüthigung, Schmach, 284, 25.
U m = intellectus, Verstand, Geist, Besinnungskraft, 190, 2.
U m ě t e l n ý = umělý, gnarus, doctus, kundig, wissend, gelehrt, 141, 6. 196, 25.
U m ě t e l s t v o = umění, scientia, Wissenschaft, 140, 21, 22, 37.
U n g e l t 155, 19 *vykládá se obyčejně jakožto clo ze zboží; na tomto však místě jest toho patrně jiný smysl, totiž něm.* Umgeld, gemeine Auflage. *Dokládá se tu:* jakž pán v tom učiní jim (obci) křivdu, dlužen *jim* jest navrátiti. *A však obec ze zboží ungeltu neplatila, nébrž ten, kdo zboží ku prodeji přivezl.*
U p a d n ú t i od pravdy, 140, 39. = odpadnúti.
U p l e s t i se = vplesti se, přimísiti se, vetříti se, 136, 17. 229, 23.
U p ř i e k ř i t i komu = křivdu učiniti, ublížiti, 311, 37.
U p ř i e l i š i t i, u p ř é l i š i t i = něco příliš, nad míru učiniti, 164, 21, 29. Jiní buď upřielišie, neb nedotáhnú (sie thun zu viel oder zu wenig) 289, 41. 290, 21.
U p ř i e m ý = přímý, rovný; spravedlivý. Súdce upřiemý 278, 19. Upřiemý prútek z mrzuté země 288, 4.
Ú ř a d. V jeho úředě 34, 21.
Ú r o k, 154, 10 = *jistý plat, jejž Štítný v rukopisu mus. I. C. 11, v čl. 67 vykládá takto:* Úrok jest plat určený v menovitý čas. A ten má pán s *něčeho*, aneb *pro něco.* S něčeho jest úrok správný, když pán dá svú roli neb lúku, duom neb miesto, na němž by dóm měl, neb vinici, aneb cež kolivěk takového, aby s toho platili jemu určenú věc, jakož by bylo smluveno. — Pro něco móž také úrok brán býti: jako kdyby kto byl oprávce něčí, móž od něho podlé podobné smlúvy plat úroční jmieti.
Ú s i l é = úsilí, práce, namáhání, 69, 34.
U s l e c i, u s l e k n o u t i (*cf.* leknouti) = pojíti, zemříti. Umřeť baba aneb usleknet kmet, a já budu mieti sbožie 83, 5.
U s p a t i = usypati, odsypati, abschütten. Že ukrojie neb uspú (usypou) toho, což mají 175, 24.
U s t a n o v i l ý = stálý, ustavičný. Ustanovile úklidná mysl 150, 27.
U s t a v i č s t v i e, u s t a v i č s t v o = stálosť, 24, 10.
Ú s t a v n ý = ustavičný, stálý. Leč by ústavná byla nemoc 225, 24. 228, 23.
U s t r č i t i s e na něco = uraziti se na něčem, 27, 18. 277, 6.
Ú t a j n ý (*ab* útaj = Versteck, Hehl) = utajený. Jehož (Boha) nic nemóž útajno býti 186, 9.
U t i e ž e t i (*frequ. verbi* utěžiti) = vydělávati, získati, gewinnen, adquirere, lucrari. Dobyti a utiežeti zisku duchovnieho sbožie 273, 22.
U t k a t i koho = potkati, begegnen, 17, 22.

Ú t r a t a = utracení, ztracení. Bez útraty a bez poskvrny panenské čistoty 291, 18.
U t r p ě t i čeho, od čeho = zdržeti se čeho, sich enthalten, abstinere. Jakož často člověk viece, než třeba, v rozkoši sobě povolí, takéž slušie, aby utrpěl druhdy i toho, ješto by mohl požívati 249, 32. Postem tuto mienim každé utrpenie od tělesné rozkoši 249, 33.
Ú v o d (t. kajících hříšníků do kostela) = introductio, Einführung in die Kirche, 203, 19.
Ú ž e s ť = úžas, užasnutí, pavor, stupor, Erstaunen, Entsetzen, 296, 26. S jakús utčšenú úžestí 296, 46.
Ú ž i t e k = užívání, Gebrauch. Úžitek vína neb chleba jest zkaženie vína neb chleba; neb píc a jedúc užíváme toho a tiem je zkazíme 174, 14, 24, 25, 31.
V á l e t i = válku vésti. Dvojie jest královstvie veliké, a třetie jest jako krajina, o niž tělo dvě království jako váléta 49, 9.
V á l e t i kým smiech = smích, posměch sobě z koho tropiti, subsannare aliquem, 62, 1. 99, 10. 247, 34.
V á š e ň = způsob, vlastnosť, modus, Eigenschaft. Viery křesťanské a dobrých vášní naučenie 3, 28. 101, 6.
V d á v i t i (*frequ.* vdavovati) = vtisknouti, eindrücken, imprimere, 209, 23. Ta svátosť (biřmování) také v duši opět jiné znamenie vdáví, jíž bude rozeznánie od nebiřmovaných 212, 8.
V ě č = věčně; v ě č a v ě č = na věky věkův. To radosť věč a věč tráti bude, donidž Buoh Bohem 28, 38. 184, 1, 5. 301, 16.
V e č a s = v ten čas, nyní, brzičko, extemplo, 274, 17. Neboj se, ve čas se polepšíš, ve časť oheň pomine, ve čas se upotíš 275, 37.
V e ď, *conj.* = však, zajisté, profecto, gewiss. A kak móž kto řéci: „miluji družce," vidí-li, an núzi trpí, a moha jemu pomoci, i nepomóž? Veď milosť po skutciech poznáš 42, 5. 248, 9. 276, 30.
V ě d m o = znamení, signum; vidění, visio. Že se čáři, snové, vědma, věštby zračijí často 11, 5. 93, 9.
V ě k y věkóm = na věky věkův, 297, 20.
V e l i m *čili* velím (*instr. adj.* velí = veliký) = mnohem, multo. Kdyby na to člověk pomněl, že by velim byl křesťanštějších obyčejóv 16, 24. Aby vy (děti) najprv vlastní samy k sobě spolu měly milosť velim větší (nežli k jiným), neb jste sobě spolu najbližšé 42, 10.
V e l m ě = velmi. Velměť jest užitečno 1, 14.
V ě r o v á n i e = věru věru! říkání, přisahání na svou víru, Betheuerung, 173, 28. Mnozí lží, křivě se věrují 203, 37.
V e s = veškerý, cunctus, universus. Ves svět, universus orbis, 9, 7. 192, 27. 285, 8.
V e s e l é, *n.* = veselí, veselosť, laetitia, 274, 32. S veselím 278, 4.
V ě š ť b a = věštění, hádání, vaticinium, Wahrsagerei, 9, 35. 11, 5.
V e š t i e, *n.* = vejití, ingressus, das Eintreten. (*Cf.* příštie = přijití.)

Smrť jeho tělesná bude šťastné veštie v dědictvo kraje nebeského 278, 5.

Vetchosť = špatnosť, zkaženosť, Verdorbenheit, 288, 18. Abychom se zase v řád pravý navrátili od vetchosti zastaralé 288, 22.

Vetchý = starý, špatný. Vetché školy 157, 34. I žádný v nový stav nevstúpí, kdyby nepykal u vetchém býti 232, 7.

Vezdajší (*pro* vesdajší *a* ves den) = každodenní, všední. Vezdajší hřiech 235, 35. Bude trpěti člověk za vezdajšie hřiechy všednie 237, 30.

Vezti se (volkem neb oslíkem) = reiten, 290, 4.

Věž = vězení, Kerker, Thurmgefängniss. Pokáží jeho věží 283, 9. Ještoj' se nikdy věže nedopustil (der nie die Kerkerstrafe verwirkt hatte) 283, 10. 302, 24.

Vidien býti = zdáti se, videri, scheinen. Pravý pokorný nechce býti vidien pokorným 237, 1.

Vidomý = viditelný, visibilis. Vidomé všecky věci i nevidomé 13, 36.

Viecež viecež = víc a více, čím dále tím více, 193, 17.

Vigilje (*a lat.* vigiliae) = ten den před některým svátkem, 66, 29.

Vina = pokuta pro vínu, mulcta, Strafe, 155, 29. *V rkp. mus. I. C. 11. čl. 67 činí zde Štítný tento rozdíl:* Viny také berú páni: někdy je to bez hřiechu, a někdy s hřiechem, a někdy by hřiech jměli odpustiec vinu.

Vizi (*pro* vidi, *olim* vizu, *a verbo* viděti) = vidím. Vizi nebesa otevřiena 21, 24.

Vládání (*freq. v.* vládení) = vládnutí, spravování, Verwaltung, 162, 23.

Vlcský = vlčí, Wolfs-. Ktož jest s vlky, musí vlcsky (jako vlk) výti 204, 31.

Vníti = vjíti, 138, 16.

Vnitř (v-nitř) *adv.* = innerlich (*opp.* vně = äusserlich), 259, 11. Ve vnitř, 274, 11. — *Adj.* vnitřní (*opp.* vnější). Rozličná člověčie porušenie, vnitřnie i vnějšie 9, 22.

Voda. Na vodu mecíc, aby voda ukázala, jest-li vinen nebo nenie 148, 2. *Míníť se tuto* soud boží vodou *tak řečený*, Wasserprobe, *o němž obšírněji čísti můžeš v Archivu českém II.* str. 113: Řád práva zemského, čl. 68.

Voniti = vůni ze sebe vydávati, duften, einen Wohlgeruch von sich geben. Že jim (svatým) jedno duchovnie věc vonila 289, 43.

Vráci = vrátím. Když víno vráci neb zaplaci 174, 21.

Vražda = zúmyslné usmrcení člověka, Mord. Vražda větší jest (hřiech), než kradba, aneb než smilstvo 247, 13.

Vrch = témě hlavy, Scheitel. Po křstu pak křižmem pomaže jeho (dietěte) na vrchu (hlavy) 217, 24.

Vrchcaby = Damenspiel, Brettspiel, Lurtsch. Hráti v kostky neb u vrchcaby pro kratochvíl 228, 28.

Vrobiti se komu = podrobiti se, dáti se v porobu, sich zu Jemands Sklaven machen. Že duše šla po tělesných žádostech, jim nad sebú davši panovati, jim se vrobivši 265, 8.
Vrovnati co proti čemu = comparare, vergleichen. Ani ta česť, již my Bohu činíme, jest tak duostojna, ež by mohla, protiv němu ji vrovnávajíc (im Vergleiche mit ihm), zač býti počtena 187, 37.
Vrtránie = reptání, žehrání, murmuratio, vituperatio, blasphemia. Přijímajíc jeden druhého do svých domóv, štědrosť sobě ukazujíc bez vrtránie 89, 5. 242, 32.
Vslibovati (*pro* vz-slibovati) = počíti slibovati, přislibovati 275, 36.
Vsviediti (*pro* vz-sviediti) = zvadnouti, flaccescere, welk, matt werden, 124, 38. 162, 37. *Vide* Sviediti.
Vsvietiti se (vz-svietiti) = vzplanouti, collucescere, erglänzen. Některý velmě se vsvietí milostí k Bohu, až jako vsviedí, ež by se od něho i jiný kto mohl zapáliti 124, 38.
Však = všaký, každý, omnis, cunctus, jeder, 104, 8. 123, 20. Však čas 175, 19. Na všaký den 219, 13. Na však den 219, 15. 238, 15.
Všedni = vše dni, t. celý týden, vyjmouc neděli a svátek. Darmo utrácijíc (ve svátek), což sú všedni vydělali 108, 37.
Všelik = všák, ale, vero, aber, allein. Když mi jest dal želeti mého obmeškánie, jehož všelik ne všem dává najposledy 278, 24.
Všemohútnosť = všemohoucnosť, omnipotentia, Allmacht, 213, 29.
Všie věcí = každým způsobem, omni modo, 89, 31. 284, 19.
Vuokol jíti s čím (*sec. germ.*) = zacházeti, obírati se, mit etwas umgehen, 167, 22.
Vuz, č *vel* vúz, č, *m.* (*cf. pol.* vąz, *slc.* вѫзъ, *česk.* pří-vuz-ný, uz-el, *pak* húž, húž-ev) = vinculum, ligamentum. Všichni boboncí: leč žehnánie, leč napsánie na vuzi, zapovědieni jsú kostelem 9, 26.
Výboj = loupežné násilí, zvláště dobytím se do domu, gewaltsame Plünderung, 109, 38.
Vylyhovati (*cf. germ.* lügen) = vylhávati, *frequ. verbi* vylyhu = vylhu. Nevylyhuje králem (t. lživě se králem nezastíraje), mohl by pomoc vzieti na svých lidech 156, 28.
Vynmúti = vyjmouti, 135, 8.
Vymluviti = vymíniti, ausbedingen, vorbehalten, 160, 19.
Výmysliti = erfinden. Leckakých dvorností nových vymýšlenie, tak v krojích rúcha, jako v tancích 242, 28.
Výšež výšež = výše a výše, 190, 1. 194, 21.
Vytýkati komu čím oči = předstírati co (zlého), exprobrare, vorwerfen, 89, 14.
Vzbúzeti (*frequ. a* vzbuditi) = vzbuzovati. Ta dva hřiechy vzbúzie zvláště tělo 243, 15.
Vzdajné = plat při vzdání čili navrácení statku, 159, 24. *Rkp. mus. I. C. 11 v čl. 67 takto jej určuje:* Vzdajné také, jako je určené, móž pán vzieti, když kto chce sedliště vzdáti a opustiti;

neb dávají páni lhotu, aby opravil sedlišté a osadil. — *Se starým vdání* — poena vallata, *nemá toto žádného spojení.*

V z d á t i = odevzdati, übergeben, zurückstellen, tradere, restituere, 154, 16.

V z d i e t i = vypraviti, nunciare, verkünden, melden. Když jest anděl Marii vzděl to slovútné pozdravenie 296, 24. — §. = nazvati, nominare, benennen. Jemuž vzdéješ jmeno Ježíš 207, 2. — §. = udělati. Ne proto manželské práce vypravuji, abych na vy osidlo vzděl 70, 8.

V z h r o z i t i koho = hrůzou naplniti, uhroziti, Graus erregen, comminari, 198, 35.

V z h y z d i t i = zohyzditi, zhaniti, ztupiti. Kupujíc velmě vzhyzdie, a túž věc prodávajíc opět vzchválé 203, 38. *Viz* Hyzditi.

V z c h v á l i t i = vychváliti, collaudare, 203, 39.

V z l í t i = nalíti, aufgiessen. Když naň (na vápenný kámen) vzlé kto vody 125, 6.

V z n é s t i = přinesti. Smrť, ješto bieše Eva všemu světu vznesla 295, 13.

V z n i k n ú t i = vzhůru vyniknouti, povstati, zmocniti se, aufkommen. Naději móžem jmieti, že také vznikneme s pravdú, když bude pravdě vzniknúti hodno 147, 29.

V z n í t i = vzjíti, vzhůru vystoupiti, vznésti se, 178, 8.

V z p r š e t i (*part.* vzprcha) = v prchlivosť přijíti, jähzornig werden. Ten málo miluje bližnieho, ktož se dá rozmoci hněvu, že vzeklne, vzlaje pro lec cos, vzprcha protiv družci 37, 27.

V z r o t i t i se (*cf.* rota = přísaha) = vzklnouti, počíti se zaklínati. Druhdy mnozí na trhu, jako by přisahali, tak se vzrotie 203, 38.

V z s ú d i t i koho = zle posouditi, odsouditi. Stává se, že uzří někto někoho v rúše krásném, a rúcho krásné jistě jest znamenie hrdosti: i vzsúdí jej, vzžehře naň bezpřémně 124, 22.

V z - v e s svět = pro celý svět, um der ganzen Welt Willen, 235, 18. *Cf.* Ves.

V z ž á d a t i = požádati, náhle žádati, begehren. Někdy smrtí vzžádá člověk pro práci 243, 4.

V z ž e h r a t i na koho = počíti žehrati, slovy trestati, láti, arguere, detestari, 124, 22.

Z a n á s, mnozí za nás (*rkp. mus.* za naší paměti) nemněli 10, 16.

Z a b y l s t v o = nemoudrosť, vesania, Thorheit. Kterýž je nezašel po lstivé kratochvíli zabylstvu (t. po zabylstvu lstivé kratochvíle) 301, 2.

Z a b y l ý = zapomnělý, pominulý pamětí, smyslem, bláznivý, vzteklý, vesanus, insanus, importunus, wahnsinnig, toll. Nedajte sebú točiti vlnami tohoto světa zabylého 130, 4. Moře zabylé (tohoto světa) 232, 23.

Z á d a v = zádava, útisk, Bedrückung. Činiti komu zádav 149, 25. 155, 28.

Zadřieti = vydřieti, násilně odejmouti. Druhdy cizieho zadrúc 103, 12.
Zádušní (za-duše) = co se za duše koná, Seelen-. Zádušní služby (boží) 275, 23.
Zákon = řád duchovní, řehule, Ordensregel, 129, 16. — Zákonník = řeholník, Ordensgeistlicher.
Záležeti. Aby hospodyně uměla schovávati a vydávati pořiedně, jakž čas záleží (je nachdem es die Zeit erfordert) 102, 8. — Soudce má onomu, koho v právě obtížil, dosti učiniti podlé toho, jakž ta pře záleží (wie die Rechtssache vorliegt) 146, 35.
Zalíbiti = zaslíbiti, zavázati se k čemu slibem. Zalíbiti panenstvie 291, 3.
Zámatek = zmatek. Coj' zámatku o haléři, to ti vědie, ktož u Praze bývají často 161, 15.
Zámazné = plat za vymazání uložené daně čili úkolu, Löschungsgebühr, 156, 36, 37.
Zámutek = zármutek. Zámutky a truchlosti 291, 34.
Zapiti se čím = zpíti se, opojiti se, 195, 7. Zapitie duchovnie 195, 6.
Zaplaci = zaplatím, 174, 22.
Zapomanúti = zapomenouti, 35, 20.
Zapomenulý = čeho kdo zapomněl. Zapomenulý hřiech 235, 38.
Zápověď = nařízení, příkaz, Anordnung, Gebot. Kdybychom nedrželi kostelnieho přikázánie, hřiech bychom smrtelný z nelbánie na kostelní zápověď měli 241, 13, 14.
Zápovědný = zapovězený, prohibitus, verboten. Že se jest oženil v zápovědný čas (vetito tempore) 91, 9. Zápovědné krmě 200, 37.
Zapoviedati = nařizovati. I jest Pražského kostela zápověď při svátcích takáto, a tak ve všech Čechách mají kněžie svátky zapoviedati 241, 15.
Zaprositi co = zamluviti, objednati, bestellen. Když mše zaprošijí (*pro* zaprošují) 253, 22, 34.
Zapsovati = zpustošiti, zkaziti, verderben, verhunzen, 159, 27.
Zarukovati = zaručiti, zjistiti, Sicherstellung leisten, cavere de judicio, 148, 17.
Záslona *mel. quam* záclona, 53, 14.
Zastkmieti = zatkměti, *kteréžto slovo Jungmann (ve Výboru I. str. 1277) takto vykládá: comp. ex* tkmieti, iter. tkýmati = ukryti, schovati, verstecken, verhehlen (r. *tk*, *m* intens.) *Přitom se dokládá jednoho místa v rkp. Neuberk. ze XIV věku:* Neroďte sobě stkmieti pokladóv v zemi, nolite thesaurizare vobis thesauros in terra; *a však právě tento příklad vede ke smyslu:* shromážditi, zusammenscharren (*cf.* tkáti, texere, zusammenfügen, *intens.* tkýmati, tkmieti), *kterýžto smysl také zde sám jediný dobře se hodí:* Ženy lehké myslce a nestatečné (helmbrechtné ženy) vše sú ku pýše obrátily své snaženstvie; neb těžce za-

stkmiec (těžce nashromáždíc), i almužny zapomenúc a druhdy cizieho zadrúc, vše na rúcha nakládají 103, 11.
Zatrhati cizieho = utrhovati, dotýkati se, das fremde Gut antasten, sich zueignen 100, 2.
Závina = zavinění, Verschulden 17, 23. 232, 2, 5.
Zavinilý = kdo zavinil, Verschuldeter, 214, 6.
Zavrátiti = zvrátiti, v protivnou stranu obrátiti, zkroutiti, abkehren, verdrehen. Oči se zavrátile *(dual.)* 278, 13.
Zavražditi (= zavražiti) se s někým = státi se nepřítelem. Kteráž vdova má dietky, těch se jest druhým vdáním jako odřekla a s nimi se téžměř zavraždila, i toho muže, kteréhož jim otčimem pojme 84, 8.
Zdržeti. Kteříž je (své stavy) právě zdrželi budú *(fut. perf.)*, 125, 22.
Zělo = často, zhusta, frequenter (*stsl.* zělo = velmi, valde). A zělof se to nahodí 43, 8.
Zeviti = zjeviti, 141, 16. 142, 18 *a t. d. všude bez výjimky. Taktéž* zevný = zjevný 237, 16, 17.
Zchodné = Abfahrtsgeld, 159, 23. *Rkp. mus. I. Č. 11 v čl. 67 o platu tomto mluví takto:* Zchodné proto móž pán s právem vzieti podlé určeného obyčeje od toho člověka, ješto od něho jde: že práci má, když vyhošťuje zase od jinud člověka.
Ziskrz. Ktožť i z najsprostnějšieho lidu do nebes přijde, vše to (přirozenie) z ziskrz pozná (= na skrz, durch und durch. *V rkp. psáno jest:* z zyskrs) 304, 25.
Zkázce = vzkázce, oznamovatel, zvěstovatel. Zákonóv svatých zkázce 139, 35. *Cf.* Skázati.
Zkaženie = Verbrauch, consumtio. Jsú některé věci, jichž úžitek jest těch věcí zkaženie: jako úžitek vína neb chleba jest zkaženie vína neb chleba 174, 13.
Zkřenúti = zkřehnouti, ztuhnouti, erstarren, starr werden. Již ruce zkřenule *(dual.)* 278, 12.
Zlá kóže = nevěstka, ženina, meretrix, 228, 9.
Zlé slovo = pomluva, zlá pověsť, schlechter Ruf. Žeby střiehla se zlého slova paní neb panna, a nedala do sebe zlého domněnie 238, 12. *Cf.* Přísloví.
Zmatek = Nullität. Přísahú hledají zmatkóv 148, 14.
Zmek = zlý duch, ďábel. Dotud jich zmek ne tak nuzí zlú žádostí 3, 17. 203, 25.
Zmisati = zmizeti, evanescere, verschwinden. Milosť zmiše (zmizí) 41, 20.
Zobati = jísti. Mnozí zobí jehněd 309, 37.
Zpíti se = opiti se. Že se zpí (zpijí) lidé 175, 34.
Zpořiediti (*pro* vz-pořiediti) = ustanoviti, spořádati, ordinare, 27, 25. 118, 17, 21. 286, 8.
Zpořiezenie. Toto zdejšie královstvo své pósobí Bóh jedniem druhé zpořiezenie (t. řídě jedno druhým) 119, 15.

Zpravovač = posuzovač, pomluvač, přetřepavač, 64, 8. Kvasiec s klevetnými, s zpravovači, s nestydlivými a t. d. 93, 31.
Zpravovati = posuzovati, pomlouvati, 162, 33.
Zpraviti (*pro* vz-praviti) = narovnati, zpřímiti, erigere, aufrichten, 181, 25.
Ztracenie = zatracenie, Verdammniss, 183, 38.
Zpručiti se = zkřiviti se, sich krümmen, inflectere (*inde* zproučeti) 137, 15.
Zrači'i se = vyjeviti, vyplniti se. Že se čáři, snové, vědma, věšťby zračijí (*pro* zračují) často 11, 5.
Zřita, 2 *dual. praes. v.* zřieti = zříte, 100, 13.
Zřiedlný = zřetedlný, patrný, zjevný, sichtbar. Aby, jakož jest dobré zřiedlno protiv zlému, takéž viece dobré bylo zřiedlno protiv méně dobrému 68, 4. 184, 19.
Zruditi (*pro* vz-ruditi) = rudé, červené učiniti, röthen, roth färben. Tak je (mučedlníky Bůh) korunovav přeslavnú korunú, jich krví slavně zrudněnú 305, 45.
Zšeřezenie = zšeředěnie, 232, 1. *Cf.* Šeředný.
Ztravie, *n.* = ztrava, potrava, pokrm a nápoj, victus, Kost, Lebensmittel. Ano se jiní hrdě mají u ztraví, neb v drahém rúše 199, 11.
Zvésti (*pro* vz-vésti) = obrátiti, vynaložiti, užíti, verwenden. Pakliť Bóh tak zpósobí, cž budeš moci mieti prázdeň; ovšemť jie neslušie jinak zvésti (užívati, obrátiti), než aby se vzdy s Bohem kochal 127, 21. Aby ten čas zvedl úžitečně 182, 1.
Zvieřata, ješto i na před i na zad plna očí byla 2, 13 (Zjevení sv. Jana IV. 6).
Zvieřennice = zvířednice, hvězda večerní, nedvědice, Abendstern, hesperus, 186, 28.
Zvláští = obzvláštní, singularis. Zvláští útěcha 34, 34.
Zžediti se = roztoužiti se, 156, 24. *Cf.* Žediti.
Žádný = žádoucí, exoptatus, wünschenswerth. Někomu by pak ta práce podlé světa byla žádná 195, 20.
Žakéř (*ex germ.* Schäker) = kejklíř, Spassmacher, gesticulator (*Jungmann píše* zákeř). Hudci, pištci, žakéři 171, 15; *potom hned níže:* hudci, pištci a kajkléři 171, 20.
Žalostiti čeho = žalosť míti, truchliti, dolere, betrübt sein, trauern, 133, 18. 188, 9. 235, 3. Synu! co's nám učinil, že sme žalostiec hledali tebe? 292, 27.
Žásati se = (*frequ. verbi* žásti se, žásnouti) = lekati se, děsiti se, hroziti se, sich entsetzen, schaudern, pavere. Kakž se koli žásá někdy 224, 28.
Žediti se (*takto se vůbec píše; ale správněji bylo by* žéditi *podlé* žádati, *jako* tiežiti *podlé* tázati, řiediti *podlé* po-řádati) = žádati, toužiti, Verlangen haben 70, 19, 21. 95, 47. 96, 21. Když kto žedí se, aby tajné věci vzvěděl 183, 7.

Žehrati na se z čeho = předstírati, vytýkati sobě co, exprobrare, arguere, sich Vorwürfe machen, 182, 31.

Želář = žalář, 50, 6. 187, 2.

Ženina = nepořáduá žena, nevěstka, meretrix, 226, 16. 228, 3. 228, 11.

Živiti koho = při životě zachovati, am Leben erhalten. Neživíš-li lačného, zabil si jej 254, 17.

Živosť = živu bytí, život, das Belebtsein, Lebendigsein, vita. Než tělo tráti živostí nebude moci 265, 17. Bolesť budú mieti těla, vzdy mrúc, ale ta živosť v té bolesti jim nikdy nezhyne 265, 33.

Počíná se

registrum neb pravidlo

knih předepsaných.

Stránka.

Knížky třetie.

O hospodářovi, o hospodyni a o čeledi.

Knížky čtvrté.

Kak se zdejší stavové lidští připodobnávají k andělským kuoróm.

Knížky páté.

Ostnec svědomie a o pokušení ďábelském.

Stránka.

Knížky šesté.

Kak se očištijem toho, že hřešíme.

Dodavky.

